DREPT PENAL. PARTEA SPECIALĂ

A u t o r i :

Sergiu BRÂNZĂ, doctor în drept, conferenţiar universitar, şef catedră USM

Xenofon ULIANOVSCHI, doctor în drept, conferenţiar universitar, ULIM

Vitalie STATI, doctor în drept, lector superior universitar, USM

Vladimir GROSU, doctor în drept, lector universitar, USM

Ion ŢURCANU, magistru în drept, lector universitar, USM

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

DREPT PENAL

Partea specială

Volumul II

Ediția a II-a

CARTIER
juridic

CARTIER®
Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel./fax: 24 05 87, tel.: 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel./fax: 210 80 51. E-mail: codexcartier@go.ro
Difuzare:
București: Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2.
Tel./fax: 210 80 51. GSM: 0744 30 49 15.
Chișinău: bd. Mircea cel Bătrân, nr. 9, sectorul Ciocana. Tel.:34 64 61.

Cărțile CARTIER pot fi procurate în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.
LIBRĂRIILE CARTIER
Casa Cărții Ciocana, bd. Mircea cel Bătrân, nr. 9, Chișinău. Tel.: 34 64 61.
Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel./fax: 24 10 00.

Colecția *Cartier juridic* este coordonată de Viorel Frunză
Editor: Gheorghe Erizanu
Autori: Sergiu Brânză, doctor în drept, conferențiar universitar, șef catedră, USM (cap. 3, 4, 5, 7, 8); Xenofon Ulianovschi, doctor în drept, conferențiar universitar, ULIM (cap. 10, 14, 18, 19); Vitalie Stati, doctor în drept, lector universitar, USM (cap. 1, 6, 9, 11, 12), Ion Țurcanu, magistru în drept, lector universitar, USM (cap. 13, 15, 16, 17); Vladimir Grosu, doctor în drept, lector universitar, USM (cap. 2).
Recenzenți: Gheorghe Nistoreanu, profesor universitar, doctor, Academia de Poliție "Alexandru Ioan Cuza", București; Tudorel Toader, profesor universitar, doctor, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Iași.
Lector: Liliana Lupașcu
Coperta seriei: Vitalie Coroban
Coperta: Vitalie Coroban
Design: Victoria Dumitrașcu
Tehnoredactare: Victoria Dumitrașcu
Prepress: Editura Cartier
Tipar: Combinatul Poligrafic (nr. 51536)

Sergiu Brânză, Xenofon Ulianovschi, Vitalie Stati, Ion Țurcanu, Vladimir Grosu
DREPT PENAL. PARTEA SPECIALĂ
Ediția a II-a, iunie 2005

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Drept penal / Sergiu Brânză, Xenofon Ulianovschi, Vitalie Stati,... Ed. a 2-a – Ch.: Cartier, 2005 (Combinatul Poligr.). Vol. 2. – 2005. – 804 p. – (Col. *Cartier juridic* / coord. Viorel Frunză).
2000 ex.
CZU 343(075.8)
D 82

ISBN 9975-79-325-8

CUVÂNT ÎNAINTE

În momentele de cotitură ale istoriei, în conjunctura de tranziție de la un stat autoritar spre un stat democratic, structura dreptului penal, care este în ultimă instanță un domeniu socioumanistic, e supusă unei metamorfoze inevitabile. Desigur, dreptul penal în ansamblul său este dinamic, adică în schimbare. Dar, dacă în sfera Părții generale ritmul schimbărilor este mai lent, normele ce compun Partea specială a dreptului penal se caracterizează printr-un dinamism mai accentuat. Din această perspectivă, orice manual, consacrat studierii Părții speciale a dreptului penal, trebuie să dovedească spirit prospectiv, astfel încât să propună nu doar viziunea asupra actualelor probleme care însoțesc cercetarea naturii juridice a diverselor fapte infracționale.

În context, relevând predictibilitate și imersiune analitică, autorii manualului "Drept penal. Partea specială" – S. Brânză, X. Ulianovschi, V. Stati, I. Țurcanu și V. Grosu – au urmărit să creeze o lucrare de referință care ar rămâne actuală și în următorul deceniu. Manualul de față reprezintă un document de politică a educației și, în același timp, un instrument juridic, care sintetizează stadiul gândirii juridico-penale în societatea moldovenească. Reprezintă o strategie viabilă de dezvoltare a învățământului juridico-penal, anticipând în acest mod tendințele specifice celui de-al treilea mileniu.

Nu poți cere studentului sau doctorandului în permanență cunoaștere și precizie, fără a-i oferi în schimb un resort funcțional și temeinic, care să-i emuleze capacitățile de interpretare reproductivă, analiză, sinteză, argumentare, valorizare, proiectare și elaborare de noi idei. Tocmai reieșind din necesitatea prevenirii unor asemenea disfuncționalități, autorii manualului au propus un model eficient de orientare a tehnologiilor și strategiilor didactice în învățământul juridico-penal, un reputat indicator de analiză a rezultatelor, de evaluare a randamentului de studiu al materiei Părții speciale a dreptului penal. În acest sens, manualul este conceput ca principalul factor de formare a ansamblului competențelor profesionale necesare integrării în câmpul muncii. Conștienți de faptul că Partea specială a dreptului penal constituie una dintre disciplinele fundamentale pentru viitorii juriști, autorii manualului au acordat suficientă atenție nu doar ideii de acumulare a cunoștințelor teoretice, dar și formării abilităților tipice domeniului de activitate, precum și formării capacității de transfer al cunoștințelor teoretice și abilităților practice în situații nestandarde.

Cunoștințele și capacitățile sunt prezentate la nivel sistemic, în conformitate cu standardul curricular în materie. Astfel, unitățile didactice sunt expu-

se, în principiu, în aceeași consecutivitate în care se succed capitolele Părții speciale a Codului penal. Prin aceasta, se accentuează legătura indisolubilă care există între cele trei ipostaze ale părții speciale a dreptului penal: disciplină de studiu juridică; ramură de drept; ramură a științei dreptului. Ținând cont de exigențele unui manual modern, se adaugă un capitol necesar introducerii subtile și accesibilizate în materia Părții speciale a dreptului penal. Din aceste considerente, Capitolul I al manualului are la bază premisa că studierea dreptului penal nu se poate restrânge la studiul Părții generale a dreptului penal. Formabilului îi este propus să însușească următoarele obiective de referință: să definească noțiunea de parte specială a dreptului penal; să determine importanța Părții speciale a dreptului penal; să descrie sistemul Părții speciale a dreptului penal. De asemenea, este prezentat modul exemplar de expunere a materiei în cadrul unităților didactice. Acest algoritm de felul său, străin de orice schematism anost, este respectat începând cu primul și terminând cu ultimul capitol al manualului.

În continuare, capitolele manualului, păstrând consecutivitatea unităților tehnico-legislative din Partea specială a Codului penal, se referă la: infracțiunile contra păcii și securității omenirii, infracțiunile de război; infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei; infracțiunile contra libertății, cinstei și demnității persoanei; infracțiunile privind viața sexuală; infracțiunile contra drepturilor politice, de muncă și altor drepturi constituționale ale cetățenilor; infracțiunile contra patrimoniului; infracțiunile contra familiei și minorilor; infracțiunile contra sănătății publice și conviețuirii sociale; infracțiunile ecologice; infracțiunile economice; infracțiunile în domeniul informaticii și telecomunicațiilor; infracțiunile în domeniul transporturilor; infracțiunile contra securității publice și a ordinii publice; infracțiunile contra justiției; infracțiunile săvârșite de persoanele cu funcție de răspundere; infracțiunile săvârșite de persoanele care gestionează organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale; infracțiunile contra autorităților publice și a securității de stat; infracțiunile militare.

În cadrul Capitolului II al manualului, luându-se în considerație primatul reglementărilor internaționale în materie de drept umanitar, este formulat conceptul de infracțiuni contra păcii și securității omenirii, precum și conceptul de infracțiuni de război. De asemenea, ținându-se cont de recomandările metodologice de performanță din doctrina modernă, este efectuată tipologia infracțiunilor prevăzute în Capitolul I al Părții speciale a Codului penal. Lentila clarificatoare și măritoare a realităților pe care țin să ni le prezinte autorii pune în lumină cele mai litigante chestiuni în materie, dar și soluțiile privind

identificarea deosebirilor și asemănărilor dintre faptele infracționale prevăzute în Capitolul I al Părții speciale a Codului penal.

În continuare, blocul unităților didactice, consacrate infracțiunilor contra persoanei, îl formează Capitolele III, IV, V și VIII ale manualului. Grupul indicat de infracțiuni este cercetat în calitate de sistem funcțional, care este divizat în patru subsisteme, în funcție de obiectul juridic generic, comun pentru un gen sau altul de infracțiuni contra persoanei. Este notabilă argumentarea convingătoare, completă și clară a procedeelor de aplicare a răspunderii penale împotriva infracțiunilor care aduc atingere valorilor sociale ce alcătuiesc persoana omului. Explicațiile se disting prin enciclopedism, rigorism și discurs pragmatic. Nu sunt neglijate nici principiile unui manual modern: sistematicitatea, consecutivitatea, ilustrativitatea. Criteriile de evaluare la care sunt supuse secvențele și întregul demers se raportează la spiritul legii, la voința legiuitorului, la mijloacele de probă etc., amintind de faptul că legea penală este de interpretare strictă și că orice improvizație și divagație asupra sensului și semnificației legii penale pot periclita bunul mers al procesului educațional juridic. Este demnă de remarcat stimularea nivelurilor comportamentale de aplicare și integrare. Astfel, este supusă examinării problema perfecționării reglementărilor privind infracțiunile din Capitolul II al Părții speciale a Codului penal; este solicitată argumentarea pericolului social sporit al infracțiunilor contra vieții persoanei; se propun metode de rezolvare a controverselor privind încadrarea juridică a infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei; se propune compararea unor infracțiuni prevăzute în Capitolul III al Părții speciale a Codului penal cu unele infracțiuni contra familiei și minorilor, contra justiției etc.; se recomandă căutarea unor căi de optimizare a cadrului reglementar actual privind infracțiunile contra persoanei, reieșind din opțiunile proeuropene ale Republicii Moldova.

În cadrul Capitolului VII al manualului, magistral prin aspectul său de însemnătate teoretică și aplicabilitate practică, celor interesați nu doar li se oferă rețete de stabilire a semnelor infracțiunilor contra patrimoniului, ci mai ales li se prezintă mijloace fructuoase și funcționale în găsirea unor soluții acceptabile la problemele și nevoile realității juridice. O compilare a opiniilor altor autori nu mai poate mulțumi exigențele crescânde ale tinerilor dornici să studieze subtilitățile calificării infracțiunilor contra patrimoniului. De aceea, cititorilor li se sugerează o conversație vie, coparticipativă, menită să-i provoace la atitudine critică și constructivă vizavi de subiectele dezbătute. În acest fel, se cultivă o conștiință juridică și o cultură juridică a unor cetățeni cu o mentalitate nouă, lipsită de prejudecăți și eliberată de dogmatism.

Și în celelalte capitole ale manualului, este promovată misiunea descoperirii relațiilor sintagmatice și contextuale noi, formate o dată cu masivele modificări ale normelor penale speciale. În condițiile derulării reformei economice în legătură cu europenizarea cadrului legislativ, este constituită o imagine coerentă și obiectivă de percepere a caracterului și gradului de pericol social ale faptelor ilicite, de defalcare în cadrul acestora a manifestărilor de ilicit penal, de diferențiere a acestor manifestări una de cealaltă etc.

În special, studenților și doctoranzilor, dar și tuturor celor interesați de problematica Părții speciale a dreptului penal, li se sporește interesul privind ridicarea competenței de formare profesională continuă, prin realizarea următoarelor obiective de referință: utilizarea prevederilor actelor internaționale și naționale în materie de protecție a drepturilor omului la interpretarea normelor din Capitolul V al Părții speciale a Codului penal; evaluarea gradului de pericol social al fiecăreia din faptele infracționale incriminate în Capitolul VIII al Părții speciale a Codului penal; aplicarea regulilor de încadrare juridică a infracțiunilor contra sănătății publice și conviețuirii sociale la soluționarea cazurilor practice; utilizarea metodelor științei dreptului penal în studiul infracțiunilor ecologice; propunerea îmbunătățirii calității dispozițiilor incriminatoare referitoare la infracțiunile săvârșite în sfera economiei naționale; recomandarea lărgirii sferei de aplicare a răspunderii penale pentru faptele în domeniul informaticii și telecomunicațiilor; evaluarea perspectivelor evoluției cadrului legal cu privire la infracțiunile în domeniul transporturilor; estimarea opiniilor doctrinare existente cu privire la natura infracțiunilor contra securității publice și ordinii publice; utilizarea întregii game a metodelor de interpretare la identificarea înțelesului normelor referitoare la infracțiunile contra justiției; argumentarea necesității incriminării faptelor, prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea specială a Codului penal, în condițiile eficientizării luptei cu fenomenul corupției; aplicarea regulilor de calificare a infracțiunilor contra autorităților publice și securității de stat la soluționarea cazurilor practice; efectuarea analizei juridico-penale a infracțiunilor militare etc.

Din lectura atentă a celor nouăsprezece capitole ale manualului de față se desprinde în mod evident că autorii au rezolvat cu succes următoarele sarcini: familiarizarea studenților, a masteranzilor, a doctoranzilor, a membrilor corpului didactic, a lucrătorilor practici și a altor destinatari cu importanța și valorile promovate de știința dreptului penal; cultivarea spiritului de respect pentru lege; familiarizarea cu modificările și completările din legislația în vigoare; autoinstruirea și stimularea utilizării depline a potențialului intelectual al formabilului; aducerea la cunoștință formabilului a practicii judiciare

relevante în sensul unei bune asimilări a doctrinei penale; aducerea unei reale contribuții la formarea abilităților practice ale juriștilor; facilitarea evoluării multilaterale și a lărgirii orizontului intelectual al juristului.

În concluzie, prezenta lucrare reprezintă un studiu didactico-științific fundamental, conținând o totalitate de rezultate principial noi, ce permit a formula concluzii, generalizări și legități net superioare celor antecedente. Concepută și realizată după criterii științifice, dar având în primul rând o destinație didactică formativă, manualul dat constituie o primă încercare remarcabilă de a trata Partea specială a dreptului penal prin prisma reperelor teoretice și metodologice ale standardizării în învățământul universitar. Manualul conține clarificări absolut necesare pentru a rândui unele întocmiri juridico-penale astăzi neconsecvente. Cu certitudine, năzuința autorilor de a-l face cunoscut pe cititor cu un spectru vast de probleme cu care se confruntă teoreticienii și practicienii le-a generat ideea de a cerceta în profunzime și de a elucida cât mai adecvat starea actuală a problematicii privind răspunderea pentru faptele prevăzute în Partea specială a Codului penal. Lucrarea de față reprezintă o realizare concretă de promovare a standardelor profesionale în contextul politicii educaționale, realizare care, datorită determinantei sale epistemologice, va insufla multor generații de juriști – formați sau în devenire – respectul față de potențialitatea în ascensiune a științei dreptului penal național. Umanizarea procesului de instruire juridică și obținerea unor noi dimensiuni și orizonturi, performanțe și indicatori reclamă necesitatea ca toți cei care vor să devină juriști, precum și cei care sunt deja profesioniști în domeniul dreptului, să-și aplece fruntea asupra acestui captivant și util volum, pentru a folosi cu maxim randament informația cu valoare formativă superioară, conformă cu programa analitică la disciplina "Drept penal. Partea specială", și deschisă pedagogic din perspectiva proiectării și dezvoltării curriculare.

Prof. univ., dr. Gheorghe Nistoreanu,
Academia de Poliție "Alexandru Ioan Cuza",
București, România

Prof. univ., dr. Tudorel Toader,
Universitatea "Alexandru Ioan Cuza",
Iași, România

Capitolul I

NOȚIUNEA, IMPORTANȚA ȘI SISTEMUL PĂRȚII SPECIALE A DREPTULUI PENAL

Prin ipostaziere, noțiunea de drept penal poate fi prezentată sub trei aspecte:

1) ramură de drept;
2) ramură a științei dreptului (a jurisprudenței);
3) disciplină de studiu juridică.

Pe de altă parte, dreptul penal este un sistem structurat în două părți strâns legate între ele: Partea generală și Partea specială.

Raționând silogistic, în cele ce urmează vom înfățișa noțiunea de Parte specială a dreptului penal sub cele trei aspecte menționate mai sus.

Astfel, sub primul său aspect – parte a ramurii de drept – Partea specială a dreptului penal constituie totalitatea normelor penale care determină – atât semnele obiective și subiective ce califică o faptă prejudiciabilă drept infracțiune concretă, cât și cercul în care sunt circumscrise faptele ce pot fi recunoscute infracțiuni – precum și stabilesc categoriile și mărimile pedepselor aplicabile persoanelor care comit astfel de fapte.

Sub cel de-al doilea aspect – parte a ramurii științei dreptului penal – Partea specială a dreptului penal reprezintă ansamblul teoriilor, concepțiilor, ideilor despre Partea specială a dreptului penal (ca parte a ramurii de drept), privită în complexitatea și dinamismul acesteia.

În fine, sub cel de-al treilea aspect – parte a disciplinei de studiu juridice – Partea specială a dreptului penal este privită ca un ciclu de lecții sau de prelegeri, expus într-un limbaj adecvat exigențelor didactice, în cadrul căruia sunt studiate cele mai importante soluții teoretice privind Partea specială a dreptului penal (ca parte a ramurii de drept).

Toate aspectele specificate mai sus ale noțiunii de Parte specială a dreptului penal se găsesc într-o corelație organică și indisolubilă: conținutul normelor din Partea specială a dreptului penal, în vigoare la un moment dat, este legat cu necesitate de realizările Părții speciale a științei dreptului penal; la rândul lor, realizările Părții speciale a științei dreptului penal sunt mai multe sau mai puține în funcție de gradul de eficiență a procesului educațional – universitar și postuniversitar – în materie de Parte specială a dreptului penal.

Vorbind despre importanța Părții speciale a dreptului penal (ca parte a ramurii de drept), consemnăm că normele penale speciale (de rând cu normele penale generale) exercită nu doar sarcina de apărare a ordinii de drept împotriva infracțiunilor, ci și funcția de garantare a respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor în domeniul înfăptuirii justiției penale. Acest rol al ramurii dreptului penal este mai proeminent anume în Partea specială, parte care, oglindind interesele primordiale ale persoanei, societății și statului, stabilește actele de ilicit penal prin care sunt încălcate aceste interese, precum și pedepsele aplicabile celor care au săvârșit asemenea acte. Pedepsele aplicate persoanelor vinovate și prevăzute în sancțiunile normelor penale speciale corespund caracterului și gradului prejudiciabil al infracțiunilor descrise în dispozițiile acelorași norme, sunt necesare și suficiente în vederea restabilirii echității sociale, nu cauzează suferințe fizice și nu înjosesc demnitatea persoanelor care execută pedepsele.

În alt context, incriminând genocidul, ecocidul, tratamentele inumane, propaganda războiului, clonarea și alte fapte infracționale de același gen, normele din Partea specială a dreptului penal protejează pacea și securitatea omenirii, adică acele valori sociale fundamentale de a căror existență depinde perpetuarea civilizației umane. Prevăzând faptele îndepărtate împotriva atributelor prioritare ale persoanei, stabilind pedepse de maximă severitate pentru cei care comit astfel de fapte, normele penale speciale ocrotesc viața, sănătatea, libertatea, cinstea, demnitatea, inviolabilitatea și libertatea sexuală, precum și drepturile constituționale ale cetățenilor, adică valorile sociale declarate esențiale într-un stat democratic și de drept, în care libera dezvoltare a personalității umane este garantată. Prevăzând răspunderea penală pentru furt, jaf, tâlhărie, șantaj, escrocherie, ocuparea bunurilor imobile străine și alte infracțiuni contra patrimoniului, normele cuprinse în Partea specială a dreptului penal apără proprietatea și posesia de fapt asupra averii mobiliare și imobiliare, considerate drept factori de bază ai economiei naționale. În același registru, normele penale speciale prevăd și sancționează, în raport cu gravitatea lor, fabricarea sau punerea în circulație a banilor falși sau a titlurilor de valoare false, spălarea banilor, limitarea concurenței libere, contrabanda și alte fapte de același gen; prin aceasta răspunzând necesităților economice ale societății, pe fondul tranziției de la economia planificată și centralizată la economia de piață, și asigură buna desfășurare și dezvoltare a relațiilor sociale economice. De asemenea, normele penale care formează Partea specială a dreptului penal protejează, împotriva infracțiunilor, mediul înconjurător, sănătatea publică și conviețuirea socială, securitatea publică și ordinea publică, justiția, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a

Republicii Moldova, precum și alte valori sociale fundamentale care constituie ordinea de drept. Din această perspectivă, relevând destinația sa de apărare eficientă și reală a celor mai nodale valori ale societății, Partea specială a dreptului penal (ca parte a ramurii de drept) își descoperă cu plenitudine importanța și semnificația sa aplicativă.

Privită prin prisma importanței sale, Partea specială a științei dreptului penal reprezintă un instrument plurifuncțional, care permite:

- analiza eficacității normelor penale speciale în funcție de soluțiile practicii judiciare în materie, în vederea sesizării unor posibile devieri de la principiul legalității;
- fundamentarea concepției legislației penale nou-adoptate, precum și a necesității modificării sau abrogării unor norme penale speciale;
- investigarea în plan comparat a incriminărilor autohtone și străine, în scopul identificării unor căi de inspirație nouă, vizând prevenirea și combaterea actelor de ilicit penal;
- asigurarea unui echilibru între stabilitatea legislației penale și perfecționarea cadrului reglementar penal, în raport cu evoluția relațiilor sociale;
- elaborarea de recomandări *de lege ferenda* adresate legiuitorului, în vederea conceperii celor mai bune soluții de politică penală, ce pot fi aplicate problemelor de fond și de formă pe care le ridică fenomenul infracționalității.

Cât privește importanța Părții speciale a dreptului penal (ca parte a disciplinei de studiu juridice), în planul formării profesionale continue, aceasta este remarcabilă din două perspective: una proximă – de acumulare a cunoștințelor penale speciale, și alta mai îndepărtată – de însușire a deprinderilor de a propune îmbunătățiri permanente ale normelor penale speciale, pe baza concluziilor rezultate din investigarea lor științifică, atât sub aspect teoretic, cât și din punctul de vedere al practicii judiciare. Cei care vor fi antrenați în viitor în înfăptuirea actului de justiție penală trebuie să învețe nu doar a înțelege și a aplica corect norma penală specială, dar și a-i descoperi imperfecțiunile, confruntând în permanență soluțiile practice cu voința legiuitorului, căreia normele penale speciale sunt chemate să-i dea expresie.

Privită ca parte a unei ramuri de drept, Partea specială a dreptului penal integrează în plan sistemic anumite grupuri de norme penale speciale. În sistematizarea normelor din Partea specială a dreptului penal este folosit (după exemplul structurării Părții speciale a Codului penal) criteriul obiectului juridic sau, în alți termeni, al valorii sociale și relațiilor sociale aferente, protejate

prin normele amintite și, implicit, vătămate prin comiterea faptelor incriminate[1]. În cadrul dreptului penal al Republicii Moldova, normele penale speciale și, bineînțeles, componențele de infracțiuni, prevăzute de aceste norme, sunt sistematizate în optsprezece capitole, după obiectul juridic generic al infracțiunilor. În general, capitolele date sunt structurate în mod succesiv pe criteriul importanței valorilor și relațiilor sociale ocrotite penalmente, respectiv pe o scară degresivă, de la cel mai important spre mai puțin important, de la cel mai grav spre o gravitate redusă. Consacrând prioritatea valorilor general-umane, succesiunea capitolelor din Partea specială a dreptului penal urmează schema: "persoana – societatea – statul".

La rândul său, sistemul Părții speciale a științei dreptului penal este alcătuit din totalitatea de cunoștințe despre normele penale speciale, din concepțiile și ideile elaborate pe parcursul timpului prin investigarea normelor care prevăd și sancționează faptele considerate infracțiuni. Aceste cunoștințe, concepții, idei sunt dependente între ele și formează un sistem, care pune ordine în domeniul de gândire teoretică al Părții speciale a dreptului penal, reglementând clasificarea materialului în cadrul acestui domeniu al științei. Dacă sistemul Părții speciale a ramurii dreptului penal este în același timp și sistemul Părții speciale a Codului penal, atunci sistemul Părții speciale a științei dreptului penal poate fi și altfel. Așadar, în cadrul sistemului Părții speciale a științei dreptului penal, același criteriu al obiectului juridic poate servi la sistematizarea în continuare a componențelor de infracțiune în cadrul fiecărui capitol[2]. De exemplu, infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei, cuprinse în Capitolul II al Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, pot fi împărțite în trei subgrupuri: infracțiuni contra vieții persoanei; infracțiuni contra sănătății persoanei; infracțiuni care pun în pericol viața și sănătatea persoanei. Sistematizarea poate continua în cadrul acestor subgrupuri. De exemplu, infracțiunile contra vieții persoanei pot fi împărțite în: omoruri și alte infracțiuni contra vieții persoanei; infracțiuni intenționate contra persoanei și infracțiuni contra vieții persoanei săvârșite din imprudență etc. În acest fel, dacă sistemul Părții speciale a ramurii dreptului penal nu corespunde unor exigențe de ordin științific, Partea specială a științei dreptului penal propune un alt sistem, mai elaborat, mai concret, mai aproape de nevoile practicii dreptului penal.

[1] V. Dobrinoiu, I. Pascu, I. Molnar și alții, *Drept penal. Partea generală*, București, Europa Nova, 1999, p. 139.

[2] C. Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, București, All, 1998, p. 198.

Sistemul Părţii speciale a dreptului penal, concepute ca disciplină de studiu juridică, coincide nu în întregime cu sistemul Părţii speciale a ramurii dreptului penal. Pe cale de consecinţă, numerotarea capitolelor în cadrul celor două sisteme nu este aceeaşi. Predarea materiei Părţii speciale a dreptului penal debutează în mod tradiţional cu capitolul intitulat "Noţiunea, importanţa şi sistemul Părţii speciale a dreptului penal". Din aceste motive, sistemul disciplinei de studiu "Drept penal. Partea specială" cuprinde nu optsprezece, ci nouăsprezece capitole. Expunerea materiei în fiecare capitol începe cu prezentarea noţiunii, a caracterizării generale şi a tipurilor infracţiunilor incriminate. Analiza fiecărei componenţe de infracţiune în parte se face după următorul sistem: definiţia noţiunii legislative (sau doctrinele) a componenţei de infracţiune; obiectul juridic special; obiectul material (după caz); victima; conţinutul faptei (acţiunii sau inacţiunii) prejudiciabile; urmările prejudiciabile ale infracţiunii şi legătura cauzală (după caz); alte semne ale laturii obiective a infracţiunii (dacă acestea sunt obligatorii pentru calificarea faptei); indicarea tipului componenţei de infracţiune în funcţie de rezultatul infracţiunii (componenţă materială, componenţă formală); momentul de consumare a infracţiunii; forma şi tipul vinovăţiei; motivul, scopul, emoţiile (dacă acestea sunt indispensabile pentru calificarea faptei); condiţiile generale (şi speciale – după caz) ale subiectului infracţiunii; circumstanţele agravante.

Capitolul II

INFRACȚIUNI CONTRA PĂCII ȘI SECURITĂȚII OMENIRII, INFRACȚIUNI DE RĂZBOI

Secțiunea I. NOȚIUNEA, CARACTERIZAREA GENERALĂ ȘI TIPURILE INFRACȚIUNILOR CONTRA PĂCII ȘI SECURITĂȚII OMENIRII, INFRACȚIUNILOR DE RĂZBOI

Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova este marcată, în primul rând, prin introducerea unui capitol nou, necunoscut legii penale anterioare, și care este intitulat "Infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război". Extinderea dreptului penal asupra faptelor de tipul celor cuprinse în acest capitol și care sfidează comunitatea internațională în întregime a fost determinată de experiența omenirii din ultimele decenii, când aceasta a trecut printr-un șir de conflicte armate de proporții, fie prin alte încercări, când omului i s-a negat apartenența la umanitate. Cele mai grosolane dintre aceste fărădelegi, evidențiate prin amploarea lor, care nu și-au găsit la timpul potrivit un răspuns prompt din partea umanității, sunt calificate în prezent drept violări masive și pe scară largă a drepturilor omului. În doctrina de specialitate, aceste infracțiuni internaționale au fost definite ca fiind fapte contrare dreptului internațional și, în plus, într-atât de dăunătoare intereselor protejate de acest drept, încât s-a stabilit în raporturile dintre state o regulă, care le atribuie un caracter infracțional, adică care cere sau justifică reprimarea lor pe cale penală[1].

Incriminarea la nivel internațional a faptelor de genocid, de război și a celor contra umanității a determinat legiuitorul Republicii Moldova a lua atitudine față de aceste evenimente prin incriminarea lor în noua lege penală, ceea ce necesită însă elaborarea unui suport informațional la nivel național, pentru aceste infracțiuni noi.

---

1 S. Glaser, *Introduction a l'étude du droit international pénal*, Bruxelles, Bruylant, 1954, p. 11.

Infracțiunile contra păcii și securității omenirii, precum și infracțiunile de război, își găsesc origine și aplicare practică esențialmente în Statutul și lucrările Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg, care a fost instituit de forțele aliate învingătoare în cel de Al Doilea Război Mondial pentru a trage la răspundere marii criminali de război ai Germaniei fasciste, pentru atrocitățile comise de ei în acest război. Conform Statutului, Tribunalul avea competența asupra următoarelor categorii de infracțiuni: crime contra păcii (planificarea, pregătirea, declanșarea sau ducerea unui război de agresiune sau unui război prin violarea tratatelor internaționale; participarea la un plan comun sau complot în vederea realizării uneia dintre acțiunile menționate); crime de război (violarea legilor și obiceiurilor războiului); crime contra umanității (omorul, exterminarea, alte acte inumane săvârșite față de populația civilă sau persecutarea pe motive politice, religioase sau rasiale, dacă aceste fapte au avut loc în legătură cu crimele contra păcii sau crimele de război).

Astfel, după cel de Al Doilea Război Mondial, crimele de război, contra păcii și umanității au căpătat statut de crime internaționale, al căror conținut a suferit însă schimbări semnificative de-a lungul timpului. O etapă din cele mai importante în evoluția acestui domeniu relativ nou al dreptului, în special privind crimele de război, a fost marcată de adoptarea celor patru Convenții de la Geneva în 1949 și a protocoalelor adiționale la ele, conglomerat de norme, supranumit și Dreptul de la Geneva, care constituie nucleul dreptului umanitar internațional. Adoptarea la 9.12.1948, la New York, a Convenției pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid a pus începutul conturării și separării acestei crime din cadrul crimelor contra umanității și plasării ei deasupra acestora din urmă, din punctul de vedere al periculozității pe care o prezintă.

Tribunalele internaționale pentru fosta Iugoslavie și Rwanda au fost cele care au adus contribuția cea mai semnificativă în dezvoltarea jurisprudențială a conceptelor de bază privind crimele internaționale, constatările cărora trebuie luate în considerație și la elaborarea fundamentului științific și practic al acestor infracțiuni la nivel național, de către fiecare stat în parte. Clarificarea terminelor de "stare de război", "populație civilă", aplicarea principiilor și regulilor de ducere a războiului, atât conflictelor armate internaționale, cât și celor interne etc., constituie doar unele din multiplele merite ale acestor tribunale internaționale ad-hoc în conturarea fundamentului teoretic al infracțiunilor internaționale.

Unul dintre cele mai importante evenimente în recunoașterea și afirmarea pe plan internațional a crimelor internaționale menționate l-a constituit adoptarea la 17-19 iulie 1998, la Roma, a Statutului Curții Penale Internaționale (în continuare Statutul CPI), în al cărui art. 5 aceste infracțiuni sunt caracterizate

drept crime care trezesc îngrijorarea comunității internaționale întregi, numite crime contra păcii și securității omenirii în Proiectul Codului crimelor contra păcii și securității omenirii, adoptat în anul 1991 de Comisia de Drept Internațional a ONU.

Infracțiunile grupate în acest capitol al Codului penal al Republicii Moldova sunt cele mai periculoase, deoarece ele trezesc îngrijorarea întregii umanități. Spre deosebire de instrumentele internaționale și jurisprudența tribunalelor internaționale, Codul penal al Republicii Moldova mai include printre infracțiunile contra păcii și securității omenirii și astfel de fapte infracționale cum sunt clonarea și ecocidul, care nu au dobândit, pentru moment, în dreptul internațional, statutul de crime internaționale, neatingând astfel gradul de pericol social caracteristic crimelor contra păcii și securității umanității. Din aceste motive, am inclus aceste fapte într-un grup aparte al infracțiunilor contra păcii și securității omenirii. Aceste infracțiuni, precum și altele, ca, de exemplu, atacul asupra persoanelor sau instituțiilor care beneficiază de protecție internațională, au primit în doctrină denumirea de infracțiuni convenționale, fie infracțiuni cu caracter internațional, găsindu-și sursa de reglementare în convenții internaționale care le stabilesc. Aceste infracțiuni atentează fie la interesele mai multor state, fie la cele ale comunității internaționale, subminând bazele colaborării dintre state, precum și alte aspecte ale relațiilor internaționale[2]. Spre deosebire de infracțiunile convenționale, cele internaționale au devenit deja parte a dreptului cutumiar, constituind niște reguli obligatorii și pentru cetățenii acelor state care nu sunt parte la convențiile internaționale care le stabilesc, deoarece cutuma universală este superioară dreptului convențional în ceea ce privește câmpul său de aplicare, care se referă tuturor statelor[3].

Din aceste considerente, infracțiunile din acest capitol pot fi împărțite în următoarele categorii: infracțiuni contra păcii, infracțiuni contra umanității, infracțiuni de război.

Infracțiunile contra păcii sunt cele care pun în pericol pacea și coexistența pașnică dintre state. Statutul Tribunalului de la Nurnberg, după cum am menționat deja, numea printre crimele contra păcii, conducerea, pregătirea, declanșarea ori purtarea unui război de agresiune sau a unui război cu violarea tratatelor, a garanțiilor ori a acordurilor internaționale, precum și participarea la un plan concertat sau la un complot pentru săvârșirea oricăruia din actele

---

[2] В. Панов, *Международное уголовное право*, Москва, Инфра-М, 1997, с. 68.

[3] H. Ascensio, E. Decaux, A. Pellet, *Droit International Penal*, Paris, Pedone, 2000, p. 60.

menționate. Problema-cheie privind aceste infracțiuni constă în definirea termenului de “agresiune”, care s-a dovedit a fi un obstacol de netrecut pentru omenire și în zilele noastre, deoarece nu s-a reușit obținerea unui consens între state cu privire la limitele acestui termen nici cu ocazia adoptării Statutului de la Roma în vederea instituirii Curții Penale Internaționale. Conform Statutului, această instanță judecătorească va fi competentă să judece cazurile de agresiune, numai după ce statele părți la statut vor conveni asupra unei definiții și vor modifica statutul în acest sens.

Infracțiunile de război, expresie a cărei origine este dificil a o stabili, reprezintă *grosso modo* violarea legilor și obiceiurilor războiului. Comitetul Internațional al Crucii Roșii a sumat regulile de bază ale dreptului internațional umanitar într-un conflict armat, după cum urmează:

1. Persoanele în afara luptei, precum și cele care nu iau parte în mod direct la ostilități, au dreptul la respectul vieții și moralei lor, și integrității lor fizice. În toate circumstanțele, ele trebuie protejate și tratate uman, fără vreo distincție adversă.

2. Se interzice a omorî sau a răni inamicul care se predă sau care este în afara luptei.

3. Răniții și bolnavii trebuie să fie îngrijiți de către partea la conflict care îi deține sub puterea sa. Protecția se răsfrânge de asemenea asupra personalului medical, stabilimentelor, transporturilor și echipamentului cu destinație medicală. Emblema Crucii Roșii și Semilunii roșii este semnul unei astfel de protecții și trebuie respectată.

4. Combatanții și civilii capturați sub autoritatea unei puteri adverse au dreptul la respectul pentru viața lor, demnitatea, drepturile personale și convingerilor. Ei trebuie protejați de la orice acte de violență și represalii. Ei trebuie să aibă dreptul la corespondență cu familiile lor și dreptul de a primi ajutor.

5. Oricine are dreptul de a beneficia de garanțiile fundamentale ale justiției. Nimeni nu poate fi tras la răspundere pentru o faptă pe care el nu a comis-o. Nimeni nu poate fi supus torturii fizice sau mintale, pedepsei corporale sau unui tratament crud și degradant.

6. Părțile la conflict și membrii forțelor lor armate nu au un drept nelimitat de alegere a metodelor de ducere a războiului de natură să cauzeze pierderi inutile sau suferințe excesive.

7. Părțile la conflict, în orice timp, trebuie să facă distincție între populația civilă și combatanți, în scopul protejării populației civile și proprietății. Nici populația civilă ca atare și nici persoanele civile nu trebuie să fie ținta atacurilor. Atacurile trebuie dirijate doar contra obiectivelor militare.

Infracțiunile contra umanității, fiind pentru prima dată prevăzute în Statutul Tribunalului de la Nurnberg, sunt definite de unii autori drept acte care neagă singularitatea fiecărei ființe umane și apartenența ei la umanitate[4]. De menționat este faptul că, spre deosebire de reglementările internaționale, Codul penal al Republicii Moldova, de fapt, nu incriminează faptele cunoscute în dreptul internațional sub numele propriu-zis de crime contra umanității, ceea ce reprezintă o lacună esențială a legii penale naționale (art. 7 al Statutului CPI). Vorbind la general, expresia "crime contra umanității" desemnează acele fapte violente grave, săvârșite pe scară largă de către indivizi, fiind ei sau nu agenți ai statului, contra altor indivizi într-un scop esențialmente politic, ideologic, rasial, național, etnic sau religios[5], ceea ce poate lua forma exterminării, persecutării populației civile pe motivele menționate mai sus etc.

Genocidul constituie cea mai gravă atingere asupra bazelor umanității, îndreptat contra existenței fizice a unui grup aparte. Cu toate că în dreptul internațional genocidul este tratat ca o noțiune distinctă de crimele contra umanității, o bună parte a doctrinei îl consideră drept cea mai periculoasă dintre aceste infracțiuni.

Unele infracțiuni din acest capitol sunt niște norme de trimitere (art. 138 din CP al RM), ce se referă la alte norme penale sau la anumite acte internaționale la care Republica Moldova este parte (art. 142, 143 din CP al RM).

Obiectul juridic generic al infracțiunilor din acest capitol îl constituie relațiile sociale cu privire la pacea și coexistența pașnică dintre state, bazele și securitatea umanității în întregime. Aceste infracțiuni pun în pericol nu numai existența și securitatea oamenilor, poporului unui singur stat sau unui grup de state, ci amenință bazele comunității internaționale în totalitate.

Pacea, în calitatea sa de valoare socială apărată de legea penală și care, împreună cu relațiile sociale aferente, constituie obiectul juridic al infracțiunilor contra păcii (art. 139, 140, 142 din CP al RM), este o stare care se caracterizează prin reglementarea pașnică a conflictelor și lipsa războiului, conflictului armat sau a operațiunilor militare *de facto*, adică cu sau fără declararea oficială de către autoritățile statului a stării de război sau încheierii păcii.

Obiectul juridic al infracțiunilor contra umanității îl constituie relațiile sociale privitoare la existența omenirii în întregime sau a unor grupuri demo-

---

4 Mireille Delmas-Marty, *Les crimes contre l'humanite*, p. 78.

5 E. David, *Principes de droit des conflits armés*, Presses de l'Université de Bruxelles, Bruylant, 1993, p. 441.

grafice în parte (rasial, național, etnic sau religios), care sunt puse în pericol de exterminare fizică.

Obiectul juridic al infracțiunilor de război (art. 137, 138, 141, 143 din CP al RM) îl constituie relațiile sociale cu privire la legile și obiceiurile – internaționale sau interne – de ducere a războiului, încetățenite în dreptul conflictelor armate.

Obiectul material este prezent într-un șir de infracțiuni prevăzute în capitolul dat, care se poate manifesta sub forma corpului persoanei (genocid – art. 135 din CP al RM, tratamente inumane – art. 137 din CP al RM), diferitelor specii ale florei și faunei (art. 136 din CP al RM – ecocidul); în unele cazuri însă obiectul material lipsește, de exemplu, în cazul art. 138 din CP al RM (încălcarea dreptului umanitar internațional) sau art. 141 din CP al RM (activitatea mercenarilor).

Latura obiectivă a infracțiunilor contra păcii, securității omenirii, a infracțiunilor de război se manifestă prin acțiune, ceea ce presupune un comportament activ al persoanei – art. 135, 136, 137, 138, 139, 140 din CP al RM etc., în cazuri mai rare comportamentul criminal luând forma inacțiunii (alin. (3) al art. 138 din CP al RM). Datorită pericolului social sporit al infracțiunilor prevăzute în acest capitol, legiuitorul a stabilit momentul consumării majorității infracțiunilor în cauză o dată cu săvârșirea faptei prejudiciabile, independent de survenirea unor urmări prejudiciabile, adică le-a construit sub forma componențelor formale de infracțiune: de exemplu, art. 139, 140, 141, 142 din CP al RM. Unele infracțiuni se consumă o dată cu survenirea urmărilor prejudiciabile, fiind niște componențe materiale de infracțiune (art. 144 din CP al RM – clonarea), fie se consumă o dată cu crearea unei stări de pericol real pentru survenirea consecințelor – așa-numitele componențe formal-materiale (art. 136 din CP al RM – ecocidul). La unele infracțiuni se cere stabilirea semnelor secundare ale laturii obiective: metoda săvârșirii infracțiunii – propaganda războiului săvârșită verbal, în scris, prin intermediul radioului etc. (art. 140 din CP al RM); timp de război sau conflict armat – tratamente inumane (art. 137 din CP al RM) etc.

Latura subiectivă a infracțiunilor contra păcii și securității omenirii se manifestă de cele mai multe ori sub forma intenției directe (art. 135 din CP al RM – genocidul, art. 137 din CP al RM – tratamente inumane, art. 140 din CP al RM – propaganda războiului etc.), în unele cazuri fiind posibilă și cea indirectă (art. 136 din CP al RM), fie imprudența (alin. (3) al art. 138 din CP al RM). În unele cazuri, legiuitorul specifică scopul săvârșirii infracțiunii drept necesar de a fi stabilit: genocidul (scopul nimicirii în totalitate sau în partea unui grup național, etnic, rasial sau religios). Motivul, în marea majoritate a cazurilor, deține un rol atenuant sau agravant la individualizarea răspunderii și pedepsei penale.

Subiectul infracțiunilor contra păcii și securității omenirii, precum și al infracțiunilor de război este de regulă unul general, ceea ce înseamnă că acestea pot fi comise de orice persoană fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii faptei a atins vârsta de 16 ani. În cadrul unor infracțiuni însă, cum este de exemplu activitatea mercenarilor (alin. (1) al art. 141 din CP al RM) sau aplicarea mijloacelor și metodelor interzise de ducere a războiului, subiectul este unul special, legea instituind pentru subiectul infracțiunii un semn suplimentar obligatoriu – calitatea de mercenar al individului (alin. (1) al art. 141 din CP al RM) sau faptul că persoana care face parte din rândurile forțelor armate ale părților participante la conflictul armat are vreo legătură cu o parte beligerantă (art. 143 din CP al RM).

O trăsătură specifică esențială a infracțiunilor contra păcii și securității omenirii, precum și a infracțiunilor de război constă în imprescriptibilitatea lor. Astfel, conform alin. (8) al art. 60 din CP al RM "prescripția nu se aplică persoanelor care au săvârșit infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război...". Alin. (4) al art. 97 din CP al RM dispune că "prescripția nu înlătură executarea pedepselor stabilite pentru infracțiunile contra păcii și securității omenirii sau pentru infracțiunile de război, prevăzute la art.135-137, 139 și 143."

Aceste reglementări legale își au sursa în Convenția ONU asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității, adoptată în 1968. Conform prevederilor Convenției, sunt imprescriptibile, indiferent de data la care au fost comise, crimele de război, precum și crimele contra umanității, comise atât în timp de pace, cât și în timp de război, în modul după cum sunt definite în Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nurnberg și confirmate prin rezoluțiile ulterioare ale Adunării Generale a ONU. Convenția se referă la imprescriptibilitate în general, însă modalitatea de expunere pune în evidență atât prescripția răspunderii penale, cât și prescripția executării pedepselor aplicate[6].

[6] V. Crețu, *Drept internațional penal*, București, Tempus, 1996, p. 119.

Secțiunea a II-a. INFRACȚIUNI CONTRA PĂCII

§1. Planificarea, pregătirea, declanșarea sau ducerea războiului

Art. 139 din CP al RM incriminează fapta de planificare, pregătire, declanșare sau ducere a războiului. Cu ocazia lucrărilor sale, Tribunalul de la Nurnberg a declarat: "Învinuirea conform căreia acuzații ar fi pregătit sau dus războaie de agresiune este capitală. Războiul este un rău ale cărui consecințe nu se limitează la singurele state beligerante, dar afectează lumea întreagă. Declanșarea unui război de agresiune nu este deci numai o crimă internațională: aceasta este crima internațională supremă, care nu diferă de alte crime de război decât prin faptul că le conține pe toate."

Art. 139 din CP al RM nu precizează expres, însă trebuie de înțeles că răspunderea penală în această normă este prevăzută anume pentru războiul de agresiune. În rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 3314 (XXIX) din 14 decembrie 1974 (art. 1), agresiunea este definită drept folosirea forței armate de către un stat împotriva suveranității, integrității teritoriale ori independenței politice a unui alt stat, sau în orice alt mod incompatibil cu Carta Națiunilor Unite.

Astfel, vom fi în fața unui act de agresiune în orice caz de utilizare a forței armate de către autoritățile unui stat contra altui stat, în alte scopuri decât legitima apărare națională sau colectivă, fie executarea unei decizii sau în aplicarea unei recomandări a unui organ competent al ONU. Din aceste considerente, războiul dus de URSS, fie de alte state cotropite în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, trebuie de apreciat ca unul de apărare națională. Având la bază un tratat de apărare colectivă încheiat între Franța, Anglia și Polonia, în situație de apărare colectivă se găseau Anglia și Franța, care primele au declarat război Germaniei fasciste în 1939, după ce aceasta a invadat Polonia.

Comisia de Drept Internațional ONU include la agresiune și actele care derivă de la aceasta, precum: amenințarea recurgerii la un act de agresiune, pregătirea utilizării forței armate contra altui stat, organizarea sau tolerarea bandelor armate pe teritoriul său ori participarea la activitățile lor în scopul efectuării incursiunilor pe teritoriul altui stat, încurajarea activităților care au drept scop izbucnirea războiului civil în alt stat, încurajarea activităților teroriste în alt stat etc.

Obiectul juridic special al infracțiunii date este format din relațiile sociale privitoare la pacea și coexistența pașnică dintre state.

Latura obiectivă a faptei prevăzute la alin. (1) al art. 139 din CP al RM se manifestă în fapta prejudiciabilă exprimată prin unul din următoarele tipuri de activități alternative – planificarea, pregătirea sau declanșarea războiului.

Prin *planificare* înțelegem elaborarea concepției militare a statului agresor, elaborarea strategiei de ducere a operațiunilor militare, planurilor de mobilizare a armatei și de trecere la stare de război, a planurilor de mobilizare a mijloacelor și resurselor tehnice, materiale și umane, desfășurarea activității de informare, dezinformare etc.

Pregătirea, spre deosebire de planificare, presupune realizarea planurilor elaborate deja de declanșare și ducere a războiului de agresiune, manifestându-se prin întreprinderea reală a unui complex de măsuri cu caracter organizatorico-militar și material-tehnic în scopul asigurării pregătirii pentru începutul războiului de agresiune[7]. Astfel, pregătirea războiului presupune întreprinderea diferitelor acte preparatoare, menite a asigura succesul operațiunilor militare, de exemplu, blocarea porturilor statului inamic, organizarea incursiunilor de cercetare pe teritoriul străin unde se planifică invazia, organizarea și trimiterea de bande înarmate pentru incursiuni pe teritoriul statului străin, organizarea actelor de diversiune pe teritoriul statului străin, bombardarea teritoriului de frontieră sau organizarea de ciocniri armate în scopul provocării inamicului la conflict armat.

Declanșarea războiului se poate manifesta prin acapararea corăbiilor militare și comerciale ale statului străin, ocuparea porturilor, desfășurarea atacurilor asupra forțelor armate străine.

În alin. (2) al art. 139 din CP al RM se incriminează fapta de ducere a războiului. Prin *ducere* a războiului înțelegem o agresiune armată, invazie pe scară largă, ocuparea teritoriilor întregi ale statului străin, înlocuirea organelor puterii ale statului străin cu cele ale statului agresor etc.

Infracțiunea prevăzută la art. 139 din CP al RM este formală și se consumă o dată cu comiterea uneia dintre faptele menționate în norma dată.

Latura subiectivă se manifestă prin intenție directă. Făptuitorul își dă seama că prin actele sale el planifică, pregătește, declanșează sau duce un război de agresiune și dorește săvârșirea acestor fapte.

Subiectul infracțiunii date este unul general, aceasta putând fi imputată oricărei persoane fizice responsabile, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani. În realitate însă, acestea sunt persoanele care ocupă poziții de vârf în stat – șeful statului, șeful Guvernului, Parlamentului, alte persoane de conducere din eșalonul superior de stat.

---

[7] Ю. Скуратов, В. Лебедев, *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Особенная часть*, Москва, Норма – Инфра-М, 1999, с. 353.

§2. Propaganda războiului

Prin rezoluția nr. 110 din 3 noiembrie 1947, Adunarea Generală a ONU a condamnat "propaganda de război în orice formă și în orice țară, care are ca scop sau care poate crea sau amplifica o amenințare a păcii, o violare a ei sau un act de agresiune"[8]. În anul 1970, ONU a declarat că în conformitate cu scopurile și principiile Națiunilor Unite, statele au obligația de a se abține de la orice propagandă în favoarea războiului de agresiune.

Propaganda războiului este definită în dispoziția art. 140 din CP al RM ca "răspândirea de informații tendențioase ori inventate, instigatoare la război sau orice alte acțiuni orientate spre declanșarea unui război, săvârșite verbal, în scris, prin intermediul radioului, televiziunii, cinematografului sau prin alte mijloace". Însuși termenul de propagandă poate fi interpretat ca o exercitare de influență asupra intelectului uman în scopul de a-i impune careva opinii, atitudini sau idei.

Obiectul juridic special al infracțiunii date reprezintă relațiile sociale cu privire la pacea și coexistența pașnică dintre state.

În funcție de metoda de comitere a infracțiunii aleasă de infractor, aceasta poate avea și obiect material. Astfel, în cazul răspândirii de informații instigatoare la război, prin intermediul edițiilor periodice, ziarelor etc., obiectul material al infracțiunii va constitui, după caz, acele foi volante, ziare, pancarte sau alți purtători de informație instigatoare la război.

Latura obiectivă se caracterizează prin fapta prejudiciabilă concretizată în acțiune, și anume răspândirea de informații tendențioase ori inventate, instigatoare la război, sau orice alte acțiuni orientate spre declanșarea unui război. Prin *răspândire* se are în vedere aducerea la cunoștința unui număr nedeterminat de persoane a informației orientate spre declanșarea războiului, ce are loc, de regulă, prin cuvântări adresate participanților la diverse adunări, mitinguri, demonstrații, publicarea a astfel de informații în ziare, derularea diverselor reportaje la televiziune sau radio etc.

Prin *informații tendențioase ori inventate, instigatoare la război* se înțeleg acele informații care nu corespund adevărului și care promovează cultul războiului. Prin *alte acțiuni orientate spre declanșarea unui război* se au în vedere derularea filmelor, punerea drept exemplu a guvernelor statelor care promovează o politică militaristă etc., toate acestea trezind un sentiment de acceptare a războiului ca formă de soluționare a diferendelor între state, de promovare a

[8] G. Geamănu, *Dreptul internațional penal și infracțiunile internaționale*, București, Editura Academiei, 1977, p. 142.

unei atitudini pozitive față de război, ca un comportament acceptabil în cadrul comunității internaționale.

Legiuitorul enumeră expres diverse metode de comitere a infracțiunii – verbală, în scris, prin intermediul radioului, televiziunii, cinematografului –, cărora nu le atribuie însă un caracter exhaustiv, infracțiunea putând fi săvârșită prin orice altă metodă sau prin utilizarea oricăror altor mijloace.

Infracțiunea dată este formală și se consumă o dată cu răspândirea informațiilor, fie din momentul săvârșirii oricăror altor acțiuni care propagă războiul, indiferent de faptul declanșării războiului.

Latura subiectivă se manifestă prin intenție directă. Făptuitorul își dă seama că răspândește informații tendențioase ori inventate, instigatoare la război, sau săvârșește alte acțiuni orientate spre declanșarea unui război, conștientizează caracterul acestor informații sau acțiuni și dorește să comită aceste fapte. Motivul și scopul săvârșirii infracțiunii pot fi diverse și la calificare nu contează.

Subiectul infracțiunii în cazul faptei prevăzute la alin. (1) art. 140 din CP al este general, și anume: persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii faptei a atins vârsta de 16 ani.

În alin. (2) al art. 140 din CP al RM se incriminează săvârșirea acțiunilor, prevăzute la alin. (1), de o persoană cu înaltă funcție de răspundere. Conform alin. (2) al art. 123 din CP al RM, *persoana cu înaltă funcție de răspundere* este acea persoană cu funcție de răspundere al cărei mod de numire sau alegere este reglementat de Constituția Republicii Moldova și de legile organice, precum și persoanele cărora persoana cu înaltă funcție de răspundere le-a delegat împuternicirile sale.

Subiectul infracțiunii în cazul faptei prevazute la alin. (2) al art. 140 din CP al RM este unul special, și anume: persoana fizică responsabilă, cu înaltă funcție de răspundere (Președintele Republicii Moldova, Prim-ministrul și membrii Guvernului, deputații Parlamentului, judecătorii, inclusiv ai Curții Constituționale etc.).

Răspândirea de informații sau săvârșirea acțiunilor orientate spre declanșarea războiului trebuie de deosebit de actele instigatoare în vederea săvârșirii infracțiunii în cauză. Propaganda războiului se caracterizează printr-un nivel mai mic de concretizare și un nivel mai mare de ideologizare. Instigarea se săvârșește față de persoane concrete, iar propaganda războiului vizează un cerc mai larg, nedeterminat de persoane[9].

---

[9] Г. Борзенков, В. Комисаров, *Курс уголовного права / Особенная часть*, том. V, Москва, Зерцало-М, 2002, с. 357.

§3. Atacul asupra persoanelor sau instituțiilor care beneficiază de protecție internațională

Art. 142 din CP al RM prevede răspunderea penală pentru o altă infracțiune contra păcii, și anume: pentru săvârșirea atacului asupra persoanelor sau instituțiilor care beneficiază de protecție internațională. Prin această normă, legea penală incriminează "atacul asupra reprezentantului unui stat străin sau asupra colaboratorului unei organizații internaționale, persoane care beneficiază de protecție internațională conform prevederilor tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, precum și asupra oficiilor sau locuințelor acestora, dacă atacul are drept scop provocarea războiului sau complicațiilor internaționale."

Obiectul juridic principal al infracțiunii date este format din relațiile sociale cu privire la coexistența pașnică între state, precum și alte relații de colaborare dintre state. Prin infracțiunea dată se atentează în mod adiacent la relațiile sociale privind alte valori – sănătatea, integritatea corporală, bunurile persoanelor care se bucură de protecție internațională, – valori și relații care constituie ***obiectul juridic secundar*** al infracțiunii date.

Sursele internaționale ale incriminării de la art. 142 din CP al RM pot fi regăsite, în primul rând, în Convențiile de la Viena[10] care prescriu statelor să asigure securitatea fizică a diplomaților acreditați. Agenții diplomatici, categorie care include și alți reprezentanți ai statului, sunt de asemenea vizați și de Convenția cu privire la prevenirea și reprimarea infracțiunilor contra persoanelor care se bucură de protecție internațională, inclusiv agenților diplomatici[11]. Reglementarea atentatelor contra persoanelor protejate sunt în mare măsură legate de prevenirea și reprimarea terorismului internațional. Astfel, dacă, inițial, atentatele contra persoanelor protejate au constituit o infracțiune aparte în varianta Proiectului Codului crimelor contra păcii și securității omenirii din 1984, atunci mai târziu ele au fost integrate în noțiunea actelor teroriste[12]. Cu toate acestea, Adunarea Generală a ONU, îngrijorată de creșterea atacurilor asupra personalului său, inclusiv a celui asociat, a adoptat, la 17 februarie 1995,

---

[10] Convenția de la Viena cu privire la relațiile diplomatice din 18 aprilie 1961; Convenția de la Viena cu privire la relațiile consulare din 24 aprilie 1963 // Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, vol. IV, Chișinău, Moldpes, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, p. 7-52.

[11] Convenția cu privire la prevenirea și reprimarea infracțiunilor contra persoanelor care se bucură de protecție internațională din 14 decembrie 1973.

[12] H. Ascensio, E. Decaux, A. Pellet, *op. cit.*, p. 485.

Convenția cu privire la securitatea personalului ONU și a personalului asociat[13]. Convenția stabilește cerințe referitor la identificarea personalului vizat de convenție, a vehiculelor, vaselor și avioanelor ONU. Art.9 al Convenției se referă la comiterea intenționată a omorului, răpirii sau altui atac asupra personalului ONU, asupra oficiilor, reședințelor private sau mijloacelor de transport ale personalului ONU – fapte care, ținând cont de gravitatea lor, trebuiesc incriminate în legislația națională a fiecărui stat[14]. Spre deosebire de Convenția menționată, art. 142 din CP al RM nu prevede răspunderea penală pentru atacurile asupra mijloacelor de transport ale personalului ONU. În legătură cu aceasta, în opinia noastră, legea penală a Republicii Moldova urmează a fi modificată.

Obiectul material poate fi corpul persoanei care se bucură de protecție internațională, fie oficiile sau locuințele lui.

Victima este de asemenea un semn obligatoriu al componenței de infracțiune. În calitate de victimă a infracțiunii date poate evolua doar persoana care cade sub incidența art. 122 din CP al RM: "Prin persoana care se bucură de protecție internațională se înțelege:

a) șeful statului străin, inclusiv fiecare membru al organului colegial care exercită funcțiile șefului de stat conform constituției statului respectiv, fie șeful guvernului, fie ministrul de externe al statului străin, precum și membrii familiilor lor care îi însoțesc;
b) oricare reprezentant ori persoană cu funcție de răspundere a statului străin sau oricare persoană cu funcție de răspundere ori alt agent al organizației internaționale interguvernamentale care, conform dreptului internațional, are dreptul la protecție specială contra oricărui atac asupra persoanei, libertății și demnității sale, precum și membrii familiei lor care locuiesc împreună cu ei."

Latura obiectivă se manifestă prin fapta prejudiciabilă concretizată în acțiune, și anume: atacul comis asupra persoanelor ori asupra oficiilor sau locuințelor persoanelor vizate de această normă. Prin *atac* înțelegem un comportament violent, o influență de ordin fizic sau psihic exercitată asupra victimei. Violența poate lua forma vătămărilor ușoare, medii sau grave ale integrității corporale sau sănătății, pe care le absoarbe. Infracțiunea dată se consumă din momentul începutului atacului, indiferent de faptul s-a cauzat în realitate

---

13 Convenția cu privire la securitatea personalului ONU și a personalului asociat din 17 februarie 1995; A/Res/49/59 // http://www.un.org/icty/

14 L. Sunga, *The emerging system of international criminal law, Kluwer law international*, Hague, 1997, p. 204-205.

sau nu careva prejudiciu sănătății sau bunurilor persoanelor care se bucură de protecție internațională. Datorită acestui fapt, infracțiunea este formală.

Latura subiectivă se manifestă prin intenție directă. Făptuitorul își dă seama că săvârșește un atac asupra persoanei, oficiului sau locuinței persoanei care se bucură de protecție internațională, conștientizează pericolul faptei sale și dorește să o săvârșească. *Scopul* este un semn obligatoriu al laturii subiective a infracțiunii date, și anume: provocarea războiului sau complicațiilor internaționale (ruperea legăturilor diplomatice, colaborării în domeniul economic etc.). Motivele infracțiunii pot fi diverse și la calificare nu contează.

Subiectul infracțiunii este general: persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii faptei a atins vârsta de 16 ani.

Secțiunea a III-a. INFRACȚIUNI CONTRA UMANITĂȚII

§1. Genocidul

Genocidul este negarea dreptului la existență nu a unor indivizi luați în particular, ci a grupurilor umane întregi. Pe calea incriminării faptei de genocid, a fost stabilită răspunderea penală pentru faptele care urmăresc distrugerea de popoare și națiuni. Această infracțiune este un răspuns la multiplele fapte de exterminări masive ale unor popoare sau colectivități de oameni care au avut loc în sec. XX. Exterminarea armenilor de către Imperiul Otoman în timpul Primului Război Mondial, în anii 1915-1916, este doar un episod al acestui fenomen tragic, care a fost urmat de exterminarea evreilor de către naziști în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, omorârea milioanelor de cambodgieni de către Khmerii roșii în anii ’70 ai sec. XX, a minorităților religioase, etnice sau naționale de pe teritoriul fostei Iugoslavii sau Rwandei.

Termenul “genocid” a fost introdus în limbajul juridic de către Raphael Lemkin, prin combinația a două cuvinte: *genos* (din greacă – *rasă* sau *trib*) și *cide* (din latină – *omor*)[15]. În prezent, genocidul a ajuns să fie considerat cea mai gravă infracțiune în dreptul penal internațional.

Genocidul, în redacția actuală a art. 135 din CP al RM, are la bază și citează practic întocmai formularea acestuia inserată în *Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid*, adoptată la 9.12.1948, la New York.

---

[15] Dezvoltarea conceptului sub aspect istoric a se vedea: R. Lemkin, *Genocide as a crime under international law* // American Journal of International Law, 1947, nr. 41, p. 145.

Genocidul este definit în art. 135 din CP al RM ca fiind săvârșirea, în scopul de a nimici în totalitate sau în parte un grup național, etnic, rasial sau religios, a vreuneia din următoarele fapte:

a) omorârea membrilor acestui grup;
b) atingerea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor grupului;
c) luarea de măsuri pentru scăderea natalității în sânul grupului;
d) traficul copiilor ce țin de grupul respectiv;
e) supunerea intenționată a grupului la condiții de existență care conduc la exterminarea lui fizică totală sau parțială.

Obiectul juridic principal al genocidului îl constituie relațiile sociale cu privire la starea de siguranță a grupului național, etnic, rasial sau religios, existența lui fizică care este amenințată. ***Obiectul juridic secundar*** îl constituie viața, sănătatea, integritatea fizică și mintală a membrilor grupurilor vizate de legea penală.

Obiectul material îl constituie corpul persoanelor, membrilor grupului vizat, contra cărora este îndreptată infracțiunea.

Astfel, **victima** genocidului este grupul ca atare, și nu individul în calitate de reprezentant al acestui grup. Codul penal se referă doar la grupuri caracterizate prin legături "stabile", pe când altele, cum sunt cele politice sau culturale, nu sunt incluse în această listă.

Grupul național este o colectivitate de oameni care au aceeași cetățenie și care beneficiază de aceleași drepturi și obligații.

Grupul etnic reprezintă acea colectivitate de oameni care vorbesc aceeași limbă și împărtășesc aceeași cultură.

Grupul rasial se caracterizează prin trăsăturile fizice ereditare, care se identifică frecvent cu anumite zone geografice, indiferent de factorul cultural, lingvistic, național sau religios.

Grupul religios este constituit din membri care împărtășesc aceeași religie, nume sau același mod de închinăciune.

Toate aceste grupuri se evidențiază prin caracterul lor stabil, care nu permite membrilor să abandoneze apartenența la grup, caracter ce se transmite prin naștere, fie într-un mod "automat" și practic ireversibil.

În cazul Rutaganda, Tribunalul pentru Rwanda[16] a decis că apartenența la un grup este în mod esențial un concept subiectiv: victima este percepută de către infractor ca aparținând grupului desemnat pentru exterminare și, în unele circumstanțe, victima se poate atribui pe sine însăși grupului respectiv.

---

16 Cazul Rutaganda, I-a instanță, paragr. 55 // http://www.ictr.org

Genocid va fi și în cazul când se urmărește distrugerea grupului sau unei părți a lui într-o anumită arie geografică sau regiune, și nu neapărat pe tot teritoriul unui stat. Nimicirea în totalitate sau în parte a grupului înseamnă distrugerea unei părți semnificative a grupului atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ. Făptuitorul poate avea intenția de a nimici un număr mare de membri ai grupului, fie o fracțiune mai puțin însemnată, dar reprezentativă, a grupului, de exemplu intelectualitatea grupului, liderii politici sau religioși.

Latura obiectivă a infracțiunii se exprimă prin fapta prejudiciabilă concretizata în acțiunile sau inacțiunile indicate în lege, care au drept scop distrugerea fizică a grupului național, etnic, rasial sau religios ca atare.

Prima formă a laturii obiective constă în *omorârea membrilor unui grup* demografic, faptă care are drept urmare prejudiciabilă decesul unei persoane sau, de regulă, a unui număr însemnat de persoane și care, luată izolat, se încadrează în semnele componenței de infracțiune prevăzute de art. 145 din CP al RM. Omorârea membrilor unui grup poate avea loc atât prin acțiune, cât și prin inacțiune. Prin inacțiune se înțelege omiterea intenționată de a-și îndeplini obligațiile de păstrare a vieții, fapt care duce la moartea victimei. În cazul Kambanda, Tribunalul pentru Rwanda l-a găsit vinovat pe acuzat de genocid prin *omisiunea* de a-și îndeplini obligațiile de Prim-ministru al Rwandei în vederea luării măsurilor respective, pentru a pune capăt masacrelor despre care acesta a aflat, sau de a proteja copiii ori populația de la posibile masacre, după ce lui personal i s-a cerut luarea a astfel de măsuri. Omiterea acestora a rezultat masacre.

Următoarea formă a laturii obiective este *atingerea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor grupului*, care poate fi interpretată ca manifestându-se prin vătămări grave ale integrității corporale sau sănătății, acte de tortură fizică sau psihică. Jurisprudența tribunalelor internaționale ne arată că și prin acte de viol, alt tip de violență sexuală, sau prin persecuție se poate aduce atingere gravă integrității fizice sau mintale[17]. Atingerea gravă a integrității mintale urmează a fi determinată în fiecare caz în parte. Violul și violența sexuală sunt considerate ca fiind cele mai grave forme de atingere, deoarece se atentează atât la integritatea fizică, cât și cea mintală a victimei.

Luarea de măsuri pentru scăderea natalității în sânul grupului presupune mutilarea organelor sexuale, controlul forțat al nașterilor, sterilizarea, separarea forțată a sexelor, interzicerea sau limitarea căsătoriilor, practica graviditāților forțate într-o societate patriarhală în care copilul născut nu va aparține grupului din care face parte mama sa naturală. Măsurile date pot fi de ordin

17 Cazul Akayesu, paragr. 504; Musema, paragr. 156 // http://www.ictr.org

fizic sau mintal, amenințările sau traumele (de exemplu, în cazul violului) determinând victima să devină incapabilă de procreare. Forma dată a laturii obiective a genocidului se constituie prin impunerea unei sau mai multor persoane a unor măsuri de genul celor menționate, infractorul având drept scop prevenirea nașterilor în cadrul grupului. Violurile în masă erau practicate de inamic, în timpul conflictului armat din fosta Iugoslavie, contra femeilor musulmane, care în urma actului sexual în afara căsătoriei deveneau "femei impure" și nu mai erau apte de căsătorie.

Prin *traficul copiilor ce țin de grupul respectiv* trebuie de înțeles transferul lor forțat din sânul unui grup protejat în altul, precum și amenințările sau traumatizarea copiilor care ar duce la transfer forțat. S-ar putea de argumentat că transferul forțat al copiilor dintr-un grup în altul cauzează o atingere gravă de ordin mintal părinților și apropiaților, și că faptele infractorului ar putea fi încadrate și sub rubrica "atingerea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor grupului"[18]. Legea nu menționează expres, dar transferul trebuie să aibă loc în mod forțat și în privința persoanelor în vârstă de până la 18 ani, fapt despre care făptuitorul trebuie sau ar fi trebuit să știe.

Supunerea intenționată a grupului la condiții de existență care conduc la exterminarea lui fizică totală sau parțială presupun anumite practici care nu provoacă imediat moartea membrilor grupului, distrugerea fizică fiind scopul final urmărit de făptuitor. Condițiile de existență trebuie să fie preconizate a distruge grupul, în totalitate sau în parte, ceea ce înseamnă privarea intenționată a grupului de resursele indispensabile supraviețuirii. Exemple de astfel de condiții sunt: privarea membrilor grupului de adăpost prin expulzarea din locuințele lor, privarea de hrană ce duce la foamete, privarea de condițiile elementare de igienă, haine, medicamente pentru perioade îndelungate de timp, supunerea membrilor grupului la muncă excesivă sau alte activități care duc la extenuarea fizică a grupului.

Genocidul nu presupune, în mod necesar, exterminarea de fapt a grupului: săvârșirea cel puțin a unei fapte care intră în latura obiectivă a infracțiunii va fi suficientă pentru constituirea componenței date de infracțiune.

Genocidul îmbină trăsăturile unei infracțiuni materiale cu cele ale unei infracțiuni formale, primele două forme ale infracțiunii consumându-se o dată cu survenirea urmărilor prejudiciabile respective – decesul membrilor grupului sau vătămările integrității corporale sau sănătății etc.; pentru ultime-

---

[18] Kriangsak Kittichaisaree, *International criminal law*, Oxford, University Press, 2002, p. 82.

le trei forme nefiind necesară survenirea cărorva urmări prejudiciabile – scăderea de fapt a natalității sau nimicirea grupului în urma traficului copiilor ce țin de grupul respectiv etc. Acestea din urmă au trăsăturile unei infracțiuni formale și se consumă prin singurul fapt de săvârșire a faptelor menționate în lege, făptuitorul având intenția distrugerii totale sau parțiale a grupului.

Latura subiectivă a genocidului se exprimă prin *intenție directă* și *scopul* de a distruge, în totalitate sau în parte, un grup național, etnic, rasial sau religios ca atare. Făptuitorul își dă seama că prin faptele sale contribuie la distrugerea grupului și dorește săvârșirea acestor acțiuni (inacțiuni), iar în cazul primelor două forme ale laturii obiective făptuitorul mai dorește și survenirea consecințelor (decesul victimei sau vătămările grave aduse integrității sau sănătății). Lipsa scopului menționat specific infracțiunii de genocid exclude posibilitatea calificării faptei în baza art. 135 din CP al RM.

Subiectul infracțiunii este general, acesta poate fi o persoană fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

Secțiunea a IV-a. INFRACȚIUNI DE RĂZBOI

§1. Tratamente inumane

Tratamentele inumane sunt prevăzute în art. 137 din CP al RM, prin care se înțelege *supunerea, prin orice metode, la tortură sau tratamente inumane pentru a cauza în mod intenționat mari suferințe sau vătămări grave integrității corporale sau sănătății răniților, bolnavilor, prizonierilor, persoanelor civile, membrilor personalului sanitar civil sau al Crucii Roșii și al organizațiilor asimilate acesteia, naufragiaților, precum și oricărei alte persoane căzute sub puterea adversarului, ori supunerea acestora la experiențe medicale, biologice sau științifice care nu sunt justificate de un tratament medical în interesul lor.*

Incriminarea a astfel de fapte este dictată de necesitatea conformării cu actele internaționale care reglementează dreptul conflictelor armate, în special Convențiile de la Geneva din 1949[19]. Acestea fac parte deja din dreptul cutu-

[19] Convenția (I) pentru îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie din 12.VIII.1949; Convenția (II) pentru îmbunătățirea sorții răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate maritime din 12.VIII.1949; Convenția (III) cu privire la tratamentul prizonierilor de război din 12.VIII.1949; Convenția (IV) cu privire la protecția persoanelor civile în timp de război din 12.VIII.1949 // Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, vol. V, Chișinău, Moldpres, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, p. 7-188.

miar și sunt obligatorii pentru toate statele, indiferent de faptul aderării sau nu la ele. Aceste reglementări internaționale și naționale, care în prezent au primit denumirea de drept umanitar, au menirea de a proteja victimele unui conflict armat, indiferent de faptul participării sau nu la operațiunile militare (soldat sau persoană civilă).

Obiectul juridic principal îl constituie relațiile sociale cu privire la regulile internaționale de ducere a războiului. ***Obiectul juridic secundar*** îl constituie relațiile sociale privitoare la viața, sănătatea, integritatea fizică și mintală, libertatea, dreptul la un proces echitabil și de a fi judecat de o instanță legal constituită ale persoanelor căzute sub puterea adversarului.

Obiectul material îl constituie corpul persoanelor indicate în legea penală, și anume al răniților, bolnavilor, prizonierilor, persoanelor civile, membrilor personalului sanitar civil sau al Crucii Roșii și al organizațiilor asimilate acesteia, naufragiaților, precum și oricărei alte persoane căzute sub puterea adversarului.

Victima infracțiunii poate fi numai persoana care, din anumite considerente, nu participă activ sau direct la ostilități, altfel spus, ele sunt în afara luptei – *hors du combat*. Astfel, statut intermediar nu există – toți cei aflați în afara luptei sunt protejați de legea penală (cetățeni ai statelor, apatrizi, refugiați, care dispun sau nu de imunitate diplomatică etc.). *Răniții și bolnavii* sunt persoanele care suferă de infirmități fizice sau psihice și au nevoie de îngrijire medicală. *Prizonier* este combatantul nimerit sub puterea inamicului. *Persoanele civile* sunt persoanele care nu iau parte sau încetează a participa la ostilități din diferite motive și nu aparțin la nici una din categoriile menționate în art. 4 al Convenției (III) cu privire la tratamentul prizonierilor de război, din 12.VIII.1949 și în art. 43 din Protocolul I adițional la Convențiile de la Geneva din 1949, referitor la protecția victimelor conflictelor armate internaționale, semnat la Geneva la 10.VII.1977[20] (în continuare – Protocolul). Populația civilă este constituită din persoane civile, iar prezența în mijlocul acesteia a altor persoane care nu sunt civile nu schimbă caracterul ei. Din *personalul sanitar civil* fac parte persoanele din forțele armate care se ocupă de îngrijirea și tratamentul bolnavilor. Personalul *Crucii Roșii sau al organizațiilor asimilate* acesteia este alcătuit din persoanele care acordă asistență medicală sau umanitară, din cadrul organizațiilor Crucii Roșii, Semilunii Roșii, fie altor organizații de asistență umanitară sau de îmbunătățire a vieții oamenilor vulnerabili – Medicii fără frontiere, organismele

[20] Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, vol. 5, Chișinău, Moldpres, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, p. 189-258.

ONU etc. *Naufragiații* sunt persoanele care se află în pericol pe mare, fie în alte ape, în urma unui naufragiu, și care se abțin de la ostilități.

Latura obiectivă a infracțiunii constă din fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunile alternative de supunere, prin orice metode, la tortură sau tratamente inumane, pentru a cauza în mod intenționat mari suferințe sau vătămări grave integrității corporale sau sănătății persoanelor protejate, fie supunerea acestora la experiențe medicale, biologice sau științifice care nu sunt justificate de un tratament medical în interesul lor.

În contextul infracțiunilor de război, *tortura* constă în cauzarea intenționată de puternice suferințe fizice sau psihice în scopul obținerii de informații sau mărturii, fie în vederea pedepsirii, intimidării, umilirii sau constrângerii victimei sau altor persoane, fie în scopul discriminării, pe orice motiv, a victimei sau a altor persoane, și cel puțin unul din făptuitori să fie un oficial de stat, adică să nu acționeze în calitate de persoană privată. Violul de asemenea poate ajunge la rangul torturii dacă sunt întrunite celelalte semne. Tortura este forma agravată a tratamentului inuman.

Tratamentul inuman înseamnă niște acțiuni intenționate care cauzează puternice suferințe fizice ori psihice sau care constituie o atingere serioasă la integritatea fizică ori mintală sau la sănătate, fie care sunt contrare principiului fundamental al tratamentului uman, în particular atingere la demnitatea umană. Exemple de tratament inuman sunt: impunerea tatălui și fiului să se bată unul pe altul în închisoare, deținerea intenționată a deținuților închisorii în condiții antisanitare, pe termen îndelungat, prin refuzul de a le permite să-și satisfacă necesitățile vitale ale organismului, servirea în calitate de scut uman în linia întâia de atac etc.

Cauzarea de mari suferințe sau vătămări grave integrității corporale sau sănătății persoanelor presupune prejudicii atât de ordin fizic, cât și psihic. Semnele vătămărilor grave ale integrității corporale sau sănătății sunt indicate la art. 151 din CP al RM.

Experiențele medicale, biologice sau științifice sunt o formă a tratamentului inuman. Nici consimțământul victimei nu înlătură caracterul penal al faptei dacă experiențele nu sunt justificate de un tratament medical, curativ în interesul persoanelor asupra cărora se efectuează. Prin aceste experimente sunt puse în pericol viața, sănătatea, integritatea corporală a persoanei, iar scopul experimentului nu este unul terapeutic și nu se justifică prin necesități de ordin medical și nici nu este înfăptuit în alte interese ale victimei.

Infracțiunea dată este o infracțiune formală și se consumă o dată cu săvârșirea faptei incriminate – tratamente inumane sau supunerea la experiențe

biologice, indiferent de survenirea unor urmări prejudiciabile (de exemplu, vătămarea gravă a integrității corporale sau sănătății).

Timpul săvârșirii infracțiunii este un semn obligatoriu al laturii obiective a faptei prevăzute la art. 137 din CP al RM. Ca și celelalte infracțiuni de război, tratamentele inumane pot fi comise doar în timpul conflictelor armate, în majoritatea cazurilor, dar nu și în mod exclusiv, – pe timp de război. Conform art. 127 din CP al RM, prin timp de război se înțelege intervalul de la data declarării mobilizării sau a începerii operațiilor de război până la data trecerii armatei la starea de pace. Infracțiunea dată poate fi comisă de la începutul conflictului armat, adică de la începutul aplicării violențelor între părți la conflict, și până la încetarea ostilităților prin încheierea unui armistițiu de pace, în cazul unui conflict internațional, sau o înțelegere de pace, în cazul unui conflict intern[21].

Varianta agravată a tratamentelor inumane, prevăzută la alin. (2) al art. 137 din CP al RM, presupune săvârșirea, față de persoanele indicate la alin. (1) al aceleiași norme, a uneia dintre următoarele fapte:

a) *Constrângerea de a îndeplini serviciul militar în forțele armate ale adversarului*. Nu este ilegal a recruta prizonieri de război care în mod voluntar se angajează a lupta contra patriei sale, fapt care nu are loc când persoanele sunt constrânse a face acest lucru;

b) *Luarea de ostatici* presupune privarea de libertate a persoanelor nevinovate, ca o măsură de precauție contra inamicului, fie în scopul asigurării obținerii unei promisiuni, cedări de la adversar. Este necesar de demonstrat că făptuitorul a acționat în scopul obținerii unui avantaj sau concesiuni;

c) *Deportarea* presupune mutarea forțată a unui grup de persoane de pe teritoriul unui stat pe teritoriul statului advers ori pe teritoriul unui stat terț[22]. Conform art. 49 Convenția (IV) cu privire la protecția persoanelor civile în timp de război, din 12.VIII.1949, se interzice transferul sau deportarea persoanelor, indicate în alin. (1) al art. 137 din CP al RM, din teritoriul ocupat pe teritoriul statului ocupant sau al oricărui alt stat, indiferent de motivele care au stat la bază. Se interzice transferul persoanelor în alt stat în care sunt temeiuri a presupune că persoana va fi persecutată pentru convingerile sale politice sau religioase. Cu toate acestea, este permisă extrădarea indivizilor pentru infracțiuni de drept comun;

---

[21] Kriangsak Kittichaisaree, *op. cit.*, p. 131.

[22] Gh. Nistoreanu, A. Boroi, *Drept penal. Partea specială*, București, All Beck, 2002, p. 558.

d) *Dislocarea sau lipsirea de libertate fără temei legal.* Dislocarea presupune o mutare forțată dintr-o localitate în alta, dar în interiorul aceluiași stat[23]. Cu toate acestea, se permite deplasarea persoanelor dintr-o zonă ocupată în alta, din considerente de securitate a oamenilor deplasați sau din motive militare stringente. Persoanele trebuie să fie totuși deplasate înapoi la locul de reședință, imediat ce ostilitățile au încetat în aria respectivă;

e) *Condamnarea de către o instanță de judecată constituită în mod ilegal, fără judecată prealabilă și fără respectarea garanțiilor juridice fundamentale prevăzute de lege.* În această normă sunt consfințite drepturile persoanei de a fi judecată de o instanță constituită în mod legal, independentă și imparțială, de a fi condamnată doar în urma unei judecăți prealabile, și cu respectarea principiului unui proces echitabil. Aceste garanții se referă la principiul legalității, dreptul de a fi informat despre infracțiunile de comiterea cărora persoana este acuzată, dreptul de a nu fi supus unei pedepse colective etc.

Infracțiunea prevăzută la alin. (2) al art. 137 din CP al RM este formală, consumându-se la momentul săvârșirii faptelor respective.

Alin. (3) al art. 137 din CP al RM prevede răspunderea agravată pentru torturarea, mutilarea, exterminarea sau executarea fără o judecată legală a persoanelor menționate la alin. (1) al aceleiași norme.

Noțiunea de torturare are un înțeles similar cu cel al noțiunii de tortură, examinate cu ocazia analizei faptei prevăzute la alin. (1) al art. 137 din CP al RM. Din considerentele că tortura, fiind prevăzută și la alin. (1), este manifestarea cea mai gravă a tratamentului inuman, precum și în vederea înlăturării unei confuzii în interpretarea legii, considerăm necesară excluderea ei din conținutul legal al alin. (1) al art. 137 din CP al RM, cu atribuirea ei doar a calității de circumstanță agravantă a infracțiunii de tratamente inumane.

Mutilarea constă într-un prejudiciu grav adus integrității corporale și sănătății persoanei, rănire sau desfigurare prin sfărâmare, rupere, smulgere, tăiere a unei părți a corpului.

Exterminarea înseamnă supunerea intenționată a populației la condiții de viață menite a produce distrugerea ei (răspândirea unor boli contagioase letale în rândurile populației, cu privarea de asistență medicală). Făptuitorul poate fi găsit vinovat de exterminare chiar și în cazul survenirii morții unei singure persoane.

Executarea fără o judecată legală a persoanelor menționate la alin. (1) al art. 137 din CP al RM presupune aplicarea pedepsei capitale și constă în suprimarea vieții persoanei condamnate la această pedeapsă.

---

[23] *Ibidem*, p. 558.

Infracțiunea prevăzută la alin. (3) al art. 137 din CP al RM în forma mutilării, exterminării sau executării fără o judecată legală a persoanelor se consumă din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile – pierderii sau deformării unui organ sau a unei părți a corpului, morții măcar a unei persoane și suprimării vieții persoanei condamnate la moarte. În această ipoteză, infracțiunea are trăsăturile unei infracțiuni materiale.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă sub forma intenției directe.

Subiectul infracțiunii este un subiect special, și anume persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii faptei a atins vârsta de 16 ani și care face parte din forțele armate ale unei părți beligerante, participante la conflictul militar, indiferent în ce calitate – soldat, ofițer, angajat al serviciului medical, al personalului tehnic din rândurile forțelor armate etc. Acest fapt a fost confirmat și de practica tribunalelor internaționale, în opinia cărora "indivizii de toate rangurile care aparțin forțelor armate sub comanda militară a uneia din părțile beligerante cad în cercul subiecților infracțiunii; dacă indivizii nu aparțin forțelor armate, ei ar putea fi supuși răspunderii penale numai dacă este o legătură între ei și forțele armate."[24] Această legătură există și în cazul indivizilor care au fost în mod legitim împuterniciți sau de la care se aștepta – în calitate de oficiali publici, agenți sau alte persoane deținătoare ale autorității publice sau de facto reprezentând guvernul – susținerea ori îndeplinirea realizării de război.

§2. Încălcarea dreptului umanitar internațional

Scopul normei date din legea penală a Republicii Moldova este de a-i trage la răspundere penală nu numai pe executorii infracțiunilor internaționale, care își dau seama de faptele criminale pe care le comit, dar și pe cei care le-au ordonat. Dispoziția art. 138 din CP al RM este de trimitere.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la respectarea regulilor și obiceiurilor de ducere a războiului.

Latura obiectivă a faptei prevăzute la alin. (1) al art. 138 din CP al RM se manifestă prin fapta prejudiciabilă concretizată în acțiunea sau inacțiunea de executare a unui ordin nelegitim care conduce la săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art. 137 din CP al RM.

În rândurile forțelor armate, în funcție de gradul militar și funcția deținută, relațiile dintre militari se bazează pe principiul subordonării șefului și execută-

[24] Cazul Procurorul *versus* Kayishema și Ruzindana, caz nr. ICTR-95-1, ICTR T. Ch. II, 21.V.1999, paragr. 175 // http://www.ictr.org

rii dispozițiilor sale din partea subordonaților. Șeful are putere deplină de a lua de sine stătător decizii și a emite ordine, pe când subordonatul este obligat să execute ordinele, şi nu să le discute. Cu alte cuvinte, ordinul șefului este "lege" pentru subordonat, iar neexecutarea ordinului poate constitui infracțiune militară (art. 364 din CP al RM). Însă, relații de subordonare pot avea loc și față de o persoană civilă. Jurisprudența actuală a tribunalelor internaționale *ad-hoc* susțin opinia că persoana poate fi ținută să răspundă în calitatea sa de superior nu în funcție de statutul său civil sau militar, dar mai degrabă de gradul și natura autorității și controlului deținut de individ[25]. În sensul art. 138 din CP al RM, *ordin nelegitim* este o dispoziție verbală sau scrisă, îndreptată la săvârșirea din partea subordonatului a unei fapte care conține semnele componenței de infracțiune prevăzute de art. 137 din CP al RM. Credem că ordinul trebuie să fie vădit ilegal pentru subordonat, cu toate că legea penală nu menționează expres acest lucru. Infracțiunea se consumă o dată cu executarea ordinului nelegitim de către subordonat. Deci, infracțiunea dată este o infracțiune formală.

Astfel, la examinarea problemei despre tragerea la răspundere penală pentru executarea unui ordin nelegitim trebuie de ținut cont de un șir întreg de circumstanțe. Pe de o parte, acestea sunt circumstanțele referitor la conținutul ordinului dat de către șef, care permit să facem concluzia despre faptul dacă ordinul contravine intereselor apărate de legea penală. Pe de altă parte, trebuie de luat în vedere faptul dacă subordonatul a avut posibilitatea să-și dea seama despre legalitatea dispoziției adresate lui, ținând cont de experiența sa în satisfacerea serviciului militar, situația în care a fost emis ordinul și nivelul pregătirii sale profesionale. În caz de necesitate, trebuie de acordat atenție caracterului relațiilor stabilite dintre șef și subordonat și alte circumstanțe similare[26].

Deoarece faptele prevăzute în art. 137 din CP al RM pot avea loc doar în cadrul unui conflict militar, *timpul* săvârșirii infracțiunii – în timpul conflictului armat sau al acțiunilor militare – este un semn obligatoriu al laturii obiective a infracțiunii date.

Latura subiectivă a faptei alin. (1) al art. 138 din CP al RM se exprimă prin *intenție directă*, ceea ce rezultă din caracterul vădit ilegal al ordinului. Subordonatul conștientizează caracterul criminal al dispoziției superiorului său și dorește să execute ordinul nelegitim.

---

[25] Procuror versus Kayishema şi Ruzindana (Cazul nr. ICTR-95-1A-T), sentința din 21 mai 1999, paragr. 216 // http://www.ictr.org

[26] В. Давыдов, *Ответственность военнослужащего за выполнение преступного приказа* // Судовы Веснік, 2004, №2, с. 16.

Subiectul infracţiunii este un subiect special – persoana fizică responsabilă, care – la momentul săvârşirii faptei – a atins vârsta de 16 ani şi care satisface serviciul militar, fiind un subordonat care execută ordinul superiorului.

Alin. (2) al art. 138 din CP al RM prevede răspunderea penală pentru "darea de către şef unui subordonat în timpul conflictului armat sau al acţiunilor militare a unui ordin vădit nelegitim, orientat spre săvârşirea de infracţiuni prevăzute la art. 137 din CP al RM, dacă lipsesc semnele unei infracţiuni mai grave".

Latura obiectivă a faptei date constă din acţiunile şefului care dă ordine vădit nelegitime subordonaţilor săi, obiectul cărora este săvârşirea faptelor prevăzute la art. 137 din CP al RM. Infracţiunea se consideră consumată din momentul emiterii ordinelor vădit, nelegitime orientate spre săvârşirea de infracţiuni prevăzute la art. 137 din CP al RM. Deci, infracţiunea dată este o infracţiune formală. Totodată, lipsa semnelor unei infracţiuni mai grave este menţionată în legea penală ca un semn al laturii obiective. Prin *infracţiuni mai grave* ar trebui să înţelegem infracţiunile deosebit de grave şi excepţional de grave (în conformitate cu art. 16 din CP al RM).

Latura subiectivă a faptei analizate se exprimă prin intenţie directă. Şeful îşi dă seama de caracterul vădit nelegitim, adică evident ilegal, al ordinului, îndreptat la săvârşirea tratamentelor inumane, şi doreşte darea unui asemenea ordin.

Subiectul infracţiunii prevăzute la alin. (2) art. 138 din CP al RM este persoana fizică responsabilă, care – la momentul comiterii faptei – a atins vârsta de 16 ani şi care emite ordine subordonaţilor săi. Astfel, orice persoană, militar sau civil, care evoluează *de facto* în calitate de superior, poate răspunde pentru infracţiunea dată. Criteriul decisiv în determinarea faptului cine este superior va fi nu numai statutul legal formal al faptuitorului, dar şi abilitatea sa de a exercita controlul, demonstrate de obligaţii şi competenţă[27].

Alin. (3) al art. 138 din CP al RM prevede răspunderea penală pentru "neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către şef a obligaţiilor de preîntâmpinare a săvârşirii de către subordonaţi a infracţiunilor prevăzute la art. 137". Conţinutul faptei de neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare de către şef a obligaţiilor sale coincide cu cel din art. 329 din CP al RM.

Latura subiectivă a faptei examinate se exprimă prin imprudenţă în ambele sale tipuri - încrederea exagerată sau neglijenţa.

Subiectul faptei prevăzute la alin. (3) al art. 138 din CP al RM are trăsături similare cu cel al subiectului faptei prevăzute la alin. (2) al art. 138 din CP al RM.

---

27 Afirmaţie făcută de Tribunalul Penal Internaţional pentru fosta Iugoslavie, în contextul dreptului internaţional cutumiar în cazul Procurorul v. Aleksovski, sentinţa din 25 iunie 1999, paragr.76 // http://www.un.org.icty

§3. Activitatea mercenarilor

Activitatea mercenarilor face obiectul incriminării în art. 141 din CP al RM, care prevede răspunderea penală pentru participarea mercenarului într-un conflict armat sau la acțiuni militare. Sursa acestei reglementări se găsește în Protocol, al cărui art. 47 este consacrat privării mercenarului de statutul de prizonier de război. O prevedere similară se conține în Convenția ONU din 4.XII.1989 contra recrutării, utilizării, finanțării și instruirii mercenarilor.

Obiectul juridic special al infracțiunii date îl reprezintă relațiile sociale privind securitatea comunității internaționale și pacea internațională. Având în vedere că mercenarii sunt recrutați deseori pentru destabilizarea situației într-un stat aparte, prin această infracțiune mai sunt puse în pericol și relațiile sociale privitoare la suveranitatea și integritatea teritorială a statului, securitatea lui, valori și relații care apar în calitate de obiect juridic secundar.

Latura obiectivă a infracțiunii se manifestă prin fapta prejudiciabilă exprimată în acțiune, și anume participarea mercenarului într-un conflict armat sau la acțiuni militare. Se are în vedere participarea nemijlocită a mercenarului la ostilități. Termenul de "conflict armat" în cadrul articolului dat are același sens ca și în cazul celorlalte infracțiuni de război. Prin acțiuni militare înțelegem recurgerea părților aflate în conflict la forța armată.

Alin. (2) al art. 141 din CP al RM prevede răspunderea penală pentru angajarea, instruirea, finanțarea sau altă asigurare a mercenarilor, precum și folosirea lor într-un conflict armat sau în acțiuni militare. Latura obiectivă în acest caz vizează acțiunile alternative, infracțiunea putând fi realizată prin săvârșirea oricărei acțiuni din cele indicate.

Angajarea mercenarilor înseamnă recrutarea lor prin promiterea avantajelor de natură diferită în schimbul prestării unor servicii. Nu are însemnătate dacă persoana recrutată a luat parte la acțiuni militare sau nu, fie a obținut ea de fapt careva avantaje.

Instruirea mercenarilor înseamnă transmiterea unor cunoștințe, învățarea diferitelor abilități pentru obținerea anumitor rezultate în conflictul armat: cunoștințe de tactică militară, utilizarea efectivă a armamentului, supraviețuirea în condiții de luptă sau alte situații extreme etc.

Finanțarea constă în punerea la dispoziție a mijloacelor bănești, destinate pentru achiziționarea armamentului, plata remunerației mercenarilor, alte activități în scopul asigurării succesului în operațiunile militare la care participă mercenarii.

Prin *altă asigurare a mercenarilor* putem înțelege asigurarea cu armament, acte de identitate sau alte documente, mijloace de transport, punerea la dispoziție a informației etc.

Folosirea lor într-un conflict armat sau în acțiuni militare se exprimă prin participarea directă, nemijlocită a mercenarului la operațiunile militare, executarea de către acesta a ordinelor celui care l-a angajat în vederea atingerii scopurilor ultimului[28].

Faptele infracționale prevăzute la alin. (1) și (2) ale art. 141 din CP al RM sunt formale și se consumă din momentul săvârșirii faptei de participare a mercenarului la conflict armat, fie de finanțare, instruire, angajare a mercenarilor.

Latura subiectivă a infracțiunii se exprimă prin intenție directă. Persoana conștientizează fie că participă într-un conflict armat contra unei recompense materiale, fie că angajează, instruiește sau finanțează mercenarii, și dorește să comită aceste acțiuni. În cazul faptei prevăzute la alin. (1) al art. 141 din CP al RM, latura subiectivă mai include și scopul obligatoriu – primirea unei recompense materiale.

Subiectul infracțiunii la alin. (1) al art. 141 din CP al RM este un subiect special: persoana fizică responsabilă, care – la momentul comiterii faptei – a atins vârsta de 16 ani și care este mercenar. Conform art. 130 din CP al RM, prin mercenar se înțelege persoana care activează pe teritoriul unui stat implicat într-un conflict armat sau în acțiuni militare, în scopul primirii unei recompense materiale, nefiind cetățean al acestui stat, neavând domiciliu permanent pe teritoriul acestuia și nefiind împuternicită cu executarea unor obligații oficiale.

În cazul faptei prevăzute la alin. (2) al art. 141 din CP al RM, avem un subiect general, deoarece orice persoană poate angaja, instrui, finanța sau folosi mercenari într-un conflict armat.

§4. Aplicarea mijloacelor și metodelor interzise de ducere a războiului

În alin. (1) al art. 143 din CP al RM este incriminată fapta de folosire, în cadrul unui conflict armat, a mijloacelor și metodelor de ducere a războiului interzise de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte. În acest context, Protocolul prevede în art.35 că “în orice conflict armat dreptul părților la conflict de a alege metodele sau mijloacele de război nu este nelimitat”.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la respectarea regulilor internaționale de ducere a războiului.

---

28 А. Кибальник, И. Соломенко, *Преступления против мира и безопасности человечества*, Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2004, с. 260.

Latura obiectivă a infracțiunii constă în fapta prejudiciabilă concretizată în acțiunea (inacțiunea) de aplicare a mijloacelor și metodelor de ducere a războiului, interzise de tratatele internaționale. Mijlocul interzis de ducere a războiului presupune folosirea anumitor arme, aplicarea cărora este interzisă sau limitată în dreptul internațional. Metoda de ducere a războiului constă într-un anumit mod, regulă, tactică utilizată în cadrul conflictului armat.

Din normele dreptului umanitar internațional pot fi distinse trei direcții de interzicere sau limitare a folosirii unor mijloace și metode de luptă, și anume:

1) sunt interzise mijloacele și metodele de luptă care datorită naturii lor sau modului de utilizare au un caracter nediscriminatoriu, neputând face o distincție netă între obiectivele militare și cele civile, ca și între combatanți și civili;
2) este interzis a se folosi arme, proiectile și materii, ca și metode de război, de natură să cauzeze suferințe inutile sau să producă inevitabil moartea;
3) este interzisă folosirea metodelor sau a mijloacelor de război care sunt concepute pentru a cauza sau de la care se poate aștepta că ar cauza daune intense, durabile și grave mediului natural[29].

Astfel, mijlocul de luptă interzis poate consta în utilizarea unor arme care au un caracter nediscriminatoriu – gaze otrăvitoare, minele marine de contact neancorate, armele incendiare utilizate în anumite metode; arme care provoacă suferințe inutile – gloanțele “dum-dum” (care se desfac ușor în corpul omenesc), proiectile cu schije nelocalizabile, proiectile cu uraniu sărăcit (care este totodată și o armă nediscriminatorie) etc.

Metodele interzise de ducere a războiului sunt atacurile care nu pot fi limitate la anumite obiective militare și care pot lovi și obiectivele civile, atacuri care nu sunt îndreptate împotriva unui obiectiv militar determinat (art. 51 din Protocol), tehnici de schimbare a mediului, perfidia, refuzul cruțării adversarului, atacul asupra obiectelor și bunurilor culturale etc. Dacă tehnicile de modificare a mediului sunt folosite în scopuri militare, atunci calificarea va fi efectuată în baza art. 143 din CP al RM, și nu ca ecocid.

Infracțiunea dată este formală și se consumă din momentul aplicării metodelor sau mijloacelor de ducere a războiului interzise de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte. În calitate de exemplu de astfel de tratate putem cita cele patru Convenții de la Geneva din 1949, protocoalele adiționale la ele, Convenția pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat din 1954 de la Haga etc.

---

[29] V. Crețu, *op. cit.*, p. 186.

În alin. (2) al art. 143 din CP al RM se incriminează aplicarea armei de nimicire în masă interzise de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte. Armele de nimicire în masă sunt cele care poartă un caracter nediscriminatoriu și pot cauza moartea unui număr însemnat de persoane: armele biologice, chimice, nucleare etc. Ținem să menționăm că arma nucleară, care este cea mai distructivă armă, nu face *obiectul vreunei interdicții exprese în careva acorduri internaționale.*

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă.

Subiectul infracțiunii este un subiect special, deoarece este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii faptei a atins vârsta de 16 ani și face parte din rândurile forțelor armate ale părților participante la conflictul armat sau are vreo legătură cu o parte beligerantă.

Secțiunea a V-a. ALTE INFRACȚIUNI CONTRA PĂCII ȘI SECURITĂȚII OMENIRII

§1. Ecocidul

Ecocidul este definit în art. 136 din CP al RM ca fiind distrugerea intenționată în masă a florei și faunei, intoxicarea atmosferei ori a resurselor acvatice, precum și săvârșirea altor acțiuni ce pot provoca sau au provocat o catastrofă ecologică.

Conținutul juridic al ecocidului a fost conturat încă în actele internaționale care reglementează dreptul conflictelor armate, și anume în Protocol, al cărui art.35 interzice utilizarea metodelor și mijloacelor de ducere a operațiunilor militare care își pun drept scop sau în urma cărora se poate aștepta cauzarea unui prejudiciu serios și durabil mediului înconjurător.

În esență, ecocidul, asemenea infracțiunilor ecologice, atentează la mediul înconjurător, însă urmările lui, caracterul transnațional și forma intenționată de comitere pun pe primul plan securitatea întregii omeniri, care este pusă în pericol. În consecință, ecocidul a evoluat de la o infracțiune de război la o infracțiune contra securității omenirii.

Ecocidul apare ca cea mai periculoasă infracțiune printre cele care au un impact distructiv asupra mediului și se caracterizează prin cauzarea mediului unui astfel de prejudiciu care pune în pericol direct viața și sănătatea comunităților întregi de oameni, fie chiar a omenirii în întregime.

Obiectul juridic special al ecocidului este format din relațiile sociale cu privire la securitatea umanității.

Latura obiectivă a infracțiunii se caracterizează prin fapta prejudiciabilă constând din acțiuni (inacțiuni) alternative, prin care se distruge regnul animal sau vegetal, are loc intoxicarea atmosferei sau a resurselor acvatice, precum și alte acțiuni (inacțiuni) care pot duce la o catastrofă ecologică.

Prin distrugerea în masă a florei și faunei se subînțelege încetarea funcționării sau existenței a unei sau mai multor forme de viață a lumii animale sau vegetale, chiar și pe teritoriul unei arii sau zone geografice luate în parte.

Intoxicarea atmosferei ori a resurselor acvatice poate avea loc prin răspândirea în aer sau introducerea în bazinele acvatice a substanțelor chimice, radioactive, biologice sau altor substanțe având un efect comparabil.

Prin alte acțiuni care pot provoca o catastrofă ecologică se pot înțelege diverse practici, inclusiv metode de ducere a conflictelor armate, de provocare a cutremurelor de pământ sau a valurilor gigantice tip tsunami, inundațiilor, ploilor chimice artificiale sau a invaziei insectelor dăunătoare etc.

Prin catastrofă ecologică putem înțelege acele schimbări ale mediului, periculoase pentru umanitate, care poartă un caracter ireversibil, în rezultatul cărora este dereglat echilibrul ecologic.

Ecocidul face parte din așa-numitele infracțiuni formal-materiale, care se consumă o dată cu crearea unei situații de pericol real de survenire a consecințelor, adică în momentul creării unui pericol real de provocare a catastrofei ecologice.

Latura obiectivă a ecocidului include și legătura cauzală dintre fapta prejudiciabilă și situația de pericol de provocare a catastrofei ecologice, fie, în al doilea caz, legătura cauzală dintre fapta prejudiciabilă și urmarea prejudiciabilă prevăzută de lege – catastrofa ecologică.

Componența dată de infracțiune este construită într-un mod nu prea reușit, stabilind două momente de consumare a infracțiunii: posibilitatea reală de provocare a catastrofei ecologice și următorul – provocarea de fapt a acestei catastrofe. Ultimul moment îl considerăm inutil, deoarece infracțiunea este deja consumată la etapa creării unui pericol real de provocare a catastrofei ecologice, iar survenirea de fapt a urmării prejudiciabile poate fi utilizată de legiuitor la construirea variantei agravate a infracțiunii de ecocid. În redacția actuală a legii, prezența sau lipsa urmării prejudiciabile trebuie de luat în considerație la individualizarea răspunderii penale și stabilirea pedepsei.

Latura subiectivă a infracțiunii date se exprimă prin intenție directă sau indirectă.

Subiectul infracțiunii este general, infracțiunea putând fi săvârșită de orice persoană fizică responsabilă, indiferent de rangul sau poziția ocupată în stat, care la momentul comiterii faptei a atins vârsta de 16 ani.

§2. Clonarea

Articolul 144 din CP al RM prevede răspunderea pentru săvârșirea clonării, fenomen care a devenit o preocupare îngrijorătoare de ordin etic, moral, medical, religios și juridic al ultimului deceniu, o dată cu realizarea în practică a unor experimente în vederea creării, prin metodele ingineriei genetice, a plantelor, animalelor și organelor acestora, și chiar a ființelor umane. Aceste evenimente au determinat comunitatea internațională să adopte normele necesare în vederea creării cadrului juridic respectiv, menit să reglementeze relațiile din domeniu. Convenția privind drepturile omului și biomedicina, adoptată la Oviedo, Spania, la 4.IV.1997, Protocolul adițional la Convenția dată referitor la interzicerea clonării ființelor umane, adoptat la 12.01.1998, la Paris – sunt actele directoare care formează politica în acest domeniu nou.

Plante și animale pot fi clonate, de asemenea organele acestora, însă doar clonarea ființelor umane este incriminată în legea penală a Republicii Moldova. Clonarea umană este o tehnică genetică care permite crearea ființelor umane identice, adică copii ale unui individ. Clonarea constă în a reproduce indivizi uniformi din punct de vedere genetic, dintr-o celulă a donatorului. Este o multiplicare asexuată a unui singur individ, în urma căreia rezultă serii de indivizi identici din punct de vedere genetic[30]. Prin acest procedeu de înmulțire umană, fără a avea nevoie de ambele sexe, are loc sărăcirea fondului genetic al omenirii, deoarece nu se perpetuează decât informația genetică a unui singur părinte, în rezultat obținându-se un material genetic identic[31]. Posibilitatea oferită de ingineria genetică de a obține indivizi identici prin producerea de clone multiple determină riscul de a crea o populație formată din indivizi care ar putea să sufere de aceleași boli sau malformații, iar un singur virus ar putea extermina populația dintr-o arie geografică întinsă. Malformațiile sau supracalitățile de care ar putea dispune indivizii nou-formați pot contribui la crearea unei subrase umane sau rasei "omului perfect".

Obiectul juridic special al clonării este format din relațiile sociale cu privire la securitatea omenirii care este pusă în pericol prin faptul creării unor ființe umane identice.

Latura obiectivă a infracțiunii se manifestă prin fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea de creare cu ajutorul anumitor tehnici genetice de ființe

---

[30] M. Mutu, *Aspecte generale privind clonarea ființei umane* // Revista Națională de Drept, 2004, nr. 1, p. 22.

[31] V. Boaghi, *Clonarea ființelor umane: problemă etică morală și juridică* // Revista Națională de Drept, 2004, nr. 6, p. 52.

umane noi, identice cu oamenii care au servit drept donatori de ADN la crearea *copiilor*.

Din sensul dispoziției normei date rezultă caracterul material al infracțiunii date, care se consumă din momentul creării ființei umane prin metode genetice. Latura obiectivă include fapta prejudiciabilă (practicile de transplantare a nucleelor celulelor somatice, alte manipulări genetice), urmările prejudiciabile – crearea ființelor umane, și legătura de cauzalitate, de tip cauză-efect, care trebuie să existe între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Metoda creării ființelor umane – prin folosirea tehnicilor de inginerie genetică – este un semn obligatoriu al laturii obiective, constatarea și demonstrarea căreia este indispensabilă pentru calificarea faptelor în baza art. 145 din CP al RM.

Latura subiectivă a infracțiunii se exprimă prin intenție directă. Făptuitorul conștientizează că tehnicile sale genetice duc la crearea ființelor umane și dorește să le practice în vederea obținerii acestui rezultat. Motivul și scopul (a obține un profit, a urmări progresul științific etc.) pot fi diverse și la calificare nu contează.

Subiectul infracțiunii este general: persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii faptei a atins vârsta de 16 ani.

Capitolul III

INFRACȚIUNI CONTRA VIEȚII ȘI SĂNĂTĂȚII PERSOANEI

Secțiunea I. NOȚIUNEA, CARACTERIZAREA GENERALĂ ȘI TIPURILE INFRACȚIUNILOR CONTRA VIEȚII ȘI SĂNĂTĂȚII PERSOANEI

Infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei reprezintă grupul de infracțiuni prevăzute în Capitolul II al Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova. Acestea sunt fapte prejudiciabile, săvârșite cu intenție sau din imprudență, care vatămă sau pun în pericol – în mod exclusiv sau în principal – relațiile sociale privitoare la viața sau sănătatea persoanei.

Așa cum rezultă din definiție, ***obiectul juridic generic*** al infracțiunilor din grupul specificat îl formează relațiile sociale privitoare la viața sau sănătatea persoanei.

Deja nu mai putem susține, așa cum s-a făcut sub legea penală anterioară, că obiectul juridic generic al acestui grup de infracțiuni îl constituie relațiile sociale cu privire la persoană. Potrivit prevederilor art. 2 din CP al RM, persoana ("ființa umană considerată din momentul declanșării nașterii și până la încetarea ei din viață"[1]), privită drept componentă a ordinii de drept, este valoarea socială fundamentală, reprezentând ***obiectul juridic suprageneric*** comun pentru toate infracțiunile prevăzute în Capitolele II, III, IV și VII din Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova.

Viața și sănătatea constituie valorile sociale care desemnează atributele principale ale persoanei. Viața persoanei reprezintă existența socială a acesteia, adică realizarea posibilității de a participa la relațiile sociale, de a-și exercita drepturile și interesele și de a-și executa obligațiile. Dintre toate atributele inerente oricărei persoane cel mai important este viața. Toate celelalte atribute ale persoanei – sănătatea, libertatea, cinstea, demnitatea etc. – își pierd sensul și semnificația o dată cu suprimarea vieții persoanei.

Alături de viața persoanei, o altă valoare socială, care reprezintă obiectul juridic generic al infracțiunilor analizate, este sănătatea persoanei. Din perspectiva apărării juridico-penale, sănătatea persoanei nu trebuie înțeleasă în

[1] T. Popescu, *Definirea persoanei în Codul penal* // Revista de drept penal, 1998, nr. 3 p. 41.

sens îngust, ca rezultat, bun sau rău, al funcționării organismului omenesc. Ea trebuie percepută ca un *statu-quo* de felul său, ca o stare psihosomatică, oricare ar fi gradul de morbiditate, a unei persoane. De aceea, anomaliile, disfuncționalitățile sau deficiențele de ordin fizic sau psihic nu influențează în nici un fel asupra facultății persoanei de a beneficia, pe tot parcursul vieții, de apărarea sănătății sale prin mijloacele dreptului penal.

Luând în considerație că obiectul juridic generic este comun pentru toate infracțiunile dintr-un grup, prevăzut de un anumit capitol al Părții speciale a Codului penal, în demersurile noastre cu privire la analiza juridico-penală a infracțiunilor concrete nu vom mai stărui asupra acestui aspect.

Fiecare din infracțiunile cuprinse în Capitolul II al Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova are și un ***obiect juridic special***, format din relațiile sociale referitoare la anumite valori sociale. Aceste valori sociale, specifice, le constituie – în mod exclusiv (în cazul obiectului juridic simplu) sau în principal (în cazul obiectului juridic complex) – viața persoanei sau sănătatea persoanei, regulă de la care există și excepții: integritatea corporală (infracțiunea de la art. 154 din CP al RM) și libertatea psihică (morală) (infracțiunea de la art. 155 din CP al RM).

Majoritatea infracțiunilor din cadrul grupului examinat au un *obiect juridic special simplu*: relațiile sociale cu privire la viața persoanei (de exemplu, infracțiunile prevăzute la art. 145 (cu excepția unor modalități agravate), 146, 147, 148 etc. din CP al RM); relațiile sociale cu privire la sănătatea persoanei (de exemplu, infracțiunile prevăzute la art. 151, 152, 153 etc. din CP al RM); relațiile sociale cu privire la viața sau sănătatea persoanei (infracțiunile prevăzute la art. 159, 160, 161 etc. din CP al RM). Există însă și cazuri în care infracțiunea are un *obiect juridic special complex*. De exemplu, în situația omorului intenționat săvârșit cu răpirea sau luarea persoanei în calitate de ostatic (lit. f) din alin. (2) al art. 145 din CP al RM), ca obiect juridic secundar apar relațiile sociale cu privire la libertatea fizică a persoanei sau, respectiv, relațiile sociale cu privire la securitatea publică.

Majoritatea infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei au un ***obiect material***, și anume – corpul persoanei. Prin acesta înțelegem expresia corporală a vieții sau sănătății persoanei, adică ansamblul de funcții și procese organice care asigură individului prezența biologică și care, odată distruse, suprimă calitatea de ființă vie și sănătoasă a persoanei. Nu contează dacă acesta este corpul unei persoane tinere sau în vârstă ori dacă persoana este sau nu în plenitudinea facultăților fizice sau psihice. În cazul infracțiunii important este că făptuitorul influențează asupra corpului altei persoane, și nu asupra propriului corp.

În unele cazuri, legiuitorul circumscrie noțiunea de ***victimă*** a infracțiunii: soț (soție) sau rudă apropiată (lit. b) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM; lit. a) din alin. (2) al art. 150 din CP al RM etc.); femeie gravidă (lit. c) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM; lit. b) din alin. (2) al art. 154 din CP al RM etc.); copil nou-născut (art. 147 din CP al RM) etc.

Sub aspectul ***laturii obiective***, menționăm, în primul rând, că infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei se comit, în majoritatea cazurilor, prin acțiune sau inacțiune. Unele infracțiuni nu pot fi săvârșite decât prin acțiune (de exemplu, infracțiunile prevăzute la art. 155, 158 din CP al RM etc.). Alteori, fapta prejudiciabilă se poate concretiza doar în inacțiune (infracțiunile prevăzute la art. 162 și 163 din CP al RM).

O mare parte din faptele infracționale prevăzute în Capitolul II al Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova sunt infracțiuni *materiale* (de exemplu, infracțiunile prevăzute la art.145-154, 156, 157 din CP al RM). În această ipoteză, la calificarea faptei este obligatorie stabilirea legăturii de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile. Celelalte infracțiuni din cadrul grupului examinat sunt infracțiuni *formale*.

Sub aspectul semnelor secundare ale laturii obiective, acestea sunt în general irelevante pentru calificarea infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei. Totuși, pentru unele din aceste infracțiuni, existența următoarelor semne este obligatorie: 1) *metoda*: deosebită cruzime (lit. h) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM); schingiuire sau tortură (lit. e) din alin. (2) al art. 151 și lit. f) din alin. (2) al art. 152 din CP al RM) etc.; 2) *mijloacele*: mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane (lit. k) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM); instrumente speciale de tortură (lit. g) din alin. (2) al art. 154 din CP al RM) etc.; 3) *locul*: în afara instituțiilor medicale sau cabinetelor medicale autorizate în scopul întreruperii cursului sarcinii (lit. a) din alin. (1) al art. 159 din CP al RM); în unități medico-sanitare nespecializate (lit. a) din alin. (2) al art. 160 din CP al RM); 4) *timpul*: în timpul nașterii sau imediat după naștere (art. 147 din CP al RM); 5) *alte circumstanțe*: în condiții antisanitare (lit. e) din alin. (1) al art. 159 din CP al RM) etc.

Sub aspectul ***laturii subiective***, menționăm, în primul rând, că, la majoritatea infracțiunilor analizate, forma de vinovăție se exprimă prin intenție (infracțiunile prevăzute la art. 145-148, 150-156, 158-163 din CP al RM). Infracțiunile prevăzute la art. 149 și art. 157 din CP al RM sunt săvârșite din imprudență. Existența a două forme de vinovăție se atestă în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (4) al art. 151 din CP al RM.

De regulă, motivul din care a acționat făptuitorul sau scopul urmărit de acesta, fie starea emoțională ce l-a caracterizat nu prezintă relevanță la califi-

carea infracțiunii, având semnificație doar pentru individualizarea pedepsei. Totuși, în anumite cazuri, legiuitorul specifică semnele amintite ale laturii subiective în conținutul dispoziției de incriminare: 1) *motivul*: interesul material (lit. b) din alin. (2) al art. 145 din CP al RM; lit. g) din alin. (2) al art. 151 din CP al RM și lit. h) din alin. (2) al art. 152 din CP al RM); motive de dușmănie sau ură socială, națională, rasială sau religioasă (lit. j) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM) etc.; 2) *scopul*: de a ascunde o altă infracțiune sau de a înlesni săvârșirea ei (lit. i) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM); de a preleva și/ sau utiliza ori comercializa organele sau țesuturile victimei (lit. l) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM etc.) etc.; 3) *starea emoțională*: starea de afect (art. 146 și art. 156 din CP al RM); starea de tulburare fizică sau psihică, cu diminuarea discernământului, cauzată de naștere (art. 147 din CP al RM).

De regulă, ***subiectul*** infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei poate fi orice persoană fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta răspunderii penale: 14 ani (art. 145, 147, 151 din CP al RM; alin. (2) al art. 152 din CP al RM) sau 16 ani (în celelalte cazuri). Totuși, la calificarea unor infracțiuni legea cere ca subiectul să aibă o anumită calitate: mama victimei (art. 147 din CP al RM); persoana care nu are studii medicale superioare speciale (lit. b) din alin. (1) al art. 159 din CP al RM și lit. b) din alin. (2) al art. 160 din CP al RM); medic (art. 161 din CP al RM); persoana care, în virtutea legii sau a regulilor speciale, era obligată să acorde ajutor unui bolnav (art. 162 din CP al RM) etc.

Cât privește *tipologia* infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei, aceasta poate fi prezentată astfel:

1) infracțiuni contra vieții persoanei (art. 145-150 din CP al RM);
2) infracțiuni contra sănătății persoanei (art. 151-153, 156, 157 din CP al RM);
3) infracțiuni care pun în pericol viața și sănătatea persoanei (art. 154, 155, 158-163 din CP al RM).

Deosebirea principală dintre infracțiunile care fac parte din primele două categorii, pe de o parte, și infracțiunile din cea de-a treia categorie, pe de altă parte, constă în aceea că, în primul caz, obiectului infracțiunii – relațiilor sociale cu privire la viața sau, respectiv, sănătatea persoanei – i se aduce o vătămare, pe când în cel de-al doilea caz, el este pus doar în pericolul de a fi vătămat.

Secțiunea a II-a. INFRACȚIUNI CONTRA VIEȚII PERSOANEI

§1. Omorul intenționat

Omorul intenționat (sau pur și simplu omorul) este lipsirea ilegală și intenționată de viață a unei alte persoane. Această definiție a noțiunii de omor este aplicabilă tuturor infracțiunilor săvârșite prin omor, prevăzute la art. 145-148 din CP al RM.

Sintetizând principalele trăsături ale noțiunii de omor, menționăm că această faptă infracțională trebuie deosebită de alte fapte – penale sau nepenale – care comportă anumite similitudini: 1) lipsirea legală de viață a unei alte persoane (de exemplu, lipsirea de viață săvârșită în condițiile legitimei apărări); 2) lipsirea ilegală de viață a unei alte persoane, săvârșită din imprudență, care constituie o infracțiune distinctă contra vieții persoanei, prevăzută la art. 149 din CP al RM; 3) lipsirea intenționată de viață a propriei persoane, adică sinuciderea, care nu este susceptibilă de răspundere penală.

Obiectul juridic special al omorului intenționat (art. 145 din CP al RM) îl formează relațiile sociale cu privire la viața persoanei.

Viața este ocrotită de legea penală din momentul apariției și până la încetare. Momentul de început al vieții persoanei este nu cel al conceperii, dar cel al declanșării nașterii, când are loc apariția unei oarecare părți a corpului copilului din pântecul mamei. Momentul final al vieții persoanei este moartea (decesul) persoanei. În conformitate cu Instrucțiunea cu privire la confirmarea decesului în baza constatării morții ireversibile a creierului (moartea cerebrală), aprobată prin Ordinul nr. 297 din 16.12.1999 al Ministerului Sănătății despre aplicarea Legii privind transplantul de organe și țesuturi umane în Republica Moldova[2], prin "deces" se înțelege stingerea integrală și ireversibilă a activității biologice a proceselor vitale ale organismului. Întrucât, sub aspectul existenței infracțiunii de omor, interesează momentul morții cerebrale, și nu al celei clinice, menționăm că, potrivit actului normativ sus-menționat, prin "moarte cerebrală" se are în vedere stoparea ireversibilă a activității cerebrale.

Obiectul material al omorului intenționat îl formează corpul persoanei.

La alin. (1) al art. 145 din CP al RM nu sunt descrise semnele concrete ale ***laturii obiective*** a infracțiunii examinate, legiuitorul preferând o formulare eliptică – "omorul unei persoane". În această exprimare, legiuitorul nu a considerat necesară o descriere mai amplă, deoarece s-a folosit de însușirea obiectivă a sub-

---

[2] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 29-30, 2000.

stantivului ("omorul"), provenit dintr-un verb, de a comprima în el descrierea: 1) faptei (acțiunii sau inacțiunii) prejudiciabile constând în lipsirea ilegală de viață a unei alte persoane; 2) urmărilor prejudiciabile (moartea victimei); 3) legăturii de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Pornind de la această structură a laturii obiective, menționăm că, de cele mai dese ori, omorul se comite prin acțiune. Acțiunea are un caracter fizico-mecanic, chimic, psihic sau de altă natură. Acțiunile fizico-mecanice se exprimă în: tăiere, înțepare, înțepare-tăiere, împușcare, înecare, strangulare, lovire (cu mâinile, cu picioarele, cu un instrument bont etc.), electrocutare etc. Acțiunile chimice constau, în principiu, în otrăvire. Acțiunile psihice constau în: sugestionarea victimei, pe calea hipnozei, a dorinței de sinucidere; producerea de șocuri psihice unei persoane care suferă de o boală gravă a inimii, făptuitorul cunoscând aceasta etc.

Pentru calificare este irelevant dacă făptuitorul a activat direct și personal asupra victimei sau a recurs la un mijloc indirect, activat de o altă forță (de exemplu, s-a servit de o reptilă veninoasă pe care a introdus-o în camera victimei sau a substituit un medicament cu o otravă pe care infirmierul a dat-o fără să știe victimei etc.)[3]. De asemenea, nu este exclusă nici folosirea energiei fizice a victimei, ea fiind constrânsă fizic sau moral (psihic) să se împuște, să se înjunghie, să se arunce de la înălțime etc.[4] În această ordine de idei, procedeul folosit de făptuitor nu influențează asupra calificării faptei, dar poate determina diferențieri în ce privește stabilirea pedepsei.

Omorul poate fi comis și prin inacțiune, atunci când, din cauza "nesăvârșirii unor acțiuni juridicește obligatorii, obiectiv necesare și realmente posibile"[5], nu s-a împiedicat sau nu s-a înlăturat desfășurarea unor procese de natură să provoace moartea victimei (de exemplu, prin nehrănirea copilului, prin lăsarea în frig a unui bolnav sau neputincios etc.).

În contextul analizei laturii obiective a omorului, este necesar a menționa că o mare parte din omorurile săvârșite în încăierare sau în timpul certei se califică potrivit alin. (1) al art. 145 din CP al RM. Totuși, săvârșirea omorului în astfel de circumstanțe admite și altă calificare (conform alin. (2) sau (3) al art. 145, art. 146, 149 din CP al RM). Luarea în considerație doar a prezenței

---

3 C. Rătescu și alții, *Codul penal adnotat*, vol. III, *Partea specială*, București, Socec, 1937, p. 64.

4 V. Dongoroz și alții, *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială*, vol. III, București, All Beck, 2003, p. 202.

5 А. И. Бойко, *Преступное бездействие*, Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2003, с. 118.

încăierării sau certei, făcându-se abstracție de celelalte circumstanțe obiective și subiective ale faptei (în primul rând, de motivul infracțiunii), poate avea ca rezultat calificarea greșită a infracțiunii.

În general, conform alin. (1) al art. 145 din CP al RM, se califică orice infracțiune de omor, în cazul în care lipsesc circumstanțele agravante sau atenuante indicate la alin. (2) sau (3) al art. 145, art. 146-148 din CP al RM.

Omorul face parte din rândul infracțiunilor materiale. El se consideră consumat din momentul producerii morții cerebrale. Numai survenirea acestei urmări prejudiciabile întregește latura obiectivă a infracțiunii de omor. Nu are importanță dacă moartea cerebrală s-a produs imediat sau după expirarea unui anumit interval de timp. Absența urmării prejudiciabile – a morții cerebrale – atestă faptul că ne aflăm în prezența etapei de pregătire sau a tentativei de omor.

Pentru calificare nu are importanță dacă fapta prejudiciabilă a fost suficientă prin ea însăși să producă moartea sau a condus la această urmare prejudiciabilă unită cu alte cauze: preexistente, concomitente sau survenite. Este suficient să existe o legătură de cauzabilitate *sine qua non*, adică să se constate că celelalte cauze, fără această faptă prejudiciabilă, nu ar fi provocat moartea.

Din punctul de vedere al ***laturii subiective***, infracțiunea prevăzută la art. 145 din CP al RM poate fi săvârșită cu intenție directă sau indirectă. Concluzia privind conținutul intenției rezultă din materialitatea faptei (*ex re*), adică din examinarea tuturor semnelor laturii obiective, precum și din studierea caracterului relațiilor dintre făptuitor și victimă. În particular, efectuarea unei împușcături ochite în cap dintr-o armă de foc sau aplicarea unor lovituri brutale și repetate cu un instrument ascuțit în regiunile vitale ale corpului etc., în prezența unui real pretext pentru răzbunare, mărturisește despre prezența intenției directe. Totodată, tragerea haotică de focuri de armă într-un loc aglomerat, în care sunt adunate persoane pe care făptuitorul nu le cunoaște, una dintre care a decedat, denotă existența intenției indirecte.

Tentativa de omor este posibilă doar în prezența intenției directe.

Nu interesează pe cine anume făptuitorul a urmărit să omoare. Chiar dacă din eroare a omorât o altă persoană (*error in persona*) sau, dintr-o greșită manipulare a mijloacelor, a omorât pe altul decât pe persoana vizată (*aberratio ictus*), infracțiunea de omor va exista, deoarece legea nu ocrotește viața unei persoane concrete, ci viața oricui[6].

[6] C. Rătescu și alții, *op. cit.*, p. 64.

Latura subiectivă a infracţiunii de omor intenţionat mai este caracterizată de motiv şi scop. În cazul infracţiunii de la alin. (1) al art. 145 din CP al RM, acestea pot fi de orice fel, cu excepţia celor specificate la alin. (2) sau (3) al art. 145, art. 146-148 din CP al RM. În special, omorul neagravat, prevăzut la alin. (1) al art. 145 din CP al RM, poate fi săvârşit din următoarele motive: răzbunare, gelozie, ură, invidie, vanitate, laşitate etc.[7]

Referindu-ne la cele mai frecvente din motivele nominalizate – răzbunarea, menţionăm că la baza acestuia se află supărarea şi nemulţumirea de faptele altei persoane, însoţite de năzuinţa de a primi satisfacţie pentru prejudiciile pricinuite. Răzbunarea trebuie deosebită de răzbunarea în legătură cu îndeplinirea de către victimă a obligaţiilor de serviciu sau obşteşti; ultima formă de răzbunare intră sub incidenţa prevederilor de la lit. d), alin. (2) al art. 145 din CP al RM.

Gelozia reprezintă neîncrederea pasionată, îndoiala chinuitoare în ce priveşte fidelitatea, dragostea, devotamentul deplin al cuiva. Victimă a omorului din gelozie poate fi nu numai persoana care a generat nemijlocit acest sentiment, dar şi o altă persoană, apropiată primei. În literatura de specialitate sunt atestate cazuri când adolescenţii au săvârşit omoruri din motiv de gelozie pentru faptul că părinţii acestora sau alte rude aveau o atitudine mai "favorabilă" faţă de victimă (fratele sau sora făptuitorului), decât faţă de făptuitor[8]. Prin urmare, ar fi incorect a limita sfera generatoare de gelozie doar la relaţiile între bărbat şi femeie.

Motivul şi scopul infracţiunii de omor intenţionat, chiar şi atunci când nu sunt semne obligatorii ale laturii subiective, necesită a fi stabilite în fiecare caz aparte în cadrul calificării, deoarece influenţează periculozitatea socială a faptei şi a făptuitorului şi, implicit, individualizarea pedepsei.

Subiectul infracţiunii analizate este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârşirii infracţiunii a împlinit vârsta de 14 ani.

Ca forme agravate ale infracţiunii prevăzute la alin. (1) al art. 145 din CP al RM, variantele de omor intenţionat de la alineatele (2) şi (3) ale aceleiaşi norme păstrează semnele esenţiale ale omorului intenţionat neagravat, la care se vor alătura circumstanţele prevăzute în dispoziţia incriminatoare ca circumstanţe agravante. În continuare va fi efectuată analiza acestor circumstanţe, păstrându-se consecutivitatea în care le-a înfăţişat legiuitorul.

---

[7] О. С. Капинус, *Убийства: мотивы и цели*, Москва, ИМПЭ–ПАБЛИШ, 2003, c. 119-133; С. В. Бородин, *Преступления против жизни*, Москва, Юристъ, 1999, c. 75-87.

[8] С. В. Бородин, *op. cit.*, p. 79.

Omorul săvârşit cu premeditare *(lit. a) din alin. (2) al art. 145 din CP al RM).*

Premeditarea atribuie omorului caracter agravat, deoarece presupune, pe de o parte, o concentrare a forţelor psihice ale făptuitorului, iar, pe de altă parte, o pregătire a comiterii faptei, ceea ce asigură şanse sporite de reuşită a omorului. În acelaşi timp, premeditarea relevă şi o periculozitate mai mare a făptuitorului, care înţelege să procedeze metodic, cu calm, pentru traducerea în fapt a hotărârii sale infracţionale.

În doctrina penală sunt consemnate următoarele condiţii de realizare a premeditării: 1) trecerea unui interval de timp din momentul luării hotărârii de a săvârşi omorul şi până în momentul executării infracţiunii; 2) în acest interval de timp făptuitorul trebuie să mediteze, să-şi concentreze forţele sale psihice în vederea asigurării succesului acţiunii sale; 3) în acest interval de timp făptuitorul trebuie să treacă la săvârşirea unor acte de pregătire de natură să întărească hotărârea luată şi să asigure realizarea ei[9].

Premeditarea nu trebuie identificată cu intenţia premeditată. Nu este deci suficient ca făptuitorul să fi luat pur şi simplu mai dinainte hotărârea de a omorî, pentru a avea premeditare. În acest caz, vom avea o intenţie premeditată care va putea cântări în gradarea pedepsei, dar nu şi la calificarea faptei. Aşadar, existenţa agravantei analizate presupune prezenţa unui complex de condiţii (enunţate mai sus), care privesc atât latura subiectivă, cât şi latura obiectivă a infracţiunii.

Omorul săvârşit din interes material *(lit. b) din alin. (2) al art. 145 din CP al RM).*

Interesul material fiind un interes egoist şi josnic în raport cu viaţa persoanei ca valoare socială inestimabilă, legiuitorul a apreciat, pe bună dreptate, că un asemenea motiv este de natură să agraveze omorul.

Interesul material constituie motivul generat de necesitatea făptuitorului de a-şi spori activul patrimonial (de a obţine sau de a reţine un câştig material) sau de a-şi micşora pasivul patrimonial (de a se elibera de cheltuieli materiale). Agravanta analizată operează numai atunci când s-a stabilit că tocmai interesul material a servit ca pretext pentru omorul victimei. De aceea, fapta nu poate fi calificată ca omor săvârşit din interes material, dacă: 1) câştigul material apare doar ca ocazie pentru săvârşirea omorului din intenţii huliganice sau de altă asemenea natură; 2) a avut loc în timpul când făptuitorul îşi păzea bunurile sale; 3) a fost săvârşită în scopul recuperării de către făptuitor a propriilor

[9] O. Loghin, T. Toader, *Drept penal român. Partea specială*, Bucureşti, Şansa, 1999, p. 82.

bunuri care se aflau ilegal la victimă; 4) a fost săvârșită în legătură cu nedorința victimei de a executa, față de făptuitor, obligațiunile patrimoniale; 5) a fost săvârșită din răzbunare pentru prejudiciul material cauzat făptuitorului etc.

Se califică drept omor săvârșit din interes material: 1) omorul copilului de către părinții săi în scopul de a se elibera de obligația de întreținere a acestuia; 2) omorul săvârșit în vederea primirii sumei asigurate; 3) omorul săvârșit în scopul neachitării datoriei; 4) omorul săvârșit în scop de canibalism, cu precizarea că făptuitorul dorește să beneficieze de calitățile de consum ale corpului victimei; 5) omorul săvârșit în vederea obținerii drepturilor la spațiu locativ, a moștenirii, a altor foloase sau avantaje materiale etc.

Interesul material trebuie să premeargă omorul, nu să-l succeadă; în caz contrar, lipsesc temeiurile aplicării agravantei analizate. De asemenea, este necesar a menționa că, pentru existența omorului săvârșit în interes material, este suficient a constata că făptuitorul a urmărit anume un astfel de interes, indiferent dacă a realizat sau nu acel interes. Totuși, dacă interesul material a fost realizat, există temeiuri de a califica fapta de omor în concurs cu una din infracțiunile contra patrimoniului.

Omorul săvârșit cu intenții huliganice *(lit. c) din alin. (2) al art. 145 din CP al RM).*

Fapta de omor prezintă un caracter mai periculos când este săvârșită cu intenții huliganice. Această incriminare dă expresie preocupării legiuitorului pentru apărarea vieții persoanei prin asigurarea unui climat de conviețuire pașnică și demnă, întemeiată pe respect și considerație reciprocă între membrii societății.

Noțiunea “intenții huliganice” are, de fapt, înțelesul de “motive huliganice” și își dovedește aplicabilitatea în raport cu fapta de omor, în cazul în care respectiva faptă este comisă în baza lipsei evidente de respect față de societate și normele morale general acceptate, când conduita făptuitorului reprezintă o provocare manifestă ordinii publice, fiind condiționată de dorința de a se contrapune altor membri ai societății și de a-și demonstra sentimentul de desconsiderare a acestora (de exemplu, lipsirea de viață fără a exista un pretext evident sau ca prilej pentru a omorî servind un pretext neînsemnat).

Prezența motivelor huliganice poate rezulta din înseși acțiunile făptuitorului, din pretextul servind drept cauză aparentă a comiterii omorului, precum și din relațiile făptuitorului cu victima. Victimă a infracțiunii analizate poate fi nu doar o persoană întâlnită întâmplător, dar chiar și o rudă sau o cunoștință, dacă cauza omorului au constituit-o nu relațiile de ostilitate cu caracter personal, ci motivele huliganice (de exemplu, dorința de a profita de un pretext neînsemnat pentru răfuiala cu victima).

Dacă inițiator al încăierării sau al certei a fost făptuitorul sau dacă el a provocat conflictul anume pentru a se răfui cu victima, există suficiente temeiuri de a califica fapta conform lit. c) din alin. (2) al art. 145 din CP al RM, și nu conform alin. (1) al aceleiași norme.

În practica juridică se întâlnesc așa-numitele "omoruri fără motiv", atunci când nici în cadrul urmăririi penale, nici la examinarea judiciară nu au putut fi stabilite motivele omorului. Asemenea fapte nu pot fi calificate ca omor săvârșit din intenții huliganice, deoarece nu poate fi pusă în sarcina victimei lipsa de profesionalism a persoanelor din organele de drept sau factorii obiectivi care împiedică stabilirea motivelor infracțiunii. În lipsa altor agravante, astfel de fapte trebuie calificate conform alin. (1) al art. 145 din CP al RM.

Omorul săvârșit în legătură cu îndeplinirea de către victimă a obligațiilor de serviciu sau obștești *(lit. d) din alin. (2) al art. 145 din CP al RM).*

Considerarea acestei circumstanțe ca agravantă se justifică prin aceea că fapta de omor are caracterul de act de rebeliune sau de răzbunare, astfel încât alături de obiectul juridic special al omorului intenționat se mai adaugă atingerea adusă autorităților publice.

Prin "îndeplinire a obligațiilor de serviciu" se înțelege executarea atribuțiilor de serviciu care decurg din contractul de muncă, încheiat cu o întreprindere, instituție sau organizație, înregistrată în modul stabilit, indiferent de tipul de proprietate sau de forma juridică de organizare a acesteia. Prin "îndeplinirea obligațiilor obștești" se are în vedere înfăptuirea de către cetățeni a unor îndatoriri publice cu care aceștia au fost însărcinați (de exemplu, îndeplinirea obligațiilor de membru al gărzilor populare) sau săvârșirea altor acțiuni în interesul societății sau al unor persoane aparte (de exemplu, comunicarea despre comiterea sau pregătirea infracțiunii, criticarea neajunsurilor la adunarea colectivului de muncă, renunțarea de a participa la săvârșirea infracțiunii etc.).

Pentru aplicarea agravantei examinate este necesar a stabili că omorul a fost săvârșit în legătură cu îndeplinirea *legitimă* a obligațiilor de serviciu sau obștești. Caracterul legitim al îndeplinirii acestor obligații există în cazul în care conduita victimei a fost conformă cu cerințele și regulile serviciului respectiv, cu normele morale și nu a format o încălcare a legii, cu atât mai puțin – o infracțiune.

Expresia "în legătură cu" din dispoziția incriminatoare trebuie interpretată în sensul că omorul poate fi săvârșit: 1) până la îndeplinirea obligațiilor de serviciu sau obștești (în scopul neadmiterii); 2) în momentul îndeplinirii obligațiilor respective (în scopul reprimării); 3) după îndeplinirea acelor obligații (din răzbunare).

Pentru calificarea faptei analizate nu are însemnătate timpul ce s-a scurs din momentul îndeplinirii îndatoririlor de serviciu sau obşteşti. De asemenea, este necesar a specifica că victima în cazul infracţiunii examinate poate fi numai persoana care îndeplineşte îndatoririle de serviciu sau obştești, nu şi rudele sau alte persoane apropiate victimei (cum prevede legea penală a Federaţiei Ruse).

Menţionăm că norma de la lit. d) din alin. (2) al art. 145 din CP al RM poate fi o normă generală în raport cu normele concurente speciale de la lit. e) din alin. (3) al art. 145, art.305, 342 din CP al RM; lit. a) din alin. (3) al art. 365 din CP al RM etc. În astfel de cazuri, în acord cu prevederile art. 116 din CP al RM, se va aplica norma specială.

Omorul săvârşit profitând de starea de neputinţă a victimei *(lit. e) din alin. (2) al art. 145 din CP al RM).*

Agravanta se justifică prin aceea că, pe de o parte, omorul asupra unei persoane care se află în stare de neputinţă poate fi săvârşit mai uşor, iar, pe de altă parte, că cel care profită de o asemenea stare a victimei pentru a o omorî vădeşte un grad sporit de pericol social.

Prin "stare de neputinţă" se înţelege incapacitatea victimei de a se apăra din cauza stării sale fizice sau psihice precare. Într-o asemenea situaţie se găseşte o persoană infirmă sau bolnavă, ori în convalescenţă, sau aflată într-un loc izolat şi fără vreun mijloc de apărare, ori adusă în stare de inconştienţă prin narcotizare, sau a cărei forţă fizică este vădit disproporţionată de aceea a făptuitorului, ori atinsă de o maladie psihică şi care nu-şi dă seama de pericolul ce o ameninţă etc.[10]

Pentru calificare nu este suficient ca victima să se afle în stare de neputinţă. Mai este necesar ca făptuitorul să profite de această stare, ceea ce presupune că el cunoaşte condiţia precară a victimei şi a hotărât să se folosească de ea pentru a o omorî. Cele două elemente (cunoaşterea unei stări precare şi hotărârea de a se folosi de ea) trebuie să fie îndeplinite cumulativ.

Dacă în momentul omorului victima se află în stare de somn, există toate temeiurile legale de a recunoaşte cele comise ca omor săvârşit profitând de starea de neputinţă a victimei. Aflându-se în stare de somn, victima nu se poate apăra, nici nu poate opune rezistenţă făptuitorului, care, conştientizând această împrejurare, o foloseşte pentru comiterea infracţiunii[11]. Totodată, sta-

[10] V. Dongoroz şi alţii. *op. cit.*, p. 180-181.

[11] А. Н. Попов, *Убийства при отягчающих обстоятельствах*, Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2003, с. 328.

rea de beție nu provoacă întotdeauna neputința de apărare; uneori, reacțiile persoanei aflate într-o asemenea stare sunt mai violente decât ale celei aflate în stare normală. Ca urmare, fiecare caz se rezolvă în mod concret, ținându-se seama de împrejurările particulare în care acționează făptuitorul[12].

Pentru aplicarea agravantei examinate nu are însemnătate dacă însuși făptuitorul a dus victima la așa stare sau ea se găsea în stare de neputință independent de acțiunile lui.

Omorul săvârșit cu răpirea sau luarea persoanei în calitate de ostatic *(lit. f) din alin. (2) al art. 145 din CP al RM).*

Întrucât răpirea persoanei și luarea persoanei în calitate de ostatic sunt fapte care prezintă un grad ridicat de pericol social, omorul săvârșit în condițiile prevăzute la lit. f) din alin. (2) al art. 145 din CP al RM depășește prin gravitatea sa omorul neagravat. La aceasta se adaugă și periculozitatea mult sporită a făptuitorului, care, săvârșind fapta, manifestă totodată o desconsiderare în raport cu astfel de valori sociale ca libertatea fizică a persoanei sau securitatea publică.

Noțiunile de răpire a persoanei și de luare a persoanei în calitate de ostatic vor fi analizate o data cu ocazia examinarea componențelor de infracțiuni prevăzute la art. 164 și, respectiv, la art. 280 din CP al RM.

Omorul se consideră săvârșit cu răpirea sau luarea persoanei în calitate de ostatic, dacă: 1) a fost săvârșit până la răpirea sau luarea persoanei în calitate de ostatic (în scopul de a înlesni săvârșirea lor în raport cu o altă persoană); 2) în procesul răpirii sau luării persoanei în calitate de ostatic (de exemplu, în scopul înfrângerii obstacolelor); 3) după răpirea sau luarea persoanei în calitate de ostatic (în scopul de a ascunde răpirea sau luarea persoanei în calitate de ostatic, fie din răzbunare pentru rezistența opusă sau din alte asemenea cauze).

Agravanta examinată poate fi aplicată atât în cazul în care omorul este săvârșit asupra persoanei răpite sau asupra ostaticului, cât și în cazul când în legătură cu răpirea sau luarea persoanei în calitate de ostatic au fost omorâte alte persoane.

Considerăm că la calificarea omorului, săvârșit cu răpirea sau luarea persoanei în calitate de ostatic, nu este necesară calificarea suplimentară, conform art. 164 sau 280 din CP al RM. Utilizând în dispoziția incriminatoare prepoziția “cu”, legiuitorul nu a putut să nu aibă în vedere și sensul de asociere. Or, infracțiunea prevăzută la lit. f) din alin. (2) al art. 145 din CP al RM este o infracțiune complexă, iar “gradul de pericol social al infracțiunii complexe

---

12 A. Boroi, *Infracțiuni contra vieții*, București, All Beck, 1999, p. 127.

este mai mare decât al fiecăreia din infracțiunile componente, pentru că sunt puse în pericol mai multe obiecte juridice, iar reunirea lor într-o infracțiune complexă asigură o luptă mai eficientă împotriva unor astfel de fapte”[13]. Așadar, fiind vorba de o infracțiune unică, calificarea prin concurs ar însemna încălcarea principiului înscris la alin. (2) al art. 7 din CP al RM, întrucât făptuitorul ar fi tras de două ori la răspundere penală pentru aceeași faptă.

Omorul săvârșit asupra a două sau mai multor persoane *(lit. a) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM).*

Pericolul social ridicat al faptei derivă din numărul victimelor și din temerea pe care o inspiră persoana făptuitorului. Dacă omorul săvârșit asupra unei singure persoane constituie el însuși o infracțiune deosebit de gravă, este firesc ca omorul săvârșit asupra a două sau mai multor persoane să fie considerat infracțiune excepțional de gravă.

Această infracțiune este o infracțiune unică, presupunând însă o pluralitate de victime. Ea se caracterizează prin unitatea intenției făptuitorului vizavi de lipsirea de viață a cel puțin două persoane, și, de regulă, este comisă simultan asupra acestor persoane, deși este posibil să se comită succesiv.

Agravanta analizată se aplică dacă se produce efectiv moartea a cel puțin două persoane, caz în care ne aflăm în prezența infracțiunii în formă consumată. Dacă fapta a fost îndreptată nemijlocit spre săvârșirea omorului asupra a două sau mai multor persoane, dar, din cauze independente de voința făptuitorului, nu s-a produs moartea nici uneia din aceste persoane (nici vătămarea sănătății sau a integrității corporale a acestora nu s-a produs), cele comise trebuie calificate conform art. 27 și lit. a) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM. Dacă, în aceleași împrejurări, nu s-a produs moartea nici uneia din persoanele vizate, dar a fost vătămată sănătatea sau integritatea corporală a cel puțin uneia din ele, stabilindu-se că făptuitorul a manifestat intenție directă indeterminată, calificarea trebuie făcută în funcție de rezultatele real survenite (de exemplu, conform art. 151, 152, 153 din CP al RM).

Mai dificil e de a identifica o soluție în cazul în care fapta a fost îndreptată nemijlocit spre săvârșirea omorului a două sau mai multor persoane, dar, din cauze independente de voința făptuitorului, s-a produs un rezultat parțial, decedând o singură persoană. În această ipoteză, ne alăturăm punctului de vedere exprimat în literatura de specialitate, potrivit căruia cele comise trebuie calificate doar conform art. 27 și lit. a) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM[14].

---

[13] M. Basarab, *Drept penal. Partea generală*, vol. II, Iași, Chemarea, 1992, p. 347.

[14] А. Н. Попов, *op. cit.*, p. 82.

Într-adevăr, nu-i putem incrimina făptuitorului concursul de infracţiuni, atunci când acesta a urmărit să săvârşească o singură infracţiune. Or, pluralitatea urmărilor prejudiciabile nu implică inevitabil pluralitatea de infracţiuni, iar neconsumarea infracţiunii din cauze independente de voinţa făptuitorului nu poate influenţa asupra construcţiei componenţei de infracţiuni în sensul modificării acesteia. O altă soluţie la acest caz ar însemna agravarea nejustificată şi disproporţionată a situaţiei făptuitorului, constituind o încălcare a principiului legalităţii.

Or, interpretând prevederile de la art.81 și art. 84 din CP al RM, calificarea celor comise conform art. 145 (alin. (1), (2) sau (3), cu excepția lit. a)) și art. 27, lit. a) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM ar atrage aplicarea unei pedepse mai grave decât în cazul dacă s-ar fi săvârșit un omor consumat asupra a două sau mai multor persoane. O astfel de soluție ar putea fi tălmăcită ca un fel de reproș făptuitorului că acesta nu a reușit să omoare și cea de-a doua persoană.

Totodată, în contextul infracţiunii examinate, gradul producerii rezultatelor – integrală sau parţială – trebuie luat în considerare la individualizarea pedepsei.

Omorul săvârșit asupra soțului (soției) sau a unei rude apropiate *(lit. b) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM).*

O asemenea faptă relevă un pericol extrem, deoarece victima, mizând pe afecțiunea presupusă a făptuitorului, nu este avizată despre intențiile acestuia și nu ia măsuri de apărare, ceea ce poate să înlesnească comiterea infracțiunii. În acest caz se încalcă nu numai îndatorirea de a respecta viața oricărei persoane, dar și aceea de a respecta viața membrilor familiei.

În conformitate cu alin. (4) al art. 134 din CP al RM, rude apropiate sunt părinții, copiii, înfietorii, copiii înfiați, frații și surorile, bunicii și nepoții lor.

La momentul săvârșirii infracțiunii, făptuitorul trebuie să cunoască că se află în relații de rudenie apropiată cu victima și să urmărească lipsirea de viață nu a oricui, ci a rudei sale apropiate.

Calitatea de soț (soție) trebuie să existe în momentul săvârşirii faptei. Dacă această calitate a încetat, ca urmare a desfacerii căsătoriei prin divorț, fapta nu va putea fi calificată potrivit lit. b) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM. De asemenea, nu va putea fi aplicată această prevedere, dacă făptuitorul și victima erau legați printr-o căsătorie nulă (de exemplu, datorită bigamiei). Nu este necesar ca la data săvârșirii omorului soții să fi conviețuit în fapt. Întrucât calitatea de soț rezultă numai dintr-o căsătorie legal încheiată, concubinii nu au această calitate. În consecință, omorul săvârșit asupra concubinului nu poate antrena aplicarea agravantei analizate.

Omorul săvârşit cu bună-ştiinţă asupra unei femei gravide *(lit. c) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM).*

Pericolul social sporit al acestei fapte se explică prin aceea că, pe lângă moartea femeii, se distruge şi produsul de concepţie care, deşi nu este o persoană, constituie o viaţă în curs de dezvoltare.

Sintagma "cu bună-ştiinţă" denotă că făptuitorul cunoştea despre starea de graviditate a victimei la momentul săvârşirii infracţiunii. Această cunoaştere trebuie să fie nu una prezumtivă, ci să se bazeze pe anumite împrejurări reale. Nici sursa de informare despre graviditatea femeii, nici vârsta sarcinii, nici viabilitatea fătului nu contează la calificarea infracţiunii.

Dacă făptuitorul nu ştia despre graviditatea victimei, agravanta analizată nu-i poate fi imputată. În acelaşi timp, dacă făptuitorul a considerat eronat că omoară o femeie gravidă, cele comise trebuie calificate conform art. 27 şi lit. c) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM. Tentativa la omorul agravat este mai periculoasă decât omorul neagravat consumat, de aceea, chiar dacă soluţia pe care o propunem pare a nu fi impecabilă, ea este totuşi preferabilă, reieşind din faptul că alte soluţii ar agrava nejustificat situaţia făptuitorului.

Omorul săvârşit cu bună-ştiinţă asupra unui minor *(lit. d) din alin. (3) art. 145 din CP al RM).*

Această circumstanţă dovedeşte periculozitatea socială sporită a făptuitorului care suprimă viaţa unei persoane aflate la început de cale în realizarea aspiraţiilor şi potenţialităţii sale.

La momentul săvârşirii infracţiunii, victima trebuie să nu aibă împlinită vârsta de 18 ani.

Folosind expresia generală "minor", legiuitorul nu a intenţionat să facă careva deosebire în raport cu vârsta sau cu discernământul acestuia. Totuşi, aceste circumstanţe trebuie luate în calcul la individualizarea pedepsei.

La interpretarea noţiunii "cu bună-ştiinţă" şi la calificarea erorii cu privire la calităţile victimei sunt aplicabile explicaţiile oferite cu prilejul analizei agravantei precedente, cu deosebirile de rigoare.

Omorul săvârşit asupra unui reprezentat al autorităţii publice ori asupra unui militar în timpul sau în legătură cu îndeplinirea de către aceştia a obligaţiilor de serviciu *(lit. e) din alin. (3) al art.145 din CP al RM).*

Raţiunea cuprinderii unei asemenea agravante în Codul penal e condiţionată de calitatea victimei de reprezentant al autorităţii de stat. Ocrotirea autorităţii de stat împotriva infracţiunilor comise de elemente antisociale şi anarhice, care sfidează ideea de lege în Republica Moldova, presupune şi ocrotirea vieţii funcţionarilor care deţin atribuţii ce implică exerciţiul acestei autorităţi. Orice atingere adusă vieţii unui reprezentant al autorităţii publice sau

unui militar, care se află în exercițiul funcției sau pentru fapte îndeplinite în exercițiul funcției, constituie, în același timp, o manifestare a lipsei de respect față de autoritățile publice.

Pentru a se reține această agravantă, fapta trebuie să se comită când reprezentantul autorității publice ori militarul se află la serviciu sau să se comită în legătură cu îndeplinirea de către acesta a obligațiilor de serviciu. Observăm că formularea "în timpul sau în legătură cu" de la lit. e) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM are o extindere semantică mai largă decât expresia "în legătură cu" de la lit. d) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM. În adevăr, omorul săvârșit asupra unui reprezentant al autorităților publice ori asupra unui militar în timpul serviciului acestora presupune situația când lipsirea de viață este săvârșită nu în legătură cu îndeplinirea de către aceștia a obligațiilor de serviciu (de exemplu, din răzbunare, având la bază relațiile de ostilitate personale). În astfel de situații, calitatea specială a victimei, alături de timpul săvârșirii infracțiunii – în timpul serviciului – determină agravarea răspunderii penale; astfel, fapta nu mai poate fi calificată conform alin. (1) al art. 145 din CP al RM.

Prin "reprezentant al autorității publice" se are în vedere exponentul intereselor oricărei autorități publice centrale (autorității legislative, autorității executive, autorității judecătorești) sau ale autorităților publice locale.

În baza prevederilor de la art. 128 din CP al RM, prin "militar" se înțelege: 1) persoana care îndeplinește serviciul militar în termen sau în bază de contract; 2) persoana care trece pregătirea militară obligatorie; 3) persoana chemată la concentrări.

Specificăm că dispoziția de la lit. e) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM își găsește aplicare doar în cazul în care nu operează o normă specială concurentă.

Omorul săvârșit de două sau mai multe persoane *(lit. f) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM).*

Periculozitatea socială sporită a omorului este condiționată, în acest caz, de însăși pluralitatea făptuitorilor, care dă acestora o mai mare forță de acțiune, le creează mai mari posibilități de a săvârși și a ascunde infracțiunea, totodată îi face să acționeze cu mai multă siguranță și îndrăzneală.

Săvârșirea omorului de două sau mai multe persoane presupune:

a) coautoratul;
b) săvârșirea infracțiunii de către o persoană care întrunește semnele subiectului infracțiunii, în comun cu una sau mai multe persoane care nu întrunesc aceste semne;
c) săvârșirea infracțiunii de către o persoană care întrunește semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane care nu întrunește aceste semne.

În primul rând, omorul se consideră săvârșit de două sau mai multe persoane atât în cazul în care la comiterea faptei au participat în comun doi sau mai mulți autori, în lipsa unei înțelegeri prealabile între ei, cât și în cazul în care la comiterea faptei au luat parte doi sau mai mulți autori care s-au înțeles în prealabil despre săvârșirea în comun a omorului. Înțelegerea prealabilă între coautori nu influențează calificarea omorului săvârșit de două sau mai multe persoane, dar trebuie luată în considerație la individualizarea pedepsei.

Săvârșirea omorului de către o persoană care întrunește semnele subiectului infracțiunii, în comun cu una sau mai multe persoane care nu întrunesc aceste semne, intră sub incidența agravantei analizate. Întrucât legiuitorul a fost suficient de precis și nu a utilizat formulele “de doi sau mai mulți participanți” sau “prin participație simplă”, este inoportun a apela la dispoziția de la alin. (6) al art. 42 din CP al RM. De aceea, este suficient ca numai una din persoanele care săvârșesc omorul să fie pasibilă de răspundere penală, pentru a i se incrimina omorul săvârșit de două sau mai multe persoane.

În prevederea de la lit. f) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM, legiuitorul nu indică cerința participării în comun la săvârșirea omorului. De aceea, săvârșirea omorului de către o persoană care întrunește semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane care cu bună-știință nu este pasibilă de răspundere penală (din cauza vârstei, a iresponsabilității sau din alte cauze prevăzute de legea penală), intră sub incidența agravantei examinate. În situația dată, deși omorul nu e săvârșit împreună, se consideră totuși comis de două sau mai multe persoane. Diferă doar caracterul acestei săvârșiri: persoana care întrunește semnele subiectului infracțiunii săvârșește omorul mediat (mijlocit), pe când persoana care nu este pasibilă de răspundere penală săvârșește omorul imediat (nemijlocit).

Omorul săvârșit de către o persoană care a mai săvârșit un omor intenționat prevăzut la alin. (1) sau (2) *(lit. g) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM).*

Avînd în vedere dispoziția art. 31 din CP al RM, agravanta de la lit. g) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM se aplică în cazul în care omorul a fost săvârșit de o persoană care anterior a mai comis un omor (prevăzut la alin. (1) sau (2) al art. 145 din CP al RM), cu condiția că nu a fost condamnată pentru acesta și nu a expirat termenul de prescripție.

Dacă omorul a fost precedat de un omor prevăzut la alin. (3) al art. 145 din CP al RM, agravanta analizată nu funcționează. În astfel de cazuri, calificarea se face conform regulilor concursului real de infracțiuni.

În cazul în care infracțiunea prevăzută la alin. (1) sau (2) al art. 145 din CP al RM este precedată de o altă infracțiune prevăzută la același alin. (1) sau (2) al art. 145 din CP al RM (de exemplu, un omor neagravat este precedat de

un alt omor neagravat), cele săvârşite nu formează un concurs de infracţiuni. Calificarea se face conform lit. g) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM.

Alta este situaţia în cazurile în care, după unul din omorurile prevăzute la alin. (1) sau (2) al art. 145 din CP al RM, a fost săvârşit: a) un omor prevăzut la alin. (3) al art. 145 din CP al RM (de exemplu, omorul neagravat urmat de omorul la comandă); b) un omor care a fost întrerupt la o altă etapă a activităţii infracţionale (de exemplu, când omorul consumat a fost urmat de tentativa de omor sau pregătirea de omor, ori viceversa); c) un omor în care făptuitorul a avut un alt rol juridic (de exemplu, în primul caz a fost autor, iar în cel de-al doilea – organizator, instigator sau complice, sau invers). În astfel de cazuri, calificarea trebuie să se facă conform regulilor concursului de infracţiuni. Nu se permite a face concomitent calificarea conform regulilor concursului de infracţiuni şi conform regulilor repetării infracţiunii, deoarece prin aceasta s-ar încălca flagrant cerinţele legii penale în vigoare şi principiile dreptului penal.

Dacă omorul a fost săvârşit în prezenţa câtorva circumstanţe agravante, prevăzute la diferite alineate ale art. 145 din CP al RM, atunci, în lipsa concursului real de infracţiuni, cele comise trebuie calificate numai potrivit acelui alineat al art. 145 din CP al RM care prevede o sancţiune mai severă. Totodată, în partea descriptivă a sentinţei, necesită a fi nominalizate toate circumstanţele agravante ale faptei.

Fapta nu poate fi calificată conform lit. g) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM, dacă: 1) unul sau ambele omoruri, formând repetarea, sunt prevăzute la art. 146-148 din CP al RM; 2) este vorba de o atingere reiterată a vieţii aceleiaşi victime în scopul de a o lipsi de viaţă, cuprinsă de intenţia unică; 3) este comisă lipsirea simultană de viaţă a două sau a mai multor persoane; 4) este comisă lipsirea nesimultană de viaţă a două sau a mai multor persoane, cuprinsă de intenţia unică.

Omorul săvârşit cu deosebită cruzime, precum şi din motive sadice *(lit. h) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM).*

Agravanta dată e justificată de pericolul social sporit al faptei, caracterizat prin metoda săvârşirii omorului: prin cruzimea deosebită exercitată asupra victimei, când suferinţele acesteia sunt inutil prelungite în timp, aducând satisfacţie făptuitorului. De asemenea, lipsirea de viaţă din motive sadice face dovadă unei adânci pervertiri a conştiinţei făptuitorului.

În literatura de specialitate a fost formulată următoarea definiţie a noţiunii de omor săvârşit cu deosebită cruzime: "Lipsirea ilegală de viaţă a unei alte persoane, în procesul căreia victimei sau persoanelor apropiate acesteia li se cauzează suferinţe deosebit de chinuitoare, ieşind la iveală astfel de trăsături negative ale personalităţii făptuitorului ca neîndurarea şi ferocitatea, care îşi

găsesc expresia în metoda omorului sau în ambianța executării acestuia; iar latura subiectivă a omorului se caracterizează prin intenție directă sau indirectă față de moartea victimei, precum și prin conștientizarea faptului că victimei sau persoanelor apropiate acesteia i se cauzează suferințe deosebit de chinuitoare"[15].

Subscriind la această definiție desfășurată, menționăm că metoda aleasă de către făptuitor mărturisește despre năzuința lui de a cauza suferințe deosebit de chinuitoare în procesul lipsirii de viață a victimei, în următoarele cazuri: cauzarea unor plăgi multiple (când există probe suficiente care dovedesc intenția de a comite omorul cu deosebită cruzime); arderea sau îngroparea unei persoane vii; utilizarea curentului electric; stropirea cu acizi agresivi; asfixierea mecanică prelungită în timp; otrăvirea, urmată de suferințe prelungite; privarea de mâncare, apă, somn etc.

Unul dintre cele mai răspândite cazuri de omor săvârșit cu deosebită cruzime, având în vedere ambianța executării lui, este omorul săvârșit în prezența persoanelor apropiate victimei, când făptuitorul își dă seama că, prin fapta sa, le pricinuiește suferințe psihice deosebit de chinuitoare. Trebuie agreată opinia, potrivit căreia, din rândul persoanelor apropiate fac parte, pe lângă rudele apropiate, și alte rude – afinii sau oricare alte persoane, ale căror viață, sănătate și bunăstare interesează, cu bună-știință pentru făptuitor, victima, în virtutea relațiilor personale create[16].

În afară de metoda și ambianța comiterii infracțiunii, despre săvârșirea omorului cu deosebită cruzime pot mărturisi următoarele circumstanțe: particularitățile victimei infracțiunii; specificul motivului infracțiunii; alte circumstanțe de natură obiectivă și subiectivă care trebuie apreciate cumulativ.

Delimitând motivele sadice de cruzimea deosebită, trebuie să specificăm că aceasta din urmă nu întotdeauna este determinată de motive sadice. Motivele sadice reprezintă imboldul generat de tendința anormală (dar în limitele responsabilității) spre cruzime, o plăcere bolnăvicioasă de a vedea pe cineva suferind sau de a pricinui suferințe. În același timp, omorul săvârșit cu deosebită cruzime poate avea la bază: ura, interesul material, intențiile huliganice etc.

În sfârșit, deosebita cruzime caracterizează latura obiectivă a omorului și persoana făptuitorului, pe când motivele sadice – latura subiectivă a acestei fapte.

---

15 Л. А. Андреева, П. Ю. Константинов, *Влияние жестокости преступного поведения на уголовную ответственность*, Санкт-Петербург, Юридичеекий центр Пресс, 2002, с. 196-197.

16 А. Н. Попов, *op. cit.*, p. 475.

Omorul săvârșit cu scopul de a ascunde o altă infracțiune sau de a înlesni săvârșirea ei, precum și însoțit de viol *(lit. i) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM).*

În această împrejurare, este îndreptățită agravarea răspunderii penale, de vreme ce făptuitorul a comis omorul fie pentru a face să se piardă urma și să rămână nedescoperită o altă infracțiune, îngreunând astfel exercitarea justiției penale, fie în legătură cu o altă infracțiune de gravitate comparabilă – violul – vătămând astfel în subsidiar relațiile sociale referitoare la libertatea și inviolabilitatea sexuală a persoanei.

Omorul săvârșit cu scopul de a ascunde o altă infracțiune se caracterizează prin aceea că făptuitorul, lipsind de viață victima, urmărește să ascundă infracțiunea săvârșită în trecut sau infracțiunea care este plănuită a fi comisă în viitor. La calificare nu contează a cui infracțiune ascunde făptuitorul omorului: a sa ori a unei alte persoane. De asemenea, nu contează dacă făptuitorul omorului este autor sau alt participant la infracțiunea comisă înainte.

Omorul săvârșit cu scopul de a înlesni săvârșirea altei infracțiuni este caracterizat prin aceea că făptuitorul, lipsind de viață victima, urmărește a crea condiții care să faciliteze comiterea infracțiunii plănuite. Prin săvârșirea omorului, făptuitorul tinde să ușureze săvârșirea de către el însuși sau de către alte persoane a infracțiunii gândite din timp.

Dacă scopurile sus-menționate s-au realizat, va exista un concurs de infracțiuni între omorul prevăzut la lit. i) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM și infracțiunea ascunsă sau înlesnită prin săvârșirea omorului.

Infracțiunea se califică drept omor însoțit de viol în cazul în care acesta a fost săvârșit: 1) în procesul infracțiunii de viol; 2) în scopul ascunderii violului; 3) din răzbunare pentru rezistența opusă în timpul violului. Întrucât în situația dată este vorba de o infracțiune complexă, cu două obiecte juridice, nu este necesară calificarea suplimentară conform art. 171 din CP al RM.

Omorul săvârșit din motive de dușmănie sau ură socială, națională, rasială sau religioasă *(lit. j) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM).*

Prezența acestei agravante în Codul penal este necesară, constituind un factor de prevenire a unor infracțiuni de omor, care, prin rezonanța socială pronunțată, pot da naștere unor situații conflictuale extrem de primejdioase, degenerând în confruntări interetnice, interconfesionale, interreligioase sau chiar într-un război civil.

Noțiunile "dușmănie" și "ură" sunt echipolente și interschimbabile, exprimând înțelesul de ostilitate față de o altă persoană, având la bază anumite motive.

Prin “motive de dușmănie sau ură socială, națională, rasială sau religioasă” trebuie de înțeles imboldurile, condiționate de anumite necesități, care exprimă următoarele tendințe ale făptuitorului ce au ca efect atitudinea ostilă față de victimă: 1) de a demonstra resentimentele în raport cu victima, datorate superiorității sociale pe care făptuitorul consideră că o are față de aceasta; 2) de a arăta inferioritatea victimei, care se datorează, în opinia făptuitorului, apartenenței la o anumită națiune, rasă sau religie[17].

Săvârșind infracțiunea prevăzută la lit. j) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM, făptuitorul urmărește să lipsească de viață una sau mai multe persoane determinate, concrete, aparținând unui grup social, național, rasial sau religios. Dacă scopul constă în a nimici în totalitate sau în parte un grup național, etnic, rasial sau religios, trebuie aplicată prevederea de la lit. a), art. 135 din CP al RM.

Omorul săvârșit prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane *(lit. k) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM).*

Pericolul social sporit al omorului săvârșit în această împrejurare rezultă din faptul că mijloacele folosite pentru lipsirea de viață a victimei, prin natura lor sau prin modul în care sunt folosite, pun în pericol viața sau sănătatea mai multor persoane, creând posibilitatea afectării unei pluralități de victime.

Agravanta analizată va exista în cazurile de: tragere haotică a focurilor de armă într-un loc aglomerat; provocare a exploziei sau a incendiului; otrăvire a apei, a produselor alimentare sau a aerului etc. De asemenea, este necesar ca la locul faptei să fi fost prezente cel puțin două persoane, una dintre care era victima.

Prezența pericolului real pentru viața sau sănătatea mai multor persoane se stabilește în fiecare caz concret, ținând cont de toate circumstanțele: calitățile vătămate ale mijloacelor alese pentru săvârșirea omorului; poziția victimei în raport cu alte persoane; mărimea teritoriului afectat etc. Nu este suficient ca mijloacele să fie obiectiv periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane; trebuie de stabilit că acest pericol, care provine de la mijloacele respective, era cuprins de conștiința făptuitorului.

Calificarea se face conform alin. (3) al art. 145 din CP al RM, cu luarea în considerație a circumstanțelor de la lit. a) și lit. k) ale acestui alineat, numai în cazul în care în afară de cei decedați sau cei la a căror viață s-a atentat au mai fost și alte persoane, rămase în viață, dar care, fiind expuse unui real pericol, puteau muri sau suferi vătămări ale sănătății.

---

[17] О. С. Капинус, *op. cit.*, p. 115-118.

Omorul săvârșit cu scopul de a preleva și/sau utiliza ori comercializa organele sau țesuturile victimei *(lit. l) dib alin. (3) al art. 145 din CP al RM).*

Agravanta este justificată de faptul că în acest caz persoana este tratată ca și cum ar fi un bun, o bancă de organe și țesuturi umane care își găsește rostul doar la salvarea unei alte vieți, fiind sacrificată în ideea prelungirii existenței altcuiva, "mai demn" de a trăi.

Conform Legii privind transplantul de organe și țesuturi umane, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 25.06.1999[18], organele și țesuturile umane reprezintă formațiuni anatomice care nu definesc trăsăturile caracteristice ale personalității unui individ.

Printre astfel de formațiuni anatomice putem enumera: inima, plămânii, rinichii, ficatul, pancreasul, măduva osoasă, corneea, țesutul osos, oasele, tendoanele și țesuturile moi ale aparatului locomotor, ovulul, sperma, ovarele, testiculele, embrionul, sângele și componentele lui etc.

Prin "a preleva organele sau țesuturile victimei" se înțelege a le recolta (de exemplu, în vederea realizării unui transplant).

Prin "a utiliza organele sau țesuturile victimei" se înțelege: a realiza un transplant (transfuzie); a le consuma în actul de canibalism; a le folosi în cadrul unor ritualuri ezoterice sau pseudoreligioase ori pentru perversiuni sexuale etc.

Prin "a comercializa organele sau țesuturile victimei" se înțelege a le vinde, inclusiv peste hotarele țării.

Pentru calificarea faptei conform lit. l) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM nu se cere realizarea scopurilor menționate.

Motivele infracțiunii examinate sunt, de regulă, următoarele: interesul material; salvarea propriei vieți sau a vieții altei persoane; carierismul, concretizat în dorința de a avansa în post prin salvarea persoanei care îl poate promova pe făptuitor etc.

Această infracțiune poate fi săvârșită de orice persoană, inclusiv de un lucrător medical. De fapt, este greu a ne imagina că o asemenea faptă ar putea fi comisă fără participarea unei persoane având cunoștințe în domeniul medicinii (de exemplu, omorul poate fi săvârșit sub pretextul efectuării unei operații chirurgicale "în interesul" victimei).

Omorul săvârșit la comandă *(lit. m) din alin. (3) al art.145 din CP al RM).*

Periculozitatea socială ridicată a agravantei date este determinată de faptul că cererea și oferta, înalte pe "piața" omorurilor săvârșite la comandă, riscă să

---

18 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 94-95, 1999.

ducă la consolidarea acestei forme *sui generis* a activității de întreprinzător ilicite. De aceea, practica lichidării fizice a concurenților în afaceri sau a altor persoane trebuie sancționată în mod energic prin mijloacele legii penale.

Ca omor săvârșit la comandă trebuie calificat omorul condiționat de obținerea unei recompense materiale de la cel care comandă infracțiunea (autorului i se pun la dispoziție anumite foloase materiale sau el este eliberat de cheltuieli materiale, de datorii etc.).

Omorul săvârșit la rugămintea cuiva, neavând o determinantă patrimonială, nu poate fi considerat omor săvârșit la comandă. Termenul "comandă", utilizat de legiuitor, presupune darea unui ordin, și, respectiv, asumarea corelativă a unui angajament. În lipsa constrângerii fizice sau psihice, darea de comandă poate să aibă doar o esență oneroasă.

La săvârșirea omorului la comandă întotdeauna iau parte câteva persoane (cel puțin două – persoana care comandă și autorul). Fapta fiecăreia din aceste persoane necesită calificare de sine stătătoare. Totodată, persoana care comandă omorul poate îndeplini orice rol juridic (organizator, instigator, complice, coautor).

Dacă persoana care execută comanda de omor nu este pasibilă de răspundere penală, atunci cel care a dat comanda, având rolul de organizator sau instigator, va fi considerat autor al infracțiunii. Or, infracțiune fără autor nu poate exista.

Dacă celui care comandă omorul nu i-a reușit să-l determine pe potențialul autor să execute comanda, fapta primului trebuie calificată ca pregătire pentru omor la comandă.

Fapta autorului omorului săvârșit la comandă nu poate fi calificată suplimentar conform lit. b) din alin. (2) al art. 145 din CP al RM, din moment ce interesul material îl ghidează în mod inerent. Totodată, persoana care dă comandă de omor se poate conduce de alte motive (de exemplu, răzbunare); de aceea, dacă ea acționează din interes material, cele comise vor cuprinde și agravanta de la lit. b) din alin. (2) al art. 145 din CP al RM.

§2. Omorul săvârșit în stare de afect

Atenuarea răspunderii penale în cazul infracțiunii prevăzute la art. 146 din CP al RM este îndreptățită dacă luăm în considerație doi factori importanți: a) fapta dată reprezintă un "răspuns" la comportamentul provocator – ilegal sau imoral – al victimei, fiind deci condiționată de "vina" victimei; b) făptuitorul se află într-o stare fiziologică aparte care îi îngustează aptitudinea de a percepe ceea ce este și ce nu este infracțional.

Obiectul juridic special al omorului săvârşit în stare de afect îl constituie relaţiile sociale cu privire la viaţa persoanei.

Obiectul material al infracţiunii examinate îl formează corpul persoanei.

Latura obiectivă a omorului săvârşit în stare de afect are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă, exprimată în lipsirea ilegală de viaţă a unei alte persoane; 2) urmările prejudiciabile sub formă de moarte cerebrală a victimei; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă şi urmările prejudiciabile; 4) circumstanţe: starea de afect este provocată de acte de violenţă sau de insulte grave ori de alte acte ilegale sau imorale ale victimei, dacă aceste acte au avut sau ar fi putut avea urmări grave pentru făptuitor sau rudele lui.

Întrucât latura obiectivă a infracţiunii analizate are, practic, aceeaşi configuraţie ca şi latura obiectivă a omorului intenţionat (art. 145 din CP al RM), în continuare ne vom referi doar la specificitatea trăsăturilor laturii obiective a omorului săvârşit în stare de afect.

Astfel, în pofida unei viziuni stereotipice formate în doctrina penală, considerăm mai corect punctul de vedere potrivit căruia şi inacţiunea poate alcătui conţinutul faptei prejudiciabile în contextul acestei infracţiuni: "Nu este prea greu de imaginat situaţia când, ca răspuns la conduita nelegitimă a victimei, la făptuitor apare starea de afect, iar el nu îndeplineşte acea acţiune pe care era obligat s-o îndeplinească. De exemplu, electricianul, care se află lângă pupitrul de comandă al reţelelor electrice, primeşte de la brigadierul care lucrează pe linie indicaţia să decupeze reţeaua de la curent, indicaţia fiind expusă într-o formă jignitoare. În loc să îndeplinească ce i s-a spus, electricianul, aflat în stare de afect, părăseşte locul de muncă, fără a decupla reţeaua de la curent, manifestând astfel indiferenţă faţă de posibilele urmări prejudiciabile ale faptei sale. În acel moment, brigadierul atinge linia de contact şi decedează"[19]. În adevăr, nu există nici o piedică în calea calificării celor comise ca omor săvârşit în stare de afect, chiar dacă fapta prejudiciabilă s-a exprimat în inacţiune.

În contextul laturii obiective a infracţiunii analizate, este oportun a fi investigate şi temeiurile apariţiei stării de afect, deoarece acestea se referă la conduita victimei şi nu fac parte din conţinutul atitudinii psihice a făptuitorului faţă de infracţiune. Ca temeiuri ale apariţiei stării de afect, legiuitorul numeşte următoarele acte ilegale sau imorale ale victimei: a) acte de violenţă; b) insulte grave; c) alte acte ilegale; d) alte acte imorale. Important este ca toate aceste acte să fi avut sau să fi putut avea urmări grave pentru făptuitor sau pentru ru-

[19] А. Н. Попов, *Преступления против личности при смягчающих обстоятельствах*, Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2001, с. 79-80.

dele lui. În acord cu prevederile de la art. 134 din CP al RM, prin “rude” trebuie de înțeles ascendenții sau descendenții – naturali sau adoptivi – ai făptuitorului ori persoanele care au un ascendent comun cu cel al făptuitorului.

Gravitatea, reală sau presupusă, a urmărilor actelor ilegale sau imorale ale victimei pentru făptuitor sau rudele lui se stabilește în fiecare caz, luându-se în considerație toate circumstanțele obiective și subiective ale cazului (făptuitorul ori rudele lui percep sau nu urmările ca fiind grave pentru ei; prejudiciile fizice sau morale ce s-au produs în dauna făptuitorului sau a rudelor lui; poziția socială și profesională a acestora etc.).

Prin “acte de violență” trebuie de înțeles influențarea ilegală pe calea aplicării forței fizice sau a resurselor psihice ale făptuitorului. Din moment ce legiuitorul nu face nici o specificare cu privire la caracterul violenței, vom atribui acestei noțiuni atât înțelesul de violență fizică, cât și înțelesul de violență psihică.

Prin “insulte grave” se are în vedere o înjosire a cinstei și demnității persoanei, exprimată într-o formă atât de obscenă, încât, din punctul de vedere al conștiinței juridice, este considerată deosebit de jignitoare. Insultele grave pot îmbrăca forme dintre cele mai variate: injuriile, cuvintele de ocară, ce adoptă de obicei o formă necenzurată; gesturile cinice; scuipatul în față; pălmuirea; prezentarea indecentă a imaginii persoanei pe hârtie sau pe alt suport etc. Aprecierea insultelor ca fiind grave se face în funcție de circumstanțele concrete ale cazului, care, examinate cumulativ, pot ajuta la determinarea gravității insultelor. Printre aceste circumstanțe se numără: 1) nivelul de moralitate a mediului social de care aparține făptuitorul omorului săvârșit în stare de afect; 2) în virtutea particularităților situaționale și de personalitatea care îl caracterizează, făptuitorul trebuie să aprecieze insultele ca fiind grave etc. De asemenea, nu trebuie de uitat că insultele grave reprezintă un act ilegal sau, cel puțin, imoral; în acest sens, la art. 47^3 al Codului cu privire la contravențiile administrative se prevede răspundere pentru injurie.

Prin “alte acte ilegale” se înțeleg faptele (acțiunile sau inacțiunile) interzise de normele de drept (inclusiv de normele penale), altele decât actele de violență și insultele grave (de exemplu, samavolnicia, distrugerea sau deteriorarea bunurilor, contaminarea cu maladia SIDA, lăsarea în primejdie, neacordarea de ajutor unui bolnav, calomnia, neachitarea datoriei bănești etc.).

Prin “alte acte imorale” se înțeleg faptele (acțiunile sau inacțiunile) care contravin normelor morale dominante la moment în societate (de exemplu, trădarea, infidelitatea (inclusiv cea conjugală), înșelarea, hărțuirea sexuală etc.).

Ca și oricare altă infracțiune săvârșită prin omor, cea de la art. 146 din CP al RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii morții cerebrale.

Latura subiectivă a omorului săvârşit în stare de afect se caracterizează, în primul rând, prin intenţie directă sau indirectă. Motivele infracţiunii pot fi diferite, exprimându-se de cele mai multe ori în răzbunare sau gelozie.

Incontestabil, cel mai important semn al laturii subiective a infracţiunii examinate, cel care îi imprimă acestei infracţiuni o fizionomie distinctă în raport cu celelalte infracţiuni săvârşite prin omor, este *starea de afect*. Caracterizând starea emoţională a făptuitorului, acest semn trebuie stabilit şi probat în mod obligatoriu.

Noţiunea de stare de afect, utilizată în dispoziţia art. 146 din CP al RM, are aceeaşi semnificaţie ca şi noţiunea de afect fiziologic, consacrată în psihologie şi psihiatrie. Fapta săvârşită în stare de afect patologic nu este susceptibilă de răspundere penală, căci persoana care comite o asemenea faptă se află în stare de iresponsabilitate; astfel, subiectul, ca element constitutiv al infracţiunii, în cadrul dat lipseşte.

Prin "stare de afect" (ca circumstanţă care atenuează răspunderea penală) se înţelege starea: 1) care apare ca o reacţie la o situaţie psihotraumatizantă acută; 2) care are o evoluţie impetuoasă (la scară de secunde, minute); 3) care limitează şi modifică în mod considerabil cursul proceselor emoţionale, volitive şi intelectuale (însă fără a le întrerupe); 4) care limitează şi modifică în mod considerabil funcţia constructiv-productivă a memoriei (însă fără a o suprima), fapt ce se exprimă în concentrarea atenţiei asupra frământărilor cu semnificaţie personală; 5) care constă în dezorganizarea ("îngustarea") vremelnică a conştiinţei subiectului, însoţită de dereglarea posibilităţii de a percepe – integral şi adecvat – realitatea, precum şi locul său în această realitate; 6) care se caracterizează prin reducerea capacităţii de alegere a variantei socialmente admisibile a conduitei; 7) care se distinge prin predominarea aspectelor emotiv-pasionale asupra celor conţinutal-raţionale; 8) care este asociată de fapte impulsive, de dereglări funcţionale ale organelor (neuroendocrine, cardiovasculare, gastrointestinale etc.); 9) care conduc la o extenuare postafectivă de natură psihică (astenie, apatie) şi fizică (imobilizare)[20].

După această prezentare desfăşurată a notelor caracteristice ale noţiunii "stare de afect", menţionăm că omorul săvârşit în stare de afect se consideră a fi comis în circumstanţe atenuante numai dacă afectul şi intenţia de a săvârşi omorul au survenit în mod subit. Termenul "subit" înseamnă: care se petrece într-un timp foarte scurt şi pe neaşteptate; brusc, neprevăzut, neaşteptat. De

[20] Б. Спасенников, *Аффект и уголовная ответственность* // *Закон и право*, 2003, №6, с. 31.

aici rezultă că expresia “survenită în mod subit”, din dispoziția art. 146 din CP al RM, presupune că nu este obligatoriu ca ruptura în timp între temeiul de apariție a stării de afect, pe de o parte, și omorul săvârșit în stare de afect, pe de altă parte, să lipsească sau să fie foarte mică. Uneori, această ruptură în timp este mai mare. De asemenea, trebuie de menționat că starea de afect poate surveni nu doar în urma perceperii nemijlocite a actelor ilegale sau imorale, dar și în urma reflectării asupra unor factori derivați, cum ar fi: a) amintirile despre actele ilegale sau imorale ale victimei; b) rezultatele actelor ilegale sau imorale ale victimei conștientizate mai târziu; c) aflarea informației despre infracțiunea anterior săvârșită de către victimă.

Este esențial ca intenția de a lipsi de viață victima să apară în mod subit în starea de afect, provocată de actele ilegale sau imorale ale victimei. Dacă intenția de a lipsi de viață victima, survenită în mod subit în starea de afect, a fost realizată nu imediat, ci după scurgerea unui anumit interval de timp, după ce starea de afect s-a consumat, nu vom mai fi în prezența omorului săvârșit în stare de afect. Cu alte cuvinte, intenția de a comite omorul săvârșit în stare de afect, fiind o intenție afectizată, apare și se realizează pe durata aflării făptuitorului în starea de afect.

Intenția afectizată este incompatibilă cu pregătirea de infracțiune. Totodată, nu se exclude posibilitatea tentativei la omorul săvârșit în stare de afect[21].

În ce privește circumstanțele care pot mărturisi despre faptul că infracțiunea a fost săvârșită în stare de afect, acestea sunt următoarele: 1) de regulă, pentru o astfel de infracțiune este specifică utilizarea, în procesul executării faptei, nu a unor instrumente special adaptate pentru a provoca leziuni integrității anatomice a victimei, ci a unor obiecte care au nimerit întâmplător în mâna făptuitorului; 2) în procesul săvârșirii unei astfel de infracțiuni are loc schimbarea aspectului exterior al făptuitorului (fața congestionată, agitație în mișcări, gesticulare excesivă și nelalocul ei, ridicarea vocii până la țipăt; sau diametral opus – fața palidă, înțepenire, pierderea darului vorbirii și a capacității de a se mișca etc.), ceea ce poate fi oglindit în declarațiile martorilor; 3) pentru o asemenea faptă infracțională este caracteristică aplicarea multiplelor lovituri și cauzarea de leziuni, ceea ce uneori servește ca temei pentru calificarea (incorectă) a faptei conform lit. h) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM; 4) după săvârșirea infracțiunii în stare de afect, starea făptuitorului se distinge printr-o decompensație, adică descărcarea psihică constând în sentimentul de

---

21 Т. Г. Шавгулидзе, *Аффект и уголовная ответственность*, Тбилиси, Мецниереба, 1973, с. 65.

pustiire sufletească, deprimare, căință – toate acestea găsindu-și reflectare în conduita și aspectul exterior ale făptuitorului.

Omorul săvârșit în stare de afect trebuie delimitat de omorul săvârșit în circumstanțe agravante, care sunt prevăzute la lit. a), b), c), d), g), h) și k) din alin. (3) art. 145 din CP al RM. În acord cu regulile de la lit. a), art. 117 din CP al RM, în prezența vreuneia din agravantele de la aceste prevederi și a tuturor semnelor omorului săvârșit în stare de afect, calificarea trebuie făcută conform art. 146 din CP al RM. Dacă fapta de omor este săvârșită în alte circumstanțe agravante, prevăzute la alin. (2) și (3) ale art. 145 din CP al RM, aceasta înseamnă de fapt că infracțiunea nu a fost săvârșită în stare de afect, deci lipsesc temeiuri de a aplica art. 146 din CP al RM.

Subiectul infracțiunii examinate este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

Dacă în fapta persoanei având vârsta de la 14 la 16 ani sunt prezente atât semnele omorului săvârșit în stare de afect, cât și semnele infracțiunii prevăzute la alin. (2) sau (3) al art. 145 din CP al RM, nu există temeiuri de a o trage la răspundere penală.

§3. Pruncuciderea

Legiuitorul a procedat corect prin a stabili un tratament atenuant în cazul infracțiunii prevăzute la art. 147 din CP al RM. Starea de tulburare fizică sau psihică, cauzată de naștere, care se poate menține un scurt timp după aceasta, diminuează discernământul făptuitoarei, determinând-o să-și concentreze agresiunea asupra propriului copil care este identificat cu cauza tuturor vicisitudinilor ei de ordin psihosocial.

Obiectul juridic special al pruncuciderii îl formează relațiile sociale cu privire la viața copilului nou-născut.

Victimă a pruncuciderii poate fi numai un copil nou-născut. În conformitate cu Legea privind drepturile copilului, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 15.12.1994[22], o persoană este considerată copil din momentul nașterii până la vârsta de 18 ani. Așadar, până la momentul nașterii, nu putem vorbi despre copil ca ipostază a persoanei; putem vorbi despre embrion sau făt, care nu poate fi considerat persoană.

Până la care vârstă a copilului putem vorbi despre calitatea de nou-născut? Științele medicale răspund în mod diferit la această întrebare: a) 3-4 săptămâni

---

[22] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 13, 1995.

(pediatrie); b) 28 de zile (neonatologie); c) o săptămână (obstetrică); d) 24 de ore (medicina legală). Care din aceste criterii trebuie aplicat la interpretarea noțiunii "copil nou-născut" din dispoziția art. 147 din CP al RM? Considerăm că stabilirea criteriului respectiv trebuie condiționată de determinarea a două circumstanțe: 1) momentul apariției, în procesul nașterii, a unei oarecare părți a corpului copilului în afara organismului matern, 2) momentul consumării stării psihologice deosebite a făptuitoarei. Se prezumă că starea psihologică deosebită a mamei, cauzată de naștere, durează în medie 24 de ore din momentul nașterii, astfel că la determinarea stării de nou-născut este aplicat criteriul medico-legal.

Pluralitatea de victime nu influențează asupra calificării pruncuciderii, dar trebuie să se țină de ea cont la individualizarea pedepsei.

Obiectul material al pruncuciderii îl constituie corpul copilului nou-născut.

Latura obiectivă a acestei infracțiuni are următoarea structură: 1) fapta (acțiunea sau inacțiunea) prejudiciabilă, exprimată în lipsirea ilegală de viață a copilului nou-născut; 2) urmările prejudiciabile sub formă de moarte cerebrală a victimei; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile; 4) timpul săvârșirii infracțiunii, și anume – timpul nașterii sau imediat după naștere.

Fapta prejudiciabilă în contextul pruncuciderii se poate exprima mai des pe calea inacțiunii (de exemplu: refuzul mamei de a-și hrăni copilul sau neînfășarea copilului atunci când temperatura din încăpere este sub 8-10°C, sau neefectuarea promptă a ligaturii cordonului ombilical al copilului etc.). Nu se exclude nici comiterea pruncuciderii pe calea acțiunii (de exemplu: comprimarea gâtului cu mâinile; obturarea (astuparea) orificiului nazal și bucal cu mâna, hârtie umedă sau materiale moi (pernă etc.); strangularea cu lațul sau cu cordonul ombilical; compresiunea toracoabdominală (înfășarea strânsă): înecarea; lovirea; tăierea; înțeparea; electrocutarea; otrăvirea; influențarea prin șocuri psihice etc.

Timpul săvârșirii infracțiunii este un element al calificării care trebuie stabilit în mod obligatoriu. Acest element este caracterizat în textul legii prin cuvintele: "în timpul nașterii sau imediat după naștere". Observăm că timpul săvârșirii infracțiunii de pruncucidere coincide practic cu perioada în care copilul se consideră nou-născut.

Astfel, putem deosebi două situații în funcție de timpul concret de săvârșire a pruncuciderii: 1) omorul copilului nou-născut săvârșit în timpul nașterii; 2) omorul copilului nou-născut săvârșit imediat după naștere.

Momentul inițial al perioadei "în timpul nașterii" este momentul de început al vieții nou-născutului. Momentul final al perioadei nominalizate este momentul în care s-a terminat expulzarea copilului (chiar dacă nu a fost sepa-

rat încă de organismul matern prin tăierea cordonului ombilical și chiar dacă nu s-a eliminat placenta).

Perioada de timp desemnată prin sintagma "imediat după naștere" trebuie interpretată într-un sens cronologic, raportat însă la criterii medicale morfofiziologice. Astfel, momentul inițial al acestei perioade este momentul în care s-a terminat expulzarea copilului. Momentul final al acestei perioade este marcat de expirarea termenului de 24 de ore după începutul vieții copilului nou-născut, adică până când se prezumă că se mențin încă semnele nașterii recente pe corpul copilului, precum și starea de tulburare a mamei, cauzată de naștere.

Fapta se califică potrivit art. 147 din CP al RM, inclusiv în cazul în care acțiunea sau inacțiunea de lipsire ilegală de viață s-a realizat în interiorul perioadei "imediat după naștere", iar moartea s-a produs după consumarea acestei perioade. Dimpotrivă, fapta nu urmează a fi calificată în conformitate cu art. 147 din CP al RM, ci conform art. 145 din CP al RM, dacă lipsirea ilegală de viață a copilului a fost comisă nu în intervalul de timp "imediat după naștere", ci într-un moment posterior acestuia.

Infracțiunea de pruncucidere este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii morții cerebrale a victimei.

Latura subiectivă a infracțiunii examinate se exprimă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă sau indirectă. Momentul apariției intenției de a lipsi de viață copilul nou-născut nu are nici o relevanță asupra calificării pruncuciderii. Chiar dacă hotărârea de a lipsi de viață victima este preexistentă nașterii, aceasta își pierde orice semnificație, fiind eclipsată de starea emoțională deosebită din timpul nașterii sau imediat după naștere. Starea emoțională respectivă domină asupra constantelor social-psihologice ale femeii. În această situație ea se comportă conform schemei simplificate "stimul-reacție", fără a mai reuși să facă o estimare interioară a tuturor "pro" și "contra".

În contextul analizei intenției de a săvârși pruncuciderea, este oportună examinarea problemei privind delimitarea acestei fapte infracționale de lăsarea în primejdie (art. 163 din CP al RM). Criteriul de delimitare este următorul: în cazul lăsării în primejdie, făptuitoarea dorește ca cineva să-i poarte de grijă copilului ei nou-născut; în situația pruncuciderii, ea dorește sau admite moartea victimei. Orientarea intenției este apreciată în funcție de timpul și locul abandonării nou-născutului, de starea fizică la momentul abandonării lui, de probabilitatea salvării lui, de faptul cât de repede după abandonare copilul va putea fi descoperit etc. De exemplu, lăsarea nou-născutului în pădure sau în câmp, departe de locurile animate și căile de circulație, vorbește clar despre prezența intenției de pruncucidere. În contrast, lăsarea nou-născutului într-un

cărucior, în timpul verii, la ușa maternității, mărturisește despre intenția de a comite fapta de lăsare în primejdie.

Deși motivele nu influențează calificarea pruncuciderii, stabilirea lor ajută la aprecierea corectă a faptei. Astfel, ca motive ale pruncuciderii evoluează: năzuința de a evita dezonoarea și rușinea de a avea un copil provenit dintr-o relație extraconjugală, dintr-un viol sau incest; năzuința de a nu complica evoluția favorabilă a carierei profesionale de actriță, balerină, prezentatoare, top-model etc.; năzuința de a pune capăt suferințelor unui copil malformat etc.

Cu certitudine, semnul definitoriu al laturii subiective a pruncuciderii este starea emoțională specială în care se află făptuitoarea, și anume – starea de tulburare fizică sau psihică, cu diminuarea discernământului, cauzată de naștere. Esența acestei stări constă în aceea că ea apare la femeie în rezultatul impactului fizic și psihic al procesului nașterii asupra organismului și echilibrului sufletesc ale femeii, slăbite de situația creată, care are implicații nefavorabile și traumatizante. Trăind un șoc fizic și psihic puternic, făptuitoarea nu se poate decide în ceea ce privește varianta corectă de conduită și comite omorul copilului nou-născut pentru a-și soluționa problema gravă de ordin personal sau familial.

Pentru existența stării emoționale speciale, care dă temei de atenuare a răspunderii penale conform art. 147 din CP al RM, este necesară îndeplinirea cumulativă a următoarelor condiții: 1) această stare să se exprime într-o tulburare fizică sau psihică; 2) starea dată să fie cauzată de naștere; 3) starea respectivă să aibă ca efect diminuarea discernământului.

În ce privește circumstanțele care mărturisesc despre existența stării de tulburare fizică sau psihică, acestea se referă în special la aspectul exterior și la comportamentul femeii în timpul nașterii sau imediat după naștere: fața palidă speriată sau fața roșie agitată; pupilele ochilor mărite; expresia de suferință și frică în ochi; dinții strânși; gura uscată; frecvența respirației mărită; puls des, tensionat; tremurarea întregului corp; emiterea de gemete, țipete, urlete; manifestarea reflexului de apărare și a tendinței de evadare etc.

De asemenea, starea de tulburare, în care se află făptuitoarea, trebuie să fie într-un raport de cauzalitate cu procesul nașterii. Dacă această stare a fost provocată de alte procese de ordin fizic sau psihic din organismul femeii, cele comise de ea nu pot forma fapta de pruncucidere.

În fine, starea emoțională analizată trebuie să aibă ca efect diminuarea discernământului. Prin "discernământ" trebuie de înțeles facultatea de a discerne, de a pătrunde, de a judeca și a aprecia lucrurile la justa lor valoare. În contextul pruncuciderii, diminuarea discernământului se exprimă prin aceea că, deși făptuitoarea înțelege că săvârșește o faptă, prevăzută de legea penală, ea nu-și apreciază fapta ca omor, mai ales, ca omor săvârșit asupra propriului copil.

Subiectul infracțiunii de pruncucidere este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârşirii infracțiunii a împlinit vârsta de 14 ani și care este 2) mama copilului nou-născut.

Așadar, subiectul infracțiunii analizate este un subiect special. Între mamă și copilul nou-născut trebuie să existe o rudenie de sânge, adică subiectul pruncuciderii poate fi doar mama biologică a victimei, nu și cea vitregă.

În cazul lipsirii de viață a unui copil străin, femeia, chiar dacă este parturientă sau lăuză, trebuie să răspundă conform prevederilor de la lit. e) din alin. (2) și lit. d) din alin. (3) ale art. 145 din CP al RM. În același timp, dacă ea va lipsi de viață un copil străin, pe care l-a perceput eronat în calitate de copil propriu, fapta trebuie calificată potrivit art. 147 din CP al RM.

Participația este de neconceput la infracțiunea de pruncucidere, deoarece tratamentul atenuat, prescris de legiuitor, se răsfrânge exclusiv asupra făptuitoarei, având un caracter personal, legat de procesele de graviditate și naștere. În aceste condiții, dacă lipsirea de viață a copilului nou-născut se comite împreună cu alte persoane, atunci: a) mama acestuia va răspunde în calitate de autor al infracțiunii prevăzute la art. 147 din CP al RM; b) celelalte persoane vor răspunde ca autori ai infracțiunii prevăzute la art. 145 din CP al RM, invocându-se prevederile de la lit. e) alin. (2) și de la lit. d) din alin. (3), dacă nu mai sunt prezente și alte circumstanțe agravante.

Dacă mama și-a lipsit de viață copilul nou-născut, în rezultatul instigării sau complicității altor persoane, ea trebuie trasă la răspundere ca autor al infracțiunii de pruncucidere, pe când cei care au instigat-o sau i-au fost complici trebuie trași la răspundere potrivit art. 42 și art. 145 din CP al RM, cu invocarea lit. e) din alin. (2) și lit. d) din alin. (3) ale ultimei norme, dacă nu mai sunt prezente și alte circumstanțe agravante.

Totodată, dacă mama copilului nou-născut a avut rolul de instigator sau complice la lipsirea de viață a acestui copil de către o altă persoană, ultima trebuie să răspundă ca autor al infracțiunii prevăzute la art. 145 din CP al RM, cu invocarea lit. e) din alin. (2) și lit. d) din alin. (3), dacă nu mai sunt prezente și alte circumstanțe agravante. Mama victimei trebuie trasă la răspundere conform art. 42 și art. 147 din CP al RM. Nu-i putem interverti mecanicist calitatea de instigator sau complice în cea de autor, deoarece în așa caz s-ar încălca o serie de principii ale dreptului penal. Considerăm că doar în astfel de situații se poate vorbi despre contribuție la săvârșirea infracțiunii de pruncucidere, deși în lipsa unei participații propriu-zise.

§4. Lipsirea de viață la dorința persoanei (eutanasia)

Atenuarea răspunderii penale în cazul acestei forme de omor se justifică prin faptul că lipsirea de viață se face la dorința victimei (sau a rudelor acesteia – în cazul victimei minore). În plus, lipsirea de viață este comisă din motive "sociale", în vederea încetării durerilor fizice ale unei persoane pe care o așteaptă o moarte apropiată.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 148 din CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la viața persoanei.

Obiectul material al eutanasiei îl formează corpul persoanei.

Latura obiectivă a acestei infracțiuni are următoarea structură: 1) fapta (acțiunea sau inacțiunea) prejudiciabilă constând în lipsirea ilegală de viață a unei alte persoane; 2) urmările prejudiciabile sub formă de moarte cerebrală a victimei; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile; 4) circumstanțe: a) legătura dintre lipsirea de viață a persoanei și maladia incurabilă a acesteia sau caracterul insuportabil al suferințelor fizice ale acesteia; b) existența dorinței victimei sau, în cazul minorilor, a rudelor acestora de a fi lipsită de viață.

În cazul eutanasiei, fapta prejudiciabilă poate îmbrăca forma acțiunii sau a inacțiunii. În cazul acțiunii, fapta se numește eutanasie activă (sau "procedeul seringii umplute"), concretizându-se în: majorarea dozei medicației prescrise (de exemplu, a preparatelor barbiturice) până la cea letală; efectuarea unei injecții mortale; gazarea victimei cu monoxid de carbon; utilizarea unei "mașini a morții" speciale (de exemplu, mercytron-ul creat de Jack Kevorkian) etc.

Eutanasia poate fi săvârșită și pe calea inacțiunii, numindu-se eutanasie pasivă ori negativă (sau "procedeul seringii amânate"). Aceasta se exprimă în abținerea de la îndeplinirea acțiunilor îndreptate spre menținerea vieții persoanei (de exemplu, privarea de toate cele necesare vieții (apă, mâncare, căldură etc.) sau de cele care sunt folositoare menținerii vieții (reanimarea sau tratamentul medical care îi poate oferi victimei șansa de a continua viața în condiții normale).

Despre eutanasie ca infracțiune se poate vorbi numai dacă se urmărește curmarea vieții persoanei sau precipitarea morții ei. De aceea, nu putem vorbi despre eutanasie în cazul asistenței paliative, aceasta din urmă presupunând o asemenea metodă care îmbunătățește calitatea vieții pacienților și a membrilor familiilor acestora în cazul unei boli incurabile, asigurând profilaxia, evaluarea și înlăturarea durerilor și a altor probleme fizice, psihosociale și spirituale. Deși asistența paliativă abordează moartea ca pe un proces normal, totuși ea sprijină ducerea de către pacient a unui mod activ de viață până în momentul morții și nu-și pune ca scop apropierea morții.

În conformitate cu Legea ocrotirii sănătății, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 28.03.1995[23], pacientul are dreptul să moară cu demnitate.

Interpretând această prevedere, este necesar a menționa că nu va exista eutanasie nici în următoarele cazuri: 1) când se întrerupe sau se omite un astfel de tratament care ar avea un impact nefavorabil asupra persoanei (de exemplu, tratamentul care doar i-ar prelungi viața în condiții inumane, fără a ușura starea pacientului); 2) când este sistată reanimarea, deoarece nici un fel de tratament nu mai are careva efect pozitiv, nu ușurează suferințele, nu lasă nici o șansă pentru însănătoșire, ci prelungește doar agonia); 3) când nu este reanimat un copil nou-născut malformat sau având o patologie gravă, a cărei evoluție firească conduce spre moarte (când viața poate fi prelungită doar în mod artificial, fără o speranță de ameliorare și de apariție a capacității de existență autonomă, neasistată de aparatura medicală); 4) când se permite "a muri în liniște" unui suferind de o boală incurabilă care evoluează, în mod firesc, către moarte în timp scurt (când orice terapie ar permite prelungirea vieții în condiții insuportabile și doar pentru un scurt timp).

Așadar, dreptul la o moarte demnă nu este un drept de a omorî și nici un drept la sinucidere, ci un drept la moarte netulburată, cu toată demnitatea omenească și creștină. În fața producerii morții apropiate și inevitabile, când sunt epuizate toate posibilitățile medicinii moderne, medicului îi este permis, la drept vorbind, să ia decizia de întrerupere a unei astfel de asistențe care doar ar prelungi viața, în condiții de suferințe irezistibile, pentru un scurt timp. Însă, nu poate fi întrerupt cursul unui tratament obișnuit, prescris tuturor pacienților în asemenea situații (de exemplu, alimentarea, hidratarea, îndepărtarea secreției bronhiale, tratamentul extern al plăgilor, decubitusurilor și infecțiilor de piele etc.).

În contextul infracțiunii analizate, lipsirea ilegală de viață a victimei poate avea la bază numai două cauze purtând un caracter alternativ: 1) victima suferă de o boală incurabilă; 2) suferințele fizice ale victimei au un caracter insuportabil.

În medicină, calitatea de boală incurabilă trebuie considerată ca atare ținându-se cont și de mijloacele, posibilitățile de care dispun la moment medicii. În general, boală incurabilă înseamnă o boală nevindecabilă, lipsind orice alternativă de tratament. Doar o expertiză medico-legală complexă poate confirma cu exactitate dacă tratamentul bolii victimei era capabil sau nu să ofere șanse de însănătoșire.

---

[23] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 34, 1995.

Cât privește caracterul insuportabil al suferințelor victimei, acesta poate viza doar suferințele ei fizice (nu sunt suficiente suferințele morale). Doar o comisie de medici-experți poate stabili dacă suferințele fizice ale victimei aveau sau nu un caracter insuportabil.

Pentru a fi posibilă atenuarea răspunderii penale pentru eutanasie, mai este necesar ca, în prealabil, victima să-și fi manifestat dorința. Dorința trebuie exprimată de o persoană în deplinătatea facultăților sale mintale și care deci își dă seama de ceea ce cere. Dorința trebuie să fie fermă și persistentă, excluzând ideea de hotărâre luată în pripă, într-un moment de depresie. Dorința unui minor de a fi lipsit de viață este irelevantă; doar rudele, care au împlinit la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 18 ani, pot încuviința lipsirea de viață a unui minor.

Infracțiunea examinată este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii morții cerebrale a victimei.

Latura subiectivă a eutanasiei se caracterizează, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă sau indirectă. De cele mai dese ori, motivul infracțiunii se exprimă în compătimire.

Subiectul infracțiunii date este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. Legiuitorul nu cere nici o calitate specială pentru subiect. Acesta poate fi un medic sau un asistent social, dar și oricare altă persoană.

§5. Lipsirea de viață din imprudență

Lipsirea de viață din imprudență constituie rezultatul indisciplinei, neatenției și lipsei de precauție a făptuitorului. Deși gradul de pericol social al acestei infracțiuni este mai redus în comparație cu cel al infracțiunilor săvârșite prin omor, nu înseamnă că urmările prejudiciabile ale lipsirii de viață din imprudență sunt întotdeauna mai puțin grave. În condițiile progresului tehnico-științific se remarcă o vădită tendință de creștere a frecvenței comiterii acestei infracțiuni. De aceea, periculozitatea cazurilor de lipsire de viață din imprudență nu trebuie subestimată.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 149 din CP al RM îl formează relațiile sociale cu privire la viața persoanei.

Obiectul material al lipsirii de viață din imprudență îl constituie corpul persoanei.

Latura obiectivă a acestei fapte infracționale are următoarea structură: 1) fapta (acțiunea sau inacțiunea) prejudiciabilă care constă în lipsirea ilegală de viață a unei alte persoane; 2) urmările prejudiciabile sub formă de moarte

cerebrală a victimei; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Există o anumită asemănare între activitățile constând în lipsirea ilegală de viață a unei alte persoane, indiferent dacă sunt intenționate sau neintenționate. Cu toate acestea, omorul și lipsirea de viață din imprudență comportă deosebiri chiar în materie de latură obiectivă: fapta de omor dă expresie unei conduite violente, reprezentând o formă de manifestare a făptuitorului care a luat hotărârea de a suprima viața unei persoane și se folosește de mijloacele apte să realizeze acest scop. În cazul lipsirii de viață din imprudență nu avem un act de violență, ci o conduită greșită a făptuitorului într-o situație periculoasă, susceptibilă să producă, în anumite împrejurări, urmările prejudiciabile sub formă de moarte cerebrală a victimei.

Lipsirea de viață din imprudență poate fi comisă prin acțiune sau inacțiune, care se exprimă în încălcarea unor reguli scrise sau nescrise de precauție, stabilite în societate. Spre deosebire de infracțiunile asemănătoare, incriminate de norme concurente speciale (lit. b) din art. 213; lit. c) din art. 228; lit. a) din alin. (2) al art. 263; lit. b) din alin. (3) și alin. (4), (5) ale art. 264; lit. a) din art. 300; lit. a) din art. 301 din CP al RM etc.), cea pe care o examinăm este săvârșită în condițiile vieții cotidiene și timpului liber de activitățile profesionale și de serviciu, educative și social-politice; cu alte cuvinte, se au în vedere condițiile în care trăiesc toate persoanele fără excepție.

Infracțiunea examinată este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii morții cerebrale a victimei.

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 149 din CP al RM se exprimă în vinovăție sub formă de imprudență. Imprudența se poate exprima în neglijență sau în încredere exagerată. Deși la calificarea faptei nu contează tipul imprudenței, stabilirea acestuia este necesară la individualizarea pedepsei. Or, încrederea exagerată denotă un grad mai ridicat de pericol social în comparație cu neglijența: în primul caz, făptuitorul prevede posibilitatea producerii morții, sperând în mod ușuratic să o evite, pe când, în cel de-al doilea caz, făptuitorul nu prevede posibilitatea producerii morții în prezența obligației și a aptitudinii de a o prevedea.

În unele cazuri, lipsirea de viață din neglijență se consideră, în mod neîntemeiat, ca fiind intenționată, spre exemplu: de la o izbitură victima cade, se lovește cu capul de un corp contondent și moare sau când moartea victimei survine de la loviturile aplicate de făptuitor. În astfel de cazuri, conștientizarea de către făptuitor a laturii faptice a acțiunilor (inacțiunilor) sale este apreciată în mod eronat ca probă a previziunii survenirii morții victimei.

Pentru a verifica temeinicia afirmațiilor făptuitorului că a lipsit de viață persoana din neglijență, că a acționat fără intenție, aceste afirmații trebuie confruntate cu datele ce-i caracterizează: acțiunea (inacțiunea) în momentul infracțiunii; ambianța în care a fost săvârșită infracțiunea; relațiile făptuitorului cu victima; conduita făptuitorului după lipsirea victimei de viață etc.[24]

Lipsirea de viață în rezultatul încrederii exagerate trebuie delimitată de omorul săvârșit cu intenție indirectă, ținând cont de următoarele: a) în situația încrederii exagerate, făptuitorul prevede numai posibilitatea survenirii morții în cazuri similare; în situația intenției indirecte, făptuitorul prevede nu doar posibilitatea, dar și verosimilitatea producerii morții în cazul concret; b) în situația încrederii exagerate, făptuitorul speră oarecum că moartea victimei nu va surveni; în situația intenției indirecte, făptuitorul, care nu ia nici o măsură de natură să preîntâmpine moartea victimei, nu dorește, însă admite în mod conștient survenirea acestei urmări prejudiciabile.

Subiectul infracțiunii prevăzute la art. 149 din CP al RM este persoana fizică responsabilă care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

La alin. (2) al art. 149 din CP al RM este prevăzută agravarea răspunderii penale în cazul în care lipsirea de viață din imprudență a condus la moartea a două sau a mai multor persoane (spre exemplu, cazul adolescenților care au găsit o grenadă ce a explodat, cauzându-le moartea, sau: persoanele au decedat în urma unui incendiu pus la cale din teribilism, sau: turiștii și-au pierdut viața din vina conducătorului de grup etc.).

§6. Determinarea la sinucidere

Legea penală nu incriminează doar fapta directă de lipsire de viață a unei alte persoane, dar și faptele oblice care ar contribui la lipsirea de viață a altuia. În cazul determinării la sinucidere, nu ne găsim în fața unei participații la sinucidere, deoarece participația presupune existența unei infracțiuni la care ea se atașează; sinuciderea nu este incriminată de legea penală, deci nu există nici participație la ea.

Obiectul juridic special al infracțiunii analizate îl constituie relațiile sociale cu privire la viața unei persoane.

Obiectul material al determinării la sinucidere constă în corpul persoanei care s-a sinucis sau care a încercat să se sinucidă.

[24] С. В. Бородин, *op. cit.*, p. 243.

Latura obiectivă a faptei infracționale examinate are următoarea structură: 1) fapta (acțiunea sau inacțiunea) prejudiciabilă care se exprimă în determinarea la sinucidere sau la tentativa (a se citi – încercarea) de sinucidere; 2) urmările prejudiciabile sub formă de: a) sinucidere sau b) încercare de sinucidere; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile; 4) metode: a) persecutare; b) clevetire; c) jignire.

În planul faptei prejudiciabile, pe care o analizăm, este necesar a menționa, în primul rând, că sinuciderea este un act de autolezare constând în lipsirea victimei de propria viață, fiind determinată de către făptuitor.

Prin "determinare" trebuie de înțeles impulsionarea victimei să ia hotărârea de a se sinucide, convingând-o, fără însă a o constrânge. Așadar, ideea de sinucidere emană de la cel care determină; hotărârea de a se sinucide o ia însă cel determinat, și acesta trebuie să aibă putința de a cântări argumentele și motivele pe care i le servește cel care determină și de a decide dacă trebuie sau nu să se sinucidă. Dimpotrivă, dacă victima nu a decis liber asupra îndemnului venit de la cel care determină, ci a fost constrânsă de acesta să se sinucidă, fapta trebuie calificată ca omor.

Determinarea la sinucidere trebuie deosebită de înlesnirea sinuciderii. Prin "înlesnire" se înțelege orice acțiune de sprijinire a victimei în realizarea hotărârii sale de a se sinucide; în ipoteza înlesnirii, victima s-a determinat singură sau a fost determinată de o altă persoană să se sinucidă[25]. Înlesnirea sinuciderii constă în ajutorarea victimei de a se sinucide (prin procurarea de mijloace, darea de sfaturi privind folosirea lor, înlăturarea piedicilor etc.), nu în complicitatea la determinarea la sinucidere, deci nu este susceptibilă de răspundere penală.

În conformitate cu alin. (1) al art. 150 din CP al RM, ca metode de determinare la sinucidere apar: a) persecutarea; b) clevetirea; c) jignirea.

Prin "persecutare" se înțelege urmărirea victimei cu perseverență în toate acțiunile sale (de exemplu, formularea de observații necontenite, criticarea neîntemeiată etc.). Persecutarea nu poate avea o executare instantanee, reprezentând o activitate de durată.

Prin "clevetire" se înțelege săvârșirea calomniei. Calomnia reprezintă răspândirea cu bună-știință a unor afirmații mincinoase ce defăimează o altă persoană (și este sancționată conform art. 47^2 al Codului cu privire la contravențiile administrative).

Prin "jignire" trebuie de înțeles săvârșirea insultei sau, în alți termeni, a injuriei. Injuria reprezintă înjosirea intenționată a onoarei și demnității unei

---

25 V. Dongoroz și alții, *op. cit.*, p. 202.

persoane prin acțiune, verbal sau în scris (este sancționată conform art. 47^3 al Codului cu privire la contravențiile administrative).

Infracțiunea analizată este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul sinuciderii victimei sau a încercării acesteia de a se sinucide.

Latura subiectivă a determinării la sinucidere se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă sau indirectă. Motivele infracțiunii pot fi dintre cele mai diverse: răzbunare, gelozie, invidie etc.

Subiectul infracțiunii date este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

În cadrul alin. (2) al art. 150 din CP al RM este prevăzută o serie de circumstanțe care agravează răspunderea penală pentru determinarea la sinucidere. În continuare, ele vor fi examinate în aceeași consecutivitate în care sunt prezentate de către legiuitor. În legătură cu circumstanțele agravante, prevăzute la lit. a) și b) din alin. (2) al art. 150 din CP al RM, facem trimitere la explicațiile privind circumstanțele omonime de la lit. b) și, respectiv, de la lit. d) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM. Totodată, în ce privește agravanta de la lit. b) din alin. (2) al art.150 din CP al RM, privitoare la determinarea la sinucidere sau la încercarea de sinucidere a unui minor, se impune o precizare: legiuitorul nu invocă cerința cunoașterii cu bună-știință de către făptuitor a calității de minor; de aceea, răspunderea penală trebuie aplicată nu doar în cazul în care făptuitorul cunoaște cu certitudine calitatea de minor a victimei, dar și în cazul prezenței verosimile a acestei calități, când făptuitorul o admite.

Determinarea la sinucidere sau la încercarea de sinucidere a unei persoane care se află într-o dependență materială sau altă dependență față de făptuitor *(lit. c) din alin. (2) al art.150 din CP al RM).*

Aplicarea acestei agravante se justifică în raport cu persoana, care, dând dovadă de josnicie, exploatează starea de subordonare sau de supunere a victimei, aflate, de multe ori, într-un concurs de împrejurări grele, pentru a o determina să se sinucidă.

Dependența materială se atestă în următoarele situații: victima se află la întreținere totală sau parțială a făptuitorului; de făptuitor depinde îmbunătățirea sau înrăutățirea stării materiale a victimei; debitorul depinde de creditor; soțul inapt de muncă depinde de celălalt soț; părinții neputincioși depind de copiii capabili de muncă etc.

O altă dependență decât cea materială este dependența de serviciu sau dependența dintre medic și pacient, sau cea dintre ofițerul de urmărire penală și bănuit (învinuit), sau cea dintre antrenor și sportiv etc.

Determinarea la sinucidere sau la încercarea de sinucidere prin comportare plină de cruzime *(lit. d) din alin. (2) al art. 150 din CP al RM).*

Agravanta se justifică prin aceea că denotă periculozitatea sporită a făptuitorului, al cărui comportament se caracterizează prin lipsa unor constante morale, cum ar fi mila, compasiunea, toleranța etc.

Metoda comportării pline de cruzime caracterizează acțiunea sau inacțiunea în felul următor: supunerea la bătaie; torturarea; privarea de mâncare, apă, căldură, locuință etc.; luarea în derâdere a deficiențelor fizice sau intelectuale etc. Aprecierea dacă comportarea este sau nu plină de cruzime se face de la caz la caz, cu luarea în considerație a tuturor circumstanțelor relevante.

Determinarea la sinucidere sau la încercarea de sinucidere prin înjosirea sistematică a demnității victimei *(lit. e) din alin. (2) al art. 150 din CP al RM).*

Tratamentul agravat al infracțiunii de determinare la sinucidere este îndreptățit, în acest caz, prin faptul că se lovește în subsidiar într-o valoare socială de mare sensibilitate – demnitatea persoanei – constând în autoevaluarea propriilor calități, capacități, a importanței sale sociale.

Înjosirea sistematică a demnității victimei se exprimă în comportamentul ofensator față de ea (hărțuire la serviciu, refuzul înjositor și brutal de a încheia căsătoria, acuzele anonime etc.). Spre deosebire de fapta de la alin. (1) al art. 150 din CP al RM, atunci când metoda se exprimă în clevetire ori jignire, fapta de la lit. e) din alin. (2) al art. 150 din CP al RM nu poate fi de executare instantanee, deoarece presupune o activitate sistematică (adică actul de clevetire sau jignire se repetă de cel puțin trei ori).

Secțiunea a III-a. INFRACȚIUNI CONTRA SĂNĂTĂȚII PERSOANEI

§1. Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății

Prin "vătămare a integrității corporale sau a sănătății" trebuie de înțeles săvârșirea ilegală, în mod intenționat sau din imprudență, a oricărei acțiuni sau inacțiuni – de natură mecanică, fizică, chimică, biologică sau psihică – care a adus o atingere sănătății unei alte persoane, atingere exprimată în dereglarea (gravă, medie sau ușoară) a integrității anatomice a organelor sau a țesuturilor corpului victimei, ori a funcțiilor acestora.

Cu privire la folosirea distinctă, în denumirile art. 151, 152, 153, 156 și 157 din CP al RM, a noțiunilor "integritate corporală" și "sănătate", este necesar a menționa că între conceptele "vătămare a sănătății corporale" și "vătămare a

sănătății" există corelația de tip "parte-întreg". Noțiunea de sănătate nu poate fi privită doar sub aspectul său psihic, ea înglobând cu necesitate și aspectul corporal (fizic, somatic). În același timp, nu putem face abstracție nici de faptul că, urmărind o precizie juridică, trebuie să recunoaștem că integritatea corporală, ca valoare socială distinctă, este lezată în cazul infracțiunii prevăzute la art. 154 din CP al RM, care nu este o infracțiune contra sănătății. Deoarece în situația infracțiunilor de la art. 151, 152, 153, 156 și 157 din CP al RM nu este lezată integritatea corporală, ca valoare socială distinctă de sănătate (inclusiv sub aspect corporal), la fel valoare socială, formula "vătămare a integrității corporale sau a sănătății" din denumirile celor cinci norme sus-amintite trebuie înțeleasă în sensul de "vătămare a sănătății".

Faptul că însuși legiuitorul utilizează în dispoziția de la alin. (1) al art. 151 din CP al RM sintagma "altă vătămare a sănătății" vine să confirme în mod concludent temeinicia acestei recomandări. În plus, nu trebuie de uitat că denumirea unei norme nu se aplică în procesul de calificare a faptei prevăzute de acea normă. Menirea denumirii normei este de a facilita travaliul beneficiarului sau al destinatarului legii penale de a identifica norma necesară.

Trecând la analiza propriu-zisă a infracțiunilor contra sănătății, vom începe cu examinarea infracțiunii prevăzute la art. 151 din CP al RM constând în vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Obiectul juridic special al acestei infracțiuni îl formează relațiile sociale cu privire la sănătatea persoanei. Nu are importanță dacă victima avea, sub raportul sănătății corporale, o sănătate desăvârșită sau dacă, dimpotrivă, corpul ei era deja lipsit de anumite părți; după cum nu contează nici dacă victima era pe deplin sănătoasă sau suferea de vreo boală. Este suficient ca sănătatea, așa cum există, să fi fost vătămată prin acțiunea sau inacțiunea făptuitorului.

Menționăm că în cazul variantei de infracțiune de la alin. (4) al art. 151 din CP al RM trebuie să vorbim despre caracterul complex al obiectului juridic special care include: *obiectul juridic principal* constând în relațiile sociale cu privire la sănătatea persoanei și *obiectul juridic secundar* care este format din relațiile sociale cu privire la viața persoanei.

Obiectul material al vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății îl constituie corpul persoanei.

Victimă a acestei infracțiuni poate fi orice persoană (în viață), cu condiția să fie altă persoană decât însuși făptuitorul. Ocrotirea legii penale este îndreptată spre relațiile dintre persoane, nu însă spre actele care nu ies din sfera vieții intime, individuale, acte care nu ating deci o relație socială. Legea penală intervine numai atunci când actul de violență iese din sfera individuală și atinge o relație socială. Cazurile de autolezare a sănătății, denumite "automutilare", nu intră sub

incidența prevederilor din Capitolul II al Părții speciale a Codului penal, fiind incriminate la lit. b) din alin. (2) al art. 353; lit. b) din alin. (2) al art. 355 din CP al RM (Capitolul XVII) și la art. 372 din CP al RM (Capitolul XVIII).

Consimțământul dat de victimă de a-i fi cauzată vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății nu eliberează făptuitorul de răspundere penală. Or, în Capitolul III din Partea generală a Codului penal, printre cauzele care înlătură caracterul penal al faptei nu este nominalizat și acordul victimei.

Latura obiectivă a infracțiunii analizate are următoarea structură: 1) fapta (acțiunea sau inacțiunea) prejudiciabilă de cauzare a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății; 2) urmările prejudiciabile sub forma vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Așadar, fapta prejudiciabilă se poate concretiza în acțiune (lovire, înjunghiere, otrăvire, aruncare de substanțe corosive, transmiterea unei boli contagioase etc.) sau inacțiune (rămânerea în pasivitate atunci când există obligația și aptitudinea de a acționa, de exemplu: stăpânul unui câine agresiv nu intervine când acesta se repede la un trecător și-l mușcă, deși asistă la această scenă). Acțiunea poate avea nu doar natură mecanică, fizică, chimică sau biologică, dar și natură psihică (de exemplu, persoanei i se comunică despre o mare nenorocire, imaginară, producându-i un grav șoc emoțional de pe urma căruia victima a rămas suferindă; făptuitorul influențează asupra victimei prin hipnoză, deși cunoștea că aceasta suferă de o afecțiune psihică, hipnoza agravându-i starea sănătății etc.).

La calificare nu are importanță dacă, în momentul cauzării vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății, victima a simțit sau nu durere; la moment, aceasta poate și să nu simtă durerea, deoarece este inconștientă sau a fost anesteziată cu ajutorul substanțelor narcotice sau psihotrope.

La fel nu are relevanță dacă vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a fost produsul direct al acțiunii sau al inacțiunii prejudiciabile (de exemplu, în urma lovirii cu piciorul sau cu un corp contondent) sau dacă, din contra, ea a rezultat indirect din acea acțiune sau inacțiune (de exemplu, victimei i se pune piedică, ea cade și se lovește la cap).

De asemenea, nu contează dacă vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este rezultatul nemijlocit (imediat) al acțiunii sau al inacțiunii făptuitorului, sau dacă, din contra, această acțiune sau inacțiune a provocat intervenția unei alte energii care, la rândul ei (deci mediat), a produs vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (de exemplu, pe post de instrument animat de cauzare a vătămării grave a integrității corporale sau a

sănătății se folosește o persoană iresponsabilă sau care nu are vârsta răspunderii penale; lângă scările casei victimei se instalează o capcană, în așa fel încât aceasta să nimerească în ea etc.).

Fapta se va califica în conformitate cu art. 151 din CP al RM și atunci când făptuitorul constrânge victima să facă ceva care să-i cauzeze vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (de exemplu, victima este silită să sară de la înălțime, în cădere fiindu-i vătămată grav integritatea corporală sau sănătatea).

În general, la calificare nu are importanță metoda sau mijloacele pe care le-a folosit făptuitorul pentru a cauza vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (de exemplu, bâte, pietre, fragmente de sticlă, cuțite, topoare, arme de foc sau albe, curent electric, substanțe otrăvitoare, focul și alte asemenea mijloace). Totuși, în unele cazuri, legiuitorul indică asupra unor metode sau mijloace a căror aplicare determină agravarea răspunderii penale pentru infracțiunea examinată: schingiuirea sau tortura (lit. e) din alin. (2) al art. 151 din CP al RM); mijloacele periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane (lit. f) din alin. (2) al art. 151 din CP al RM).

Ceea ce trebuie să se verifice de fiecare dată este legătura de cauzalitate dintre acțiunea sau inacțiunea prejudiciabilă și urmările prejudiciabile, deoarece, fără acțiunea sau inacțiunea respectivă, urmările date nu aveau să se producă.

Semnul care interesează în mod special, în planul examinării laturii obiective, și care conferă infracțiunii analizate o fizionomie distinctă în raport cu alte tipuri de vătămare intenționată a integrității corporale sau a sănătății îl constituie urmările prejudiciabile. Ele se exprimă în vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

În acord cu prevederile de la alin. (1) al art. 151 din CP al RM, indicatorii (criteriile) vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății sunt: 1) pericolul ei pentru viață; 2) faptul că ea se exprimă în pierderea vederii, auzului, graiului sau a unui alt organ ori în încetarea funcționării acestuia; 3) faptul că ea se exprimă într-o boală psihică; 4) faptul că ea se exprimă într-o altă vătămare a sănătății, însoțită de pierderea stabilă a cel puțin o treime din capacitatea de muncă; 5) faptul că ea se exprimă în întreruperea sarcinii; 6) faptul că ea se exprimă în desfigurarea iremediabilă a feței și/sau a regiunilor adiacente.

Acești indicatori au un caracter alternativ; pentru a califica fapta potrivit art. 151 din CP al RM, este suficient ca acțiunea sau inacțiunea prejudiciabilă să condiționeze prezența oricărui indicator din aceștia.

Notele caracteristice ale indicatorilor vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății, în special, se determină în conformitate cu Regulamentul Ministerului Sănătății al Republicii Moldova de apreciere medico-legală

a gravității vătămării corporale, nr. 99 din 27.06.2003[26] (în continuare – Regulamentul).

În cele ce urmează, vor fi supuși caracterizării indicatorii vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății, respectându-se aceeași consecutivitate în care sunt prezentați de către legiuitor.

1. Conform Regulamentului, drept *periculoase pentru viață* sunt considerate vătămările grave ale integrității corporale sau a sănătății, care prezintă pericol iminent – imediat, tardiv sau potențial, astfel ca vătămarea să determine moartea, indiferent dacă acest pericol a fost înlăturat printr-un tratament medical sau datorită reactivității individuale a organismului.

Așadar, preîntâmpinarea morții, condiționată de aplicarea promptă a tratamentului medical sau de reactivitatea individuală ridicată a organismului victimei, nu poate fi luată în considerare în procesul aprecierii pericolului pentru viață al vătămării grave a integrității corporale sau sănătății; este suficient ca vătămarea să fie periculoasă pentru viață în momentul cauzării ei.

Dacă vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, în momentul cauzării ei, nu era periculoasă pentru viață, dar a căpătat o asemenea caracteristică ulterior, rezultă că pe parcurs s-au suprapus careva circumstanțe suplimentare (de exemplu, infectarea rănii), care nu pot fi incriminate subiectului.

La vătămările grave ale integrității corporale sau a sănătății, periculoase pentru viață, se raportează, în special:

- fracturile deschise ale craniului, inclusiv fără lezarea creierului și a membranelor meningiene;
- fracturile închise ale oaselor bolții sau bazei craniului, cu excepția oaselor scheletului facial și fisurilor izolate ale laminei externe a bolții craniului;
- contuzia cerebrala gravă cu sau fără compresia creierului, contuzia cerebrală medie însoțită de semne obiective de afectare bulbară;
- hemoragiile intracraniene: hematom extra- sau subdural, hemoragii subarahnoidiene sau intracerebrale – atunci când ele sunt asociate cu dereglări periculoase pentru viață, obiectivizate prin semnele neurologice și neurochirurgicale respective;
- leziunile penetrante ale coloanei vertebrale, inclusiv cele fără lezarea măduvei spinale;
- fracturo-luxațiile și fracturile corpurilor sau ambelor arcuri ale vertebrelor cervicale, precum și fracturile unilaterale ale arcurilor vertebre-

[26] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 170-172, 2003.

lor cervicale I sau II, fractura apofizei odontoide a vertebrei cervicale II, inclusiv cele fără dereglarea funcției medulei spinale;

- luxațiile și subluxațiile vertebrelor cervicale;
- leziunile închise ale regiunii cervicale a măduvei spinării;
- fracturile și fracturo-luxația unei sau a câtorva vertebre toracice sau lombare, leziunile închise ale segmentelor toracice, lombare sau sacrale ale măduvei spinării asociate cu un șoc spinal confirmat clinic sau cu dereglarea funcțiilor organelor bazinului;
- leziunile penetrante ale faringelui, laringelui, traheii, esofagului (din partea tegumentelor sau a mucoasei);
- fracturile închise ale cartilajelor laringiene sau ale traheii cu lezarea mucoasei, asociate cu un șoc grav sau dacă sunt însoțite de o stare primejdioasă pentru viața victimei;
- fracturile închise ale osului hioid, lezarea glandelor tiroidă și paratiroidă, însoțite de dereglarea respirației cu semnele unei hipoxii cerebrale profunde sau alte stări primejdioase pentru viață;
- leziunile cutiei toracice penetrante în cavitățile pleurale, pericardică, cu sau fără lezarea organelor interne;
- leziunile abdomenului penetrante în cavitatea peritoneală, cu sau fără lezarea organelor interne; plăgile deschise ale organelor spațiului retroperitoneal (rinichilor, suprarenalelor, pancreasului etc.); leziunile penetrante ale vezicii urinare, segmentului superior și mediu ale rectului;
- leziunile închise ale vaselor magistrale și ale organelor cavității toracale, abdominale și bazinului, ale organelor spațiului retroperitoneal, diafragmului, prostatei, ureterelor, inclusiv rupturile subcapsulare ale organelor, confirmate obiectiv prin semnele periculoase pentru viață;
- fracturile deschise ale oaselor tubulare lungi (humerus, femur și tibie), leziunile deschise ale articulațiilor coxofemurale și genunchiului; fracturile închise ale osului femural;
- fracturile deschise ale radiusului, ulnei și fibulei, fracturile închise ale articulațiilor mari (scapulohumerală, a cotului, radiocarpiană, talocrurală); în aceste cazuri, gravitatea vătămării integrității corporale sau a sănătății se apreciază în funcție de pericolul pentru viață sau de gradul incapacității permanente de muncă;
- fracturile oaselor bazinului asociate cu un șoc grav sau cu ruptura porțiunii membranoase a uretrei;
- leziunile însoțite de un șoc grav sau de o hemoragie abundentă internă sau externă ce antrenează un colaps; de o embolie grasă ori gazoasă

clinic confirmată; de o toxicoză traumatică cu fenomene de insuficiență renală acută, precum și alte stări periculoase pentru viață;

– lezarea unui vas sangvin mare: aorta, arterele carotidiene, subclaviculare, axilare, brahiale, cubitale, iliace, femurale, poplitee, precum și a venelor ce le însoțesc;
– arsurile termice de gradul III și IV, cu lezarea a mai mult de 15% din suprafața corpului; arsurile de gradul III a peste 20% din suprafața corpului; arsurile de gradul II, cu antrenarea a mai mult de 30% din suprafața corpului, precum și arsurile cu o suprafață mai mică, dar asociate cu un șoc grav; arsurile căilor respiratorii cu fenomene de edem și strictură a glotei;
– barotrauma, electrocuția, hipotermia și arsurile chimice (prin acizi concentrați, baze alcaline, diverse substanțe cauterizante) care au generat pe lângă modificările locale și manifestări patologice generale, periculoase pentru viață;
– compresia organelor gâtului, precum și alte genuri de asfixie mecanică, asociate cu un complex pronunțat de fenomene periculoase pentru viață (dereglarea circulației sangvine cerebrale, pierderea cunoștinței, amnezia etc.), confirmate prin date obiective;
– stări periculoase pentru viață condiționate de acțiuni traumatice în regiunile șocogene - plexul sinocarotid al gâtului, ciliar, organele genitale masculine etc.

După caracterizarea primului dintre indicatorii vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății, este necesar a menționa că la o astfel de vătămare poate fi raportată și o vătămare nepericuloasă pentru viață, cu condiția ca ea să fie caracterizată prin prezența vreunuia din următorii indicatori.

2. Potrivit Regulamentului, prin *pierderea vederii* se înțelege orbirea completă stabilă la ambii ochi sau o astfel de stare când are loc diminuarea acuității vederii până la enumerarea degetelor la o distanță de doi metri și mai puțin (acuitatea vederii de 0,04 dioptrii și mai mică).

Pierderea vederii la un singur ochi nu intră sub incidența noțiunii “pierderea vederii”. Totuși, pierderea vederii la un singur ochi este considerată vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății, numai că într-un astfel de caz se aplică un alt indicator: “altă vătămare a sănătății, însoțită de pierderea stabilă a cel puțin o treime din capacitatea de muncă”.

Într-adevăr, pierderea unui ochi duce la îngustarea inelelor vederii cu 30°, precum și la dispariția vederii binoculare stereoscopice; de asemenea, aceasta are ca efect îngreunarea sau chiar excluderea completă a aptitudinii de percepție precisă a profunzimii. Persoanele care au pierdut un ochi întâlnesc

dificultăți nu doar în alegerea profesiei, dar și în organizarea odihnei lor; la fel, ele pot deveni foarte ușor victime ale unui accident.

Gradul de gravitate a vătămării a integrității corporale sau a sănătății, în cazul lezării unui ochi orb, ce impune enucleația (extirparea) acestuia, se apreciază în funcție de durata dereglării sănătății.

Pierderea vederii, ca indicator al vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății, se atestă în două situații: 1) pierderea organului vederii, atunci când acesta este distrus în momentul cauzării vătămării integrității corporale sau a sănătății ori este enucleat în procesul tratamentului, ori 2) încetarea funcționării organului vederii (de exemplu, în cazul paraliziei nervului optic, când organul vederii arată, în mod aparent, ca fiind absolut intact). Pentru calificarea faptei, diferențierea acestor două situații nu are, în genere, importanță. Totuși, nu se poate face abstracție de faptul că enucleația sau distrugerea organului vederii determină prezența încă a unui indicator al vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății: "desfigurarea iremediabilă a feței și/sau a regiunilor adiacente".

În conformitate cu Regulamentul, prin *pierderea auzului* se înțelege surditatea completă sau o asemenea stare ireversibilă când victima nu percepe vorbirea obișnuită la o distanță de 3-5 cm de la pavilionul urechii.

Auzul constituie unul din principalele simțuri ale persoanei. Activitatea cotidiană, munca, precum și odihna acesteia sunt legate indisolubil de folosirea senzațiilor auditive. De aceea, pierderea auzului reprezintă o traumă fizică și psihică de o pronunțată gravitate. Este pe deplin justificat că legea penală, apărând relațiile sociale cu privire la sănătatea persoanei, recunoaște pierderea auzului ca făcând parte din vătămările grave ale integrității corporale sau ale sănătății.

Este necesar a consemna că pierderea auzului la o singură ureche nu lipsește victima de facultatea de a auzi vorbirea obișnuită, de a comunica prin telefon, de a-și îndeplini obligațiile profesionale, de a vizita concerte, alte manifestări social-culturale sau social-politice. De regulă, surditatea parțială, la o singură ureche, nu influențează considerabil asupra capacității de muncă. O astfel de pierdere a auzului nu are un impact asupra funcționării aparatului fonator (al graiului). Acesta este motivul din care Regulamentul nu raportează pierderea auzului la o singură ureche la vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății: din moment ce o asemenea pierdere a auzului antrenează o incapacitate permanentă de muncă în proporție de mai puțin de o treime (conform unor date exacte – în proporție de 15%[27]), cele comise trebuie calificate

---

27 Н. И. Загородников, *Преступления против здоровья*, Москва, Юридическая литература, 1969, с. 50.

conform art. 152 din CP al RM, ca vătămare intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății.

În același timp, pierderea auzului la o singură ureche, însoțită de distrugerea sau extirparea pavilionului urechii, poate fi calificată ca infracțiune prevăzută la art. 151 din CP al RM, dat fiind că este prezent indicatorul "desfigurarea iremediabilă a feței și/sau a regiunilor adiacente".

În corespundere cu Regulamentul, prin *pierderea graiului* se înțelege pierderea capacității de a-și exprima gândurile prin sunetele articulate, recepționate clar; această stare poate fi condiționată de pierderea limbii (ca organ principal de grai), de afecțiuni anatomo-funcționale ale coardelor vocale sau de origine nervoasă (ale centrilor respectivi din sistemul nervos central).

Așadar, prin "pierderea graiului" se are în vedere nu numai distrugerea sau extirparea limbii, privită ca organ de grai, dar și încetarea funcționării organului de grai, cu păstrarea acestui organ ca parte integrantă a corpului persoanei. Ca exemplu de pierdere a graiului poate fi privită afonia, adică imposibilitatea de a vorbi ca urmare a lezării laringelui sau a nervilor acestuia.

Prin *pierderea unui alt organ ori încetarea funcționării acestuia* trebuie de înțeles pierderea ireversibilă a organului sau privarea ireversibilă de capacitatea de funcționare a lui.

În context, prin "organ" se înțelege partea corpului persoanei care îndeplinește una sau mai multe funcții vitale sau utile vieții (cu excepția organului de vedere, de auz și de grai). Noțiunea de organ nu trebuie confundată cu cea de țesut, ultima desemnând un ansamblu de celule având aceeași structură și aceleași funcții în corpul persoanei (de exemplu, țesutul cutanat). Este absolut justificat că, în dispoziția art. 151 din CP al RM, se menționează despre pierderea unui organ, nu și a unui țesut. Or, organul este o parte neregenerativă (nesusceptibilă de regenerare) a organismului uman, pe când țesutul este o parte regenerativă a organismului uman.

Desigur, este posibil ca vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății să se exprime în pierderea unui organ intern, însă în practică o astfel de pierdere este posibilă numai datorită cauzării unei vătămări grave a integrității corporale sau a sănătății, periculoasă pentru viață. De aceea, în astfel de cazuri, ca indicator prioritar al vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății evoluează tocmai pericolul pentru viață al acestei vătămări. Pe cale de consecință, prin "alt organ" trebuie de înțeles, în special, mâna, piciorul, organele genitale, organul mirosului etc.

Conform Regulamentului, *pierderea mâinii sau a piciorului* înseamnă detașarea lor de la trunchi sau pierderea funcțiilor acestora (paralizia sau o altă stare care exclude funcționarea lor); prin "pierderea anatomică a mâinii"

se înțelege detașarea completă de la trunchi a mâinii mai sus de articulația radiocarpiană (adică mai sus de extremitatea inferioară a antebrațului), iar a piciorului – la nivelul articulației talocrurale (adică a articulației între laba piciorului și gambă). Celelalte cazuri de detașare completă a mâinii sau a piciorului de la trunchi se califică în funcție de gradul de pierdere a capacității de muncă, conform art. 151 sau art. 152 din CP al RM.

Pierderea unui alt organ ori încetarea funcționării acestuia se poate manifesta și prin pierderea organelor genitale sau pierderea capacității de reproducere.

Având în vedere prevederile Regulamentului, prin *pierderea capacității de reproducere* se are în vedere pierderea capacității de coabitare și fecundare (la bărbat) sau a capacității de coabitare, concepere și naștere (la femeie).

Efectuarea ilegală, prin constrângere, a sterilizării chirurgicale trebuie calificată nu conform art. 160 din CP al RM, ci în funcție de gravitatea faptei, conform art. 151 sau art. 152 din CP al RM. Or, în cazul faptei de la art. 160 din CP al RM, se are în vedere efectuarea sterilizării chirurgicale, deși ilegale, dar cu consimțământul victimei. Efectuarea ilegală a castrării, chiar cu consimțământul victimei, trebuie calificată conform art. 151 din CP al RM.

Pierderea unui alt organ ori încetarea funcționării acestuia se poate exprima și în pierderea organului mirosului sau în pierderea simțului mirosului. În cazul pierderii organului mirosului, este de neconceput să nu fie prezent și indicatorul "desfigurarea iremediabilă a feței și/sau a regiunilor adiacente".

În general, referindu-ne la noțiunea "pierderea unui alt organ", trebuie să specificăm că pierderea nu înseamnă și debilitarea sau știrbirea adusă unui organ. În acest din urmă caz, vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății va exista numai dacă va fi prezent un alt indicator al acesteia, decât cel în discuție. În mod similar, noțiunea "încetarea funcționării unui alt organ" nu trebuie confundată cu noțiunea "slăbirea funcționării unui alt organ". Slăbirea funcționării unui complex de organe poate să provină și din pierderea unui organ făcând parte din acest complex, caz în care vom avea ipoteza pierderii unui organ. Totodată, slăbirea funcționării unui organ poate constitui și o infirmitate permanentă, caz în care poate opera indicatorul "o altă vătămare a sănătății, însoțită de pierderea stabilă a cel puțin o treime din capacitatea de muncă".

Cazul în care organul este pierdut completamente și cazul în care, deși păstrat, organul nu mai poate funcționa, au o forță egală în ce privește calificarea faptei, însă trebuie diferențiate la individualizarea pedepsei. Sluțirea corpului victimei are repercusiuni mult mai adânci pentru moralul acesteia decât încetarea funcționării unui sau altui organ.

3. În cadrul Regulamentului, boala psihică mai este denumită *infirmitate psihică postagresională*.

În adevăr, ca exprimare a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății, boala psihică se datorează, mai cu seamă, traumelor cerebrale. În alte cazuri, boala psihică este rezultatul unui puternic șoc psihic exercitat asupra victimei.

În orice caz, prin "boală psihică" trebuie de înțeles orice stare de alienație mintală cu caracter de boală, deci persistentă (nu neapărat și permanentă). O simplă surescitare trecătoare, o stare de inconștiență de scurtă durată sau pur și simplu o tulburare nervoasă nu pot fi considerate boală psihică. În context, menționăm că, potrivit Regulamentului, boala psihică se stabilește în cadrul expertizei psihiatrice cu concursul medicului legist, ținându-se cont de legătura de cauzalitate dintre traumă și dereglarea psihică.

Vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, exprimată în boala psihică, survenită în rezultatul traumei cerebrale în cazul leziunilor penetrante sau al fracturilor și fisurilor craniului, va fi recunoscută ca atare în temeiul prezenței indicatorului pericolului pentru viață. Dar și în asemenea situații este necesară numirea expertizei psihiatrice, pentru a determina legătura de cauzalitate dintre trauma aplicată și boala psihică[28].

Întrucât legiuitorul nu face nici o precizare, orice boală psihică (inclusiv cea vindecabilă), constituind o imensă daună pentru victimă și persoanele apropiate acesteia, formează indicatorul vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății. Chiar și o boală psihică cu caracter temporar traumatizează pentru un timp îndelungat victima. De aceea, în privința bolii psihice, legea penală nu ține seama de durata acesteia; o boală psihică își justifică gravitatea prin ea însăși, indiferent de durată. În plus, psihiatria modernă încă nu poate să confirme cu exactitate că o boală psihică vindecabilă sau având caracter temporar nu va genera recidive în viitor.

4. Deseori, vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății se exprimă într-o *altă vătămare a sănătății* (decât cele caracterizate până acum), care este *însoțită de pierderea stabilă a cel puțin o treime din capacitatea de muncă*.

Legea penală apără, în egală măsură, sănătatea tuturor persoanelor, indiferent de situația lor patrimonială, activitatea de serviciu, vârstă etc. De aceea, când se menționează despre pierderea stabilă a cel puțin o treime din capacitatea de muncă, în Regulament se are în vedere, ca regulă și în toate cazurile fără excepție, capacitatea generală de muncă.

Prin "capacitate generală de muncă" se înțelege aptitudinea de a îndeplini orice muncă fizică și intelectuală. În contrast, prin "capacitate profesională de

---

[28] Н. И. Загородников, *op. cit.*, p. 52.

muncă” se înțelege aptitudinea de muncă legată nemijlocit de activitatea profesională a persoanei respective.

Făcându-se referire la pierderea capacității profesionale de muncă, în Regulament se cere ca această pierdere să fie deplină (şi nu parţială, ca în cazul pierderii capacității generale de muncă); pe lângă aceasta, este specificat că pierderea deplină a capacității profesionale de muncă se stabilește numai la necesitate, prin ordonanța organului de urmărire penală sau prin hotărârea instanței de judecată.

O asemenea abordare diferențiată este pe deplin îndreptățită. Or, dacă ar fi să luăm ca regulă pierderea capacității profesionale de muncă, aceasta ar conduce inevitabil la apărarea inegală a sănătății persoanei. Prin una și aceeași vătămare a integrității corporale sau a sănătății poate fi cauzat un prejudiciu material și moral diferit, în funcție de caracterul traumei și profesia victimei. Iar aceasta poate avea însemnătate pentru soluționarea problemei privind repararea prejudiciului cauzat de vătămarea integrității corporale sau a sănătății.

Însă, în legea penală, pierderea capacității de muncă este privită ca indicator al gravității vătămării integrității corporale sau a sănătății, nu ca indicator al gravității prejudiciului material sau moral, suferit de victimă. De aceea, pentru calificarea vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății contează tocmai gradul de pierdere a capacității generale de muncă, și nu cel de pierdere a capacității profesionale de muncă.

Este notabil că legea penală are în vedere numai pierderea stabilă, adică ireversibilă, a cel puțin o treime din capacitatea generală de muncă.

În conformitate cu Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Regulamentului organelor de expertiză medicală a vitalității din Republica Moldova, nr. 470 din 29.08.1991[29], stabilirea gradului de pierdere a capacității de muncă (în procente) se află în competența organelor de expertiză medicală a vitalității raionale, orășenești, interraionale și specializate.

Întrucât legea are în vedere pierderea capacității generale de muncă, și nu a celei profesionale, este inoportun a pune de acord gradul de gravitate a vătămării integrității corporale sau a sănătății cu gradul de invaliditate, care va fi stabilit victimei după tratamentul în urma vătămării integrității corporale sau a sănătății. Tocmai din această cauză, conform Regulamentului, la invalizi, pierderea stabilă a capacității generale de muncă, generată de vătămarea integrității corporale sau a sănătății, se apreciază ca și la persoanele practic sănătoase, indiferent de invaliditate și grupa acesteia. În plus, la copii, pierderea

[29] Nepublicată oficial. *Vezi*: MoldInfoLex.

capacităţii de muncă se apreciază ca la persoanele adulte, având în vedere gradul de pierdere a capacităţii de muncă care le-ar fi fost cauzat acestora printr-o vătămare similară a integrităţii corporale sau a sănătăţii.

5. Conform Regulamentului, *întreruperea sarcinii* se referă la vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii, dacă nu este o consecinţă a particularităţilor individuale ale organismului (uter infantil, plasmoză, devieri anatomice ale bazinului etc.) şi dacă se află în legătură de cauzalitate directă cu trauma.

Prin "întreruperea sarcinii" se are în vedere avortul sau naşterea prematură. Astfel, la calificare nu are importanţă dacă produsul concepţiunii expulzat ajunsese sau nu la momentul de a fi apt pentru o viaţă extrauterină. Totuşi, de această împrejurare trebuie să se ţină cont la individualizarea pedepsei.

În conformitate cu Regulamentul, expertiza medico-legală, în cazul întreruperii sarcinii, se efectuează împreună cu medicul obstetrician-ginecolog.

Este obligatoriu ca făptuitorul să conştientizeze faptul că victima este însărcinată. Această conştientizare poate avea ca sursă existenţa unor indicii exterioare ale graviditătii sau luarea de cunoştinţă cu probele medicale privind graviditatea. Conştientizarea presupune nu doar cunoaşterea cu bună-ştiinţă, dar şi admiterea conştientă a faptului că victima era însărcinată. În orice caz, este necesar a reţine că, dat fiind caracterul intenţionat al infracţiunii de la art. 151 din CP al RM, făptuitorul trebuie să cuprindă cu intenţia sa toate semnele laturii obiective a acestei infracţiuni. De aceea, nu-i vom putea incrimina persoanei fapta de la art. 151 din CP al RM, dacă aceasta nu era conştientă de faptul că victima este însărcinată. În astfel de cazuri, persoana va putea fi trasă la răspundere penală conform art. 157 din CP al RM.

6. Vătămarea integrităţii corporale sau a sănătăţii, exprimată în *desfigurarea iremediabilă a feţei şi/sau a regiunilor adiacente*, este recunoscută ca vătămare gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii, dacă alterarea înfăţişării fizice a chipului victimei a făcut ca aspectul său să devină neplăcut şi respingător. Astfel, cicatricele care brăzdează faţa, nasul turtit, buza sau pavilionul urechii rupte, orice altă frângere a armoniei liniilor feţei şi/sau a regiunilor adiacente, a regularităţii lor, a integrităţii lor va putea constitui indicatorul analizat.

În afară de faţă, ca parte anterioară a capului persoanei, desfigurarea iremediabilă poate cuprinde şi regiunile adiacente feţei (pavilioanele urechilor, regiunile anterioare şi anterolaterale ale gâtului). Desigur, faptul că au fost desfigurate iremediabil doar faţa sau doar regiunile adiacente, sau şi faţa, şi regiunile adiacente, trebuie luat în consideraţie la individualizarea pedepsei.

Incluzând indicatorul examinat în rândul celor care desemnează vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii, legiuitorul a ţinut cont de aspectele anatomopatologice şi estetice. De felul ei, desfigurarea iremediabilă

a feței și/ sau a regiunilor adiacente ar putea fi considerată ca vătămare medie sau chiar ușoară a integrității corporale sau a sănătății. Totuși, legiuitorul nu a putut să ignore faptul că o astfel de manifestare a violenței făptuitorului ar avea un impact profund negativ asupra stării de spirit a victimei, fiind capabilă să "pună cruce" pe întreaga ei viață sau chiar să aibă ca efect sinuciderea ei.

Tocmai de aceea indicatorul "desfigurarea iremediabilă a feței și/sau a regiunilor adiacente" are conotații atât juridice, cât și medicale. Constatarea desfigurării feței și/sau a regiunilor adiacente este de competența organului de urmărire penală și a instanței de judecată, nu a expertului medico-legal. Organul de urmărire penală și instanța de judecată decid: 1) dacă desfigurarea este anume rezultatul cauzării vătămării integrității corporale sau a sănătății, luându-se ca temei reprezentările adoptate în societate despre estetic; 2) dacă desfigurarea este sau nu iremediabilă, ținându-se cont de raportul expertizei medico-legale. Medicul legist nu califică lezarea feței și/sau a regiunilor adiacente ca fiind o desfigurare, deoarece această noțiune nu este una medicală. Medicul legist determină doar caracterul și gradul de gravitate a însăși vătămării integrității corporale sau a sănătății, analizând alți indicatori (de exemplu, pericolul ei pentru viață), la fel, prin raportul său, constată dacă lezarea feței și/sau a regiunilor adiacente este sau nu remediabilă.

Conform Regulamentului, prin "lezare remediabilă" se înțelege o reducere considerabilă a gradului de pronunțare a modificărilor morfologice (a cicatricei, a deformației, a dereglării mimicii etc.), pe parcursul timpului sau sub influența mijloacelor de tratament conservativ, nechirurgical. Dacă însă pentru înlăturarea lezării ori a urmărilor acesteia este necesară o intervenție chirurgicală plastică, lezarea este considerată iremediabilă.

Infracțiunea prevăzută la art. 151 din CP al RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății.

Latura subiectivă a infracțiunii analizate se exprimă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă sau indirectă.

Este necesar a delimita vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății de tentativa de omor. Așa cum am menționat anterior, tentativa de omor este posibilă numai cu intenție directă. Rezultă că vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, periculoasă pentru viață – atunci când făptuitorul își dădea seama de verosimilitatea producerii morții victimei și admitea, conștient, producerea acesteia, adică manifesta intenție indirectă – trebuie calificată în funcție de urmările prejudiciabile realmente survenite, adică potrivit art. 151 din CP al RM. Totodată, în cazul în care vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nu a fost urmată de

moartea victimei, însă a fost stabilită intenția directă a făptuitorului de a lipsi victima de viață, fapta trebuie calificată drept tentativă de omor.

Motivele infracțiunii analizate pot fi dintre cele mai variate: răzbunare, gelozie, invidie, ură etc. Nici motivul infracțiunii, nici scopul acesteia nu au relevanță la calificare, cu excepția cazurilor când prezența lor este un temei de agravare a răspunderii penale (lit. g), h), i) din alin. (2) și lit. d) din alin. (3) ale art. 151 din CP al RM).

Subiectul vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 14 ani.

Circumstanțele agravante ale vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății, nominalizate la alin. (2) și (3) ale art.151 din CP al RM, coincid în mare parte cu circumstanțele agravante similare de la alin. (2) și (3) ale art.145 din CP al RM. De aceea, este admisibilă o abordare analoagă a esenței circumstanțelor respective, cu luarea în considerație a particularităților infracțiunii incriminate la art. 151 din CP al RM.

În cele ce urmează, vor fi supuse analizei numai acele circumstanțe agravante ale vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății care nu își găsesc un corespondent printre agravantele omorului intenționat.

Vătămarea intenționată a integrității corporale sau a sănătății, săvârșită prin schingiuire sau tortură *(lit. e) din alin. (2) al art. 151 din CP al RM).*

Aplicarea unor astfel de metode ca schingiuirea și tortura la săvârșirea infracțiunii mărturisește despre pericolul social sporit atât al infracțiunii respective, cât și al persoanei care o comite, a cărei conduită se caracterizează prin cinism și neomenie.

Literalmente, prin “schingiuire” se înțelege acțiunea de a supune victima la mari suferințe fizice.

Noțiunile “schingiuire” și “tortură” sunt noțiuni al căror înțeles se completează reciproc. Astfel, conducându-se de prevederile art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale[30], conform cărora nimeni nu poate fi supus torturii, pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în hotărârea sa privind cauza *Irlanda versus Marea Britanie*, a definit noțiunea de tortură ca “tratament inuman aplicat în mod intenționat și care provoacă suferințe deosebit de grave și crude”[31].

---

30 Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, vol. 1, Chișinău, Moldpres, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, p. 341-358.

31 http://hudoc.echr.coe.int/Hudoc2doc/HEJUD/sift/91.txt

Așa cum rezultă din prevederile art. 1 din Convenția ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente însoțite de cruzime, inumane sau degradante, termenul "tortură" înseamnă orice act prin care unei persoane i se provoacă, cu intenție, o durere sau suferințe puternice, fizice ori psihice, mai ales cu scopul de a obține de la această persoană sau de la o persoană terță informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană l-a comis ori este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau a face presiuni asupra ei ori de a intimida și a face presiuni asupra unei terțe persoane, sau pentru oricare alt motiv bazat pe o formă de discriminare oricare ar fi ea[32].

Astfel, din definițiile date se desprinde că orice formă de tortură este un tratament inuman și degradant. În general, diferența dintre cele trei concepte substanțiale, menționate în art.3 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, este una de gradație. Aprecierea gradului respectiv se face în funcție de circumstanțele concrete, în special în funcție de durata tratamentului respectiv al victimei, de caracterul urmărilor fizice și psihice ale unui astfel de tratament. În cazuri aparte, trebuie luate în considerație vârsta, sexul și starea sănătății victimei. Oricum, tortura constituie gradul cel mai ridicat pe care îl poate atinge un tratament inuman sau degradant.

În practică, s-a considerat că prevederile art. 3 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale au fost încălcate în situațiile în care: victima a fost pusă să stea în picioare vreme îndelungată fără să se sprijine, cu mâinile legate la spate cu cătușe; a fost pusă să stea complet dezbrăcată în fața unei ferestre deschise, în curent etc. (cauza *Tomasi versus Franța* (1992))[33]; victima a fost supusă unei torturi, numite "agățare palestiniană", când aceasta, suspendată de mâini și dezbrăcată, era supusă șocurilor electrice și bătută (cauza *Aksoy versus Turcia* (1996))[34]; victima a fost bătută până i-a fost ruptă o coastă, craniul – crăpat, apoi – supusă șocurilor electrice (cauza *Cakici versus Turcia* (1999))[35]; victima a fost deținută în condiții de existență nocive, antisanitare: lipsă de apa, aer curat, lumină naturală etc. (cauza *Dougoz versus Grecia* (2001))[36] etc.

---

[32] Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, vol. 1, Chișinău, Moldpres, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, p. 129-142.

[33] Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului. Culegere selectivă, vol. 1, Iași, Polirom, 2000, p. 343 și urm.

[34] Европейский Суд по правам человека, том II, Москва, 2001, p. 337 și urm.

[35] Jurisprudența instituțiilor internaționale de drept în problematica refugiaților, vol. II, Chișinău, Centrul de Drept, 2001, p. 268-298.

[36] *Ibidem*, p. 459-472.

Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, săvârșită de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală *(lit. c) din alin. (3) al art. 151 din CP al RM).*

Săvârșirea infracțiunii în contextul celor mai periculoase forme de participație este susceptibilă de o agravare justificată a răspunderii penale, întrucât conjugarea eforturilor mai multor persoane în cadrul unui grup criminal organizat și, mai ales, în cadrul unei organizații criminale, permite în mod obiectiv să fie comise infracțiuni mai grave, care sunt peste posibilitățile unei singure persoane; de asemenea, înlesnește mult săvârșirea infracțiunii și face dificilă descoperirea acesteia.

Grupul criminal organizat se deosebește de un simplu grup, format din cel puțin doi coautori, prin stabilitate și unitate. Ca trăsătură specifică grupului criminal organizat, stabilitatea presupune durata și persistența legăturilor între participanți, aceştia conştientizând faptul că sunt încadrați în reuniunea respectivă în vederea săvârşirii infracțiunilor (profesionalismul). O altă trăsătură a grupului criminal organizat este unitatea membrilor, caracterizată prin existența organizatorului și a conducătorului, ceilalţi fiind subordonați indicațiilor acestora în vederea săvârșirii planificate și dirijate a unei sau a mai multor infracțiuni.

În context, vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății trebuie recunoscută ca fiind săvârșită de un grup criminal organizat în situațiile în care grupul a fost creat în scopul săvârșirii unor infracțiuni de mare gravitate, numaidecât cu aplicarea violenței, cum ar fi: vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății; omorul intenționat, violul; șantajul; tâlhăria etc. Or, organizarea prealabilă a participanților unui grup criminal organizat presupune o anumită orientare a acestuia, excluzând scopul săvârșirii *oricărui* gen de infracțiuni.

Faptele tuturor celor din grupul criminal organizat, care au luat parte la săvârșirea infracțiunii, trebuie calificate conform lit. c) din alin. (3) al art. 151 din CP al RM, indiferent de rolul pe care l-a îndeplinit fiecare la comiterea vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății, fără a se face referire la art. 42 din CP al RM. Explicația este că toți cei care săvârșesc infracțiunea în cadrul grupului criminal organizat au rolul de coautori.

Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății poate fi săvârșită nemijlocit și de către o singură persoană, care a acționat la însărcinarea grupului criminal organizat. În astfel de cazuri, cele comise de ea trebuie calificate potrivit lit. c) din alin. (3) al art. 151 din CP al RM, dacă autorul infracțiunii face parte din grupul criminal organizat în al cărui interes a acționat.

Spre deosebire de grupul criminal organizat, organizația criminală se caracterizează prin coeziune. Coeziunea organizației criminale înseamnă asocierea participanților într-un tot indisolubil, precum și caracterul unitar și organizat al acțiunilor întreprinse în vederea realizării activității infracționale. În esență, organizația criminală este o reuniune de grupuri criminale organizate, creată în scopul coordonării activității infracționale; pe când grupul criminal organizat reprezintă un grup din două sau mai multe persoane, creat în scopul comiterii unei sau mai multor infracțiuni. Așa cum în cadrul grupului criminal organizat fiecare persoană își are menirea sa, tot așa, în cadrul organizației criminale, fiecare grup criminal organizat își are destinația sa funcțională.

Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății se consideră săvârșită de o organizație criminală, dacă a fost comisă de un membru al acesteia în interesul ei sau de o persoană care nu este membru al organizației respective, la însărcinarea acesteia.

Membrul organizației criminale poartă răspundere penală numai pentru infracțiunile la a căror pregătire sau săvârșire a participat. În contrast, organizatorul și conducătorul organizației criminale poartă răspundere pentru toate infracțiunile săvârșite de această organizație.

Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, care a provocat decesul victimei *(alin. (4) al art. 151 din CP al RM).*

Deși, raportată la infracțiunile contra sănătății, această variantă de infracțiune se aseamănă, prin urmările prejudiciabile secundare produse – decesul victimei, cu infracțiunile contra vieții. Ca urmare, pedeapsa pentru o asemenea infracțiune, care prezintă cel mai ridicat grad de pericol social în contextul infracțiunilor contra sănătății, se apropie de asprimea pedepselor aplicate pentru cele mai grave infracțiuni contra vieții.

Din punctul de vedere al laturii obiective, fapta infracțională de la alin. (4) al art. 151 din CP al RM cuprinde vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (urmările prejudiciabile primare), care, la rândul său, a implicat producerea unor urmările prejudiciabile și mai grave – decesul victimei (urmările prejudiciabile secundare). Cu o mare doză de rezervă, putem afirma că norma de la alin. (4) al art. 151 din CP al RM prevede răspundere penală pentru două infracțiuni: 1) vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății și 2) lipsirea de viață din imprudență. Aceste două infracțiuni au fost reunite în una singură, deoarece orientarea principală a faptei subiectului o formează vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, iar decesul victimei a reprezentat urmările prejudiciabile firești ale faptei, însă nedorite și neadmise de subiect.

Decesul victimei urmează să se găsească într-o legătură de cauzalitate directă cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Mai mult, această legătură de cauzalitate trebuie să fie cuprinsă de vinovăția făptuitorului. Dacă decesul victimei a fost determinat în mare parte de starea de sănătate a victimei, caz în care este suficientă orice influențare din afară pentru a fi posibil sfârșitul letal, atunci cele comise nu pot fi calificate potrivit alin. (4) al art. 151 din CP al RM.

Latura subiectivă în cazul faptei pe care o examinăm se caracterizează prin intenție față de urmările prejudiciabile primare și prin imprudență față de urmările prejudiciabile secundare.

Dacă decesul victimei s-a produs ca urmare a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății, cauzate însă din imprudență, cele comise alcătuiesc infracțiunea de lipsire de viață din imprudență.

La săvârșirea acțiunilor sau inacțiunilor violentale, în prezența intenției directe sau indirecte privind lipsirea de viață, fapta în ansamblul ei, în cazul producerii decesului, va forma componența de omor intenționat.

Dacă asemenea acțiuni sau inacțiuni au condus la vătămarea integrității corporale sau a sănătății, iar decesul victimei nu s-a produs din cauze independente de voința făptuitorului, atunci cele comise vor forma tentativa de omor (în cazul intenției directe) sau vătămarea intenționată – gravă, medie sau ușoară – a integrității corporale sau a sănătății (în cazul intenției indirecte).

În absența intenției directe sau indirecte față de decesul produs, care a urmat vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății, cele comise trebuie calificate potrivit alin. (4) al art. 151 din CP al RM.

La delimitarea infracțiunii de la alin. (4) al art. 151 din CP al RM de omorul intenționat, trebuie luate în considerație toate circumstanțele cazului (caracterul mijloacelor aplicate, localizarea plăgilor, numărul loviturilor aplicate etc.); nu poate fi luată drept criteriu de delimitare durata perioadei de la cauzarea plăgii până la momentul decesului victimei. Or, decesul care s-a produs imediat după cauzarea plăgii, fără a fi luate în considerație celelalte circumstanțe obiective și subiective, nu este o condiție suficientă pentru a exclude orice incertitudine în ce privește prezența la făptuitor a intenției de a lipsi de viață victima.

§2. Vătămarea intenţionată medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii

După gradul de gravitate, infracţiunea prevăzută la art. 152 din CP al RM ocupă un loc intermediar între vătămarea intenţionată gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii şi vătămarea intenţionată uşoară a integrităţii corporale sau a sănătăţii. Vătămarea intenţionată medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii este o infracţiune contra sănătăţii, care poate deregla integritatea ţesuturilor sau funcţionarea normală a organelor, însă nu poate condiţiona un pericol pentru viaţă. O astfel de vătămare poate antrena un prejudiciu sesizabil funcţiilor organelor umane, însă nu poate fi urmată de pierderea unui organ, nici de încetarea funcţionării acestuia, de provocarea unei boli psihice sau de pierderea stabilă a cel puţin o treime din capacitatea de muncă, de întreruperea sarcinii sau de desfigurarea iremediabilă a feţei şi/sau a regiunilor adiacente.

Obiectul juridic special al vătămării intenţionate medii a integrităţii corporale sau a sănătăţii îl constituie relaţiile sociale cu privire la sănătatea persoanei.

Obiectul material al acestei infracţiuni îl formează corpul persoanei.

Latura obiectivă a infracţiunii analizate are următoarea structură: 1) fapta (acţiunea sau inacţiunea) prejudiciabilă constând în cauzarea vătămării medii a sănătăţii; 2) urmările prejudiciabile sub forma vătămării medii a integrităţii corporale sau a sănătăţii; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă şi urmările prejudiciabile.

În planul caracteristicilor faptei prejudiciabile şi ale legăturii de cauzalitate, vătămarea intenţionată medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii nu se deosebeşte în principiu prin nimic de infracţiunea precedentă. Deosebirea dintre aceste două infracţiuni ţine de urmările prejudiciabile produse în urma acţiunii sau inacţiunii prejudiciabile.

Astfel, având în vedere dispoziţia art. 152 din CP al RM, urmările prejudiciabile în contextul infracţiunii examinate comportă următoarele trăsături distinctive: a) lipsa pericolului pentru viaţă; b) lipsa urmărilor prejudiciabile caracteristice pentru vătămarea intenţionată gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii; c) dereglarea îndelungată a sănătăţii; d) pierderea considerabilă şi stabilă a mai puţin de o treime din capacitatea de muncă.

Ultimele două trăsături au un caracter alternativ; prezenţa oricăreia din ele, precum şi prezenţa concomitentă a ambelor trăsături, va avea aceeaşi forţă la calificarea infracţiunii.

Conform Regulamentului, prin "dereglare îndelungată a sănătăţii" trebuie de înţeles urmările prejudiciabile determinate nemijlocit de cauzarea vătămării (maladii, dereglări de funcţii etc.), care au o durată de peste trei săptămâni

(mai mult de 21 de zile); gradul de gravitate a vătămării integrității corporale sau a sănătății, după criteriul dereglării sănătății, se determină în funcție de timpul necesar pentru restabilirea sănătății, precum și de volumul și caracterul leziunilor.

În special, la dereglarea îndelungată a sănătății se raportează: fisurile și fracturile oaselor tubulare mici, ale osului stern, a cel mult trei coaste de pe o parte a toracelui; fracturile închise nesemnificative ale oaselor scheletului facial; luxațiile oaselor în articulațiile mici; restrângerea mobilității în articulațiile mari; pierderea auzului la o singură ureche; pierderea degetului mare sau arătător de la mână; slăbirea considerabilă a vocii; îndepărtarea traumatică a dinților sănătoși etc.[37]

Conform Regulamentului, prin "pierdere considerabilă și stabilă a mai puțin de o treime din capacitatea de muncă" se înțelege o pierdere a capacității generale de muncă într-un volum mai mare de 10%, dar nu mai mare de 33% (o treime).

Metodele și mijloacele aplicate la săvârșirea infracțiunii analizate nu au, de regulă, nici o relevanță la calificarea faptei. Totuși, în situațiile prevăzute la lit. f) și g) din alin. (2) al art. 152 din CP al RM, acestea reprezintă un temei de agravare a răspunderii penale.

Infracțiunea prevăzută la art. 152 din CP al RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii vătămării medii a integrității corporale sau a sănătății.

Latura subiectivă a vătămării intenționate medii a integrității corporale sau a sănătății se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă sau indirectă. Motivele acestei infracțiuni pot fi diverse: răzbunare, gelozie, invidie, ură etc. În cazurile prevăzute la lit. h), j) din alin. (2) al art.152 din CP al RM, prezența unui motiv sau scop special determină agravarea răspunderii penale.

Subiectul infracțiunii date este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani (în cazul faptei de la alineatul (1)) sau de 14 ani (în cazul faptei de la alineatul (2)).

Fiecare din circumstanțele agravante, menționate la alin. (2) al art. 152 din CP al RM, își are corespondentul în alin. (2) și (3) ale art.151 din CP al RM. De aceea, este admisibilă o abordare similară a esenței circumstanțelor respective, cu particularizările de rigoare, condiționate de specificul infracțiunii de vătămare intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății.

---

[37] Н. И. Загородников, *op. cit*., p. 79.

§3. Vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale sau a sănătății

La vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale sau a sănătății se raportează cazurile de încălcare a integrității anatomice a țesuturilor sau a funcțiilor organelor și țesuturilor umane, care nu antrenează producerea urmărilor prejudiciabile, specificate în dispozițiile art. 151 și art. 152 din CP al RM.

Obiectul juridic special al infracțiunii examinate îl formează relațiile sociale cu privire la sănătatea persoanei.

Obiectul material al vătămării intenționate ușoare a integrității corporale sau a sănătății îl constituie corpul persoanei.

Latura obiectivă a acestei infracțiuni are următoarea structură: 1) fapta (acțiunea sau inacțiunea) prejudiciabilă care se exprimă în cauzarea vătămării ușoare a sănătății; 2) urmările prejudiciabile sub formă de vătămare a integrității corporale sau a sănătății; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Din perspectiva caracterizării faptei prejudiciabile și a legăturii de cauzalitate, vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale sau a sănătății nu înregistrează deosebiri de principiu vizavi de precedentele două infracțiuni. În ce privește trăsăturile caracteristice ale urmărilor prejudiciabile, deosebiri există. Astfel, ca semn al laturii obiective a infracțiunii prevăzute la art. 153 din CP al RM, urmările prejudiciabile denotă următoarele trăsături: a) lipsa pericolului pentru viață; b) lipsa urmărilor prejudiciabile caracteristice vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății, precum și vătămării intenționate medii a integrității corporale sau a sănătății; c) dereglarea de scurtă durată a sănătății; d) pierderea neînsemnată, dar stabilă, a capacității de muncă.

Ultimele două din trăsăturile nominalizate au un caracter alternativ; prezența cel puțin a uneia din ele este suficientă pentru calificarea infracțiunii analizate.

În conformitate cu Regulamentul, prin "dereglare de scurtă durată a sănătății" se înțeleg urmările determinate nemijlocit de vătămare, care durează nu mai mult de 21 de zile (trei săptămâni).

În special, la dereglarea de scurtă durată a sănătății se raportează: slăbirea vederii sau a auzului (legată de pierderea neînsemnată, dar stabilă, a capacității de muncă); numeroase excoriații (julituri) sau echimoze (vânătăi); pierderea degetului de la mână (cu excepția celui mare și arătător) etc.[38]

---

[38] *Уголовное право. Часть Особенная* / Под ред. И. Я. Козаченко, З. А. Незнамовой, Г. П. Новоселова, Москва, Норма – Инфра-М, 1998, с. 83.

Potrivit Regulamentului, prin “pierdere neînsemnată, dar stabilă, a capacității de muncă” se are în vedere o pierdere a capacității generale de muncă într-un volum de până la 10%.

Metodele și mijloacele aplicate pentru cauzarea vătămării ușoare a integrității corporale sau a sănătății nu contează la calificarea faptei, însă trebuie luate în considerație la individualizarea pedepsei.

Infracțiunea prevăzută la art. 153 din CP al RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii vătămării ușoare a integrității corporale sau a sănătății.

Latura subiectivă a vătămării intenționate ușoare a integrității corporale sau a sănătății se exprimă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă sau indirectă. Motivele infracțiunii pot fi dintre cele mai variate: răzbunare, gelozie, invidie, ură, interes material, motive huliganice etc. La calificare, nici motivul infracțiunii, nici scopul acesteia nu au importanță. Totuși, de acestea trebuie să se țină cont la individualizarea pedepsei.

Subiectul infracțiunii examinate este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

§4. Vătămarea intenționată gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății în stare de afect

Legea penală defalcă unele tipuri de vătămare a integrității corporale sau a sănătății ținând cont nu doar de caracterul gravității vătămării, produse în dauna sănătății, dar luând în considerație și alte circumstanțe care influențează asupra pericolului social al infracțiunii. Făcându-se defalcarea unor componențe aparte de vătămări ale integrității corporale sau ale sănătății, se urmărește nu doar scopul protejării eficiente a sănătății persoanei. În astfel de cazuri, trebuie luate în considerație datele despre personalitatea făptuitorului și cele privind conduita victimei. Tocmai aceasta este cauza defalcării componenței de infracțiune prevăzute la art. 156 din CP al RM.

Obiectul juridic special al acestei infracțiuni îl constituie relațiile sociale cu privire la sănătatea persoanei.

Obiectul material al vătămării intenționate grave ori medii a integrității corporale sau a sănătății îl formează corpul persoanei.

Latura obiectivă a infracțiunii analizate are următoarea structură: 1) fapta (acțiunea sau inacțiunea) prejudiciabilă exprimată în cauzarea vătămării grave sau medii a integrității corporale sau a sănătății; 2) urmările prejudiciabile sub forma vătămării grave sau medii a integrității corporale sau a sănătății;

3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile; 4) circumstanțe: provocarea stării de afect prin acte de violență sau de insulte grave sau prin alte acte ilegale sau imorale ale victimei, dacă aceste acte au avut sau ar fi putut avea urmări grave pentru făptuitor sau rudele lui.

În ce privește însușirile primelor trei semne ale laturii obiective a infracțiunii analizate, facem trimitere la explicațiile date în cadrul analizei laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la art. 151 și art. 152 din CP al RM. În această ordine de idei, menționăm că, la calificare, nu contează care urmări prejudiciabile concrete au survenit: vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății ori vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății. Totuși, producerea unei sau altei din aceste urmări prejudiciabile alternative trebuie luată în considerație la individualizarea pedepsei.

Dar cum să calificăm fapta, dacă, în urma vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății provocate în stare de afect, s-au produs urmările prejudiciabile secundare sub formă de deces al victimei?

Considerăm că vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, care a provocat decesul victimei, reprezintă varianta unei infracțiuni unice, numită "vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății". De aceea, atunci când în art. 156 din CP al RM se menționează despre vătămarea (intenționată) gravă a integrității corporale sau a sănătății, se are în vedere și varianta de infracțiune de la alin. (4) art. 151 din CP al RM.

Dacă vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, săvârșită în stare de afect, a provocat decesul victimei, atunci decesul victimei nu se încadrează în limitele prevăzute de art. 156 din CP al RM. Decesul victimei se ia în considerație la individualizarea pedepsei, nu și la calificarea infracțiunii.

Astfel, în baza prevederilor de la lit. a), art. 117 din CP al RM, concurența dintre alin. (4) al art. 151 din CP al RM și art. 156 din CP al RM este soluționată de asemenea în favoarea art. 156 din CP al RM.

Întrucât nu există o normă penală care ar incrimina vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale sau a sănătății săvârșită în stare de afect, iar la calificare nu putem aplica, așa cum prescriu regulile concurenței normelor penale, art. 153 din CP al RM, rezultă că persoana nu poate fi trasă la răspundere penală pentru o asemenea faptă.

Cu privire la însușirile celui de-al patrulea semn al laturii obiective a infracțiunii pe care o examinăm, facem trimitere la explicațiile prezentate în cadrul analizei laturii obiective a infracțiunii prevăzute la art. 146 din CP al RM.

Infracțiunea prevăzută la art. 156 din CP al RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii vătămării grave ori medii a integrității corporale sau a sănătății.

Latura subiectivă a infracțiunii analizate se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă sau indirectă. Vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății în stare de afect, săvârșită din imprudență, trebuie calificată conform art. 157 din CP al RM. Având în vedere prevederile de la lit. i) din art. 76 din CP al RM, în astfel de cazuri, provocarea infracțiunii de actele ilegale sau imorale ale victimei poate fi luată în considerație ca circumstanță care ar atenua pedeapsa.

Motivele infracțiunii pot fi diferite, dar de cele mai dese ori constau în răzbunare sau gelozie.

Cu privire la notele caracteristice ale celui mai important semn al laturii subiective – starea de afect – facem trimitere la explicațiile corespunzătoare vizând fapta infracțională prevăzută la art. 146 din CP al RM.

Subiectul infracțiunii examinate este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

§5. Vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății cauzată din imprudență

Pericolul social al infracțiunii depinde în mare măsură de atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta prejudiciabilă, față de urmările prejudiciabile ale acesteia și de legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile. Această dependență se atestă și în cazul infracțiunilor contra sănătății. Mai mult, în cazul acestor infracțiuni, dependența gradului de pericol social de forma vinovăției este atât de mare, încât legiuitorul a incriminat aparte vătămările intenționate ale integrității corporale sau ale sănătății și vătămările integrității corporale sau ale sănătății cauzate din imprudență.

Obiectul juridic special al infracțiunii examinate îl formează relațiile sociale cu privire la sănătatea persoanei.

Obiectul material al infracțiunii prevăzute la art. 157 din CP al RM îl constituie corpul persoanei.

Latura obiectivă a vătămării grave ori medii a integrității corporale sau a sănătății, cauzate din imprudență, are următoarea structură: 1) fapta (acțiunea sau inacțiunea) prejudiciabilă constând în cauzarea vătămării grave ori medii a integrității corporale sau a sănătății; 2) urmările prejudiciabile sub formă de vătămare gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Întrucât toată informația necesară cu privire la trăsăturile semnelor nominalizate mai sus a fost deja oferită cu prilejul analizei laturii obiective a

infracțiunilor prevăzute la art. 151 și la art. 152 din CP al RM, pentru a evita repetările inutile, facem trimitere la această informație.

Articolul 157 din CP al RM, ca normă generală, nu poate fi aplicat dacă fapta intră sub incidența unei norme concurente speciale, cum ar fi: art. 263, alin. (1) sau (2), ori lit. a) din alin. (3) art. 264 din CP al RM etc.

Infracțiunea prevăzută la art. 157 din CP al RM nu poate avea drept urmare prejudiciabilă decesul victimei. Lipsirea de viață din imprudență trebuie să fie calificată în conformitate cu art. 149 din CP al RM.

Infracțiunea examinată este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii: a) vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății *ori* b) vătămării medii a integrității corporale sau a sănătății.

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 157 din CP al RM se exprimă în vinovăție sub formă de imprudență. Tipul imprudenței – neglijența sau încrederea exagerată – nu importă la calificarea faptei. Totuși, sub aspectul individualizării pedepsei, nu putem face abstracție de faptul că infracțiunea comisă din neglijență comportă un grad mai redus de pericol social decât infracțiunea săvârșită din încredere exagerată.

Vătămarea gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății, cauzată din neglijență, trebuie deosebită de vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății, săvârșită fără vinovăție. În această din urmă situație, persoana nu trebuie trasă la răspundere penală, dat fiind că lipsește latura subiectivă a infracțiunii; cauzând vătămarea gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății, persoana nu-și dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, și nu a prevăzut posibilitatea survenirii unor astfel de urmări; având în vedere circumstanțele cazului, nici nu trebuia sau nu putea să le prevadă.

Subiectul vătămării grave sau medii a integrității corporale sau a sănătății, cauzate din imprudență, este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

Secțiunea a IV-a. INFRACȚIUNI CARE PUN ÎN PERICOL VIAȚA ȘI SĂNĂTATEA PERSOANEI

§1. Maltratarea intenționată sau alte acte de violență

Violentarea persoanei poate să prezinte gradul de pericol social al unei infracțiuni chiar dacă nici viața persoanei, nici sănătatea acesteia nu au fost vătămate efectiv, ci doar periclitate. În acest context se înscrie infracțiunea prevăzută la art. 154 din CP al RM, care se distinge prin mai multe particularități în raport cu faptele infracționale analizate până acum.

Obiectul juridic special al maltratării intenționate sau al altor acte de violență îl constituie relațiile sociale cu privire la integritatea corporală.

Așa cum am menționat anterior, există temeiuri serioase pentru a percepe sănătatea persoanei și integritatea persoanei ca două valori sociale distincte. Sferele celor două noțiuni – "sănătatea persoanei" și "integritatea corporală a persoanei" – nu se intersectează. Ne vom convinge de corectitudinea acestei axiome la examinarea urmărilor prejudiciabile ale infracțiunii de maltratare intenționată sau ale altor acte de violență.

Totuși, nu putem ignora faptul că toate atributele persoanei, având calitatea de valori sociale, apărate de legea penală – viața, sănătatea, integritatea corporală, cinstea, demnitatea, libertatea etc. – se află într-o strânsă legătură, fiind complementare una față de cealaltă. În acest registru, nu ar fi greșit să afirmăm că, prin săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 154 din CP al RM, se pune în pericol cel puțin sănătatea persoanei. Este adevărat că, sub aspectul corelației dintre obiectul juridic generic și obiectul juridic special al infracțiunii examinate, opțiunea pentru a desemna relațiile sociale cu privire la integritatea corporală a persoanei în calitate de obiect juridic special pare oarecum inoportună. O astfel de problemă nu ar fi existat, dacă denumirea Capitolului II al Părții speciale a Codului penal ar fi "Infracțiuni contra vieții, sănătății și integrității corporale". Însă nu putem face abstracție nici de faptul că denumirea unui sau altui capitol din Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova nu reușește întotdeauna să desemneze optimal esența identitară generică a fiecărei infracțiuni din cele incriminate în acel sau alt capitol. Or, atunci când am optat pentru formula "relații sociale cu privire la integritatea corporală", rațiunile identificării esenței au fost mai puternice decât cele ale respectării rigide a formei.

Obiectul material al maltratării intenționate sau al altor acte de violență îl formează corpul persoanei.

Latura obiectivă a acestei infracțiuni are următoarea structură: 1) fapta (acțiunea sau inacțiunea) prejudiciabilă care se exprimă în maltratare sau în alte acte de violență; 2) urmările prejudiciabile care se exprimă într-o altă formă decât cea a urmărilor prejudiciabile produse de infracțiunile prevăzute la art. 151-153 din CP al RM; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

De cele mai dese ori, infracțiunea analizată este comisă prin acțiuni. Legiuitorul prevede două modalități normative ale acestor acțiuni: 1) maltratarea și 2) alte acte de violență.

Prin "maltratare" se înțelege actul de violență care constă în aplicarea loviturilor multiple (trei și mai multe) asupra corpului victimei.

Prin "aplicarea loviturilor" trebuie de înțeles acțiunea mecanică a unei energii cinetice exterioare de atingere, de compresiune sau izbire bruscă și violentă a suprafeței de contact a corpului victimei cu sau de un corp contondent, de regulă, prin proiectare, călcare, alunecare, aruncare sau cădere (de exemplu, cu palma, cu piciorul, cu cotul, cu un obiect, instrument sau armă; de perete, de gard, de caldarâm, sau de alte obiecte ori obstacole materiale aruncate asupra victimei etc.)[39].

Caracterul multiplu al aplicării loviturilor condiționează esența maltratării ca a unei fapte care cauzează nu pur și simplu o durere, ci o durere deosebit de chinuitoare, care este repetată iarăși și iarăși, prin aceasta traumatizând mai mult persoana. În acest sens, nu putem să nu agreăm opinia conform căreia conceptele "maltratare", "schingiuire", "tortură", "batjocură", "sadism" fac parte din același registru noțional, reprezentând cazuri particulare de manifestare a cruzimii[40].

Prin "alte acte de violență" înțelegem toate manifestările brutale și constrângerile de orice natură (de exemplu, pișcarea; bătaia cu nuiaua, biciul, cureaua sau cu alte asemenea obiecte; legarea mâinilor sau picioarelor; târârea; punerea unei piedici urmată de cădere; răsucirea mâinilor; mușcarea; tragerea de păr sau de ureche; smulgerea părului; strivirea sau prinderea unor sau altor părți ale corpului victimei cu ajutorul unor dispozitive; introducerea unor obiecte ascuțite sub unghii; stingerea țigaretei de corpul victimei; provocarea arsurilor cu ajutorul lămpii de sudat, a fierului de călcat sau al altor asemenea obiecte; privarea de somn, mâncare sau apă; deținerea într-o încăpere friguroasă etc.).

Alte acte de violență pot fi comise prin acțiune, dar și prin inacțiune, atunci când, prin neluarea unei măsuri la care subiectul era obligat, victima este expusă să se lovească (de exemplu, făptuitorul nu anunță victima că a dat pe scară cu o substanță alunecoasă pentru protejarea lemnului, provocându-i căderea)[41].

Din rândul altor acte de violență fac parte și actele de violență psihică (de exemplu, amenințarea în fața căreia victima timorată a încercat să fugă, dar, împiedicându-se, a căzut și s-a lovit).

Atât maltratarea, cât și alte acte de violență se pot realiza prin acțiunea directă a făptuitorului, dar și indirect, prin folosirea unor obiecte, a unui animal, sau chiar prin propria faptă a victimei constrânsă să se accidenteze.

---

39 O. A. Stoica, *Drept penal. Partea specială*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1976, p. 88.

40 А. Н. Попов, *Убийства при отягчающих обстоятельствах*, с. 471.

41 Gh. Nistoreanu și alții, *Drept penal. Partea specială*, București, Europa Nova, 1999, p. 125.

Pentru ca fapta să poată fi calificată conform art. 154 din CP al RM, maltratarea sau alte acte de violență trebuie să nu provoace vătămarea gravă, medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății. Dacă, în urma maltratării sau a altor acte de violență, aceste urmări prejudiciabile totuși s-au produs, cele comise trebuie calificate potrivit lit. e) din alin. (2) al art. 151; lit. f) din alin. (2) al art. 152 sau conform art. 153 din CP al RM.

Dacă legiuitorul cere ca, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 154 din CP al RM, să nu se producă nici măcar o vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății, rezultă că prin maltratare sau prin alte acte de violență nu poate fi provocată nici măcar o dereglare de scurtă durată a sănătății. Însă sub pragul noțiunii "dereglare de scurtă durată a sănătății" nu mai există o noțiune care să desemneze o vătămare a sănătății. În context, este necesar să specificăm că, în Partea V "Leziuni corporale fără cauzarea prejudiciului sănătății" din Regulament, se menționează că din șirul leziunilor corporale ce nu cauzează prejudiciu sănătății fac parte leziunile ce nu generează o dereglare a sănătății sau o incapacitate temporară de muncă.

Această prevedere nu vine decât să confirme o dată în plus că obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 154 din CP al RM îl formează tocmai relațiile sociale cu privire la integritatea corporală a persoanei, și nu cele cu privire la sănătatea persoanei.

Așadar, urmările prejudiciabile ale maltratării intenționate sau ale altor acte de violență le constituie, în primul rând, leziunile corporale, adică iritarea pielii, excoriațiile, echimozele, alte semne exterioare superficiale. Dar, ținând cont de interpenetrarea noțiunilor "maltratare sau alte acte de violență" și "tortură", trebuie să recunoaștem că nu numai suferințele fizice, dar și suferințele psihice pot constitui urmările prejudiciabile ale infracțiunii prevăzute la art. 154 din CP al RM. Recunoscând aceasta, nu vom face decât să respectăm una din cerințele ce se conțin în dispoziția de la art. 1 din CP al RM, conform căreia Codul penal se aplică în conformitate cu prevederile Constituției Republicii Moldova și ale actelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

Infracțiunea prevăzută la art. 154 din CP al RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii leziunilor corporale, implicând suferințe fizice, cu sau fără suferințe psihice.

Latura subiectivă a infracțiunii analizate se exprimă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă sau indirectă. Ca motive ale infracțiunii pot să apară: răzbunarea, gelozia, invidia, ura etc. Deși legiuitorul nu individualizează expres scopul acestei infracțiuni, acesta îl poate forma numai pricinuirea suferințelor fizice sau psihice.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

Majoritatea agravantelor, indicate la alin. (2) al art. 154 din CP al RM, se regăsesc în dispoziția art. 145 din CP al RM. De aceea, este admisibilă o tratare similară a esenței agravantelor respective, cu luarea în considerație a particularităților infracțiunii de maltratare intenționată sau ale altor acte de violență.

La lit. g) din alin. (2) al art. 154 din CP al RM este prevăzută o circumstanță agravantă, specifică pentru infracțiunea analizată – "cu folosirea unor instrumente speciale de tortură". Prin asemenea mijloace de săvârșire a maltratării intenționate sau a altor acte de violență, această agravantă dovedește pericolul social sporit al faptei și al făptuitorului: acesta nu se mulțumește să realizeze în orice fel maltratarea sau alte acte de violență, ci utilizează instrumente speciale de tortură.

Prin "instrumente speciale de tortură" trebuie de înțeles uneltele, dispozitivele sau aparatele special confecționate sau adaptate pentru a cauza victimei, cu deosebită cruzime, suferințe grave de ordin fizic sau psihic. Îndeosebi, este vorba despre instrumente special confecționate (de către făptuitorul însuși sau de către o altă persoană) în vederea producerii șocurilor electrice, a sufocării sau a provocării de arsuri etc., ori despre instrumente special adaptate în aceleași scopuri, adică transformate, prin adaptare, din obiecte de uz casnic, din arme de autoapărare etc. Persoana care a acordat făptuitorului instrumente speciale de tortură, fiind conștientă că acestea vor fi folosite la maltratarea victimei sau la săvârșirea altor acte de violență, trebuie să răspundă în calitate de complice la infracțiunea prevăzută la art. 154 din CP al RM.

§2. Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății

Caracterul periculos al infracțiunii examinate este reliefat de împrejurarea în care victima conștientizează că este amenințată cu un rău, creându-i-se o stare de teamă profund dăunătoare; victima este scoasă din starea sa normală, teama ei își găsește reflectare și în acțiuni, comportament.

Cu privire la valoarea socială specifică ce este afectată prin săvârșirea amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, în literatura de specialitate se consideră că aceasta o formează starea psihică a persoanei, în a cărei privință a fost expusă amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, stare caracterizată

prin tulburarea liniştii şi prin sentimentul de teamă pentru viaţă şi sănătate ce i s-a creat[42].

Agreând în principiu această opinie, considerăm că ***obiectul juridic special*** al infracţiunii prevăzute la art. 155 din CP al RM îl constituie relaţiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei.

Prin "libertate psihică (morală, internă) a persoanei" se înţelege putinţa ce-i este lăsată fiecărei persoane de a hotărî (de a dispune) în toate actele sale, în cadrul ordinii juridice, după cum va crede de cuviinţă, deci după cum îi vor dicta conştiinţa, sentimentele şi interesele sale[43].

Întrucât prin asemenea ameninţări nu se realizează o influenţare nemijlocită infracţională asupra corpului victimei, infracţiunea dată nu are obiect material.

Latura obiectivă a ameninţării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă exprimată în acţiunea de ameninţare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii; 2) circumstanţe: existenţa pericolului realizării acestei ameninţări.

Prin "ameninţare" se are în vedere acţiunea constituind o formă a violenţei psihice, care presupune efectuarea de către făptuitor a unui act de natură să inspire victimei temere, fapt ce o pune în situaţia de a nu mai avea resursele psihice necesare pentru a rezista constrângerii.

Totodată, nu orice ameninţare adresată unei persoane poate fi calificată conform art. 155 din CP al RM. Numai ameninţarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii poate forma acţiunea prejudiciabilă prevăzută la această normă. Nu importă dacă omorul sau vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii, cu care victima este ameninţată, se preconizează a fi săvârşite chiar de cel ce ameninţă; acestea pot fi săvârşite şi de o altă persoană.

Ameninţarea poate fi expusă verbal, în scris (nu contează dacă scrisoarea este semnată sau anonimă; este suficient să se poată identifica ameninţătorul), săvârşită prin fapte (gesturi, atitudini, semne convenţionale etc.).

Ameninţarea poate fi adresată direct de cel ce ameninţă sau indirect (printr-o terţă persoană).

---

42 *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Под общ. ред. В. В. Мозякова, Москва, Экзамен, 2004, с. 234.

43 C. Rătescu şi alţii, *op. cit.*, p. 245-246.

Amenințarea în contextul infracțiunii prevăzute la art. 155 din CP al RM trebuie deosebită de amenințarea săvârșită, ca acțiune adiacentă, în cadrul infracțiunilor complexe prevăzute la art. 171, 172, 188, 189 etc. din CP al RM.

Existența pericolului de a fi realizată amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății constituie circumstanța, acel semn obligatoriu care întregeşte latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 155 din CP al RM.

Această circumstanță este prezentă dacă sunt întrunite cumulativ următoarele două condiții: 1) apariția la victimă a temerii pentru viața sau sănătatea sa, în cazul punerii amenințării în executare (condiția subiectivă); 2) apariția pericolului realizării amenințării (condiția obiectivă).

Existența primei condiții trebuie verificată în raport cu personalitatea victimei: un om limitat poate fi alarmat în alte împrejurări decât un om cult; un om cu o situație modestă poate fi mai uşor intimidat decât un om cu o poziție socială proeminentă etc.

Existența celei de-a doua condiții trebuie verificată în raport cu următoarele împrejurări: a) modul de exprimare a amenințării; b) personalitatea amenințătorului (gradul de agresivitate în contextul soluționării situațiilor conflictuale; existența antecedentelor penale pentru infracțiuni contra vieții și sănătății etc.); c) faptul deținerii de către amenințător a armelor sau a altor obiecte care pot fi utilizate pentru lipsirea de viață sau cauzarea vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății; d) locul, timpul și ambianța în care a fost expusă amenințarea etc.

Infracțiunea prevăzută la art. 155 din CP al RM este o infracțiune formal-materială. Ea se consideră consumată din momentul apariției pericolului realizării amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Latura subiectivă a infracțiunii examinate se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele și scopurile infracțiunii pot fi variate. Cel mai des, motivul se exprimă în răzbunare, iar scopul – în schimbarea conduitei victimei în interesul făptuitorului.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

§3. Constrângerea persoanei la prelevarea organelor sau țesuturilor pentru transplantare

La etapa luării deciziei despre alienarea unui fragment al corpului său, donatorul trebuie să aibă posibilitatea să cântărească toate repercusiunile acestei decizii. Manifestarea liberă a voinței de către donatorul potențial presupune lipsa constrângerii fizice și psihice asupra acestuia. Incriminarea de la art. 158 din CP al RM apare tocmai ca mijloc de asigurare juridico-penală a ordinii în luarea deciziei privind autodeterminarea în raport cu donația *ex vivo* a organelor sau a țesuturilor umane.

Obiectul juridic special al infracțiunii analizate îl formează relațiile sociale cu privire la sănătatea, integritatea corporală sau libertatea psihică a persoanei.

Obiectul material al infracțiunii prevăzute la art. 158 din CP al RM îl constituie corpul persoanei.

Latura obiectivă a infracțiunii de constrângere a persoanei la prelevarea organelor sau țesuturilor pentru transplantare se exprimă în fapta prejudiciabilă, concretizată în acțiune, constând în constrângerea persoanei la prelevarea organelor sau țesuturilor, săvârșită: 1) cu aplicarea violenței ori 2) cu amenințarea aplicării ei.

Noțiunile "organe și țesuturi umane" și "prelevarea organelor și țesuturilor umane" au fost definite cu prilejul analizei faptei de la lit. l) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM.

În contextul infracțiunii analizate, termenul "constrângere" semnifică influențarea asupra victimei pe calea aplicării violenței sau a amenințării cu aplicarea ei, pentru a o determina să devină donator[44]. Conform Legii privind transplantul de organe și țesuturi umane și Legii privind donarea de sânge, ultima fiind adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 25.03.1993[45], prelevarea oricărui transplant prin constrângere este interzisă. Prelevarea de organe și țesuturi de la un donator în viață se permite numai dacă acesta și-a dat în scris, liber și conștient, consimțământul pentru prelevarea organului sau țesutului său. Acest consimțământ este întărit prin semnătura donatorului în certificatul de prelevare a organelor și țesuturilor umane de la donatorul în viață pentru transplant, perfectat conform modelului din Anexa nr.7 la Ordinul Ministerului Sănătății al Republicii Moldova despre aplicarea Legii privind transplantul de organe și țesuturi umane.

---

[44] С. С. Тихонова, *Прижизненное и посмертное донорство в Российской Федерации*, Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2002, с. 99.

[45] *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 7, 1993.

Constrângerea persoanei la prelevarea organelor sau țesuturilor se poate exprima în: maltratarea intenționată sau alte acte de violență; vătămarea intenționată medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății etc. (constrângerea săvârșită cu aplicarea violenței); efectuarea unui act de natură să inspire victimei temere, care o pune în situația de a nu mai avea resursele psihice necesare pentru a rezista constrângerii (constrângerea săvârșită cu amenințarea aplicării violenței).

Dacă constrângerea persoanei la prelevarea organelor sau țesuturilor s-a exprimat în vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, cele comise trebuie calificate numai conform lit. d) din alin. (3) al art. 151 din CP al RM. Dacă o asemenea constrângere s-a exprimat în amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, atunci, având în vedere prevederile art. 118 din CP al RM, fapta se califică numai potrivit art. 158 din CP al RM.

Amenințarea cu răspândirea unor știri defăimătoare despre victimă sau cu deteriorarea ori distrugerea bunurilor acesteia nu poate alcătui conținutul noțiunii de constrângere, utilizate în dispoziția de la art. 158 din CP al RM. De asemenea, nu poate alcătui conținutul acestei noțiuni determinarea cu rea-credință (prin rugăminți, ordine, prin oferirea unor sume de bani sau a diverselor avantaje ori profituri, prin îndemnuri, amăgiri etc.) la prelevarea organelor sau țesuturilor. Pentru astfel de fapte se poate aplica răspunderea conform art.189, conform art. 27 și art. 190, și/sau conform art. 26 și lit. d) din alin. (3) al art. 151 din CP al RM. Cât privește aplicarea incriminărilor privitoare la șantaj sau escrocherie, explicația este următoarea: în virtutea faptului că posedă membrane materializate, precum și a faptului că sunt accesibile pentru a fi percepute din exterior, organele și țesuturile umane sunt obiecte ale lumii materiale și, în cazul separării lor de corpul persoanei, devin bunuri a căror circulație este limitată[46]. A ignora aceasta ar însemna să ignorăm realitatea: întregul set de fragmente ale organismului uman – de la inimă până la hipofiză – costă, pe "piața neagră", câteva sute de mii de dolari[47].

Infracțiunea examinată este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul săvârșirii constrângerii, indiferent de faptul dacă a fost sau nu înfrântă voința victimei.

---

46 Н. А. Маргацкая, *Гражданско-правовые вопросы трансплантации и донорства* // Вестник Московского университета. Серия 11 «Право», 1980, №2, с. 84-85.

47 С. С. Тихонова, *op. cit.*, p. 130.

Latura subiectivă a infracțiunii de la art. 158 din CP al RM se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele infracțiunii date pot fi dintre cele mai variate: interes material, carierism, năzuința de a acorda ajutor unei persoane apropiate (recipientului) pe seama victimei etc. Scopurile infracțiunii pot fi și ele dintre cele mai diverse: transplantare, consumare în procesul canibalismului, utilizarea în cadrul unor ritualuri ezoterice sau pseudoreligioase, colecționare, utilizarea în industria farmaceutică și de parfumerie etc. Acestea sunt scopurile finale. Scopul primar este însă întotdeauna același – prelevarea organelor sau țesuturilor. Dacă acest scop a fost realizat, cele comise trebuie calificate prin concurs: art. 158 și art. 151, 152 sau chiar art. 145 din CP al RM, în funcție de urmările prejudiciabile concrete ale prelevării.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. Nu se cere ca subiectul să aibă careva calitate specială; acesta poate fi un medic-transplantolog sau chirurg, o persoană cu studii medicale, dar și oricare altă persoană.

Cu privire la cele două agravante prevăzute la alin. (2) al art. 158 din CP al RM, facem trimitere la explicațiile corespunzătoare privind faptele prevăzute la lit. e) din alin. (2) art. 145 și, respectiv, la lit. c) din alin. (2) al art. 150 din CP al RM.

§4. Provocarea ilegală a avortului

În art. 159 din CP al RM este consacrată teza conform căreia a da naștere unei ființe umane este un act personal, nu unul social. Urmările acestui act le suportă mai mult ca oricine femeia și, când ea nu dorește să le suporte, societatea, care nu contribuie în mod eficient la ușurarea acestor greutăți, nu are dreptul să-i impună contrar voinței ei obligația de a avea copii. Tocmai de aceea, prin Legea ocrotirii sănătății, femeilor li se acordă dreptul să-și hotărască personal problema maternității. Totuși, autonomia individuală a femeii în a decide asupra actului nașterii este relativă, întrucât trebuie să se conformeze faptului că viața și sănătatea femeii sunt valori sociale, susceptibile de apărare în toate cazurile. Din aceste rațiuni, efectuarea avortului trebuie să se desfășoare în condiții de legalitate.

Obiectul juridic special al provocării ilegale a avortului îl formează relațiile sociale cu privire la viața sau sănătatea persoanei.

Obiectul material al infracțiunii analizate este corpul femeii însărcinate.

Latura obiectivă a provocării ilegale a avortului are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea de întrerupere a cursului sarcinii; 2) locul: în afara instituțiilor medicale sau cabinetelor medicale autorizate în

scopul întreruperii cursului sarcinii; 3) circumstanțe: a) în cazul sarcinii ce depășește 12 săptămâni, în lipsa indicațiilor medicale stabilite de Ministerul Sănătății; b) în cazul contraindicațiilor medicale pentru efectuarea unei asemenea operații; c) în condiții antisanitare.

Prin "întreruperea cursului sarcinii" se înțelege expulzarea sau suprimarea produsului concepțiunii, când acesta este neviabil (în primele 22-28 de săptămâni ale gravidității), sau suprimarea produsului concepțiunii, când acesta este viabil (în faza finală a gravidității).

În contextul infracțiunii prevăzute la art. 159 din CP al RM se are în vedere numai întreruperea cursului sarcinii cu consimțământul femeii însărcinate. Dacă ea nu și-a dat consimțământul la avort, cele comise trebuie calificate conform art. 151 din CP al RM.

Metodele de întrerupere a cursului sarcinii nu contează la calificare, putând fi dintre cele mai variate: operativă, mecanică, toxică etc.

Locul și circumstanțele săvârșirii infracțiunii analizate, nominalizate la lit. a), c), d) și e) din alin. (1) al art. 159 din CP al RM, au un caracter alternativ. Prezența oricăruia din acestea este suficientă pentru ca întreruperea cursului sarcinii să atragă răspunderea penală conform art. 159 din CP al RM.

În ce privește locul săvârșirii infracțiunii, acesta este determinat ca fiind *în afara instituțiilor medicale sau cabinetelor medicale autorizate în acest scop*. Conform art.32 din Legea ocrotirii sănătății, operația de întrerupere a cursului sarcinii poate fi efectuată numai în instituțiile medico-sanitare publice. Așadar, întreruperea cursului sarcinii, efectuată în afara unor astfel de instituții, intră sub incidența art. 159 din CP al RM.

Referitor la circumstanța *"în cazul sarcinii ce depășește 12 săptămâni, în lipsa indicațiilor medicale stabilite de Ministerul Sănătății"*, este necesar a specifica că regula privitoare la această situație este stabilită la alin. (2) al art. 32 din Legea ocrotirii sănătății, potrivit căreia operația de întrerupere a cursului sarcinii poate fi efectuată până la sfârșitul primelor 12 săptămâni de sarcină. Dar, în alineatul următor al aceleiași norme este prevăzută excepția de la această regulă: "Modul de efectuare a acestei operații după primele 12 săptămâni de sarcină este stabilit de Ministerul Sănătății". În adevăr, când se constată o stare patologică gravă care pune în pericol viața femeii, efectuarea avortului este oportună, chiar dacă vârsta sarcinii a depășit 12 săptămâni; în astfel de cazuri, o viață certă este salvată prin renunțarea la menținerea unei probabilități de viață. Dacă însă indicațiile medicale stabilite de Ministerul Sănătății pentru întreruperea cursului sarcinii ce depășește 12 săptămâni lipsesc, cele comise trebuie calificate conform art. 159 din CP al RM.

Referitor la circumstanța privind *existența contraindicațiilor medicale pentru efectuarea operației de întrerupere a cursului sarcinii*, este necesar a menționa că respectivele contraindicații atestă că efectuarea avortului ar putea periclita viața sau sănătatea femeii. În literatura de specialitate, existența unor astfel de contraindicații e semnalată pentru următoarele cazuri: blenoragia acută sau subacută; procesele inflamatorii acute sau subacute ale organelor genitale; prezența unor focare purulente, indiferent de localizarea acestora; nu a expirat termenul de 6 luni de la ultima întrerupere a cursului sarcinii etc.[48]

De asemenea, la circumstanțele săvârșirii infracțiunii examinate se referă *condițiile antisanitare în care e săvârșită întreruperea cursului sarcinii*. Aceste condiții există dacă nu sunt respectate regulile sanitare, în special – dispozițiile Legii privind asigurarea sanitaro-epidemiologică a populației, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 16.06.1993[49]. Astfel, în conformitate cu art. 20 al acestui act normativ, în timpul exploatării clădirilor publice, a încăperilor, instalațiilor și utilajului, trebuie să se asigure condiții de muncă favorabile sănătății omului, să se desfășoare măsuri pentru prevenirea apariției și răspândirii bolilor în rândul populației; în cazul în care regulile sanitare stabilite nu se respectă, persoanele juridice sunt obligate să sisteze sau să înceteze prestarea serviciilor, să întreprindă măsuri sanitaro-antiepidemice cu scopul de a preîntâmpina bolile infecțioase și contagioase etc.

În contextul acestei circumstanțe, cel mai relevant exemplu de boală, pe care o poate contacta femeia care a avortat în condiții antisanitare, este septicemia – o infecție generalizată a sângelui care poate provoca decesul femeii.

Infracțiunea prevăzută la art. 159 din CP al RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul întreruperii cursului sarcinii, condiționat de stagnarea completă a dezvoltării produsului concepțiunii.

Latura subiectivă a provocării ilegale a avortului se exprimă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele infracțiunii pot fi diferite: interesul material; compătimirea față de femeia care are o sarcină nedorită etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

Chiar dacă la lit. b) din alin. (1) al art. 159 din CP al RM legiuitorul specifică expres *persoana care nu are studii medicale superioare speciale*, aceasta nu trebuie să ducă la concluzia că doar o astfel de persoană ar putea fi subiectul

---

48 Н. И. Загородников, *op. cit.*, p. 128-129.

49 *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 9, 1993.

infracțiunii analizate. Concluzia corectă este următoarea: dat fiind caracterul alternativ al prevederilor de la lit. a)-e) alin. (1) al art. 159 din CP al RM, întreruperea cursului sarcinii de către o persoană, care nu are studii medicale superioare speciale, constituie un temei necesar și suficient pentru a atrage răspunderea penală; dacă însă persoana, care întrerupe cursul sarcinii, are studii medicale superioare speciale (de obstetrician-ginecolog), răspunderea penală pentru aceasta poate fi angajată numai în prezența condițiilor de la lit. a), c)-e) din alin. (1) al art.159 din CP al RM.

Prin "persoană care nu are studii medicale superioare speciale" se are în vedere: chirurgul, terapeutul, pediatrul, stomatologul, narcologul, alți medici nespecialiști; moașa, felcerul, infirmiera, studentul medicinist, oricare altă persoană, care nu dispune de un act valabil privind absolvirea unei instituții de învățământ medical superior, specialitatea "obstetrică și ginecologie".

Noțiunea "persoană care are studii medicale superioare speciale" este mai largă decât noțiunea "persoană care are calificarea de medic de specialitate". Restrângerea nefondată a primei noțiuni la cea de-a doua ar însemna interpretarea extensivă defavorabilă a noțiunii "persoană care nu are studii medicale superioare speciale", deci s-ar încălca principiul legalității. Chiar dacă persoana nu a reușit să devină medic de specialitate, sau, din anumite motive, a pierdut această calitate, sau i-a fost suspendată etc., însă dispune de proba studiilor medicale superioare speciale, ea nu se consideră persoană care nu are studii medicale superioare speciale.

Agravantele prevăzute la lit. a)-c) din alin. (2) al art. 159 din CP al RM nu necesită o analiză aparte, întrucât toate noțiunile specificate la aceste prevederi au fost caracterizate anterior. Menționăm doar că, în cazul faptelor de la lit. b) și c) ale acestui alineat, trebuie să vorbim despre manifestarea imprudenței în raport cu urmările prejudiciabile respective; datorită obligativității prezenței acestor urmări prejudiciabile, infracțiunea dobândește caracterul unei infracțiuni materiale.

§5. Efectuarea ilegală a sterilizării chirurgicale

Consacrând libertatea reproductivă a persoanei, art. 31 din Legea ocrotirii sănătății prevede că sterilizarea chirurgicală voluntară la femei și la bărbați poate fi efectuată la dorința lor sau la indicația medicului, cu consimțământul în scris al persoanei, în cazurile și în modul stabilit de Ministerul Sănătății.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 160 din CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la viața sau sănătatea persoanei.

Obiectul material al acestei infracțiuni îl formează corpul persoanei.

Latura obiectivă a infracțiunii de efectuare ilegală a sterilizării chirurgicale se exprimă în fapta prejudiciabilă constând în acțiunea de efectuare ilegală a sterilizării chirurgicale.

Prin "sterilizare chirurgicală" trebuie de înțeles influențarea asupra corpului persoanei, pe calea intervenției chirurgicale, în vederea lipsirii acesteia de capacitatea de reproducere, cu păstrarea potenței sexuale. Sterilizarea chirurgicală se efectuează în scopuri contraceptionale sau de profilaxie, tratament al bolilor aparatului urogenital.

Sub incidența dispoziției de la art. 160 din CP al RM intră numai sterilizarea săvârșită prin metoda chirurgicală. Dacă sterilizarea a fost realizată prin alte metode (de exemplu, prin iradiere cu raze ionizante), fapta urmează a fi calificată în funcție de gravitatea vătămării integrității corporale sau a sănătății, conform art. 151 sau art. 152 din CP al RM.

Efectuarea ilegală a castrării având ca efect inerent pierderea organelor de reproducere se califică potrivit art. 151 din CP al RM.

Pentru ca sterilizarea chirurgicală să atragă răspunderea penală, ea trebuie să fie ilegală, adică să fie efectuată altfel decât în cazurile și în modul stabilit de Ministerul Sănătății (de exemplu, în cazul contraindicațiilor medicale pentru efectuarea unei astfel de operații sau dacă pacientul nu a atins o anumită vârstă, sau dacă numărul copiilor pe care îi are nu corespunde minimului necesar etc.).

Infracțiunea dată este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul efectuării ilegale a sterilizării chirurgicale.

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 160 din CP al RM este exprimată, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele infracțiunii pot fi dintre cele mai diverse: interes material; tendința de a ajuta femeia să nu aibă sarcini nedorite etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. În afară de aceasta, se cere o calitate specială pentru subiect – cea de medic. Prin "medic" se înțelege persoana care are studii medicale superioare speciale. La o astfel de interpretare ne obligă formularea de la lit. b) din alin. (2) al art. 160 din CP al RM.

Noțiunea "medic" trebuie interpretată în coroborare cu prevederea de la alin. (2) al art. 15 din Legea cu privire la ocrotirea sănătății reproductive și planificarea familială, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 24.05.2001[50]: "Persoana care acordă servicii, ce țin de realizarea drepturilor la reproducere, trebuie să aibă pregătire specială în acest domeniu". Deci, prin

---

[50] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 90-91, 2001.

"medic", în contextul infracțiunii analizate, trebuie de înțeles persoana care are studii medicale superioare speciale.

În ce privește agravantele de la alin. (2) și (3) ale art. 160 din CP al RM, acestea nu necesită a fi examinate în mod special, deoarece termenii folosiți la caracterizarea lor au fost definiți anterior. Menționăm doar că, în acord cu alin. (1) al art. 15 al Legii cu privire la ocrotirea sănătății reproductive și planificarea familială, prin "unități medico-sanitare nespecializate" (lit. a) din alin. (2) al art. 160 din CP al RM) trebuie de înțeles persoanele juridice și fizice care își desfășoară activitatea în lipsa licențelor eliberate de Camera de Licențiere.

§6. Efectuarea fecundării artificiale sau a implantării embrionului fără consimțământul pacientei

Dacă efectuarea sterilizării chirurgicale reprezintă o formă a intervenției medicale în procesele reproductive, în scopul restrângerii acestora, atunci efectuarea fecundării artificiale sau a implantării embrionului presupune scopul stimulării acestor procese. Totuși, stimularea proceselor reproductive trebuie realizată în condiții stricte de legalitate, pentru a nu fi pusă în pericol viața sau sănătatea femeii. Tocmai aceasta este ideea care derivă din dispoziția de la art.33 al Legii ocrotirii sănătății, potrivit căreia fecundarea artificială și implantarea embrionului se efectuează în modul stabilit de lege.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 161 din CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la viața sau sănătatea persoanei.

Obiectul material al acestei infracțiuni îl formează corpul persoanei.

Latura obiectivă a infracțiunii analizate are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă exprimată în oricare din următoarele două acțiuni: a) efectuarea fecundării artificiale; b) efectuarea implantării embrionului; 2) circumstanțe: lipsa consimțământului scris al pacientei.

Prin "fecundare artificială" se înțelege însămânțarea gameților altfel decât printr-un raport sexual, când procrearea pe cale naturală e imposibilă. În contextul art. 161 din CP al RM, se are în vedere fecundarea artificială efectuată *in vivo*, asupra corpului femeii, nu însă fecundarea artificială *in vitro*, când însămânțarea gameților are loc în condiții de laborator. La calificare, nu importă dacă pentru fecundarea artificială a fost folosit lichidul seminal aparținând soțului-donator sau unei alte persoane.

Prin "implantarea embrionului" se înțelege introducerea produsului concepțiunii în cavitatea uterină, produs obținut prin fecundarea artificială *in vitro*.

Lipsa consimțământului în scris al pacientei la efectuarea fecundării artificiale sau a implantării embrionului constituie condiția ilegalității cu relevanță penală. Caracterul obligatoriu al exprimării unui astfel de consimțământ rezidă din unul dintre principiile de bază ale realizării drepturilor la reproducere, înscris în Legea cu privire la ocrotirea sănătății reproductive și planificarea familială, potrivit căruia realizarea acestor drepturi se face conform voinței și intereselor persoanei.

Infracțiunea de efectuare a fecundării artificiale sau a implantării embrionului fără consimțământul pacientei este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul efectuării operațiilor sus-numite.

Latura subiectivă a infracțiunii analizate se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele infracțiunii sunt dintre cele mai diverse: interesul material; dorința de a ajuta femeia să aibă un copil etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. În afară de aceasta, subiectul trebuie să aibă calitate specială – cea de medic, adică să aibă studii medicale superioare speciale. Dacă persoana nu are această calitate, ea va putea fi trasă la răspundere penală doar în cazul producerii unor urmări prejudiciabile în dauna vieții sau sănătății femeii, conform art. 149 sau art. 157 din CP al RM.

§7. Neacordarea de ajutor unui bolnav

Infracțiunea dată, prezentând pericol social, este incriminată și sancționată penal, deoarece denotă nu numai lipsă de compasiune, de spirit elementar de solidaritate umană, dar și nedorința de a acorda ajutorul necesar, precum o cere legea sau regulile speciale.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 162 din CP al RM îl formează relațiile sociale cu privire la viața sau sănătatea persoanei.

Obiectul material lipsește în cazul acestei infracțiuni, deoarece făptuitorul nu întreprinde o influențare nemijlocită infracțională asupra corpului persoanei.

Victimă a infracțiunii analizate poate fi nu oricare persoană fizică, ci doar un bolnav, adică o persoană fizică suferind de o boală. În conformitate cu Instrucțiunea cu privire la modul de acordare a concediului medical în Republica Moldova, aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, nr. 57 din 11.02.1993[51], prin "boală" se înțelege o stare în care individul își pierde capacitatea de a-și exercita funcțiile și obligațiunile obișnuite și, în urma dere-

[51] *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 2, 1993.

glării structurii anatomice și a funcțiilor lui psihofiziologice, nu este în stare să-și realizeze în mod normal atribuțiile sale sociale.

În contextul aplicării sistemului de asigurare obligatorie de asistență medicală, este necesar a menționa că, în conformitate cu Legea privind minimul de asistență medicală gratuită, garantat de stat, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 3.02.1999[52], minimul garantat de servicii medicale, acordat gratuit, se asigură tuturor cetățenilor Republicii Moldova. Volumul acestui minim garantat este prevăzut în Anexa la sus-numita lege, incluzând, printre altele, asistența medicală de urgență la etapele prespitalicească și spitalicească, în caz de stări acute care pun în pericol viața. Numai acest tip de asistență medicală alcătuiește volumul minimului garantat pentru cetățenii străini și apatrizi.

În ce privește persoana asigurată, ca subiect al asigurării obligatorii de asistență medicală, aceasta, conform art.11 din Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 27.02.1998[53], are dreptul, printre altele, să i se acorde asistență medicală pe întreg teritoriul Republicii Moldova, precum și să beneficieze de servicii medicale în volumul și calitatea prevăzute în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, indiferent de mărimea primelor de asigurare achitate. Potrivit art.9 al aceleiași legi, cetățenii străini și apatrizii au, în domeniul asigurării obligatorii de asistență medicală, aceleași drepturi ca și cetățenii Republicii Moldova, cu excepția cazurilor când tratatele internaționale prevăd altfel.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 162 din CP al RM are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă exprimată în inacțiune – în neacordarea de ajutor unui bolnav; 2) circumstanțe: lipsa motivelor întemeiate în ce privește neacordarea de ajutor unui bolnav.

Prin "ajutor" se înțelege asistența medicală sau primul ajutor medical. Prin "neacordare de ajutor" se are în vedere: neprezentarea la chemare; refuzul de a primi bolnavul în instituția medicală; refuzul de a aplica respirația artificială; refuzul de a efectua pansamentul rănii; refuzul de a administra medicamentele necesare; refuzul de a expedia bolnavul la spital etc.

În ce privește motivele întemeiate pentru care nu se poate acorda ajutor unui bolnav, acestea sunt: forța majoră (de exemplu, calamitatea naturală); extrema necesitate (de exemplu, necesitatea de a acorda în același timp ajutor unui alt bolnav aflat în stare gravă); boala lucrătorului medico-sanitar însuși;

---

[52] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 33-34, 1999.

[53] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 38-39, 1998.

lipsa instrumentelor sau a medicamentelor necesare; lipsa la lucrătorul medical a calificării necesare intervenţiei în acest caz; opunerea manifestă şi agresivă a bolnavului sau a persoanelor care îl însoţesc, când este pusă în pericol viaţa sau sănătatea celui care doreşte să acorde ajutor etc. Aflarea făptuitorului în pauza de masă sau în concediu nu poate fi admisă ca motiv întemeiat al neacordării primului ajutor medical de urgenţă.

Infracţiunea examinată este o infracţiune formală. Ea se consideră consumată din momentul neacordării de ajutor unui bolnav, în lipsa unor motive întemeiate.

Latura subiectivă a neacordării de ajutor unui bolnav se exprimă, în primul rând, prin vinovăţie sub formă de intenţie directă. Motivele infracţiunii pot fi diferite: indiferenţa; răzbunarea; duşmănia sau ura socială, naţională, rasială ori religioasă etc.

Subiectul acestei infracţiuni este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârşirii infracţiunii a împlinit vârsta de 16 ani. În afară de aceasta, subiectul trebuie să aibă o calitate specială: să fie persoana care, în virtutea legii sau a regulilor speciale, era obligată să acorde ajutor unui bolnav.

Considerăm că problema stabilirii subiectului special al infracţiunii analizate trebuie tranşată în funcţie de tipul ajutorului care urmează a fi acordat unui bolnav. În ce priveşte primul tip – asistenţa medicală – aceasta poate şi trebuie să fie acordată doar de un lucrător medico-sanitar calificat. Or, nu poţi cere intervenţia chirurgicală unui terapeut, spre exemplu. Referitor la cel de-al doilea tip de ajutor care trebuie acordat unui bolnav – primul ajutor medical – cercul subiecţilor este mult mai larg: lucrătorii medico-sanitari; lucrătorii farmaceutici; lucrătorii organelor de poliţie; lucrătorii serviciului de pompieri; conducătorii auto; orice persoană care este de faţă la producerea unei accidentări sau îmbolnăviri grave şi care este obligată să acorde ajutor în limita posibilităţilor sale.

Obligaţia de acordare a ajutorului unui bolnav este consacrată în următoarele norme cuprinse în legi sau în acte având caracterul de reguli speciale: art. 24 al Legii ocrotirii sănătăţii; art. 14 al Legii cu privire la asigurarea obligatorie de asistenţă medicală; art. 4 şi art. 12 din Legea cu privire la poliţie, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 18.12.1990[54]; pct.12 al Regulamentului circulaţiei rutiere, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, nr. 713 din 27.07.1999[55] etc.

---

[54] *Veştile Sovietului Suprem al RSS Moldova*, nr. 12, 1990.

[55] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 83-86, 1999.

Termenii folosiți pentru caracterizarea agravantelor de la alin. (2) al art. 162 din CP al RM au fost definiți anterior. De aceea, facem trimitere la explicațiile corespunzătoare.

§8. Lăsarea în primejdie

Ordinea și morala publică reclamă ca viața sau sănătatea celor neputincioși să nu fie lăsată la voia sorții. De aceea, legea a considerat că, pentru a asigura paza și îngrijirea persoanelor care nu se pot păzi și îngriji singure, este necesar să intervină chiar mijloacele juridico-penale față de cei care, îndatorați fiind de a veghea și a purta de grijă unor asemenea persoane, s-au eschivat de la această îndatorire.

Obiectul juridic special al infracțiunii de la art. 163 din CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la viața sau sănătatea persoanei.

Obiectul material al acestei infracțiuni lipsește, nefiind vorba de o influențare nemijlocită infracțională asupra corpului victimei.

Victimă a lăsării în primejdie nu poate fi orice persoană fizică, ci doar persoana care: 1) se află într-o stare periculoasă pentru viață și 2) este lipsită de posibilitatea de a se salva din cauza vârstei fragede sau înaintate, a bolii sau a neputinței.

În primul rând, victima trebuie să se afle într-o stare periculoasă pentru viață. Pericolul pentru viață trebuie să fie iminent, adică să amenințe efectiv viața victimei la un moment dat, în timp ce victima s-a găsit fără ajutor. Nu este necesar ca pericolul pentru viață să fi avut un caracter continuu. Este suficient ca el să fi amenințat victima în timpul în care aceasta era fără ajutor. Pericolul pentru viață există în cazul când victima este lăsată într-un loc periculos prin natura sa (de exemplu, pe marginea unui râu, lângă o intersecție auto etc.). În celelalte cazuri, existența pericolului pentru viață se deduce din ansamblul circumstanțelor concrete ale faptei.

În al doilea rând, victima trebuie să fie lipsită de posibilitatea de a se salva din cauza vârstei fragede sau înaintate, a bolii sau a neputinței. Prin "imposibilitatea de a se salva" trebuie de înțeles neputința de a se proteja și a se îngriji de sine stătător.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 163 din CP al RM se exprima în fapta prejudiciabilă concretizată în inacțiunea de lăsare fără ajutor.

"A lăsa fără ajutor" înseamnă a lipsi victima de sprijin, de îngrijire. Lăsarea fără ajutor se poate manifesta prin eschivarea pentru totdeauna de la obligațiile sale sau numai într-un anumit interval de timp. Ceea ce contează este dacă în timpul cât a durat lăsarea fără ajutor a existat un pericol real pentru viața victimei și aceasta a fost lipsită de posibilitatea de a se salva.

Infracțiunea de lăsare în primejdie este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul în care victima a fost lăsată fără ajutor.

Latura subiectivă a infracțiunii examinate se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele infracțiunii pot fi diverse: egoismul, lașitatea, indiferența etc.

Formula "cu bună-știință" indică asupra faptului că subiectul are certitudinea că persoana pe care o lasă fără ajutor se află într-o stare periculoasă pentru viață și că aceasta e lipsită de posibilitatea de a se salva.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. În afară de aceasta, subiectul trebuie să aibă una din următoarele două calități speciale alternative: 1) să aibă posibilitatea de a acorda ajutor victimei, fiind obligat să-i poarte de grijă; 2) el însuși a pus victima într-o situație periculoasă pentru viață.

Cu privire la prima calitate, subiectul trebuie să aibă posibilitatea reală de a acorda ajutor victimei, chiar cu o anumită doză de risc pentru sine sau pentru terțe persoane (dacă nu se creează starea de extremă necesitate). Totodată, persoana care are posibilitatea reală de a acorda ajutor victimei trebuie să aibă obligația de a-i purta de grijă (în virtutea legii sau a unor reguli speciale). În context, deosebirea de infracțiunea de neacordare de ajutor unui bolnav se face după următorul criteriu: în cazul infracțiunii de la art. 162 din CP al RM, situația-premisă constă în existența unui raport juridic obligațional între făptuitor și victimă, în care obligația făptuitorului este opozabilă în raport cu un cerc de persoane nedeterminate. În contrast, lăsarea în primejdie presupune, ca situație-premisă, cazul când, în raportul juridic obligațional dintre făptuitor și victimă, obligația făptuitorului există în raport cu o persoană concretă.

Cu privire la cea de-a doua calitate specială alternativă a subiectului lăsării în primejdie, ea este prezentă când acesta însuși a pus victima într-o situație periculoasă pentru viață, chiar dacă nu avea obligația să-i poarte de grijă.

În cazul agravantelor de la alin. (2) al art. 163 din CP al RM, interpretarea noțiunilor utilizate se face prin apelarea la explicațiile prezentate anterior vizavi de noțiunile similare.

Capitolul IV

INFRACȚIUNI CONTRA LIBERTĂȚII, CINSTEI ȘI DEMNITĂȚII PERSOANEI

Secțiunea I. NOȚIUNEA ȘI CARACTERIZAREA GENERALĂ A INFRACȚIUNILOR CONTRA LIBERTĂȚII, CINSTEI ȘI DEMNITĂȚII PERSOANEI

Infracțiunile contra libertății, cinstei și demnității persoanei reprezintă grupul de infracțiuni prevăzute în Capitolul III al Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, fiind fapte prejudiciabile, săvârșite cu intenție, care vatămă – în mod exclusiv sau în principal – relațiile sociale cu privire la libertatea persoanei.

Obiectul juridic generic al infracțiunilor din acest grup îl constituie relațiile sociale privitoare la libertatea persoanei.

O dată cu abrogarea art. 170 din CP al RM și, implicit, cu dezincriminarea faptei de calomnie[1], nu mai putem susține că ar exista vreo infracțiune, prevăzută de normele Capitolului III din Partea specială a Codului penal, care ar vătăma, în mod exclusiv sau în principal, relațiile sociale cu privire la cinstea și demnitatea persoanei. De aceea, sub aspectul corelației dintre obiectul juridic special și obiectul juridic generic, constatăm că obiectul juridic generic al grupului examinat de infracțiuni îl formează doar relațiile sociale cu privire la libertatea persoanei, fapt ce trebuie recunoscut ca just fără demonstrație, deoarece toate, fără excepție, vatămă această valoare socială și relațiile sociale aferente. Este de datoria legiuitorului să reajusteze denumirea Capitolului III al Părții speciale a Codului penal, în legătură cu modificările operate la acest capitol.

Concepută ca valoare socială, ocrotită de legea penală, libertatea persoanei este un atribut al acesteia, inerent din momentul nașterii. Deloc întâmplător chiar, în art. 1 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, se menționează: “Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de celelalte în spiritul fraternității”[2].

---

[1] *A se vedea*: Legea pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 22.04.2004 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 73-76, 2004.

[2] Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, vol. I, Chișinău, Moldpres, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, p. 11-17.

Din această prevedere rezultă că libertatea dă posibilitate persoanei să valorifice în practică toate însușirile, interesele și dorințele legitime și raționale ale sale, singura limită fiind aceea a legii, care impune respectul datorat stării de libertate a semenilor săi. Deci, ordinea de drept, fără de care nu poate fi concepută o societate, impune, prin normele sale, oarecare limite libertății, dar, în același timp, garantează această libertate atât în interesul persoanei, cât și în interesul societății.

Ca suveranitate morală și posibilitate conștientizată, libertatea persoanei condiționează formarea continuă în societate a relațiilor care ridică la gradul superior valoarea persoanei. Fără libertate persoana nu-și poate găsi afirmarea, iar toate celelalte atribute ale ei, inclusiv viața și sănătatea, își pierd în mare parte valoarea, deoarece, numai în măsura în care este liberă, persoana se poate bucura pe deplin de viață și de celelalte atribute ce-i sunt inerente. Întrucât nimănui nu-i este îngăduit să aducă atingere, în condiții de ilegalitate, libertății, legea asigură ocrotirea acestei valori sociale, inclusiv prin mijloace specifice dreptului penal.

Fiecare din infracțiunile cuprinse în Capitolul III din Partea specială a Codului penal are un ***obiect juridic special***, format din relațiile sociale care privesc, în mod obligatoriu, libertatea persoanei. În funcție de infracțiunea concretă, libertatea persoanei poate fi vătămată în deplinătatea ei (de exemplu, cea prevăzută la art. 167 din CP al RM), fie sub anumite aspecte ale acesteia: libertatea fizică (de exemplu, cele prevăzute la art. 164, 166 din CP al RM etc.), sau libertatea alegerii muncii (infracțiunea prevăzută la art. 168 din CP al RM).

Majoritatea faptelor infracționale din cadrul grupului examinat au un obiect juridic special *simplu*. Unele însă au un obiect juridic special *complex*, cum ar fi infracțiunea de trafic de ființe umane (art. 165 din CP al RM).

În cadrul grupului de infracțiuni din Capitolul III din Partea specială a Codului penal aproape că nu întâlnim un *obiect material*. Totuși, la unele dintre aceste infracțiuni (de exemplu, cea de la art. 167 din CP al RM) sau la unele dintre modalitățile de realizare a lor (de exemplu, a celei de la lit. e) din alin. (2) al art. 166 din CP al RM), poate să apară și un obiect material.

În anumite cazuri, când cere situația, sunt reliefate calitățile speciale ale victimei: femeia gravidă (lit. c) din alin. (2) al art. 164; lit. c) din alin. (2) al art. 165 din CP al RM); minor (lit. d) din alin. (2) al art. 164; lit. c) din alin. (2) al art. 166 din CP al RM) etc.

Sub aspectul ***laturii obiective***, trebuie de consemnat, înainte de toate, că infracțiunile examinate se comit, de regulă, prin acțiune. Totuși, privațiunea ilegală de libertate (art. 166 din CP al RM) poate fi săvârșită și prin inacțiune.

În variantele lor neagravate, toate infracțiunile prevăzute în Capitolul III al Părții speciale a Codului penal sunt infracțiuni *formale*. În cazul unor moda-

lități agravate, acestea adoptă aspectul de infracțiune *materială* (de exemplu, modalitățile de la lit. b) din alin. (3) al art. 164; lit. b) din alin. (3) al art. 165 din CP al RM etc.).

În unele cazuri, semnele secundare ale laturii obiective a infracțiunii au un caracter obligatoriu: 1) *metoda*: înșelăciune, constrângere etc. (art. 167 din CP al RM); 2) *mijloacele*: armă sau alte obiecte folosite în calitate de armă (lit. g) din alin. (2) al art. 164; lit. f) din alin. (2) al art. 166 din CP al RM) etc.

În planul ***laturii subiective***, toate infracțiunile analizate sunt săvârșite cu intenție. Totodată, în cazul unor modalități agravate (de exemplu, ale infracțiunilor de la lit. b) din alin. (3) al art. 164; lit. b) din alin. (3) al art. 165 din CP al RM etc.), nu este exclusă posibilitatea manifestării imprudenței față de urmările prejudiciabile.

De regulă, nici motivul infracțiunii, nici scopul acesteia nu au careva relevanță la calificarea infracțiunilor din Capitolul III al Părții speciale a Codului penal. Uneori însă aceste semne ale laturii subiective devin indispensabile pentru întregirea componenței de infracțiune: 1) *motivul*: interesul material (lit. f) din alin. (2) al art. 164 din CP al RM); 2) *scopul*: întoarcerea unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil (lit. a) din alin. (1) al art. 165 din CP al RM).

De regulă, ***subiectul*** infracțiunilor examinate poate fi orice persoană fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 14 ani (pentru infracțiunea de la art. 164 și cele de la alin. (2) și (3) ale art. 166 din CP al RM) sau de 16 ani (în celelalte cazuri). Totuși, faptul că legiuitorul utilizează, în prevederea de la lit. c) din alin. (1) al art. 165 din CP al RM, formula “abuz de putere”, ne face să recunoaștem că, în această ipoteză, traficul de ființe umane poate fi săvârșit doar de un subiect special: persoana cu funcție de răspundere dintr-un organ al autorității publice.

Secțiunea a II-a. ANALIZA INFRACȚIUNILOR CONCRETE CONTRA LIBERTĂȚII, CINSTEI ȘI DEMNITĂȚII PERSOANEI

§1. Răpirea unei persoane

Această infracțiune contra libertății persoanei prezintă un pericol social vădit, deoarece victima este extrasă, fără a-și fi exprimat acordul, din micromediul său social, fiind lipsită un anumit timp de putința de a lua parte la viața socială, adică de a se manifesta, potrivit situației sale, în procesul de realizare a valorilor materiale și spirituale și de a participa la circulația lor. În plus, oricare

răpire a unei persoane presupune, ca potențialitate sau în subsidiar, aplicarea violenței față de victimă, scoțând în evidență gradul comparativ mai mare de pericol social al acestei infracțiuni în raport cu celelalte fapte infracționale din același grup.

Obiectul juridic special al răpirii persoanei îl formează relațiile sociale cu privire la libertatea fizică a persoanei. Prin "libertate fizică" trebuie de înțeles posibilitatea persoanei de a se mișca, de a circula și de a activa după voința sa, în limitele statornicite de normele juridice.

Este posibil ca, prin răpirea unei persoane, să fie vătămate, în mod adiacent, relațiile sociale cu privire la integritatea corporală, sănătatea sau libertatea psihică a persoanei. În astfel de situații, aceste relații sociale reprezintă obiectul juridic secundar (cu caracter alternativ) al infracțiunilor analizate; pe cale de consecință, relațiile sociale cu privire la libertatea fizică a persoanei ocupă locul obiectului juridic principal.

În cazul modalității de la lit. b) din alin. (3) al art. 164 din CP al RM, obiectul juridic secundar îl formează relațiile sociale cu privire la sănătatea sau viața persoanei.

În genere, trebuie să recunoaștem că, întrucât răpirea unei persoane nu presupune o influențare nemijlocită infracțională asupra corpului persoanei răpite, această infracțiune nu are obiect material. Totuși, presupunând în subsidiar aplicarea violenței asupra victimei, dar și ținând seama de modalitatea de la lit. b) din alin. (3) al art. 164 din CP al RM, corpul persoanei devine, indiscutabil, obiectul material al răpirii unei persoane.

De regulă, ***victimă*** a răpirii de persoane poate fi oricare persoană fizică. Totuși, nu va exista această infracțiune atunci când între persoana luată ilegal și cel care o ia ilegal există raporturi specifice reglementate de norme extrapenale (de exemplu, de normele din Codul familiei). De aceea, luarea ilegală de către unul din părinți a copilului de vârstă fragedă, cu care celălalt părinte nu-i permite să comunice, nu se califică potrivit art. 164 din CP al RM. De asemenea, nu poate fi considerată victimă a acestei infracțiuni fratele, sora, nepotul (considerat în raport cu bunicii), dacă făptuitorul acționa, în opinia lui, în interesele copilului.

Latura obiectivă a răpirii unei persoane se exprimă în fapta prejudiciabilă concretizată în acțiunea de răpire a unei persoane.

De regulă, săvârșirea acestei acțiuni presupune existența următoarelor trei etape succesive: 1) capturarea persoanei; 2) luarea și deplasarea acesteia din habitatul ei permanent sau provizoriu (locul de trai, de muncă, de odihnă, de tratament etc.); 3) reținerea persoanei (cu privarea deplină de libertate) împotriva voinței sale sau neluându-se în seamă voința ei.

În calitate de acțiuni adiacente (ajutătoare), care pot însoți răpirea unei persoane, trebuie numite: aplicarea violenței; amenințarea cu aplicarea violenței; înșelăciunea etc. În asemenea cazuri, structura laturii obiective a infracțiunii analizate se complică, adoptând forma unei infracțiuni complexe.

În ce privește aplicarea violenței, răpirea unei persoane o absoarbe numai pe cea care este necesară asigurării realizării sale (vătămarea intenționată medie sau ușoară a integrității corporale ori a sănătății; maltratarea intenționată sau alte acte de violență). Aplicarea violenței, care depășește această necesitate, realizează concursul de infracțiuni între răpirea unei persoane și vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Durata reținerii ilegale a persoanei răpite nu are importanță la calificarea infracțiunii prevăzute la art. 164 din CP al RM.

Nu poate fi calificată ca răpire a unei persoane cazul de imitare a acestei infracțiuni, când "victima" părăsește benevol locul aflării sale, după care, împreună cu "răpitorul", cer o recompensă, sub aparență că e pentru eliberarea ei. În asemenea situații, latura obiectivă a răpirii unei persoane lipsește, dar sunt prezente componențele unor astfel de infracțiuni ca șantajul (art. 189 din CP al RM) și escrocheria (art. 190 din CP al RM).

Întrucât art. 164 din CP al RM este o normă generală în raport cu art. 280 din CP al RM, care prevede răspunderea pentru luare de ostatici, apare necesitatea delimitării celor două fapte infracționale. Sub aspectul laturii obiective, putem evidenția următoarele criterii de delimitare: a) destinatarii revendicărilor înaintate de către făptuitor: victima sau persoanele apropiate ei – în cazul răpirii unei persoane; statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică, ori un grup de persoane – în cazul luării de ostatici; b) personalitatea victimei: care interesează direct făptuitorul – în cazul răpirii unei persoane; care, de cele mai dese ori, nu interesează făptuitorul – în situația luării de ostatici, deoarece victima este nu un obiectiv, ci un mijloc de presiune asupra destinatarului revendicării; c) modul de luare și de reținere: ascuns cu meticulozitate – în cazul răpirii unei persoane, doar persoanele apropiate fiind contactate de către făptuitor, cu respectarea tuturor măsurilor de precauție pentru a nu fi descoperit; făcut public, deseori prin intermediul mass-media – în cazul luării de ostatici[3].

Infracțiunea de răpire a unei persoane este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul reținerii persoanei (cu privarea deplină de libertate) împotriva voinței acesteia sau neluându-se în seamă voința ei.

---

3 Г. В. Овчинникова, М. Ю. Павлик, О. Н. Коршунова, *Захват заложника*, Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2001, с. 92-94.

Latura subiectivă a infracțiunii de la art. 164 din CP al RM se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele răpirii unei persoane pot fi dintre cele mai variate: răzbunarea, gelozia, concurența neloială, intențiile huliganice etc. În cazul în care motivul ia forma interesului material, răspunderea se agravează, fapta fiind calificată conform lit. f) din alin. (2) al art. 164 din CP al RM.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 14 ani.

În cele ce urmează ne vom referi la agravanta de la lit. f) din alin. (2) al art. 164 din CP al RM – "din interes material" – care comportă explicații în contextul infracțiunii analizate, precum și la agravanta de la lit. g) din alin. (2) al art. 164 din CP al RM – "cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă" – care nu a fost caracterizată anterior.

Răpirea unei persoane, săvârșită din interes material *(lit. f) din alin. (2) al art. 164 din CP al RM).*

În cazul răpirii unei persoane, cel mai frecvent motiv este interesul material. Astfel, interesul material se poate manifesta prin năzuința făptuitorului de a obține de la victimă sau persoanele apropiate ei un folos material (de exemplu, banii oferiți făptuitorului în scopul "răscumpărării" victimei). În general, răpirea unei persoane, însoțită de cererea de a se transmite bunurile proprietarului, posesorului sau deținătorului, ori dreptul asupra acestor bunuri, sau de a săvârși acțiuni cu caracter patrimonial, trebuie calificată numai conform alin. (4) al art. 189 din CP al RM. Având în vedere prevederile art. 118 din CP al RM, în astfel de cazuri nu este necesară calificarea suplimentară conform art. 164 din CP al RM. Uneori, revendicările privind transmiterea banilor sau a altor avantaje materiale ori privind săvârșirea în folosul făptuitorului a unor acțiuni cu caracter patrimonial sunt avansate în contul restituirii de către victimă a datoriei anterior asumate sau în contul achitării de către victimă a recompensei pentru serviciul anterior prestat de către făptuitor (care s-a dovedit a fi nejustificat), sau în contul compensării unui alt prejudiciu material cauzat realmente de către victimă. Dacă prezența acestor circumstanțe va fi probată, cele comise trebuie calificate conform art. 164 din CP al RM (cu excepția lit. f) din alin. (2)) și art. 352 din CP al RM ("Samavolnicia").

Sunt însă posibile situații când nu este necesară apelarea la alte norme penale, fapta fiind calificată conform lit. f) din alin. (2) al art. 164 din CP al RM (de exemplu, când victima este răpită pentru o perioadă anumită de timp, pentru a o lipsi de posibilitatea de a încheia o tranzacție profitabilă sau de a lua parte la o licitație etc., caz în care făptuitorul își sporește activul patrimonial

pe seama victimei; când făptuitorul manifestă dorința de a obține un câștig material pentru a executa în schimb comanda de răpire etc.).

Răpirea unei persoane, săvârșită cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă (*lit. g) din alin. (2) al art. 164 din CP al RM)*

Fiind săvârșită într-o astfel de împrejurare, răpirea unei persoane este mai gravă, deoarece relevă un grad sporit de periculozitate socială a făptuitorului, acesta înțelegând să recurgă pentru săvârșirea infracțiunii la mijloace de natură să-i asigure într-o mai mare măsură reușita.

În conformitate cu alin. (1) al art. 129 din CP al RM, prin "arme" înțelegem instrumentele, piesele sau dispozitivele astfel declarate prin dispozițiile legale.

O asemenea dispoziție legală se conține în Legea cu privire la arme, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 18.05.1994[4]: "Arma individuală este un dispozitiv (mijloc material), destinat (adaptat) prin construcție și util din punct de vedere tehnic pentru vătămarea unei persoane, unui animal, pentru apărarea contra unui atac sau pentru imitarea proprietăților sale de luptă".

Armele individuale (sprescurtat – armele) pot fi de mai multe tipuri: a) arme de infanterie: de foc; cu tuburi cu gaze (pneumatice); mecanice; b) arme albe: cu lamă; percutante; balistice; c) arme de autoapărare: cu gaze toxice neutralizante; cu aerosol; cu cartușe cu gaze; pulverizatori mecanici; electrocutante. De asemenea, armele pot fi de fabricație industrială sau de fabricație artizanală. Oricare din aceste tipuri de arme poate fi aplicată ca mijloc de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art.164 din CP al RM. Or, legiuitorul nu a indicat nici o limitare a tipurilor de arme ce pot fi aplicate la răpirea unei persoane.

Este important ca în raportul de expertiză criminalistică să fie stabilit dacă obiectul, aplicat la răpirea unei persoane, reprezintă sau nu o armă. În prezența unor temeiuri legale, acțiunile persoanei care a aplicat arma în procesul săvârșirii răpirii trebuie calificate suplimentar conform art.290 din CP al RM.

Cât privește cea de-a doua categorie a mijloacelor de comitere a infracțiunii analizate – alte obiecte folosite în calitate de armă – acestea sunt obiecte având o altă destinație decât cea de vătămare a unei persoane, a unui animal ori decât cea de apărare contra unui atac sau pentru imitarea proprietăților de luptă. Acestea pot fi utilizate contrar destinației lor, anume – în calitate de armă (briceag, topor, rangă, bâtă, foarfece, cuțit de bucătărie etc.). Totodată, obiectele folosite în calitate de armă pot fi și animate (de exemplu, câinii dresați).

Aplicarea, în cadrul răpirii, a unei arme inutilizabile sau defectate (fapt cunoscut făptuitorului), ori a unei machete (imitații) de armă, ori a unui obiect

---

[4] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 4, 1994.

asemănător cu arma nu formează, de regulă, circumstanța agravantă prevăzută la lit. g) din alin. (2) al art. 164 din CP al RM. Excepție constituie cazurile când obiectele nominalizate sunt aplicate ca obiecte folosite în calitate de armă (de exemplu, victima este lovită în tâmpla capului cu patul de oțel al unui pistol defectat sau cu macheta de plumb a unui pistol etc.). În asemenea cazuri, se aplică prevederile de la lit. g) din alin. (2) al art. 164 din CP al RM.

Pentru calificare nu importă dacă armele sau obiectele, folosite în calitate de armă, au fost pregătite sau adaptate din timp, sau au fost luate de la locul capturării unei persoane ori de la locul unde aceasta a fost deplasată.

Pentru incriminarea agravantei examinate, nu este suficient ca făptuitorul să aibă asupra sa, în timpul răpirii, arma sau obiectul folosit în calitate de armă. Este necesar ca acestea să fie aplicate în vederea anihilării victimei sau a persoanelor care au încercat să împiedice răpirea victimei ori s-o elibereze. Prin "anihilare" trebuie de înțeles violența sau amenințarea cu aplicarea violenței (demonstrarea armei în scopul înfricoșării, sprijinirea cuțitului de gâtul victimei, agitarea pumnului cu boxul îmbrăcat, tragerea focurilor de armă pe deasupra capului victimei sau în imediata apropiere de picioarele ei etc.). Răpirea unei persoane, săvârșită cu aplicarea armei sau a altor obiecte, folosite în calitate de armă, nu necesită calificare suplimentară conform art.155 din CP al RM.

§2. Traficul de ființe umane

Anual, milioane de oameni din întreaga lume devin victime ale traficului de ființe umane. Majoritatea o constituie femeile, deși nu este exclus să fie traficați și bărbații. În Republica Moldova, în ultimii ani s-au făcut pași concreți în vederea prevenirii, combaterii și sancționării traficului de ființe umane. Astfel, a fost creat Comitetul național pentru combaterea traficului de ființe umane, a fost adoptat Planul național de acțiuni pentru combaterea traficului de ființe umane. Totuși, luând în considerație că cele mai vulnerabile în acest context se dovedesc a fi persoanele de vârstă reproductivă, fiind pusă în pericol securitatea demografică a Republicii Moldova, se impune aplicarea mijloacelor de maximă eficiență, a celor juridico-penale, în vederea contracarării proliferării fenomenului traficului de ființe umane. Tocmai în acest scop a fost adoptat art. 165 din CP al RM.

Luând în considerație caracterul complex al faptei prejudiciabile din contextul traficului de ființe umane, ***obiectul juridic special*** al acestei infracțiuni este și el complex. Astfel, ***obiectul juridic principal*** al infracțiunii prevăzute la art.165 din CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la libertatea fizică a persoanei; ***obiectul juridic secundar*** al traficului de ființe umane îl formează

relațiile sociale cu privire la libertatea psihică, integritatea corporală, sănătatea, libertatea sau inviolabilitatea sexuală, ori viața persoanei, ori alte valori sociale.

Atunci când vătămarea obiectului juridic secundar se face pe calea influențării nemijlocite infracționale asupra corpului victimei, traficul de ființe umane are și ***obiect material***.

Victimă a infracțiunii prevăzute la art.165 din CP al RM poate fi numai persoana care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 18 ani. Prin aceasta, infracțiunea dată se deosebește de traficul de copii, incriminat la art. 206 din CP al RM.

În conformitate cu alin. (4) al art. 165 din CP al RM, victima traficului de ființe umane este absolvită de răspunderea penală pentru infracțiunile săvârșite de ea în legătură cu această calitate procesuală, dacă a acceptat colaborarea cu organul de urmărire penală în cauza dată.

De asemenea, în alin. (4) al art. 362 din CP al RM ("Trecerea ilegală a frontierei de stat") se menționează că acțiunea acestui articol nu se extinde și asupra persoanelor devenite victime ale traficului de ființe umane.

Aceste măsuri legiferate sunt menite să prevină revictimizarea în cazul traficului de ființe umane și să contribuie la resocializarea victimelor.

Latura obiectivă a traficului de ființe umane se exprimă în fapta prejudiciabilă care cuprinde următoarele două acțiuni cu caracter alternativ: 1) acțiunea principală, constând în recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unei persoane; 2) acțiunea adiacentă, care se concretizează în: a) amenințarea cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei, inclusiv prin răpire, prin confiscarea documentelor și prin servitute; b) înșelăciune; c) abuz de poziția de vulnerabilitate a victimei sau abuz de putere, dare sau primire a unor plăți sau beneficii.

Referindu-ne la modalitatea sub care se poate exprima acțiunea principală, menționăm următoarele:

- recrutarea este racolarea (prin selectare) a persoanelor traficate în vederea deplasării lor către punctul de destinație, în care se preconizează ca acestea să fie exploatate sexual sau exploatate prin muncă sau servicii forțate, sau exploatate în sclavie sau în condiții similare sclaviei, ori să fie folosite în conflicte armate sau în activități criminale, ori să le fie prelevate organele sau țesuturile pentru transplantare;
- transportarea este deplasarea persoanelor traficate peste frontiera de stat a Republicii Moldova sau în interiorul Republicii Moldova, în vederea folosirii lor în scopurile prevăzute la art. 165 din CP al RM;
- transferul este transmiterea persoanelor traficate de la un traficant către altul, prin vânzare-cumpărare, schimb, dare în chirie, cesiune în contul

unei datorii, donație sau alte asemenea tranzacții ilegale, pentru ca victima să fie folosită în scopurile prevăzute la art. 165 din CP al RM;

– adăpostirea este plasarea persoanelor traficate într-un loc ferit, pentru a nu fi descoperite de reprezentanții organelor de drept sau de persoanele terțe, care ar putea anunța autoritățile despre infracțiunea de trafic de ființe umane, și pentru ca victima să poată fi folosită în scopurile prevăzute la art. 165 din CP al RM;

– primirea este luarea în "custodie" a persoanelor traficate de către un traficant de la altul, ca urmare a vânzării-cumpărării sau a altor tranzacţii ilegale, pentru ca victima să poată fi folosită în scopurile prevăzute la art. 165 din CP al RM.

Acțiunea principală, sub oricare din modalitățile specificate mai sus, este însoțită de acțiunea adiacentă, care, la rândul ei, se poate prezenta sub oricare din modalitățile de la lit. a)-c) din alin. (1) al art. 165 din CP al RM:

a) Prima din modalitățile care alcătuiesc acțiunea adiacentă se manifestă prin aplicarea violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei ori prin amenințarea cu aplicarea unei astfel de violențe. În plus, legea cere ca aplicarea unei asemenea violențe sau amenințări cu ea să fie săvârșită alături de confiscarea documentelor victimei sau de deținerea ei în stare de servitute, ori în cadrul răpirii victimei.

Prin "violență nepericuloasă pentru viață și sănătate" trebuie de înțeles cauzarea intenționată a leziunilor corporale, care nu au avut drept urmare dereglarea de scurtă durată a sănătății sau o pierdere neînsemnată, dar stabilă, a capacității de muncă, fie aplicarea intenționată a loviturilor sau săvârșirea altor acte de violență, care au cauzat o durere fizică, dacă acestea nu au pus în pericol viața sau sănătatea victimei.

Noțiunea de amenințare a fost definită în cadrul analizei infracțiunii prevăzute la art.155 din CP al RM. De aceea, trimitem la această definiție în vederea interpretării conceptului "amenințarea cu aplicarea violenței nepericuloase pentru viață și sănătate".

Nu contează când a fost aplicată violența specificată sau amenințarea cu ea – până la confiscarea documentelor sau deținerea în stare de servitute, ori concomitent cu acestea. Este important ca în aceste cazuri, ca și în cazul răpirii, violența nepericuloasă pentru viață și sănătate sau amenințarea cu aplicarea acesteia să urmărească facilitarea confiscării documentelor de la victimă sau să aibă scopul de a o deține în stare de servitute ori de a o răpi.

Având în vedere prevederile art. 118 din CP al RM, confiscarea documentelor, însoțită de aplicarea violenței menționate sau a amenințării cu ea, săvârșită în contextul traficului de ființe umane, nu necesită calificare supli-

mentară conform alin. (2) al art. 360 din CP al RM. Prin "documente" se înțelege: pașaportul; buletinul de identitate (inclusiv pentru apatrizi sau refugiați); permisul de ședere; documentul de călătorie etc.

În conformitate cu Convenția suplimentară a ONU privitoare la abolirea sclavajului, a traficului de sclavi și a instituțiilor și practicilor similare sclavajului[5], prin "servitute" se înțelege starea sau condiția rezultând din faptul că un debitor s-a angajat să dea drept garanție pentru o datorie serviciile sale personale sau ale unei alte persoane asupra căreia își exercită autoritatea, dacă valoarea echitabilă a acestor servicii nu este destinată lichidării datoriei sau dacă durata acestor servicii nu este limitată și nici caracterul lor definit.

Noțiunea de răpire a unei persoane a fost caracterizată la examinarea infracțiunii prevăzute la art.164 din CP al RM.

b) Cea de-a doua din modalitățile care alcătuiesc acțiunea adiacentă se manifestă prin înșelăciune. Înșelăciunea fie că se exprimă în prezentarea vădit falsă a realității, fie în trecerea sub tăcere a realității, când are loc ascunderea faptelor și a circumstanțelor care trebuie comunicate în cazul încheierii cu bună-credință și în conformitate cu legea a convenției de angajare a victimei să presteze o anumită muncă, sau în cazul când victimei i se prestează servicii turistice etc. De regulă, în contextul traficului de ființe umane, este vorba de înșelăciunea privitoare la promisiuni, atunci când făptuitorul induce victima în eroare în ceea ce privește intențiile sale adevărate (de exemplu, îi promite că va fi angajată la o muncă decentă și bine plătită, cu toate că în realitate nu are această intenție).

c) Cea de-a treia din modalitățile care alcătuiesc acțiunea adiacentă se manifestă alternativ prin: 1) abuz de poziție de vulnerabilitate; 2) abuz de putere; 3) dare sau primire a unor plăți sau beneficii.

Prin "abuz de poziție de vulnerabilitate" se înțelege uzarea în mod exagerat de situația vulnerabilă a victimei sub aspect economic (sărăcia extremă), juridic (lipsa de încredere în organele de drept – adeseori concrescute cu rețelele de traficanți –, precum și necunoașterea prevederilor legale în materie de protecție a persoanelor traficate), afectiv (încrederea victimei în promisiunile unei persoane apropiate care se dovedește a fi autorul traficului de ființe umane sau complicele la această infracțiune) sau de altă natură.

---

5 I. Vida, *Drepturile omului în reglementări internaționale*, București, Lumina Lex, 1999, p. 185-192.

Prin "abuz de putere" se are în vedere că persoana cu funcție de răspundere reprezentând autoritatea publică se folosește în mod exagerat de atribuțiile ce i-au fost conferite de lege. În această situație, potrivit prevederilor art. 118 din CP al RM, nu este necesară calificarea suplimentară conform art. 327 din CP al RM.

În cazul dării sau primirii unor plăți sau beneficii, se au în vedere oricare plăți sau beneficii având rolul de recompensă ilicită (bănească sau sub formă de bunuri, servicii sau avantaje patrimoniale). Ipoteza primirii de către făptuitor a unor plăți sau beneficii presupune îndeplinirea comenzii, care parvine de la o persoană interesată (de exemplu, deținătorul unei case de toleranță), de a cumpăra consimțământul unei persoane (părinte, tutore, curator etc.) care deține controlul faptic sau juridic asupra victimei. În această ipoteză, persoana care dă comandă are rolul juridic de organizator sau instigator, pe când persoana care deține controlul asupra victimei – de complice la traficul de ființe umane.

Infracțiunea de la art. 165 din CP al RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul obținerii controlului asupra facultății victimei de a se deplasa nestingherit în spațiu.

Latura subiectivă a traficului de ființe umane se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele infracțiunii se concretizează, de regulă, prin interesul material.

În dispoziția art. 165 din CP al RM legiuitorul nominalizează anumite scopuri speciale în raport cu acțiunea principală (în scopul exploatării sexuale comerciale sau necomerciale, sau al exploatării prin muncă sau servicii forțate, sau al exploatării în sclavie sau condiții similare sclaviei, sau al folosirii în conflicte armate ori în activități criminale, sau al prelevării organelor sau țesuturilor pentru transplantare) sau în raport cu acțiunea adiacentă (scopul întoarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil – lit. a) din alin. (1) al art. 165 din CP al RM), sau al obținerii consimțământului unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane – lit. c) din alin. (1) al art. 165 din CP al RM).

Prin "exploatare sexuală comercială" se înțelege activitatea aducătoare de profituri, care are drept urmare majorarea activului patrimonial al făptuitorului, exprimându-se în folosirea victimei, prin constrângere, în prostituție sau în industria pornografică.

Prin "exploatare sexuală necomercială" se înțelege activitatea care nu are nici un impact direct asupra mărimii patrimoniului, exprimându-se în căsătorie (inclusiv poligamică), concubinaj sau alte asemenea forme de coabitare, realizate pentru propria consumație a făptuitorului.

Conceptul de muncă sau servicii forțate va fi supus examinării în cadrul analizei infracțiunii prevăzute la art. 168 din CP al RM.

Noțiunea "sclavie sau condiții similare sclaviei" va fi interpretată cu ocazia analizei infracțiunii prevăzute la art.167 din CP al RM.

Prin "conflicte armate" se înțelege lupta armată (război interstatal, civil, de secesiune etc.) între cel puțin două subiecte, care nu implică cu necesitate recunoașterea formală de către beligeranți a stării de război.

Folosirea victimei în conflicte armate presupune folosirea ei, de regulă, în calitate de mercenar.

Folosirea în activități criminale presupune folosirea victimei în calitate de participant la infracțiune sau în calitate de mijloc animat (în cazul persoanelor iresponsabile) de săvârșire a infracțiunii.

Noțiunea "prelevarea organelor sau țesuturilor pentru transplantare" a fost examinată în cadrul analizei faptelor prevăzute la lit. l) din alin. (3) al art. 145 și la art. 158 din CP al RM.

La calificare nu se cere realizarea oricăruia dintre scopurile speciale sus-menționate, fiind suficientă probarea existenței acestuia la făptuitor, la momentul comiterii infracțiunii.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. Comiterea abuzului de putere, în contextul acțiunii adiacente de la lit. c) din alin. (1) al art. 165 din CP al RM, reclamă calitatea specială de persoană cu funcție de răspundere reprezentând autoritatea publică centrală sau locală. În baza prevederilor art. 123 din CP al RM, prin astfel de persoană se are în vedere persoana căreia, într-o instituție de stat sau a administrației publice locale ori într-o subdiviziune a lor, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin stipularea legii, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice.

În continuare ne vom referi la notele caracteristice agravantelor care nu-și au un corespondent în componențele de infracțiuni anterior examinate:

Traficul de ființe umane, săvârșit cu aplicarea violenței periculoase pentru viața, sănătatea fizică și psihică a persoanei *(lit. e) din alin. (2) al art. 165 din CP al RM).*

În contextul infracțiunii examinate, prin "violență periculoasă pentru viață și sănătate" se are în vedere aplicarea intenționată a violenței care s-a soldat cu vătămarea medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății, ori care, deși nu a cauzat aceste consecințe, constituie la momentul aplicării sale, datorită metodei de operare, un pericol real pentru viața și sănătatea victimei.

Traficul de ființe umane, însoțit de vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, trebuie calificat prin concurs, conform art. 165 și art. 151 din CP al RM. Această soluție se impune prin comparația prevede-

rilor de la lit. e) din alin. (2) și, respectiv, de la lit. b) din alin. (3) al art. 165 din CP al RM, fiind dictată de evaluarea corectă a pericolului social al faptei.

Sub incidența noțiunii “violență periculoasă pentru viață și sănătate” nimeresc și cazurile: de compresiune a gâtului cu mâinile sau cu ajutorul unui șnur; de ținere îndelungată a capului victimei sub apă; de îmbrăcare pe capul victimei a unei pungi de polietilenă; de aruncare a victimei de la înălțime ori dintr-un mijloc de transport aflat în mișcare etc. Deși asemenea acțiuni violente pot să nu provoace moartea victimei ori vătămarea integrității corporale sau a sănătății acesteia, totuși, datorită caracterului lor, ele creează un pericol real pentru viața și sănătatea victimei.

Traficul de ființe umane, săvârșit prin folosirea torturii, a tratamentelor inumane sau degradante pentru a asigura subordonarea persoanei, ori prin folosirea violului, a dependenței fizice, a armei, a amenințării cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei sau altor persoane, precum și a altor mijloace *(lit. f) din alin. (2) al art. 165 din CP al RM).*

Noțiunea “tortură” a fost supusă analizei cu ocazia examinării faptei de la lit. e) din alin. (2) al art. 151 din CP al RM. De aceea, în vederea evitării repetărilor inutile, facem trimitere la explicațiile respective.

În conformitate cu soluția pronunțată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza *Irlanda contra Marii Britanii* (1978), prin “tratament inuman” trebuie de înțeles cauzarea unei puternice suferințe fizice sau psihice; prin “tratament degradant” trebuie de înțeles tratamentul de natură să producă victimei sentimente de teamă, de inferioritate, de îngrijorare, în stare s-o însoțească și să-i înfrângă rezistența sa fizică și psihică[6].

De notat că tortura ori tratamentul inuman sau degradant este folosit în raport cu victima anume pentru a asigura subordonarea ei față de făptuitor. Numai prezența acestui scop special este susceptibil să agraveze răspunderea penală pentru traficul de ființe umane, săvârșit prin folosirea torturii ori a tratamentelor inumane sau degradante.

Conceptul de viol urmează a fi caracterizat cu prilejul analizei infracțiunii prevăzute la art. 171 din CP al RM.

Prin “dependență fizică” înțelegem starea psihică sau fizică ce rezultă din interacțiunea organismului persoanei cu substanțe narcotice ori psihotrope, utilizabile sau inutilizabile în scopuri medicale, stare caracterizată prin modificări de comportament și alte reacții, însoțite întotdeauna de nevoia de a lua

[6] http://hudoc.echr.col.int/Hudoc 2doc/HEJUD/sift/91.txt

asemenea substanțe în mod continuu sau periodic, pentru a le resimți efectele psihice și, uneori, pentru a evita suferințele.

Dependența fizică se manifestă la reducerea severă a dozelor, la întreruperea completă a administrării sau la amânarea acesteia, peste limitele suportabile de către organism. În această situație apar o serie de tulburări fizice greu de suportat, care diferă în funcție de natura substanței narcotice sau psihotrope, de cantitatea și modul de utilizare a acestora, precum și de particularitățile personale ale victimei.

Noțiunea de armă a fost definită în cadrul analizei faptei de la lit. g) din alin. (2) al art. 164 din CP al RM.

Prin "amenințarea cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei sau altor persoane" trebuie de înțeles efectuarea de către făptuitor a unui act de natură să inspire victimei temerea că anumite informații, constituind secretul personal al victimei, ar putea fi destăinuite familiei sale ori altor persoane, ceea ce ar pune-o într-o lumină nefavorabilă în raport cu aceste persoane, astfel reducându-i la minimum resursele psihice necesare pentru a rezista constrângerii.

Întrucât formula "precum și a altor mijloace" din finalul prevederii de la lit. f) din alin. (2) al art. 165 din CP al RM este susceptibilă de interpretare extensivă defavorabilă, considerăm că această formulă nu trebuie luată în considerație la aplicarea răspunderii penale pentru traficul de ființe umane, pentru a nu admite încălcarea principiului legalității.

§3. Privațiunea ilegală de libertate

Cu excepția limitărilor prevăzute explicit sau implicit de normele juridice, care stabilesc fie activitățile interzise, fie, dimpotrivă, activitățile a căror îndeplinire este impusă de lege, persoana fizică trebuie să aibă garantată posibilitatea de a se deplasa și de a activa în conformitate cu interesele sale, și legea nimănui nu-i permite s-o lipsească de această libertate.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 166 din CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la libertatea fizică a persoanei. Sunt însă cazuri când, în condiții concrete de săvârșire a infracțiunii analizate, sunt vătămate adiacent relațiile sociale cu privire la libertatea psihică, integritatea corporală, sănătatea sau viața persoanei. Atunci, astfel de relații formează obiectul juridic secundar alternativ al privațiunii ilegale de libertate; în același timp, relațiile sociale cu privire la libertatea fizică a persoanei vor constitui obiectul juridic principal al acestei infracțiuni.

De regulă, privațiunea ilegală de libertate nu are obiect material. Însă, în cazul aplicării violenței fizice asupra corpului victimei, în vederea facilitării comiterii acțiunii principale, corpul victimei devine obiect material al infracțiunii.

Latura obiectivă a infracțiunii de la art.166 din CP al RM se exprimă în fapta (acțiunea sau inacțiunea) prejudiciabilă, concretizată în privațiunea ilegală de libertate a unei persoane, dacă nu este legată cu răpirea acesteia.

Prin "privațiune ilegală de libertate" se înțelege împiedicarea victimei de a se deplasa conform voinței sale, de a-și alege liber locul aflării, de a comunica cu alte persoane atunci și așa cum ea dorește, pe calea izolării victimei în locul aflării ei permanente sau provizorii, loc în care ea a ajuns benevol, și fără a fi deplasată din alt loc. Așadar, în cazul privațiunii ilegale de libertate, persoana nu este scoasă în afara micromediului ei social. Anume prin aceasta infracțiunea de la art. 166 din CP al RM se deosebește de răpirea unei persoane. De fapt, art. 166 din CP al RM este norma generală în raport cu norma concurentă specială de la art. 164 din CP al RM, iar transferul spațial al victimei din locul aflării ei în locul reținerii ei reprezintă diferența specifică dintre cele două componențe de infracțiuni.

Simpla interdicție, venită din partea unei persoane din aceeași încăpere, de a folosi anumite obiecte, inclusiv mijloacele de comunicație, fără reținerea prin constrângere a victimei, nu poate forma componența de la art. 166 din CP al RM.

Noțiunea de ilegalitate, ce caracterizează privațiunea de libertate, presupune ideea de privațiune neconsimțită de libertate. De aceea, consimțământul persoanei de a fi izolată într-un anumit loc exclude posibilitatea calificării faptei conform art. 166 din CP al RM. Însă, dacă persoana care se găsește într-un anumit loc, potrivit propriei sale voințe, este împiedicată să părăsească acel loc, atunci suntem în prezența privațiunii ilegale de libertate. În general, această infracțiune este comisă mai ales prin acțiuni. Dar dacă făptuitorul nu-și îndeplinește obligația de a repune persoana în libertate, deși putea și trebuia s-o îndeplinească (de exemplu: persoana cu handicap fizic este privată de căruciorul de invalid, rămânând în imposibilitate de a se deplasa singură; persoana se află în încăperea anterior încuiată cu acordul ei, iar făptuitorul refuză s-o elibereze etc.), atunci el săvârșește o inacțiune care este calificată ca privațiune ilegală de libertate.

Privațiunea ilegală de libertate poate să includă, în structura sa, aplicarea violenței fizice sau psihice. Aceasta are loc mai cu seamă în cazul: imobilizării victimei prin legarea ei; fixării victimei, cu ajutorul cătușelor, de obiecte nemișcătoare; abandonării victimei într-o încăpere încuiată, amenințând-o cu aplicarea violenței în raport cu ea sau cu persoanele apropiate ei etc.

Durata privațiunii ilegale de libertate nu influențează calificarea faptei. Totuși, timpul prea scurt, cât persoana a fost lipsită ilegal de libertate, poate determina aplicarea prevederii de la alin. (2) al art. 14 din CP al RM. Privațiunea de libertate în condițiile legitimei apărări, ale reținerii infractorului sau ale stării de extremă necesitate nu poate fi calificată conform art. 166 din CP al RM, deoarece lipsește caracterul penal al faptei.

Fapta infracțională de la art. 166 din CP al RM este o infracțiune formală.

Infracțiunea examinată se consideră consumată din momentul în care victima conștientizează că este privată de libertate sau din momentul privării obiective de libertate a persoanelor care nu pot să perceapă adecvat cele întâmplate lor (din cauza vârstei fragede, a stării patologice etc.).

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 166 din CP al RM se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. Considerăm întemeiată opinia, formulată în doctrina penală, potrivit căreia, dacă intenția de a priva victima de libertate a apărut până la "invitarea" ei în locul în care se află făptuitorul, cele comise se califică drept răpire a unei persoane; dacă însă asemenea intenție apare la făptuitor în momentul aflării victimei în locul amintit, fapta trebuie calificată ca privațiune ilegală de libertate[7]. Dacă victima s-a deplasat în spațiu neasistată de făptuitor, dar îndeplinind dorința acestuia, fiind înșelată asupra intenției lui adevărate, deci dacă ea s-a deplasat nu benevol, ci cvasibenevol, cele săvârșite trebuie calificate conform art. 164, și nu potrivit art. 166 din CP al RM, deoarece ea a contribuit într-un fel la propria sa răpire.

Motivele infracțiunii analizate pot fi dintre cele mai variate: răzbunare, intenții huliganice, năzuința de a înlesni comiterea altor infracțiuni (de exemplu, a violului) etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani (pentru fapta de la alin. (1) al art. 166 din CP al RM) sau de 14 ani (pentru fapta de la alin. (2) și (3) ale art. 166 din CP al RM).

Dacă o persoană cu funcție de răspundere, abuzând de atribuțiile sale de serviciu ori săvârșind vreo infracțiune contra justiției, privează ilegal o persoană de libertate, cele comise trebuie calificate potrivit art. 307, 308, 327 din CP al RM sau art. 328 din CP al RM.

De vreme ce toate agravantele de la alin. (2) și (3) ale art. 166 din CP al RM își au corespondente în circumstanțele agravante anterior analizate, trimitem la explicațiile corespunzătoare acestora.

---

7 А. Клименко, *Отграничение похищения от смежных составов преступлений // Закон и право*, 2004, №4, с. 56.

§4. Sclavia și condițiile similare sclaviei

Sclavia constituie, în esență, negația stării de libertate. Sclavul, considerat un simplu obiect al dreptului de proprietate, se află în dispoziția altuia și folosit după bunul plac al acestuia, fiind deci pus în condiții în care pentru el nu există o stare de libertate; el nu este și nu poate fi subiect în sfera relațiilor sociale. Pericolul social al acestei infracțiuni este evidențiat, pe de o parte, de totala nesocotire a persoanei, social mutilată și lipsită de orice drepturi, iar, pe de altă parte, de degradarea vieții sociale, în care persoana este coborâtă la regimul animalelor și al altor bunuri.

Obiectul juridic special al infracțiunii de la art. 167 din CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la libertatea persoanei, însă nu sub un anumit aspect (așa cum se întâmplă în cazul celorlalte infracțiuni din Capitolul III al Părții speciale a Codului penal), ci libertatea înțeleasă în sensul cel mai larg, deoarece, prin săvârșirea acestei infracțiuni, persoana este lipsită complet de acest atribut esențial al ei.

În unele modalități de săvârșire a infracțiunii de sclavie și condiții similare sclaviei, sunt adiacent vătămate relațiile sociale cu privire la integritatea corporală, sănătatea sau libertatea psihică a persoanei. În astfel de situații, aceste relații dobândesc calitatea de obiect juridic secundar.

Spre deosebire de celelalte infracțiuni din același grup, infracțiunea de la art.167 din CP al RM are și ***obiect material.*** Din moment ce ființa umană este redusă, prin comiterea faptei, la un simplu obiect al dreptului de proprietate, asupra ei exercitându-se direct regimul inuman al stării de sclavie, ea, ființa umană, ajunsă la această stare de depersonalizare, constituie chiar obiectul material al infracțiunii examinate[8].

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art.167 din CP al RM se exprimă în fapta prejudiciabilă care se concretizează în oricare din următoarele trei acțiuni: a) punerea unei persoane în condiții în care o altă persoană exercită stăpânire asupra acesteia; b) ținerea unei persoane în condiții în care o altă persoană exercită stăpânire asupra acesteia; c) determinarea unei persoane, prin utilizarea înșelăciunii, constrângerii, violenței sau amenințării cu violența, să se angajeze sau să rămână în raport de concubinaj sau căsătorie.

Prin "punerea unei persoane în condiții în care o altă persoană exercită stăpânire asupra acesteia" se înțelege crearea pentru o persoană a unei stări de

8 G. Antoniu, T. Vasiliu și alții, *Codul penal comentat și adnotat. Partea specială*, vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1975, p. 171.

totală dependență față de altă persoană, în așa fel încât să fie lipsită de putința de a se sustrage puterii și voinței persoanei sub a cărei dependență se găsește.

Prin "ținerea unei persoane în condiții în care o altă persoană exercită stăpânire asupra acesteia" se înțelege situația când o persoană are sub totală dependență o altă persoană și dispune de ea.

Prin "condiții în care o persoană exercită stăpânire asupra unei alte persoane" se înțelege sclavia (sclavajul) sau condițiile similare sclaviei. În conformitate cu Convenția suplimentară privitoare la abolirea sclavajului, a traficului de sclavi și a instituțiilor și practicilor similare sclavajului, prin "sclavaj" se înțelege starea sau condiția unui individ asupra căruia se exercită unele sau toate atributele dreptului de proprietate. Conform prevederilor aceleiași Convenții, condiții similare sclavajului sunt considerate, în primul rând: servitutea (pentru datorii) și șerbia.

Este necesar a specifica că potrivit art. 167 din CP al RM trebuie calificată numai punerea persoanei în servitute pentru achitarea unei datorii. Totodată, așa cum rezultă din dispoziția art. 168 din CP al RM, conform acestei norme se va califica ținerea persoanei în servitute pentru achitarea unei datorii. În ce privește noțiunea de șerbie, potrivit textului Convenției sus-amintite, ea desemnează condiția aceluia care este ținut prin lege, cutumă sau un acord să trăiască și să muncească pe un pământ aparținând altei persoane și să aducă acesteia anumite servicii, contra plată sau în mod gratuit, fără a-și putea schimba condiția.

În legătură cu cea de-a treia acțiune alternativă, sub care se poate înfățișa fapta prejudiciabilă analizată – determinarea unei persoane, prin utilizarea înșelăciunii, constrângerii, violenței sau amenințării cu violența, să se angajeze sau să rămână în raport de concubinaj sau căsătorie – este necesar a menționa că, potrivit prevederilor aceleiași Convenții, se asimilează sclaviei orice instituție sau practică în virtutea căreia: 1) o femeie, fără ca ea să aibă dreptul de a refuza, este promisă sau dată în căsătorie în schimbul unei despăgubiri în bani sau în natură vărsată părinților săi, tutorelui său, familiei sale sau oricărei alte persoane sau oricărui alt grup de persoane; 2) soțul unei femei, familia sau clanul acestuia au dreptul de a o ceda unui terţ, cu titlu oneros sau altfel; 3) la moartea soțului său, femeia poate fi transmisă prin succesiune unei alte persoane.

Prin "violență", în contextul infracțiunii analizate, se are în vedere vătămarea intenționată medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății, maltratarea intenționată sau alte acte de violență. În cazul violenței de intensitate mai mare, este necesară calificarea prin concurs: art. 167 și art. 145 din CP al RM sau art. 151 din CP al RM.

Infracțiunea de la art. 167 din CP al RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul suprimării stării de libertate de care victima dispunea până atunci.

Latura subiectivă a infracțiunii de sclavie sau condiții similare sclaviei se exprimă, în primul rând, în intenție directă. Motivele acestei infracțiuni pot fi diferite, dar cel mai des se concretizează în interesul material.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

§5. Munca forțată

Supunerea la o muncă forțată sau obligatorie constituie un act de silnicie, deoarece lipsește consimțământul celui supus la o astfel de muncă. Prin săvârșirea acestei fapte se răpește posibilitatea persoanei fizice de a-și alege liber munca pe care o va presta. Caracterul periculos al infracțiunii prevăzute la art. 168 din CP al RM rezidă în flagranta încălcare a libertății persoanei, alături de posibilele atingeri aduse altor valori sociale, reprezentând alte atribute inerente persoanei.

Obiectul juridic special al muncii forțate îl constituie relațiile sociale cu privire la libertatea persoanei de a-și alege munca și de a o presta după voința sa.

Este posibil ca, în cazul unor modalități ale infracțiunii examinate să fie vătămate, adiacent, relațiile sociale cu privire la integritatea corporală, sănătatea sau libertatea psihică a persoanei.

În genere, obiectul material lipsește la infracțiunea de muncă forțată. Totuși, în cazul aplicării violenței față de victimă este necesar să recunoaștem că corpul victimei va fi obiectul material al acestei infracțiuni.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 168 din CP al RM se exprimă în fapta prejudiciabilă constând din următoarele patru acțiuni cu caracter alternativ: 1) forțarea unei persoane să presteze o muncă împotriva dorinței sale; 2) forțarea la muncă obligatorie; 3) ținerea persoanei în servitute pentru achitarea unei datorii; 4) obținerea muncii sau a serviciilor prin înșelăciune, constrângere, violență sau amenințare cu violența.

În prima ipostază, victima este determinată, prin constrângere, să îndeplinească o muncă, pe care din proprie inițiativă și voință nu ar îndeplini-o.

În cea de-a doua ipostază, victima este pusă în situația de a presta o muncă la care nu era obligată, însă de parcă ar fi avut îndatorirea de a o efectua.

Este necesar a menționa că, în termenii Convenției Organizației Internaționale a Muncii privind munca forțată sau obligatorie[9], prima ipostază este

---

[9] Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, vol. 27, Chișinău, Moldpres, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, p. 210-222.

numită "muncă forțată", iar cea de-a doua – "muncă obligatorie". Totuși, cele două noțiuni reprezintă părți ale unui tot coerent, diferența între ele fiind de nuanță, nu de principiu. Chiar în textul Convenției sus-numite cele două noțiuni formează, prin juxtapunere, una singură, definită ca "orice muncă sau serviciu pretins unui individ sub amenințarea unei pedepse oarecare, și pentru care numitul individ nu s-a oferit de bunăvoie". Din această perspectivă, expresia "muncă forțată", folosită în legislația Republicii Moldova, se referă, în egală măsură, și la noțiunea de muncă obligatorie.

În cea de-a treia ipostază, victima se află în totală dependență de făptuitor, care dispune de ea, deoarece victima nu a fost în stare să-i achite datoria. Privitor la caracteristicile conceptului "servitute", facem trimitere la explicațiile privind fapta de la lit. a) din alin. (1) al art. 165 din CP al RM.

În ce privește cea de-a patra ipostază, sub care se poate înfățișa fapta prejudiciabilă analizată, ea se referă la obținerea efectivă a muncii sau a serviciilor prin următoarele metode: înșelăciune, constrângere, violență sau amenințare cu violența. În cazul aplicării violenței, aceasta nu poate depăși gradul de gravitate al vătămării intenționate ușoare a integrității corporale sau a sănătății. În caz contrar, fapta va trebui calificată prin concurs: art. 168 din CP al RM și art. 151 din CP al RM sau art. 152 din CP al RM.

Pentru întregirea laturii obiective este necesar ca munca să fie prestată în alte cazuri decât cele prevăzute de dispozițiile legale. Astfel, conform alin. (2) din art. 44 al Constituției Republicii Moldova, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 29.07.1994[10], nu constituie muncă forțată: a) serviciul cu caracter militar sau activitățile desfășurate în locul acestuia de cei care, potrivit legii, nu satisfac serviciul militar obligatoriu; b) munca unei persoane condamnate, prestată în condiții normale, în perioada de detenție sau de libertate condiționată; c) prestațiile impuse în situația creată de calamități ori de alt pericol, precum și cele care fac parte din obligațiile civile normale, stabilite de lege.

Evident, în nici unul dintre aceste cazuri, dispoziția de la art. 168 din CP al RM nu este susceptibilă de aplicare.

Infracțiunea de muncă forțată este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul în care victima a fost lipsită de libertate în ce privește prestarea muncii.

Latura subiectivă a infracțiunii analizate se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. De regulă, motivul infracțiunii constă în interesul material.

---

[10] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 1, 1994.

Subiectul infracţiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracţiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

§6. Internarea ilegală într-o instituţie psihiatrică

În conformitate cu alin. (2) din art. 51 al Constituţiei Republicii Moldova, nimeni nu poate fi supus unui tratament medical forţat, decât în cazurile prevăzute de lege. Tratamentul psihiatric forţat, aplicat altădată faţă de cei de alte convingeri, poate lăsa, datorită specificului său, sechele adânci nu doar asupra libertăţii şi sănătăţii persoanei, ci şi asupra întregii ei biografii ulterioare. De aceea, incriminarea de la art. 169 din CP al RM are menirea principală, de a preveni repetarea practicilor de tristă amintire în condiţiile edificării unui stat de drept şi democratic.

Obiectul juridic special al infracţiunii prevăzute la art. 169 din CP al RM îl constituie relaţiile sociale cu privire la libertatea fizică a persoanei. În subsidiar, pot fi vătămate relaţiile sociale cu privire la libertatea psihică, integritatea corporală, sănătatea sau viaţa persoanei.

De cele mai dese ori, internarea ilegală într-o instituţie psihiatrică nu are un ***obiect material***. Totuşi, în cazurile prevăzute la alin. (2) al art. 169 din CP al RM, precum şi în cazul aplicării violenţei la internarea ilegală a victimei într-o instituţie psihiatrică, prezenţa obiectului material – a corpului persoanei – devine obligatorie.

Victimă a infracţiunii analizate nu poate fi orice persoană fizică, ci doar persoana vădit sănătoasă din punct de vedere psihic. Prin "persoană vădit sănătoasă din punct de vedere psihic" se are în vedere persoana care nu a fost examinată, în ordinea stabilită, de către psihiatru sau persoana al cărei diagnostic psihiatric a fost stabilit cu bună-ştiinţă inexact, în vederea realizării unor scopuri nemedicale[11].

Ordinea de internare a unei persoane într-o instituţie psihiatrică este prevăzută de Legea privind asistenţa psihiatrică, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 16.12.1997[12]. În baza prevederilor art. 11 al acestei legi, internarea într-o instituţie psihiatrică a unei persoane suferinde de tulburări psihice, fără consimţământul ei sau al reprezentantului ei legal, este posibilă numai în cazuri excepţionale – ca măsură de urgenţă şi în temeiul hotărârii

---

[11] Ю. Аргунова, *Почему не действует статья 126² УК? // Советская юстиция*, 1993, №11, с. 9-11.

[12] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 44-46, 1998.

comisiei de medici psihiatri. Potrivit art. 28 din sus-numita lege, persoana suferindă de tulburări psihice poate fi spitalizată forțat în staționarul de psihiatrie, până la emiterea hotărârii judecătorești, dacă examinarea sau tratarea ei este posibilă numai în condiții de staționar, iar tulburarea psihică este gravă și condiționează: a) pericol nemijlocit pentru sine sau pentru cei din jur; b) incapacitatea de satisfacere independentă de necesități vitale; c) prejudiciul grav sănătății sale, dacă nu i se va acorda asistență psihiatrică.

Din cele consemnate, tragem concluzia că ***latura obiectivă*** a infracțiunii prevăzute la art. 169 din CP al RM se exprimă în fapta prejudiciabilă, care constă în acțiunea de internare ilegală a victimei într-o instituție psihiatrică, acțiune care poate avea următoarele două forme: 1) spitalizare forțată a unei persoane vădit sănătoase din punct de vedere psihic (care nu suferă de nici o tulburare psihică) într-o instituție psihiatrică, contrar voinței acesteia; 2) internarea într-o instituție psihiatrică a unei persoane aflate în perioada de remisie (a cărei boală psihică s-a estompat la moment), în lipsa temeiurilor și a ordinii prevăzute în cadrul Legii privind asistența psihiatrică.

Reținerea în instituția psihiatrică a persoanei care s-a tratat completamente de tulburarea psihică nu se califică potrivit art. 169 din CP al RM, ci conform art. 166 sau art. 327 din CP al RM, întrucât internarea ilegală într-o instituție psihiatrică nu poate fi comisă prin inacțiuni.

Infracțiunea examinată este una formală. Ea se consideră consumată din momentul internării victimei într-o instituție psihiatrică.

Latura subiectivă se manifestă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele infracțiunii pot fi dintre cele mai diverse: interes material, răzbunare, carierism, ură etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. Legea nu cere o calitate specială pentru subiect. Acesta poate fi: lucrătorul medico-sanitar, inclusiv medicul-psihiatru (singur sau în componența unei comisii); ruda apropiată a victimei; vecinul; alte persoane având interesul să se izbăvească de victimă.

Judecătorul care a pronunțat, în conformitate cu art. 34 al Legii privind asistența psihiatrică, o hotărâre contrară legii, de spitalizare forțată a victimei, trebuie tras la răspundere conform art. 307 din CP al RM. Dacă judecătorul se află în înțelegere prealabilă cu medicul-psihiatru, el trebuie tras la răspundere și conform art. 169 din CP al RM (în calitate de coautor sau complice). Dacă medicul-psihiatru sau judecătorul fabrică decizia sau hotărârea de spitalizare forțată contra unei recompense ilicite, cele comise trebuie calificate și conform art. 324 din CP al RM.

Producerea din imprudență a urmărilor prejudiciabile, specificate la alin. (2) din art. 169 din CP al RM, trebuie evaluată prin prisma explicațiilor vizând urmările prejudiciabile de aceeași factură din componențele anterior analizate.

Capitolul V

INFRACȚIUNI PRIVIND VIAȚA SEXUALĂ

Secțiunea I. NOȚIUNEA, CARACTERIZAREA GENERALĂ ȘI TIPURILE INFRACȚIUNILOR PRIVIND VIAȚA SEXUALĂ

Infracțiunile privind viața sexuală reprezintă grupul de infracțiuni prevăzute în Capitolul IV al Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, fiind fapte prejudiciabile, săvârșite cu intenție, care vatămă – în mod exclusiv sau în principal – relațiile sociale cu privire la viața sexuală a persoanei.

Rezultă că ***obiectul juridic generic*** al infracțiunilor din grupul menționat îl constituie relațiile sociale cu privire la viața sexuală a persoanei.

Viața sexuală a persoanei este o valoare socială importantă, care se identifică cu atributul vital al conservării individului și speciei, cu însăși rațiunea de a fi a persoanei. Viața sexuală a persoanei a apărut o dată cu persoana, ca individ social. Caracterul și formele ei s-au schimbat pe măsură ce s-a reformat structura socială. Cultura modernă exercită influență asupra persoanei, determinând-o să-și perfecționeze viața sexuală. Dragostea unei persoane culte a încetat a mai fi doar un instinct al înmulțirii, transformându-se într-un factor esențial al evoluției ei spirituale.

Relațiile sociale cu privire la viața sexuală intră în alcătuirea relațiilor sociale conjugale, dar ele au existat și până la apariția căsătoriei, ca instituție socială; ele există alături de căsătorie și în afara acesteia. Însăși rațiunea desfășurării relațiilor sociale conjugale constă în satisfacerea necesității sexuale, în dorința de a lăsa urmași. La baza acestor relații se găsește activitatea sexuală a persoanei, având o origine firească. Dar realizarea acestei necesități are și un caracter social, deoarece familia este elementul de bază al societății, factorul principal socio-coagulant. De aceea, infracțiunile privind viața sexuală, având o profundă semnificație antisocială, generează repercusiuni deosebit de dăunătoare pe plan social, contra desfășurării normale a vieții sexuale a persoanelor. De vreme ce respectarea atributelor inalienabile ale persoanei în sfera relațiilor sociale cu privire la viața sexuală constituie una din bazele existenței societății, vătămarea acestor relații creează o stare de nesiguranță socială, un dezechilibru deosebit de primejdios pentru însăși existența societății. De aceea, reacția penală împotriva respectivelor infracțiuni constituie o necesitate imperioasă.

Fiecare dintre infracțiunile privind viața sexuală are și un ***obiect juridic special***, constituit din relațiile sociale privitoare la anumite valori sociale specifice, care derivă din viața sexuală a persoanei. Aceste valori sociale specifice sunt: libertatea sexuală și inviolabilitatea sexuală. Libertatea sexuală înseamnă libertatea persoanei împotriva agresiunilor și abuzurilor sexuale cu caracter infracțional, condiționată de autodeterminarea persoanei în planul deciderii de sine stătătoare cu cine și în ce formă să-și satisfacă necesitatea sexuală. Dacă libertatea sexuală presupune exteriorizarea prealabilă a dorinței persoanei de a-și satisface necesitatea sexuală, atunci inviolabilitatea sexuală presupune lipsa (de exemplu, în cazul persoanei care este în imposibilitate de a-și exprima voința) sau irelevanța (de exemplu, în cazul persoanei lipsite de discernământ din cauza stării sănătății) unei asemenea dorințe. Ca o componentă a categoriei de inviolabilitate sexuală a persoanei apare noțiunea de inviolabilitate sexuală a minorului. Acesta, datorită vârstei sale, nu este capabil să aprecieze independent semnificația etico-socială a propriei decizii, fapt care poate fi exploatat de infractori. De aceea, legea penală îi apără inviolabilitatea sexuală, indiferent de manifestarea voinței lui.

Pe lângă relațiile sociale cu privire la valorile sociale sus-numite, infracțiunile, prevăzute în Capitolul IV al Părții speciale a Codului penal pot aduce atingere relațiilor sociale cu privire la libertatea psihică, integritatea corporală, sănătatea sau viața persoanei (care pot constitui obiectul juridic secundar al infracțiunii).

Toate infracțiunile privind viața sexuală (cu excepția celei prevăzute la art. 173 din CP al RM) au un ***obiect material*** care constă în corpul persoanei.

Victimă a acestor infracțiuni poate fi orice persoană fizică, dacă legea nu prevede altfel. Restricționarea cercului de victime pentru unele infracțiuni sau modalități de infracțiuni se face, de regulă, după criteriul de vârstă: minor (lit. b) din alin. (2) al art. 171; lit. b) din alin. (2) al art. 172 din CP al RM); persoana care nu a atins vârsta de 16 ani (art. 174 și art. 175 din CP al RM); persoana care nu a atins vârsta de 14 ani (lit. b) din alin. (3) al art. 171; lit. a) din alin. (3) al art. 172 din CP al RM). În afară de criteriul vârstei, la circumscrierea victimei cu calități speciale mai poate contribui criteriul raporturilor preexistente dintre făptuitor și victimă: persoana care se află în grija, sub ocrotirea, protecția, la educarea sau tratamentul făptuitorului (lit. a) din alin. (3) al art. 171 din CP al RM).

În planul ***laturii obiective***, infracțiunile privind viața sexuală se comit numai prin acțiuni. Aceste acțiuni presupun un raport sexual sau un alt act sexual, sau un alt contact sexual, ori o activitate complementară contactului sexual. Alături de aceste acțiuni care au un caracter principial pot subzista acțiuni adi-

acente, constând în constrângere explicită sau implicită, folosită ca procedeu de încălcare a obiectului juridic secundar al infracțiunilor analizate.

Toate faptele infracționale prevăzute la art. 171-175 din CP al RM sunt infracțiuni formale. Numai în cazurile indicate la lit. d)-f) din alin. (3) al art. 171 și la lit. c)-e) din alin. (3) al art. 172 din CP al RM se poate vorbi că infracțiunile adoptă forma unei infracțiuni materiale.

Sub aspectul ***laturii subiective***, este necesar a menționa că toate infracțiunile privind viața sexuală se săvârșesc numai cu intenție. În cazul unor modalități agravate ale violului sau acțiunilor violente cu caracter sexual, făptuitorul manifestă imprudență față de urmările prejudiciabile produse (vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, decesul victimei, alte urmări grave). Latura subiectivă a infracțiunilor examinate nu include vreun motiv sau scop special. Aceste semne însă trebuie luate în considerare la individualizarea pedepsei.

De regulă, infracțiunile prevăzute în Capitolul IV al Părții speciale a Codului penal pot fi săvârșite de orice ***subiect*** care îndeplinește condițiile generale, adică este o persoană fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de: 14 ani (art. 171, 172, 175 din CP al RM) sau 16 ani (în celelalte cazuri). Totuși, e important să se țină seama de faptul că subiectul unor infracțiuni din acest grup trebuie să aibă, obligatoriu sau alternativ, aceeași sau altă apartenență sexuală decât victima (de exemplu, în cazul violului, trebuie să aibă o apartenență sexuală diferită de cea a victimei).

Cât privește ***tipologia*** infracțiunilor privind viața sexuală, aceasta poate fi prezentată în felul următor:

1) infracțiuni contra inviolabilității sexuale și libertății sexuale a persoanei (art. 171, 172, 173 din CP al RM);
2) infracțiuni contra inviolabilității sexuale a minorilor (art. 174, 175 din CP al RM)

Secțiunea a II-a. INFRACȚIUNI CONTRA INVIOLABILITĂȚII SEXUALE ȘI LIBERTĂȚII SEXUALE A PERSOANEI

§1. Violul

Raportul sexual, săvârșit prin constrângere fizică sau psihică a persoanei sau profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra ori de a-și exprima voința, reprezintă forma cea mai gravă de încălcare a vieții sexuale a persoanei. Violul poate duce la vaste leziuni ale organelor genitale și ale țesuturilor adiacente, el se poate solda cu serioase dereglări neuropsihice care ar putea marca

victima pentru tot restul vieții, ducând la sociopatia acesteia. Tocmai în ideea de a sublinia deosebita gravitate a acestei infracțiuni, legiuitorul a așezat-o la începutul capitolului consacrat infracțiunilor privind viața sexuală.

Obiectul juridic special al violului are, de cele mai dese ori, un caracter complex, constând din: 1) obiectul juridic *principal* – relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea sexuală și libertatea sexuală a persoanei; 2) obiectul juridic *secundar* – relațiile sociale cu privire la libertatea psihică, integritatea corporală, sănătatea sau viața persoanei.

În cazul faptelor de la lit. b) din alin. (2) și de la lit. b) din alin. (3) ale art. 171 din CP al RM, obiectul juridic principal îl formează relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea sexuală a minorilor.

Obiectul material al infracțiunii prevăzute la art. 171 din CP al RM îl constituie corpul persoanei.

Victimă în cazul violului poate fi nu numai o femeie, dar și un bărbat. Actualmente, persoanele de sex feminin dau dovadă de nu mai puțină inițiativă decât persoanele de sex masculin în sfera relațiilor sociale privind viața sexuală. Însă practicii îi sunt cunoscute foarte puține cazuri de evoluare a bărbaților în calitate de victime ale violului.

Pentru existența infracțiunii de viol nu interesează vârsta victimei. Dacă însă persoana este minoră (inclusiv cea care are vârsta sub 14 ani), infracțiunea ia formele agravate prevăzute la lit. b) din alin. (2) și la lit. b) din alin. (3) ale art. 171 din CP al RM.

La fel nu interesează dacă victima este căsătorită sau divorțată, nici dacă a avut o experiență sexuală înainte de viol. În doctrina penală este consacrată noțiunea "viol conjugal"[1], de aceea nu se exclude nici posibilitatea săvârșirii violului asupra soției (soțului). De asemenea, victimă a violului poate fi chiar o persoană sancționată administrativ pentru practicarea prostituției.

Este important ca, în toate aceste ipoteze, victima să aibă o altă apartenență sexuală decât autorul. E posibil însă și coautoratul la viol, când o parte a laturii obiective este executată de o persoană de aceeași apartenență sexuală. De aceea, în cazul coautoratului, victima trebuie să aibă o altă apartenență sexuală, decât persoana care realizează raportul sexual, principala parte a laturii obiective a violului.

Latura obiectivă a infracțiunii analizate se exprimă în fapta prejudiciabilă, concretizată în acțiuni de două tipuri: 1) acțiunea principală: raportul sexual;

---

[1] R. Chiriță, *Violul conjugal în dreptul comparat // Revista de drept penal*, 2002, nr. 2, p. 154-161.

2) acțiunea adiacentă: a) constrângerea fizică; b) constrângerea psihică; c) profitarea de imposibilitatea victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința.

Latura obiectivă a violului este întregită numai atunci când acțiunea principală a fost săvârșită în asociere cu oricare dintre acțiunile adiacente.

Privitor la acțiunea principală, menționăm că prin "raport sexual" se înțelege săvârșirea unui act sexual normal (sub aspect fiziologic), care constă în introducerea membrului viril în vagin sau în vestibulul vaginului, astfel creându-se condiții pentru concepere. Prin urmare, nu este vorba de o simplă atingere a organelor genitale, ci este necesar să aibă loc actul fiziologic de îmbinare a celor două sexe.

Orice alte acte sau contacte sexuale, care nu corespund condițiilor specificate mai sus, nu pot intra sub incidența noțiunii de raport sexual. În acest sens, nu este corect a opera cu concepte de tipul "raport sexual firesc" și "raport sexual nefiresc". În realitate, există noțiunea de raport sexual, pe de o parte, și noțiunea de act sau contact sexual, pe de altă parte. Această distincție este importantă, deoarece contează la delimitarea violului de infracțiunile conexe privind viața sexuală.

Săvârșirea violului cunoaște două etape: 1) înfrângerea sau paralizarea prin constrângere – fizică sau psihică – a rezistenței victimei ori profitarea de starea de imposibilitate a victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința; 2) săvârșirea raportului sexual, săvârșire care a fost pregătită prin activitatea desfășurată la prima etapă.

Așadar, infracțiunea de viol presupune un raport sexual fără a exista consimțământul persoanei cu care se dorește a avea raport sexual. Această nesocotire a voinței victimei se poate înfățișa sub trei modalități, corespunzătoare celor trei acțiuni adiacente, cu caracter alternativ, din alcătuirea faptei prejudiciabile examinate.

Constrângerea fizică se poate exprima în: lovirea victimei; vătămarea intenționată a integrității corporale sau a sănătății; imobilizarea victimei prin legare; fixarea prin intermediul cătușelor de obiecte nemișcătoare; dezgolirea violentă a organelor genitale și atribuirea unei poziții anumite corpului victimei; răsucirea mâinilor în articulații; deținerea forțată într-o încăpere încuiată etc.

Constrângerea psihică se manifestă de cele mai dese ori prin amenințarea aplicării imediate a violenței fizice, dacă victima nu se va conforma cerințelor făptuitorului. Este esențial ca această amenințare să fie percepută ca una reală, care poate fi pusă imediat în executare, ceea ce constituie factorul de presiune psihică, de suprimare a voinței victimei. Amenințarea se poate exprima verbal, prin gesturi speciale, prin demonstrarea armelor, a cătușelor, a frânghiei sau a altor asemenea obiecte.

Este posibil ca constrângerea fizică să se îmbine, să se interconecteze cu constrângerea psihică: deținerea îndelungată a victimei într-o încăpere întunecoasă, fără apă și mâncare; constrângerea victimei la săvârșirea raportului sexual, prin aplicarea violenței, într-un astfel de loc unde nu poate apela la ajutorul nimănui, conștientizând sentimentul acut de singurătate și neajutorare; amenințarea de a abandona victima fără bani și haine într-o localitate îndepărtată (mai ales pe timp de iarnă), în cazul în care ea refuză raportul sexual etc.

Așadar, comun pentru constrângerea fizică și constrângerea psihică este faptul că împotrivirea victimei la raportul sexual e înfrântă prin producerea unui rău, a cărui amplificare nu poate fi evitată decât prin acceptarea raportului sexual. Aptitudinea acestui rău de a constrânge (adică de a o face pe victimă să nu-și mai poată dirija acțiunile, să nu mai poată fi stăpână pe propriul corp) se apreciază în fiecare caz concret, în funcție de circumstanțele în care s-a exercitat constrângerea, precum și de posibilitățile reale ale victimei de a opune rezistență. Nu contează dacă rezistența victimei a fost ușor înfrântă sau nu. Mai mult, constrângere va exista și atunci când, dându-și seama că în condițiile create orice rezistență ar fi inutilă și chiar periculoasă pentru viața sau sănătatea ei, victima nu opune nici o rezistență făptuitorului. Ceea ce interesează la calificare este ca raportul sexual să se fi produs fără consimțământul victimei; numai așa se poate atesta vătămarea inviolabilității sexuale și a libertății sexuale a persoanei.

Totodată, în situația în care victima nu opune nici o rezistență făptuitorului, din conduita ei trebuie să rezulte refuzul categoric de a intra în raport sexual. Dacă rezistența victimei a fost de circumstanță (de formă), și nu categorică (adică putea fi interpretată și în sens de acceptare a raportului sexual), cele comise nu pot fi calificate ca viol.

Examinând problema constrângerii fizice în vederea înfrângerii rezistenței victimei, este necesar a aborda ipoteza în care victima se află de mai mult timp în relații amicale cu persoana acuzată de viol. În astfel de situații, caracterul violenței, intensitatea, motivarea și orientarea ei trebuie cercetate cu deosebită atenție. Este cunoscut că unor adolescente le sunt specifice sentimentele de timiditate, modestie, pudoare firească. Aceste calități comportamentale se manifestă într-un mod special atunci când are loc raportul sexual benevol acceptat (mai ales, care are loc prima dată). În astfel de cazuri, aproape întotdeauna se opune o pretinsă rezistență, care nu poate fi înfrântă doar prin cuvinte, îndemnuri, înduplecări. Și atunci, conștientizând starea dată, partenerul interpretează că adolescenta acceptă raportul sexual, și este pus în fața faptului de a aplica, în forme adecvate, anumite eforturi fizice.

Evident, o asemenea "violență" nu poate fi calificată drept constrângere fizică în contextul violului. Referindu-se la această "violență", știința consideră următoarele: "Această agresivitate acceptată apare ca o trăsătură masculină, exprimată prin dorința de a domina-poseda a bărbatului și prin dorința femeii de a fi dominată-posedată de către bărbat. În această situație, comportamentul psihosexual implică în mod obligatoriu un anumit nivel de agresivitate, care are rolul de a declanșa actul în sine, de a-l întreține și de a-l finaliza"[2].

În alt context, este necesar a consemna că atât constrângerea fizică, cât și cea psihică, trebuie aplicate pentru a determina victima să săvârșească raportul sexual. Dacă însă constrângerea a fost exercitată în alte scopuri, fapta nu poate fi calificată conform art. 171 din CP al RM, ci potrivit art. 151-154, 287 din CP al RM etc.

Pentru calificare nu contează dacă constrângerea a fost exercitată de aceeași persoană care a săvârșit raportul sexual sau de către o altă persoană. Dacă raportul sexual a fost realizat de o persoană, iar constrângerea – de o altă persoană, vom fi în prezența coautoratului la infracțiunea de viol, când fiecare dintre coautori execută o parte din latura obiectivă a infracțiunii.

Raportul sexual, chiar și contrar voinței persoanei, însoțit de amenințarea de a distruge sau a deteriora bunurile acelei persoane ori de amenințarea de a răspândi știri defăimătoare despre ea, nu poate fi calificat ca viol. Totodată, constrângerea unei persoane la raport sexual prin amenințarea de a răspândi știri defăimătoare despre ea se califică în conformitate cu art. 173 din CP al RM.

Nu se încadrează în noțiunea de viol fapta aceluia care, prin promisiuni de căsătorie, prin promiterea de beneficii materiale sau de angajare la muncă etc., determină o persoană de a avea cu el raport sexual. Nici hărțuirea sexuală nu face parte din latura obiectivă a violului. Prin "hărțuire sexuală" se vor înțelege actele repetate, comise de făptuitor pentru a necăji, a chinui, a nu da cuiva pace, a cicăli, a sâcâi, acte susceptibile să neliniștească persoana hărțuită, în așa fel încât aceasta este determinată să accepte propunerile de natură sexuală ale făptuitorului[3].

În afară de constrângerea fizică și constrângerea psihică, acțiunea adiacentă în cazul violului se poate exprima în profitarea de imposibilitatea victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința.

Imposibilitatea de a se apăra presupune incapacitatea fizică de a opune rezistență făptuitorului care încearcă să aibă raport sexual cu victima (de exemplu, în

---

[2] C. Enăchescu, *Tratat de psihosexologie*, Iași, Polirom, 2003, p. 150.

[3] V. Dobrinoiu, W. Brânză, *Considerații privind infracțiunea de hărțuire sexuală // Revista de drept penal*, 2002, nr. 4, p. 22-31.

cazul defectelor fizice exprimate în amputarea piciorului sau mâinii, al oboselii extreme, al unei poziții incomode în care a fost surprinsă victima etc.).

Imposibilitatea de a-și exprima voința presupune o stare psihofiziologică ce lipsește victima de putința de a-și da seama de ceea ce se petrece cu ea sau de a-și manifesta voința (de exemplu, în cazul vârstei fragede, al oligofreniei, al altor stări patologice de natură psihică, al somnului hipnotic sau letargic, al leșinului, al ebrietății de grad avansat (nu întotdeauna însă), al comei, al morții clinice etc.).

La calificare este irelevant dacă starea de imposibilitate de a se apăra sau de a-și exprima voința este sau nu provocată chiar de făptuitor[4].

Legea penală cere ca făptuitorul să profite de starea în care se află victima, ceea ce înseamnă că aceasta și-a dat seama de situația dificilă a victimei și a folosit prilejul pentru a întreține un raport sexual cu ea.

Ca și în cazul constrângerii fizice sau psihice, în ipoteza profitării de imposibilitatea victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința, lipsește consimțământul victimei. Diferența constă doar în faptul că în acest din urmă caz, lipsa de consimțământ nu este explicită.

Starea de imposibilitate a victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința poate avea un caracter permanent sau provizoriu. În cazul în care are un caracter provizoriu, este important ca ea să se suprapună momentului săvârșirii raportului sexual.

Infracțiunea de viol este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul începerii raportului sexual, adică din momentul introducerii depline sau parțiale a membrului viril în cavitatea vaginală. Se consideră consumat și acel viol când membrul viril a fost introdus doar în vestibulul vaginului, dar din anumite cauze (ejacularea ante-portas, reacția de vaginism, acțiunile de rezistență reușite ale victimei etc.) nu a fost introdus în profunzime. Pentru a considera violul consumat, nu este obligatorie confirmarea deflorării sau a graviditătii victimei sau făptuitoarei de sex feminin.

Acțiunile îndreptate nemijlocit spre săvârșirea raportului sexual (dezbrăcarea victimei, imobilizarea ei, aplicarea violenței față de ea pentru a-i înfrânge rezistența etc.), dar care nu au condus la începerea raportului sexual, din cauze ce nu depind de voința făptuitorului, formează tentativa de viol. Acțiunile date pot forma tentativa de viol numai dacă au fost întreprinse în scopul săvârșirii raportului sexual.

---

4 V. Dongoroz și alții, *Explicații teoretice ale Codului penal român*, vol. III, București, Editura Academiei, All Beck, 2003, p. 333.

Renunțarea de bunăvoie la săvârșirea violului este o circumstanță care exclude răspunderea pentru tentativa de viol. Însă, așa cum rezultă din prevederile alin. (3) al art. 56 din CP al RM, în acest caz, făptuitorul poate fi tras la răspundere pentru acțiunile pe care le-a realizat de facto (de exemplu, pentru infracțiunile prevăzute la art. 153, 154, 175 din CP al RM etc.). Dacă victima a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală (de exemplu, vătămarea intenționată – gravă, medie sau ușoară – a integrității corporale sau a sănătății), pentru a împiedica consumarea violului, acea faptă va fi considerată ca fiind săvârșită în stare de legitimă apărare.

Latura subiectivă a infracțiunii de la art. 171 din CP al RM se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele violului constau în: năzuința satisfacerii necesității sexuale (de cele mai dese ori); răzbunare; năzuința de a dezonora victima în fața altora; năzuința de a determina victima să se căsătorească cu făptuitorul etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 14 ani.

În cele ce urmează vor fi supuse analizei agravantele violului care necesită a fi examinate:

Violul săvârșit repetat *(lit. a) din alin. (2) al art. 171 din CP al RM).*

Violul se consideră repetat, dacă făptuitorul a comis anterior un alt viol, cu condiția că acesta nu a fost condamnat pentru vreunul din ele și că nu a expirat termenul de prescripție.

Dacă făptuitorul realizează două sau mai multe raporturi sexuale asupra aceleiași victime și în executarea aceleiași intenții infracționale, violul prezintă forma prelungită de săvârșire a infracțiunii unice, consumându-se în momentul comiterii ultimului raport sexual; în acest caz, făptuitorul nu poate fi tras la răspundere conform lit. a) din alin. (2) al art. 171 din CP al RM. Dacă raporturile sexuale au fost săvârșite cu două sau mai multe victime, chiar în cazul unei întreruperi de scurtă durată între aceste raporturi, trebuie aplicată dispoziția de la lit. a) din alin. (2) al art. 171 din CP al RM.

La săvârșirea a două sau mai multor violuri, pentru care este prevăzută răspundere la diferite alineate ale art. 171 din CP al RM cele comise se califică de sine stătător, conform regulilor concursului de infracțiuni. Calificarea este similară în situația săvârșirii, într-un caz, a violului consumat sau a realizării autoratului la viol, iar în alt caz – a tentativei de viol sau, respectiv, a complicității la viol.

Violul săvârșit cu bună-știință asupra unui minor *(lit. b) din alin. (2) al art. 171 din CP al RM).*

Având în vedere prevederea de la lit. b) din alin. (3) al art. 171 din CP al RM, victima violului săvârşit cu bună-ştiinţă asupra unui minor trebuie să aibă vârsta între 14 şi 18 ani. Mai mult, făptuitorul trebuie să aibă certitudinea privind vârsta victimei (din maniera de conduită a acesteia, din aspectul ei exterior sau din alte surse). Dacă făptuitorul presupunea, în mod întemeiat, că victima a împlinit majoratul, agravanta analizată nu-i poate fi imputată. O asemenea ipoteză se poate atesta în cazul victimelor care au o vârstă cu puţin sub 18 ani sau care, datorită proceselor de accelerare, arată mai în vârstă.

Violul săvârşit de două sau mai multe persoane *(lit. c) din alin. (2) al art. 171 din CP al RM).*

Această agravantă se aplică în situaţia în care asupra victimei violului acţionau de comun acord nu mai puţin de două persoane. Violul săvârşit de două sau mai multe persoane are loc în următoarele cazuri: 1) coautoratul; 2) săvârşirea infracţiunii de către o persoană care întruneşte semnele subiectului infracţiunii, în comun cu o persoană care nu întruneşte aceste semne; 3) săvârşirea infracţiunii de către o persoană care întruneşte semnele subiectului infracţiunii, prin intermediul unei persoane care nu întruneşte aceste semne.

Ca viol săvârşit de două sau mai multe persoane sunt calificate nu doar acţiunile persoanelor care au săvârşit raportul sexual, dar şi acţiunile persoanelor care, prin aplicarea constrângerii fizice sau psihice faţă de victimă, au făcut posibilă săvârşirea acestuia.

Coautor al violului săvârşit de două sau mai multe persoane asupra unei femei poate fi şi o femeie[5]. Dacă aceasta din urmă aplica lovituri victimei, pentru a-i înfrânge rezistenţa, sau ţinea victima imobilizată, pentru ca ceilalţi coautori (de sex masculin) să poată săvârşi raportul sexual, sau a ajutat la aducerea victimei în starea de imposibilitate de a se apăra ori de a-şi exprima voinţa, sau a săvârşit pe altă cale acţiunea adiacentă din cadrul violului, atunci persoana respectivă îndeplineşte o parte a laturii obiective a violului, deci trebuie considerată coautor al violului.

Agravanta analizată a violului funcţionează şi atunci când făptuitorii, acţionând conjugat şi aplicând constrângerea fizică sau psihică faţă de mai multe persoane, săvârşesc ulterior, fiecare din ei, un raport sexual cu una dintre aceste persoane.

Violul săvârşit de două sau mai multe persoane trebuie deosebit de complicitatea la viol, când cele comise sunt calificate potrivit art. 42 şi art. 171 din

---

5 *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Под общ. ред. В. В. Мозякова, Москва, Экзамен, 2004, с. 264.

CP al RM. Complicele la viol este persoana care: a ademenit victima într-un loc dinainte convenit, comod pentru săvârșirea violului; a pus la dispoziție mijlocul său de transport, în scopul săvârșirii violului; a pregătit mijloacele necesare aducerii victimei în starea de imposibilitate de a se apăra sau de a-și exprima voința; a săvârșit cu victima un raport sexual benevol, creând imediat condițiile pentru comiterea violului de către alte persoane, cu care a intrat în înțelegere prealabilă etc.

Persoana poate fi considerată complice la viol numai dacă între fapta ei și viol există o legătură de cauzalitate. În alți termeni, aceasta trebuie să-și dea seama că fapta ei are menirea să contribuie la săvârșirea violului de către alte persoane.

Violul săvârșit prin drogarea sau otrăvirea prealabilă intenționată a victimei *(lit. d) din alin. (2) al art. 171 din CP al RM).*

Se are în vedere una din ipotezele când violul este săvârșit profitându-se de imposibilitatea victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința, când însuși făptuitorul creează această stare. Agravarea răspunderii penale se justifică prin faptul că, în vederea creării acestei stări, făptuitorul utilizează nu orice fel de mijloace, ci droguri sau substanțe otrăvitoare. Or, intoxicarea victimei cu asemenea substanțe poate pune în pericol nu doar sănătatea, dar și viața victimei.

În cazul drogării sau otrăvirii prealabile intenționate a victimei, făptuitorul îi administrează acesteia substanțe narcotice, psihotrope sau chimice toxice, de regulă, cu proprietăți sedative, care au ca efect prevenirea opunerii de rezistență a victimei sau reducerea substanțială a intensității acestei rezistențe; astfel, făptuitorul nu mai are nevoie să recurgă la constrângerea fizică sau psihică pentru a învinge rezistența opusă de victimă.

Violul însoțit de contaminarea intenționată cu o boală venerică *(lit. e) din alin. (2) al art. 171 din CP al RM).*

Din rândul bolilor venerice fac parte: sifilisul, blenoragia, șancrul moale, limfogranulomatoza pubiană etc. Contaminarea victimei cu o altă boală decât cea venerică exclude aplicarea acestei agravante.

Condițiile în care agravanta dată funcționează sunt următoarele: a) făptuitorul cunoaște că suferă de o boală venerică; b) între săvârșirea raportului sexual cu victima și boala de care aceasta s-a contaminat există legătura de cauzalitate; c) față de urmările prejudiciabile sub formă de contaminare cu boală venerică a fost manifestată intenția – directă sau indirectă.

Calificarea suplimentară conform art. 211 din CP al RM nu este necesară.

Violul însoțit de torturarea victimei *(lit. f) din alin. (2) al art. 171 din CP al RM).*

Literalmente, prin "torturare" se înțelege acțiunea de a supune pe cineva la tortură. De aceea, pentru a evita repetările inutile, facem trimitere la explicațiile de rigoare referitoare la fapta de la lit. e) din alin. (2) al art. 151 din CP al RM.

Violul însoțit de amenințarea victimei sau a rudelor ei apropiate cu moartea ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății *(lit. g) din alin. (2) al art. 171 din CP al RM).*

Noțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a fost definită în cadrul analizei infracțiunii de la art. 155 din CP al RM.

Răspunderea penală pentru modalitatea violului prevăzută la lit. g) din alin. (2) al art. 171 din CP al RM se aplică numai în cazul în care amenințarea cu moartea (cu omor) ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a constituit calea de înfrângere a rezistenței opuse victimei violului. În acest caz, potrivit dispoziției art. 118 din CP al RM, nu este necesară calificarea suplimentară a faptei conform art. 155 din CP al RM.

Dacă amenințarea cu moartea (cu omor) ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a fost expusă după săvârșirea violului (de exemplu, pentru a face presiuni asupra victimei ca aceasta să nu comunice nimănui despre infracțiune), fapta trebuie calificată conform art. 171 din CP al RM, cu excepția lit. g) din alin. (2), și art. 155 din CP al RM.

Violul persoanei care se află în grija, sub ocrotirea, protecția, la educarea sau tratamentul făptuitorului *(lit. a) din alin. (3) al art. 171 din CP al RM).*

Față de preexistența unei situații speciale privitoare la relațiile dintre făptuitor și victimă, săvârșirea de către persoana învestită cu asemenea responsabilități a infracțiunii de viol asupra persoanei care tocmai trebuie să se bucure de prezența făptuitorului și de sprijinul lui, constituie dovada unei sporite periculozități sociale a faptei și a făptuitorului. De aceea, legiuitorul a considerat, și pe bună dreptate, că atingerea adusă inviolabilității sexuale și libertății sexuale într-o astfel de situație este susceptibilă de un tratament agravat.

Victima se află în grija făptuitorului atunci când acesta are obligația legală, contractuală sau morală de a acorda victimei asistență socială.

Victima se află sub ocrotirea făptuitorului atunci când ultimul are calitatea de tutore sau de curator în raport cu victima, sau când acesta și-a asumat în fapt sarcina de a ocroti un minor.

Victima se află sub protecția făptuitorului în cazul în care este privată în mod legal de libertate, iar cel care a săvârșit violul are obligația de a o păzi și supraveghea.

Victima se află la educarea făptuitorului atunci când el face parte din rândul cadrelor didactice sau personalului pedagogic, fie este o persoană angajată de către părinții victimei, pentru educarea și instruirea acesteia.

Victima se află la tratamentul făptuitorului atunci când acesta din urmă face parte din personalul medical, aplicând îngrijirea medicală față de victimă în instituțiile medico-sanitare sau la domiciliu.

Violul unei persoane în vârstă de până la 14 ani *(lit. b) din alin. (3) al art. 171 din CP al RM).*

Aplicarea acestei agravante este posibilă numai în cazurile în care făptuitorul știa sau admitea că săvârșește violul asupra unui minor având vârsta de până la 14 ani.

În situațiile când a avut loc violul unei persoane în vârstă de până la 14 ani, după care raporturile sexuale ce au urmat au fost săvârșite cu consimțământul victimei, cele comise formează concursul infracțiunilor prevăzute la art. 171 și art. 174 din CP al RM.

Violul însoțit de contaminarea intenționată cu maladia SIDA *(lit. c) din alin. (3) al art. 171 din CP al RM).*

Condițiile în a căror prezență persoana poartă răspundere pentru violul însoțit de contaminarea intenționată cu maladia SIDA sunt similare celor în care operează agravanta de la lit. e) din alin. (2) al art. 171 din CP al RM. Însă legiuitorul a prevăzut o răspundere mai aspră pentru contaminarea intenționată a victimei anume cu maladia SIDA, întrucât această boală prezintă un pericol ridicat pentru viața și sănătatea persoanei. În cazul aplicării răspunderii penale pentru modalitatea agravată prevăzută la lit. c) din alin. (3) al art. 171 din CP al RM, nu este necesară calificarea suplimentară potrivit art. 212 din CP al RM.

În interpretarea dispoziției de la lit. d) și e) din alin. (3) al art. 171 din CP al RM, este oportun a apela la explicațiile corespunzătoare făcute anterior.

Violul soldat cu alte urmări grave *(lit. f) din alin. (3) al art. 171 din CP al RM).*

Circumstanța agravantă analizată funcționează în acel caz când există legătura de cauzalitate între viol și urmările grave, adică când se constată că urmările prejudiciabile suportate de victimă sunt tocmai ale violului comis asupra ei.

Legiuitorul nu a descifrat noțiunea "alte urmări grave". Din sensul legii, astfel de urmări pot fi: sinuciderea; pierderea capacității de naștere normală (fără cezariană); graviditatea extrauterină; pierderea capacității de a duce o viață sexuală; apariția gravidității în cazul contraindicațiilor medicale pentru naștere sau întreruperea cursului sarcinii etc.

§2. Acțiuni violente cu caracter sexual

Ceea ce caracterizează infracțiunea prevăzută la art. 172 din CP al RM este că în locul raportului sexual, care reprezintă manifestarea normală a sexualității, instinctul sexual caută a fi satisfăcut prin acte contrare naturii firești a acestora. Denaturând instinctul genetic de procreare, acțiunile violente cu caracter sexual pot duce la deformarea personalității, la conflicte morale, la bulversarea instituției familiei, precum și la alte grave repercusiuni sociale. Acestea condiționează pericolul social major al faptei infracționale examinate, determinând reacția energică a legii penale în vederea prevenirii și combaterii acestei fapte.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 172 din CP al RM are de cele mai dese ori, ca și în cazul violului, un caracter complex, deoarece acesta îl constituie: 1) relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea sexuală și libertatea sexuală a persoanei (obiectul juridic *principal*); 2) relațiile sociale cu privire la libertatea psihică, integritatea corporală, sănătatea sau viața persoanei (obiectul juridic *secundar*).

În cazul modalităților de la lit. b) din alin. (2) și de la lit. a) din alin. (3) ale art. 172 din CP al RM, obiectul juridic principal al infracțiunii analizate este format din relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea sexuală a minorilor.

Obiectul material al acțiunilor violente cu caracter sexual îl constituie corpul persoanei.

Victima în cazul infracțiunii analizate adoptă o postură sau alta, în funcție de modalitatea sub care apare acțiunea principală din cadrul laturii obiective: persoana de sex masculin (în cazul homosexualismului); persoana de sex feminin (în cazul lesbianismului); persoana de sex masculin sau feminin (în cazul satisfacerii poftei sexuale în forme perverse). În cazul primelor două modalități enunțate, victima are aceeași apartenență sexuală ca și autorul (sau coautorul care săvârșește actul sexual).

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 172 din CP al RM se exprimă în fapta prejudiciabilă, concretizată în acțiuni de două tipuri: 1) acțiunea principală: a) homosexualismul; b) lesbianismul; c) satisfacerea poftei sexuale în forme perverse; 2) acțiunea adiacentă: a) constrângerea fizică; b) constrângerea psihică; c) profitarea de imposibilitatea victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința.

Luând în considerație caracterul alternativ al modalităților sub care se exprimă acțiunea principală și acțiunea adiacentă, la calificare va fi suficient a stabili îmbinarea oricăreia din modalitățile de la acțiunea principală cu oricare dintre modalitățile de la acțiunea adiacentă.

Referindu-ne la acțiunea principală, este necesar a specifica că, în general, aceasta se exprimă într-o acțiune constând în imitarea raportului sexual, fie într-o altă acțiune care vizează organele genitale ale bărbatului sau femeii ori alte părți ale corpului, săvârșită pentru satisfacerea poftei (necesității) sexuale.

O astfel de acțiune nu se rezumă doar la “penetrarea sexuală”, adică la introducerea membrului viril în cavitățile naturale ale altei persoane, pentru satisfacerea poftei (necesității) sexuale. Se au în vedere și alte acte sau contacte sexuale care implică organele genitale sau alte părți ale corpului[6]. Acțiunea principală în contextul infracțiunii prevăzute la art. 172 din CP al RM nu constituie un raport sexual. De aceea, în legătură cu această acțiune nu poate fi folosită expresia de tipul “raport sexual nefiresc”. În caz contrar, vom ajunge la aplicarea legii penale prin analogie, ceea ce ar reprezenta o gravă încălcare a principiului legalității.

Cât privește modalitățile, notele caracteristice sub care se poate prezenta acțiunea principală, acestea sunt:

- homosexualismul, care reprezintă introducerea membrului viril al unei persoane de sex masculin în rectul altei persoane de sex masculin;
- lesbianismul, care constituie: contactul dintre organele genitale a două persoane de sex feminin; manipulările cu aceste organe cu ajutorul degetelor mâinilor; alte asemenea acte și contacte săvârșite cu ajutorul mâinilor și altor părți ale corpului;
- satisfacerea poftei sexuale în forme perverse, reprezentând următoarele genuri de acte și contacte analo-genitale, analo-digitale, oralo-genitale, oralo-anale, faloimitatoare etc.:
  - introducerea membrului viril sau a altor părți ale corpului persoanei de sex masculin în rectul persoanei de sex feminin;
  - actele oralo-genitale între bărbați, între femei, între bărbat și femeie;
  - imitarea raportului sexual prin săvârșirea unor fricțiuni cu membrul viril în spațiul dintre mamelele femeii, coapsele, umărul și gâtul ei, ori pe suprafața abdomenului acesteia;
  - imitarea actului homosexual pe calea introducerii de către o persoană de sex masculin a unui mulaj al membrului viril în rectul altei persoane de sex masculin;
  - imitarea actului de lesbianism pe calea introducerii de către o persoană de sex feminin a unui mulaj al membrului viril în cavitatea vaginală ori în rectul altei persoane de sex feminin;

---

[6] Ю. Е. Пудовичкин, *Ответственность за преступления против несовершеннолетних*, Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2002, с. 218-219.

- introducerea de către o persoană de sex feminin a unui mulaj al membrului viril sau a unei părți a corpului său în rectul unei persoane de sex masculin;
- imitarea “penetrării sexuale” pe calea masturbării unei persoane de sex masculin de către o persoană de sex feminin (sau viceversa) ori a unei persoane de sex masculin de către o altă persoană de sex masculin;
- săvârșirea (prin constrângere) a actelor sau a contactelor sus-menționate de către două sau mai multe persoane, când făptuitorul își satisface pofta (necesitatea) sexuală prin contemplarea celor comise.

Noțiunile “constrângerea fizică”, “constrângerea psihică”, “profitarea de imposibilitatea victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința”, care se referă la acțiunea adiacentă în contextul acțiunilor violente cu caracter sexual, au, în principiu, aceeași semnificație ca și noțiunile similare ce caracterizează acțiunea adiacentă în contextul violului.

Infracțiunea examinată este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul începerii acțiunilor cu caracter sexual. Nu putem vorbi despre renunțarea de bunăvoie la săvârșirea infracțiunii analizate dacă s-au traversat următoarele limite: a) buzele, care delimitează cavitatea bucală – în cazul actului de felație asupra victimei; b) partea anterioară a membrului viril – în cazul actului de felație a victimei; c) labiile mari (sau mici, în funcție de particularitățile individuale) – în cazul frontajului sau al unor penetrări în profunzimea vaginului; d) sfincterul exterior al rectului – în cazul actelor sau contactelor anale.

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 172 din CP al RM se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. Pe lângă năzuința satisfacerii poftei (necesității) sexuale, motivele infracțiunii se concretizează în: năzuința de a înjosi cinstea și demnitatea victimei; năzuința de a impune victima să îndeplinească în viitor cerințele făptuitorului, prin amenințarea de a răspândi despre ea informații defăimătoare, legate de săvârșirea acțiunilor violente cu caracter sexual; răzbunare; intenții huliganice etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 14 ani. Trebuie de evidențiat că subiectul infracțiunii analizate poate avea rolul de partener activ sau de partener pasiv în cadrul actului sau contactului sexual respectiv.

În privința circumstanțelor agravante de la alin. (2) și (3) ale art. 172 din CP al RM este admisă o abordare similară celei referitoare la agravantele corespondente ale violului.

§3. Constrângerea la acțiuni cu caracter sexual

Inviolabilitatea sexuală sau libertatea sexuală a persoanei pot fi vătămate nu doar prin săvârșirea violului sau a acțiunilor violente cu caracter sexual. Nu mai puțin periculos pentru desfășurarea în normalitate a relațiilor sociale este cazul constrângerii la comiterea de acte sau contacte sexuale prin șantajarea victimei sau prin exploatarea dependenței acesteia față de făptuitor.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 173 din CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea sexuală sau libertatea sexuală a persoanei.

În timpul constrângerii prin șantaj, în subsidiar se aduce atingere relațiilor sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei (care obțin calitatea de obiect juridic secundar).

Dată fiind natura constrângerii aplicate, infracțiunea nu are obiect material.

Victimă a infracțiunii analizate poate fi orice persoană fizică, indiferent de apartenența sexuală a acesteia.

Latura obiectivă a constrângerii la acțiuni cu caracter sexual se exprimă în fapta prejudiciabilă constând în acțiunea de constrângere a unei persoane la raporturi sexuale, homosexualism, lesbianism ori la săvârșirea altor acțiuni cu caracter sexual. Structura laturii obiective a infracțiunii date mai include una din următoarele două metode ale constrângerii: a) șantajul sau b) profitarea de dependența materială, de serviciu sau de altă natură a victimei.

Metodele de constrângere, nominalizate în dispoziția art. 173 din CP al RM, sunt prezentate exhaustiv. De aceea, nu se are în vedere nici constrângerea fizică, nici cea psihică, exercitate în cazul infracțiunilor de la art. 171 și art. 172 din CP al RM.

Constrângerea prin șantaj se exprimă în amenințarea cu divulgarea informațiilor care, devenind notorii, pot prejudicia onoarea și demnitatea victimei sau a persoanelor apropiate ei ori pot fi cauza altor urmări nedorite. Conținutul unor asemenea informații despre victimă poate privi: practicarea prostituției; boala venerică a acesteia; consumul de substanțe narcotice sau psihotrope; săvârșirea unor ilegalități; infidelitatea conjugală etc. Totodată, la calificare nu are importanță dacă aceste informații sunt mincinoase sau veridice.

Interpretând noțiunea "dependența materială, de serviciu sau de altă natură a victimei", este necesar să ne adresăm explicațiilor privind noțiunea similară menționată la lit. c) din alin. (2) al art. 150 din CP al RM.

Totodată, este obligatoriu ca făptuitorul să profite de dependența victimei față de el, adică să folosească conștient starea dificilă în care aceasta se află.

Deseori, constrângerea prin profitarea de dependenţa materială, de serviciu sau de altă natură a victimei se manifestă prin aceea că făptuitorul pune condiţia să nu violeze drepturile şi interesele legitime ale victimei, dacă aceasta va accepta raportul sexual, homosexualismul, lesbianismul sau alte acţiuni cu caracter sexual.

Noţiunile "raportul sexual", "homosexualismul", "lesbianismul" au aceeaşi semnificaţie ca şi în cazul infracţiunilor de viol şi, respectiv, al acţiunilor violente cu caracter sexual. Prin "alte acţiuni cu caracter sexual" se înţelege "satisfacerea poftei sexuale în forme perverse", noţiune examinată în cadrul analizei faptei infracţionale de la art. 172 din CP al RM.

Infracţiunea prevăzută la art. 173 din CP al RM este o infracţiune formală. Ea se consideră consumată din momentul avansării cerinţelor de intrare într-un raport sexual, de săvârşire a actului de homosexualism, lesbianism sau a altor acţiuni cu caracter sexual, întărind aceste cerinţe prin constrângerea corespunzătoare. La calificare, nu contează dacă făptuitorul a săvârşit sau nu raportul sexual, homosexualismul, lesbianismul ori alte acţiuni cu caracter sexual. Însă această împrejurare trebuie luată în consideraţie la individualizarea pedepsei.

De una singură, propunerea de a săvârşi respectivele acţiuni cu caracter sexual nu poate fi calificată potrivit art. 173 din CP al RM.

Latura subiectivă a infracţiunii de constrângere la acţiuni cu caracter sexual se exprimă, în primul rând, prin vinovăţie sub formă de intenţie directă. Motivul acestei infracţiuni constă, de cele mai multe ori, în năzuinţa făptuitorului de a-şi satisface necesităţile sexuale.

Subiectul infracţiunii date este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârşirii infracţiunii a împlinit vârsta de 16 ani. Apartenenţa sexuală a subiectului nu importă la calificare.

Dacă o persoană cu funcţie de răspundere a săvârşit fapta prevăzută la art. 173 din CP al RM prin folosirea situaţiei de serviciu, ea poate fi trasă la răspundere conform art. 327 din CP al RM (fără calificare suplimentară potrivit art. 173 din CP al RM).

Secțiunea a III-a. INFRACȚIUNI CONTRA INVIOLABILITĂȚII SEXUALE A MINORILOR

§1. Raportul sexual cu o persoană care nu a atins vârsta de 16 ani

Inviolabilitatea sexuală a minorilor constituie o condiție importantă a dezvoltării sexuale normale a acestora. Raportul sexual cu o persoană care nu a atins vârsta de 16 ani, dar mai ales actul de homosexualism sau de lesbianism săvârșit asupra unei asemenea persoane, poate avea grave repercusiuni nu doar de ordin fizic, dar mai ales de ordin psihosocial. Deseori, devenind maturi, copiii traumatizați sexual se evidențiază printr-un respect redus față de propria persoană, printr-un simț hipertrofiat al culpei și rușinii, prin înstrăinare în raport cu alte persoane, prin înclinația spre alcoolism și narcomanie, fiind predispuși spre sinucidere și victimizare. Nu este exclus ca astfel de persoane să comporte un potențial pericol pentru alții pentru tot restul vieții.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 174 din CP al RM îl formează relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea sexuală a persoanelor care nu au atins vârsta de 16 ani.

Obiectul material al infracțiunii analizate îl constituie corpul persoanei.

Victimă a infracțiunii date poate fi numai persoana de sex feminin sau masculin, care la momentul săvârșirii infracțiunii nu a atins vârsta de 16 ani. La calificare nu are importanță gradul de maturizare sexuală a victimei.

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 174 din CP al RM se exprimă în fapta prejudiciabilă, manifestată prin acțiune. Această acțiune poate îmbrăca oricare din modalitățile următoare: 1) raportul sexual; 2) homosexualismul; 3) lesbianismul.

Noțiunile de raport sexual, homosexualism și lesbianism nu necesită a fi caracterizate, deoarece au fost definite cu ocazia analizei infracțiunilor de la art. 171 și art. 172 din CP al RM.

În dispoziția de la art. 174 din CP al RM nu se face nici o referire la satisfacerea poftei sexuale în forme perverse (alte acțiuni cu caracter sexual). Astfel de acțiuni săvârșite în lipsa unei constrângeri fizice sau psihice, a șantajului sau profitând de dependența de orice natură a victimei, precum și de imposibilitatea acesteia de a se apăra sau de a-și exprima voința, pot fi calificate numai conform art. 175 din CP al RM[7]. Vulnerabilitatea acestei soluții (sub aspectul

---

[7] Ibidem, p. 217; *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Под общ. ред. В. В. Мозякова, с. 272.

evaluării corecte a pericolului social al faptei) impune intervenția legiuitorului, în vederea incriminării altor acțiuni cu caracter sexual, săvârșite față de o persoană care nu a atins vârsta de 16 ani. Însă la moment, în absența unei alternative, astfel de acțiuni trebuie calificate conform art. 175 din CP al RM.

Sub incidența dispoziției art. 174 din CP al RM se află raportul sexual, homosexualismul și lesbianismul, care au fost săvârșite cu consimțământul victimei sau prin amenințarea ce i-a fost adusă acesteia de a-i distruge sau a-i deteriora bunurile (mobile sau imobile), sau prin orice alt gen de constrângere – explicită sau implicită (cu excepția celei specificate în textul art. 171-173 din CP al RM).

Exprimarea consimțământului de către victimă are, în contextul infracțiunii analizate, un caracter dualist: 1) consimțământul univoc, la a cărui temelie se poate afla curiozitatea, interesul material sau atracția sexuală; 2) consimțământul aparent, care constă în neîmpotrivirea victimei, din cauza că ea nu înțelege semnificația celor ce i se întâmplă.

Ultima ipoteză este valabilă în cazul copiilor de vârstă fragedă (de regulă de până la 5-6 ani). Consimțământul aparent al acestora nu are nici o relevanță juridică, iar făptuitorul este conștient de acest fapt. De aceea, raportul sexual, actul de homosexualism sau lesbianism, săvârșit cu o persoană de vârstă fragedă, trebuie calificate potrivit lit. b) din alin. (3) al art. 171 sau lit. a) din alin. (3) al art. 172 din CP al RM. În astfel de cazuri, există toți indicii pentru a recunoaște că făptuitorul a profitat de imposibilitatea victimei de a-și exprima voința.

Infracțiunea prevăzută la art. 174 din CP al RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul începerii raportului sexual, a actului de homosexualism sau lesbianism.

Latura subiectivă a infracțiunii examinate se exprimă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă. Motivul infracțiunii se concretizează, de cele mai dese ori, în năzuința făptuitorului de a-și satisface necesitățile sexuale.

Este obligatoriu ca făptuitorul să nu presupună, ci să știe cu certitudine că, la momentul comiterii infracțiunii, victima nu a atins vârsta de 16 ani. Această certitudine se poate datora: cunoașterii anterioare a victimei; aspectului exterior al acesteia; manierei de conduită a victimei etc.

Subiectul faptei infracționale incriminate la art. 174 din CP al RM este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. Ca subiect poate evolua o persoană de sex masculin sau o persoană de sex feminin.

§2. Acțiuni perverse

Pericolul social al infracțiunii prevăzute la art.175 din CP al RM constă în primejduirea dezvoltării fizice și psihice normale a minorilor, în depravarea lor morală, în dezvoltarea la ei a unor reprezentări eronate despre viața sexuală, iar uneori – a unor deviații de la normele firești ale vieții sexuale. Curiozitatea inerentă vârstei, receptivitatea sporită condiționată de starea psihofizică a minorului, influența făptuitorului, toate acestea fac să crească pericolul social al acțiunilor perverse, reclamând reacția penală împotriva acestei fapte.

Obiectul juridic special al infracțiunii analizate îl formează relațiile sociale privind inviolabilitatea sexuală a persoanei care are vârsta de până la 16 ani.

Obiectul material al infracțiunii de la art. 175 din CP al RM îl constituie corpul persoanei.

Victima infracțiunii date poate fi numai persoana de sex feminin sau masculin, care la momentul comiterii infracțiunii nu a împlinit vârsta de 16 ani.

Latura obiectivă a infracțiunii incriminate la art. 175 din CP al RM se exprimă în fapta prejudiciabilă concretizată în acțiuni perverse.

Prin "acțiuni perverse" se are în vedere, înainte de toate, acțiunile cu caracter sexual (altele decât raportul sexual, homosexualismul și lesbianismul), care sunt săvârșite fără constrângere fizică sau psihică, ori prin șantaj, fără a profita de dependența de orice natură a victimei ori de imposibilitatea acesteia de a se apăra sau de a-și exprima voința. Sub incidența dispoziției art. 175 din CP al RM se află acele acțiuni cu caracter sexual, care au fost comise cu consimțământul victimei, sau prin amenințarea ce i-a fost adusă acesteia de a-i distruge sau a-i deteriora bunurile (de exemplu, de a-i rupe hainele), sau prin orice alt gen de constrângere – explicită sau implicită (cu excepția celei specificate în textul art. 171-173 din CP al RM). În context, semantismul dualist al conceptului "exprimarea consimțământului de către victimă" trebuie abordat de aceeași manieră ca în cazul infracțiunii de la art. 174 din CP al RM.

De asemenea, ca modalități faptice ale acțiunilor perverse pot să apară: dezgolirea organelor genitale ale făptuitorului în prezența victimei; dezgolirea organelor genitale ale victimei, însoțită de contemplarea, pipăirea, sărutarea acestora; săvârșirea raportului sexual, a actului de homosexualism, lesbianism sau a altor acțiuni cu caracter sexual, săvârșite special între făptuitori (sau de către un singur făptuitor – în cazul masturbării sale), astfel ca victima să poată urmări aceasta etc.

Dacă acțiunile perverse au fost însoțite de vătămarea gravă, medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății (de exemplu, ruperea himenului),

lipsind condițiile de aplicare a art. 171-173 din CP al RM, cele comise trebuie calificate prin concurs: art. 175 și art. 151-154 sau art. 157 din CP al RM.

Mai sus au fost caracterizate modalitățile faptice "fizice" ale acțiunilor perverse, care presupun, în general, un contact direct între făptuitor și victimă. Însă o serie de modalități faptice ale acestei infracțiuni, numite "intelectuale", nu presupun un asemenea contact între făptuitor și victimă. În șirul acestora se înscriu discuțiile cu caracter obscen și cinic despre viața sexuală; audierea înregistrărilor cu conținut pornografic; vizionarea imaginilor de orice gen cu același conținut; lecturarea literaturii cu conținut pornografic etc.

Deși la calificare nu se ia în calcul diferențierea dintre acțiunile perverse "fizice" și cele "intelectuale", la individualizarea pedepsei este necesară distingerea lor. Or, acțiunile perverse "fizice" denotă un grad mai mare de periculozitate, putând degenera mai facil în infracțiunea prevăzută la art. 171 sau art. 172 din CP al RM.

În concluzie, se poate menționa că acțiunile perverse pot fi comise: a) asupra victimei; b) în prezența victimei.

Săvârșirea acțiunilor perverse asupra victimei se poate exprima în comiterea altor acțiuni cu caracter sexual (altor decât raportul sexual, actul de homosexualism sau lesbianism), dar este obligatoriu să existe consimțământul univoc al victimei și să nu se exercite o constrângere – explicită sau implicită – asupra acesteia. În caz contrar, fapta trebuie calificată conform art. 171-173 din CP al RM.

Săvârșirea acțiunilor perverse asupra victimei (cu excepția celei exprimate în comiterea altor acțiuni cu caracter sexual), precum și săvârșirea acțiunilor perverse în prezența victimei, poate fi făcută și în absența consimțământului univoc al victimei. Dacă, în această ipoteză, față de victimă se exercită o constrângere (de exemplu, este forțată să-și dezgolească organele genitale, fie este imobilizată pentru ca făptuitorul s-o poată palpa, sau este ținută încuiată într-o încăpere în care îi sunt demonstrate filme pornografice etc.), cele comise necesită a fi calificate prin concurs: potrivit art. 175 și, în funcție de circumstanțele concrete ale cazului, art. 151-155, 166 etc. din CP al RM.

Infracțiunea prevăzută la art. 175 din CP al RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul începerii acțiunilor perverse.

Latura subiectivă a infracțiunii analizate se exprimă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele infracțiunii pot fi diferite: năzuința făptuitorului de a-l iniția pe minor în detaliile vieții sexuale, în vederea exploatării lui sexuale pe viitor; năzuința de a-și satisface necesitățile sexuale etc.

Subiect al acestei infracțiunii poate fi persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 14 ani. Ca subiect poate evolua o persoană de sex masculin sau una de sex feminin.

Capitolul VI

INFRACȚIUNI CONTRA DREPTURILOR POLITICE, DE MUNCĂ ȘI ALTOR DREPTURI CONSTITUȚIONALE ALE CETĂȚENILOR

Secțiunea I. NOȚIUNEA, CARACTERIZAREA GENERALĂ ȘI TIPURILE INFRACȚIUNILOR CONTRA DREPTURILOR POLITICE, DE MUNCĂ ȘI ALTOR DREPTURI CONSTITUȚIONALE ALE CETĂȚENILOR

În conformitate cu alin. (3) al art. 1 din Constituția Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.07.1994[1], Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate. Capitolele I și II din Titlul II al Constituției concretizează și dezvoltă aserțiunea din alin. (3) al art. 1 privind vocația de valoare supremă a drepturilor și libertăților omului.

În acest mod, se recunoaște că respectarea deplină a drepturilor omului și a libertăților fundamentale este o condiție prealabilă necesară asigurării unui viitor prosper în cadrul unei Europe unite. Apărarea drepturilor omului reprezintă baza societății civile democratice. Neglijarea acestor drepturi, în discordanță cu angajamentele asumate în domeniul dimensiunii umane, constituie cauza principală de instabilitate și conflicte în societate, fiind incompatibilă cu aspirațiile proeuropene ale unei națiuni.

În sistemul de garanții ale drepturilor și libertăților omului, un loc important aparține apărării juridico-penale a acestor valori. Astfel, conform art. 2 din CP al RM, legea penală apără împotriva infracțiunilor, inclusiv, drepturile și libertățile persoanei. În corespundere cu această prevedere, în art. 176-185[1] din Capitolul V al Părții speciale a Codului penal, este stabilită răspunderea penală pentru cele mai periculoase, din punct de vedere social, încălcări ale drepturilor constituționale ale cetățenilor.

---

1 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 1, 1994.

Cu privire la denumirea de drepturi constituționale ale cetățenilor, subliniem că aceasta este folosită într-un sens convențional, cu o semnificație mai mult de prescurtare terminologică, deoarece, în fapt, prin această denumire se înțeleg, în egală măsură, și libertățile inerente și proprii tuturor ființelor umane, prevăzute în Constituție. Vorbind, deci, despre drepturi constituționale ale cetățeanului, vom înțelege, de regulă, drepturile și libertățile ființelor umane – cetățeni ai Republicii Moldova, cetățeni străini sau apatrizi – care sunt expuse în textul Constituției.

Obiectul juridic generic al infracțiunilor contra drepturilor politice, de muncă și altor drepturi constituționale ale cetățenilor este format din relațiile sociale privitoare la realizarea drepturilor constituționale ale cetățenilor. ***Obiectul juridic special*** îl reprezintă relațiile sociale referitoare la realizarea unui drept constituțional concret al cetățeanului, care sunt supuse lezării prin săvârșirea unei sau altei infracțiuni (de exemplu: relațiile sociale privitoare la realizarea dreptului la viața intimă, familială și privată, lezate prin infracțiunea de la art. 177 din CP al RM; relațiile sociale privitoare la realizarea dreptului la secretul corespondenței, lezate prin infracțiunea de la art. 178 din CP al RM; relațiile sociale referitoare la realizarea dreptului la inviolabilitatea domiciliului, lezate prin infracțiunea de la art. 179 din CP al RM etc.)

În unele componențe de infracțiuni, este necesară stabilirea ***obiectului material***: trimiterile poștale (în cazul infracțiunii de la art. 178 din CP al RM); localurile secțiilor de votare, urnele de vot, documentele electorale sau corpul persoanei (în cazul infracțiunii de la art. 181 din CP al RM); corpul persoanei (în cazul infracțiunii de la art. 184 din CP al RM) etc.

Prin prisma ***laturii obiective*** a infracțiunilor contra drepturilor politice, de muncă și altor drepturi constituționale ale cetățenilor, să menționăm că majoritatea componențelor date de infracțiuni sunt formale. În unele cazuri, ele sunt construite ca materiale (în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 180, 183; alin (5) al art. 185^1 din CP al RM). În cazul infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 176 și 185 din CP al RM, se poate vorbi despre combinarea indicilor unei componențe de infracțiune materiale cu indicii unei componențe de infracțiune formale. În situația unor componențe de infracțiuni în general formale, anumite modalități agravate iau forma unei componențe de infracțiune materiale (de exemplu, modalitățile de la lit. b), d) și e) din art. 181; lit. c) și d) din alin. (2) al art. 184 din CP al RM).

Cele mai multe dintre infracțiunile din Capitolul V al Părții speciale a Codului penal sunt săvârșite pe calea acțiunii sau inacțiunii. În cazuri mai rare, fapta prejudiciabilă ia numai forma acțiunii (în ipoteza faptelor de la art. 177, 178 și 182 din CP al RM).

În cazul unor componențe de infracțiuni, este obligatorie stabilirea mijloacelor de săvârșire a infracțiunii: mass-media, utilizată la săvârșirea infracțiunii de la lit. a) din alin. (2) al art. 177 din CP al RM; mijloacele tehnice speciale, destinate pentru dobândirea ilicită a informației, care sunt utilizate la comiterea faptei de la lit. b) din alin. (2) art. 178 din CP al RM; armele sau alte obiecte care au servit drept armă ori au fost special adaptate pentru vătămarea integrității corporale sau a sănătății, aplicate la comiterea faptei de la lit. a) din alin. (2) al art. 184 din CP al RM etc.

Pentru a intra sub incidența art. 176-185[1] din CP al RM, faptele descrise în aceste norme trebuie să fie executate în condiții de ilegalitate. În conformitate cu art.54 din Constituție, nu este ilegală restrângerea exercițiului unui drept, dacă aceasta se face în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției. Totodată, restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

Din punctul de vedere al ***laturii subiective***, infracțiunile prevăzute la art. 176-185[1] din CP al RM se caracterizează prin intenție: directă – în situația în care componența de infracțiune este formală – sau directă ori indirectă – în cazul când componența de infracțiune este materială.

În raport cu urmările prejudiciabile ale unor infracțiuni, făptuitorul manifestă imprudență (de exemplu, faptele prevăzute la lit. d), e) din art. 181; art. 183; lit. d) din alin. (2) al art. 184 din CP al RM).

Subiectul infracțiunilor contra drepturilor politice, de muncă și altor drepturi constituționale ale cetățenilor este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. În cazul unor componențe de infracțiuni, este necesară prezența subiectului special: persoana cu funcție de răspundere (lit. a) din art. 176; art. 180; lit. a) din alin. (1) al art. 184 din CP al RM); persoana cu funcție de răspundere sau persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală (lit. b) din alin. (2) al art. 177; lit. a) din alin. (3) al art. 179; art. 183 din CP al RM.)

Persoana juridică ce desfășoară activitatea de întreprinzător poate fi subiectul infracțiunii prevăzute la art. 185[1] din CP al RM.

În urma trecerii în revistă a elementelor constitutive ale infracțiunilor, prevăzute în Capitolul V din Partea specială a Codului penal, putem formula următoarea **definiție** a noțiunii acestor infracțiuni: prin "infracțiuni contra drepturilor politice, de muncă și altor drepturi constituționale ale cetățenilor" se

înțeleg faptele prejudiciabile, săvârșite cu intenție, care lezează, prin excelență, relațiile sociale privitoare la realizarea drepturilor constituționale ale cetățenilor, răspunderea penală pentru care se prevede în art. 176-185[1] din CP al RM.

Punând la bază diferențierea drepturilor constituționale ale cetățenilor, care rezultă din titulatura Capitolului V din Partea specială a Codului penal, precum și din clasificarea drepturilor omului, care răspunde concepției Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale[2] și Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice[3], putem distinge următoarele patru **tipuri ale infracțiunilor** prevăzute de capitolul nominalizat:

a) infracțiuni contra principiului egalității și drepturilor politice ale cetățeanului (prevăzute la art. 176, 180, 181, 182, 184 și 185 din CP al RM):
b) infracțiuni contra drepturilor de muncă ale cetățeanului (prevăzută la art. 183 din CP al RM);
c) infracțiuni contra drepturilor civile ale cetățeanului (prevăzute la art. 177, 178 și 179 din CP al RM);
d) infracțiuni contra drepturilor culturale ale cetățeanului (prevăzută la art. 185[1] din CP al RM).

Secțiunea a II-a. INFRACȚIUNI CONTRA PRINCIPIULUI EGALITĂȚII ȘI DREPTURILOR POLITICE ALE CETĂȚEANULUI

§1. Încălcarea egalității în drepturi a cetățenilor

La art. 176 din CP al RM este prevăzută răspunderea penală pentru încălcarea drepturilor și libertăților cetățenilor, garantate prin Constituție și prin alte legi, în funcție de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 176 din CP al RM îl constituie relațiile sociale care țin de realizarea eficientă, în conformitate cu art.16 al Constituției, a principiului egalității în drepturi a cetățenilor.

În afară de aceste relații și valori sociale, este posibil să fie lezate relațiile sociale cu privire la integritatea corporală, sănătatea, libertatea psihică sau fi-

---

[2] Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, vol. 1, Chișinău, Moldpres, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, p. 18-30.

[3] *Idem*, p. 32-49.

zică a unei alte persoane (de exemplu, încălcarea dreptului la integritatea fizică și psihică, proclamat în art. 24 al Constituției, în funcție de unele motive de discriminare (dacă fapta nu constituie o infracțiune mai gravă)).

De regulă, încălcarea egalității în drepturi a cetățenilor nu presupune prezența obligatorie a unui ***obiect material***. Totuși, dacă această încălcare presupune și o oarecare influențare directă asupra corpului persoanei, atunci acesta va forma obiectul material al infracțiunii în cauză.

Victima infracțiunii prevăzute la art. 176 din CP al RM poate fi orice persoană, indiferent dacă este cetățean al Republicii Moldova, cetățean al unui alt stat sau apatrid.

Latura obiectivă a faptei penale în cauză include: a) fapta (acțiunea sau inacțiunea) prejudiciabilă de încălcare a drepturilor și libertăților cetățenilor, garantate prin Constituție și prin alte legi; b) urmările prejudiciabile sub formă de daune în proporții considerabile (semn alternativ obligatoriu); c) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile (semn alternativ obligatoriu).

Încălcarea drepturilor și libertăților cetățenilor, garantate prin Constituție și prin alte legi, poate avea o formă activă sau una pasivă. În cazul formei active, fapta prejudiciabilă se exprimă în acțiune, și anume în crearea unor piedici pentru realizarea egalității în drepturi a cetățenilor. În cazul formei pasive, fapta prejudiciabilă se exprimă în inacțiune, când victimei nu i se oferă posibilitatea să-și realizeze drepturile în mod egal cu ceilalți, deși făptuitorul putea și trebuia să-i ofere această posibilitate.

Esența ambelor forme specificate constă în limitarea, directă sau indirectă, a drepturilor persoanelor la: angajarea sau disponibilizarea la (din) muncă; soluționarea problemelor locative; înmatricularea sau exmatricularea la (din) instituția de învățământ; propunerea de înlesniri financiare sau de alt gen etc.

Principiul egalității în drepturi reclamă ca situații egale să fie tratate egal și situații inegale – diferit. De aceea, nu va exista o încălcare în sensul art. 176 din CP al RM, dacă există o justificare obiectivă și rezonabilă. De exemplu, conform Legii cetățeniei Republicii Moldova, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 2.06.2000[4], numai cetățenii Republicii Moldova au dreptul de a alege și de a fi aleși, de a ocupa funcții ce implică exercitarea autorității publice și de a participa la referendum, în modul stabilit de lege. De asemenea, potrivit Legii Republicii Moldova privind partidele și alte organizații social-politice, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 30.12.1991[5], militarii, lucrătorii

---

[4] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 98-101, 2000.

[5] *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 11-12, 1991.

organelor afacerilor interne, ai securităţii statului, ai serviciilor vamale, judecătorii, procurorii, ofiţerii de urmărire penală, avocaţii parlamentari, controlorii de stat, precum şi lucrătorii presei şi radioteleviziunii oficiale nu pot face parte din partide şi din alte organizaţii social-politice.

Asemenea justificări obiective şi rezonabile, în exercitarea unui sau altui drept aparţinând persoanei, pot fi stabilite şi de alte acte normative.

După cum rezultă din art. 176 din CP al RM, se are în vedere încălcarea drepturilor şi libertăţilor cetăţenilor, care sunt garantate nu numai prin Constituţie, dar şi prin alte legi. Prin "alte legi" trebuie de înţeles, nu în ultimul rând, pactele şi tratatele în materie de drepturi ale omului, la care Republica Moldova este parte.

Pentru întregirea laturii obiective a infracţiunii de la art. 176 din CP al RM, când aceasta nu este săvârşită de o persoană cu funcţie de răspundere, se cere survenirea daunelor în proporţii considerabile. În corespundere cu alin. (2) al art. 126 din CP al RM, caracterul considerabil al daunei cauzate, în cazul prejudicierii drepturilor, se stabileşte luându-se în considerare gradul lezării drepturilor date.

Dacă cele comise nu implică producerea urmărilor prejudiciabile sub formă de daune în proporţii considerabile, făptuitorul poate fi tras la răspundere conform art. 346 din CP al RM.

Infracţiunea de încălcare a egalităţii în drepturi a cetăţenilor poate fi materială (în condiţiile enunţate la lit. b) din art. 176 din CP al RM) sau formală (în condiţiile enunţate la lit. a) din art. 176 din CP al RM). Aceasta nu înseamnă că dacă infracţiunea e comisă de o persoană cu funcţie de răspundere, ea nu poate să se soldeze cu daune în proporţii considerabile.

Infracţiunea dată se consideră încălcată din momentul producerii daunelor în proporţii considerabile (lit. b) din art. 176 din CP al RM) sau din momentul încălcării drepturilor şi libertăţilor cetăţenilor, garantate prin Constituţie şi prin alte legi (lit. a) din art. 176 din CP al RM).

Latura subiectivă a încălcării egalităţii în drepturi a cetăţenilor se caracterizează prin intenţie. În ipoteza în care fapta se soldează cu daune în proporţii considerabile, intenţia poate fi directă sau indirectă. Dacă această urmare prejudiciabilă nu este susceptibilă de a se produce, însă fapta este săvârşită de o persoană cu funcţie de răspundere, intenţia este directă.

Este obligatoriu ca infracţiunea de la art. 176 din CP al RM să aibă la bază un motiv de discriminare. Discriminarea trebuie să se datoreze unei situaţii care o caracterizează pe victimă: sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine naţională sau socială, apartenenţă la o minoritate naţională, avere, naştere sau orice altă situaţie.

Prin "orice alte opinii" se au în vedere: opinia deputatului, exprimată în exercitarea mandatului; opinia separată a judecătorului; opinia ziaristului, exprimată într-o emisiune sau într-o publicație etc.

Prin "orice altă situație" se înțelege: situația participanților la cel de Al Doilea Război Mondial, care au luptat de o parte sau alta a frontului; situația pluralității sau unicității cetățeniei; moștenirea genetică a persoanei; situația participării cetățeanului la activitatea unei sau altei asociații obștești ori a apartenenței lui la un sindicat sau altul etc.

Lista motivelor de discriminare din dispoziția art. 176 din CP al RM nu este exhaustivă. De aceea, nu trebuie să existe interpretări *a contrario* în ce privește încălcarea drepturilor și libertăților pe motive neincluse în listă.

Subiectul infracțiunii în cauză este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani. Subiectul poate avea calitatea specială de persoană cu funcție de răspundere (lit. a) din art. 176 din CP al RM). În această ipoteză nu mai este necesară calificarea suplimentară conform art. 327 din CP al RM.

§2. Încălcarea intenționată a legislației privind accesul la informație

Art. 180 din CP al RM prevede răspunderea penală pentru încălcarea intenționată de către o persoană cu funcție de răspundere a procedurii legale de asigurare și de realizare a dreptului de acces la informație, încălcare ce a cauzat daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei care a solicitat informații referitoare la ocrotirea sănătății populației, la securitatea publică, la protecția mediului.

Obiectul juridic special al infracțiunii date este constituit din relațiile sociale referitoare la realizarea în conformitate cu art. 34 al Constituției, a dreptului la informație.

Obiectul material al infracțiunii, prevăzute la art. 180 din CP al RM, există în cazul în care informația este stocată pe un suport material.

În corespundere cu Legea Republicii Moldova cu privire la informatizare și resursele informaționale de stat, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 21.11.2003[6], prin "informație" se au în vedere cunoștințele despre persoane, subiecte, fapte, evenimente, fenomene, procese, obiecte, situații și idei.

---

[6] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 6-12, 2004.

Victima încălcării intenționate a legislației privind accesul la informație este persoana care a solicitat informații referitoare la ocrotirea sănătății populației, la securitatea publică, la protecția mediului.

Dacă sunt solicitate informații oficiale, atunci, în conformitate cu Legea Republicii Moldova privind accesul la informație, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 11.05.2000[7], persoana solicitantă trebuie să facă parte din vreuna din următoarele categorii:

a) orice cetățean al Republicii Moldova;
b) cetățenii altor state, care au domiciliul sau reședința pe teritoriul Republicii Moldova;
c) apatrizii stabiliți cu domiciliul sau cu reședința pe teritoriul Republicii Moldova.

În cazul solicitării informației cu caracter personal, nu sunt prevăzute asemenea restricții.

Este necesar de subliniat că doar persoana care a solicitat informații de interes public (în terminologia alin. (8) al art. 8 din Legea privind accesul la informație) – adică informații referitoare la ocrotirea sănătății populației, la securitatea publică, la protecția mediului – poate fi victima infracțiunii de la art. 180 din CP al RM. Astfel, de exemplu, conform Legii sindicatelor, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 7.07.2000[8], sindicatele sunt în drept să primească gratuit informație de la autoritățile administrației publice, patroni și asociațiile lor în problemele ce țin inclusiv de starea mediului înconjurător și ocrotirea sănătății. De asemenea, potrivit Legii audiovizualului, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 3.10.1995[9], lucrătorul de creație al instituției audiovizualului, care îndeplinește însărcinarea ei, are dreptul să obțină fără obstacole informația necesară pentru pregătirea emisiunilor (presupunându-se că această informație este cea de interes public).

Dacă a fost încălcat dreptul la informație al unei persoane care a solicitat informații ce nu sunt de interes public, atunci calificarea nu se face conform art. 180 din CP al RM, ci potrivit art. 199[7] al Codului cu privire la contravențiile administrative (de exemplu, pacientul și rudele lui, care solicită informații despre starea sănătății acestuia; persoana suferindă de tulburări psihice sau reprezentantul ei legal, care solicită informații despre starea sănătății psihice și

[7] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 88-90, 2000.
[8] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 130-132, 2000.
[9] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 70, 1995.

despre asistența psihiatrică acordată; persoana care solicită informații asupra sănătății sale reproductive și planificării familiei; persoana care solicită, de la organele securității statului, informații asupra problemelor ce țin de interesele ei personale etc.).

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 180 din CP al RM include: a) fapta (acțiunea sau inacțiunea) prejudiciabilă de încălcare a procedurii legale de asigurare și de realizare a dreptului de acces la informație; b) urmările prejudiciabile sub forma daunelor în proporții considerabile aduse drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei; c) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Acțiunea de încălcare a procedurii legale de asigurare și de realizare a dreptului de acces la informație se exprimă în: prelungirea neîntemeiată a termenului de furnizare a informației; prezentarea necorespunzătoare a informației solicitate; atribuirea neîntemeiată a informației la categoria informațiilor care conțin secrete de stat, secrete comerciale sau la categoria informațiilor confidențiale; secretizarea neîntemeiată a unor informații; punerea la dispoziție a unei informații false sau incomplete etc.

Inacțiunea de încălcare a procedurii legale de asigurare și de realizare a dreptului de acces la informație poate consta în: refuzul neîntemeiat de a primi și înregistra cererea; refuzul de a asigura accesul liber și necondiționat la registrele publice aflate la dispoziția furnizorului de informații; neprezentarea informațiilor solicitate etc.

În conformitate cu alin. (4) din art. 7 al Legii privind accesul la informație, nu se vor impune restricții ale libertății de informare, decât dacă furnizorul de informații poate demonstra că restricția este reglementată prin lege organică și necesară într-o societate democratică pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanei, sau protecției securității naționale, și că prejudiciul adus acestor drepturi și interese ar fi mai mare decât interesul public în cunoașterea informației.

Infracțiunea de încălcare intenționată a legislației privind accesul la informație este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii daunei în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale victimei.

Latura subiectivă a infracțiunii de la art. 180 din CP al RM se caracterizează prin intenție directă sau indirectă. Motivele infracțiunii pot fi: excesul de zel; frica de a fi sancționat de conducător; răzbunarea; dușmănia sau ura socială, națională, rasială sau religioasă etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

În afară de aceasta, subiectului trebuie să-i aparțină calitatea specială de persoană cu funcție de răspundere. Dar nu orice persoane cu funcții de răspundere, ci doar acelea care sunt furnizori de informație sau activează în cadrul unor instituții, întreprinderi sau organizații furnizoare de informație.

Conform art. 5 din Legea privind accesul la informație, furnizorii de informație sunt posesorii informațiilor oficiale, obligați să le furnizeze solicitanților, adică: autoritățile publice; instituțiile publice; persoanele fizice și juridice, care, în baza legii sau a contractului cu autoritatea publică ori instituția publică, sunt abilitate cu gestionarea unor servicii publice și culeg, selectează, posedă, păstrează, dispun de informații oficiale.

§3. Împiedicarea exercitării libere a dreptului electoral sau a activității organelor electorale

La art. 181 din CP al RM este prevăzută răspunderea penală pentru împiedicarea prin orice mijloace a exercitării libere a dreptului electoral sau împiedicarea activității organelor electorale:

a) săvârșită prin blocarea sau atacarea localurilor secțiilor de votare prin orice mijloc și în orice formă;
b) săvârșită prin sustragerea urnelor de vot sau a documentelor electorale;
c) săvârșită cu periclitarea vieții persoanei;
d) însoțită de vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;
e) soldată cu alte urmări grave.

Obiectul juridic special al infracțiunii date este un obiect juridic complex. Astfel, obiectul juridic principal îl constituie relațiile sociale privitoare la realizarea, în conformitate cu art. 38 al Constituției, a dreptului de vot și dreptului de a fi ales. Obiectul juridic ***secundar*** are un caracter alternativ, în funcție de prevederea concretă de la lit. a)-e) ale art. 181 din CP al RM, și poate consta din relațiile sociale referitoare la:

a) realizarea, în conformitate cu art.27 al Constituției, a dreptului la liberă circulație sau securitatea publică;
b) posesia asupra urnelor de vot sau a documentelor electorale;
c) libertatea psihică a persoanei;
d) sănătatea persoanei;
e) alte valori sociale.

Obiectul material al infracțiunii prevăzute la art. 181 din CP al RM este format, după caz, din: localul secției de votare; urnele de vot; documentele electorale; corpul persoanei etc.

Prin "localul secției de votare" se înțelege imobilul în care își desfășoară activitatea biroul electoral al secției de votare, cu prilejul alegerilor Parlamentului, autorităților administrației publice locale sau cu ocazia desfășurării referendumului. În cazul alegerii Președintelui Republicii Moldova, localul secției de votare trebuie considerat sediul Parlamentului Republicii Moldova.

Prin "urnă de vot" se are în vedere cutia prevăzută cu deschizătură îngustă, pe unde se introduc buletinele de vot.

Prin "documente electorale" se înțeleg actele care confirmă un fapt de natură electorală sau un drept electoral, ori prin care se recunoaște o obligație electorală, ori se identifică, în scopuri electorale, o persoană juridică sau o persoană fizică (de exemplu, lista electorală, lista de subscripție, buletinul de vot, procesul-verbal sau raportul organului electoral etc.).

Victima infracțiunii în cauză este persoana care face parte din următoarele categorii: 1) electori; 2) observatori; 3) membrii organelor electorale.

Prin "elector" se înțelege titularul dreptului electoral, adică al dreptului constituțional al cetățeanului Republicii Moldova de a alege, de a fi ales sau de a-și exprima prin vot, la referendum, atitudinea față de cele mai importante probleme ale statului și ale societății în ansamblu sau față de probleme locale de interes deosebit.

Calitatea de elector o are: alegătorul, concurentul electoral, persoana de încredere a concurentului electoral.

Alegătorul este cetățeanul Republicii Moldova cu dreptul de a alege. În conformitate cu art.11 și 13 ale Codului electoral al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 21.11.1997[10], dreptul de a alege îl au cetățenii Republicii Moldova care au împlinit, inclusiv în ziua alegerilor, vârsta de 18 ani, cu excepția celor privați de acest drept în modul stabilit de lege (persoanele recunoscute incapabile prin hotărârea definitivă a instanței de judecată; persoanele condamnate la privațiune de libertate prin hotărâre definitivă a instanței de judecată). Potrivit art.12 și 13 din Codul electoral, dreptul de a fi ales (adică dreptul de a avea calitatea de concurent electoral) îl au cetățenii Republicii Moldova care au dreptul de a alege și care nu sunt: militari cu serviciul în termen, persoane cu antecedente penale nestinse.

Restricțiile speciale cu privire la dreptul de a alege sau de a fi ales sunt stabilite la art. 75, 123, 124 ale Codului electoral, precum și la art. 78 al Constituției.

Persoanele de încredere ale concurenților electorali îi ajută pe aceștia, fac agitație electorală în favoarea lor și le reprezintă interesele în relațiile cu terții.

[10] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 81, 1997.

Persoanele de încredere ale concurenților electorali sunt înregistrate la organul electoral respectiv, și primesc de la acesta legitimații.

În afară de electori, și observatorii pot fi victime ale infracțiunii de la art. 181 din CP al RM. Prin "observator" se înțelege persoana acreditată pe lângă consiliul electoral de circumscripție, la cererea concurentului electoral, a Ministerului Afacerilor Externe sau a Comisiei Electorale Centrale pentru monitorizarea alegerilor în secțiile de votare.

Ca victime pot evalua și membrii organelor electorale, adică membrii Comisiei Electorale Centrale, ai consiliilor electorale de circumscripție sau ai birourilor electorale ale secției de votare.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 181 din CP al RM include în fapta prejudiciabilă: 1) acțiunea (inacțiunea) principală de împiedicare, prin orice mijloace, a exercitării libere a dreptului electoral sau de împiedicare a activității organelor electorale; 2) acțiunea (inacțiunea) adiacentă, care se prezintă în oricare din modalitățile de la lit. a)-d) ale art. 181 din CP al RM.

Împiedicarea exercitării libere a dreptului electoral se poate exprima în: neînmânarea nejustificată a buletinului de vot alegătorului înscris în listă; distrugerea, murdărirea, deteriorarea listelor electorale, a programelor și platformelor afișate ori a oricăror altor afișe sau anunțuri de agitație electorală; împiedicarea accesului observatorului în localul secției de votare; limitarea neîntemeiată a participării candidaților electorali la întâlnirile cu alegătorii etc.

Împiedicarea activității organelor electorale se poate exprima în: nefurnizarea de către persoanele oficiale a datelor și materialelor necesare organelor electorale sau neîndeplinirea hotărârilor acestora; refuzul de a îndeplini dispozițiile președintelui biroului electoral al secției de votare privind asigurarea ordinii în localul secției de votare și pe teritoriul din jurul lui etc.

Pentru a antrena răspunderea penală, acțiunea (inacțiunea) principală trebuie, de regulă, să fie însoțită de acțiunea (inacțiunea) adiacentă. Excepție constituie cazul când acțiunea (inacțiunea) principală se soldează cu urmări grave (lit. e) din art. 181 din CP al RM). În celelalte cazuri, făptuitorul poate fi tras la răspundere conform art. 200^1 al Codului cu privire la contravențiile administrative.

Referitor la modalitățile acțiunii (inacțiunii) adiacente, menționăm că prin "blocarea localurilor secțiilor de votare" se înțelege izolarea localurilor respective, prin împiedicarea circulației persoanelor care ies din sau intră în localurile secțiilor de votare. Prin "atacarea localurilor secțiilor de votare" se înțelege acțiunea agresivă, surprinzătoare pentru victimele care se află în incinta localurilor date, acțiune care e însoțită de violență sau de amenințarea aplicării violenței. Violența se manifestă prin vătămarea intenționată medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății, ori maltratarea intenționată

sau alte acte de violență. Dacă gradul violenței este mai grav, atunci este necesară calificarea prin concurs: art. 181 și 151 sau 145 din CP al RM.

Cu privire la noțiunea de sustragere, trimitem la explicațiile de rigoare de la §1 din Secțiunea II a Capitolului VII din prezenta lucrare.

Analizând sancțiunea de la art. 181 din CP al RM, prin prisma prevederilor de la art. 81 din CP al RM și a sancțiunii de la art. 145 din CP al RM, ajungem la concluzia că, la lit. c) din art. 181 din CP al RM, prin "periclitarea vieții persoanei" nu se poate avea în vedere tentativa de omor. Se poate avea în vedere numai amenințarea cu omor în lipsa unor variante mai acceptabile.

De asemenea, confruntând sancțiunea de la art. 181 din CP al RM cu cea de la art. 151 din CP al RM, deducem că, la lit. d) din art. 181 din CP al RM, nu se are în vedere vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății. Pe cale de consecință, poate fi vorba numai de vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, cauzată din imprudență.

La lit. e) art. 181 din CP al RM, se prevede răspunderea pentru împiedicarea, prin orice mijloace, a exercitării libere a dreptului electoral sau împiedicarea activității organelor electorale, soldată cu alte urmări grave.

Prin "alte urmări grave" se înțelege: decesul persoanei (din imprudență); declararea alegerilor ca fiind nevalabile; anularea alegerilor; destabilizarea situației social-politice din țară etc.

Considerăm că, pentru întregirea laturii obiective, este necesar să stabilim și timpul săvârșirii infracțiunii: timpul perioadei electorale, adică perioada de timp cuprinsă între ziua aducerii la cunoștință publică a datei alegerilor și ziua în care rezultatele finale ale alegerilor sunt confirmate de către organele competente.

Infracțiunea prevăzută la art. 181 din CP al RM este o infracțiune: formală (dacă operează prevederea de la lit. a)); formal-materială (dacă operează prevederea de la lit. c)); materială (dacă operează prevederea de la lit. b), d) sau e)). Respectiv, infracțiunea se consideră consumată din momentul blocării sau atacării localurilor secțiilor de votare (lit. a)); apariției pericolului real de realizare a amenințării cu omor (lit. c)); obținerii de către făptuitor a posibilității reale de a se folosi sau a dispune la propria discreție de urnele de vot sau documentele electorale (lit. b)); producerii vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății (lit.d)); producerii altor urmări grave (lit.e)).

Latura subiectivă a infracțiunii date se caracterizează prin prezența intenției, care este, după caz, directă sau indirectă. Motivele infracțiunii pot fi: năzuința promovării altui concurent electoral, decât victima; năzuința rămânerii în funcția eligibilă pentru încă un mandat; dușmănia sau ura socială, națională, rasială sau religioasă; intențiile huliganice etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

§4. Falsificarea rezultatelor votării

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 182 din CP al RM este constituit din relațiile sociale cu privire la realizarea, în conformitate cu art.38 al Constituției, a dreptului de vot și a dreptului de a fi ales.

Obiectul material îl poate reprezenta procesul-verbal al organului electoral privind totalizarea rezultatelor votării.

Latura obiectivă a infracțiunii în cauză include fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea de falsificare, prin orice mijloace, a rezultatelor votării.

Sintagma "prin orice mijloace" indică asupra multitudinii modalităților prin care se poate manifesta acțiunea de falsificare a rezultatelor votării. Aceste modalități sunt următoarele: includerea buletinelor de vot, care nu au fost eliberate alegătorilor, în rândul buletinelor de vot din urnele de vot (în paralel se falsifică lista electorală, prin semnarea în locul alegătorului respectiv, precum că acestuia i s-a eliberat buletinul de vot); schimbarea buletinelor de vot valabile prin altele, falsificate; degradarea buletinelor de vot valabile, pentru ca acestea să fie declarate nevalabile (de exemplu, prin aplicarea ștampilei cu inscripția "votat" în mai multe patrulatere sau prin înscrierea denumirilor sau numelor suplimentare ale concurenților electorali, sau prin deformarea sau mâzgălirea acestora, astfel încât să nu fie clară opțiunea alegătorului); distrugerea neîntemeiată a buletinelor de vot valabile; numărarea incorectă, cu bună-știință, a numărului de voturi exprimate de către un concurent electoral sau altul; semnarea de către membrii organului electoral a procesului-verbal de totalizare a rezultatelor votării, înainte ca aceste rezultate să fie stabilite; perfectarea incorectă, cu bună-știință, (care nu corespunde rezultatelor reale ale votării) a procesului-verbal despre totalizarea rezultatelor votării; introducerea neîntemeiată a modificărilor în procesul-verbal de totalizare a rezultatelor votării, după perfectarea acestuia.

În cazul înscrierii cu bună-știință, în listele electorale, a persoanelor care, în conformitate cu legislația în vigoare, nu au drept de vot sau a unor persoane fictive, ori înscrierea unei persoane în mai multe liste electorale, răspunderea penală survine nu conform art. 182 din CP al RM, ci potrivit alin. (5) al art. 200^1 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Infracțiunea de la art. 182 din CP al RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul falsificării chiar și a unui singur buletin

de vot sau a introducerii unei mențiuni false în procesul-verbal de totalizare a rezultatelor votării.

Latura subiectivă a falsificării rezultatelor votării se caracterizează prin intenție directă. Motivele infracțiunii coincid, în mare parte, cu motivele infracțiunii precedente.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. În afară de aceasta, subiectul infracțiunii trebuie să aibă calitatea specială de membru al organului electoral.

§5. Violarea dreptului la libertatea întrunirilor

Varianta-tip a infracțiunii prevăzute la art. 184 din CP al RM constă în violarea dreptului la libertatea întrunirilor, prin împiedicarea ilegală a desfășurării mitingului, demonstrației, manifestației, procesiunii sau oricărei alte întruniri ori a participării cetățenilor la acestea, fie prin constrângerea lor la participare:

a) săvârșită de o persoană cu funcție de răspundere;
b) săvârșită de două sau mai multe persoane;
c) însoțită de violență nepericuloasă pentru viață sau sănătate.

Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză îl reprezintă relațiile sociale referitoare la realizarea, în conformitate cu art. 40 al Constituției, a libertății întrunirilor. În mod adiacent, pot fi lezate relațiile sociale cu privire la libertatea psihică, integritatea corporală, sănătatea, viața persoanei, sau substanța, integritatea și potențialul de utilizare a bunurilor, sau posesia de fapt asupra bunurilor, sau activitatea normală a transportului etc.

Obiectul material al violării dreptului la libertatea întrunirilor îl constituie corpul persoanei, în cazul influențării directe asupra acestuia. De asemenea, obiectul material poate consta în bunurile necesare desfășurării întrunirii, care sunt sustrase, distruse, deteriorate etc. (de exemplu: aparatajul de amplificare a sunetului; corturile instalate în scop de pichetare; mijloacele de transport cu care se deplasează participanții la întrunire; drapelele, pancartele etc.

Victimă a infracțiunii poate fi oricare persoană ce organizează întrunirea sau participă la aceasta.

În conformitate cu Legea Republicii Moldova cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 21.07.1995[11], au dreptul să organizeze întruniri: a) cetățenii Republicii Moldo-

[11] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 61, 1995.

va cu capacitate de exercițiu, de la vârsta de 18 ani; b) partidele, alte organizații social-politice, unitățile economice, sindicatele, bisericile și alte organizații religioase, asociațiile obștești, înregistrate în modul stabilit.

În ce privește participarea la o întrunire, nu există nici o restricție: conform art. 11 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale[12], orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire pașnică.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 184 din CP al RM include fapta prejudiciabilă care se exprimă în: 1) acțiunea (inacțiunea) de împiedicare ilegală a desfășurării mitingului, demonstrației, manifestației, procesiunii sau oricărei alte întruniri, ori a participării cetățenilor la acestea; 2) acțiunea de constrângere a cetățenilor privind participarea la întruniri.

Acțiunea sau inacțiunea specificată poate fi însoțită de o acțiune adiacentă constând în violența nepericuloasă pentru viață sau sănătate.

Împiedicarea ilegală a desfășurării mitingului, demonstrației, manifestației, procesiunii sau oricărei altei întruniri, ori a participării cetățenilor la acestea, se poate concretiza în: silirea persoanelor să semneze declarații prin care semnatarii se obligă să nu participe la întrunire; cererea semnării angajamentelor prin care nu s-ar permite persoanelor din subordine să ia parte la întruniri; intimidarea agenților economici și a posesorilor de transport în comun, amenințându-i cu retragerea licențelor, pentru a-i determina să nu transporte persoane care doresc să ia parte la întrunire; blocarea circulației transportului către locul de desfășurare a întrunirii; neluarea măsurilor de creare a condițiilor normale pentru desfășurarea întrunirii etc.

Încălcarea termenului și modului de examinare a declarațiilor privind desfășurarea întrunirilor nu atrage răspundere penală, fiind calificată conform alin. (1) al art. 174^1 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

În general, potrivit art. 11 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, exercitarea dreptului la libertatea de întrunire pașnică nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protejarea sănătății sau a moralei, ori pentru protecția drepturilor și libertăților altora. Totodată, nu se interzice ca restrângeri legale să fie impuse exercitării dreptului menționat de către membrii forțelor armate, ai poliției sau ai administrației de stat. În concluzie, orice împiedicare a desfășurării întrunirii ori a participării cetățenilor la aceasta, care nu se bazează pe preve-

[12] *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*, vol. 1, p. 341-358.

derile art. 11 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale – indiferent dacă întrunirea este sau nu autorizată –, trebuie considerată ca fiind ilegală, deci susceptibilă inclusiv de răspundere penală.

Prin "oricare altă întrunire" se are în vedere: marş, pichetare, grevă, orice altă adunare.

O altă componentă alternativă obligatorie a faptei prejudiciabile este acțiunea de constrângere a cetățenilor privind participarea la întruniri. Se are în vedere constrângerea fizică sau psihică, care, după gravitate, corespunde faptei prevăzute la art. 153, 154 sau 155 din CP al RM.

În ce privește noțiunea de violență nepericuloasă pentru viață sau sănătate, aceasta este cunoscută din explicațiile făcute pe marginea infracțiunii prevăzute la art. 165 din CP al RM.

Infracțiunea de violare a dreptului la libertatea întrunirilor este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul în care întrunirea nu poate fi desfășurată sau cetățeanul nu poate să participe la aceasta.

Latura subiectivă a infracțiunii de la art. 184 din CP al RM se caracterizează prin intenție directă. Motivele infracțiunii pot consta în: răzbunare, concurența politică neloială; excesul de zel; interpretarea incorectă a intereselor de serviciu etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. Subiectul poate avea și calitatea specială de persoană cu funcție de răspundere (lit. a) din alin. (1) al art. 184 din CP al RM). În această ipoteză, componența de infracțiune va fi întregită indiferent dacă infracțiunea a fost comisă de două sau mai multe persoane ori a cuprins violența nepericuloasă pentru viață sau sănătate.

La lit. b) din alin. (1) al art. 184 din CP al RM este prevăzută modalitatea alternativă de violare a dreptului la libertatea întrunirilor, săvârșită de două sau mai multe persoane. Cu privire la semnificația formulării "de două sau mai multe persoane" este admisibilă apelarea la explicațiile privind fapta de la lit. f) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM, cu rectificările de rigoare.

Varianta agravată, prevăzută la alin. (2) al art. 184 din CP al RM, presupune săvârșirea violării dreptului la libertatea întrunirilor, în prezența următoarelor circumstanțe agravante:

a) săvârșită cu aplicarea armei sau a altor obiecte care au servit drept armă ori au fost special adaptate pentru vătămarea integrității corporale sau a sănătății.

Prin "obiecte special adaptate pentru vătămarea integrității corporale sau a sănătății" se înțeleg obiectele care servesc în calitate de armă, care au fost anume transformate din obiecte cu destinație neutră pentru a corespunde

cerinței de a cauza o vătămare a integrității corporale sau a sănătății cel puțin de gravitate ușoară.

În scopul interpretării noțiunii "aplicarea armei sau a altor obiecte care au servit drept armă" este oportun a recurge la explicațiile referitoare la fapta de la lit. g) din alin. (2) al art. 164 din CP al RM.

În calitate de alte obiecte, care au servit drept armă, pot fi recunoscute: bastoanele de cauciuc, tunurile de apă, câinii de serviciu sau alte mijloace speciale din dotarea poliției. În conformitate cu pct. 3) din alin. (1) al art. 16 din Legea cu privire la poliție, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 18.12.1990[13], mijloacele speciale pot fi aplicate și în cazul încălcărilor în grup ale ordinii publice. Participarea pașnică la o întrunire neautorizată nu poate fi considerată încălcare în grup a ordinii publice. Pentru a fi în prezența încălcării în grup a ordinii publice, fapta a cel puțin două persoane trebuie să intre sub incidența art.164-173 din Codul cu privire la contravențiile administrative ori art. 287, 288 sau 302 din CP al RM. În caz contrar, aplicarea mijloacelor speciale va fi ilegală, iar victima ar putea recurge la legitima apărare;

b) însoțită de violența periculoasă pentru viață sau sănătate.

În legătură cu interpretarea noțiunii "violență periculoasă pentru viață sau sănătate", facem trimitere la explicațiile privind fapta penală de la art. 165 din CP al RM;

c) soldată cu cauzarea de daune în proporții mari.

În ipoteza dată, valoarea bunurilor sustrase, dobândite, distruse sau deteriorate, depășește la momentul săvârșirii infracțiunii 500 unități convenționale de amendă.

Față de producerea daunelor în proporții mari, făptuitorul manifestă intenție directă sau indirectă;

d) soldată cu alte urmări grave.

Se are în vedere survenirea urmărilor prejudiciabile sub formă de: deces al unei persoane (din imprudență); vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății unei persoane, cauzată din imprudență; sistarea îndelungată a activității transporturilor, din imprudență etc.

---

[13] *Veștile Sovietului Suprem al RSS Moldova*, nr. 12, 1990.

§6. Atentarea la persoană și la drepturile cetățenilor sub formă de propovăduire a credințelor religioase și de îndeplinire a riturilor religioase

Art. 185 din CP al RM prevede răspunderea penală pentru organizarea, conducerea sau participarea activă la un grup a cărui activitate, desfășurată sub formă de propovăduire a credințelor religioase și de îndeplinire a riturilor religioase, este însoțită fie de cauzarea de daune sănătății cetățenilor, fie de alte atentate la persoană sau la drepturile acesteia, fie de instigarea cetățenilor la refuzul de a îndeplini obligațiile cetățenești.

Obiectul juridic special al infracțiunii date are un caracter complex. Astfel, obiectul juridic ***principal*** îl reprezintă relațiile sociale privitoare la realizarea, în conformitate cu art. 31 al Constituției, a libertății conștiinței. Obiectul juridic ***secundar*** este format din relațiile sociale referitoare la: sănătatea, integritatea corporală, libertatea psihică ori fizică a persoanei sau realizarea unor drepturi constituționale (dreptul la viața intimă, familială și privată; libertatea opiniei și a exprimării; dreptul la informație etc.), sau îndeplinirea obligațiilor cetățenești.

În cazul influențării directe asupra corpului persoanei, acesta poate forma ***obiectul material*** al infracțiunii prevăzute la art. 185 din CP al RM.

Latura obiectivă a infracțiunii în cauză include fapta prejudiciabilă care constă din: a) acțiunea principală de organizare, conducere sau participare activă la un grup a cărui activitate este desfășurată sub formă de propovăduire a credințelor religioase și de îndeplinire a riturilor religioase; b) acțiunea (inacțiunea) adiacentă care se poate înfățișa sub oricare din următoarele modalități: 1) cauzarea de daune sănătății cetățenilor; 2) alte atentate la persoană sau la drepturile acesteia; 3) instigarea cetățenilor la refuzul de a îndeplini obligațiile cetățenești.

Organizarea grupului, a cărui activitate este desfășurată sub formă de propovăduire a credințelor religioase și de îndeplinire a riturilor religioase, se manifestă prin elaborarea structurii, a sistemului de subordonare a membrilor grupului respectiv, a ordinii de completare a lui, a asigurării tehnico-materiale, a orientării funcționale și a metodelor lui de activitate; conducerea grupului presupune dirijarea activității acestuia, adică repartizarea obligațiilor între membrii grupului, recrutarea noilor membri, numirea conducătorilor de rang inferior etc.; participarea activă la grup înseamnă îndeplinirea, frecventă și prin manifestarea propriei inițiative, a obligațiilor impuse de conducător, mai ales în ce privește racolarea cât mai multor adepți, precum și stabilirea controlului deplin asupra acestora.

Un grup care își desfășoară activitatea sub formă de propovăduire a credințelor religioase și de îndeplinire a riturilor religioase nu este neapărat un cult re-

cunoscut de stat, în conformitate cu art.14 din Legea Republicii Moldova despre culte, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 24.03.1992[14]. Acest grup se poate constitui sub formă de organizație obștească sau sindicat, ori să nu aibă în genere o prezență identificabilă (de exemplu, să fie un cult clandestin).

Constrângerea de a practica sau de a nu practica exercițiul religios al unui cult, de a contribui sau nu la cheltuielile vreunui cult, sau intoleranța confesională, manifestată prin acte care stânjenesc liberul exercițiu al unui cult recunoscut de stat, sau exercitarea, în numele unui cult înregistrat sau neînregistrat, a unor practici și ritualuri care contravin legislației în vigoare – toate acestea nu sunt suficiente pentru a antrena răspunderea penală. De aceea, se califică conform art. 200 din Codul cu privire la contravențiile administrative. Pentru a aplica art. 185 din CP al RM, mai este necesar să fie prezente următoarele: cauzarea daunelor sănătății cetățenilor (vătămarea intenționată medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății); sau comiterea altor atentate la persoană (maltratarea intenționată sau alte acte de violență, privațiunea ilegală de libertate, munca forțată etc.) sau la drepturile acesteia (încălcarea inviolabilității vieții personale, violarea dreptului la secretul corespondenței, violarea dreptului la libertatea opiniei și a exprimării etc.); sau săvârșirea instigării cetățenilor la refuzul de a îndeplini obligațiile cetățenești (refuzul de a-și educa copiii, de a îngriji de aceștia sau de părinții inapți de muncă, de a participa la înlăturarea consecințelor unei calamități etc.).

Infracțiunea prevăzută la art. 185 din CP al RM este, în funcție de modalitatea de realizare, o infracțiune formală sau materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii daunelor sănătății cetățenilor sau al producerii suferințelor fizice ori psihice, sau al privării de libertate, sau al violării unuia dintre drepturile subiective, sau al determinării cetățenilor să nu-și execute obligațiile cetățenești etc.

Latura subiectivă se caracterizează prin prezența intenției care este, după caz, indirectă sau directă. Motivele infracțiunii pot consta în: interesul material; dușmănia sau ura religioasă; năzuința izolării de restul societății etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

---

[14] *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 3, 1992.

Secţiunea a III-a. INFRACŢIUNI CONTRA DREPTURILOR DE MUNCĂ ALE CETĂŢEANULUI

§1. Încălcarea regulilor de protecţie a muncii

Varianta-tip a infracţiunii prevăzute la art. 183 din CP al RM constă în încălcarea, de către o persoană cu funcţie de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau o altă organizaţie nestatală, a tehnicii securităţii, a igienei industriale sau a altor reguli de protecţie a muncii, dacă această încălcare a provocat accidente cu oameni sau alte urmări grave.

Obiectul juridic special al infracţiunii în cauză este un obiect juridic complex. Astfel, obiectul juridic ***principal*** îl reprezintă relaţiile sociale referitoare la realizarea, în conformitate cu art. 43 al Constituţiei, a dreptului la protecţia muncii. Obiectul juridic ***secundar*** este format din relaţiile sociale privitoare la sănătatea sau viaţa persoanei, ori integritatea, substanţa şi potenţialul de utilizare a bunurilor, ori activitatea normală a întreprinderii etc.

Victimă a infracţiunii de la art. 183 din CP al RM nu poate fi orice persoană. Potrivit alin. (2) al art. 43 din Constituţie, salariaţii au dreptul la protecţia muncii. În conformitate cu art.1 al Codului muncii al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 28.03.2003[15], salariatul este persoana fizică care prestează o muncă conform unei anumite specialităţi, calificări sau într-o anumită funcţie, în schimbul unui salariu, în baza contractului individual de muncă. Legea Republicii Moldova cu privire la protecţia muncii, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 2.07.1991[16], extinde acţiunea legislaţiei de protecţie a muncii şi asupra: studenţilor şi elevilor care fac practica de producţie; militarilor antrenaţi să muncească la întreprinderi; persoanelor care îşi ispăşesc pedeapsa conform sentinţei instanţei judecătoreşti în perioada de lucru la întreprinderile penitenciarelor sau la întreprinderile stabilite de organele care răspund de executarea sentinţelor; executanţilor unor altor tipuri de activitate, organizate în interesul societăţii şi al statului (de exemplu, persoanele care activează în baza Hotărârii Guvernului Republicii Moldova cu privire la lucrările publice remunerate, nr. 582 din 5.09.1992[17]).

---

15 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 159-162, 2003.

16 *Moldova Suverană*, nr. 169, 1991.

17 *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 9, 1992.

Toate celelalte categorii de cetățeni, chiar dacă au suportat urmările prejudiciabile specificate în textul art. 183 din CP al RM, pe teritoriul unității, nu pot fi considerate victime ale infracțiunii prevăzute la această normă. În legătură cu faptele săvârșite asupra lor, vor fi aplicate prevederile art. 149, 157 etc. din CP al RM.

Latura obiectivă a încălcării regulilor de protecție a muncii include: a) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea sau inacțiunea de încălcare a tehnicii securității, a igienei industriale sau a altor reguli de protecție a muncii; b) urmările prejudiciabile sub formă de accidente cu oameni sau alte urmări grave; c) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Regulile de protecție a muncii se conțin în actele cu vocație internațională (de exemplu, Convenția Organizației internaționale a muncii referitoare la securitatea și igiena muncii, precum și mediul de muncă, nr. 155 din 22.06.1981[18]) sau în actele normative naționale (Constituția; Codul muncii, Legea cu privire la protecția muncii; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Nomenclatorului de industrii, profesii și lucrări cu condiții grele și nocive, proscrise persoanelor mai tinere de 18 ani, nr. 562 din 7.09.1993[19]; Regulamentul și normele igienei ale Ministerului Sănătății referitoare la întreprinderile de fabricare a mixturilor asfaltice, nr. 01-9/1196 din 25.09.1998[20] etc.).

De fiecare dată, la calificarea faptei, este necesar de stabilit cu precizie: care anume regulă în vigoare de protecție a muncii a fost încălcată? Era oare obligat făptuitorul să asigure respectarea acestei reguli?

Regulile privind tehnica securității reprezintă cerințele cu caracter tehnic, îndreptate spre protecția lucrătorilor împotriva influențării obiectelor și mijloacelor muncii, funcționarea în condiții de securitate a mașinilor, utilajului și instrumentelor, asigurarea strungurilor și mașinilor cu grilaje și dispozitive de prezervare.

Încălcarea regulilor privind tehnica securității se poate exprima în: neasigurarea instruirii victimei în materie de protecție a muncii; neorganizarea examenelor la tehnica securității și normele de exploatare a utilajului; neutilarea tehnică corespunzătoare a tuturor locurilor de muncă; neelaborarea instrucțiunii cu privire la protecția muncii, corespunzătoare condițiilor în care se desfășoară activitatea la locurile de muncă.

---

18 Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, vol. 28, Chișinău: Moldpres, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, p. 22-31.

19 Nepublicată oficial. *A se vedea*: MoldInfoLex

20 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 100-102, 1998.

Regulile de igienă industrială și alte reguli de protecție a muncii determină, de pe pozițiile fiziologiei și igienei muncii, structura încăperilor de producție, a locurilor de muncă, limitele de siguranță referitoare la noxele periculoase, munca unor categorii de persoane în condiții vătămătoare etc.

Încălcarea regulilor de igienă industrială sau a altor reguli de protecție a muncii se poate exprima în: nerespectarea exigențelor privind epurarea aerului și excluderea gazelor nocive; neasigurarea localurilor cu căldură și instalații de ventilare; neasigurarea salariaților cu echipament individual de protecție etc.

Pentru întregirea laturii obiective, este necesar să se producă accidente cu oameni sau alte urmări grave. Prin "accidente cu oameni" se are în vedere: rănirea, electrocutarea, arsura, degerarea, asfixierea, intoxicația acută profesională etc., care, după gravitate, corespunde vătămării grave sau medii a integrității corporale sau a sănătății. Prin "alte urmări grave" se înțelege: distrugerea sau deteriorarea bunurilor unității, în proporții mari; sistarea îndelungată a funcționării unității etc.

Dacă încălcarea regulilor de protecție a muncii nu poate conduce la asemenea urmări, cele săvârșite trebuie calificate conform art.41 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Infracțiunea de la art. 183 din CP al RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile sub formă de accidente cu oameni sau alte urmări grave.

Latura subiectivă a încălcării regulilor de protecție a muncii se caracterizează prin imprudență față de urmările prejudiciabile. În raport cu fapta prejudiciabilă, făptuitorul poate manifesta intenție sau imprudență. Motivele infracțiunii se exprimă, de cele mai dese ori, în năzuința de a-și executa sarcina mai repede și a se odihni.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. În plus, subiectul trebuie să aibă calitate specială de persoană cu funcție de răspundere sau persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, în ale cărei atribuții intră asigurarea respectării regulilor de protecție a muncii în cadrul unității respective.

Noțiunile de persoană cu funcție de răspundere și de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală sunt definite la art. 123 și 124 din CP al RM.

Varianta agravată de la alin. (2) al art. 183 din CP al RM presupune săvârșirea încălcării regulilor de protecție a muncii, care a provocat din imprudență decesul unei persoane.

Numărul de victime se ia în consideraţie la individualizarea pedepsei. Nu este necesară calificarea suplimentară conform art. 149 din CP al RM.

Secţiunea a IV-a. INFRACŢIUNI CONTRA DREPTURILOR CIVILE ALE PERSOANEI

§1. Încălcarea inviolabilităţii vieţii personale

Varianta-tip a infracţiunii prevăzute la art. 177 din CP al RM constă în culegerea ilegală sau răspândirea cu bună-ştiinţă a informaţiilor, ocrotite de lege, despre viaţa personală, ce constituie secret personal sau familial al altei persoane, fără consimţământul ei.

Obiectul juridic special al infracţiunii în cauză este constituit din relaţiile sociale referitoare la realizarea, în conformitate cu art. 28 al Constituţiei, a dreptului la viaţa intimă, familială şi privată.

Obiectul material al încălcării inviolabilităţii vieţii personale există în cazul în care informaţiile, ocrotite de lege, despre viaţa personală, ce constituie secret personal sau familial al altei persoane, au un suport material (document scris sau document electronic).

Din rândul informaţiilor sus-menţionate fac parte: informaţiile despre tulburările psihice, despre solicitarea de asistenţă psihiatrică şi tratament într-o instituţie de psihiatrie, precum şi alte informaţii despre starea sănătăţii psihice a persoanei; informaţiile despre adresarea persoanei în instituţiile specializate, în legătură cu realizarea drepturilor sale la reproducere şi la ocrotirea sănătăţii reproductive, sau despre măsurile luate şi starea sănătăţii sale reproductive; informaţiile privind examenele medicale la infectarea cu virusul HIV (SIDA) şi rezultatele lor; informaţiile confidenţiale ce i-au fost comunicate avocatului în timpul acordării asistenţei juridice; informaţiile cu privire la faptele care i-au devenit cunoscute notarului în timpul activităţii sale sau informaţiile cu privire la actele notariale îndeplinite; informaţia culeasă de persoanele care practică activitatea particulară de detectiv şi pază; informaţiile obţinute de poliţie, dacă executarea atribuţiilor ei nu cer contrariul; informaţiile devenite cunoscute participanţilor la acţiunile procesuale; informaţiile obţinute de organele securităţii statului, în procesul activităţii acestora etc.

Pe lângă faptul că informaţiile ce constituie secret personal sau familial sunt ocrotite de lege, ele trebuie să se refere la viaţa personală a victimei. Viaţa personală este o componentă a vieţii sociale, excluzând viaţa publică, care include: viaţa intimă, viaţa familială, viaţa privată. Viaţa intimă presupune

exercitarea dreptului de singurătate și a dreptului la viața sentimentală. Viața familială ține de relațiile în cadrul familiei, de căsătorie, nașterea copiilor, adopție, desfacerea căsătoriei, partajul bunurilor soților, bugetul familial, dispunerea de depunerile bănești și alte bunuri comune ale soților etc. Viața privată include dreptul la propria imagine, dreptul la nume, situația averii, starea sănătății, faptele săvârșite, concepțiile, opiniile și convingerile personale, atitudinea față de alte persoane, alte fapte din biografia persoanei, care nu trebuie să fie cunoscute publicului.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 177 din CP al RM include fapta prejudiciabilă care constă în acțiune. Acțiunea dată se exprimă sub oricare din următoarele două modalități, realizate în raport cu informațiile, ocrotite de lege, despre viața personală, ce constituie un secret personal sau familial al altei persoane: 1) culegerea ilegală; 2) răspândirea fără consimțământul victimei.

Culegerea ilegală constă în adunarea informațiilor respective prin încălcarea reglementărilor legale (de exemplu, înregistrarea audio sau video, fotografierea, interceptarea convorbirii la distanță, interogarea altor persoane, interceptarea trimiterilor poștale, a convorbirilor telefonice, a înștiințărilor telegrafice etc.).

Astfel, în corespundere cu Legea Republicii Moldova privind activitatea operativă de investigații, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 12.04.1994[21], în scopul soluționării sarcinilor activității operative de investigații, organele care exercită activitate operativă de investigații, respectând regulile de conspirație, sunt în drept, inclusiv, să culeagă informații (de exemplu, despre evenimentele sau acțiunile care pun în pericol securitatea de stat, militară, economică sau ecologică a Republicii Moldova). Rezultă că, dacă informațiile sunt culese în alte scopuri, culegerea va fi considerată ilegală.

În conformitate cu Legea Republicii Moldova privind activitatea particulară de detectiv și de pază, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 4.07.2003[22], detectivului particular i se interzice să culeagă date despre convingerile politice, religioase, despre viața privată sau date de altă natură despre oameni; persoanele care practică activitatea particulară de detectiv și de pază au dreptul să obțină, în modul stabilit, informații și copii de pe documente din partea persoanelor fizice și juridice, cu acordul lor.

---

[21] *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 5, 1994.

[22] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 200-203, 2003.

Prin "răspândire fără consimțământul victimei" se înțelege comunicarea informațiilor corespunzătoare măcar unei singure persoane, care nu avea dreptul să le afle, în lipsa acordului victimei.

Astfel, în standardele, recomandate de OSCE și Consiliul Europei, pentru teleradioorganizațiile publice din Republica Moldova, se menționează că înregistrările ascunse pot fi utilizate inclusiv în scopuri distractive, dar, în asemenea cazuri, materialul poate fi folosit numai cu consimțământul obținut după înregistrare[23].

În unele cazuri, răspândirea informațiilor, ocrotite de lege, despre viața personală, ce constituie secret personal sau familial al altei persoane, fără consimțământul ei, se califică nu conform art. 177 din CP al RM, ci conform altor norme. Astfel, divulgarea secretului adopției se califică potrivit art. 204 din CP al RM. De asemenea, divulgarea tainei mărturisirii de către un slujitor al cultelor trebuie calificată conform art. 200 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Dacă făptuitorul culege ilegal informațiile, ocrotite de lege, despre viața personală, ce constituie secret personal sau familial al altei persoane, fără consimțământul ei, pe calea violării dreptului la secretul corespondenței, cu încălcarea legislației, atunci cele comise trebuie calificate prin concurs: art. 177 și 178 din CP al RM.

Infracțiunea de la art. 177 din CP al RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul culegerii ilegale sau al răspândirii, fără consimțământul victimei, a informațiilor respective, indiferent de urmările prejudiciabile survenite.

Latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin prezența intenției directe. Motivele infracțiunii pot consta în: interesul material, răzbunare, gelozie, carierism, năzuința de discreditare a concurentului electoral sau a concurentului în afaceri etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

Varianta agravată a infracțiunii de încălcare a inviolabilității vieții personale, prevăzută la alin. (2) al art. 177 din CP al RM, presupune săvârșirea acesteia (în modalitatea răspândirii informațiilor menționate la alineatul (1)):

a) într-un discurs public sau în mass-media;

b) prin folosirea intenționată a situației de serviciu.

---

[23] Е. Османова, *ОБСЕ и Совет Европы учат "Телерадио-Молдова" азам профессионализма* // Молдавские ведомости, 2004, № 23.

Prin “discurs public” se înțelege expunerea făcută în fața unui număr mare de oameni, la o adunare, miting, consfătuire, conferință, în companie etc.

Prin “mass-media” se înțelege presa scrisă sau cea electronică (radio, televiziune, Internet).

În cazul modalității agravate de la lit. b) din alin. (2) al art. 177 din CP al RM, subiectul infracțiunii este un subiect special: persoana cu funcție de răspundere sau persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală. Nu este necesară calificarea suplimentară conform art. 327 sau 335 din CP al RM.

§2. Violarea dreptului la secretul corespondenței

Varianta-tip a infracțiunii prevăzute la art. 178 din CP al RM constă în violarea dreptului la secretul scrisorilor, telegramelor, coletelor și altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și înștiințărilor telegrafice, cu încălcarea legislației.

Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză îl reprezintă relațiile sociale referitoare la realizarea, în conformitate cu art.30 al Constituției, a dreptului la secretul corespondenței.

Obiectul material al violării dreptului la secretul corespondenței poate să se exprime în: scrisori, telegrame, colete sau alte trimiteri poștale.

Având în vedere prevederile Legii poștei, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 18.05.1995[24], prin “alte trimiteri poștale” trebuie de înțeles: cărțile poștale, pachetele mici, mandatele poștale sau telegrafice etc.

Obiectul imaterial al infracțiunii date poate cuprinde: radiograme, comunicări prin poșta electronică etc.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 178 din CP al RM include fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea de violare a dreptului la secretul corespondenței, cu încălcarea legislației.

Această acțiune se exteriorizează pe calea luării de cunoștință cu corespondența scrisă sau în ascultarea (interceptarea) convorbirilor telefonice (inclusiv ca urmare a contaminării telefoanelor mobile cu viruși de tip “cal troian”, atunci când este salvat un joc piratat), sau în divulgarea conținutului acestei corespondențe sau al acestor convorbiri (fără acordul adresantului sau al persoanei pe al cărei nume e adresată corespondența, ori în lipsa mandatului

[24] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 65-66, 1995.

judiciar emis în condițiile Codului de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 14.03.2003[25]).

Pentru a putea fi susceptibilă de răspundere penală, violarea dreptului la secretul corespondenței trebuie să fie efectuată cu încălcarea legislației (de exemplu, a prevederilor: Legii privind activitatea operativă de investigații (lit. j), k), l), m) din alin. (2) al art. 6); Legii poștei (art.6); Legii telecomunicațiilor (art.4), adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 7.07.1995[26]; Legii securității statului (art.7), adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 31.10.1995[27]; Ordinului Ministerului Justiției cu privire la respectarea dreptului la corespondență a persoanelor deținute, nr.122 din 8.04.2002[28] etc.).

Nu în ultimul rând, este necesar de accentuat că sechestrarea corespondenței poștale și interceptarea comunicărilor se vor considera executate cu încălcarea legislației, dacă vor contraveni prevederilor art. 133-138 ale Codului de procedură penală (de exemplu, executarea acțiunii procesuale amintite în condițiile neîntocmirii de către procuror a ordonanței despre sechestrarea corespondenței poștale sau interceptarea comunicărilor ori ale neautorizării de către judecătorul de instrucție sau instanța de judecată a ordonanței nominalizate, ori ale netransmiterii ordonanței autorizate amintite șefului instituției poștale etc.).

Infracțiunea prevăzută la art. 178 din CP al RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul aflării secretului corespondenței de către făptuitor sau o terță persoană.

Latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin intenție directă. Motivele infracțiunii pot consta în: curiozitate, năzuința de a găsi calea de a o face pe victimă șantajabilă, năzuința de a stabili legăturile victimei cu lumea interlopă etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

Varianta agravată a violării dreptului la secretul corespondenței, prevăzută la alin. (2) al art. 178 din CP al RM, presupune săvârșirea acestei infracțiuni în prezența următoarelor circumstanțe:

a) cu folosirea situației de serviciu.

În cazul dat, subiectul trebuie să dispună de calitatea specială – a fi persoană cu funcție de răspundere sau persoană care gestionează o organizație

---

[25] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 104-110, 2003.

[26] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 65-66, 1995.

[27] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 10-11, 1997.

[28] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 57-58, 2002.

comercială, obştească sau o altă organizaţie nestatală. Nu este necesară calificarea suplimentară conform art. 327 sau 335 din CP al RM;

b) prin utilizarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru dobândirea ilicită a informaţiei.

Se au în vedere dispozitivele, de fabricaţie industrială sau artizanală, aplicate în scopul captării sau decodificării informaţiei conţinute în corespondenţă, ori al racordării la canalele tehnice de comunicaţii;

c) în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizaţii criminale.

Cu privire la noţiunile "grup criminal organizat" şi "organizaţie criminală", a se vedea explicaţiile care vizează fapta de la lit. a) din alin. (3) al art. 164 din CP al RM.

În conformitate cu alin. (2) al art. 47 din CP al RM, infracţiunea se consideră săvârşită de o organizaţie criminală dacă a fost comisă de un membru al acesteia, în interesul ei. Dacă persoana care nu este membru al organizaţiei criminale comite infracţiunea în interesul ei şi la însărcinarea acesteia, atunci infracţiunea se consideră săvârşită de o organizaţie criminală.

Aşadar, infracţiunea poate fi săvârşită în interesul unei organizaţii criminale de către un membru al acesteia (din proprie iniţiativă sau la însărcinarea organizaţiei respective) sau de către o persoană care nu este membru al organizaţiei criminale (la însărcinarea acesteia). Aceleaşi principii pot fi aplicate la interpretarea noţiunii "în interesul unui grup criminal organizat".

§3. Violarea de domiciliu

Varianta-tip a infracţiunii de la art. 179 din CP al RM constă în pătrunderea sau rămânerea ilegală în domiciliul sau în reşedinţa unei persoane, fără consimţământul acesteia, ori refuzul de a le părăsi la cererea ei, precum şi percheziţiile şi cercetările ilegale.

Obiectul juridic special al infracţiunii date îl reprezintă relaţiile sociale privitoare la realizarea, în conformitate cu art. 29 al Constituţiei, a dreptului la inviolabilitatea domiciliului.

În cazul variantei agravate de la alin. (2) al art. 179 din CP al RM, în mod adiacent, sunt lezate relaţiile sociale referitoare la integritatea corporală, sănătatea sau libertatea psihică a persoanei.

În conformitate cu art. 6 din Codul de procedură penală, prin "domiciliu" se înţelege locuinţa sau construcţia destinată pentru locuirea permanentă sau temporară a unei sau a mai multor persoane (casă, apartament, vilă, cameră la hotel, cabină pe o navă maritimă sau fluvială), precum şi încăperile anexate

nemijlocit la acestea, constituind o parte indivizibilă (verandă, terasă, mansardă, balcon, beci, un alt loc de uz comun); de asemenea, se înţelege şi orice teren privat, automobil, navă maritimă şi fluvială privată, birou.

Noţiunea de domiciliu, definită în art.6 al Codului de procedură penală, are acelaşi înţeles ca noţiunea "domiciliu sau reşedinţă" din art. 179 din CP al RM. Reşedinţa, spre deosebire de domiciliu, are un caracter temporar. În rest, sub aspectul destinaţiei funcţionale, reşedinţa nu se deosebeşte de domiciliu. De aceea, în continuare, vom utiliza doar noţiunea de domiciliu, presupunând că aceasta include şi conceptul de reşedinţă.

Noţiunea de domiciliu implică nu ideea de imobil, luat în considerare în materialitatea sa, ci ideea de loc în care o persoană îşi desfăşoară viaţa sa personală[29]. Iată de ce domiciliul nu poate constitui obiectul material al infracţiunii de violare de domiciliu. În situaţia violării de domiciliu cu aplicarea violenţei, obiectul material este format din corpul altei persoane.

Victima infracţiunii în cauză poate fi orice persoană – cetăţean al Republicii Moldova, cetăţean străin sau apatrid. La calificare, nu are importanţă statutul victimei: proprietar; chiriaş; membru al familiei, care are dreptul de abitaţie etc. De asemenea, nu contează dacă victima are sau nu viză de reşedinţă. Legea penală nu se interesează de legitimitatea poziţiei victimei, ci de ilegalitatea conduitei făptuitorului.

Latura obiectivă a violării de domiciliu include fapta prejudiciabilă care ia forma acţiunii sau inacţiunii. Această acţiune sau inacţiune se prezintă sub oricare din următoarele modalităţi, realizate în raport cu domiciliul: 1) pătrunderea ilegală, fără consimţământul victimei; 2) rămânerea ilegală, fără consimţământul victimei; 3) refuzul părăsirii, la cererea victimei; 4) percheziţiile şi cercetările ilegale.

În temeiul prevederilor alin. (2) din art. 29 al Constituţiei, pătrunderea sau rămânerea în domiciliul unei persoane, fără consimţământul acesteia, nu este considerată ilegală, dacă este săvârşită:

a) pentru executarea unui mandat de arestare sau a unei hotărâri judecătoreşti;
b) pentru înlăturarea unei primejdii care ameninţă viaţa, integritatea fizică sau bunurile unei persoane;
c) pentru prevenirea răspândirii unei epidemii.

Prin "pătrunderea ilegală" se înţelege introducerea, contrară legii, a făptuitorului cu întreg corpul în spaţiul în care victima îşi are domiciliul. Prin

---

29 O. Loghin, T. Toader, *Dreptul penal român. Partea specială*, Bucureşti, Şansa, 1999, p. 145.

"rămânerea ilegală" se are în vedere situația când pătrunderea a fost realizată legal, însă rămânerea în continuare în domiciliul victimei este indezirabilă pentru aceasta, dobândind astfel caracter ilegal.

În cazul refuzului părăsirii domiciliului la cererea victimei, este necesară stabilirea următoarelor condiții: a) prezența făptuitorului în spațiul destinat domiciliului (situația-premisă); b) pătrunderea anterioară în domiciliu să aibă caracter ilegal sau legal; c) să existe o cerere categorică și expresă a victimei, adresată făptuitorului, de a părăsi domiciliul; d) să nu fie prezente excepțiile prevăzute la alin. (2) din art. 29 al Constituției.

Percheziţiile şi cercetările, pentru a fi legale, trebuie ordonate şi efectuate în baza unui mandat judiciar, cu excepția cazurilor și modului care sunt prevăzute de Codul de procedură penală (de exemplu, în cazul unui delict flagrant). În cazul efectuării acțiunilor procesuale fără mandat judiciar, organul abilitat să efectueze aceste acțiuni, imediat, dar nu mai târziu decât 24 de ore de la terminarea acțiunii, prezintă instanței de judecată materialele respective pentru controlul legalității acestor acțiuni. Perchezițiile în timpul nopții sunt interzise (în afară de cazul delictului flagrant).

Infracțiunea de violare de domiciliu este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul: pătrunderii sau rămânerii ilegale în domiciliul persoanei, fără consimțământul acesteia; al refuzului de a părăsi domiciliul la cererea persoanei; al efectuării perchezițiilor sau cercetărilor ilegale.

Latura subiectivă a infracțiunii de la art. 179 din CP al RM se caracterizează prin intenție directă. Motivele infracțiunii se pot exprima în: curiozitate, interesul material, intenții huliganice etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

Varianta agravată a violării de domiciliu, prevăzută la alin. (2) al art. 179 din CP al RM, presupune săvârșirea acestei infracțiuni cu aplicarea violenței sau cu amenințarea aplicării acesteia. Prin "violență", în contextul acestei variante, trebuie de înțeles vătămarea intenționată medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății ori maltratarea intenționată sau alte acte de violență.

Nu este necesară calificarea suplimentară conform art. 152, 153, 154 sau 155 din CP al RM.

În ce privește modalitățile agravate de la alin. (3) al art. 179 din CP al RM, este admisibilă interpretarea în maniera similară celei privind faptele de la lit. a) din alin. (2) al art. 178 și, respectiv, lit. a) din alin. (3) al art. 164 din CP al RM.

Secțiunea a V-a. INFRACȚIUNI CONTRA DREPTURILOR CULTURALE ALE CETĂȚENILOR

§1. Încălcarea dreptului de autor și a drepturilor conexe

Fapta de încălcare a drepturilor de autor și a drepturilor conexe este incriminată în cinci variante-tip și o variantă agravată.

Potrivit alin. (1) al art. 185[1] din CP al RM, prima variantă-tip constă în însușirea dreptului la paternitate (plagiatul) sau altă violare a dreptului de autor și/sau a drepturilor conexe, dacă valoarea drepturilor violate sau valoarea exemplarului licențiat de operă, de program de computer, de bază de date, de interpretare, de fonogramă, de emisiune, care formează obiectul dreptului de autor sau al drepturilor conexe, este de proporții mari, aceasta fiind săvârșită prin:

a) reproducerea integrală sau parțială, modificarea sub orice formă a obiectului protejat de dreptul de autor sau de drepturile conexe;
b) comercializarea, închirierea, exportarea, transportarea, depozitarea sau publicarea obiectului protejat de dreptul de autor sau de drepturile conexe;
c) comunicarea publică a unei opere cinematografice sau a unei opere audiovizuale pe cale radioelectrică sau prin cablu în regim interactiv, inclusiv prin Internet ori prin alt procedeu similar;
d) demonstrarea publică a originalului sau a unui exemplar de operă;
e) demonstrarea publică a operei sau a fonogramei;
f) transmiterea simultană sau retransmiterea operei, fonogramei, interpretării sau emisiunii pe cale radioelectronică sau prin cablu, prin alt procedeu similar ori în localurile unde intrarea este cu plată;
g) fixarea pe suport material a operei audiovizuale, emisiunii sau interpretării în săli de concerte, cinematografe, precum și în alt loc public, fără acordul titularului de drepturi asupra operei, emisiunii sau interpretării;
h) permiterea accesului public la bazele de date din computer care conțin sau constituie opere protejate de dreptul de autor;
i) traducerea, publicarea în culegeri, adaptarea sau transformarea operei, precum și prelucrarea, aranjamentul acesteia.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la alin. (1) al art. 185[1] din CP al RM este constituit din relațiile sociale referitoare la realizarea, în conformitate cu art.33 al Constituției, a dreptului la libertatea creației.

Infracțiunea dată nu are un obiect material. Opera, programul de computer, baza de date, interpretarea, fonograma sau emisiunea – care formează

obiectul dreptului de autor sau al drepturilor conexe – constituie obiectul imaterial al infracţiunii în cauză.

În conformitate cu Legea Republicii Moldova privind dreptul de autor şi drepturile conexe, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 23.11.1994[30], obiecte ale dreptului de autor sunt: operele literare; operele dramatice şi muzical-dramatice, scenariile, proiectele de scenarii, libretele, sinopsisul filmului; operele muzicale cu sau fără text; operele coregrafice şi pantomimele; operele audiovizuale; operele de pictură, sculptură, grafică şi alte opere de artă plastică; operele de arhitectură, urbanistică şi de artă horticolă; operele de artă aplicată; operele fotografice şi operele obţinute printr-un procedeu analogic fotografiei; hărţile, planurile, schiţele şi operele plastice referitoare la geografie, topografie, arhitectură şi alte ştiinţe; operele derivate şi integrante; alte opere.

Programul de computer reprezintă totalitatea instrucţiunilor şi dispoziţiilor (ordinelor) exprimate prin cuvinte, coduri, scheme care, fiind redate într-o formă lizibilă de maşină, pune în funcţiune computerul pentru a atinge un anumit scop sau rezultat.

Baza de date constituie compilaţia de date sau de alte materiale atât în formă mecanolizibilă, cât şi sub altă formă, care, prin selectarea şi aranjamentul conţinutului, reprezintă un rezultat al muncii creatoare.

În acord cu prevederile Legii privind dreptul de autor şi drepturile conexe, prin "interpretare" trebuie de înţeles rezultatul activităţii de creaţie a actorului, dirijorului, vocalistului, instrumentistului, dansatorului sau a unei alte persoane care joacă roluri, cântă, recită sau interpretează într-un alt mod opere literare, artistice sau expresii folclorice.

Prin "fonogramă" se are în vedere imprimarea exclusiv sonoră a oricărei interpretări, a altor sunete sau a reprezentărilor lor, cu excepţia imprimării sunetelor incluse în opera audiovizuală.

Emisiunea reprezintă programul, transmis prin radio sau prin televiziune, într-o ordine dinainte stabilită, care este produs nemijlocit de organizaţia de difuziune pe cale radioelectrică sau prin cablu, ori produs de o altă organizaţie la comandă şi din contul organizaţiei de difuziune.

De asemenea, dreptul subiectiv de autor şi/sau drepturile subiective conexe formează obiectul imaterial al infracţiunii prevăzute la alin. (1) al art. 185[1] din CP al RM. Aceste drepturi subiective se constituie din drepturi cu caracter patrimonial (economic) şi nepatrimonial (personal, moral).

---

[30] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 13, 1994.

Pentru calificarea faptei conform alin. (1) al art. 185[1] din CP al RM, este obligatoriu ca valoarea drepturilor subiective violate sau valoarea exemplarului licențiat de operă, de program de computer, de bază de date, de interpretare, de fonogramă, de emisiune, care formează obiectul dreptului de autor sau al drepturilor conexe, să se exprime în proporții mari. Prin "proporții mari" înțelegem valoarea, exprimată în bani, a drepturilor violate sau a exemplarului licențiat de operă, de program de computer, de bază de date, de fonogramă, de emisiune, care depășește la momentul săvârșirii infracțiunii 500 unități convenționale de amendă. Dacă valoarea respectivă este mai mică, cele săvârșite urmează a fi calificate potrivit art. 51[2] din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Victimă a infracțiunii prevăzute la alin. (1) al art. 185[1] din CP al RM este titularul dreptului de autor și/sau al drepturilor conexe, adică autorul sau interpretul, sau o persoană fizică, alta decât autorul sau interpretul, sau o persoană juridică învestită cu drepturi patrimoniale.

Latura obiectivă a faptei penale în cauză include fapta prejudiciabilă, exprimată în acțiunea de însușire a dreptului la paternitate (plagiatul) sau altă violare a dreptului de autor și/sau a drepturilor conexe.

Prin "însușirea dreptului la paternitate (plagiat)" se înțelege arogarea dreptului de a se considera autor sau coautor al operei și de a cere o atare recunoaștere, inclusiv prin indicarea numelui său pe fiecare exemplar de operă publicată sau la interpretarea în public a operei, dacă așa ceva este posibil.

Autorul este persoana fizică prin a cărei muncă creatoare a fost realizată opera. Totodată, paternitatea aparține persoanei (persoanelor) sub al cărei nume a fost publicată opera, dacă nu există alte dovezi. Pe cale de consecință, din momentul creării operei sau a unei părți din operă și până la publicarea acesteia, cel care pretinde că este autor trebuie să facă dovada acestei calități prin orice mijloc legal de probă. După publicarea operei, existând prezumția legală relativă că autorul este persoana sub al cărei nume opera a fost publicată, dovada că nu această persoană este autorul revine celui care pretinde acest lucru.

În cele ce urmează, vor fi analizate cele nouă modalități alternative ale acțiunii de altă violare a dreptului de autor și/sau a drepturilor conexe. Aceste modalități vizează următoarele activități realizate în lipsa consimțământului titularului dreptului de autor și/sau al drepturilor conexe:

a) reproducerea integrală sau parțială, modificarea sub orice formă a obiectului protejat de dreptul de autor sau de drepturile conexe.

Prin "reproducere" se are în vedere realizarea unui sau a câtorva exemplare de operă sau fonogramă în orice formă materială, inclusiv audio- și videoimprimare, ori imprimarea operei sau a fonogramei pentru păstrarea ei temporară sau permanentă sub formă electronică (inclusiv numerică), optică

sau într-o altă formă lizibilă de mașină. În conformitate cu Legea Republicii Moldova cu privire la difuzarea exemplarelor de opere și fonograme, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 14.11.2002[31], prin "exemplar de operă sau fonogramă" se înțelege copia unei opere sau fonograme, imprimată pe orice suport material, produsă, direct sau indirect, de pe original sau de pe o altă copie a operei sau fonogramei.

Prin "modificare sub orice formă" se înțelege "prelucrarea" obiectului protejat de dreptul de autor sau de drepturile conexe, care nu imprimă originalitate literară, artistică sau științifică obiectului nou-creat;

b) comercializarea, închirierea, importarea, exportarea, transportarea, depozitarea sau publicarea obiectului protejat de dreptul de autor sau de drepturile conexe.

Comercializarea reprezintă difuzarea obiectului protejat de dreptul de autor sau de drepturile conexe, prin punerea acestui obiect în rețeaua de comerț.

Închirierea constă în difuzarea obiectului protejat de dreptul de autor sau de drepturile conexe, prin darea acestui obiect în folosință temporară, în schimbul unei chirii.

Importarea rezidă în aducerea – prin cumpărare sau prin schimb, în țara proprie, a obiectului protejat de dreptul de autor sau de drepturile conexe, care a fost produs în străinătate.

Exportarea constituie vinderea în afara țării a obiectului protejat de dreptul de autor sau de drepturile conexe, care a fost produs în țară.

Transportarea reprezintă deplasarea (cu un vehicul), dintr-un loc în altul, a obiectului protejat de dreptul de autor sau de drepturile conexe.

Depozitarea constă în deținerea obiectului protejat de dreptul de autor sau de drepturile conexe în spații comerciale sau în anexele acestora, în alte spații sau în mijloace de transport.

Publicarea rezidă în editarea sau punerea în circulație a obiectelor protejate de dreptul de autor sau de drepturile conexe, într-un număr suficient pentru a satisface cerințele publicului;

c) comunicarea publică a unei opere cinematografice sau a unei opere audiovizuale pe cale radioelectrică sau prin cablu în regim interactiv, inclusiv prin Internet ori prin alt procedeu similar.

Prin "comunicare publică" se înțelege comunicarea unei opere, făcută într-un loc deschis publicului sau în orice alt loc în care se adună un număr de persoane care depășește cercul normal al membrilor unei familii sau al

[31] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 11-13, 2003.

cunoștințelor apropiate ale acesteia, indiferent dacă membrii care compun acel public susceptibil de a recepționa astfel de comunicări pot sau nu să o facă în același loc sau în locuri diferite, în același timp sau în momente diferite;

d) demonstrarea publică a originalului sau a unui exemplar de operă.

Demonstrarea publică reprezintă demonstrarea originalului sau a unui exemplar al operei nemijlocit sau pe ecran cu ajutorul peliculei, diapozitivului, cadrului ori prin alte dispozitive sau procedee (exceptând comunicarea lor pe cale radioelectrică sau prin cablu), astfel încât ele să poată fi recepționare de persoane care nu fac parte din cercul normal al membrilor unei familii sau al cunoștințelor apropiate ale acesteia;

e) interpretarea publică a operei sau a fonogramei.

Prin "interpretare publică" trebuie de înțeles reprezentarea operei sau a fonogramei prin recitare, joc, cântec sau într-un alt mod, atât în interpretare vie, cât și cu ajutorul diverselor dispozitive și procedee (cu excepția comunicării pe cale radioelectrică sau prin cablu), astfel încât ele să poată fi recepționate de persoane care nu fac parte din cercul normal al membrilor unei familii sau al cunoștințelor apropiate ale acesteia;

f) transmiterea simultană sau retransmiterea operei, fonogramei, interpretării sau emisiunii pe cale radioelectrică sau prin cablu, prin alt procedeu similar ori în localurile unde intrarea este cu plată.

Transmiterea reprezintă comunicarea operei, fonogramei, interpretării sau emisiunii cu ajutorul unui post emițător de radio, de televiziune sau prin telegraf.

Retransmiterea constă în transmiterea simultană pe cale radioelectrică sau prin cablu a emisiunilor unei organizații de difuziune, efectuată de o altă organizație de difuziune;

g) fixarea pe suport material a operei audiovizuale, emisiunii sau interpretării în săli de concerte, cinematografe, precum și în alt loc public, fără acordul titularului de drepturi asupra operei, emisiunii sau interpretării.

Prin "fixare" se are în vedere încorporarea de coduri, de sunete, de imagini ori de sunete și imagini sau de reprezentări numerice ale acestora, pe orice suport material, chiar electronic (peliculă de film, bandă magnetică, disc etc.), care permite perceperea, reproducerea ori comunicarea lor într-un mod oarecare;

h) permiterea accesului public la bazele de date din computer care conțin sau constituie opere protejate de dreptul de autor.

Această modalitate se exprimă în încuviințarea punerii la dispoziția tuturor a bazelor de date, create la computer, care conțin sau constituie opere protejate de dreptul de autor;

i) traducerea, publicarea în culegeri, adaptarea sau transformarea operei, precum și prelucrarea, aranjamentul acesteia.

Traducerea constă în realizarea unei opere derivate, prin expunerea unui text dintr-o limbă în alta.

Publicarea în culegeri rezidă în tipărirea unor opere, adunate într-o operă unică, aceasta constituind "opera derivată".

Adaptarea constituie transformarea unor opere, pentru a putea fi utilizate în alte scopuri decât destinația lor inițială (de exemplu, transformarea unei nuvele într-un scenariu de film).

Transformarea reprezintă schimbarea înfățișării, atribuirea unui alt aspect sau a unei alte forme, modificând anumite elemente ale operei și păstrând altele, potrivit anumitor formule.

Prelucrarea constă în adaptarea operei pentru utilizarea acesteia în scopuri determinate.

Aranjamentul constituie prelucrarea unei opere muzicale pentru instrumente sau voce.

Infracțiunea prevăzută la alin. (1) al art. 185^1 din CP al RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul arogării calității de autor (coautor) sau al realizării altei violări a dreptului de autor și/sau a drepturilor conexe.

Latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin intenție directă. De cele mai multe ori, motivele infracțiunii constau în interesul material.

Subiect al infracțiunii analizate este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani. De asemenea, subiect al infracțiunii date poate fi persoana juridică ce desfășoară activitate de întreprinzător.

Potrivit alin. (2) al art. 185^1 din CP al RM, cea de-a doua variantă-tip a încălcării dreptului de autor și a drepturilor conexe constă în comercializarea, închirierea sau schimbul de exemplare de opere sau de fonograme, cu violarea drepturilor de autor și/sau a drepturilor conexe prin anunțuri publice, prin mijloace electronice de comunicare sau prin expunerea publică a cataloagelor cu coperte ori a copertelor operelor sau fonogramelor, precum și refuzul de a declara proveniența exemplarelor de opere sau de fonograme comercializate, închiriate sau schimbate cu violarea drepturilor de autor și/sau a drepturilor conexe.

Obiectul juridic special al infracțiunii examinate îl formează relațiile sociale privitoare la realizarea, în conformitate cu art. 33 al Constituției, a dreptului la libertatea creației.

Ca și infracțiunea precedentă, cea de față nu are un obiect material. Operele sau fonogramele constituie obiectul imaterial al faptei infracționale prevăzute la alin. (2) al art. 185[1] din CP al RM.

Victimă a infracțiunii în cauză este titularul dreptului de autor și/sau al drepturilor conexe.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la alin. (2) al art. 185[1] din CP al RM se exprimă în fapta prejudiciabilă care se concretizează în: 1) acțiunea de comercializare, închiriere sau schimb de exemplare de opere sau de fonograme cu violarea dreptului de autor și/sau a drepturilor conexe prin anunțuri publice, prin mijloace electronice de comunicare sau prin expunerea publică a cataloagelor cu coperte ori a copertelor operelor sau fonogramelor, sau în 2) inacțiunea de refuz al declarării provenienței exemplarelor de opere sau de fonograme comercializate, închiriate sau schimbate cu violarea dreptului de autor și/sau a drepturilor conexe.

Noțiunile "comercializare" și "închiriere" au fost definite *supra*. În ce privește cea de-a treia modalitate a acțiunii prejudiciabile analizate, prin "schimb" trebuie de înțeles cedarea exemplarelor de opere sau de fonograme, pentru a lua în locul lor altele (echivalente ca valoare).

Pentru calificarea faptei conform alin. (2) al art. 185[1] din CP al RM, este obligatorie stabilirea metodei de săvârșire a infracțiunii: a) darea de anunțuri publice; b) utilizarea de mijloace electronice de comunicare; c) expunerea publică a cataloagelor cu coperte ori a copertelor operelor sau fonogramelor.

Caracterul ilegal al acțiunii examinate este condiționat de lipsa consimțământului titularului dreptului de autor și/sau a drepturilor conexe de a-i fi valorificate operele sau fonogramele.

Prin "copertă a operei sau a fonogramei" trebuie de înțeles partea ambalajului care conține reprezentarea grafică a informației privind administrarea drepturilor asupra operei sau fonogramei, fixată pe orice suport material, care trebuie să însoțească fiecare exemplar de operă sau fonogramă.

În ce privește inacțiunea prejudiciabilă, aceasta se exprimă în împotrivirea voită la solicitarea expresă a organelor competente de a denunța identitatea persoanei de la care au fost primite exemplarele de opere sau de fonograme comercializate, închiriate sau schimbate, fie de a declara modalitatea în care acestea au fost realizate de însuși deținătorul lor.

Prin "organe competente" trebuie de înțeles: organele de urmărire penală; Agenția de Stat pentru Drepturile de Autor (în continuare – ASDA); organizațiile de administrare pe principii colective a drepturilor patrimoniale ale titularilor drepturilor de autor și/sau a drepturilor conexe.

Infracțiunea prevăzută la alin. (2) al art. 185[1] din CP al RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul săvârșirii acțiunii sau inacțiunii prejudiciabile corespunzătoare.

Latura subiectivă a infracțiunii date se caracterizează prin intenție directă. În cele mai frecvente cazuri, motivele infracțiunii se exprimă în interesul material.

Subiect al infracțiunii analizate este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani. De asemenea, subiect al infracțiunii în cauză poate fi persoana juridică ce desfășoară activitate de întreprinzător.

Conform alin. (3) al art. 185[1] din CP al RM, cea de-a treia variantă-tip a încălcării dreptului de autor și a drepturilor conexe constă în comercializarea, închirierea, schimbul, transmiterea cu titlu gratuit, exportarea, depozitarea sau altă valorificare a exemplarelor de opere și/sau de fonograme, de programe de computer, de baze de date fără marcaje de control corespunzătoare, dacă valoarea acestor obiecte este de proporții mari.

Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză îl constituie relațiile sociale referitoare la realizarea, în conformitate cu art. 33 al Constituției, a dreptului la libertatea creației.

Infracțiunea dată nu are un obiect material. În schimb ea are un obiect imaterial, care constă în: opere; fonograme; programe de computer; baze de date. Este obligatoriu ca valoarea acestor obiecte ale dreptului de autor sau ale drepturilor conexe să se exprime în proporții mari. Dacă valoarea este mai mică, cele săvârșite trebuie calificate potrivit art. 51[2] din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Victimă a infracțiunii prevăzute la alin. (3) al art. 185[1] din CP al RM este titularul dreptului de autor și/sau al drepturilor conexe.

Latura obiectivă a infracțiunii date se exprimă în fapta prejudiciabilă concretizată în acțiunea de comercializare, închiriere, schimb, transmitere cu titlu gratuit, exportare, depozitare sau altă valorificare a exemplarelor de opere și/sau de fonograme, de programe de computer, de baze de date, în lipsa marcajelor de control corespunzătoare.

Transmiterea cu titlu gratuit constă în mărirea din contul patrimoniului făptuitorului – în lipsa unui echivalent valoric din partea persoanei căreia i se transmite obiectul dreptului de autor sau al drepturilor conexe – a patrimoniului acestei persoane.

Prin "altă valorificare" trebuie de înțeles publicarea, comunicarea publică, demonstrarea publică, interpretarea publică, imprimarea, reproducerea, emi-

terea, retransmiterea sau alte acțiuni privind utilizarea sub orice formă și în orice mod a obiectelor dreptului de autor sau ale drepturilor conexe.

Ilegalitatea faptei prevăzute la alin. (3) al art. 185[1] din CP al RM este condiționată de lipsa marcajelor de control corespunzătoare.

Marcajul de control confirmă legalitatea și justețea utilizării exemplarelor de opere și fonograme, pe care este aplicat, și asigură respectarea dreptului de autor și a drepturilor conexe. Potrivit Legii cu privire la difuzarea exemplarelor de opere și fonograme, conform Hotărârii Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de producere, eliberare și aplicare a marcajelor de control pe exemplarele de opere și fonograme și Regulamentului cu privire la modul de înregistrare în Registrul de stat al titularilor marcajelor de control, nr. 744 din 20.06.2003[32], prin "marcaj de control" se are în vedere eticheta de model unic sub formă de imagine tridimensională, cu un nivel special de protecție pe partea exterioară, realizată pe un suport autoadeziv și autodistructiv, având înscris pe ea un cod alfanumeric ce reprezintă seria și numărul înregistrării exemplarului de operă sau fonogramă.

Infracțiunea prevăzută la alin. (3) al art. 185[1] din CP al RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul săvârșirii acțiunii prejudiciabile corespunzătoare.

Latura subiectivă a infracțiunii analizate se caracterizează prin intenție directă. De cele mai multe ori, motivele infracțiunii constau în interesul material.

Subiectul infracțiunii date este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. De asemenea, subiect al infracțiunii în cauză poate fi persoana juridică ce desfășoară activitate de întreprinzător.

Potrivit alin. (4) al art. 185[1] din CP al RM, cea de-a patra variantă-tip a încălcării dreptului de autor și a drepturilor conexe constă în eludarea mijloacelor tehnice de protecție a dreptului de autor și a drepturilor conexe, precum și înlăturarea sau schimbarea informației privind administrarea drepturilor de autor și a drepturilor conexe, indiferent de faptul dacă au fost încălcate aceste drepturi.

Obiectul juridic special al infracțiunii date îl formează relațiile sociale privitoare la realizarea, în conformitate cu art.33 al Constituției, a dreptului la libertatea creației.

Obiectul material al infracțiunii examinate îl reprezintă mijloacele tehnice de protecție a dreptului de autor și a drepturilor conexe. În calitate de

---

32 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 134, 2003.

obiect imaterial apare informația privind administrarea dreptului de autor și a drepturilor conexe.

Victimă a infracțiunii prevăzute la alin. (4) al art. 185[1] din CP al RM este titularul dreptului de autor și/sau al drepturilor conexe.

Latura obiectivă a infracțiunii analizate constă în fapta prejudiciabilă care se concretizează într-o acțiune. Această acțiune se poate exprima prin următoarele două modalități alternative: 1) eludarea mijloacelor tehnice de protecție a dreptului de autor și a drepturilor conexe, indiferent de faptul dacă au fost încălcate aceste drepturi; 2) înlăturarea sau schimbarea informației privind administrarea dreptului de autor și a drepturilor conexe, indiferent de faptul dacă au fost încălcate aceste drepturi.

Prin "eludare" trebuie de înțeles neutralizarea mijloacelor tehnice de protecție a dreptului de autor și a drepturilor conexe (în special, neutralizarea dispozitivelor tehnice care protejează programul de computer).

Înlăturarea sau schimbarea informației privind administrarea dreptului de autor și a drepturilor conexe va fi considerată ilegală, determinând aplicarea alin. (4) al art. 185[1] din CP al RM, dacă a fost săvârșită de către altcineva decât titularul dreptului de autor și/sau al drepturilor conexe ori organizația de administrare pe principii colective a drepturilor patrimoniale ale titularilor respectivi.

Răspunderea conform alin. (4) al art. 185[1] din CP al RM survine indiferent de încălcarea dreptului de autor sau a drepturilor conexe. Totuși, prezența sau lipsa încălcării date trebuie luată în considerație la individualizarea pedepsei.

Infracțiunea în cauză este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul comiterii acțiunii prejudiciabile corespunzătoare.

Latura subiectivă a faptei infracționale examinate se caracterizează prin intenție directă. Motivele infracțiunii se pot exprima în: interesul material, curiozitate, teribilism etc.

Subiect al infracțiunii date este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani. De asemenea, subiectul infracțiunii prevăzute la alin. (4) al art. 185[1] din CP al RM poate fi persoana juridică ce desfășoară activitate de întreprinzător.

Conform alin. (5) al art. 185[1] din CP al RM, cea de-a cincea variantă-tip a încălcării dreptului de autor și a drepturilor conexe constă în marcarea, comercializarea, importarea, exportarea, transportarea sau depozitarea ilegală a marcajelor de control, falsificarea acestora, care au cauzat daune în proporții mari.

Obiectul juridic special al infracțiunii analizate îl constituie relațiile sociale cu privire la realizarea, în conformitate cu art.33 al Constituției, a dreptului la libertatea creației.

Obiectul material al infracțiunii date îl formează marcajul de control.

Victimă a infracțiunii este titularul dreptului de autor și/sau al drepturilor conexe.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la alin. (5) al art. 185[1] din CP al RM include: 1) fapta prejudiciabilă constând în acțiunea de marcare sau de comercializare, importare, exportare, transportare sau depozitare ilegală a marcajelor de control, sau de falsificare a acestora; 2) urmările prejudiciabile care se exprimă în daune în proporții mari; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Marcarea ilegală presupune aplicarea marcajului de control pe exemplarele operelor și fonogramelor, în lipsa autorizării ASDA.

Falsificarea marcajelor de control reprezintă confecționarea neautorizată de către ASDA a acestora sau alterarea marcajelor de control autentice, astfel încât informația de pe ele să nu corespundă realității.

Pentru consumarea infracțiunii date este obligatorie producerea daunelor în proporții mari. Dacă cele săvârșite nu implică producerea unor astfel de daune, calificarea se face conform art. 51[2] din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Infracțiunea examinată este materială. Momentul ei de consumare coincide cu survenirea daunelor în proporții mari.

Latura subiectivă a faptei infracționale, prevăzute la alin. (5) al art. 185[1] din CP al RM, se caracterizează prin intenție directă. Motivele infracțiunii se exprimă, de cele mai multe ori, în interesul material.

Subiect al infracțiunii în cauză este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. De asemenea, persoana juridică, care desfășoară activitate de întreprinzător, poate evolua ca subiect al acestei infracțiuni.

În conformitate cu alin. (6) al art. 185[1] din CP al RM, răspunderea pentru încălcarea dreptului de autor și a drepturilor conexe se agravează dacă această faptă este săvârșită:

a) repetat;
b) de două sau mai multe persoane;
c) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;
d) prin constrângere fizică sau psihică;
e) în proporții deosebit de mari.

Cu excepția ultimei agravante, trăsăturile tuturor celorlalte ne sunt cunoscute din analiza infracțiunilor examinate *supra*.

Prin "proporții deosebit de mari" înțelegem valoarea, exprimată în bani, a drepturilor violate sau a exemplarului licențiat de operă, de program de computer, de bază de date, de fonogramă, de emisiune, care depășește la momentul săvârșirii infracțiunii 1500 unități convenționale de amendă.

Capitolul VII

INFRACȚIUNI CONTRA PATRIMONIULUI

Secțiunea I. NOȚIUNEA, CARACTERIZAREA GENERALĂ ȘI TIPURILE INFRACȚIUNILOR CONTRA PATRIMONIULUI

Infracțiunile contra patrimoniului reprezintă grupul de infracțiuni prevăzute în Capitolul VI al Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, fiind fapte prejudiciabile, săvârșite cu intenție sau din imprudență, care vatămă – în mod exclusiv sau în principal – relațiile sociale cu privire la patrimoniu.

Respectiv, ***obiectul juridic generic*** al infracțiunilor din grupul analizat îl constituie relațiile sociale cu privire la patrimoniu.

În terminologia legii penale, noțiunea de patrimoniu are exact același înțeles ca și în terminologia dreptului civil: "totalitatea drepturilor și obligațiilor patrimoniale (care pot fi evaluate în bani), privite ca o sumă de valori active și pasive, strâns legate între ele, aparținând unor persoane fizice și juridice determinate" (alin. (1) al art. 284 din Codului civil al Republicii Moldova).

Referitor la caracterizarea rolului și locului patrimoniului, privit, în primul rând, ca valoare socială fundamentală, acesta reprezintă o condiție de participare la raporturile juridice de ordin patrimonial. Bunurile și drepturile ce constituie obiectul acestor raporturi permit persoanei să-și îndeplinească obligațiile cu caracter economic. În această ipostază, patrimoniul apare ca o condiție a capacității juridice a persoanei și deci ca o valoare socială care trebuie să fie apărată prin toate mijloacele juridice, inclusiv cele de drept penal.

În al doilea rând, patrimoniul este o emanație a personalității, deoarece drepturile și obligațiile patrimoniale sunt caracteristice subiectelor de drept. Apărarea persoanei ca subiect de drept înseamnă și apărarea acesteia ca titulară a unui patrimoniu.

În fine, dar nu în ultimul rând, sub unul dintre elementele patrimoniului, și anume: dreptul de proprietate, un drept real tipic, este recunoscut ca drept fundamental al omului, prevăzut în tratatele și convențiile internaționale. Astfel, de exemplu, conform art. 17 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, nimeni nu va fi lipsit în mod arbitrar de proprietatea sa. De asemenea, potrivit art.1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenția pentru apărarea

drepturilor omului și a libertăților fundamentale[1], orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale; nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Termenul "proprietate" și cel de "drept de proprietate" nu sunt sinonime. În corespundere cu alin. (1) al art. 2 din CP al RM, legea penală apără, împotriva infracțiunilor, de rând cu alte valori sociale, și proprietatea, nu însă dreptul de proprietate. Faptul că scopul legii penale constă, printre altele, în apărarea penală a proprietății, denotă fără putință de tăgadă că proprietatea constituie chintesența patrimoniului. În alți termeni, apărând proprietatea, legea penală protejează, implicit, patrimoniul. De aceea, abordarea problemei privind apărarea penală a proprietății într-un context mai larg – al apărării penale a patrimoniului – se impune cu necesitate și nu are decât să faciliteze înțelegerea corectă a semnificației noțiunii de patrimoniu ca valoare socială.

Astfel, menționăm că relațiile sociale de proprietate se referă la apropierea bunurilor, a obiectelor dreptului de proprietate, care sunt fie mijloace de producție, fie produse ale activității omului. Termenul "apropiere", utilizat în context, se referă la apropierea înțeleasă nu ca proces de producție, ci ca premisă și, totodată, ca rezultat al acestui proces. Desemnând în fond o stare de apartenență a bunurilor, proprietatea poate fi privită ca latura statică a producției sociale.

Așadar, totalitatea relațiilor de producție cuprinde, pe de o parte, latura statică a producției sociale, iar, pe de altă parte, latura dinamică a acesteia. Altfel spus, ea cuprinde, în primul rând, starea de apartenență a bunurilor – statului, persoanelor juridice sau fizice. De aceea, atunci când făptuitorul săvârșește o infracțiune contra patrimoniului, victima este lipsită de posibilitatea de a poseda bunurile ce i-au fost sustrase, distruse, deteriorate, ocupate etc., în același timp fiind lipsită de posibilitatea de a le repartiza, schimba, consuma sau de a le utiliza pentru producerea altor bunuri.

Dacă latura statică a producției sociale se exprimă în proprietate, atunci ce exprimă latura dinamică a producției sociale? Aceasta din urmă exprimă procesul de funcționare reală a relațiilor sociale de proprietate în diversele ramuri ale economiei naționale. De aceea, procesele însoțite de utilizarea, reproducția și circuitul proprietății trebuie raportate la sfera activității economice. Latura dinamică a relațiilor de producție, adică relațiile sociale economice (privite în

---

1 Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, vol. 1, Chișinău, Moldpres, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, p. 359-360.

accepțiune îngustă), trebuie raportate, din punctul de vedere al dreptului penal, la obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul X "Infracțiuni economice" din Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova.

Denumirea "Infracțiuni contra patrimoniului" a Capitolului VI din Partea specială a Codului penal în vigoare este, în raport cu ocrotirea pe care o asigură legea penală, mai adecvată decât denumirea "Infracțiuni contra proprietății", pe care o avea Capitolul III din Codul penal anterior. Or, legea penală exercită această ocrotire sub aspectul menținerii poziției faptice a bunurilor, poziție care poate să derive din alte drepturi reale decât din dreptul de proprietate.

Noțiunea de patrimoniu, privită ca universalitate ideală, este mult mai cuprinzătoare decât noțiunea de proprietate, incluzând, în afara expresiei sale juridice – dreptul de proprietate, toate celelalte drepturi reale, precum și drepturile de creanță, alături de obligațiile patrimoniale, de asemenea orice situație care prezintă chiar numai o aparență de drept. În același timp, nu putem face abstracție de faptul că proprietatea constituie chintesența patrimoniului. Aceasta este explicația pentru care legiuitorul enumeră, la alin. (1) al art. 2 din CP al RM, printre valorile sociale fundamentale, ocrotite de legea penală împotriva infracțiunilor, tocmai proprietatea, nu însă patrimoniul.

Fiind reglementat de legea civilă, patrimoniul este apărat, în primul rând, prin mijloace de drept civil. În cazul faptelor prevăzute de normele Capitolului VI din Partea Specială a Codului penal, patrimoniul este supus însă unor vătămări care fac necesară intervenția mijloacelor de drept penal. Toate aceste fapte sunt prejudiciabile, pentru că aduc atingere unei valori sociale fundamentale și fac cu neputință circuitul civil. Împotriva acestora, mijloacele de drept civil sunt neputincioase, deoarece se limitează la repararea prejudiciului, adică la refacerea activului patrimonial. Dar ele nu pot să prevină, prin represiune, repetarea unor astfel de fapte care creează starea de nesiguranță a proprietăților și de insecuritate a circuitului civil. De aceea, se impune incriminarea și sancționarea penală a faptelor de acest gen, fără să excludă, ci, dimpotrivă, să facă mai active mijloacele de drept civil de reparare a prejudiciului.

Fiecare din infracțiunile contra patrimoniului are și un ***obiect juridic special***, format din relațiile sociale referitoare la anumite valori sociale specifice: relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile (în cazul infracțiunilor de la art. 186, 187 din CP al RM); relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor imobile (în cazul infracțiunii de la art. 193 din CP al RM); relațiile sociale cu privire la substanța, integritatea și potențialul de utilizare a bunurilor (în cazul infracțiunilor de la art. 197, 198 din CP al RM) etc.

Dar pe lângă infracțiunile cu obiect juridic *simplu*, mai există și infracțiuni cu obiect juridic complex și infracțiuni cu obiect juridic multiplu, făcând

parte din același capitol al legii penale. În cazul ultimelor, relațiile sociale, referitoare la anumite valori sociale specifice care derivă din patrimoniu, sunt vătămate nu în mod exclusiv, ci în principal. Totodată, în mod adiacent, se aduce atingere relațiilor sociale referitoare la anumite valori sociale specifice, care derivă din alte valori sociale fundamentale decât patrimoniul.

Printre infracțiunile cu obiect juridic *complex* se numără: tâlhăria (art. 188 din CP al RM); șantajul (art. 189 din CP al RM); escrocheria (art. 190 din CP al RM) etc. Totodată, se poate remarca vătămarea, în mod adiacent, a unor relații sociale referitoare la valorile sociale specifice, care derivă din alte valori sociale fundamentale decât patrimoniul, la unele modalități agravate ale infracțiunilor cu obiect juridic simplu. Aceste modalități sunt prevăzute la: lit. e) din alin. (2) al art. 187; lit. b), c) din alin. (2) al art. 193; lit. a), b) al alin. (2) al art. 197; lit. a), b) din alin. (2) al art. 198 din CP al RM etc.

Printre infracțiunile cu obiect juridic *multiplu* pot fi enumerate: delapidarea averii străine (art. 191 din CP al RM); dobândirea sau comercializarea bunurilor despre care se știe că au fost obținute pe cale criminală (art. 199 din CP al RM). Astfel de infracțiuni, ca și infracțiunile complexe, au unul sau câteva obiecte juridice secundare. Însă, spre deosebire de infracțiunile complexe, ele reprezintă o singură acțiune (inacțiune), și nu un sistem de acțiuni (inacțiuni).

În principiu, toate infracțiunile contra patrimoniului au un *obiect material*. În cazul unor infracțiuni complexe din grupul examinat se poate vorbi chiar despre prezența a două obiecte materiale – obiectul material principal și obiectul material secundar. În orice caz, obiectul material al infracțiunilor contra patrimoniului îl formează, în mod prioritar, anumite bunuri. Unele dintre infracțiunile contra patrimoniului (de exemplu, cele prevăzute la art. 186-188, 190-192 din CP al RM etc.) nu pot avea ca obiect material decât un bun mobil. Dimpotrivă, infracțiunea de la art. 193 din CP al RM nu poate avea ca obiect material decât un bun imobil. Dar există și infracțiuni care au, ca obiect material, orice fel de bun – mobil sau imobil (de exemplu, infracțiunile prevăzute la art. 197, 198 din CP al RM).

De regulă, în calitate de victimă a infracțiunilor contra patrimoniului evoluează posesorul de fapt. În acest sens, se poate consemna că, incriminând faptele îndreptate contra patrimoniului, legea penală are în vedere nu poziția juridică a victimei, ci fapta ilicită a subiectului. Victima nu are obligația să probeze că deține careva poziție juridică în raport cu bunul ce i-a fost sustras, distrus, deteriorat etc. prin comiterea faptei infracționale.

Totuși, în unele situații, legiuitorul indică, chiar în dispoziția normei penale, trăsăturile victimei: persoana agresată (art. 188 din CP al RM); proprie-

tarul, posesorul, deținătorul, rudele sau apropiații acestora (art. 189 din CP al RM); proprietarul (art. 193, 196, 200 din CP al RM) etc.

Sub aspectul ***laturii obiective***, este necesar a menționa că infracțiunile contra patrimoniului se comit, în majoritatea cazurilor, prin acțiune. Numai în cazul faptelor infracționale prevăzute la art. 196, 197, 198, 200 din CP al RM se poate săvârși și o inacțiune.

Cea mai mare parte a faptelor incriminate în cadrul Capitolului VI din Partea specială a Codului penal sunt infracțiuni *materiale*. Pe de altă parte, infracțiuni *formale* sunt cele prevăzute la art. 188, 189, 192 din CP al RM etc. Totuși, chiar în ipoteza unora dintre infracțiunile formale, anumite modalități agravate pot adopta forma unei infracțiuni materiale (de exemplu, modalitățile de la lit. f) din alin. (2) al art. 188, de la lit. e), f) din alin. (3) al art. 189 din CP al RM).

Semnele secundare ale laturii obiective sunt, în general, irelevante pentru calificarea infracțiunilor contra patrimoniului. Totuși, pentru unele din aceste infracțiuni, existența următoarelor semne este obligatorie: 1) *metoda*: pătrunderea în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință (lit. c) din alin. (2) al art. 186; lit. d) din alin. (2) al art. 187; lit. d) din alin. (2) al art. 188 din CP al RM) etc.; 2) *modul*: ascuns (art. 186 din CP al RM); deschis (art. 187 din CP al RM); 3) *mijloacele*: armă sau alte obiecte folosite în calitate de armă (lit. e) din alin. (2) al art. 188; lit. b) din alin. (3) al art. 189 din CP al RM); 4) *locul*: încăpere, alt loc pentru depozitare sau locuință (lit. c) din alin. (2) al art. 186; lit. d) din alin. (2) al art. 187; lit. d) din alin. (2) al art. 188 din CP al RM); buzunare, genți sau alte obiecte prezente la victimă (art. 192 din CP al RM); 5) *timpul*: timpul unei calamități (lit. a) din alin. (3) al art. 186; lit. a) din alin. (3) al art. 187; lit. a) din alin. (3) al art. 188 din CP al RM) etc.

Din punctul de vedere al ***laturii subiective***, menționăm, în primul rând, că forma de vinovăție la majoritatea infracțiunilor analizate se exprimă prin intenție. Doar faptele incriminate la art. 198 și 200 din CP al RM sunt săvârșite din imprudență.

Majoritatea infracțiunilor contra patrimoniului presupun existența obligatorie a scopului de cupiditate. Prezența acestui scop nu se cere în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 193, 197, 198, 199, 200 din CP al RM.

De regulă, ***subiect*** al infracțiunilor contra patrimoniului poate fi orice persoană fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta răspunderii penale: 14 ani (art. 186-188; alin. (2)-(4) ale art. 189; alin. (2), (3) ale art. 190; alin. (2) ale art. 192; art. 195; alin. (4) al art. 196; alin.(2) art.197 din CP al RM) sau 16 ani (în celelalte cazuri). De asemenea, în cazul unor fapte infracționale din grupul examinat, legea cere ca subiectul să aibă o calitate specială: persoana căreia i s-au încredințat în administrare

bunurile victimei (art. 191 din CP al RM); persoana căreia i-a fost încredințată paza bunurilor victimei (art. 200 din CP al RM) etc.

Luând în considerație specificul faptei prin care se aduce atingere obiectului juridic special, precum și prezența sau lipsa scopului de cupiditate, ***tipologia*** infracțiunilor contra patrimoniului poate fi înfățișată în felul următor:

1) infracțiuni săvârșite prin sustragere (art. 186-188, 190-192 din CP al RM);
2) infracțiuni având scop de cupiditate, care nu sunt săvârșite prin sustragere (art. 189, 196 din CP al RM);
3) infracțiuni comise în scop de cupiditate, având o natură mixtă (art. 194, 195 din CP al RM);
4) infracțiuni comise fără scop de cupiditate (art. 193, 197, 198, 199, 200 din CP al RM).

Se impune o precizare cu privire la natura infracțiunilor din cel de-al treilea subgrup sus-menționat: datorită modalităților de realizare, aceste infracțiuni îmbină atât caracteristicile infracțiunilor săvârșite prin sustragere, cât și ale infracțiunilor comise în scop de cupiditate, însă nu prin sustragere. Ca urmare, infracțiunile de la art. 194 și art. 195 din CP al RM nu pot fi incluse nici la primul tip menționat, nici la cel de-al doilea.

Secțiunea a II-a. INFRACȚIUNI CONTRA PATRIMONIULUI SĂVÂRȘITE PRIN SUSTRAGERE

§1. Noțiunea și semnele sustragerii

Prin "sustragere" se înțelege luarea ilegală și gratuită a bunurilor mobile din posesia altuia, care a cauzat un prejudiciu patrimonial efectiv acestuia, săvârșită în scop de cupiditate (profit).

Această definiție doctrinară a noțiunii de sustragere cuprinde următoarele șapte semne constitutive, care au un caracter necesar și suficient: 1) "luarea"; 2) "din posesia altuia"; 3) "a bunurilor mobile"; 4) "ilegală"; 5) "gratuită"; 6) "care a cauzat un prejudiciu patrimonial efectiv acestuia"; 7) "săvârșită în scop de cupiditate (profit)".

Semnele nominalizate sunt obligatorii pentru orice infracțiune contra patrimoniului, săvârșită prin sustragere. Absența oricăruia din aceste semne ne permite să percepem cele comise deja nu în calitate de sustragere, ci ca alt gen de infracțiune, sau, în genere, ca faptă care nu are relevanță penală.

Considerăm binevenită examinarea semnelor constitutive ale noțiunii de sustragere în cadrul analizei elementelor componenței generice a infracțiunii de sustragere, componență ce formează un sistem integral.

Abordând problema obiectului infracțiunilor săvârșite prin sustragere, menționăm că, la toate aceste infracțiuni, ***obiectul juridic comun*** îl constituie relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile.

Desfășurarea normală a relațiilor sociale interesând existența, dezvoltarea și consolidarea patrimoniului impune respectarea posesiei asupra bunurilor, adică a poziției, de fapt, în care se află, din punctul de vedere al păstrării și al destinației lor, bunurile ce țin de sfera patrimonială a victimei.

Prin comiterea de sustragere a acestor bunuri, violându-se reglementările ce sunt destinate să asigure poziția de fapt a bunurilor aparținând altor persoane fizice, persoanelor juridice sau statului, se aduce, implicit, o gravă atingere relațiilor și valorilor sociale menționate mai sus. Anterior săvârșirii sustragerii, bunul se află într-o anumită poziție, cu relevanță socială, care constă în faptul că el se găsește în posesia de fapt a unei alte persoane decât făptuitorul. Sustragerea implică, pe de o parte, preexistența acestei situații privitoare la poziția bunului, iar, pe de altă parte, săvârșirea acțiunii prin care bunul este scos, în mod ilicit, din această poziție și trecut în același mod într-o altă poziție, sub stăpânirea făptuitorului.

De obiectul juridic comun al infracțiunilor săvârșite prin sustragere se ține seama atât la stabilirea gradului de pericol social generic, cât și la determinarea gradului de pericol social concret al faptelor care aparțin acestui subgrup al infracțiunilor contra patrimoniului. Cercetarea obiectului infracțiunilor săvârșite prin sustragere nu se poate limita la obiectul juridic comun. De aceea, în cadrul §3-§8 ale secțiunii de față vor fi analizate și obiectele juridice speciale ale acestor infracțiuni.

Obiectul material al infracțiunilor săvârșite prin sustragere îl constituie bunurile care au o existență materială, care sunt create prin munca omului și care dispun de valoare materială și cost determinat, fiind bunuri mobile și străine pentru făptuitor. Astfel, în calitatea lor de obiect material al infracțiunilor analizate, bunurile se caracterizează printr-un ansamblu de aspecte de natură socială, economică, fizică și juridică.

Sub *aspect social*, obiectul material al sustragerii este constituit din bunurile în a căror creare este investită munca umană, prin care bunurile sunt detașate de starea lor naturală. Aspectul examinat este important mai ales în planul delimitării infracțiunilor contra patrimoniului, săvârșite prin sustragere, de unele infracțiuni ecologice (de exemplu, de infracțiunile prevăzute la art. 231, 233, 234 din CP al RM).

În general, aplicarea muncii umane constituie o condiție pentru trecerea entităților materiale din categoria de produse ale naturii în categoria de valori material-marfare create prin munca omului. Totuși, nu trebuie absolutizată teza conform căreia produsele naturii se desprind din starea lor naturală doar materializând în sine o anumită măsură a muncii umane. Cauza constă în aceea că, la ora actuală, majoritatea componentelor materiale ale mediului înconjurător sunt legate, într-un fel sau altul, de activitatea prealabilă de investire a muncii umane. Cu alte cuvinte, aceste componente sunt trecute prin "filtrul" muncii anterioare a omului (de exemplu, sub formă de lucrări de regenerare a pădurilor, de strămutare a animalelor sălbatice etc.).

Dacă însă componentele indicate, care materializează în sine munca omului (fâșiile forestiere artificiale, animalele sălbatice strămutate etc.), ulterior există în condiții naturale (firești, neartificiale), atunci aceste componente nu vor putea forma obiectul material al sustragerii. Aceasta deoarece scopul lucrărilor de regenerare, de strămutare etc. constă nu în a introduce aceste componente în circuitul marfar, ci în a restabili sau a păstra echilibrul ecologic, favorabil vieții și activității omului. Prin urmare, infracțiunile, care au ca obiect material asemenea componente, aduc atingere, în ultimă instanță, nu relațiilor sociale cu privire la patrimoniu, ci relațiilor sociale cu privire la integritatea mediului înconjurător, deci constituie infracțiuni ecologice.

Dimpotrivă, este posibilă situația când: 1) produsele naturii sunt detașate de starea lor naturală datorită muncii aplicate; 2) produsele naturii își păstrează legătura cu mediul natural, dar sunt incluse în procesul de producție.

În această situație, cele comise sunt calificate ca sustragere, dacă se exprimă, de exemplu, în: acțiunile de prindere a peștelui sau de capturare a animalelor, crescute de întreprinderi specializate în încăperi sau locuri special construite sau adaptate; acțiunile de luare în posesie a roadei crescute, dar care nu a fost culeasă; acțiunile de luare în posesie a copacilor care au fost tăiați și pregătiți pentru stivuire, comercializare sau transportare etc.

În concluzie, este necesar a specifica că, pentru a delimita obiectul material al infracțiunilor contra patrimoniului, săvârșite prin sustragere, de infracțiunile ecologice prevăzute la art. 231, 233, 234 din CP al RM, este nevoie de a stabili scopul aplicării muncii umane asupra componentelor materiale ale mediului înconjurător. Dacă acest scop a constat în a restabili sau a păstra situația ecologică favorabilă pentru viața și activitatea omului, atunci cele săvârșite formează una din faptele infracționale incriminate la art. 231, 233 sau la art. 234 din CP al RM. Din contra, dacă scopul în care s-a aplicat munca umană asupra componentelor materiale ale mediului înconjurător s-a exprimat în a include componentele date în circuitul marfar, în procesul de producție, atunci cele

comise se califică potrivit normelor corespunzătoare cuprinse în Capitolul VI din Partea specială a Codului penal.

Sub *aspect economic*, bunurile care formează obiectul material al infracțiunilor săvârșite prin sustragere trebuie să aibă o valoare materială (economică) și un cost determinat.

Prezența valorii materiale (economice) constă în aceea că, în calitate de bunuri apar valorile material-marfare, precum și alte valori care au cost și expresia bănească a acestuia – preț. Costul exprimă valoarea obiectivă a bunului, utilitatea socială a acestuia. Dacă bunul are doar o valoare subiectivă, sentimentală, având o utilitate individuală, el nu va putea forma obiectul material al infracțiunilor săvârșite prin sustragere (de exemplu, o agendă, o poză a unei cunoștințe, un jurnal intim cu însemnările persoanei etc.). Aceasta deoarece un astfel de bun nu va putea fi evaluat în bani. Or, pentru a fi considerat parte a sferei patrimoniale a unei persoane, bunul trebuie să poată fi evaluat în bani, cerință ce se desprinde chiar din definiția noțiunii de patrimoniu conținută la art. 284 al Codului civil.

Există bunuri care, pe lângă o utilitate individuală, au și o utilitate socială: pozele unor celebrități (mai ales cu autografele acestora), jurnalele intime ale acestora, scrisorile lor etc. Evident, asemenea bunuri, constituind exponate muzeale, piese de arhivă, obiecte de vânzare-cumpărare sau de licitație, trebuie recunoscute ca obiect material al infracțiunilor săvârșite prin sustragere.

Sub *aspect fizic*, bunurile, privite ca obiect material al infracțiunilor săvârșite prin sustragere, trebuie să fie bunuri mobile. Reprezentând unul dintre semnele constitutive ale noțiunii de sustragere, calitatea de bun mobil permite delimitarea infracțiunilor săvârșite prin sustragere de infracțiunea prevăzută la art. 193 din CP al RM ("Ocuparea bunurilor imobile străine").

Limitarea obiectelor materiale ale sustragerii la bunurile mobile are ca explicație faptul că sustragerea este înțeleasă tradițional ca deplasare a bunurilor în spațiu de pe o locație permanentă sau provizorie, în rezultatul căreia făptuitorul devine stăpânul de facto al acestor bunuri, iar posesorul precedent încetează a le mai stăpâni.

În contrast, un bun imobil nu poate constitui obiectul material al sustragerii. De altfel, cu privire la un asemenea bun, realizarea acțiunii de luare e de neconceput: nu poți lua ceva care este imutabil prin definiție. Pentru bunurile imobile, prezintă importanță nu numai legătura lor solidă de sol, dar și destinația lor funcțională, care nu poate fi realizată în lipsa unei asemenea legături. Multe din bunurile imobile sunt, în același timp, bunuri indivizibile. De aceea, oricare atingere având natura sustragerii, săvârșită prin influențarea asupra acestor bunuri, ar însemna fie anularea, ca rezultat al divizării lor, a destinației economice pe care o aveau, fie, cel puțin, o depreciere considerabilă.

Dacă un bun imobil nu poate fi sustras, în schimb părțile dintr-un asemenea bun, devenite mobile prin detașare, pot constitui obiectul material al faptei date. De exemplu, dacă o casă nu poate fi sustrasă, în schimb pot fi sustrase ușile, ferestrele acesteia etc. Dacă prin detașarea părților dintr-un imobil s-a provocat și distrugerea sau deteriorarea imobilului respectiv, alături de fapta de sustragere subzistă și acea prevăzută la art. 197 sau la art. 198 din CP al RM, faptele fiind calificate în concurs.

În conformitate cu alin. (5) al art. 288 din Codul civil, bunuri mobile sunt considerate inclusiv banii și titlurile de valoare.

Banii reprezintă echivalentul universal al costului, fiind o marfă distinctă care exprimă prețul oricăror altor genuri de bunuri. Ca obiect material al infracțiunilor săvârșite prin sustragere, banii pot fi reprezentați prin valută națională sau străină.

Având în vedere conținutul Legii cu privire la piața valorilor mobiliare, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 18.11.1998[2], pentru titlurile de valoare (valorile mobiliare) se stabilește o ordine specială de emisie, care include în special înregistrarea emiterii valorilor mobiliare și înregistrarea dării de seamă asupra rezultatelor emiterii la Comisia Națională a Valorilor Mobiliare. Această ordine specială de emisie reprezintă un criteriu precis de delimitare a titlurilor de valoare (valorilor mobiliare) de alte documente (polițe de asigurare, testamente, tichete de călătorie în transport, bilete de concert, bilete de loterie, tichete de combustibil și lubrifianți etc.). Sustragerea unor astfel de documente poate fi calificată conform art. 360 din CP al RM. Întrucât ele nu intră sub incidența noțiunii “bunuri mobile”, reglementate de prevederile legislației civile, sustragerea unor asemenea documente nu poate fi făcută potrivit normelor din Capitolul VI al Părții speciale a Codului penal. De asemenea, cardurile sau alte carnete de plată, din moment ce nu constituie titluri de valoare, nu pot forma obiectul material al infracțiunii săvârșite prin sustragere. Luarea ilegală a cardurilor sau a altor carnete de plată, în prezența unor probe suplimentare, poate forma pregătirea de sustragere a mijloacelor bănești corespunzătoare. În mod similar, în prezența probării intenției de a comite ulterior sustragerea hainelor persoanei de la vestiarul restaurantului, teatrului, cafenelei etc., trebuie calificată luarea ilegală de la victimă a jetonului cu număr de identificare, care nu poate constitui obiectul material al sustragerii, însă poate fi mijlocul de săvârșire a acesteia.

---

2 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 27-28, 1999.

Sub *aspect juridic*, bunurile, privite ca obiect material al infracțiunilor săvârșite prin sustragere, trebuie să fie străine pentru făptuitor. În alți termeni, evocând unul dintre semnele constitutive ale noțiunii de sustragere, bunul trebuie să se afle, în momentul săvârșirii infracțiunii, în posesia altuia. Fapta va fi calificată ca sustragere atât în cazul în care bunurile au fost luate de la proprietar sau posesorul legitim, cât și în cazul în care ele au fost luate de la un posesor nelegitim, de exemplu de la persoana care a sustras anterior aceste bunuri. Pentru calificare nu contează dacă bunurile, sustrase de la posesorul lor de fapt, au fost dobândite de el legitim sau nelegitim nici dacă dorința acestuia de a dispune de ele corespundea normelor juridice și morale. În același timp, dacă făptuitorul ia bunurile de la posesorul nelegitim, pentru a le transmite proprietarului sau posesorului legitim, fapta nu poate forma sustragerea. Aceasta deoarece nu are loc o înstrăinare a bunurilor, ci o revenire a acestora în sfera patrimonială a victimei. În genere, "sustragerea" propriului bun nu vatămă relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile. Revendicarea, prin metode ilegale, a propriului bun (de exemplu, revendicarea de către proprietar a bunului aflat la o altă persoană care este posesorul lui legitim) sau a bunului asupra căruia făptuitorul admite că ar avea careva drepturi trebuie calificată ca samavolnicie (art. 352 din CP al RM sau art. 175 din Codul cu privire la contravențiile administrative) sau ca pregătire de escrocherie (art. 26 și art. 190 din CP al RM) (dacă a fost probată intenția făptuitorului de a obține compensarea pentru bunul, sub aparență, dispărut).

Latura obiectivă a infracțiunilor săvârșite prin sustragere are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea de luare ilegală și gratuită; 2) urmările prejudiciabile sub formă de prejudiciu patrimonial efectiv; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Optând pentru termenul "luare", în vederea desemnării acțiunii prin care se săvârșește sustragerea, am ajuns la concluzia că tocmai acesta caracterizează cel mai deplin și corect toate formele posibile ale sustragerii. Considerentele în sprijinul acestei afirmații sunt următoarele: 1) acest termen indică asupra faptului că, până la săvârșirea acțiunii prejudiciabile, bunul se găsea în posesia altuia; 2) prin conținutul său semantic, acest termen mărturisește despre inevitabilitatea prejudiciului patrimonial efectiv ca urmare a sustragerii săvârșite; 3) indicând mecanismul de atingere a obiectului juridic comun al infracțiunii săvârșite prin sustragere, acest termen reflectă cel mai exact însuși procesul de influențare nemijlocită infracțională din exterior asupra bunului străin, privit ca obiect material al sustragerii; 4) termenul dat determină cel mai reușit momentul de consumare a sustragerii.

Prin prisma celor menționate mai sus, este oportun să examinăm termenul "luare", care desemnează și unul dintre semnele constitutive ale noțiunii de sustragere, prin prisma analizei construcției terminologice similare din cadrul celei mai elaborate definiții a noțiunii de sustragere ce se conține la nota 1 a art. 158 din Codul penal al Federației Ruse: "În articolele prezentului Cod, prin sustragere se înțelege luarea și (sau) trecerea ilegală și gratuită a bunurilor străine în folosul făptuitorului sau al persoanelor terțe, prin care s-a cauzat prejudiciu proprietarului sau altui posesor al acestor bunuri, săvârșite în scop de cupiditate".

Observăm că, în această definiție, acțiunea prejudiciabilă este descrisă ca "luarea și (sau) trecerea bunurilor străine în folosul făptuitorului sau al persoanelor terțe".

Din această formulare se poate deduce că fapta prejudiciabilă din contextul sustragerii poate fi caracterizată prin trei acțiuni posibile:

a) luarea bunurilor străine;
b) trecerea bunurilor străine în folosul făptuitorului sau al unor terțe persoane;
c) luarea bunurilor străine și trecerea lor în folosul făptuitorului sau al unor terțe persoane.

În doctrina penală rusă este răspândit punctul de vedere conform căruia "luarea", alături de "trecere", sunt acțiuni obligatorii în cazul furtului, jafului, escrocheriei; numai "trecerea" este acțiunea obligatorie în cazul delapidării și al escrocheriei[3]. Cu alte cuvinte, de una singură, acțiunea de luare nu este concepută de acești autori în raport cu nici o formă a sustragerii.

În context, urmează să stabilim: care sunt motivele reticenței unor autori vizavi de termenul "luare", folosit la caracterizarea noțiunii de sustragere?

În acest sens, menționăm că, în Hotărârea Plenului Judecătoriei Supreme a URSS, nr.4 din 11.07.1972, "Despre practica judiciară în cauzele cu privire la sustragerea averii de stat și obștești"[4], se explica: trecerea ilegală gratuită a averii de stat sau obștești în proprietatea făptuitorului ori în proprietatea altor persoane trebuie recunoscută ca sustragere.

Potrivit opiniei absolut corecte a lui B.A. Kurinov, o caracterizare atât de unidirecțională a laturii obiective a sustragerii își are originea în perioada acțiunii Ucazului Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din 04.06.1947 "Despre

[3] С. В. Скляров, *Уголовная ответственность за хищение недвижимого имущества* // Российская юстиция, 2001, № 6, с. 52-53.

[4] Бюллетень Верховного суда СССР, 1972, № 4.

răspunderea penală pentru sustragerea averii de stat și obștești”[5], care prezenta o listă exemplificativă a formelor de sustragere (“furtul, însușirea, delapidarea sau altă sustragere”) și în conformitate cu care orice trecere ilegală a bunurilor (chiar și a celor găsite) în folosul făptuitorului era recunoscută ca sustragere[6].

După acest excurs istoric, să trecem la examinarea punctelor de vedere ale autorilor care au manifestat reticență față de aplicarea termenului “luare” la desemnarea absolută a acțiunii prejudiciabile din cadrul sustragerii. De exemplu, G.A. Krigher invocă două considerente care, în opinia lui, denotă inadmisibilitatea unei atare abordări: *primo* – “în practica judiciară, acest termen este întotdeauna legat de caracterizarea numai a acelor forme de sustragere care presupun deplasarea bunurilor din posesia străină (de exemplu, furtul, jaful)”[7]; *secundo* – “termenul “luare” nu oglindește acea împrejurare importantă, potrivit căreia în cazul sustragerii bunurile să fie nu propriu-zis luate, ci să intre în posesia de fapt ilegală a unei anumite persoane, care obține în rezultat posibilitatea de a dispune de acele bunuri ca de ale ei proprii”[8].

Un alt autor – S. A. Tararuhin – prezintă un alt argument. El menționează că acest termen este inaplicabil în raport cu fapta de delapidare, întrucât, în aceste cazuri, “bunurile se află în posesia legală a făptuitorului și, prin urmare, aici nu poate fi vorba despre luare”[9].

Însă, paradoxal referindu-se în continuare la fapta de însușire, S.A. Tararuhin menționează că “sustragerea se exprimă în fapta activă a celui care însușește bunurile, din moment ce până “a le reține”, “a nu le restitui” infractorul *le ia* (sublinierea ne aparține – *n.a.*), ridicându-le din sfera patrimonială a altuia”[10]. În aceeași ordine de idei, G.A. Krigher opinează că, pe lângă nerestituirea bunurilor la scadență, pentru delapidare mai este specific că făptuitorul intră în posesia ilegală a acestor bunuri[11]. Totuși, această constatare a autorului citat nu-l împiedică să afirme că, în cazul comiterii sustragerii în forma de delapidare, acțiunile făptuitorului “nu sunt legate de luarea bunurilor din posesie străină. În această

---

5 Ведомости Верховного Совета СССР, 1947, № 19.

6 Б. А. Куринов, *Уголовная ответственность за хищения государственного и общественного имущества*, Москва, Госюриздат, 1954, с. 58.

7 Г. А. Кригер, *Борьба с хищениями социалистического имущества*, Москва, 1965, с. 72.

8 Ibidem.

9 С. А. Тарарухин, *Социалистическая собственность – неприкосновенна*, Киев, 1963, с. 9.

10 Ibidem, p. 27.

11 Г. А. Кригер, *op. cit.*, p. 180.

situație, făptuitorul mai întâi posedă bunurile în mod legal, după care, luând rezoluția de a le reține, începe să le posede ilegal. Momentul de schimbare a caracterului posesiei reprezintă esențialmente nu altceva decât intrarea infracțională în posesia bunurilor care anterior s-au aflat în posesia legală a făptuitorului"[12]. În acest fel, spre deosebire de S. A. Tararuhin care a recunoscut, de facto, că și în cazul delapidării trebuie să aibă loc luarea bunurilor, G. A. Krigher nu a explicat în ce mod posesia legală se transformă în posesie ilegală.

Este clar însă că o simplă "luare a rezoluției" de către făptuitor, care nu este exprimată în careva acțiune, nu este suficientă pentru a schimba caracterul social al posesiei. G. A. Krigher a recunoscut totuși că, în toate cazurile de sustragere, făptuitorul "intră infracțional în posesia bunurilor, adică, extrăgând aceste bunuri din fondurile altuia, devine stăpânul de facto al lor..."[13]. Dar, în legătură cu aceasta, necesită a fi constatat faptul că termenul "extragere" nu este decât un sinonim al termenului "luare".

În linii generale, principala obiecție a criticilor utilizării absolute a termenului "luare" la desemnarea acțiunii din cadrul sustragerii se reduce la următoarele: "Dacă nu ar exista rezerva despre posibilitatea trecerii fără luare, unicul termen rămas "luare" ar trebui interpretat extensiv în raport cu asemenea formă de sustragere ca delapidarea"[14].

Referindu-ne la esența noțiunii de luare, trebuie de spus că pentru a încălca starea de apartenență a anumitor bunuri ale posesorului, acesta trebuie lipsit de posibilitatea socială de a-și exercita puterea asupra acestor bunuri. Acest lucru se întâmplă atunci când bunurile sunt despărțite fizic de către făptuitor de cealaltă masă patrimonială. În cazul sustragerilor, ca metodă de realizare a unei astfel de departajări poate evolua luarea. Dar oare, în cazul delapidării, făptuitorul nu operează prin intermediul luării?

Raportându-ne la formele concrete de deplasare ilicită a bunurilor de la posesor la făptuitor, observăm că, în unele cazuri, ea se realizează pe calea uzurpării fizice rudimentare a bunurilor altuia. Însă astfel de cazuri nu epuizează întreaga natură a sustragerii. De aceea, nu putem agrea viziunea lui S. V. Sklearov care menționează că luarea reprezintă numai "deplasarea bunurilor în spațiu"[15]. Astăzi, nu mai putem opera exclusiv cu un astfel de criteriu spațial.

---

12 *Ibidem*, p. 73.

13 *Ibidem*.

14 В. С. Устинов, *Российское уголовное законодательство об ответственности за преступления против собственности (история и концепция)*, Нижний Новгород, 1997, с. 132.

15 С. В. Скляров, *Понятие хищения в уголовном законодательстве России: теоретический анализ* // Государство и право, 1997, № 9, с. 65.

Nu este deloc surprinzător că autorul, căruia îi aparține cea din urmă opinie citată, comite aceeași eroare pe care a făcut-o S. A. Tararuhin, afirmând: "În cazul delapidării, făptuitorul este în același timp și infractorul care săvârșește sustragerea, și posesorul legal al bunurilor împotriva căruia se comite această sustragere"[16].

În cazul delapidării, făptuitorul este persoana căreia bunurile i-au fost încredințate în temeiul legii. Însă, ele sunt încredințate pentru executarea unor atribuții strict determinate. Pentru a săvârși sustragerea și a deveni posesor ilegal, făptuitorul ia bunurile din fondurile proprietarului. Luarea se face de la proprietar, nu de la făptuitorul însuși (lucru imposibil), prin aceasta aducându-se atingere poziției bunurilor care aparțin sau interesează patrimoniul unității publice sau private.

În context, nu putem să nu amintim de aserțiunea din cadrul doctrinei penale române, potrivit căreia luarea "se săvârșește fie cu mișcarea și ridicarea bunului din locul unde se află, fie cu lăsarea bunului în același loc, dar, în orice caz, cu încetarea dispozițiunii posesorului de până atunci asupra bunului și stabilirea dispozițiunii asupra acestuia"[17].

În această încetare și stabilire, sau în această *scoatere* a bunului de sub stăpânirea ("dispozițiunea") proprietarului, posesorului sau a detentorului și în *trecerea* lui sub stăpânirea făptuitorului și constă acțiunea luării. În acest sens, în literatura de specialitate se observă pe bună dreptate: "...acțiunea sustragerii constă din două acte cu rezultate ce se îmbină: încetarea sau scoaterea din stăpânirea precedentă este actul extinctiv, iar trecerea în noua stăpânire este actul achizitiv; sau, mai scurt, constă din deposedare și imposedare. Deposedării îi urmează imposedarea"[18].

Aceste idei conduc la teza că prin luare trebuie înțeleasă nu doar ridicarea bunurilor din locul aflării lor și deplasarea acestora, nici doar extragerea fizică și scoaterea bunurilor din stăpânirea altuia, ci și departajarea juridică a bunurilor care de facto se aflau deja în stăpânirea făptuitorului în temeiuri legale.

De exemplu, în cazul delapidării averii străine (art. 191 din CP al RM), această teză poate fi ilustrată prin cazul când administratorul patrimoniului unei unități trece în mod ilicit la pierderi careva bunuri aflate în administrarea lui. În cazul dat, poziția în spațiu a bunurilor se păstrează, dar se schimbă ati-

---

[16] С. В. Скляров, *Уголовная ответственность за хищение недвижимого имущества*, с. 53.

[17] C. G. Rătescu și alții, *Codul penal adnotat. Partea specială*, vol. III, București, Socec, 1937, p. 412.

[18] *Ibidem*.

tudinea făptuitorului față de aceste bunuri, care transformă posesia confirmată legalmente într-o stăpânire ilegală. Deși bunurile respective continuă să se afle în același loc, ele nu mai există pentru proprietar, fiind trecute prin act la pierderi, ca și cum distruse din cauza inutilității lor. În acest context, acțiunea de trecere (sau, altfel spus, actul de imposedare), văzută de unii autori ca acțiune absolută în cazul delapidării, se înfățișează în realitate ca parte integrantă a acțiunii de luare. Mai mult, actele de deposedare și imposedare urmează unul după altul într-un mod care face practic imposibilă disocierea lor.

Din acest punct de vedere, dispare și temeiul de a considera că termenul "luare" trebuie interpretat extensiv în raport cu o asemenea formă de sustragere ca delapidarea. De asemenea, dispare necesitatea de a utiliza, în definiția noțiunii de sustragere, termenul "trecere". De vreme ce este imposibil a trece bunurile în sfera de stăpânire a făptuitorului, fără a le scoate din sfera de stăpânire a altuia, este suficientă prezența termenului "luare".

În continuarea aceleiași idei, nu putem afirma nici că acțiunea prejudiciabilă în cazul escrocheriei (art. 190 din CP al RM) ar fi reprezentată nu de "luare", ci de "trecere". Or, în cazul acestei infracțiuni săvârșite prin sustragere, nu putem afirma că transmiterea bunurilor către făptuitor are loc prin voința posesorului lor. În dreptul penal, "noțiunea de voință coincide cu cea de consimțământ"[19]. În plus, "un act volitiv este actul pe care omul îl alege liber în limitele conștiinței sale și ale ambianței concrete"[20]. În conformitate cu art. 199 al Codului civil, consimțământul este valabil dacă nu este viciat. Dar viclenia este tocmai unul din astfel de vicii. Așadar, în cazul escrocheriei, voința posesorului care își remite bunurile către făptuitor nu este valabilă și nici realizată în mod liber. Pentru a sustrage bunurile prin escrocherie, făptuitorul trebuie mai întâi să intre ilegal în stăpânirea acestor bunuri, fiind vorba, așadar, de acțiunea de luare. Circumstanța potrivit căreia luarea, în cazul escrocheriei, are loc cu participarea voinței posesorului bunurilor nu contravine ideii că luarea se realizează totuși de făptuitor. Or, voința posesorului este falsificată prin înșelăciune sau abuz de încredere, urmărindu-se scopul nu pur și simplu de a-l induce în eroare sau de a abuza de încrederea acordată de el, ci și de a-l determina să participe *volens-nolens* în procesul de luare a bunurilor din propria-i posesie. Includerea posesorului în acest proces este dictată de dorința făptuitorului de a atribui luării o tentă de legalitate, de a asigura o "acoperire juridică" actului de transferare a bunurilor din sfera de stăpânire a posesorului în sfera sa de stăpânire.

---

19 *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Под общ. ред. Ю. И. Скуратова и В. М. Лебедева, Москва, Норма-Инфра-М, 1998, с. 17.

20 *Ibidem*.

Necesitatea specificării *ilegalității acțiunii de luare*, ca semn constitutiv al noțiunii de sustragere, rezultă din săvârșirea sustragerii pe calea violării iminente a prevederilor legislative ce reglementează regimul posesiei asupra bunurilor, și, implicit, din săvârșirea sustragerii numai în formele cerute de normele incriminatoare din cadrul Capitolului VI al Părții speciale a Codului penal (criteriul obiectiv al ilegalității). De asemenea, necesitatea specificării ilegalității acțiunii de luare, ca semn constitutiv al noțiunii de sustragere, rezultă din lipsa la făptuitor a oricăror drepturi asupra bunurilor luate (criteriul subiectiv al ilegalității). De aici se desprinde că luarea bunurilor, asupra cărora făptuitorul are un drept, nu este o sustragere, chiar dacă această luare a fost realizată în una din formele cerute la art. 186-188, 190-192 din CP al RM. În prezența unor condiții necesare, asemenea acțiune poate fi calificată ca samavolnicie.

În calitate de alt semn constitutiv al noțiunii de sustragere, examinat în contextul laturii obiective a sustragerii, trebuie consemnată *gratuitatea luării bunurilor* de către făptuitor. Luarea ilegală, dar echivalentă (integral compensată) a bunurilor altuia nu constituie sustragere, deoarece în acest caz posesorului nu i-a fost cauzat nici un prejudiciu patrimonial.

Gratuitatea luării are loc în cazurile în care această luare se realizează fără o despăgubire în bani pe măsură a costului bunului luat sau fără o acordare a echivalentului sub formă de muncă sau bunuri de aceeași valoare, fie cu despăgubire simbolică ori neadecvată a costului bunului luat.

De exemplu, primirea mijloacelor bănești pentru munca efectiv prestată, deși în baza unor documente falsificate sau incorect perfectate, nu constituie o sustragere. Aceasta deoarece luarea ilegală nu este legată, în acest caz, de cauzarea unui prejudiciu patrimonial, dacă făptuitorul îl compensează printr-un echivalent sub formă de muncă.

Totodată, dacă remunerarea muncii se face nu numai cu luarea în calcul a cantității și calității muncii prestate, dar mai include și diverse sporuri de retribuție (pentru anii serviți, pentru munca în localitățile îndepărtate, pentru gradul științific etc.), atunci primirea ilegală intenționată a unor asemenea sporuri de către persoanele care nu au dreptul să beneficieze de ele se califică nu doar conform art. 361 din CP al RM, dar și ca sustragere (sub formă de escrocherie). Însă, în acest caz, mărimea sustragerii o va forma nu întreaga sumă a banilor primiți, ci numai acea parte a ei care constituie sporul procentual de retribuție sau diferența dintre salariul obișnuit și cel majorat.

Luarea ilegală va fi considerată gratuită și atunci când compensarea costului bunurilor luate a avut loc deja după săvârșirea sustragerii, după consumarea acesteia ca urmare a căinței sincere. În conformitate cu lit. g) a art. 76

din CP al RM, această circumstanță poate atenua răspunderea penală pentru sustragere, dar nicidecum să-l absolvească pe făptuitor de ea.

Despre lipsa gratuității luării, ca absență a semnului constitutiv al noțiunii de sustragere, se poate vorbi în situația acordării compensării corespunzătoare până la consumarea sustragerii, nu însă ulterior acesteia.

Ca parțială, compensarea costului bunurilor luate trebuie considerată în funcție de mărimea părții în raport cu întregul, ca: 1) lipsa sustragerii infracționale (operând prevederea de la alin. (2) al art. 14 din CP al RM); 2) sustragere în proporții mici din avutul proprietarului (art. 51 din Codul cu privire la contravențiile administrative); 3) sustragere prevăzută la alin. (1) al art. 186-188, 190 sau la art. 192 din CP al RM; 4) sustragere săvârșită cu cauzarea de daune în proporții considerabile (lit. d) din alin. (2) al art. 186; lit. f) din alin. (2) al art. 187; lit. f) din alin. (2) al art. 188; lit. c) din alin. (2) al art.190; lit. c) din alin. (2) al art. 191 din CP al RM); 4) sustragere în proporții mari (alin. (1) al art. 195 din CP al RM); 5) sustragere în proporții deosebit de mari (alin. (2) al art. 195 din CP al RM).

Pentru a alege corect una din aceste soluții, este necesară analiza tuturor circumstanțelor concrete ale cazului, cu luarea în seamă, când o cere situația, a opiniei victimei.

Infracțiunile săvârșite prin sustragere (cu excepția tâlhăriei și a pungășiei) sunt infracțiuni materiale. Așadar, la calificarea infracțiunilor date este imperioasă determinarea urmărilor prejudiciabile pe care le provoacă luarea ilegală și gratuită a bunurilor mobile din posesia altuia. În cazul fiecărei infracțiuni săvârșite prin sustragere (cu excepțiile sus-menționate), asupra obiectului material se produc schimbări privind bunul care formează acest obiect, schimbări în poziția de fapt a acestui bun, legate de trecerea lui din sfera patrimonială a victimei în sfera patrimonială a făptuitorului. Expresia juridică, pe planul dreptului civil, a acestor schimbări materiale (gol patrimonial) este *prejudiciul patrimonial* cauzat victimei.

Dar de ce numai prejudiciul patrimonial, nu și cel moral? Răspunzând la această întrebare, menționăm, în primul rând, că, întotdeauna, răspunderea penală pentru infracțiunile contra patrimoniului, în general, și pentru infracțiunile săvârșite prin sustragere, în special, era și este condiționată de mărimea prejudiciului cauzat. Anume această concepție se desprinde din interpretarea prevederilor art. 126 din CP al RM. De altfel, experimentul eșuat de promovare a tezei conținute în redacția inițială a alin. (2) al art. 126 din CP al RM nu vine decât în sprijinul acestei concepții. Iar sensul acestei concepții este următorul: conștiința făptuitorului trebuie să cuprindă în vizorul său toate semnele laturii obiective a infracțiunii; nu-i poți imputa unei persoane ceva care nu era

cuprins de conștiința ei la momentul săvârșirii infracțiunii. Or, determinarea mărimii prejudiciului moral, precum și probarea acestuia, întotdeauna a fost dificilă, fapt la care se face referință și în doctrina juridico-civilă[21].

În al doilea rând, așa cum rezultă din prevederile art. 1398 și art. 1422 ale Codului civil, reparația prejudiciului moral este posibilă numai în cazurile prevăzute de legislație (de exemplu, în cazul încălcării drepturilor personale nepatrimoniale, cum ar fi în ipoteza atingerii aduse vieții, sănătății, libertății, inviolabilității sexuale și libertății sexuale sau a altor valori sociale care privesc persoana). Evident, oricare infracțiune, implicând o încălcare a drepturilor victimei, pricinuiește acesteia cel puțin suferințe de ordin moral, dacă victima este capabilă să conștientizeze că i-au fost încălcate anumite drepturi. Însă, la fel de adevărat este că nu orice infracțiune generează dreptul victimei la reparația prejudiciului moral cauzat prin respectiva infracțiune. În această ordine de idei, sprijinim punctul de vedere exprimat în doctrina juridico-civilă, potrivit căruia "infracțiunile care aduc atingere unor valori sociale ce țin de patrimoniu (de exemplu, furtul, escrocheria etc.), deși în majoritatea cazurilor cauzează victimei suferințe morale, nu atrag apariția la aceasta a dreptului subiectiv de reparație a prejudiciului moral; prin corelație, la făptuitor nu apare obligația de a repara prejudiciul moral cauzat"[22]. Logic, rezultă că prejudiciul moral nu poate fi o componentă a prejudiciului provocat de infracțiunile contra patrimoniului, în general, și a infracțiunilor săvârșite prin sustragere, în special. Excepție constituie cazurile când, în mod adiacent, se aduce atingere relațiilor sociale cu privire la libertatea psihică, integritatea corporală, sănătatea persoanei (lit. e) din alin. (2) al art. 187, art. 188 din CP al RM). În toate celelalte cazuri, luarea în calcul a prejudiciului moral la calificarea infracțiunii ar echivala cu încălcarea flagrantă a principiului legalității.

În literatura de specialitate este răspândită poziția potrivit căreia mărimea prejudiciului patrimonial, cauzat de infracțiunile săvârșite prin sustragere, corespunde valorii bunurilor sustrase de către făptuitor, adică se exprimă în prejudiciul patrimonial efectiv, nu și în venitul ratat[23]. Această poziție este corectă, deoarece crearea, prin infracțiunile săvârșite prin sustragere, a obstaco-

---

[21] *Договорное право.* Книга 1. Общие положения / Под ред. М. И. Брагинского, В. В. Витрянского, Москва, 1997, с. 517-522.

[22] А. М. Эрделевский, *Компенсация морального вреда*, Москва, БЕК, 1999, p. 175.

[23] В. Мальцев, *Понятие хищения* // Российская юстиция, 1995, №4, с. 37; *Научно-практический комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*, том I / Под ред. П. Н. Панченко, Нижний Новгород, Номос, 1996, с. 403.

lelor în calea realizării de către posesorul bunului a facultăților economice de posesie, folosință și dispunere de acel bun exprimă esența prejudiciului cauzat prin respectivele infracțiuni. Numai prejudiciul patrimonial efectiv (care se prezintă sub forma valorii, exprimate în bani, a bunului sustras) corespunde acestor cerințe. Pagubele sub forma venitului ratat nu au relevanță la calificarea sustragerii, întrucât "acesta constituie nişte beneficii prezumate, care nu se află la momentul săvârşirii sustragerii în posesia reală a victimei şi, din această cauză, ele nu pot fi luate din posesia victimei"[24]. În adevăr, este de neconceput să iei ceva care, deocamdată, nu există în natură.

În afară de aceasta, trebuie de menționat că gravitatea și caracterul infracțiunilor săvârșite prin sustragere își găsesc realizarea sub forma de ieșire din posesia victimei a unei mase determinate de bunuri ce-i aparțin; valoarea economică a acestei mase de bunuri este condiționată de costul lor, exprimat în bani, la momentul comiterii infracțiunii. Iată de ce clarificarea cu privire la caracterul efectiv (real) al prejudiciului patrimonial, cauzat de infracțiunile săvârșite prin sustragere, este importantă nu numai pentru elucidarea esenței obiectului material al acestor infracțiuni, dar și pentru întregirea imaginii noțiunii de sustragere în ansamblu.

În concluzie, specificăm că semnul "care a cauzat un prejudiciu patrimonial efectiv altuia" face parte în mod întemeiat din rândul semnelor constitutive ale noțiunii de sustragere; la calificarea infracțiunilor săvârșite prin sustragere trebuie să se țină seama numai de prejudiciul patrimonial efectiv, care este de esența acestor infracțiuni și care se datorează mecanismului de atingere adusă relațiilor sociale cu privire la posesia exercitată asupra bunurilor mobile.

Imputarea prejudiciului patrimonial efectiv cauzat prin sustragere presupune stabilirea legăturii de cauzalitate dintre luarea ilegală și gratuită a bunurilor mobile din posesia altuia, pe de o parte, și prejudiciul sus-amintit, pe de altă parte. Cu alte cuvinte, pentru a imputa cuiva săvârșirea sustragerii, este necesar a stabili că golul patrimonial, creat în sfera patrimonială a victimei, și, implicit, sporirea atestată în cadrul sferei patrimoniale a făptuitorului reprezintă efectul tocmai al luării ilegale și gratuite a bunurilor mobile din posesia victimei.

Nu putem finaliza analiza laturii obiective a sustragerii fără a examina problema privind momentul de consumare a acestei fapte.

Infracțiunile săvârșite prin sustragere (cu excepția tâlhăriei și a pungășiei) se consideră consumate din momentul în care bunurile au fost luate din pose-

---

[24] В. А. Владимиров, Ю. И. Ляпунов, *Ответственность за корыстные посягательства на социалистическую собственность*, Москва, Юридическая литература, 1986, с. 66-67.

sia altuia, iar făptuitorul are posibilitatea reală de a se folosi sau a dispune de acele bunuri la dorința lui. Dacă făptuitorul nu a obținut posibilitatea reală de a se folosi de bunurile luate sau de a dispune de ele la propria dorință, adică nu a dus infracțiunea până la capăt din cauze independente de voința lui, cele comise urmează a fi calificate ca tentativă de sustragere (art. 27 și art. 186, 187, 190 sau art. 191 din CP al RM).

Criteriul, în baza căruia a fost determinat momentul de consumare a sustragerii, se întemeiază, așadar, nu pe deposedare (scoaterea bunului din sfera patrimonială a victimei), ci pe imposedare (trecerea acelui bun în sfera patrimonială a făptuitorului). Dacă deposedarea nu a fost urmată de cel de-al doilea act – imposedarea, nu putem vorbi despre sustragere consumată.

Posibilitatea reală de a se folosi sau a dispune de bunurile altuia la propria dorință a făptuitorului nu presupune, necesarmente, ca acesta să înceapă să se folosească efectiv sau să dispună de acele bunuri. Dacă ne amintim că dreptul de proprietate presupune existența a trei atribute – posesia, folosința și dispoziția – atunci, pentru a considera că sustragerea este consumată, doar primul atribut – posesia – trebuie să existe la modul obiectiv, în realitate, celelalte două – folosința și dispoziția – existând doar subiectiv, în sfera psihică a făptuitorului. Așadar, prin "posibilitatea reală de a folosi sau a dispune de bunurile luate la propria dorință" se înțelege situația când aceste bunuri se află în posesia făptuitorului și el singur hotărăște cum să procedeze cu ele mai departe – să le consume, să le vândă, să le transmită altor persoane etc. Altfel spus, are loc o îmbinare a două criterii: a criteriului obiectiv (bunurile se află în posesia făptuitorului) și a criteriului subiectiv (făptuitorul se consideră proprietar al bunurilor luate).

O examinare aparte reclamă problema privind momentul consumării sustragerii săvârșite de pe teritoriul unui obiectiv păzit. De regulă, în astfel de cazuri, sustragerea se consideră consumată din momentul scoaterii bunurilor în afara teritoriului păzit. În același timp, reținerea făptuitorului având asupra lui, la ieșirea din obiectivul păzit, bunurile respective formează tentativa de sustragere.

Lucrătorul învestit cu paza unui obiectiv, care a contribuit intenționat la săvârșirea sustragerii de către o altă persoană (de exemplu, a înlăturat obstacolele din calea săvârșirii sustragerii), trebuie tras la răspundere pentru complicitate la sustragere.

În acord cu prevederile art. 56 din CP al RM, persoana care a ascuns bunurile pe teritoriul obiectivului păzit, având scopul scoaterii lor ulterioare în afara acestui teritoriu, în cazul retrocedării din propria voință a bunurilor date, poate fi liberată de răspunderea penală în legătură cu renunțarea de bunăvoie la săvârșirea infracțiunii.

Până când bunurile nu au fost scoase de pe teritoriul obiectivului păzit, sustragerea nu poate fi considerată consumată, chiar dacă aceste bunuri au fost separate de restul și au fost pregătite pentru scoaterea lor ulterioară sau dacă a avut loc înțelegerea prealabilă cu lucrătorul învestit cu paza obiectivului respectiv. De asemenea, sustragerea nu poate fi considerată consumată în cazul în care a fost scoasă numai o parte din bunuri, existând intenția făptuitorului de a sustrage toate bunurile selectate. Aruncarea bunurilor, peste gard, unui alt participant la infracțiune, care a fost de îndată reținut, de asemenea trebuie calificată ca sustragere neconsumată (în formă de tentativă), deoarece făptuitorii nu obținuse încă posibilitatea reală de a se folosi sau a dispune de acele bunuri la dorința lor.

La fel, o examinare aparte necesită problema privind momentul de consumare a sustragerii titlurilor de valoare, dat fiind că există câteva tipuri de astfel de titluri. Astfel, sustragerea titlurilor de valoare la purtător și a titlurilor de valoare la ordin, girate în alb, trebuie considerată consumată din momentul luării lor fizice și, implicit, trecerii lor în folosul făptuitorului. Sustragerea titlurilor de valoare nominative și a titlurilor de valoare la ordin, girate la ordin, trebuie considerată consumată din momentul înregistrării transferului de drepturi asupra acestor titluri de valoare în sistemul de ținere a registrului deținătorilor titlurilor de valoare sau din momentul în care făptuitorul a obținut posibilitatea reală de a exercita drepturile ce rezultă din acele titluri de valoare. Luarea fizică a titlurilor de valoare nominative sau la ordin, girate la ordin, care nu este urmată de o luare juridică a acestor titluri, trebuie calificată ca tentativă de sustragere.

Latura subiectivă a infracțiunilor săvârșite prin sustragere se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. De asemenea, este obligatorie prezența scopului special – a scopului de cupiditate (profit).

În definiția noțiunii de sustragere, pe care am formulat-o *supra*, nu am concretizat nici forma de vinovăție – intenția – nici tipul intenției – intenția directă. Aceasta deoarece concluzia cu privire la ele poate fi făcută în urma examinării profilului faptei prejudiciabile din cadrul sustragerii (a lua ceva, manifestând imprudență, este practic imposibil), precum și prin specificarea scopului special – de cupiditate – care circumstanțiază prezența intenției directe.

Totuși, este necesar a menționa că, în literatura de specialitate, există și viziunea potrivit căreia sustragerea poate fi comisă cu intenție directă sau indirectă[25]. Considerăm incorectă această viziune. Argumentele sunt următoarele: prevăzând cauzarea, prin acțiunea sa, a prejudiciului patrimonial efectiv

---

[25] В. В. Векленко, *Квалификация хищений*, Омск, 2001, с. 170.

în dauna victimei, făptuitorul dorește să intre în posesia bunurilor victimei, incluzându-le în sfera sa patrimonială. Orientarea intenției făptuitorului este focalizată pe luarea bunurilor din posesia altuia. Tocmai aceasta îi dirijează dorința de luare. O asemenea orientare a intenției deosebește sustragerea de alte fapte, în cazul cărora făptuitorul, obținând ilegal și gratuit anumite bunuri, nu dorește, ci doar admite în mod conștient obținerea lor.

Lipsirea victimei de bunurile ce-i aparțin, în prezența intenției indirecte, survine ca un rezultat colateral. Or, făptuitorul dorește să realizeze alte scopuri (de exemplu, să-și justifice absența nemotivată de la lucru). În această ipoteză, primirea banilor, ca urmare a prezentării certificatului medical pentru justificarea absenței nemotivate, nu era cuprinsă de dorința făptuitorului; aceasta s-a produs ca un rezultat colateral.

În doctrina penală se afirmă că, alături de intenția directă, poate exista, excepțional, și o intenție indirectă, atunci când bunul sustras ar conține în el un alt bun, a cărui eventuală prezență făptuitorul a putut s-o prevadă și a acceptat rezultatul eventual al acțiunii sale (de exemplu, a luat un palton în care se aflau valori)[26].

Nu putem sprijini un astfel de punct de vedere. Or, este cunoscut că printre tipurile nenormative de intenție se numără și intenția inițială, și intenția supravenită.

Intenția inițială există atunci când făptuitorul a prevăzut rezultatul faptei sale până a începe executarea acesteia; intenția supravenită apare în situația în care, în timpul executării unei fapte infracționale, făptuitorul prevede un alt rezultat decât cel inițial – datorită condițiilor în care a comis fapta – și se decide să-l producă și pe acesta[27]. Prin prisma exemplului evocat mai sus, chiar dacă intenția inițială se poate exprima și în intenție indirectă – odată ce făptuitorul dobândește certitudinea că pe lângă palton nu mai sunt și alte bunuri sau că pe lângă acesta sunt și alte bunuri, pe care le ia – această intenție inițială se transformă într-o intenție supravenită. Or, la calificare, are importanță tocmai intenția supravenită. Aceasta se formează până la consumarea sustragerii, de aceea nu poate să nu fie luată în considerație la calificare. Amintim că, dacă există intenția de a sustrage întregul, format din mai multe bunuri, sustragerea va fi considerată consumată doar atunci când pentru făptuitor va exista posibilitatea reală de a se folosi sau a dispune de toate părțile acestui întreg, adică de toate

---

[26] V. Dongoroz și alții, *Explicații teoretice ale Codului penal român*, vol. III, București, Editura Academiei, All Beck, 2003, p. 439.

[27] M. Zolyneak, *Drept penal român. Partea generală*, vol. II, Iași, Chemarea, 1993, p. 224.

bunurile. O astfel de posibilitate nu poate exista în cazul în care făptuitorul nici nu cunoaște dacă în bunul pe care îl ia mai sunt sau nu și alte bunuri.

Absența intenției directe și a scopului de cupiditate exclude calificarea ca sustragere a luării ilegale și gratuite a bunurilor mobile din posesia altuia, prin care acestuia i s-a cauzat un prejudiciu patrimonial efectiv. De vreme ce *scopul de cupiditate (profit)* este semnul constitutiv, fără care noțiunea de sustragere nu poate fi considerată întregită, este necesar a menționa că nu poate fi recunoscută ca sustragere luarea ilegală și gratuită a bunurilor mobile din posesia altuia, luare prin care acestuia i s-a cauzat un prejudiciu patrimonial efectiv, săvârșită în scopul folosinței temporare a acelor bunuri, făptuitorul intenționând restituirea lor ulterioară. Esența "folosinței temporare" constă în aceea că bunurile sunt luate pe un timp oarecare, și anume – pe o perioadă nesemnificativă sau strict determinată (de exemplu, pe timpul creditării). În astfel de cazuri, făptuitorul nu urmărește scopul de cupiditate, deoarece nu dorește să treacă bunurile în stăpânirea lui definitivă. În funcție de circumstanțele cazului, asemenea fapte pot fi calificate conform art. 196, 238, 273, 274 etc. din CP al RM.

Așadar, dacă ținem seama că scopul infracțiunii "este anticiparea în conștiința persoanei a rezultatului, spre a cărui realizare sunt îndreptate acțiunile ei, arătând ce anume tinde persoana să atingă prin conduita sa"[28], atunci scopul de cupiditate reprezintă anticiparea în conștiința făptuitorului a stăpânirii sale definitive asupra bunurilor luate, când el va avea posibilitatea de a poseda, a folosi și a dispune de aceste bunuri ca și cum ele ar fi ale lui proprii. Bineînțeles, nu se are în vedere că el poate deveni proprietar, deoarece este imposibil a dobândi dreptul de proprietate pe cale infracțională. Victima sustragerii nu-și pierde drepturile sale asupra bunurilor ce i-au fost sustrase.

Potrivit unei opinii exprimate în literatura de specialitate, scopul de cupiditate există doar în cazul în care făptuitorul este interesat personal în sustragerea bunurilor[29]. Acest punct de vedere nu poate fi acceptat, deoarece el îngustează neîntemeiat conținutul social al scopului de cupiditate. Este posibilă comiterea sustragerii în scopul transmiterii bunurilor unor terțe persoane dintr-un sentiment de gratitudine față de acestea, în vederea achitării către ele a datoriilor nestinse etc. Și în acest caz, sustragerea este comisă în scop de cupiditate (la concret – în scop de înavuțire a unor terțe persoane), deoarece, văzându-se în postura de pretins proprietar, făptuitorul nu face decât să rea-

---

[28] С. А. Елисеев, *Преступления против собственности по уголовному законодательству России (вопросы теории)*, Томск, 1999, с. 135.

[29] В. Н. Дерендяев, *Уголовная ответственность за присвоение вверенного имущества: Автореферат диссертации кандидата юридических наук*, Москва, 1996, с. 20-21.

lizeze atributul de dispoziție care derivă din dreptul de proprietate. În ipoteza dată, chiar dacă făptuitorul urmărește scopul de cupiditate, el nu urmărește totuși să obțină profitul pentru sine personal.

Nu vom putea înțelege corect esența scopului de cupiditate fără a examina problema privind motivul de cupiditate. În general, motivul de cupiditate se prezintă ca unul dintre aspectele interesului material, și anume: ca năzuință de a obține un venit material pentru făptuitor sau pentru alte persoane (dar, cum se va vedea *infra*, nu pentru oricare persoane). Năzuința de a fi scutit de cheltuielile materiale – celălalt aspect al interesului material – nu reprezintă motivul de cupiditate.

Prezența scopului de cupiditate nu presupune prezența obligatorie a motivului de cupiditate. Explicația este că motivul de cupiditate constă în năzuința făptuitorului de a obține, de pe urma celor sustrase, venit material pentru sine sau pentru apropiații săi, fie pentru ceilalți participanți la infracțiune, sau, mai scurt, pentru o persoană care a acordat, direct sau indirect, o asistență materială făptuitorului sau care, în previziunea făptuitorului, îi va acorda o astfel de asistență în viitor.

Este însă perfect posibilă situația când făptuitorul ia bunurile de la persoană pentru a le trece în folosul unor terțe persoane, fără a se înavuți personal sau fără a spera la o înavuțire personală în viitor (de exemplu, făptuitorul transferă întreaga sumă de bani sustrasă pe contul unei case de copii, păstrându-și anonimatul absolut, deci excluzând din start orice fel de "contraprestație" pentru "altruismul" său).

În aceste condiții, fapta întrunește toate semnele constitutive ale noțiunii de sustragere, însă fără a fi săvârșită din motiv de cupiditate. De aceea, motivul de cupiditate nu este imanent pentru existența faptei de sustragere, deci nu este susceptibil de a fi înscris printre semnele constitutive ale noțiunii de sustragere.

În ultimă instanță, pentru componența generică de sustragere, contează nu cine anume va obține venitul material provenit de pe urma infracțiunii – însuși făptuitorul sau alte persoane? Are însemnătate faptul că victima este lipsită, contrar voinței sale, de bunurile ce-i aparțin.

Susținem, în acest sens, opiniile exprimate în literatura de specialitate privind caracterul neobligatoriu al motivului de cupiditate în cazul sustragerii. Astfel, V. N. Litvinov afirmă, alături de alți autori, că motivele participanților minori la sustragerea săvârșită de două sau mai multe persoane se exprimă în "dorința lor de a se impune în fața altora"[30]. Alți autori consideră că, în ipoteza

---

[30] В. И. Литвинов, *Корыстные посягательства на личную собственность и их предупреждение*, Минск, Университетское, 1989, с. 149; Ю. А. Мерзогитова, *Ответственность за мошенничество в сфере финансово-кредитных отношений. Автореферат диссертации кандидата юридических наук*, Москва, 1998, с. 19.

sustragerii, motivul de cupiditate nu trebuie să fie în mod obligatoriu unicul motiv[31]. Aşa cum s-a văzut mai sus, săvârşind sustragerea, făptuitorul se poate conduce şi de alte motive, inclusiv unele "nobile", cum ar fi năzuinţa de a-i ajuta dezinteresat pe cei nevoiaşi. În concluzie, nu motivul de cupiditate, ci scopul de cupiditate, indispensabil pentru oricare infracţiune săvârşită prin sustragere, trebuie să fie reflectat în definiţia noţiunii de sustragere.

Subiectul sustragerii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârşirii infracţiunii a împlinit vârsta răspunderii penale: 14 ani (art. 186-188; alin. (2) şi (3) ale art. 190; alin. (2) al art. 192 din CP al RM) sau 16 ani (în celelalte cazuri).

Coborârea limitei de vârstă a răspunderii penale pentru infracţiunile prevăzute la art. 186-188, alin. (2) şi (3) ale art. 190, alin. (2) al art. 192 din CP al RM este condiţionată nu doar de gradul sporit al pericolului social al acestor infracţiuni, dar şi de frecvenţa lor ridicată printre faptele penale săvârşite de minori, determinată de accesibilitatea intelectuală şi executorie a formelor respective de sustragere pentru minorii care au atins vârsta de 14 ani.

În unele cazuri, infracţiunile din subgrupul sustragerilor pot fi săvârşite numai în prezenţa subiectului având calităţi speciale. Astfel, delapidarea averii străine (art. 191 din CP al RM) poate fi săvârşită, după cum am menţionat, doar de o persoană căreia i s-au încredinţat în administrare bunurile altei persoane. În afară de aceasta, despre prezenţa subiectului special se poate vorbi în cazul modalităţilor agravate de la lit. d) din alin. (2) al art. 190 şi de la lit. d) din alin. (2) al art. 191 din CP al RM.

Întrucât calitatea de subiect special constituie totuşi o excepţie, şi nu o regulă, care priveşte subiectul sustragerii, considerăm oportună examinarea calităţii respective în contextul concret al faptelor de la lit. d) din alin. (2) al art. 190 şi art. 191 (inclusiv de la lit. d) din alin. (2)) din CP al RM.

Înainte de a trece la analiza fiecărei infracţiuni în parte din grupul celor săvârşite prin sustragere, menţionăm că noţiunile "dobândirea ilicită" (art. 190 din CP al RM); "însuşirea ilegală" (art. 191 din CP al RM); "însuşire" (art. 196, 273 şi 274 din CP al RM) sunt considerate drept echivalente cu noţiunea de sustragere. Toate aceste noţiuni exprimă în forme diferite acelaşi conţinut. Totodată, în sensul art. 195 din CP al RM, prin "însuşire" se are în vedere "sustragere şi şantaj".

---

31 И. С. Тишкевич, С. И. Тишкевич, *Квалификация хищений имущества*, Минск, Репринт, 1996, с. 42.

§2. Circumstanțele agravante comune ale sustragerii

Întrucât circumstanțele agravante ale unor infracțiuni, săvârșite prin sustragere, coincid în mare parte, considerăm că, pentru a nu ne repeta, aceste circumstanțe trebuie examinate în comun, cu indicarea, atunci când e cazul, a specificului funcționării lor în contextul infracțiunilor concrete săvârșite prin sustragere. Propunem următoarea ordine de examinare a circumstanțelor agravante comune ale sustragerii: 1) repetat; 2) de două sau mai multe persoane; 3) prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință; 4) cu cauzarea de daune în proporții considerabile; 5) în timpul unei calamități; 6) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală; 7) de o persoană mascată, deghizată sau travestită; 8) cu folosirea situației de serviciu.

Pentru calificarea sustragerii conform alin. (2) sau (3) al art. 186-188, 190, 191 ori alin. (2) al art. 192 din CP al RM, este suficientă prezența măcar a uneia dintre agravantele sus-menționate. Cu toate acestea, în sentința instanței de judecată, trebuie indicate toate agravantele care și-au găsit confirmarea în cazul concret, cu specificarea precisă a literelor corespunzătoare și a alineatului din articolul corespunzător.

În cazurile în care într-o infracțiune unică sunt prezente câteva agravante, se aplică, în conformitate cu lit. c) a art. 117 din CP al RM, acel alineat al normei care prevede o pedeapsă mai aspră. În același timp, îmbinarea câtorva circumstanțe agravante ale sustragerii nu reprezintă un concurs de infracțiuni, întrucât lipsește însăși pluralitatea faptelor.

Sustragerea săvârșită repetat *(lit. a) din alin. (2) al art. 186; lit. a) din alin. (2) al art. 187; lit. a) din alin. (2) al art. 188; lit. a) din alin. (2) al art. 190; lit. a) din alin. (2) al art. 191; lit. a) din alin. (2) al art. 192 din CP al RM)*

Având în vedere prevederile alin. (4) al art. 186 din CP al RM, coroborate cu dispoziția art. 31 din CP al RM, furtul, jaful, tâlhăria, escrocheria, delapidarea averii străine și pungășia se consideră săvârșite repetat, dacă aceste infracțiuni au fost săvârșite de o persoană care, anterior, a comis una din infracțiunile prevăzute la alin. (1) al art. 186-192 din CP al RM, cu condiția că nu a fost condamnată pentru vreuna din ele și nu a expirat termenul de prescripție.

Dacă furtul, jaful, tâlhăria, escrocheria, delapidarea averii străine sau pungășia au fost precedate de o formă agravată a infracțiunilor prevăzute la art. 186-192 din CP al RM, circumstanța agravantă "repetat" nu se aplică. În astfel de cazuri, calificarea se face conform regulilor concursului real de infracțiuni.

În cazul în care infracțiunea prevăzută la alin. (1) al art. 186-188, 190-192 din CP al RM este precedată de o altă infracțiune identică, prevăzută la alin. (1) al art. 186-188, 190-192 din CP al RM (de exemplu, un furt neagravat este

precedat de un alt furt neagravat), repetarea infracțiunii se prezintă în forma sa veritabilă. În această ipoteză, cele săvârșite nu formează un concurs de infracțiuni. Calificarea trebuie făcută doar conform lit. a) din alin. (2) al art. 186-188, 190-192 din CP al RM.

O cu totul altă situație juridică apare în cazul în care după o sustragere neagravată a fost săvârșită o sustragere de către două sau mai multe persoane sau cu cauzarea de daune în proporții considerabile, sau în timpul unei calamități etc.; cu alte cuvinte, făptuitorul a comis a doua infracțiune, care este omogenă, dar nu identică, cu prima. Într-un asemenea caz, calificarea faptei doar potrivit lit. a) din alin. (2) al art.186-188, 190-192 din CP al RM nu ar mai fi suficientă. Aceasta deoarece ar rămâne fără apreciere faptul săvârșirii infracțiunii de două sau mai multe persoane sau faptul cauzării prin infracțiune a daunei în proporții considerabile, sau faptul săvârșirii infracțiunii în timpul unei calamități etc. În alți termeni, la calificare s-ar subevalua gradul pericolului social al faptei, deci s-ar încălca principiul înscris la alin. (1) al art. 7 din CP al RM. De aici ar rezulta că cele comise trebuie calificate nu doar conform lit. a) din alin. (2) al art. 186-188, 190-192 din CP al RM, dar și cu invocarea regulilor concursului real de infracțiuni (de exemplu, alin. (1) al art. 186-188, 190-192 din CP al RM și lit. b) din alin. (2) al art. 186-188, 190-192, sau lit. d) din alin. (2) al art. 186, lit. f) din alin. (2) al art. 187, 188, lit. c) din alin. (2) art. 190, 191 din CP al RM sau lit. a) din alin. (3) al art. 186-188 din CP al RM).

Însă nici această variantă de calificare nu este impecabilă, deoarece, în conformitate cu principiul cumulului pedepselor, făptuitorului i s-ar aplica o pedeapsă care nu ar fi proporțională cu pedeapsa ce i se cuvine pentru cele săvârșite: sustragerea neagravată este luată în considerație de două ori (prima oară – ca element al repetării infracțiunilor, iar a două oară – ca element al concursului real de infracțiuni). În acest fel, s-ar încălca principiul înscris la alin. (2) al art. 7 din CP al RM, deoarece făptuitorul ar fi supus pedepsei de două ori pentru una și aceeași faptă.

O coliziune similară se atestă și în acele cazuri când una din sustrageri s-a consumat, iar cea de-a doua a fost întreruptă la etapa de tentativă sau de pregătire. Se creează o situație paradoxală: dacă amândouă sustragerile sunt consumate, calificarea se face doar potrivit lit. a) din alin. (2) al art. 186-188, 190-192 din CP al RM (în ipoteza unei sustrageri neagravate); însă, dacă o sustragere este consumată, pe când cealaltă reprezintă o tentativă de sustragere sau o pregătire de sustragere, calificarea este mai complicată: art. 26 sau 27 și alin. (1) al art. 186-188, 190-192 din CP al RM și lit. a) din alin. (2) al art. 186-188, 190-192 din CP al RM. Și în acest caz, pedeapsa ar trebui aplicată ținându-se

cont de concursul de infracțiuni, adică în conformitate cu principiul cumulului pedepselor. O situație asemănătoare se remarcă în cazul în care făptuitorul are mai întâi rolul juridic de autor al infracțiunii, iar ulterior – de organizator, instigator sau complice; ori viceversa.

Ținând cont de cele menționate mai sus, considerăm că calificarea trebuie făcută numai conform regulilor concursului de infracțiuni în cazurile în care, după vreuna din infracțiunile prevăzute la alin. (1) al art. 186-188, 190-192 din CP al RM, a fost săvârșită: a) o infracțiune omogenă, prevăzută de o altă normă (de exemplu, furtul urmat de jaf); b) o infracțiune omogenă, prevăzută de un alt alineat al aceleiași norme (de exemplu, furtul neagravat urmat de furtul săvârșit de două sau mai multe persoane); c) o infracțiune care a fost întreruptă la o altă etapă a activității infracționale (de exemplu, când furtul consumat a fost urmat de tentativa de furt sau pregătirea de furt; ori viceversa); d) o infracțiune în care făptuitorul a avut un alt rol juridic (de exemplu, în primul caz a fost autor, iar în cel de-al doilea – organizator, instigator sau complice; ori viceversa).

Suntem obligați să optăm anume pentru această soluție. Chiar dacă nu se întemeiază întru totul pe prevederile alin. (4) al art. 186 din CP al RM, ea are la bază principiul individualizării răspunderii penale și a pedepsei penale, înscris la art. 7 din CP al RM, precum și principiul *non bis in idem*, respectat încă de pe timpurile dreptului roman public.

Sustragerea, săvârșită repetat, trebuie deosebită de sustragerea prelungită care constă din mai multe acțiuni infracționale identice, săvârșite pe calea sustragerii bunurilor din una și aceeași sursă, caracterizate prin unitatea intenției infracționale și care în ansamblul lor alcătuiesc o infracțiune unică.

Nu poate fi considerată repetată sustragerea bunului divizibil pe părți, nici scoaterea de pe teritoriul unui obiectiv păzit, în câteva tranșe, a bunurilor care au fost pregătite pentru a fi sustrase împreună.

Dacă sustragerea este săvârșită în privința câtorva victime concomitent (în prezența identității formei sustragerii și a unității intenției), agravanta "repetat" nu funcționează. Dimpotrivă, câteva sustrageri, comise în privința aceleiași victime (de la aceeași sursă), pot forma sustragerea săvârșită repetat, dacă, după fiecare din aceste sustrageri, la făptuitor apărea intenția de a comite o nouă sustragere.

Sustragerea săvârșită de două sau mai multe persoane *(lit. d) din alin. (2) al art. 186; lit. b) din alin. (2) al art. 187; lit. b) din alin. (2) al art. 188; lit. b) din alin. (2) al art. 190; lit. b) din alin. (2) al art. 191; lit. b) din alin. (2) al art. 192 din CP al RM).*

Circumstanța agravantă analizată operează în oricare din următoarele trei ipoteze: a) coautoratul (inclusiv coautoratul cu repartizarea rolurilor); b) săvârșirea infracțiunii de către o persoană care întrunește semnele subiectului infracțiunii, în comun cu o persoană care nu întrunește aceste semne; c) săvârșirea infracțiunii de către o persoană care întrunește semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane care cu bună-știință nu este pasibilă de răspundere penală.

Participația complexă, atunci când latura obiectivă a sustragerii e realizată de un singur autor, nu poate fi considerată sustragere săvârșită de două sau mai multe persoane. Chiar dacă alături de acest autor mai participă un organizator, instigator sau complice, aceștia doar contribuie la săvârșirea sustragerii, deci nu o săvârșesc.

Sustragerea se consideră săvârșită de două sau mai multe persoane atât în cazul participației simple, cât și în cazul acelei participații complexe care presupune realizarea laturii obiective a sustragerii de doi sau mai mulți autori. Cu alte cuvinte, se are în vedere ipoteza când la săvârșirea sustragerii au participat în comun doi sau mai mulți autori în lipsa unei înțelegeri prealabile între ei sau în prezența unei asemenea înțelegeri. Deși existența sau lipsa înțelegerii prealabile între coautori nu are nici un impact asupra calificării faptei de sustragere, săvârșite de două sau mai multe persoane, această împrejurare trebuie luată în calcul la individualizarea pedepsei.

Specificul coautoratului constă în aceea că latura obiectivă a sustragerii este executată – simultan sau nesimultan – de către toți coautorii. Astfel, coautoratul poate fi de două tipuri: 1) coautoratul paralel; 2) coautoratul succesiv. În primul caz, toți coautorii realizează simultan latura obiectivă a sustragerii. În cel de-al doilea caz (care se atestă, de exemplu, în situația infracțiunilor complexe), latura obiectivă a infracțiunii este divizată de către coautori în câteva etape. Fiecare din aceste etape este îndeplinită de către un alt coautor (de exemplu, mai întâi se aplică violența nepericuloasă pentru viața sau sănătatea persoanei ori amenințarea cu o asemenea violență, după care se săvârșește sustragerea deschisă (lit. e) din alin. (2) al art. 187 din CP al RM)). În acest fel, săvârșirea comună a sustragerii de către doi sau mai mulți coautori se exprimă în aceea că fiecare din aceștia săvârșește – în volum deplin sau parțial – acțiunea sau sistemul de acțiuni caracteristic pentru o formă sau alta a sustragerii.

Executarea unei părți a laturii obiective a sustragerii nu trebuie înțeleasă doar ca participare nemijlocită la acțiunea de luare a bunurilor. Într-adevăr, latura obiectivă a sustragerii, având o structură uneori destul de complexă, nu se poate reduce doar la luarea fizică realizată de făptuitor. Însă, o astfel de

repartizare a rolurilor va avea "nu semnificație calificativă, ci tehnologică"[32]. Executarea laturii obiective a sustragerii se apreciază cu luarea în considerare a specificului formei de sustragere. Astfel, în cazul furtului, coautor trebuie recunoscută și persoana care stă de pază, pentru a veghea ca cei care iau nemijlocit bunurile să nu fie descoperiți. În adevăr, această persoană asigură modul ascuns al furtului, deci execută parțial latura obiectivă a acestei forme de sustragere, chiar dacă nu participă nemijlocit la acțiunea de luare.

Totodată, acțiunile persoanelor care nu au luat parte la săvârșirea sustragerii, dar care au contribuit la săvârșirea acesteia prin sfaturi, indicații, prin promisiunea prealabilă că vor tăinui urmele infracțiunii, că vor vinde bunurile sustrase etc., trebuie calificate drept complicitate la sustragere.

Sustragerea săvârșită de două sau mai multe persoane nu se reduce nici pe departe doar la sustragerea săvârșită în coautorat. Astfel, și săvârșirea sustragerii de către o persoană, care întrunește semnele subiectului infracțiunii, în comun cu una sau mai multe persoane care nu întrunesc aceste semne, intră sub incidența circumstanței agravante "de două sau mai multe persoane". Întrucât legiuitorul a fost suficient de precis și nu a utilizat, la lit. b) din alin. (2) al art. 186-188, 190-192 din CP al RM, formulele "de doi sau mai mulți participanți" sau "prin participație simplă", sau alte formule echivalente, apelarea la dispoziția alin. (6) art. 42 din CP al RM este inoportună. De aceea, este suficient ca numai una din persoanele care săvârșesc sustragerea să aibă semnele subiectului infracțiunii, astfel încât să-i fie incriminată sustragerea săvârșită de două sau mai multe persoane.

În conformitate cu prevederile Codului penal român, răspunderea pentru furt sau tâlhărie se poate agrava, dacă acestea sunt săvârșite de două sau mai multe persoane împreună. În contrast, în prevederile de la lit. b) din alin. (2) al art. 186-188, 190-192 din CP al RM nu este indicată cerința săvârșirii infracțiunii împreună. De aceea, săvârșirea infracțiunii de către o persoană care întrunește semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane care, cu bună-știință, nu este pasibilă de răspundere penală, de asemenea intră sub incidența circumstanței agravante "de două sau mai multe persoane". Cauzele potențiale din care persoana folosită în calitate de instrument animat de comitere a infracțiunii nu este pasibilă de răspundere penală sunt următoarele: nu a atins vârsta minimă de răspundere penală; este iresponsabilă; a

---

[32] А. И. Бойцов, *Преступления против собственности*, Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2002, с. 574.

săvârşit acţiunea de luare fără vinovăţie sau din imprudenţă; a fost constrânsă fizic sau psihic să realizeze luarea etc.

În ipoteza examinată, sustragerea, deşi nu e săvârşită împreună, este totuşi comisă de două sau mai multe persoane. Diferă doar caracterul acestei săvârşiri: persoana care întruneşte semnele subiectului infracţiunii săvârşeşte sustragerea mediat (mijlocit), pe când persoana care este pasibilă de răspundere penală săvârşeşte sustragerea imediat (nemijlocit).

După cum rezultă din prevederile alin. (2) al art. 42 din CP al RM, persoana care a organizat sustragerea sau care a determinat la săvârşirea acesteia o persoană care, cu bună-ştiinţă, nu este pasibilă de răspundere penală, este trasă la răspundere penală în calitate de autor al sustragerii. În prezenţa unor temeiuri legale suficiente (respectarea cerinţelor cu privire la limitele necesare de vârstă a făptuitorului şi a victimei), când în calitate de instrument animat de săvârşire a sustragerii este folosit un minor, calificarea trebuie făcută suplimentar potrivit art. 208 din CP al RM.

La calificare nu are importanţă forma sub care s-a manifestat circumstanţa agravantă "de două sau mai multe persoane" – coautorat; de către o persoană care întruneşte semnele subiectului infracţiunii, în comun cu o persoană care nu întruneşte aceste semne; de către o persoană care întruneşte semnele subiectului infracţiunii, prin intermediul unei persoane care, cu bună-ştiinţă, nu este pasibilă de răspundere penală. Totuşi, această formă nu poate fi ignorată la individualizarea pedepsei: de regulă, coautoratul denotă un grad de pericol social mai scăzut al făptuitorului şi al faptei, în comparaţie cu ultimele două forme de manifestare a agravantei analizate.

Sustragerea săvârşită prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuinţă *(lit. c) din alin. (2) al art. 186; lit. d) din alin. (2) al art. 187; lit. d) din alin. (2) al art. 188 din CP al RM).*

Pericolul social sporit al agravantei examinate se datorează nu numai metodei de săvârşire a infracţiunii (care întotdeauna comportă o anumită doză de aplicare potenţială a violenţei fizice sau psihice faţă de persoana care se poate afla în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuinţă), dar şi faptului că, într-o încăpere, în alt loc pentru depozitare, dar, mai ales, în locuinţă, se găsesc cele mai de valoare bunuri ale persoanelor fizice sau juridice ori ale statului. Nu trebuie să se facă abstracţie nici de faptul că în cazul sustragerii săvârşite prin pătrundere în locuinţă apare şi un obiect juridic secundar, reprezentat de relaţiile sociale cu privire la inviolabilitatea domiciliului.

Pentru a incrimina făptuitorului circumstanţa agravantă analizată, este necesară prezenţa cumulativă a următoarelor trei condiţii: 1) să fie săvârşită

o pătrundere; 2) această pătrundere să fie ilegală; 3) pătrunderea să se facă în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință.

Prin "pătrundere" se înțelege intrarea, pe ascuns sau deschisă, în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință, în scopul săvârșirii furtului, a jafului sau a tâlhăriei. Ea poate fi săvârșită atât cu înfrângerea obstacolelor, cu învingerea rezistenței altor persoane sau pe calea înșelăciunii, cât și în mod nestingherit, precum și cu ajutorul unor dispozitive care îi permit făptuitorului să extragă bunurile vizate fără a intra în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință.

Pătrunderea poate fi efectuată în mod nemijlocit (sub forma intrării fizice sau a întinderii mâinii înăuntru) sau mijlocit, atunci când bunurile sunt extrase fără intrarea propriu-zisă, cu utilizarea diverselor cârlige, "undițe", magneți, furtunuri aspiratoare, cleşte etc., precum și a animalelor dresate sau chiar a unor persoane care, cu bună-știință, nu sunt pasibile de răspundere penală. Săvârșirea pătrunderii pe calea înșelăciunii presupune că – în scopul comiterii furtului, jafului sau tâlhăriei din încăpere, din alt loc pentru depozitare sau din locuință – făptuitorul se deghizează în angajatul serviciului comunal sau de deservire socială, lucrător medical, poştaş, colaborator al poliției, instalator, curier, inspector al pazei antiincendiare etc., utilizând totodată legitimația falsă.

În cazul în care făptuitorul și-a propus să săvârșească jaful sau tâlhăria, pătrunderea în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință poate fi realizată prin învingerea rezistenței persoanelor care împiedică, încearcă să împiedice sau care pot împiedica săvârșirea sustragerii.

De asemenea, pătrunderea poate fi efectuată cu înfrângerea obstacolelor (ușilor, porților, încuietorilor, geamurilor etc.). Dacă în procesul sustragerii, săvârșite prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință, făptuitorul a distrus sau a deteriorat bunurile victimei, care nu formează obiectul material al sustragerii, cele comise, în prezența unor suficiente temeiuri, trebuie calificate suplimentar conform art. 197 sau art. 198 din CP al RM.

Din punct de vedere juridic, pătrunderea în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință trebuie întotdeauna să fie ilegală. Aceasta înseamnă că făptuitorul nu trebuie să posede dreptul de apariție în genere sau în anumite momente în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuința respectivă, atunci când el se află totuși acolo, în pofida interdicției sau fără știrea și consimțământul persoanelor abilitate, fie pe calea înșelării acestora.

Aflarea persoanei în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință, în temeiuri legale (de exemplu, cu acordul benevol al victimei sau în legătură cu munca efectuată în locul respectiv) exclude posibilitatea funcționării agravantei examinate. De asemenea, intrarea făptuitorului în sala comercială

a magazinului sau în sala expozițională a muzeului, atunci când accesul în acestea este deschis pentru fiecare, nu formează agravanta "prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință", chiar dacă făptuitorul urmărește scopul comiterii furtului, jafului sau tâlhăriei. La fel, existența la făptuitor a accesului liber în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință, în virtutea legăturilor de rudenie (ca membru al familiei) sau în baza raporturilor contractuale (ca locatar provizoriu), face inoportună circumstanța agravantă analizată.

Dimpotrivă, această agravantă este prezentă dacă făptuitorul a intrat în mod legal în locul respectiv, însă rămâne în el după închiderea lui (pentru pauza de masă sau cea nocturnă), în scopul săvârșirii sustragerii. În context, rămânerea ilegală nu se deosebește principial de intrarea ilegală, odată ce făptuitorul rămâne în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință, în pofida rigorilor ce condiționează regimul de lucru în locurile respective sau în pofida voinței persoanei responsabile pentru integritatea bunurilor păstrate în acele locuri ori a persoanei care are în stăpânire acele locuri.

Legiuitorul a înțeles să agraveze răspunderea penală nu pentru sustragerea din încăpere, alt loc pentru depozitare sau locuință, ci pentru sustragerea săvârșită cu pătrunderea în aceste locuri. Pe cale de consecință, pentru incriminarea agravantei examinate, este necesar a proba dacă scopul de sustragere a apărut la făptuitor până la pătrunderea lui în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință. Prin urmare, dacă făptuitorul a intrat în asemenea locuri, conducându-se de scopuri legitime, iar scopul de a sustrage a apărut ulterior, în cele comise lipsește circumstanța agravantă analizată. Astfel, la noțiunea de pătrundere ilegală nu se atribuie cazurile când făptuitorul a fost invitat ca oaspete, pentru efectuarea reparației sau pentru a face cunoștință cu victima, iar apoi, aflându-se în locuința ei și profitând de încrederea acesteia, săvârșește acolo o sustragere.

În cazul sustragerii săvârșite prin pătrundere în locuință nu este necesară (ținând seama de prevederile art. 118 din CP al RM) calificarea suplimentară conform art. 179 din CP al RM.

În situația sustragerii, săvârșite de două sau mai multe persoane, prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință, trebuie de luat în considerație că acțiunile persoanei care nu a intrat în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință, dar care, potrivit înțelegerii despre repartizarea rolurilor, a luat parte la acțiunile legate de intrarea în ele a altor persoane sau de luarea bunurilor din ele (de exemplu, persoana a deschis cu șperaclul ușa locuinței, dar nu intră, iar cealaltă persoană intră în locuință și sustrage nemijlocit bunurile din aceasta), reprezintă coautorat și nu necesită calificare

suplimentară conform art. 42 din CP al RM. Într-adevăr, în situația descrisă, un coautor realizează în mod nemijlocit acțiunea de luare, iar altul, fără a o realiza pe aceasta – în timpul, la locul și în procesul săvârșirii infracțiunii – recurge la acțiuni care se integrează organic în cursul săvârșirii acesteia și fără care ar fi imposibil sau, deși posibil, însă foarte dificil, a săvârși sustragerea prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință.

În sfârșit, pentru a face operabilă circumstanța agravantă examinată, este necesar ca pătrunderea ilegală, în scopul săvârșirii sustragerii, să fie efectuată nu în oricare loc, dar anume în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință.

Prin "încăpere" se înțelege un edificiu permanent sau provizoriu, fix sau ambulant, aflat în proprietatea publică sau privată, care este destinat dislocării atât a oamenilor care își îndeplinesc obligațiile profesionale, cât și a bunurilor necesare activității întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor care își au sediul în astfel de edificii.

Ca exemplu de încăpere pot fi prezentate: atelierele, muzeele, oficiile poștale, magazinele, teatrele, instituțiile de învățământ, edificiile sportive acoperite, depozitele, antrepozitele, garajele, beciurile, hambarele, hangarele gonflabile, corturile de prelată etc.

Noțiunea analizată include nu numai încăperea care se află sub pază specială, dar și alte încăperi (sau o parte a acestora), în care accesul persoanelor străine este totuși interzis ori în care intrarea acestora nu este admisă fără acordul respectiv al persoanelor împuternicite.

Prin "alt loc pentru depozitare" se are în vedere sectorul de teritoriu sau dispozitivul care este destinat, adaptat sau special utilat pentru păstrarea permanentă sau provizorie a bunurilor și care este înzestrat în acest scop cu anumite accesorii ce împiedică pătrunderea în el (mecanisme de zăvorâre, sigilii, îngrădituri etc.), sau este asigurat cu pază (paznici, mecanisme de semnalizare, camere video de supraveghere nonstop etc.) pentru a împiedica accesul la bunurile depozitate.

Ca exemple de alte locuri pentru depozitare pot fi specificate: platforme și semivagoane feroviare păzite, cisterne, furgoane auto, magazine ambulante, caroseriile camioanelor în stare sigilată, seifurile, containerele, colectoarele mașinilor de casă și control sau ale automatelor comerciale etc.

De asemenea, ca alt loc pentru depozitare poate fi recunoscut teritoriul sub cer deschis, dacă este împrejmuit cu un gard sau este special păzit. Astfel, deseori, bunurile care sunt greu de amplasat într-un loc pentru depozitare închis (de exemplu, materialul lemnos, îngrășămintele minerale, cărbunele etc.) se stochează pe teritoriul întreprinderii sau într-un loc special rezervat pentru aceasta. Dacă sectorul dat de teritoriu este păzit sau îngrădit, acesta reprezintă

un alt loc pentru depozitare. Însă, dacă unele din aceste condiții nu sunt îndeplinite (de exemplu, cărbunele adus la stația de cale ferată a fost descărcat de-a valma sub cerul deschis), atunci sustragerea nu va putea fi calificată ca fiind săvârșită prin pătrundere în alt loc pentru depozitare.

Așadar, un sector de teritoriu, care nu este îngrădit sau păzit în vreun fel, chiar dacă este utilizat pentru păstrarea bunurilor, nu intră sub incidența noțiunii "alt loc pentru depozitare". Dar nici oricare teritoriu păzit (de exemplu, teritoriul uzinei) nu poate fi recunoscut ca "alt loc pentru depozitare". La acesta se raportează numai acea parte a teritoriului păzit care este special destinată pentru amplasarea, depozitarea, păstrarea bunurilor, fiind păzită în mod deosebit anume în acest scop.

În același context, noțiunea "alt loc pentru depozitare" include acele locuri și dispozitive din încăperi, care se găsesc în incinta acestora și care sunt menite și adaptate special pentru amplasarea și păstrarea bunurilor în ele, fiind inaccesibile pentru persoanele străine. Printre asemenea locuri și dispozitive se numără: casieriile din cadrul unităților comerciale; antrepozitele pentru păstrarea mărfurilor în magazine; locurile de păstrare a coletelor poștale de mare valoare din cadrul unui oficiu poștal etc.

Prin "locuință" se înțelege încăperea menită pentru locuirea permanentă sau provizorie a oamenilor (apartament, casă individuală, vilă, odaie din hotel etc.) sau părțile ei componente, care sunt folosite pentru odihnă, păstrarea bunurilor sau pentru satisfacerea altor necesități umane (balcon, verandă, cămară etc.).

La calificare nu contează nici tipul de proprietate asupra locuinței, nici dacă aceasta face parte din fondul de locuințe. Important este ca destinația principală a încăperii respective să se concretizeze în cea de locuire, fie și provizorie, a oamenilor. Dacă destinația locuinței a fost schimbată (de exemplu, apartamentul de la parter a fost transformat într-un magazin), se schimbă și statutul acesteia: din locuință în încăpere.

Ținând seama de destinația funcțională a locuinței, nu poate fi considerat locuință oricare loc de habitat temporar al oamenilor care nu este destinat locuirii lor (de exemplu, compartimentul (cupeul) dintr-un vagon feroviar, cabina dintr-o navă fluvială sau maritimă, cabina dintr-un autocamion sau alte asemenea încăperi care reprezintă o parte constructivă a mijlocului de transport). Pe cale de consecință, destinația funcțională a acestor încăperi constă în asigurarea confortului transportării pasagerilor, nu în locuirea acestora. Totodată, tocmai destinația de locuire provizorie a oamenilor o posedă: cabina dintr-o navă, în care locuiesc membrii echipajului navei; cupeul dintr-un vagon feroviar, în care locuiește însoțitorul de vagon sau constructorii, refugiații etc.

În concluzie: faptul că, în cuprinsul agravantei examinate, legiuitorul a specificat porţiunea determinată în spaţiu prin noţiunile "încăpere", "alt loc pentru depozitare" şi "locuinţă" este condiţionat de prezenţa a două criterii cumulative: 1) destinaţia funcţională adecvată (pentru locuinţă – locuirea; pentru încăpere – amplasarea oamenilor şi a bunurilor; pentru alt loc pentru depozitare – păstrarea bunurilor) şi 2) protejarea într-un mod sau altul (pentru locuinţă – protecţia juridică a inviolabilităţii domiciliului; pentru alt loc pentru depozitare – mijloacele tehnice sau de alt gen de protecţie).

Sustragerea săvârşită cu cauzarea de daune în proporţii considerabile *(lit. d) din alin. (2) al art. 186; lit. f) din alin. (2) al art. 187; lit. f) din alin. (2) al art. 188; lit. c) din alin. (2) al art. 190; lit. c) din alin. (2) al art. 191 din CP al RM).*

La calificarea sustragerii, săvârşite cu cauzarea de daune în proporţii considerabile, este necesar să se ţină cont de faptul că caracterul considerabil al daunei pricinuite se stabileşte luându-se în consideraţie valoarea, cantitatea şi însemnătatea bunurilor pentru victimă, starea materială şi venitul acesteia, existenţa persoanelor întreţinute de ea, alte circumstanţe care influenţează esenţial starea materială a victimei.

Printre "alte circumstanţe care influenţează esenţial asupra stării materiale a victimei" pot fi enumerate: venitul global al membrilor familiei; starea de sănătate a victimei şi a membrilor familiei ei apţi de muncă; angajarea sau neangajarea victimei la o muncă permanentă sau provizorie etc.

La aprecierea stării materiale şi a veniturilor victimei nu poate să se ţină cont mecanicist doar de faptul că victima nu are un câştig stabil sau are un câştig foarte mic, sau are un buget familial redus etc., făcându-se abstracţie de aflarea în posesia victimei a unei case, vile, a unui automobil, cont în bancă, a acţiunilor unei întreprinderi profitabile etc. Cu alte cuvinte, se cere o analiză obiectivă a situaţiei activelor circulante, dar şi a activelor fixe ale victimei. În acelaşi timp, nu poate fi ignorat faptul că victima, spre exemplu, este datoare la moment cu o sumă mare de bani sau este obligată la achitarea pensiei de întreţinere, sau are nevoie urgentă de bani pentru a-şi efectua o operaţie chirurgicală, sau este angajată în alte asemenea cheltuieli de semnificaţie majoră pentru ea.

Circumstanţa agravantă "cu cauzarea de daune în proporţii considerabile" are un caracter estimativ. Ea nu este formalizată prin prevederi legale, aşa cum este cazul "proporţiilor mari" sau al "proporţiilor deosebit de mari", ori al "proporţiilor mici". Explicaţia constă în aceea că în societate există o stratificare patrimonială accentuată dintre diferite grupuri sociale. Prin urmare, una şi aceeaşi valoare materială a bunului este interpretată în mod diferit de reprezentanţii păturii socialmente vulnerabile şi de reprezentanţii păturii avute. În consecinţă, caracterul considerabil al daunei depinde, în primul rând, nu atât

de costul celor sustrase, cât de totalitatea factorilor care determină starea materială a victimei. Totodată, după parametrii cantitativi, exprimați bănește, marja mărimii considerabile a daunei se situează între limitele de 5 salarii minime și 500 unități convenționale de amendă. Dacă mărimea prejudiciului patrimonial, cauzat de sustragere, va fi cuprinsă între aceste limite, însă nu vor exista probe care să ateste cauzarea de daune în proporții considerabile, cele comise trebuie calificate conform alin. (1) al art. 186-188, 190, 191 din CP al RM.

Este necesar a lua în considerație că, chiar dacă aprecierea subiectivă de către victimă este importantă la stabilirea caracterului considerabil al daunei cauzate, aceasta nu trebuie să influențeze asupra regulii că prin sustragere poate fi cauzat doar un prejudiciu patrimonial efectiv (real). De aceea, metodica de determinare a prejudiciului patrimonial nu trebuie confundată cu caracterul acestui prejudiciu.

O altă problemă importantă este evitarea incriminării obiective în cazul sustragerii săvârșite cu cauzarea de daune în proporții considerabile. Or, de cele mai dese ori, făptuitorul nu cunoaște care este valoarea, cantitatea sau însemnătatea bunurilor sustrase pentru victimă, nici starea ei materială sau venitul acesteia, nici existența persoanelor aflate la întreținerea ei etc. În aceste condiții, a-i incrimina făptuitorului agravanta "cu cauzarea de daune în proporții considerabile" ar echivala cu o încălcare grosolană a principiului legalității. De aceea, agravanta dată va funcționa numai dacă făptuitorul a cuprins, cu intenția lui, această agravantă. În alți termeni, trebuie probat faptul că el a prevăzut că, prin sustragere, îi va cauza victimei daune anume în proporții considerabile și că a dorit aceasta.

La art. 192 din CP al RM nu este prevăzută circumstanța agravantă "cu cauzarea de daune în proporții considerabile". Și, atunci, care trebuie să fie calificarea dacă s-a stabilit că, prin pungășie, au fost cauzate astfel de daune? Conducându-ne de principiul care guvernează regula de la lit. a) a art. 117 din CP al RM, în astfel de cazuri calificarea trebuie făcută conform alin. (1) sau (2) al art. 192 din CP al RM.

Sustragerea săvârșită în timpul unei calamități *(lit. a) din alin. (3) al art. 186; lit. a) din alin. (3) al art. 187; lit. a) din alin. (3) al art. 188 din CP al RM).*

Calamitățile, indiferent că sunt naturale sau provocate de om, creează în plan social o amplă tulburare, controlul social fiind diminuat. În plan subiectiv, cel care profită de o asemenea împrejurare, pentru a săvârși sustragerea, evidențiază o lipsă evidentă de solidaritate umană și o periculozitate deosebită care justifică agravarea răspunderii penale.

Prin "calamitate" se are în vedere situația de fapt determinată de un eveniment neașteptat care poate provoca urmări grave pentru o anumită colectivitate sau pentru un grup de persoane[33].

Prin "colectivitate" se înțelege totalitatea locuitorilor unei localități, raion sau chiar țări. Prin "grup relativ numeros de persoane" se are în vedere: totalitatea lucrătorilor unei întreprinderi, instituții sau organizații; totalitatea persoanelor care locuiesc într-un bloc de locuit; totalitatea pasagerilor unui avion, tren, autobuz etc.

Este necesar a menționa că noțiunea de calamitate nu poate fi restrânsă la înțelesul de calamitate naturală (cutremur de pământ; inundație; alunecări de teren; întroienire; furtună; uragan etc.). Calamitatea poate avea și o natură tehnogenă (avarii industriale; accidente de proporție în transport; prăbușirea bruscă a edificiilor și construcțiilor; ruperea digurilor; accidente cu degajarea substanțelor puternic toxice, radioactive sau biologice periculoase; incendii, explozii etc.) sau o natură socială (război, intervenție militară străină, conflict militar local, lovitură de stat, puci militar etc.).

Pentru a califica fapta conform lit. a) din alin. (3) al art. 186-188 din CP al RM, este necesar ca furtul, jaful sau tâlhăria să fie săvârșite în timpul unei calamități. Aceasta înseamnă că infracțiunea va fi comisă în perioada de timp cuprinsă între momentul când se produce evenimentul ce dă naștere stării de calamitate și momentul când această stare încetează. Este condiția de fapt a existenței timpului de calamitate.

Declararea oficială a stării de urgență, a stării de război sau a stării de asediu este condiția de drept a existenței timpului de calamitate. Totuși, starea de calamitate poate fi declarată mult mai târziu, după ce s-a produs evenimentul care a declanșat această stare (de regulă, așa și se întâmplă, datorită caracterului neașteptat al calamității). De aceea, mai important este ca, la momentul săvârșirii sustragerii, această stare să fi existat de facto. Drept moment de încetare a stării de calamitate trebuie considerat momentul încetării efectelor alarmante care produc panica ce înlesnește săvârșirea infracțiunii (neproducerea unor noi replici ale cutremurului de pământ; scăderea substanțială a nivelului apelor; stingerea incendiului; dezactivarea radiologică a terenului etc.).

Circumstanța agravantă "în timpul unei calamități" poate fi reținută numai în raport cu faptele săvârșite în zona calamitată, adică în raza de acțiune a efectelor calamității. De asemenea, după cum rezultă din sensul legii, este obligatoriu ca făptuitorul să profite de starea de calamitate, ceea ce înseamnă că

---

33 V. Dongoroz și alții, *op. cit.*, p. 451.

acesta își dă seama că eforturile autorităților și ale populației sunt îndreptate cu precădere spre salvarea de vieți omenești și că măsurile de pază a bunurilor lipsesc ori sunt reduse, iar făptuitorul folosește prilejul pentru a săvârși furtul, jaful sau tâlhăria.

Sustragerea săvârșită de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală *(lit. b) din alin. (3) al art. 186; lit. b) din alin. (3) al art. 187; lit. b) din alin. (3) al art. 188; alin. (3) al art. 190; alin. (3) al art. 191 din CP al RM).*

Dacă între participanții la sustrageri sunt stabilite raporturi infracționale durabile, a căror prezență le acordă posibilitatea de a elabora și a realiza în detaliu planurile sustragerii, participația între aceștia poate îmbrăca forma grupului criminal organizat. Săvârșirea sustragerii de un grup criminal organizat are loc în cazul în care această faptă e comisă de o reuniune stabilă de persoane care s-au organizat în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracțiuni.

Spre deosebire de două sau mai multe persoane, care s-au înțeles în prealabil despre săvârșirea sustragerii, grupul criminal organizat se caracterizează, în special, prin stabilitate, prin prezența în componența lui a unui organizator și printr-un plan dinainte elaborat al activității infracționale comune, precum și prin repartizarea obligatorie a rolurilor între membrii grupului criminal organizat, în timpul pregătirii sustragerii.

Apare necesitatea delimitării activității membrilor grupului criminal organizat de complicitatea la sustragere: dacă conținutul înțelegerii prealabile se referă la contribuția concretă până la sau după săvârșirea sustragerii, și această contribuție are un caracter episodic, este vorba de complicitate; însă dacă înțelegerea prevede contribuția regulată, activitatea în comun cu grupul, atunci e vorba despre activitatea în cadrul unui grup criminal organizat (nefiind necesară referirea la art. 42 din CP al RM).

Săvârșirea sustragerii de o organizație criminală are loc în cazul în care această faptă este comisă de o reuniune de grupuri criminale organizate, formând o comunitate stabilă, a cărei activitate se întemeiază pe diviziune, între membrii organizației și structurile ei, a funcțiilor de administrare, asigurare și executare a intențiilor criminale ale organizației în scopul de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice.

Spre deosebire de grupul criminal organizat, organizația criminală se caracterizează, în special, prin consolidare, printr-un grad înalt de organizare și prin scopurile specifice ale activității acesteia. "Consolidare" înseamnă mai mult decât "stabilitate", presupunând coeziune și solidaritate social-psihologică a membrilor organizației criminale. Gradul înalt de organizare a organizației

criminale presupune existenţa unui sistem, care constă din subsisteme sub forma câtorva grupuri criminale organizate. Datorită înaltului grad de organizare, între structurile superioare, medii şi inferioare ale organizaţiei criminale se atestă legături ierarhice complexe, în conformitate cu un "cod de conduită" nescris. Scopurile speciale ale activităţii organizaţiei criminale se exprimă atât în influenţarea directă sau indirectă a sectorului de producere, de distribuţie şi de consum al bunurilor şi serviciilor, precum şi a altor sectoare aferente în care sunt implicate persoanele fizice şi juridice, cât şi în controlul, în alte forme, al acestor sectoare, pentru a-şi realiza interesele economice, financiare sau politice. Scopul suprem al oricărei organizaţii criminale este de a conduce statul (sau cel puţin o parte a acestuia) "din umbră".

Infracţiunea se consideră săvârşită de o organizaţie criminală dacă a fost comisă de un membru al acesteia în interesul ei sau de o persoană care nu este membru al organizaţiei respective, la însărcinarea acesteia.

Organizatorul şi conducătorul organizaţiei criminale poartă răspundere pentru toate infracţiunile săvârşite de această organizaţie, indiferent de faptul dacă au luat sau nu parte la săvârşirea acestor infracţiuni.

În cazurile în care organizaţia criminală şi-a început activitatea infracţională, iar membrii acesteia au săvârşit sustrageri concrete, prevăzute de planurile organizaţiei date, atunci acţiunile organizatorului sau ale conducătorului organizaţiei criminale trebuie calificate prin concurs, conform art. 284 şi lit. b) din alin. (3) al art. 186-188, alin. (3) al art. 190 sau alin. (3) al art. 191 din CP al RM.

În cazul săvârşirii, de către membri aparte ai organizaţiei criminale, a infracţiunilor care nu au fost prevăzute în planurile activităţii organizaţiei criminale, răspunderea pentru aceste infracţiuni o vor purta numai cei care au realizat nemijlocit aceste infracţiuni.

Sustragerea săvârşită de o persoană mascată, deghizată sau travestită *(lit. c) din alin. (2) al art. 187; lit. c) din alin. (2) al art. 188 din CP al RM).*

Această circumstanţă justifică agravarea răspunderii penale, deoarece contribuie la intimidarea victimei, la diminuarea rezistenţei acesteia, face mai dificilă descoperirea făptuitorului, iar fapta acestuia este de natură să producă un ecou social mai mare.

La calificarea sustragerii săvârşite de o persoană mascată, deghizată sau travestită trebuie de luat în consideraţie că cele trei procedee – mascarea, deghizarea sau travestirea – au, în principiu, aceeaşi esenţă: disimularea (ascunderea) identităţii făptuitorului pentru a nu fi recunoscut. Diferă doar nuanţele care, de altfel, sunt nesemnificative: în cazul mascării, făptuitorul îşi acoperă faţa sau o parte din ea cu o mască (cagulă, improvizaţie din ciorap de mătase etc.); în cazul deghizării, făptuitorul se maschează sau îşi aranjează altfel exte-

riorul (își pune mustață, barbă, perucă etc.); în cazul travestirii, făptuitorul se deghizează într-un reprezentant al sexului opus.

Dacă pe lângă deghizarea sa într-un reprezentant al autorităților publice (colaborator al poliției, al procuraturii, al SIS, al inspectoratului fiscal etc.), făptuitorul mai uzurpează calitățile oficiale (prezintă o legitimație falsă, săvârșește acțiuni pe care le poate comite doar un reprezentant al autorității publice, semnează documente oficiale etc.), cele săvârșite trebuie calificate conform lit. c) din alin. (2) al art. 187 sau lit. c) din alin. (2) al art. 188 și art. 351 din CP al RM. Totodată, este esențial ca jaful sau tâlhăria să fie săvârșite pe baza uzurpării de calități oficiale.

Sustragerea săvârșită cu folosirea situației de serviciu *(lit. d) din alin. (2) al art. 190; lit. d) din alin. (2) al art. 191 din CP al RM).*

Este mult mai periculoasă persoana care, pe lângă faptul că săvârșește escrocheria sau delapidarea, profită de încrederea ce-i este acordată de societate la învestirea ei în funcție, nu pentru a promova interesul social, ci pentru a se înavuți pe cale ilegală, sfidând interesele membrilor societății și discreditând calitatea de factor de decizie.

În aceste cazuri, ca subiect al infracțiunii poate să apară numai o persoană cu funcție de răspundere sau o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală. Persoanele, care nu dispun de atribuții de serviciu, dar care au luat parte la sustragere împreună cu subiecții speciali indicați, trebuie trase la răspundere nu în calitate de coautori, ci în calitate de organizatori, instigatori sau complici ai persoanei care își folosește situația de serviciu.

Prin "folosirea situației de serviciu" se înțelege săvârșirea unor acțiuni sau inacțiuni care decurg din atribuțiile de serviciu ale făptuitorului și care sunt în limitele competenței lui de serviciu. În cazul faptelor prevăzute la lit. d) din alin. (2) al art. 190 și la lit. d) din alin. (2) al art. 191 din CP al RM, situația de serviciu este folosită pentru a sustrage bunurile, și nu doar pentru a obține acces la ele. În caz contrar, fapta trebuie calificată ca furt.

Atunci când abuzul de putere sau abuzul de serviciu reprezintă metoda de săvârșire a escrocheriei sau a delapidării averii străine, trebuie aplicate numai prevederile de la lit. d) din alin. (2) al art. 190 și de la lit. d) din alin. (2) al art. 191 din CP al RM. Având în vedere dispoziția art. 118 din CP al RM, în acest caz nu este necesară calificarea suplimentară conform art. 327 sau art. 335 din CP al RM.

Abuzul de putere sau abuzul de serviciu care, deși a fost săvârșit din interes material și a cauzat un prejudiciu patrimonial, însă care nu este legat de luarea gratuită a bunurilor (de exemplu, tăinuirea bunurilor pe calea denaturării

datelor privind evidența deficitului bunurilor, creat ca urmare a neglijenței în serviciu; folosința temporară de bunuri, în lipsa scopului de a le trece în stăpânirea sa definitivă; cheltuirea banilor pentru organizarea banchetelor, recepțiilor etc.), nu poate forma componențele de infracțiune de la lit. d) din alin. (2) al art. 190 și de la lit. d) din alin. (2) al art. 191 din CP al RM. Astfel de fapte trebuie calificate conform normelor corespunzătoare din Capitolele XV și XVI din Partea specială a Codului penal.

§3. Furtul

Fiind cunoscut din cele mai îndepărtate timpuri, furtul constituie și astăzi forma cea mai tipică și, totodată, cea mai frecventă de încălcare a relațiilor sociale cu privire la patrimoniu. În șirul infracțiunilor săvârșite prin sustragere, furtul este cea mai des întâlnită, dar și cel mai puțin periculoasă din punct de vedere social: făptuitorul tinde să ia bunurile "fără a se întâlni" cu persoana care l-ar putea împiedica s-o facă. A săvârși sustragerea în alt mod el fie că nu are posibilitatea (nu se pricepe să înșele; nimeni nu i-a încredințat bunurile în administrare), fie că nu dorește (de exemplu, să aplice violența sau amenințarea cu violența).

Obiectul juridic special al furtului îl constituie relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile.

În cazul furtului săvârșit prin pătrundere în locuință sunt vătămate, în mod adiacent, relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea domiciliului.

Obiectul material al furtului îl formează bunurile care au o existență materială, sunt create prin munca omului, dispun de valoare materială și cost determinat, fiind bunuri mobile și străine pentru făptuitor.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 186 din CP al RM are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea de luare ilegală și gratuită; 2) urmările prejudiciabile sub formă de prejudiciu patrimonial efectiv; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile; 4) modul ascuns.

Specificul furtului, în raport cu celelalte infracțiuni săvârșite prin sustragere, constă în modul ascuns (clandestin) de comitere a faptei. Întrucât, anterior, la analiza elementelor constitutive ale sustragerii, au fost supuse examinării semnele comune ale laturii obiective a tuturor formelor de sustragere, în cele ce urmează ne vom îndrepta atenția asupra modului ascuns de comitere a faptei, care este specific pentru furt.

Pentru a stabili modul ascuns de comitere a faptei de sustragere, este necesar a ține seama atât de criteriul obiectiv, cât și de criteriul subiectiv.

Criteriul obiectiv este prezent atunci când sustragerea este săvârșită:

a) în lipsa posesorului sau a oricăror altor persoane (cea mai des întâlnită ipoteză, când făptuitorul tinde să evite oricare contact vizual cu alte persoane care l-ar putea împiedica să săvârșească infracțiunea sau să-l demascheze ca martori oculari);
b) în prezența altor persoane, dar pe neobservate pentru acestea (în asemenea caz, făptuitorul trebuie să depună mai multe eforturi, deoarece trebuie să se apropie imperceptibil de victimă sau să ia bunurile în așa mod încât să rămână neremarcat, sau să se retragă neobservat cu bunurile sustrase);
c) în prezența altor persoane, care observă luarea bunurilor, dar care nu conștientizează caracterul infracțional al celor comise (caz în care fie aceste alte persoane nu cunosc cui aparțin bunurile luate (admițând că acestea ar putea să aparțină făptuitorului), fie făptuitorul creează, prin înșelăciune, caracterul aparent legitim al luării bunurilor, fie făptuitorul profită de situația că alte persoane nu sunt în stare să conștientizeze obiectiv caracterul infracțional al celor comise de el (din cauza vârstei fragede, a ebrietății, a somnului, a bolii psihice ori a unei alte stări specifice în care se află aceste persoane));
d) în prezența altor persoane care urmăresc luarea bunurilor și conștientizează caracterul infracțional al celor comise (urmărind luarea bunurilor, aceste persoane insuflă încredere făptuitorului că nu-i vor crea impedimente în procesul săvârșirii sustragerii, în virtutea calității de soț, a relațiilor de rudenie, a raporturilor afective etc.).

Așadar, criteriul obiectiv este exterior în raport cu făptuitorul, întrucât se caracterizează fie prin lipsa martorilor oculari ai faptei, fie prin prezența altor împrejurări în care cei de față la fapta lui nu conștientizează sau nu au posibilitatea de a conștientiza caracterul infracțional al celor comise, fie aceste persoane au interesul de a nu-i crea piedici în săvârșirea sustragerii – împrejurări de care profită făptuitorul.

Dar numai criteriul obiectiv este insuficient pentru stabilirea, în cazul furtului, a modului ascuns de comitere a faptei. Pentru calificarea faptei ca furt, mai este necesară prezența criteriului subiectiv de stabilire a modului ascuns. Acest criteriu se exprimă în convingerea făptuitorului că cele săvârșite de el rămân neobservate sau neînțelese de către alte persoane, ori că aceste persoane nu-i vor zădărnici săvârșirea sustragerii. Bineînțeles, concluziile asupra circumstanței că făptuitorul era convins de modul ascuns al acțiunii sale trebuie să se bazeze pe anumite premise de ordin obiectiv, iar nu pe declarațiile lui neîntemeiate.

Decisiv pentru stabilirea modului ascuns de comitere a furtului este criteriul subiectiv. În context, este necesar a menționa că, de cele mai dese ori, nu există o coliziune între cele două criterii: făptuitorul nu este observat de cei din jur sau aceștia nu înțeleg semnificația juridică a acțiunii lui, sau, deși înțeleg, cei de față nu întreprind nici o măsură de natură a-l împiedica în realizarea infracțiunii; totodată, făptuitorul are convingerea că nu este observat de nimeni sau nu este înțeleasă semnificația juridică a acțiunii lui, sau că persoanele de față nu-i vor crea piedici în săvârșirea acțiunii date.

Există însă și cazuri de coliziune, când cele două criterii nu concordă. Mai precis, criteriul subiectiv este prezent, iar criteriul obiectiv lipsește. În asemenea cazuri, pentru a califica fapta ca furt, va fi suficientă prezența criteriului subiectiv.

De aceea, în cazul în care făptuitorul consideră că săvârșește sustragerea pe ascuns, iar, în realitate, acțiunea de luare i-a fost observată sau înțeleasă adecvat de alte persoane, nu există temeiuri de a-i califica fapta ca sustragere deschisă. Aceasta deoarece făptuitorul, ținând seama de circumstanțele concrete, nu a conștientizat faptul descoperirii sale și considera că acționează pe ascuns.

Dimpotrivă, sustragerea nu este ascunsă atunci când făptuitorul este convins că acțiunile lui sunt evidente pentru cei din jur, deși în realitate ele au rămas neobservate sau nu le-a fost înțeleasă semnificația juridică.

Este necesar de menționat că prioritatea criteriului subiectiv nu trebuie să ducă la ideea că celălalt criteriu – cel obiectiv – nu prezintă nici o relevanță semnificativă. Or, convingerea subiectivă a făptuitorului de modul ascuns al acțiunilor sale trebuie să se bazeze pe anumite premise de ordin obiectiv. În legătură cu aceasta, modul ascuns al sustragerii sub formă de furt apare în virtutea condițiilor obiectiv formate sau se creează și se asigură prin eforturile făptuitorului însuși sau ale altor participanți la furt.

Întrucât modul ascuns al sustragerii este un semn obligatoriu al laturii obiective a furtului, persoana care asigură modul ascuns al sustragerii (de exemplu, cel care stă “de pază”) trebuie recunoscută coautor al infracțiunii de furt, și nu complice al acesteia.

În practică sunt cunoscute și situații când persoana care încearcă să săvârșească sustragerea pe ascuns e surprinsă la locul faptei, nereușindu-i până la capăt acțiunea de luare (de exemplu, au apărut pe neașteptate careva persoane străine sau a revenit stăpânul locuinței, pentru a-și lua bunul uitat etc.). Care trebuie să fie calificarea în asemenea situații?

În funcție de posibilul comportament ulterior al făptuitorului, pot fi specificate patru răspunsuri la întrebarea de mai sus:

1) dacă făptuitorul înțelege că a fost descoperit, încetează realizarea sustragerii și încearcă să fugă, abandonând bunurile, atunci cele comise formează tentativa de furt (art. 27 și art. 186 din CP al RM);
2) dacă, în pofida faptului că a fost surprins în procesul sustragerii neconsumate, făptuitorul continuă realizarea sustragerii, atunci sustragerea începută ca furt se transformă în jaf (art. 187 din CP al RM); implicit, intenția inițială (de a săvârși furtul) se transformă în intenția supravenită (de a săvârși jaful);
3) în cazul în care făptuitorul, întâmpinând rezistență, aplică violență față de persoana care încearcă să împiedice luarea bunurilor sau să le rețină nemijlocit după deposedare, atunci fapta se califică fie ca jaf cu aplicarea violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei ori cu amenințarea aplicării unei asemenea violențe (lit. e) din alin. (2) al art. 187 din CP al RM), fie ca tâlhărie (art. 188 din CP al RM);
4) dacă făptuitorul aplică violența sau amenință cu aplicarea violenței după consumarea furtului, având scopul de a scăpa de urmărire sau de a evita reținerea sa, atunci fapta nu mai poate constitui jaf sau tâlhărie. În această ipostază, cele săvârșite formează concurs real între infracțiunea de furt și, în funcție de gradul de violență sau de caracterul amenințării cu violența, una din infracțiunile prevăzute la art. 145, 151-155 din CP al RM etc.

În acest fel, putem susține că violența (sau amenințarea cu violența) poate fi legată, într-un fel sau altul, de furt sau de tentativa de furt. Însă, în nici un caz, violența (sau amenințarea cu violența) nu poate să constituie acțiunea adiacentă (ajutătoare) din cadrul faptei prejudiciabile în contextul furtului.

Infracțiunea de furt este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul în care făptuitorul obține posibilitatea reală de a se folosi sau a dispune de bunurile altuia la propria sa dorință.

Latura subiectivă a faptei incriminate la art. 186 din CP al RM se manifestă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă. De asemenea, obligatoriu pentru calificarea faptei este stabilirea scopului de cupiditate (profit).

Subiectul infracțiunii de furt este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 14 ani.

§4. Jaful

În cazul infracțiunii de jaf, modul deschis al sustragerii nu doar sporește obiectiv pericolul social al acestei infracțiuni, dar mărturisește și despre periculozitatea socială mai mare a făptuitorului. Or, în acest caz, făptuitorul ignorează prezența altor persoane și, implicit, sfidează riscul de a fi descoperit și reținut. Spre deosebire de făptuitorul furtului, cel al jafului se bizuie nu pe absența martorilor oculari sau pe necunoașterea de către aceștia a caracterului faptei, ci pe cu totul alte împrejurări: fizicul slab al victimei (în majoritatea cazurilor, victime ale jafului sunt femeile, iar făptuitori – bărbații); caracterul inopinat și impertinent al acțiunilor sale; dezorientarea, surprinderea și șovăiala martorilor oculari; teama martorilor oculari de o eventuală aplicare a violenței; dispariția rapidă a făptuitorului de la locul infracțiunii etc. Toate acestea justifică tratamentul mai aspru aplicat pentru jaf, în comparație cu cel aplicat pentru furt.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 187 din CP al RM corespunde, în majoritatea cazurilor, cu obiectul juridic special al furtului: relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile. Excepție constituie cazul acțiunii agravantei specifice a jafului de la lit. e) din alin. (2) al art. 187 din CP al RM. În cazul dat, jaful adoptă forma unei infracțiuni complexe. De aceea, și obiectul juridic special devine complex: obiectul juridic *principal* al faptei prevăzute la lit. e) din alin. (2) al art. 187 din CP al RM îl formează relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile; obiectul juridic *secundar* îl constituie relațiile sociale cu privire la integritatea corporală a persoanei (în cazul aplicării violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei) sau libertatea morală a persoanei (în cazul amenințării cu aplicarea unei asemenea violențe). Așadar, în ipoteza examinată, obiectul juridic secundar al jafului are un caracter alternativ, care se datorează caracterului alternativ al acțiunii adiacente din cuprinsul faptei de la lit. e) din alin. (2) al art. 187 din CP al RM.

În situația jafului săvârșit prin pătrundere în locuință, ca obiect juridic secundar apar relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea domiciliului.

Când nu se referă la fapta de la lit. e) din alin. (2) al art.187 din CP al RM, ***obiectul material*** al jafului se caracterizează prin aceleași trăsături ca și obiectul material al furtului: bunurile care au o existență materială sunt create prin munca omului, dispun de valoare materială și cost determinat, fiind bunuri mobile și străine pentru făptuitor.

În cazul faptei ce formează excepția nominalizată *supra*, obiectul material al jafului are un caracter complex: obiectul material *principal* coincide cu obiectul material al furtului; obiectul material *secundar* (în cazul aplicării violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei, nu și în cazul amenințării cu aplicarea unei asemenea violențe) îl formează corpul persoanei.

Latura obiectivă a infracțiunii de jaf are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea de luare ilegală și gratuită, 2) urmările prejudiciabile sub formă de prejudiciu patrimonial efectiv; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile; 4) modul deschis.

În afară de ultimul semn al laturii obiective, toate celelalte au fost examinate cu prilejul analizei laturii obiective a sustragerii.

Trăsătura de bază care deosebește jaful de furt este modul deschis de comitere a sustragerii. Ca și furtul, sustragerea sub formă de jaf are loc dacă sunt întrunite criteriul obiectiv și criteriul subiectiv. Însă conținutul acestor criterii este altul decât în cazul furtului: criteriul obiectiv se exprimă în aceea că acțiunea de luare se realizează în prezența posesorului bunurilor luate sau a altor persoane care conștientizează semnificația juridică a celor comise, fără a face parte din categoria de persoane care insuflă încredere făptuitorului că nu-i vor crea impedimente în procesul realizării sustragerii; criteriul subiectiv se exprimă în convingerea făptuitorului, bazată pe premise obiective, că el acționează în mod manifest (vădit) pentru cei din jur, care percep semnificația juridică a faptei lui, fără a face parte din rândul persoanelor de încredere, care nu-i pot crea piedici în realizarea sustragerii.

Dacă persoanele care insuflau încredere făptuitorului că nu-l vor împiedica să comită sustragerea (soț, rudă, alte persoane apropiate) totuși au întreprins măsuri pentru a împiedica sustragerea, cele comise nu pot fi considerate furt, ci trebuie calificate ca jaf. Dacă persoanele făcând parte din categoria nominalizată nu și-au manifestat în nici un fel atitudinea negativă față de sustragerea comisă, până la consumarea acesteia, după care l-au denunțat pe făptuitor, cele comise nu-și schimbă caracterul de sustragere pe ascuns.

În cazul coliziunii între cele două criterii – criteriul obiectiv și criteriul subiectiv – prioritate are, ca și în situația furtului, criteriul subiectiv. Astfel, sustragerea nu va fi calificată ca furt, ci ca jaf, dacă făptuitorul este convins că acțiunea de luare, pe care o realizează, este vădită pentru alte persoane, deși această acțiune a rămas neobservată sau neînțeleasă adecvat de acestea.

Infracțiunea de jaf este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul în care făptuitorul obține posibilitatea reală de a se folosi sau a dispune de bunurile altuia la propria sa dorință.

Dacă persoana care a încercat să săvârșească sustragerea pe ascuns, a fost surprinsă la locul faptei și nu a reușit să intre în stăpânirea bunurilor, iar bunurile date i-au fost luate înapoi (nemijlocit la locul faptei, în timpul altercației pentru reținerea bunurilor), cele comise urmează a fi calificate ca tentativă de jaf (art. 27 și art. 187 din CP al RM).

Latura subiectivă a infracțiunii de jaf se manifestă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă. La calificare, este obligatorie stabilirea scopului special – a scopului de cupiditate (profit).

Subiectul faptei infracționale analizate este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 14 ani.

În cele ce urmează va fi supusă examinării singura circumstanță agravantă specifică jafului, care nu este întâlnită în cazul celorlalte infracțiuni săvârșite prin sustragere: "cu aplicarea violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei ori cu amenințarea aplicării unei asemenea violențe" (lit. e) din alin. (2) al art. 187 din CP al RM).

Astfel, prin "violența nepericuloasă pentru viața sau sănătatea persoanei" se înțelege fie cauzarea intenționată a leziunii corporale, care nu a avut drept urmare o dereglare de scurtă durată a sănătății sau o pierdere neînsemnată, dar stabilă, a capacității de muncă, fie aplicarea intenționată a loviturilor sau săvârșirea altor acțiuni violente care au cauzat o durere fizică, dacă acestea nu au creat pericol pentru viața sau sănătatea victimei.

Prin "alte acțiuni violente" (ca formă de manifestare a violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei) se înțelege doborârea victimei de pe picioare, răsucirea mâinilor ei sau alte asemenea acțiuni care au cauzat o durere fizică. În ce privește limitarea libertății victimei, această acțiune nu poate intra sub incidența noțiunii "alte acțiuni violente". Astfel, în cazul legării mâinilor sau picioarelor ori al folosirii mijloacelor de imobilizare a victimei, dacă limitarea libertății a fost însoțită de atingerea adusă integrității corporale a victimei, cele comise trebuie calificate conform art.187 (cu excepția lit.e) alin.(2)) și art.166 din CP al RM. În acest caz, aplicând violența nepericuloasă pentru viața sau sănătatea persoanei, făptuitorul urmărește scopul proxim de a priva această persoană de libertate, iar privațiunea ilegală de libertate depășește latura obiectivă a jafului.

În cazul modalității agravate a jafului de la lit.e) alin. (2) art. 187 din CP al RM, violența nepericuloasă pentru viața sau sănătatea persoanei ori amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe îndeplinește, în cadrul faptei prejudiciabile, rolul de acțiune adiacentă. Nu contează când a fost săvârșită acțiunea adiacentă – până la deposedarea de bunuri, concomitent cu aceasta sau nemijlocit după deposedare (dar până la consumarea sustragerii). Este important ca în toate aceste ipoteze acțiunea adiacentă să fie săvârșită în scopul de a facilita săvârșirea acțiunii principale – sustragerii – sau de a reține la făptuitor bunurile de care a fost deposedată victima. Realizarea scopurilor date se poate exprima prin preîntâmpinarea rezistenței posibile din partea victimei sau prin suprimarea ori înfrângerea rezistenței care a început să fie opusă.

Interpretarea corectă a scopului violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei, care însoțește jaful, permite soluționarea justă a calificării cazurilor de sustragere deschisă, care este săvârșită pe calea metodei denumite convențional “salt”.

În asemenea cazuri, făptuitorul, contând pe caracterul neașteptat al acțiunilor sale pentru cei din jur, precum și pe reacția lor întârziată, smulge din mâini o geantă, smucește de pe cap o cușmă sau comite alte asemenea acțiuni, după care se retrage de la locul faptei. În astfel de cazuri, victimei îi poate fi cauzată – din imprudență – o durere fizică sau o leziune corporală minoră. Deoarece făptuitorul nu dorește și nici nu admite survenirea acestor urmări prejudiciabile, având scopul tocmai să evite aplicarea violenței, cele comise de el trebuie calificate conform art. 187 din CP al RM, însă fără a apela la prevederile de la lit. e) a alin. (2) din această normă.

Alta este calificarea atunci când eforturile făptuitorului sunt îndreptate spre: smulgerea cerceilor din urechi (ceea ce duce la ruperea lobului urechii), scoaterea inelului de pe deget (ceea ce duce la vătămarea falangei), smucirea lanțului de la gât (ceea ce duce la excorierea pielii gâtului) etc. În astfel de situații, făptuitorul, chiar dacă nu dorește, cel puțin admite posibilitatea cauzării atingerii integrității corporale sau a sănătății victimei. În funcție de urmările prejudiciabile concrete produse, cele comise trebuie calificate potrivit lit. e) din alin. (2) al art. 187 sau art. 188 din CP al RM.

În cazul modalității agravate de la lit. e) din alin. (2) al art. 187 din CP al RM, acțiunea adiacentă se poate exprima și în amenințarea cu aplicarea violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei. În ipoteza dată, făptuitorul efectuează un act de natură să inspire victimei temerea că față de ea va fi aplicată – în mod real și imediat – violența nepericuloasă pentru viața sau sănătatea ei, fapt care o pune în situația de a nu mai avea resursele psihice necesare pentru a rezista constrângerii.

Amenințarea cu care este însoțită sustragerea poate avea un caracter nedeterminat (neconcretizat). Cu alte cuvinte, din vorbele, gesturile, mimica sau acțiunile de alt gen ale făptuitorului nu poate fi formată o concluzie certă privind gradul de violență – nepericuloasă sau periculoasă pentru viață sau sănătate – cu care se amenință. Întrucât orice incertitudini, legate de calificare, trebuie tratate în folosul făptuitorului (conform principiului *in dubio pro reo*), cele comise nu pot fi recunoscute ca tâlhărie, ci ca jaf.

Pentru a exclude astfel de incertitudini, trebuie analizate meticulos toate circumstanțele cazului: caracterul amenințării; caracteristicile obiectelor cu care amenința făptuitorul; locul și timpul săvârșirii infracțiunii; numărul făptuitorilor și numărul victimelor etc. Totodată, este necesar a lua în considerație

nu doar percepția subiectivă de către victimă a celor comise, dar și orientarea intenției făptuitorului.

§5. Tâlhăria

Tâlhăria este considerată, pe bună dreptate, cea mai periculoasă infracțiune săvârșită prin sustragere și una dintre cele mai periculoase infracțiuni în genere. Tratamentul sancționator pe măsură se justifică întru totul, de vreme ce luarea bunurilor altuia se dorește a fi realizată nu pe orice cale, ci tocmai pe calea agresării persoanei, agresare care comportă un real pericol pentru viața sau sănătatea acesteia. Deși atât furtul sau jaful, cât și violența sau amenințarea cu violența, sunt incriminate distinct, totuși, atunci când violența sau amenințarea cu violența având intensitatea corespunzătoare au fost aplicate în vederea comiterii sustragerii, între sustragere (de regulă, sub formă de infracțiune fapt tentat) și violență sau amenințarea cu violență există o strânsă conexiune. Tocmai aceasta l-a impulsionat pe legiuitor să alcătuiască din aceste două acte de conduită de sine stătătoare o unitate infracțională. Evident, această unitate infracțională a coagulat pericolul social al infracțiunilor absorbite, devansând mult în acest sens infracțiunile date.

Caracterul complex al faptei prejudiciabile în contextul tâlhăriei are ca efect caracterul complex al ***obiectului juridic special*** al tâlhăriei. Astfel, obiectul juridic *principal* al acestei infracțiuni îl constituie, ca și în cazul obiectului juridic special al furtului și jafului, relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile. În cazul aplicării violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei agresate, obiectul juridic *secundar* îl constituie relațiile sociale cu privire la sănătatea persoanei. Precizăm că, spre deosebire de tâlhăria incriminată în legea penală română, tâlhăria prevăzută la art. 188 din CP al RM nu poate avea ca obiect juridic secundar relațiile sociale cu privire la viața persoanei. În sfârșit, în situația amenințării cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei agresate, obiectul juridic secundar este format din relațiile sociale cu privire la libertatea morală a persoanei.

În ipoteza tâlhăriei săvârșite prin pătrundere în locuință, obiectul juridic secundar îl formează și relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea domiciliului.

Complexitatea faptei prejudiciabile în contextul tâlhăriei se răsfrânge și asupra ***obiectului material*** al tâlhăriei. Astfel, obiectul material *principal* este constituit din bunurile care au o existență materială, sunt create prin munca omului, dispun de valoare materială și cost determinat. Obiectul material *secundar* al tâlhăriei (în cazul în care este aplicată violența periculoasă pentru

viața sau sănătatea persoanei agresate, nu și amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe) îl formează corpul persoanei.

Latura obiectivă a tâlhăriei are următoarea structură: a) acțiunea principală care se exprimă în sustragere (sub forma infracțiunii fapt tentat); b) acțiunea adiacentă care constă în atacul săvârșit asupra unei persoane, care este însoțit în mod alternativ de: 1) violența periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei agresate; 2) amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe.

După cum rezultă din dispoziția art. 188 din CP al RM, atacul asupra victimei este săvârșit în scopul sustragerii. Deci, o dată cu săvârșirea atacului, începe realizarea scopului de sustragere. Realizarea acestui scop nu poate avea loc decât prin luarea ilegală și gratuită a bunurilor mobile din posesia altuia. Însă, pentru calificarea tâlhăriei, nu se cere ca acțiunea de luare să fi avut loc în întregime. Este suficient ca doar să înceapă executarea ei. Gradul de executare a acțiunii date (victima încă nu a fost deposedată; victima a fost deposedată; victima a fost imposedată) contează la individualizarea pedepsei, nu și la calificarea faptei. De aceea, sustragerea consumată, realizată în contextul tâlhăriei, nu necesită o calificare suplimentară.

În continuare, ne vom concentra atenția asupra analizei acțiunii adiacente din cadrul tâlhăriei.

Componenta indispensabilă a acțiunii adiacente este atacul asupra unei persoane. Prin "atac" se înțelege acțiunea agresivă a făptuitorului, surprinzătoare pentru victimă, care este însoțită de violența periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei agresate ori de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe.

După cum se poate observa din această definiție, în contextul tâlhăriei, noțiunea de atac dobândește semnificație juridică numai în corelație cu noțiunile "violența periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei agresate" și "amenințarea cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei agresate". Cu alte cuvinte, tâlhăria presupune nu oricare violență periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei agresate (nu oricare amenințare cu aplicarea unei asemenea violențe), ci doar acea care este legată de atac asupra unei persoane.

De aceea, aducerea victimei în stare de neputință de a se apăra ori de a-și exprima voința nu poate fi privită ca modalitate de realizare a laturii obiective a tâlhăriei. Din moment ce în astfel de cazuri nu există o persoană agresată (cerință definitorie pentru caracterizarea victimei tâlhăriei), introducerea în organismul victimei a substanțelor cu efecte puternice, toxice sau euforizante, periculoase pentru viața sau sănătatea ei, în scopul aducerii acesteia, prin astfel de procedeu, în starea de neputință de a se apăra sau de a-și exprima voința, însoțită de scopul sustragerii, nu poate fi calificată ca tâlhărie. În funcție de circumstanțele concrete ale cazului, cele comise trebuie calificate ca furt sau

jaf (cu sau fără trimitere la prevederea de la art. 27 din CP al RM), în concurs cu infracțiunea de la art. 151, 152 sau de la art. 153 din CP al RM.

După cum a fost specificat, atacul asupra unei persoane trebuie să fie însoțit de oricare din următoarele două componente alternative ale acțiunii adiacente: 1) violența periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei agresate; 2) amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe.

Prin "violență periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei agresate" se înțelege aplicarea intenționată a violenței care s-a soldat cu vătămarea gravă, medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății, ori care, deși nu a cauzat aceste urmări prejudiciabile, constituie la momentul aplicării ei, datorită metodei de operare, un pericol real pentru viața sau sănătatea persoanei agresate.

Este necesar a preciza că, dacă violența din cadrul tâlhăriei a dus la vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, se aplică prevederea de la lit. c) din alin. (3) al art. 188 din CP al RM.

În ce privește partea finală a definiției noțiunii – "violență periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei agresate", putem observa că sub incidența acestei noțiuni se află și cazurile de aplicare intenționată a violenței care constituie, la momentul aplicării ei, datorită metodei de operare, un pericol real pentru viața sau sănătatea persoanei agresate (deși această violență nu s-a soldat cu vătămarea gravă, medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății). Aici se au în vedere cazurile de: compresiune a gâtului victimei cu mâinile sau cu ajutorul unui șnur, de ținere îndelungată a capului victimei sub apă, de îmbrăcare pe capul victimei a unei pungi de polietilenă, de aruncare a victimei de la înălțime ori dintr-un mijloc de transport aflat în mișcare etc.

Prin "amenințarea cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei agresate" se înțelege efectuarea de către făptuitor a unui act de natură să inspire victimei temerea că va fi supusă, în mod real și imediat, violenței periculoase pentru viața sau sănătatea ei, act care o pune în situația de a nu mai avea resursele psihice necesare pentru a rezista constrângerii.

La calificare, nu are relevanță forma exteriorizării amenințării. De cele mai multe ori, ea se exprimă prin cuvinte, dar nu se exclude nici exteriorizarea prin gesturi sau acțiuni concludente (pe baza cărora se poate trage o concluzie). Este important ca amenințarea, expusă într-o formă evident clară victimei, să fie percepută de aceasta ca fiind reală și imediată. În virtutea acestui fapt, amenințarea trebuie să creeze convingerea că, în caz dacă făptuitorul, în timpul săvârșirii infracțiunii, va întâmpina careva rezistență din partea victimei, amenințarea va fi realizată de îndată.

De regulă, în cazul tâlhăriei, amenințarea cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei agresate poartă un caracter determinat

(concretizat) și se exteriorizează într-o formă a cărei semnificație este absolut evidentă și univocă pentru victimă. Dar amenințarea poate avea și un caracter nedeterminat (neconcretizat), fiind exteriorizată în așa mod, încât poate fi interpretată de victimă în mai multe feluri. Dacă din circumstanțele concrete ale faptei rezultă că făptuitorul, care urmărește scopul sustragerii, nu tinde să-și realizeze amenințarea cu aplicarea violenței periculoase pentru viață sau sănătate, totodată lipsind condițiile obiective, propice înfăptuirii acestei amenințări, deși amenințarea a luat cea mai intimidantă formă posibilă, făptuitorul trebuie să răspundă nu pentru tâlhărie, ci pentru jaf. O astfel de amenințare, având un caracter doar imaginar, nu creează un pericol real pentru viața sau sănătatea victimei, deci nu poate intra sub incidența prevederii de la art. 188 din CP al RM. Acest gen de amenințare este suficient numai pentru a constrânge victima să transmită bunurile către făptuitor, dar este insuficient pentru a exista componența de tâlhărie, în sensul pericolului real pentru viață sau sănătate.

Infracțiunea de tâlhărie este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul săvârșirii atacului asupra unei persoane, care este însoțit de aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei agresate ori de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe.

Conform regulii generale, survenirea prejudiciului patrimonial efectiv nu contează la calificarea tâlhăriei. Excepție constituie situațiile când, prin tâlhărie, sunt cauzate daune în proporții considerabile (lit. f) din alin. (2) al art. 188 din CP al RM) sau când valoarea bunurilor sustrase se cifrează în proporții mari sau deosebit de mari (art. 195 din CP al RM).

Latura subiectivă a faptei incriminate la art. 188 din CP al RM se manifestă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă. La calificare, este obligatorie stabilirea scopului special – de sustragere, prin care se exprimă scopul de cupiditate.

Fapta nu va putea fi calificată în conformitate cu art. 188 din CP al RM, dacă scopul de sustragere a apărut la făptuitor deja după aplicarea violenței sau a amenințării corespunzătoare. În această ipoteză, cele comise trebuie calificate prin concurs: furt sau jaf și infracțiunea prevăzută la art. 151, 152 sau 153, ori la art. 155 din CP al RM.

Subiectul infracțiunii examinate este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 14 ani.

În cele ce urmează vor fi supuse analizei modalitățile agravante specifice ale tâlhăriei de la lit. e) din alin. (2) și de la lit. c) și d) din alin. (3) ale art. 188 din CP al RM.

Tâlhăria săvârşită cu aplicarea armei sau a altor obiecte folosite în calitate de armă *(lit. e) din alin. (2) al art. 188 din CP al RM).*

Prin "aplicarea, în cadrul tâlhăriei, a armei sau a altor obiecte folosite în calitate de armă", se are în vedere utilizarea acestor mijloace în procesul săvârșirii tâlhăriei, în vederea sporirii gradului de intensitate a 1) violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei agresate; 2) amenințării cu aplicarea unei asemenea violențe. În primul caz, o astfel de aplicare se poate exprima în influențarea sau în încercarea de a influența, cu ajutorul armei sau al obiectelor folosite în calitate de armă, asupra sferei fizice a organismului victimei, sub formă de aplicare a loviturilor cu arma albă, de tragere a unui foc din arma de foc etc. În cel de-al doilea caz, o astfel de aplicare constă în influențarea exercitată asupra sferei psihice a victimei, sub formă de provocare a temerii prin demonstrarea armei sau a altor obiecte folosite în calitate de armă.

Potrivit alin. (1) al art. 129 din CP al RM, prin "arme" se au în vedere instrumentele, piesele sau dispozitivele astfel declarate prin dispoziții legale.

O asemenea dispoziție legală se conține în Legea cu privire la arme: "Arma individuală este un dispozitiv (mijloc material), destinat (adaptat) prin construcție și util din punct de vedere tehnic pentru vătămarea unei persoane, a unui animal, pentru apărarea contra unui atac sau pentru imitarea proprietăților sale de luptă".

Armele individuale (sau, pe scurt – armele) pot fi de mai multe tipuri: a) arme de infanterie: de foc; cu tuburi cu gaze (pneumatice); mecanice; b) arme albe: cu lamă; percutante; balistice; c) arme de autoapărare: cu gaze toxice neutralizante; cu aerosol; cu cartușe cu gaze; pulverizatori mecanici; electrocutante. De asemenea, armele pot fi de fabricație industrială sau de fabricație artizanală. Oricare din aceste tipuri de arme pot fi aplicate ca mijloc de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art. 188 din CP al RM. Or, legiuitorul nu a indicat nici o limitare a tipurilor de arme aplicate în cadrul infracțiunii de tâlhărie.

Este important ca raportul de expertiză criminalistică să confirme că obiectul aplicat în cadrul tâlhăriei reprezintă sau nu o armă. În prezența unor temeiuri legale, acțiunile persoanei care a aplicat arma în procesul comiterii tâlhăriei trebuie calificate suplimentar conform art. 290 din CP al RM.

În procesul calificării faptei pot să apară îndoieli în privința capacității armelor cu tuburi cu gaze (pneumatice), a armelor cu gaze toxice neutralizante, a armelor cu cartușe cu gaze, a armelor pulverizatoare mecanice şi a armelor electrocutante de a avea calitatea de arme aplicate în cadrul tâlhăriei. În astfel de cazuri, atitudinea trebuie să fie diferențiată: aplicarea oricărui tip de arme din cele menționate mai sus se va califica potrivit lit. e) din alin. (2) al art. 188 din CP al RM numai dacă instanța judecătorească va stabili că ele,

în împrejurările concrete în care au fost aplicate, au prezentat pericol pentru viaţa sau sănătatea persoanei agresate. Dacă nu a existat un astfel de pericol, cele săvârşite trebuie calificate ca jaf.

Aceluiaşi criteriu – pericolul pentru viaţa sau sănătatea persoanei agresate – trebuie să corespundă obiectele folosite în calitate de armă, obiecte ce au o altă destinaţie decât cea de vătămare a unei persoane, a unui animal, ori de apărare contra unui atac sau pentru imitarea proprietăţilor sale de luptă, deşi acestea, după calităţile lor obiective, dispun de anumite capacităţi de vulnerare, astfel încât să poată fi utile anume în calitate de armă (briceag, topor, rangă, bâtă etc.).

Acţiunile persoanei, care săvârşeşte atacul în scopul sustragerii cu folosirea unor câini sau a altor animale prezentând pericol pentru viaţa sau sănătatea persoanei agresate ori cu ameninţarea aplicării unei asemenea violenţe, trebuie calificate, ţinându-se cont de circumstanţele concrete ale cauzei, conform lit. e) din alin. (2) al art. 188 din CP al RM.

Aplicarea, în cadrul tâlhăriei, a unei arme inutilizabile sau defectate (acest fapt fiind cunoscut făptuitorului) ori a unei machete (imitaţii) de armă, ori a unui obiect asemănător cu arma, nu formează, de regulă, circumstanţa agravantă prevăzută la lit. e) din alin. (2) al art. 188 din CP al RM. Din moment ce victima tâlhăriei percepe arma inutilizabilă sau imitaţia de armă ca pe o armă reală, în stare să-i prejudicieze viaţa sau sănătatea, fapta trebuie calificată ca tâlhărie, nu ca jaf. Însă această faptă nu poate fi recunoscută ca tâlhărie săvârşită cu aplicarea armei. Totodată, dacă cu ajutorul obiectelor nominalizate se cauzează violenţa periculoasă pentru viaţa sau sănătatea victimei (de exemplu, victima este lovită în tâmpla capului cu patul de oţel al unui pistol defectat sau cu macheta de plumb a unui pistol etc.), aceasta poate forma tâlhăria săvârşită cu aplicarea altor obiecte folosite în calitate de armă. Este unica excepţie de la regula specificată mai sus.

Tâlhăria săvârşită cu vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii *(lit. c) din alin. (3) al art. 188 din CP al RM).*

Circumstanţa agravantă analizată operează în cazurile în care a fost săvârşită vătămarea intenţionată gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii, în scopul de a facilita comiterea sustragerii sau în procesul deposedării bunurilor prin înfrângerea rezistenţei victimei, sau nemijlocit după deposedarea bunurilor în vederea reţinerii lor.

În temeiul prevederilor art. 188 din CP al RM, în cazul săvârşirii faptei de la lit. c) din alin. (3) al art. 188 din CP al RM, nu este necesară o calificare suplimentară conform art. 151 din CP al RM.

Vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii, cauzată din imprudenţă în cazul tâlhăriei, ori lipsirea de viaţă din imprudenţă, în cazul

tâlhăriei, nu dau temei de a califica cele comise potrivit lit. c) din alin. (3) al art. 188 din CP al RM. În această ipoteză, calificarea trebuie făcută prin concurs: art. 157 sau art. 149 și art. 188 (cu excepția prevederii de la lit. c) din alin. (3)) din CP al RM.

Dacă, în cadrul tâlhăriei, vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății a provocat din imprudență decesul victimei, cele săvârșite trebuie calificate conform lit. c) din alin. (3) al art. 188 și art. 149 din CP al RM. În această ipoteză, ar fi incorect să optăm pentru soluția calificării potrivit lit. c) din alin. (3) al art. 188 și alin. (4) al art. 151 din CP al RM. O asemenea variantă de calificare ar avea ca efect tragerea făptuitorului de două ori la răspundere pentru vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății. Iar aceasta ar echivala cu o încălcare flagrantă a principiului înscris la alin. (2) al art. 7 din CP al RM.

Lipsirea intenționată de viață a victimei, în cazul tâlhăriei, depășește limitele laturii obiective a infracțiunii prevăzute la art. 188 din CP al RM. De aceea, cele săvârșite trebuie calificate prin concurs: art. 188 și lit. b) din alin. (2) al art. 145 din CP al RM. Aceasta nu exclude ca, la calificarea faptei, să fie luate în considerație și alte posibile circumstanțe agravante, în a căror prezență a fost comis omorul intenționat (de exemplu, "cu premeditare", "asupra a două sau mai multor persoane", "asupra soțului (soției) sau a unei rude apropiate", "de două sau mai multe persoane", "cu scopul de a ascunde o altă infracțiune sau de a înlesni săvârșirea ei" etc.

Este de notat că posibilitatea calificării conform art. 188 și lit. b) din alin. (2) art. 145 din CP al RM se realizează în situația când făptuitorul a dorit, în rezultatul lipsirii victimei de viață, să obțină un venit material pe calea luării ilegale și gratuite a bunurilor acesteia, nu însă să obțină alte avantaje sau foloase patrimoniale sau să se elibereze de careva cheltuieli materiale.

Tâlhăria săvârșită prin schingiuire, tortură, tratament inuman sau degradant *(lit. d) din alin. (3) art. 188 din CP al RM).*

Caracteristic pentru modalitatea agravată analizată e că acțiunea adiacentă din cadrul tâlhăriei este săvârșită prin oricare din următoarele patru metode: 1) schingiuire; 2) tortură; 3) tratament inuman; 4) tratament degradant.

Prin "schingiuire" trebuie de înțeles acțiunile care provoacă victimei suferințe prin privațiunea de hrană, apă sau căldură ori prin plasarea sau abandonarea victimei în condiții nocive pentru viață.

În sensul Convenției ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, termenul "tortură" înseamnă orice act prin care unei persoane i se provoacă, cu intenție, o durere sau suferințe puternice, fizice ori psihice, mai ales cu scopul de a obține de la această

persoană sau de la o persoană terţă informaţii sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terţă persoană l-a comis ori este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau de a face presiuni asupra ei ori de a intimida sau de a face presiuni asupra unei terţe persoane, sau pentru orice alt motiv bazat pe o formă de discriminare, oricare ar fi ea, atunci când o asemenea durere sau astfel de suferinţe sunt aplicate de către un agent al autorităţii publice sau de orice altă persoană care acţionează cu titlu oficial sau la instigarea ori cu consimţământul expres sau tacit al unor asemenea persoane. Acest termen nu se referă la durerea ori suferinţele rezultând exclusiv din sancţiuni legale, inerente acestor sancţiuni sau ocazionate de ele.

Prin "tratament inuman" trebuie de înţeles orice tratament, altul decât tortura, de natură să provoace intenţionat grave suferinţe fizice ori psihice, care nu pot fi justificate.

Prin "tratament degradant" trebuie de înţeles orice tratament, altul decât tortura, care umileşte în mod grosolan individul în faţa altora sau îl impune să acţioneze împotriva voinţei şi conştiinţei sale, sau este de natură să producă victimei sentimente de teamă, de inferioritate, de îngrijorare, în stare să o înjosească şi să-i înfrângă rezistenţa fizică şi morală.

§6. Escrocheria

Persoanele care intră în relaţii sociale cu privire la patrimoniu trebuie să manifeste un minim de promptitudine, pentru ca interesele lor patrimoniale să nu fie încălcate prin anumite manopere frauduloase. În acelaşi timp, în vederea formării, desfăşurării şi dezvoltării normale a relaţiilor amintite, este nevoie de o bună-credinţă a participanţilor la ele. Buna-credinţă este o categorie etico-morală. De aceea, şi actele de conduită, care aduc atingere bunei-credinţe – înşelăciunea şi abuzul de încredere – se pot transforma din acte imorale în acte cu relevanţă juridico-penală numai în prezenţa unor anumite condiţii. Acestea sunt considerentele din care legiuitorul, urmărind obiectivul asigurării unui climat de credibilitate reciprocă, prevede, în art. 190 din CP al RM, răspunderea nu pentru înşelăciune sau abuz de încredere, ci pentru dobândirea ilicită (a se citi – sustragerea) a bunurilor altei persoane prin înşelăciune sau abuz de încredere.

Obiectul juridic special al escrocheriei are un caracter complex. Astfel, obiectul juridic *principal* al infracţiunii date îl formează relaţiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile. Obiectul juridic *secundar* al escrocheriei îl constituie relaţiile sociale cu privire la libertatea manifestării de voinţă şi la minimul necesar de încredere.

Dacă escrocheria este săvârşită în condiţiile agravantei de la lit. d) din alin. (2) al art. 190 din CP al RM, atunci obiectul juridic secundar cuprinde şi relaţiile sociale cu privire la desfăşurarea normală a activităţii de serviciu.

Obiectul material al escrocheriei este format din bunurile care au o existenţă materială, sunt create prin munca omului, dispun de valoare materială şi cost determinat, fiind bunuri mobile şi străine pentru făptuitor.

Latura obiectivă a infracţiunii prevăzute la art. 190 din CP al RM are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă constând din două acţiuni: a) acţiunea principală, care constă în dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane, adică sustragerea lor; b) acţiunea sau inacţiunea adiacentă, care constă, în mod alternativ, în înşelăciune sau abuz de încredere; 2) urmările prejudiciabile sub forma prejudiciului patrimonial efectiv; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă şi urmările prejudiciabile.

În continuare, ne vom referi la acţiunea adiacentă din cadrul laturii obiective a escrocheriei. Remarcând specificul faptei prejudiciabile în contextul acestei infracţiuni, N.I. Panov menţionează: "Înşelăciunea şi abuzul de încredere apar în componenţa escrocheriei în rol de acţiuni adiacente (ajutătoare), care asigură îndeplinirea acţiunii principale şi care sunt incluse în ultima ca elemente asigurătoare"[34]. Nu putem sprijini partea finală a acestei opinii: nici înşelăciunea, nici abuzul de încredere nu pot fi incluse ca elemente asigurătoare în conţinutul sustragerii. Noţiunea de sustragere rămâne aceeaşi, indiferent de componenţa de infracţiune în care este utilizată. În rest, ideea exprimată de autorul citat este corectă. Ea se conţine, în linii generale, în aserţiunea altui doctrinar – V. I. Plohova: "A lua bunurile pe calea înşelăciunii sau abuzului de încredere este imposibil, deoarece înşelăciunea sau abuzul de încredere reprezintă influenţări asupra persoanei, nu asupra bunurilor"[35]. În concluzie: înşelăciunea sau abuzul de încredere nu constituie metode ale sustragerii. Ele reprezintă modalităţi ale acţiunii adiacente care subzistă alături de sustragere, privită ca acţiune principală. Având un rol ajutător, recurgerea la înşelăciune sau la abuz de încredere se produce nu ca un scop în sine, ci în vederea trecerii în sfera patrimonială a făptuitorului (sau a altor persoane) a bunurilor aparţinând persoanei înşelate sau de a cărei încredere s-a abuzat.

Prin intermediul înşelăciunii sau al abuzului de încredere, făptuitorul exercită o influenţare psihică asupra conştiinţei şi voinţei victimei care, ca şi

---

[34] Н. И. Панов, *Способ совершения преступления и уголовная ответственность*, Харьков, 1982, с. 35.

[35] В. И. Плохова, *Ненасильственные преступления против собственности*, Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2003, с. 243.

cum cedând bunurile sale făptuitorului, presupune în mod eronat că ultimul este îndrituit a le lua. În astfel de situații, nu se pune la îndoială faptul că se lezează libertatea manifestării de voință concretizate în facultatea persoanei de a adopta, în mod nestingherit, decizii privind dispunerea de bunurile care se află în posesia ei. Deși, în aparență, victima își transmite bunurile benevol către făptuitor, aceasta nu este decât o "prezentare scenică" făcută cu scopul de a demonstra celor din jur (deseori, inclusiv "martorilor oculari" care fac parte din același grup infracțional) caracterul "legitim" al tranzacției efectuate.

Care este înțelesul noțiunilor "înșelăciune" și "abuz de încredere"?

Prin "înșelăciune" se înțelege dezinformarea conștientă a victimei, care constă în prezentarea vădit falsă a realității (înșelăciunea activă) sau în trecerea cu tăcere a realității, când are loc ascunderea faptelor și a circumstanțelor care trebuie comunicate în cazul săvârșirii cu bună-credință și în conformitate cu legea a tranzacției patrimoniale (înșelăciunea pasivă).

La calificare, nu au importanță metodele sub care se prezintă înșelăciunea. Aceasta poate fi realizată pe cale verbală, în scris sau sub forma unor acțiuni (trișarea în jocul de cărți; amăgirea în "jocul cu degetarul"; transmiterea, în calitate de contraprestație, a unui pachet cu hârtie tăiată, în locul celui cu bani etc.).

Înșelăciunea poate privi diferite circumstanțe, care se referă, în special, la: persoana făptuitorului sau a altcuiva (este denaturată informația despre identitatea acestora, despre calitățile lor personale etc.); bunurile care formează obiectul material al escrocheriei (este denaturată informația privind cantitatea, mărimea, calitatea bunurilor etc.); acțiuni sau evenimente anumite (de exemplu, boala, cazul asigurat, câștigarea potului într-o loterie etc.); promisiuni (când făptuitorul ia de la victimă banii, angajându-se să presteze un anumit serviciu, să execute o lucrare, când ia bunuri în chirie, promițându-i că le va întoarce, sau ia bani cu împrumut etc., cu toate că, de facto, nu are intenția să execute lucrarea, să presteze serviciul, să întoarcă bunurile închiriate sau să stingă datoria) etc.

Deseori înșelăciunea se prezintă sub formă de oferire victimei a unor documente false. Este necesar a menționa că sustragerea în rezultatul folosirii de către făptuitor a documentului, falsificat anterior de o altă persoană, urmează a fi calificată numai conform art. 190 din CP al RM. În acest caz, nu este necesară calificarea suplimentară potrivit art. 361 din CP al RM, deoarece, în temeiul prevederilor art. 118 din CP al RM, prezentarea unor astfel de documente apare ca o varietate a înșelăciunii, deci și a componenței de escrocherie. În același timp, falsificarea unor astfel de documente, urmată de folosirea lor de către falsificator în vederea sustragerii bunurilor, trebuie calificată în con-

formitate cu art. 190 și art. 361 din CP al RM. Or, falsificarea documentelor depășește limitele laturii obiective a escrocheriei.

Cea de-a doua modalitate sub care se înfățișează acțiunea adiacentă în cazul escrocheriei, mult mai puțin răspândită, este abuzul de încredere.

În această ipoteză, făptuitorul exploatează raporturile de încredere care s-au stabilit între el și victimă. Ultima este, de regulă, proprietarul sau administratorul unei anumite mase patrimoniale (fondatorul, directorul general sau alt conducător al unei întreprinderi). De regulă, raporturile de încredere decurg din încheierea unor convenții de drept civil (mandat, depozit, asigurare, comision, administrare fiduciară etc.) sau din alte fapte juridice. În alte cazuri, aceste raporturi se creează pe fondul atitudinii de colegialitate, prietenie, afecțiune între făptuitor și victimă, atitudine care, de multe ori, este artificial creată și susținută timp îndelungat, prin eforturile făptuitorului.

Este necesar a menționa că cele două modalități ale acțiunii adiacente – înșelăciunea și abuzul de încredere – se completează reciproc în procesul comiterii escrocheriei. Deși au, incontestabil, un caracter de sine stătător, înșelăciunea și abuzul de încredere sunt legate strâns una de cealaltă, astfel încât, în practică, în majoritatea cazurilor este destul de dificil a trasa o linie de demarcare între ele.

La calificare nu au relevanță mijloacele care au fost utilizate pentru săvârșirea escrocheriei: documente sau instrumente de măsurat false; uniforma specială sau alte însemne de apartenență la un anumit rol social; computerul etc. Important este de a stabili că aceste mijloace au fost folosite pentru sustragere, și nu pentru facilitarea accesului la bunurile respective, nici pentru crearea unor condiții întru luarea ulterioară a bunurilor pe altă cale.

Escrocheria este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul în care făptuitorul obține posibilitatea reală de a se folosi sau a dispune de bunurile altuia la propria sa dorință.

Latura subiectivă a infracțiunii analizate se manifestă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă. De asemenea, la calificarea faptei este obligatorie stabilirea scopului special – a scopului de cupiditate (profit).

Primirea bunurilor cu condiția îndeplinirii unui angajament poate fi calificată ca escrocherie doar în cazul în care făptuitorul, încă la momentul intrării în stăpânire asupra acestor bunuri, urmărea scopul de a le sustrage, și nu avea intenția să-și onoreze angajamentul asumat.

Alături de alte circumstanțe, intenția cu privire la sustragere este demonstrată prin: situația financiară extrem de precară a persoanei care își asumă angajamentul la momentul încheierii tranzacției; lipsa de fundamentare economică și caracterul irealizabil al angajamentului asumat; lipsa unei activități

aducătoare de beneficii, îndreptate spre încasarea mijloacelor bănești necesare onorării angajamentului; achitarea veniturilor către primii deponenți din contul banilor depuși de deponenții ulteriori etc. În special, dacă tranzacția de vânzare-cumpărare este grevată de condiția achitării către vânzător a unei sume suplimentare, iar cumpărătorul care și-a propus dinainte să nu-și onoreze promisiunea înșală vânzătorul, imitând prin diverse căi achitarea sumei suplimentare, cele săvârșite trebuie calificate ca escrocherie.

Subiectul infracțiunii date este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta răspunderii penale: 16 ani (pentru fapta de la alineatul (1)) sau 14 ani (pentru fapta de la alineatele (2) și (3)).

În cazul modalității agravate prevăzute la lit. d) din alin. (2) al art. 190 din CP al RM, subiectul trebuie să aibă o calitate specială: persoană cu funcție de răspundere sau persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală.

§7. Delapidarea averii străine

În cazul faptei incriminate la art. 191 din CP al RM, încredințarea, în condiții de legalitate a bunurilor care constituie obiectul material al infracțiunii, subiectului delapidării averii străine formează particularitatea determinantă a acestei fapte infracționale, ce presupune că subiectul special al acestei forme de sustragere poate trece în folosul său doar bunurile care i-au fost date în grijă, în expectativa că acel subiect este demn de încredere. Funcționarul care săvârșește o astfel de faptă demonstrează lipsa de respect față de legea penală. Datorită calității făptuitorului, infracțiunea de delapidare a averii străine poate fi mai ușor săvârșită și mai greu descoperită, ceea ce-i sporește gradul de pericol social. Săvârșind delapidarea, făptuitorul nu-și încalcă doar obligația de a nu aduce nici o atingere patrimoniului altuia, ci și obligația specială pe care o are în această privință tocmai datorită posturii sale de administrator al acelui patrimoniu. În aceste condiții, legiuitorul a considerat întemeiată necesitatea apărării penale a patrimoniului împotriva sustragerii săvârșite chiar de persoana care, în virtutea obligațiilor pe care și le-a asumat, deține bunurile respective în administrarea sa.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 191 din CP al RM este un obiect juridic multiplu. Aceasta deoarece, în cazul delapidării averii străine, printr-o singură acțiune (iar nu printr-un sistem de acțiuni, ca în cazul infracțiunilor complexe), se aduce atingere mai multor valori sociale speciale și, implicit, relațiilor sociale aferente.

Astfel, obiectul juridic *principal* al infracțiunii analizate îl formează relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile.

Obiectul juridic *secundar* al delapidării averii străine îl constituie relațiile sociale cu privire la executarea corectă a atribuțiilor de administrare în privința bunurilor încredințate.

Dacă delapidarea averii străine este comisă în condițiile agravantei de la lit. d) din alin. (2) al art. 191 din CP al RM, atunci obiectul juridic secundar cuprinde și relațiile sociale cu privire la desfășurarea normală a activității de serviciu.

Având în vedere faptul că obiectul juridic principal îl formează relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile și, ținând seama de prevederile de la art.304 din Codul civil, putem susține că ***victima*** delapidării averii străine este posesorul mijlocit, acesta încredințând bunurile sale în administrarea făptuitorului care are rolul de posesor nemijlocit.

Obiectul material al faptei incriminate la art. 191 din CP al RM îl constituie bunurile care au o existență materială, sunt create prin munca omului, dispun de valoare materială și cost determinat, fiind bunuri mobile și străine pentru făptuitor.

În afară de aceste calități, comune pentru obiectele materiale ale tuturor infracțiunilor săvârșite prin sustragere, mai există o calitate specială care este caracteristică numai pentru obiectul material al delapidării averii străine: bunurile încredințate de către o altă persoană în administrarea făptuitorului. Deși bunurile încredințate în administrarea făptuitorului sunt străine lui, regimul juridic al acestor bunuri se distinge de regimul juridic al bunurilor care sunt luate de către făptuitor în cazul altor infracțiuni săvârșite prin sustragere (în special, în cazul furtului).

Încredințarea bunurilor în sarcina făptuitorului este un act cu semnificație juridică de manifestare a voinței persoanei, care răspunde următoarelor condiții:

a) creează în sarcina făptuitorului dreptul de a deține bunurile respective, precum și atribuția de a le administra;
b) făptuitorului îi revine răspunderea pentru respectarea regimului de utilizare a bunurilor încredințate, precum și pentru asigurarea integrității lor;
c) nu se face în scopul de a transmite dreptul de proprietate asupra bunurilor către făptuitorul care le dobândește.

Bunurile pot fi încredințate în virtutea funcției de răspundere a făptuitorului, a raporturilor contractuale sau a însărcinării speciale din partea persoanei care le încredințează. Încredințarea bunurilor în virtutea raporturilor contractuale poate fi făcută de oricare subiecte ale dreptului civil, fie ele persoane

fizice sau persoane juridice. Încredințarea bunurilor în celelalte cazuri se face, în principiu, în privința bunurilor persoanelor juridice, în cadrul raporturilor de muncă. Aceste cazuri sunt legate, de regulă, de folosirea de către făptuitor a situației sale de serviciu, adică presupune existența circumstanțelor agravante de la lit. d) din alin. (2) al art. 191 din CP al RM.

Contractele în baza cărora bunurile aparţinând unei persoane pot fi încredințate altei persoane sunt contracte de: gaj (cu deposedare); arendă; locațiune; comodat; antrepriză; transport de bunuri; expediție; depozit; depozit bancar; mandat; administrare fiduciară etc.

Latura obiectivă a delapidării averii străine are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea de însușire ilegală (a se citi – sustragere); 2) urmări prejudiciabile sub forma prejudiciului patrimonial efectiv; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmări prejudiciabile.

În cazul delapidării averii străine, fapta prejudiciabilă constă în acțiunea de sustragere. În fond, mecanismul sustragerii este acelaşi. Însă, un anumit specific este determinat de particularitățile obiectului material al infracțiunii analizate: făptuitorul săvârșește luarea bunurilor ce-i sunt străine, dar care, la moment, se află în detenția lui legitimă, profitând de atribuția lui de a administra aceste bunuri.

Nu putem susține că, în ipoteza delapidării averii străine, făptuitorul este, în același timp, și subiectul care săvârșește sustragerea, și posesorul legal al bunurilor împotriva căruia se comite această sustragere. Până la momentul săvârșirii infracțiunii, făptuitorul are calitatea de detentor (deținător) legitim al bunurilor altuia. Aplicând ideea, specificată la alin. (6) al art. 335 din Codul civil – "posesiunea este precară când nu se exercită sub nume de proprietar", s-ar putea afirma că, înainte de a comite delapidarea averii străine, făptuitorul, deși are puterea materială asupra bunurilor încredințate, nu are intenția de a le poseda pentru sine.

Este adevărat că, în cazul delapidării averii străine, făptuitorul este persoana căreia bunurile i-au fost încredințate în temeiul legii. Însă, ele sunt încredințate pentru executarea unor atribuţii strict determinate, nu pentru a fi sustrase. Pentru a săvârși sustragerea și a deveni posesor ilegal, făptuitorul ia bunurile de la persoana care i le-a încredințat. Luarea se face de la această persoană, nu de la făptuitorul însuși (ceea ce este imposibil), prin aceasta aducându-se atingere poziției bunurilor care aparțin de sfera patrimonială a persoanei care a încredințat bunurile. În cazul dat, prin trecerea în mod ilicit la pierderi a bunurilor respective, poziția lor în spațiu se păstrează, dar se schimbă atitudinea făptuitorului față de aceste bunuri, care intervertește (transformă) detenția legitimă într-o stăpânire ilegală. Deși bunurile respective continuă să se afle în același loc, ele nu mai există pentru persoana care

a încredințat bunurile sale, deoarece sunt trecute prin act la pierderi, fiind ca și cum distruse din cauza inutilității lor. În concluzie, se poate menționa că făptuitorul ia bunurile ce i-au fost încredințate, transformându-se din detentor legitim în pretins proprietar, având intenția de a le poseda pentru sine, nu pentru posesorul mijlocit ce i-a încredințat bunurile.

Fapta incriminată la art. 191 din CP al RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul în care făptuitorul obține posibilitatea reală de a se folosi sau a dispune de bunurile altuia la propria sa dorință.

Latura subiectivă a delapidării averii străine se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. În afară de aceasta, la calificare este obligatorie stabilirea scopului special – a scopului de cupiditate (profit).

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

În afară de calitățile generale, subiectul delapidării averii străine trebuie să aibă calitatea specială de administrator.

În sensul art. 191 din CP al RM, prin "administrator" se înțelege persoana care: 1) fără a avea contact direct cu bunurile aparținând altei persoane, are dreptul de a da dispoziții cu privire la primirea, păstrarea sau eliberarea de bunuri (această ipoteză este valabilă în cazul modalității agravate de la lit. d) din alin. (2) al art. 191 din CP al RM); 2) vine în contact direct cu bunurile altei persoane, datorită atribuțiilor sale legate de primirea, păstrarea sau eliberarea bunurilor.

Dacă sustragerea este comisă de persoane cărora nu li s-au încredințat bunurile, dar care au avut acces la bunurile pe care le-au sustras, în legătură cu munca prestată de ele (hamali, paznici etc.), cele comise urmează a fi calificate ca furt.

§8. Pungășia

Faptul că legea penală incriminează pungășia mărește mult eficacitatea legii penale în ce privește apărarea patrimoniului în situațiile în care se prefigurează doar pericolul vătămării acestuia. Specificul acestei incriminări constă în aceea că, dacă, spre exemplu, după reținerea făptuitorului se va constata că în mâinile acestuia a nimerit o simplă foaie de hârtie, dar, în momentul săvârșirii faptei, acesta urmărea scopul sustragerii, el trebuie tras la răspundere pentru pungășie (dacă se confirmă și celelalte cerințe din dispoziția art. 192 din CP al RM). Lipsa unor căi extrapenale eficiente de diminuare a fenomenului cerșetoriei, vagabondajului și a "copiilor străzii" contribuie la proliferarea pungășiilor. În aceste condiții, construcția specifică a componenței pungășiei, atunci când pentru existența ei nu sunt necesare toate condițiile cerute pentru infracțiunea-tip, răspunde obiectivului de contracarare și prevenire a pungășiei.

Obiectul juridic special al pungășiei îl constituie relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile.

Obiectul material al infracțiunii prevăzute la art. 192 din CP al RM îl formează bunurile care au o existență materială, sunt create prin munca omului, dispun de valoare materială și cost determinat, fiind bunuri mobile și străine pentru făptuitor.

De regulă, în calitate de ***obiect material*** al pungășiei apar banii, titlurile de valoare, bijuteriile, obiectele prețioase de dimensiuni mici etc. Aceste obiecte pot fi lăsate temporar fără supraveghere, fără a ieși definitiv din posesia altuia. Astfel, bunul abandonat și bunul găsit nu pot forma obiectul material al pungășiei.

Un document (de exemplu, un buletin de identitate) nu poate forma obiectul material al pungășiei, chiar atunci când documentul se află în buzunar, în geantă sau în alte obiecte prezente la victimă. Calitatea specială a documentelor, privite ca obiect material, este factorul care generează un obiect juridic generic, altul decât relațiile sociale cu privire la patrimoniu, și anume – relațiile sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea de stat. De aceea, acțiunea în scopul sustragerii documentelor altei persoane, săvârșită în condițiile sus-menționate, se califică potrivit art. 27 și art. 360 din CP al RM.

Latura obiectivă a pungășiei are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă care se exprimă în acțiunea de sustragere (sub forma infracțiunii fapt tentat); 2) locul săvârșirii infracțiunii: buzunare, genți sau alte obiecte prezente la victimă.

În fond, pungășia este nu altceva decât un furt săvârșit în împrejurări specifice și incriminat sub forma infracțiunii fapt tentat. Precedentul legislativ proxim al art. 192 din CP al RM este art. 124^1 din CP al RM din 1961, care prevedea răspunderea pentru sustragerea în proporții mici din avutul proprietarului, săvârșită prin furt de buzunar.

Sustragerea fapt tentat reprezintă condiția necesară și suficientă pentru întregirea faptei prejudiciabile în contextul pungășiei. Astfel, pentru a ne afla în prezența pungășiei fapt consumat este necesară și suficientă comiterea tentativei de sustragere.

Interpretând sistematic prevederile de la alin. (1) al art. 186, alin. (1) al art. 187, alin. (1) al art. 192 din CP al RM și aplicând în subsidiar metoda de interpretare istorică a legii penale (având în vedere precedentul legislativ proxim al art. 192 din CP al RM), considerăm că singurul mod posibil de săvârșire a faptei de pungășie este modul ascuns. În cazul acțiunii deschise, săvârșite în scopul sustragerii bunurilor altei persoane din buzunare, genți sau din alte obiecte prezente la persoană, fapta trebuie calificată ca tentativă de jaf, conform art. 27 și art. 187 din CP al RM.

Sub aspectul locului săvârşirii infracţiunii, pungăşia presupune încercarea de luare a bunurilor nu din oricare locuri, ci din buzunare, genţi sau din alte obiecte prezente la victimă. Prin "alte obiecte prezente la victimă" înţelegem obiectele care se află asupra acesteia (în poşetă, sacoşă, servietă, portmoneu, borsetă sau ataşate de haine ori încălţăminte etc.) sau în imediata apropiere de victimă (pe bancă, pe banchetă, pe tarabă, pe masă etc.), astfel încât să fie clară apartenenţa bunului persoanei respective.

Infracţiunea de pungăşie este o infracţiune formală. Ea se consideră consumată din momentul începerii săvârşirii acţiunii de sustragere (introducerea mâinii în buzunar, tăierea poşetei cu lama, manipularea lacătului de la servietă etc.), chiar dacă făptuitorul nu a obţinut posibilitatea reală de a se folosi sau a dispune de bunurile victimei la propria dorinţă. Sustragerea reuşită a bunurilor vizate nu se ia în consideraţie la calificare, dar se ia în calcul la individualizarea pedepsei.

Latura subiectivă a infracţiunii examinate se exprimă, în primul rând, în vinovăţie sub formă de intenţie directă. La calificarea faptei, este obligatorie stabilirea scopului special – de sustragere – sub care se prezintă scopul de cupiditate (profit).

Subiectul infracţiunii de la art. 192 din CP al RM este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracţiunii a împlinit vârsta răspunderii penale: 16 ani (pentru fapta prevăzută la alineatul (1)) sau 14 ani (pentru fapta prevăzută la alineatul (2)).

Secţiunea a III-a. INFRACŢIUNI CONTRA PATRIMONIULUI, AVÂND SCOP DE CUPIDITATE, CARE NU SUNT SĂVÂRŞITE PRIN SUSTRAGERE

§1. Şantajul

La sfârşitul anilor '80 – începutul anilor '90 ai secolului trecut, infracţiunea de şantaj a devenit deosebit de răspândită în tot spaţiul postsovietic, inclusiv în Republica Moldova. Dacă anterior aspiraţiile subiecţilor şantajului erau îndreptate cu preponderenţă spre obţinerea unei cote-părţi din veniturile afaceriştilor tenebri, atunci, o dată cu legalizarea activităţii de întreprinzător, în colimatorul lor au fost luaţi şi alţi reprezentanţi ai sectorului de afaceri, care, conştientizând sprijinul legii, s-au încadrat în relaţiile de piaţă. Însă, contrar aşteptărilor, aceşti întreprinzători oneşti, eliberându-se întrucâtva de presiunea statului, s-au văzut sub o opresiune mult mai rigidă şi subtilă.

În aceste condiții, "racket-ul" a devenit o amenințare extrem de gravă pentru dezvoltarea economiei de piață funcționale în Republica Moldova. De aceea, incriminarea șantajului în parametrii art. 189 din CP al RM este chemată, în primul rând, să asigure realizarea eficientă a principiului libertății comerțului și a activității de întreprinzător, al protecției concurenței loiale și al creării unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producție, principiu înscris la lit. b) din alin. (2) al art. 126 al Constituției Republicii Moldova.

Obiectul juridic special al șantajului are un caracter complex. Astfel, dacă acțiunea principală din cadrul șantajului îmbracă 1) fie forma cererii de a se transmite bunurile proprietarului, ale posesorului sau ale deținătorului, 2) fie forma cererii de a se transmite dreptul asupra bunurilor proprietarului, ale posesorului sau ale deținătorului, atunci obiectul juridic *principal* îl formează relațiile sociale cu privire la patrimoniu, care au în conținutul lor un drept real. Dacă însă acțiunea principală din cadrul șantajului îmbracă forma cererii de a săvârși acțiuni cu caracter patrimonial, atunci obiectul juridic principal al șantajului îl constituie relațiile sociale cu privire la patrimoniu, care au în conținutul lor un drept de creanță.

În ce privește obiectul juridic *secundar* al infracțiunii prevăzute la art. 189 din CP al RM, natura acestuia se schimbă în funcție de alternarea naturii acțiunii adiacente din cadrul șantajului.

Astfel, dacă acțiunea adiacentă se exprimă în amenințare (în formele specificate la alin. (1) sau la lit. d) din alin. (2) al art. 189 din CP al RM), atunci obiectul juridic secundar este format din relațiile sociale cu privire la libertatea morală a persoanei.

Dacă acțiunea adiacentă se exprimă în aplicarea violenței, atunci obiectul juridic secundar al șantajului îl constituie, după caz:

- relațiile sociale cu privire la integritatea corporală a persoanei (lit. c) din alin. (2) al art. 189 din CP al RM);
- relațiile sociale cu privire la sănătatea persoanei (lit. c) din alin. (3) al art. 189 din CP al RM).

În cazul în care acțiunea adiacentă constă în deteriorarea sau distrugerea bunurilor (lit. e) din alin. (2) al art. 189 din CP al RM), obiectul juridic secundar îl formează relațiile sociale cu privire la integritatea, substanța și potențialul de utilizare a bunurilor unei alte persoane.

În sfârșit, dacă acțiunea adiacentă ia forma răpirii unei persoane (alin. (4) al art. 189 din CP al RM), atunci obiectul juridic secundar este format din relațiile sociale cu privire la libertatea fizică a persoanei.

Nu este exclus ca, în cazul modalității agravate de la lit. f) din alin. (3) al art. 189 din CP al RM, obiectul juridic secundar să fie alcătuit din alte valori și relații sociale (de exemplu, relațiile sociale cu privire la viața persoanei).

Obiectul material al infracțiunii prevăzute la art. 189 din CP al RM are și el un caracter complex.

Care este obiectul material *principal* al șantajului?

Răspunzând la această întrebare, consemnăm că, în cazul în care acțiunea principală din cadrul șantajului constă în cererea de a se transmite bunurile proprietarului, ale posesorului sau ale deținătorului, obiectul material principal este format din bunurile care au o existență materială, sunt create prin munca omului, dispun de valoare materială și cost determinat, fiind bunuri mobile și străine pentru făptuitor.

Există oare obiect material principal atunci când acțiunea principală din cadrul șantajului se exprimă în cererea de a se transmite dreptul asupra bunurilor sau de a săvârși careva acțiuni cu caracter patrimonial? Dacă da, atunci ce formează obiectul material principal în astfel de cazuri?

Înainte de a da răspuns la aceste întrebări este nevoie, în primul rând, de precizat că, în rezultatul săvârșirii infracțiunii, un drept subiectiv (oricare ar fi el) nu poate fi transmis. Mai corect ar fi să vorbim, în cazul dat, despre transmiterea către făptuitor a anumitor facultăți (prerogative) în privința bunurilor victimei, facultăți care derivă din drepturile respective asupra bunurilor victimei.

După această precizare, menționăm că noțiunea "dreptul asupra bunurilor" este, prin definiție, o noțiune mai îngustă decât noțiunea "dreptul patrimonial", deoarece nu include drepturile de creanță.

Dar dreptul asupra bunurilor, ca și oricare alt drept subiectiv, nu poate forma, de felul său, obiectul material al infracțiunii în general și obiectul material principal al șantajului în special. În schimb, acesta îl pot forma bunurile care au o existență materială, sunt create prin munca omului, dispun de valoare materială și cost determinat – fiind bunuri mobile sau imobile – și străine pentru făptuitor, asupra cărora se constituie și se exercită dreptul respectiv.

Însă acțiunea principală din cadrul șantajului se poate exprima și în cererea de a săvârși (de către victimă) careva acțiuni cu caracter patrimonial.

Prin "acțiuni cu caracter patrimonial" se înțelege executarea de lucrări sau prestarea de servicii: lucrările de antrepriză (construcție, reparație, proiectare etc.); serviciile de mandat, comision, intermediere, agenție comercială, transport, expediție, publicitate, asigurări și finanțe, turism etc.

Lucrările și serviciile date trebuie să aibă un caracter patrimonial (să poată fi evaluate în bani), deoarece constituie obiectul unor raporturi de creanță, care au un caracter patrimonial.

Nu se află sub incidența noțiunii “acțiuni cu caracter patrimonial” prestarea unor servicii cu caracter nepatrimonial, cum ar fi: referințele personale pozitive (nefiind de natură publicitară), acordarea asistenței în cazul unui accident etc.

Acțiunile cu caracter patrimonial, neavând o existență materială, nu pot forma obiectul material principal al șantajului. Dacă acțiunea principală din cadrul șantajului îmbracă forma cererii de a se săvârși careva acțiuni cu caracter patrimonial, atunci această infracțiune este lipsită de obiect material principal.

Prezența obiectului material *secundar* al șantajului depinde de natura acțiunii adiacente corespunzătoare.

Astfel, dacă acțiunea adiacentă se exprimă în amenințare, atunci obiectul material secundar lipsește.

În același timp, dacă acțiunea adiacentă se exprimă în aplicarea violenței – nepericuloase sau periculoase – pentru viață sau sănătate, atunci obiectul material secundar îl formează corpul persoanei.

În cazul în care acțiunea adiacentă constă în deteriorarea sau distrugerea bunurilor, obiectul material secundar îl constituie bunurile respective. Este consemnabil de specificat că aceste bunuri nu pot coincide cu bunurile ce formează obiectul material principal al șantajului.

În fine, dacă acțiunea adiacentă îmbracă forma răpirii unei persoane, atunci obiectul material secundar lipsește (dacă nu este exercitată o influențare nemijlocită infracțională asupra corpului persoanei).

Astfel, în funcție de combinația concretă pe care o poate avea acțiunea principală cu acțiunea adiacentă, șantajul poate: 1) să nu aibă nici obiect material principal, nici obiect material secundar; 2) să aibă doar obiect material principal; 3) să aibă numai obiect material secundar; 4) să aibă atât obiect material principal, cât și obiect material secundar.

În concluzie la cele sus-menționate, este necesar a specifica că șantajul nu poate fi inclus în rândul infracțiunilor săvârșite prin sustragere.

Cauza principală constă în aceea că prezența obiectului material ține de esența infracțiunilor săvârșite prin sustragere. Mai mult, sub aspect fizic, obiectul material al sustragerii îl poate forma numai un bun mobil. Or, în cazul în care acțiunea principală din cadrul șantajului o constituie cererea de a transmite dreptul asupra bunurilor proprietarului, ale posesorului sau ale deținătorului, obiectul material al șantajului îl formează bunurile mobile sau cele imobile. De asemenea, trebuie de consemnat că în cazul în care acțiunea principală din cadrul șantajului o constituie cererea de a săvârși careva acțiuni cu caracter patrimonial, șantajul nu are obiect material.

De aceea, doar în situația când acțiunea principală din cadrul șantajului o constituie cererea de a se transmite bunurile proprietarului, ale posesorului sau ale deținătorului, putem susține că șantajul adoptă forma sustragerii. Totuși, privind infracțiunea de șantaj ca un tot unitar, nu putem afirma că această infracțiune este săvârșită prin sustragere.

Latura obiectivă a infracțiunii incriminate la art. 189 din CP al RM se exprimă în fapta prejudiciabilă care constă dintr-un complex de acțiuni: acțiunea principală și acțiunea adiacentă.

Acțiunea principală poate îmbrăca oricare din următoarele trei modalități:

1) cererea de a se transmite bunurile proprietarului, ale posesorului sau ale deținătorului;
2) cererea de a se transmite dreptul asupra bunurilor aparținând proprietarului, posesorului sau deținătorului;
3) cererea de a săvârși acțiuni cu caracter patrimonial.

Oricare din cele trei modalități ale acțiunii principale poate fi însoțită de oricare din cele zece modalități ale acțiunii adiacente.

Modalitățile sub care se prezintă acțiunea adiacentă din cadrul șantajului:

1) amenințarea cu violență a persoanei, a rudelor sau a apropiaților acesteia;
2) amenințarea cu răspândirea unor știri defăimătoare despre persoană, rudele sau apropiații acesteia;
3) amenințarea cu deteriorarea sau cu distrugerea bunurilor proprietarului, ale posesorului sau ale deținătorului;
4) amenințarea cu răpirea proprietarului, a posesorului, a deținătorului, a rudelor sau a apropiaților acestora.

Aceste patru modalități ale acțiunii adiacente sunt prevăzute la alin. (1) al art. 189 din CP al RM, referindu-se la varianta neagravată a șantajului. Următoarele șase modalități ale acțiunii adiacente sunt, în același timp, și circumstanțe agravante, deoarece se referă la variantele agravate ale șantajului:

5) aplicarea violenței nepericuloase pentru viață sau sănătate;
6) amenințarea cu moartea (a se citi – cu omorul);
7) deteriorarea ori distrugerea bunurilor;
8) aplicarea violenței periculoase pentru viață sau sănătate;
9) aplicarea schingiuirii, a torturii, a tratamentului inuman sau degradant;
10) răpirea proprietarului, a posesorului, a deținătorului, a rudelor sau a apropiaților acestora.

În fond, toate noțiunile care se referă la acțiunea principală și la acțiunea adiacentă au fost analizate anterior. Excepție constituie noțiunile "deteriorarea

bunurilor" și "distrugerea bunurilor", care vor fi examinate *infra*, cu prilejul cercetării infracțiunilor prevăzute la art. 197 și la art. 198 din CP al RM.

Infracțiunea de șantaj este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul înaintării cererii, însoțită de acțiunea adiacentă, indiferent dacă făptuitorul și-a atins sau nu scopul propus.

Excepția de la această regulă o constituie modalitățile agravate ale șantajului de la lit. e) din alin. (2) și de la lit. e) și f) din alin. (3) al art. 189 din CP al RM. În aceste ipoteze, șantajul se consideră consumat din momentul survenirii prejudiciului patrimonial efectiv sau, respectiv, din momentul producerii altor urmări grave.

Latura subiectivă a infracțiunii analizate se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. De asemenea, la calificare, este obligatorie stabilirea scopului special – a scopului de cupiditate (profit).

Subiectul infracțiunii de șantaj este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta răspunderii penale: 16 ani (pentru fapta de la alineatul (1)) sau 14 ani (pentru fapta de la alineatele (2), (3) sau (4)).

În cele ce urmează, vor fi analizate modalitățile agravate specifice ale șantajului.

Șantajul urmat de dobândirea bunurilor cerute *(lit. e) din alin. (3) al art. 189 din CP al RM).*

În cazul dat, șantajul adoptă forma unei infracțiuni materiale. În ce privește esența juridică a acestei modalități, aceasta reprezintă o variație atipică a șantajului – șantajul fapt epuizat. Este de o gravitate mai mare decât cea tipică, deoarece acumulările cantitative conduc la salturi calitative, antrenând și o răspundere agravată.

Modalitatea examinată se caracterizează prin amplificarea, după momentul înaintării cererii de a transmite bunurile proprietarului, ale posesorului sau ale deținătorului, a rezultatului produs inițial. Astfel, momentul de consumare a fost deplasat, suprapunându-se cu momentul de epuizare.

Șantajul soldat cu alte urmări grave *(lit. f) din alin. (3) al art. 189 din CP al RM).*

Și în situația dată, șantajul adoptă forma unei infracțiuni materiale. Dar, în acest caz, urmările prejudiciabile nu se mai exprimă în prejudiciul patrimonial efectiv, ci în alte urmări grave.

Prin "alte urmări grave" se înțelege: moartea sau sinuciderea victimei; încetarea impusă a activității agentului economic sau a activității profesionale a persoanei fizice etc.

Este obligatorie stabilirea legăturii de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmăile prejudiciabile. În plus, este necesar a menționa că, față de urmările grave, făptuitorul trebuie să manifeste vinovăție sub formă de imprudență. Dacă, săvârșind șantajul, făptuitorul a lipsit intenționat de viață o persoană, cele comise trebuie calificate prin concurs: art. 189 și art. 145 din CP al RM.

§2. Cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere

Vorbind despre necesitatea apărării penale a patrimoniului împotriva infracțiunii prevăzute la art. 196 din CP al RM, vom menționa că aceasta se apropie, după gradul de pericol social, de escrocherie. Mai mult, cele două infracțiuni au în comun și *modus operandis*, pe care îl alcătuiește acțiunea de înșelăciune sau de abuz de încredere. Totuși, așa cum se va putea observa în continuare, incriminând distinct fapta de la art. 196 din CP al RM, legiuitorul a înțeles să-i imprime un caracter specific, care o particularizează, înainte de toate, de infracțiunile săvârșite prin sustragere.

Obiectul juridic special al infracțiunii analizate are un caracter complex. Astfel, obiectul juridic *principal* îl constituie relațiile sociale cu privire la patrimoniu, care au în conținutul lor un drept de creanță. Totodată, obiectul juridic *secundar* îl formează relațiile sociale cu privire la buna-credință și la minimul necesar de încredere.

Obiectul material al cauzării de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere se prezintă în mod diferit, în funcție de modalitatea faptică prin care se exprimă fapta prejudiciabilă. Astfel, în situația eschivării de la plata pentru folosirea bunurilor, serviciilor, lucrărilor, obiectul material îl formează sumele bănești pe care făptuitorul le reține și nu le transmite către victimă în schimbul bunurilor, serviciilor, lucrărilor prestate de victimă. În alte modalități faptice, obiectul material îl constituie bunurile folosite ilicit (de exemplu, trenul, în cazul călătoriei fără bilet în tren) sau bunurile pe care făptuitorul le trece în folosul său, în loc de a le trece în folosul victimei (de exemplu, banii pe care însoțitorul de vagon îi trece în folosul său, deși aceștia provin de la pasagerii fără bilet, fiind achitați ca plată pentru călătorie).

Victimă a infracțiunii prevăzute la art. 196 din CP al RM poate fi doar proprietarul. De aceea, fapta proprietarului, care cauzează, prin înșelăciune sau abuz de încredere, daune materiale unui posesor legitim, nu poate fi calificată conform art. 196 din CP al RM. În prezența unor temeiuri suficiente, o asemenea faptă ar putea fi calificată ca samavolnicie (art. 352 din CP al RM sau art. 175 din Codul cu privire la contravențiile administrative).

Latura obiectivă a infracțiunii analizate are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă care constă din: a) acțiunea sau inacțiunea principală de cauzare a daunelor materiale; b) acțiunea sau inacțiunea adiacentă care se exprimă în înșelăciune sau abuz de încredere; 2) urmări prejudiciabile sub formă de daune materiale; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile; 4) circumstanțe: dacă fapta nu constituie o însușire (adică să nu fie întrunite cumulativ semnele constitutive ale noțiunii de sustragere).

Referindu-ne la fapta prejudiciabilă, menționăm că aceasta este prezentă ori de câte ori are loc o cauzare de daune materiale, însoțită de înșelăciune sau abuz de încredere, cu condiția să nu opereze prevederile unei norme speciale (art. 194 (parțial), 240, 244 etc. din CP al RM).

Important este ca acțiunea principală să nu constea în luarea din posesia altuia, deoarece altfel ar ajunge sub incidența art. 190 din CP al RM.

În general, îmbinarea, în contextul infracțiunii de la art. 196 din CP al RM, a acțiunii sau a inacțiunii principale cu acțiunea sau cu inacțiunea adiacentă se poate înfăptui în următoarele modalități faptice.

În primul rând, este vorba de folosința bunurilor altuia în vederea tragerii de foloase patrimoniale, săvârșită contrar intereselor proprietarului acestor bunuri și în interesele personale ale făptuitorului (sau ale terților). În acest fel, se produce o influență nemijlocită infracțională asupra dreptului proprietarului bunurilor de care făptuitorul este obligat să se folosească în corespundere cu prevederile contractului de muncă, ale contractului comercial. Totodată, bunurile altuia sunt folosite în mod gratuit, în lipsa unei contraprestații corespunzătoare.

Primul tip al acestei modalități faptice se exprimă în folosința ilicită a bunurilor mobile ale altuia (care au fost încredințate făptuitorului), urmată de trecerea în folosul său a profitului obținut care trebuia să fie remis proprietarului (de exemplu, exploatarea mijloacelor de transport, a utilajelor, a mecanismelor, a tehnicii de calcul sau a altor obiecte încredințate în legătură cu serviciul; transportarea fără bilet contra recompensă a pasagerilor sau a mărfurilor de către însoțitorii de vagoane sau de către alte persoane care nu sunt îndrituite să primească plata pentru transportare etc.).

Un alt tip al modalității faptice analizate ar trebui să-l constituie dobândirea ilicită a dreptului asupra bunurilor altuia, când făptuitorul exercită facultățile pe care le are un subiect al unui drept real derivat (uzufructuar, superficiar, uzuar etc.), fără a avea acest drept.

O altă modalitate faptică a infracțiunii prevăzute la art. 196 din CP al RM, și anume: în conformitate cu contractul, o persoană pune la dispoziția alteia bunuri sau servicii ori lucrări cu caracter patrimonial (de producere, de transport, de reparație, de deservire socială, comunale etc.). Aceasta din urmă, care

profită de bunurile, serviciile sau lucrările respective, este obligată să achite costul lor. De notat că, spre deosebire de prima modalitate faptică nominalizată, în cazul dat, făptuitorul folosește bunurile respective în temeiuri legale sau convenționale. El comite o faptă ilegală din momentul în care se eschivează de la plata pentru folosința bunurilor, serviciilor, lucrărilor.

Bineînțeles, sunt posibile și alte modalități faptice ale infracțiunii prevăzute la art. 196 din CP al RM. Însă, fapt important, de esența tuturor acestor modalități ține comportarea necorectă, abuzivă și păgubitoare a celui care deține un bun ce i-a fost încredințat de altul pentru a-l păstra sau pentru a-i da o anumită întrebuințare, iar acesta, în desconsiderarea încrederii ce i s-a acordat, trece acel bun în propria sa stăpânire. Pe de altă parte, dacă făptuitorul, prin înșelăciune sau abuz de încredere, induce sau menține în eroare proprietarul și obține, în acest mod, în folosință bunurile lui, cauzându-i daune materiale, aceste acțiuni trebuie de asemenea calificate potrivit art. 196 din CP al RM.

Deosebirea principală dintre infracțiunea prevăzută la art. 196 din CP al RM și escrocherie constă în mecanismul cauzării de către făptuitor a prejudiciului patrimonial. Astfel, în cazul primei infracțiuni, se atestă necompletarea masei patrimoniale a victimei, adică păstrarea volumului acestei mase la nivelul de până la săvârșirea infracțiunii, în pofida faptului că, dacă s-ar respecta legea, masa patrimonială a victimei ar fi urmat să sporească. În opoziție, în cazul escrocheriei, are loc reducerea masei patrimoniale a victimei, pe atât cât sporește masa patrimonială a făptuitorului.

Astfel, în temeiul prevederilor alin. (2) al art. 14 din Codul civil, putem menționa că, dacă în cazul sustragerii (inclusiv al escrocheriei) este cauzat un prejudiciu patrimonial efectiv, atunci, în cazul infracțiunii de la art. 196 din CP al RM, prejudiciul patrimonial se cauzează sub forma venitului ratat.

Cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii daunelor materiale (a prejudiciului patrimonial) sub forma venitului ratat.

Latura subiectivă a infracțiunii examinate se manifestă, în primul rând, prin vinovăție sub forma intenției directe. În afară de aceasta, făptuitorul trebuie să urmărească un scop special – scopul de cupiditate (profit), care, de această dată, nu cuprinde scopul sustragerii.

Subiectul faptei incriminate la art. 196 din CP al RM este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta răspunderii penale: 16 ani (pentru fapta de la alineatele (1), (2) sau (3)) ori 14 ani (pentru fapta de la alineatul (4)).

În ce privește circumstanțele agravante ale infracțiunii analizate, ele se interpretează după modelul pe care îl cunoaștem din cadrul analizei infracțiunilor săvârșite prin sustragere.

Secțiunea a IV-a. INFRACȚIUNI CONTRA PATRIMONIULUI, COMISE ÎN SCOP DE CUPIDITATE, AVÂND O NATURĂ MIXTĂ

§1. Însușirea sau utilizarea ilicită a energiei electrice, termice sau a gazelor naturale

Necesitatea apărării patrimoniului împotriva acestei fapte se impune datorită gravității ei sporite. Or, această gravitate este determinată, pe de o parte, de însemnătatea resurselor energetice pentru economia națională, iar, pe de altă parte, de repercusiunile pe care le poate provoca comiterea infracțiunii date (scurgeri de gaze naturale sau agent termic, posibilitatea electrocutării, primejdia declanșării incendiilor sau exploziilor etc.).

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 194 din CP al RM este un obiect juridic multiplu. Astfel, obiectul juridic *principal* al infracțiunii date îl formează relațiile sociale cu privire la posesia asupra gazelor naturale sau la folosința energiei electrice ori termice. Obiectul juridic *secundar* îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică sau potențialul de utilizare a infrastructurii energetice ori comunale.

În cazul în care utilizarea ilicită a energiei termice, a energiei electrice sau a gazelor naturale se face prin sistemele de evidență instalate în modul stabilit, care sunt deteriorate de către făptuitor, obiectul juridic secundar îl formează și relațiile sociale cu privire la substanța, integritatea și potențialul de utilizare a sistemelor de evidență respective.

Infracțiunea de la art. 194 din CP al RM are ca ***obiect material*** gazele naturale (în stare gazoasă sau lichefiată). Energia electrică și energia termică, neavând o existență materială, nu pot constitui obiectul material al infracțiunii date. Se poate considera că aceste forme de energie formează obiectul imaterial al faptei infracționale examinate.

În cazul în care utilizarea ilicită a energiei electrice, a energiei termice sau a gazelor naturale se face prin sistemele de evidență, instalate în modul stabilit, care sunt deteriorate de făptuitor, ca obiect material *secundar* apar sistemele de evidență, instalate în modul stabilit (contorul de energie electrică, calorimetrul, gazometrul etc.).

Latura obiectivă a faptei incriminate la art. 194 din CP al RM are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea ce se poate prezenta sub oricare din cele două modalități de realizare: a) însușirea energiei electrice, termice sau a gazelor naturale; b) utilizarea ilicită a energiei electrice,

termice sau a gazelor naturale, evitându-se sistemele de evidență instalate în modul stabilit sau prin acestea, dar deteriorate de făptuitor; 2) urmări prejudiciabile sub formă de daune în proporții mari (prejudiciul patrimonial efectiv sau venitul ratat); 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Cu privire la prima modalitate de realizare a acțiunii specificate, considerăm inoportună utilizarea improprie a termenului "însușire".

Pe cale de consecință, ar fi mai corect să substituim noțiunea "însușirea energiei electrice, termice sau a gazelor naturale" printr-o noțiune adecvată: "furtul gazelor naturale sau utilizarea ilicită, pe ascuns, a energiei electrice sau termice".

Anume acesta este sensul adevărat care decurge din interpretarea sistematică a prevederilor de la art. 194 din CP al RM.

Furtul gazelor naturale presupune sustragerea pe ascuns a acestora din conducte, cisterne, alte rezervoare, când nu există un raport juridic preexistent între victimă și făptuitor cu privire la furnizarea (consumul) de gaze naturale.

În fond, aceeași situație se atestă la utilizarea ilicită, pe ascuns, a energiei electrice sau termice: scoaterea de către făptuitor a energiei electrice sau termice din sfera de folosință a victimei, urmată de trecerea acestei energii în sfera de folosință a făptuitorului, având un caracter ilegal și gratuit.

Cea de-a doua modalitate de realizare a acțiunii presupune existența unei situații-premisă: existența între victimă și făptuitor a unui raport juridic contractual ce ar viza furnizarea (consumul) de gaze naturale, de energie electrică sau termică. Asupra acestui fapt indică formula "sistemele de evidență instalate în modul stabilit". Astfel, utilizarea ilicită, în aceste condiții, a gazelor naturale, a energiei electrice sau termice presupune folosința, prin abuz de încredere, de serviciile acordate de către furnizorii de gaze naturale, energie electrică sau termică.

La calificare, nu importă dacă utilizarea ilicită s-a efectuat pe calea evitării sistemelor de evidență instalate în modul stabilit ori prin astfel de sisteme, dar care au fost deteriorate de făptuitor.

Infracțiunea prevăzută la art. 194 din CP al RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii daunelor în proporții mari (alineatul (1)) sau deosebit de mari (alineatul (2)).

Latura subiectivă a faptei infracționale examinate se manifestă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă. De asemenea, este obligatorie stabilirea scopului special – a scopului de cupiditate (profit).

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. De menționat că, în cazul

celei de-a doua modalități de realizare a acțiunii – utilizarea ilicită a energiei electrice, termice sau a gazelor naturale, evitându-se sistemele de evidență instalate în modul stabilit sau prin acestea, dar deteriorate de făptuitor, subiectul trebuie să aibă o calitate specială – cea de consumator.

În conformitate cu Legea privind protecția consumatorilor, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 13.03.2003[36], prin "consumator" se înțelege orice persoană fizică ce intenționează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse sau servicii pentru necesitățile ce nu țin de activitatea de întreprinzător sau profesională.

§2. Însușirea în proporții mari și deosebit de mari

Depășind 500 și, respectiv, 1500 unități convenționale de amendă, valoarea, exprimată în bani, a bunurilor care constituie obiectul material al infracțiunilor conferă legiuitorului suficiente temeiuri de a considera că gravitatea atingerii aduse relațiilor sociale privitoare la patrimoniu va fi în asemenea cazuri mult mai mare decât în cazurile când prejudiciul cauzat este în proporții mici, esențiale sau considerabile. Proporțiile mari sau deosebit de mari ale bunurilor respective schimbă substanțial evaluarea socială și juridică a infracțiunii. Din această cauză, legiuitorul a defalcat o dispoziție legală specială, care prevede răspundere pentru însușirea în proporții mari și deosebit de mari a bunurilor.

Obiectul juridic special al infracțiunii de la art. 195 din CP al RM se poate înfățișa sub oricare din valorile și relațiile sociale care sunt vătămate prin infracțiunile de la art. 186-192 din CP al RM.

Obiectul material al însușirii în proporții mari și deosebit de mari trebuie privit în două ipostaze: 1) obiectul material al sustragerii, indiferent de forma acesteia (art. 186-188, 190-192 din CP al RM); 2) obiectul material al șantajului (art. 189 din CP al RM). În această privință, facem trimitere la explicațiile date anterior cu privire la obiectul material al acestor infracțiuni.

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 195 din CP al RM are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea de însușire (a se citi – sustragere sau șantaj); 2) urmări prejudiciabile sub formă de daune materiale în proporții mari sau deosebit de mari (prejudiciu patrimonial); 3) legătura de cauzalitate între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

În ce privește conținutul faptei prejudiciabile, al consecințelor și al legăturii de cauzalitate, este oportun a apela la explicațiile referitoare la faptele prejudiciabile din cadrul infracțiunilor prevăzute la art. 186-192 din CP al RM.

---

[36] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 126-131, 2003.

Singura precizare necesară este că, în toate cazurile, însușirea în proporții mari și deosebit de mari este o infracțiune materială. Chiar și atunci când această infracțiune îmbracă forma tâlhăriei, pungășiei sau a șantajului, ea va fi considerată consumată doar atunci când făptuitorul va obține posibilitatea reală de a se folosi sau a dispune de bunurile respective (ori de a exercita dreptul asupra acestor bunuri sau de a beneficia de acțiunile cu caracter patrimonial corespunzătoare) la dorință, dacă valoarea acestor foloase patrimoniale depășește, la momentul săvârșirii infracțiunii, 500 sau, respectiv, 1500 unități convenționale de amendă.

Latura subiectivă a faptei incriminate la art. 195 din CP al RM se manifestă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă. La fel, la calificarea faptei, este necesară stabilirea scopului special – a scopului de cupiditate (profit).

Dacă făptuitorul a avut intenția determinată de a-și trece în sfera patrimonială foloase în proporții mari sau deosebit de mari, intenție pe care nu a putut-o realiza din cauze independente de voința lui, atunci fapta trebuie calificată potrivit art. 27 și art. 195 din CP al RM, indiferent de mărimea prejudiciului patrimonial care s-a produs în realitate.

Dacă făptuitorul a avut o intenție nedeterminată ("a lua tot ce se poate"), calificarea faptei depinde de prejudiciul patrimonial care a survenit realmente.

Dacă însă infracțiunea prevăzută la art. 195 din CP al RM e săvârșită de două sau mai multe persoane, răspunderea lor trebuie să depindă de prezența intenției fiecărei persoane de a cauza un prejudiciu patrimonial care, în ansamblu, va fi exprimat în proporții mari sau deosebit de mari. Este însă posibil ca proporțiile mari sau deosebit de mari să se compună din câteva sume ce provin din câteva episoade ale unei infracțiuni unice prelungite, săvârșite de două sau mai multe persoane care au luat parte nu la toate aceste episoade. În acest caz, răspunderea fiecăreia din aceste persoane va fi pusă nu în funcție de suma integrală, care a fost sustrasă sau dobândită de întregul grup, în toate episoadele, ci va fi limitată numai la acele episoade care au fost executate cu participarea nemijlocită a persoanei respective.

Subiectul infracțiunii examinate este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 14 ani.

Secțiunea a V-a. INFRACȚIUNI CONTRA PATRIMONIULUI COMISE FĂRĂ SCOP DE CUPIDITATE

§1. Ocuparea bunurilor imobile străine

Având scopul protecției penale a proprietății asupra bunurilor imobile, legiuitorul a prevăzut, în art. 193 din CP al RM, răspunderea pentru ocuparea bunurilor imobile străine. Această faptă penală comportă similitudini cu infracțiunile săvârșite prin sustragere. Observăm, totuși, că, dacă în cazul ocupării bunurilor imobile străine se exercită o influențare nemijlocită infracțională asupra unor bunuri imobile, atunci în cazul infracțiunilor săvârșite prin sustragere această influențare poate fi exercitată doar asupra unor bunuri mobile.

Obiectul juridic special al infracțiunii analizate îl formează relațiile sociale cu privire la proprietatea asupra bunurilor imobile.

Obiectul juridic principal al ocupării bunurilor imobile străine poate avea un caracter complex, el fiind condiționat de complexitatea faptei prejudiciabile în cazul modalităților agravate de la lit. b) și c) din alin. (2) al art. 193 din CP al RM. În această ipoteză, *obiectul juridic secundar* îl constituie relațiile sociale cu privire la substanța, integritatea, potențialul de utilizare sau poziția de fapt a semnelor de hotar ori, respectiv, relațiile sociale cu privire la integritatea corporală, sănătatea sau libertatea morală a persoanei.

Obiectul material al infracțiunii analizate este format din bunurile care au o existență materială, sunt create prin munca omului, dispun de valoare materială și cost determinat, fiind bunuri imobile și străine pentru făptuitor (de exemplu, casă, teren funciar, dependințe etc.).

Dacă acțiunea adiacentă se exprimă în aplicarea violenței, atunci obiectul material *secundar* îl constituie corpul persoanei.

În cazul în care acțiunea adiacentă ia forma distrugerii sau strămutării semnelor de hotar ale unui imobil aflat în proprietatea altuia, atunci obiectul material secundar îl formează semnele de hotar distruse sau strămutate.

Ca semn de hotar poate servi: a) o piatră mai mare așezată în acest scop; b) un lemn înfipt în pământ; c) un pom sădit anume la limita dintre proprietăți; d) un șanț, o brazdă adâncă săpată în scop de a constitui un semn de hotar; e) alte lucruri, semne[37].

[37] V. Dongoroz și alții, *Infracțiuni contra avutului obștesc*, București, Editura Academiei, 1963, p. 389.

Victima ocupării bunurilor imobile străine poate fi numai proprietarul acestor bunuri. De aceea, ocuparea fără drept, de către proprietar, a unui imobil aflat în posesia legitimă a altuia, poate fi calificată, în prezența altor condiții necesare, ca samavolnicie (art. 352 din CP al RM sau art.175 din Codul cu privire la contravențiile administrative).

Latura obiectivă a faptei infracționale de la art. 193 din CP al RM se exprimă în fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea de ocupare, în întregime sau în parte, fără drept, a imobilului.

Prin "ocupare" se înțelege pătrunderea în imobil, cu intenția de a rămâne în el, de a-l poseda. La calificare nu contează dacă ocuparea privește imobilul în întregime sau numai în parte. La fel, nu importă dacă ocuparea a putut sau nu dura. De asemenea, nu interesează dacă ocuparea a fost însoțită de aducerea unor bunuri personale în imobilul ocupat sau dacă din acesta au fost îndepărtate bunurile victimei.

Ocuparea trebuie să fie efectuată fără drept, adică să aibă un caracter ilegal. De aceea, fapta nu va putea fi calificată conform art. 193 din CP al RM, dacă acțiunea de ocupare se face pe baza ordinului de repartiție a unui imobil, în temeiul unei hotărâri judiciare de evacuare etc.

Infracțiunea analizată este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul în care făptuitorul are posibilitatea reală de a se folosi sau a dispune de bunul imobil străin la propria sa dorință.

Latura subiectivă a faptei incriminate la art. 193 din CP al RM se manifestă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă sau indirectă.

În cazul acestei infracțiuni, scopul de cupiditate (profit) este de neconceput: făptuitorul își dă seama că, datorită specificului bunurilor imobile (dictat mai ales de necesitatea înregistrării dobândirii dreptului de proprietate asupra lor), nu va putea trece aceste bunuri în stăpânirea sa definitivă. De aceea, el urmărește scopul folosinței temporare (până la întoarcerea proprietarului, până la evacuare etc.).

Motivele infracțiunii pot fi dintre cele mai diverse: interesul material, răzbunarea, năzuința de a efectua unele săpături arheologice etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

În cele ce urmează, ne vom referi la modalitățile agravate de la lit. b) și c) din alin. (2) al art. 193 din CP al RM.

Ocuparea bunurilor imobile străine prin distrugerea sau strămutarea semnelor de hotar ale unui imobil aflat în proprietatea altuia *(lit. b) din alin. (2) al art. 193 din CP al RM).*

Prin "strămutarea semnelor de hotar" se înțelege mutarea acestor semne înăuntrul terenului asupra căruia se efectuează acțiunea de ocupare, așa încât o parte din acest teren să facă obiectul ocupării.

Strămutarea poate fi efectuată și de o altă persoană decât făptuitorul acțiunii de ocupare, însă la îndemnul sau la solicitarea acestuia. Acea persoană va avea rolul juridic de coautor, complice sau autor imediat (care nu este pasibil de răspundere penală).

Noțiunea "distrugere" va fi supusă analizei cu prilejul examinării infracțiunii prevăzute la art. 197 din CP al RM.

Ocuparea bunurilor imobile străine cu aplicarea violenței sau cu amenințarea aplicării ei *(lit. c) din alin. (2) al art. 193 din CP al RM).*

În situația dată, acțiunea adiacentă din cadrul infracțiunii examinate se prezintă alternativ în următoarele două modalități: 1) aplicarea violenței; 2) amenințarea cu aplicarea violenței.

În contextul infracțiunii de la art. 193 din CP al RM, prin "aplicare a violenței" trebuie de înțeles vătămarea intenționată medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății ori maltratarea intenționată, alte acte de violență. În cazul violenței de o intensitate mai mare, se impune calificarea prin concurs: art.193 (cu excepția lit. c) din alin. (2)) și art. 151 sau art. 145 din CP al RM.

La calificarea faptei în conformitate cu lit. c) din alin. (2) al art. 193 din CP al RM, nu este necesară calificarea suplimentară conform art. 152, 153, 154 sau art. 155 din CP al RM.

§2. Distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor

Urmărind ocrotirea patrimoniului în mod plenar, legiuitorul a incriminat distrugerea și deteriorarea bunurilor nu numai în cazul în care fapta este săvârșită cu intenție (art. 197 din CP al RM), ci și în cazul în care aceasta e comisă din imprudență (art. 198 din CP al RM). Așadar, apărarea penală a patrimoniului implică și incriminarea infracțiunilor ce aduc atingere însăși existenței bunului privit în materialitatea sa. De asemenea, specificul infracțiunilor menționate constă în aceea că absența scopului de cupiditate la făptuitor face ca acestuia să-i lipsească interesul în a exploata sau a profita pe altă cale de însușirile utile ale bunului asupra căruia se exercită influențarea nemijlocită infracțională.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 197 din CP al RM îl formează relațiile sociale cu privire la substanța, integritatea și potențialul de utilizare a bunurilor.

În cazul variantei agravate de la alin. (2) al art. 197 din CP al RM, obiectul juridic special ia aspectul unui obiect juridic complex. Astfel, obiectul juridic *secundar* este constituit din relațiile sociale cu privire la viața persoanei (lit. a)) sau relațiile sociale cu privire la sănătatea persoanei, alte valori sociale.

Obiectul material al infracțiunii analizate îl formează bunurile care au o existență materială, sunt create prin munca omului, dispun de valoare materială și cost determinat, fiind bunuri mobile sau imobile.

După cum rezultă din prevederile art. 197 din CP al RM, obiectul material al infracțiunii de la această normă îl pot constitui nu numai bunurile altei persoane, dar și propriile bunuri. De exemplu, persoana își poate distruge propriile bunuri (care sunt asigurate) pentru a încasa ilegal suma asigurată. În cazul dat, cele comise trebuie calificate prin concurs: art. 197 și art. 26, 190 din CP al RM.

În cazul în care bunurile distruse sau deteriorate dispun de careva calități speciale, în locul normei generale (art. 197 din CP al RM) poate opera o normă specială: art. 136 din CP al RM (în cazul florei și faunei); art. 217 din CP al RM (în cazul substanțelor narcotice, al substanțelor psihotrope sau al precursorilor, supuse controlului în conformitate cu legislația); art. 221 din CP al RM (în cazul monumentelor de istorie și cultură sau al obiectelor naturii); art. 268 din CP al RM (în cazul căilor de comunicație sau al mijloacelor de transport) etc.

Latura obiectivă a faptei incriminate la art. 197 din CP al RM are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea sau inacțiunea de cauzare a distrugerii ori deteriorării; 2) urmările prejudiciabile sub forma distrugerii sau deteriorării în proporții mari; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Prin "distrugere" trebuie de înțeles influențarea nemijlocită infracțională asupra bunului, care presupune încetarea existenței fizice a acestuia sau aducerea bunului respectiv într-o asemenea stare, care exclude – în totalitate și definitiv – utilizarea conform destinației sale funcționale; bunul nu mai poate fi restabilit pe calea reparației sau restaurării, fiind scos complet din circuitul economic.

Prin "deteriorare" se are în vedere o astfel de influențare nemijlocită infracțională asupra bunului, care presupune o modificare a calităților lui utile, o înrăutățire considerabilă a stării acestuia, bunul devenind inutilizabil parțial sau temporar. Înrăutățirea lui calitativă poate fi înlăturată pe calea reparației, restaurării, tratării animalului sau prin alt procedeu de reabilitare.

La calificare, nu are relevanță metoda de săvârșire a distrugerii sau a deteriorării: incendiere, provocarea exploziei, rupere, sfărâmare, dizolvare în acid, sacrificarea animalului etc. Totuși, la individualizarea pedepsei, trebuie de luat

în considerație dacă metoda aplicată a comportat sau nu un pericol pentru viața sau sănătatea persoanelor.

Infracțiunea prevăzută la art. 197 din CP al RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii distrugerii sau deteriorării în proporții mari.

Latura subiectivă a faptei infracționale analizate se manifestă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă sau indirectă. Motivele infracțiunii pot fi dintre cele mai variate: răzbunare, invidie, ură etc. Printre scopurile distrugerii sau deteriorării intenționate a bunurilor, săvârșite prin provocarea exploziilor, incendiilor sau prin săvârșirea altor asemenea acțiuni, nu se pot număra: scopul de a submina securitatea publică, de a intimida populația sau de a impune autoritățile publice sau persoanele fizice să ia anumite decizii (scop specific pentru infracțiunea de terorism (art. 278 din CP al RM)); scopul de a slăbi baza economică și capacitatea de apărare a țării (scop specific pentru diversiune (art. 343 din CP al RM)) etc.

Subiectul infracțiunii date este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta răspunderii penale: 16 ani (alineatul (1)) sau 14 ani (alineatul (2)).

În continuare, vor fi supuse examinării modalitățile agravate ale infracțiunii de la art. 197 din CP al RM, prevăzute la lit. a) și b) din alineatul (2).

Distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor, soldată cu decesul persoanei *(lit. a) din alin. (2) al art. 197 din CP al RM).*

În ipoteza dată, fapta adoptă forma unei infracțiuni săvârșite cu două forme de vinovăție. Aceasta deoarece urmările prejudiciabile derivate ale infracțiunii constau în decesul, adică în moartea cerebrală a persoanei. Urmările prejudiciabile derivate se află într-un raport de cauzalitate cu distrugerea sau deteriorarea bunurilor în proporții mari (urmările prejudiciabile primare).

Față de decesul persoanei, făptuitorul trebuie să manifeste imprudență. Dacă acesta manifestă intenție, este necesară calificarea prin concurs: art. 197 (cu excepția lit. a) din alin. (2)) și art. 145 din CP al RM.

Calificarea faptei conform lit. a) din alin. (2) al art. 197 din CP al RM nu necesită calificare suplimentară potrivit art. 149 din CP al RM.

Numărul victimelor trebuie luat în calcul la individualizarea pedepsei.

Distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor, soldată cu alte urmări grave *(lit. b) din alin. (2) al art. 197 din CP al RM).*

În această ipoteză, distrugerea ori deteriorarea bunurilor se află în legătură de cauzalitate cu urmările prejudiciabile derivate sub forma altor urmări grave (altor decât decesul persoanei).

Prin "alte urmări grave" se are în vedere: vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății chiar și a unei singure persoane; vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății cel puțin a două persoane; lăsarea victimei fără locuință sau mijloace de subzistență; sistarea îndelungată sau dezorganizarea de durată a activității întreprinderii, instituției sau organizației; decuplarea consumatorilor de la sursele de asigurare cu energie sau apă etc.

Față de survenirea acestor urmări prejudiciabile, făptuitorul trebuie să manifeste imprudență.

§3. Distrugerea sau deteriorarea din imprudență a bunurilor

Obiectul juridic special al faptei incriminate la art. 198 din CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la substanța, integritatea și potențialul de utilizare a bunurilor. Adiacent, pot fi vătămate relațiile sociale cu privire la viața sau sănătatea persoanei ori alte valori sociale (în cazul agravantelor de la alin. (2) al art. 198 din CP al RM).

Obiectul material al infracțiunii analizate îl constituie bunurile care au o existență materială, sunt create prin munca omului, dispun de valoare materială (cifrată în proporții mari) și cost determinat, fiind bunuri mobile sau imobile și străine pentru făptuitor.

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 198 din CP al RM are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea sau inacțiunea de cauzare a distrugerii sau deteriorării; 2) urmările prejudiciabile sub forma distrugerii sau deteriorării; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

În privința noțiunilor "distrugere" și "deteriorare" sunt valabile explicațiile oferite cu prilejul analizei infracțiunii prevăzute la art. 197 din CP al RM.

În contextul prezentei infracțiuni, distrugerea sau deteriorarea constau în influențarea nemijlocită infracțională asupra bunurilor pe calea folosirii focului sau a altor surse de pericol sporit (energie electrică, energie nucleară, gaz comprimat, substanțe explozive sau corosive, arme de foc, abur etc.).

Infracțiunea examinată este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii distrugerii sau deteriorării.

În ce privește abordarea critică a formulei "daune în proporții mari", facem trimitere la explicațiile corespunzătoare pe marginea infracțiunii precedente.

Latura subiectivă a faptei infracționale de la art. 198 din CP al RM se manifestă prin vinovăție sub formă de imprudență (încredere exagerată sau neglijență).

În dispoziția art. 198 din CP al RM este descrisă situația extrem de rară pentru legislația penală, când vinovăția făptuitorului se exprimă printr-o dublă imprudență: față de urmările prejudiciabile primare și față de urmările prejudiciabile derivate.

Subiectul infracțiunii de distrugere sau deteriorare din imprudență a bunurilor este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

Cu privire la interpretarea notelor caracteristice ale circumstanțelor agravante, specificate la alin. (2) al art. 198 din CP al RM, facem trimitere la explicațiile similare ce vizează infracțiunea de la art. 197 din CP al RM.

§4. Dobândirea sau comercializarea bunurilor despre care se știe că au fost obținute pe cale criminală

Necesitatea apărării penale a patrimoniului împotriva faptei penale de la art. 199 din CP al RM este evidentă: cei care comit sustrageri sau alte infracțiuni "de factură patrimonială" sunt mai motivați și chiar stimulați într-un fel de existența posibilității de a introduce în circulație surplusul de bunuri pe care l-au obținut în urma săvârșirii infracțiunilor. De asemenea, prin comiterea faptei de la art. 199 din CP al RM, se încalcă principiile de bază ale activității de întreprinzător și se obstrucționează înfăptuirea justiției.

Obiectul juridic special al infracțiunii examinate este un obiect juridic multiplu. Astfel, obiectul juridic *principal* este format din relațiile sociale cu privire la reîntoarcerea în masa patrimonială a bunurilor care au fost extrase pe cale infracțională din cadrul acesteia. Totodată, obiectul juridic *secundar* al infracțiunii prevăzute la art. 199 din CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la identificarea și sancționarea infracțiunilor.

Obiectul material al faptei infracționale în discuție îl formează bunurile care au o existență materială, sunt create prin munca omului, dispun de valoare materială și cost determinat, fiind bunuri mobile și străine pentru făptuitor, și care au fost obținute nemijlocit pe cale criminală (infracțională), adică au fost obținute de pe urma comiterii sustragerii, șantajului, banditismului, vânatului ilegal, contrabandei etc.

Bunurile care au fost obținute nu nemijlocit pe cale criminală, ci contra mijloacelor bănești obținute pe cale criminală, nu formează obiectul material al infracțiunii analizate.

Latura obiectivă a faptei incriminate la art. 199 din CP al RM se exprimă în fapta prejudiciabilă constând în acțiune. Această acțiune se poate prezenta

prin oricare din cele două modalităţi alternative de realizare: 1) dobândire; 2) comercializare.

Prin "dobândire" se înţelege primirea în posesie a bunurilor obţinute pe cale criminală, gratuită sau oneroasă, sub orice formă (cumpărare, primire în dar, primire în schimbul altui bun, primire în contul datoriei etc.).

Prin "comercializare" se are în vedere transmiterea în posesia altuia a bunurilor obţinute pe cale criminală, gratuită sau oneroasă, sub orice formă (vânzare, transmitere în contul reparării prejudiciului cauzat altei persoane etc.).

O cerinţă esenţială, care ţine de latura obiectivă a infracţiunii examinate, este ca acţiunea de dobândire sau de comercializare să fie săvârşită fără o promisiune prealabilă. Întrucât infracţiunea prevăzută la art. 199 din CP al RM constituie un caz special de favorizare a infracţiunii, la calificarea ei nu este necesar a se face referire la art. 49 din CP al RM, nu se cere nici calificarea suplimentară conform art. 323 din CP al RM.

Se consideră că dobândirea sau comercializarea este săvârşită fără o promisiune prealabilă, dacă făptuitorul a acţionat fără să-şi dea dinainte acordul la comiterea acestora. Deci, persoanelor care obţin nemijlocit pe cale criminală bunurile respective el nu le-a promis, înainte de sau în timpul săvârşirii de către acestea a infracţiunii "corelative" (sustragerii, şantajului, banditismului etc.), dobândirea sau comercializarea bunurilor obţinute pe această cale, nici nu le-a oferit, într-un alt mod, prilejul să mizeze pe un astfel de sprijin.

Dacă dobândirea sau comercializarea bunurilor, obţinute pe cale criminală, a fost promisă din timp, cele comise constituie complicitate la infracţiunea corespunzătoare (sustragere, şantaj, banditism etc.).

Infracţiunea prevăzută la art. 199 din CP al RM este o infracţiune formală. Ea se consideră consumată din momentul dobândirii sau comercializării, indiferent de producerea unor urmări prejudiciabile.

Latura subiectivă a infracţiunii analizate se exprimă, în primul rând, în vinovăţie sub formă de intenţie directă. Motivele infracţiunii pot fi dintre cele mai variate: interesul material, năzuinţa de a-şi ajuta persoana apropiată sau de a împiedica mersul normal al urmăririi penale etc.

Deşi scopul de cupiditate (profit) nu se exclude, prezenţa acestuia nu are un caracter obligatoriu. Mai mult, în cazul comercializării gratuite a bunurilor obţinute pe cale criminală, scopul de cupiditate lipseşte.

Însă, la calificare, este necesară stabilirea faptului că subiectul infracţiunii cunoaşte, cu certitudine, provenienţa bunurilor, că acestea provin dintr-o activitate criminală (infracţională). În acelaşi timp, făptuitorul poate să nu cunoască cu exactitate prin care anume infracţiune au fost obţinute bunurile respective.

Subiectul infracțiunii de la art. 199 din CP al RM este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

În cele ce urmează, ne vom referi la agravanta specifică a faptei infracționale analizate, prevăzută la lit. b) din alin. (2) al art. 199 din CP al RM: "sub formă de îndeletnicire". Această circumstanță agravantă operează în cazul repetării infracțiunii nu mai puțin de trei ori, cu condiția că persoana nu a fost condamnată nici pentru una din infracțiuni și că termenul de prescripție nu a expirat, existând și probe că dobândirea sau comercializarea bunurilor obținute pe cale criminală reprezintă pentru făptuitor unica sau principala sursă de venituri.

§5. Neglijența criminală față de paza bunurilor proprietarului

În situația în care proporția sectorului privat devine tot mai mare în economia națională, se face tot mai pronunțat rolul pârghiilor extrapenale de asigurare a disciplinei de muncă a persoanelor cărora le-au fost încredințate pentru pază bunuri. Cu toate acestea, oarecum desuet (față de alte legislații penale moderne), legiuitorul moldovean a considerat imperioasă instituirea unui cadru juridic penal menit să sancționeze neglijența criminală față de paza bunurilor proprietarului.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 200 din CP al RM îl formează relațiile sociale cu privire la executarea conștiincioasă a obligațiilor de pază a bunurilor proprietarului.

Obiectul material al faptei infracționale examinate este constituit din bunurile care au o existență materială, sunt create prin munca omului, dispun de valoare materială și cost determinat, fiind bunuri mobile sau imobile, străine pentru făptuitor, care se află sub paza acestuia și care sunt însușite, nimicite, deteriorate, pierdute sau care au pierit.

Victima infracțiunii date este proprietarul bunurilor respective.

Latura obiectivă a faptei incriminate la art. 200 din CP al RM are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă care se exprimă în acțiunea sau inacțiunea de neglijență criminală față de obligațiile proprii; 2) urmările prejudiciabile sub formă de însușire (a se citi – sustragere), nimicire (a se citi – distrugere), deteriorare sau pierdere în proporții mari sau deosebit de mari a bunurilor respective; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Prin "neglijența criminală față de obligațiile proprii" se înțelege neexecutarea sau executarea necorespunzătoare de către făptuitor a obligațiilor sale

privitoare la paza bunurilor proprietarului (de exemplu, paznicul părăsește postul în timpul serviciului, doarme la post, este neatent în timpul pazei etc.).

În toate cazurile, este necesar a stabili: ce obligații erau puse în sarcina făptuitorului; dacă făceau parte din aceste obligații cele privind paza bunurilor proprietarului; dacă există o legătură de cauzalitate între urmările prejudiciabile produse și neglijența criminală a făptuitorului față de propriile obligații.

Infracțiunea de la art. 200 din CP al RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii sustragerii, distrugerii, deteriorării, pierderii sau pieirii bunurilor, a căror valoare, la momentul săvârșirii infracțiunii, depășește echivalentul a 500 unități convenționale de amendă.

Latura subiectivă se caracterizează prin imprudență (încredere exagerată sau neglijență).

Subiectul infracțiunii analizate este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

În plus, subiectul trebuie să aibă o calitate specială: să fie persoana căreia i-a fost încredințată paza bunurilor proprietarului, în temeiul unui contract, în virtutea serviciului sau în baza unei însărcinări speciale (paznic, cioban, șofer etc.).

Subiect al infracțiunii nu poate fi o persoană cu funcție de răspundere. În caz contrar, cele comise trebuie calificate conform art. 329 din CP al RM.

Capitolul VIII

INFRACŢIUNI CONTRA FAMILIEI ŞI MINORILOR

Secţiunea I. NOŢIUNEA, CARACTERIZAREA GENERALĂ ŞI TIPURILE INFRACŢIUNILOR CONTRA FAMILIEI ŞI MINORILOR

Infracţiunile contra familiei şi minorilor reprezintă grupul de infracţiuni prevăzute în Capitolul VII al Părţii speciale a Codului penal al Republicii Moldova, fiind fapte prejudiciabile, săvârşite cu intenţie, care vatămă, în mod exclusiv sau în principal, relaţiile sociale cu privire la convieţuirea în cadrul familiei şi dezvoltarea minorului.

Din această definiţie rezultă că ***obiectul juridic generic*** al infracţiunilor din grupul analizat îl constituie relaţiile sociale cu privire la convieţuirea în cadrul familiei şi dezvoltarea minorului.

Necesitatea ocrotirii pe toate căile a familiei şi a minorului este proclamată în numeroase acte cu vocaţie internaţională şi în actele legislative naţionale, care le dezvoltă, în prevederile lor, pe primele. Astfel, în conformitate cu art. 16 din Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, familia este elementul natural şi fundamental al societăţii şi are dreptul la ocrotire din partea societăţii şi a statului. De asemenea, potrivit art.24 al Pactului internaţional cu privire la drepturile civile şi politice[1], orice copil, fără nici o discriminare întemeiată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, origine naţională sau socială, avere sau naştere, are dreptul din partea familiei sale, a societăţii şi a statului la măsurile de ocrotire pe care le cere condiţia de minor. În fine, dar nu în ultimul rând, art. 21 din Legea privind drepturile copilului, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 15.12.1994[2], prevede că familia şi copiii beneficiază de protecţie şi ajutor special pentru realizarea drepturilor lor.

În pofida acestor prevederi cu caracter de principii, pe durata perioadei de tranziţie, situaţia familiei şi a minorului a degradat pe toate planurile. Instabilitatea economică şi, ca urmare, scăderea nivelului de viaţă a majorităţii familiilor, alături de existenţa unei numeroase categorii de populaţie care

---

1 Tratate internaţionale la care Republica Moldova este parte, vol. 1, Chişinău, Moldpres, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, p. 32-49.

2 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 13, 1995.

trăieşte sub nivelul de sărăcie, lăsarea copiilor fără supraveghere de către părinţii migranţi, slăbirea infrastructurii sistemelor de ocrotire a sănătăţii, educaţional şi cultural, toate acestea au agravat starea socială a familiei şi a minorului. Totodată, a crescut considerabil rolul dreptului penal în ocrotirea acestor valori sociale.

Reunirea, într-un singur capitol al legii penale, a incriminărilor privind infracțiunile contra familiei și a celor privind infracțiunile contra minorilor este explicată prin afinitatea și interconexiunea dintre aceste două valori sociale. Fiind o parte integrantă a sistemului social modern, familia apare și ca instrument pentru satisfacerea necesităților individuale multiforme ale persoanei, dar și ca fenomen social cu un impact direct asupra multiplelor procese din societate. Aceasta se exprimă prin faptul că familia evoluează în calitate de primă instituție de socializare a minorului, ea statuând procesul dezvoltării fizice, psihice, spirituale și intelectuale a personalității în devenire, contribuind la activizarea influențelor pozitive și neutralizând factorii extrinseci negativi. În aceste condiții, atingerea infracțională adusă familiei se repercutează inerent asupra educației minorului. Și viceversa, exercitarea unei influențe nefaste asupra procesului de formare a personalității minorului reprezintă conturnarea unei dintre principalele funcții ale familiei. Apropierea dintre valorile sociale examinate se manifestă și prin faptul că: familia este una dintre sursele de bază de subzistență pentru minor; într-un șir de cazuri, familia răspunde juridic pentru fapta ilegală comisă de minor etc. De aceea, între principiile pe care se întemeiază apărarea relațiilor sociale cu privire la conviețuirea în cadrul familiei și dezvoltarea minorului se remarcă o legătură foarte strânsă: sprijinul reciproc moral și material al soților; prioritatea educației minorului în familie; manifestarea grijii pentru întreținerea, educația și apărarea drepturilor și intereselor membrilor minori și ale celor inapți de muncă ai familiei; egalitatea în drepturi a soților în familie etc.

Fiecare din infracțiunile cuprinse în Capitolul VII al Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova are și un ***obiect juridic special***, format din relațiile sociale privitoare la anumite valori sociale specifice: continuitatea speciei umane în cele mai prielnice condiții biologice și morale (infracțiunea de la art. 201 din CP al RM); solidaritatea, precum și sprijinul material și moral, manifestate în raport cu copiii (infracțiunea de la art. 202 din CP al RM); solidaritatea, precum și sprijinul material și moral, manifestate în raport cu părinții sau soțul (infracțiunea prevăzută la art. 203 din CP al RM); inviolabilitatea secretului adopției (infracțiunea de la art. 204 din CP al RM) etc.

În cazul unor infracțiuni contra familiei și minorului se aduce atingere, în subsidiar, unor valori sociale specifice, care nu se află în corelație cu familia și

minorul ca valori sociale fundamentale. Este vorba de unele modalități agravate ale unora dintre aceste infracțiuni, în special cele prevăzute la lit. b) din alin. (2) al art. 204, lit. a)-f) din alin. (2) și lit. d) din alin. (3) ale art. 206, lit. a) din alin. (3) al art. 208, lit. b) din alin. (2) al art. 209 din CP al RM etc.

Unele infracțiuni din cadrul grupului examinat au ***obiect material***: corpul persoanei (în cazul infracțiunii de la art. 201 din CP al RM); suma bănească de care a fost lezată persoana îndreptățită la întreținere (în cazul infracțiunii de la art. 202, 203 din CP al RM); recompensa sub orice formă (în cazul infracțiunii de la art. 205 din CP al RM) etc.

În ce privește ***victima*** infracțiunii, aceasta, privitor la infracțiunile ce fac parte din subgrupul faptelor infracționale contra minorilor, este întotdeauna reprezentată de persoana minoră, adică persoana care la momentul săvârșirii infracțiunii nu a împlinit vârsta de 18 ani. Privitor la infracțiunile contra familiei, cercul de victime este, de regulă, mai larg: copiii minori sau copiii maturi, dar inapți de muncă (în cazul infracțiunii de la art. 202 din CP al RM); părinții sau soțul inapți de muncă (în cazul infracțiunii de la art. 203 din CP al RM); copilul adoptat sau adoptatorul (în cazul infracțiunii de la art. 204 din CP al RM) etc. Datorită specificului pe care îl comportă, infracțiunea de incest (art. 201 din CP al RM) nu presupune, de regulă, existența unei victime.

Sub aspectul ***laturii obiective***, este necesar a menționa, în primul rând, că majoritatea infracțiunilor din Capitolul VII al Părții speciale a Codului penal se comit prin acțiune. La alte câteva infracțiuni (cele prevăzute la art. 202 și 203 din CP al RM), fapta prejudiciabilă nu se poate realiza decât prin inacțiune.

Toate infracțiunile pe care le analizăm sunt infracțiuni formale. Totuși, în cazul unor modalități agravate de realizare, aceste infracțiuni pot adopta forma unei infracțiuni materiale, caz în care stabilirea urmărilor prejudiciabile devine obligatorie la calificarea faptei (de exemplu, modalitățile de la lit. b) din alin. (2) al art. 204, lit. d) din alin. (3) al art. 206 din CP al RM).

În general, determinarea semnelor secundare ale laturii obiective a infracțiunilor contra familiei și minorilor nu este indispensabilă la calificare. Totuși, în unele situații, aceste semne au importanță la calificarea faptei. Astfel, în cazul infracțiunii de la art. 207 din CP al RM se poate vorbi despre locul special de săvârșire a infracțiunii, care constă în teritoriul dincolo de frontiera de stat a Republicii Moldova. La fel, în situația acestei infracțiuni, drept mijloace posibile de săvârșire a faptei, legiuitorul indică actele false.

Cât privește ***latura subiectivă***, toate infracțiunile din grupul examinat se comit cu intenție. Aceasta nu exclude însă manifestarea imprudenței față de urmările prejudiciabile pe care le admit unele modalități agravate de realizare (de exemplu, cele de la lit. b) din alin. (2) al art.204, lit. d) din alin. (3) al

art. 206 din CP al RM). De regulă, semnele secundare ale laturii subiective nu sunt relevante în procesul de calificare. Totuşi, în cazul faptelor infracţionale de la art. 205 şi art. 206 din CP al RM, necesită a fi stabilit scopul special în care a acţionat făptuitorul.

Subiectul infracţiunilor contra familiei şi minorilor este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârşirii infracţiunii a împlinit vârsta de 16 ani. Totodată, chiar în dispoziţia art. 208 şi art. 209 din CP al RM este indicată o altă limită de vârstă minimă a răspunderii penale – 18 ani.

Mai multe dintre faptele infracţionale, prevăzute în Capitolul VII al Părţii speciale a Codului penal, pot fi comise numai de un subiect special: rudă pe linie dreaptă până la gradul trei inclusiv sau rudă pe linie colaterală (frate, soră, văr primar) (în cazul infracţiunii de la art. 201 din CP al RM); părinţii (în cazul infracţiunii de la art. 202 din CP al RM); copilul sau soţul (în cazul infracţiunii de la art. 203 din CP al RM) etc.

În cele din urmă, ***tipologia*** infracţiunilor contra familiei şi minorilor poate fi prezentată în felul următor:

1) infracţiuni contra familiei (art. 201-205 din CP al RM);
2) infracţiuni contra minorilor (art. 206-210 din CP al RM).

Secţiunea a II-a. INFRACŢIUNI CONTRA FAMILIEI

§1. Incestul

Ştiinţa a demonstrat că raporturile sexuale între rudele apropiate nu pot fi îngăduite, deoarece practicarea lor poate avea ca efect degenerarea speciei umane. Pe de altă parte, bazele morale pe care se întemeiază familia ar fi grav conturbate dacă s-ar permite întreţinerea de raporturi sexuale între rudele apropiate. În acest fel, legea penală reacţionează contra pericolului pe care îl constituie, din punct de vedere biologic şi moral, raporturile sexuale între persoanele care, prin legătura lor de sânge sau prin poziţia lor în cadrul familiei, nu trebuie să compromită, nici fizic, nici moral, specia umană.

Obiectul juridic special al incestului îl formează relaţiile sociale cu privire la continuitatea speciei umane în cele mai prielnice condiţii biologice şi morale.

Obiectul material al infracţiunii date îl constituie corpul persoanei.

În cazul incestului, de regulă, ***victimă*** a infracţiunii nu există, deoarece ambele persoane, care săvârşesc raportul sexual, sunt trase la răspundere penală. Totuşi, există şi excepţii de la această regulă: persoana iresponsabilă; minorul având vârsta de până la 16 ani; persoana constrânsă (fizic, psihic,

sau prin șantaj, ori profitându-se de dependența de orice natură a acesteia); persoana aflată în imposibilitatea de a se apăra sau de a-și exprima voința. În cazul acestor excepții, este posibil ca numai unul dintre cei care a săvârșit raportul sexual să fie tras la răspundere conform art. 201 din CP al RM.

Întrucât constrângerea victimei (fizică, psihică, prin șantaj, profitându-se de dependența de orice natură a acesteia), profitarea de imposibilitatea ei de a se apăra sau de a-și exprima voința, precum și condiția victimei care are vârsta sub 16 ani, depășesc limitele componenței de incest, dacă acestea se suprapun săvârșirii raportului sexual, este necesară calificarea prin concurs: art. 201 și art. 171, 173 sau art. 174 din CP al RM.

Latura obiectivă a incestului se exprimă în fapta prejudiciabilă, concretizată în acțiunea de raport sexual.

Noțiunea de raport sexual trebuie interpretată în aceeași manieră ca în cazul infracțiunii de viol.

Săvârșirea acțiunilor ce țin de homosexualism, lesbianism sau satisfacerea poftei sexuale în forme perverse (a altor acțiuni cu caracter sexual) nu poate forma fapta prejudiciabilă în cazul incestului.

Infracțiunea de incest este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul începerii raportului sexual.

Latura subiectivă a infracțiunii analizate se exprimă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele infracțiunii sunt variate, însă, de cele mai multe ori, se manifestă prin năzuința de satisfacere a necesității (poftei) sexuale. Făptuitorul trebuie să conștientizeze că săvârșește raportul sexual cu o rudă pe linie directă până la gradul trei inclusiv sau cu o rudă pe linie colaterală (frate, soră, văr primar). Dacă intenția făptuitorului nu cuprinde această împrejurare, nu-i poate fi incriminată infracțiunea de incest.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, de sex masculin sau feminin, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

Incestul este, de regulă, o infracțiune bilaterală, cu subiect plural. De aceea, dacă una din persoanele care săvârșește raportul sexual nu beneficiază de vreo clauză de impunitate, ambele trebuie trase la răspundere penală conform art. 201 din CP al RM.

Subiectul infracțiunii de incest este un subiect special, deoarece reclamă o calitate anume în raport cu cealaltă persoană, care săvârșește raportul sexual: a) rudă pe linie dreaptă (până la gradul trei inclusiv); b) rudă pe linie colaterală (frate, soră, văr primar).

În ce privește prima dintre calitățile alternative specificate, subiectul este un ascendent, adică face parte dintr-o generație în linie crescătoare (tată, mamă, bunic, bunică, străbunică, străbunel); sau este un descendent, adică face

parte dintr-o generație în linie descrescătoare (fiică, fiu, nepoată, nepot, strănepoată, strănepot).

Referitor la cea de-a doua dintre calitățile alternative specificate, menționăm că subiectul este un colateral, și anume: frate (consangvin sau uterin), soră (consangvină sau uterină), văr primar, vară primară.

Unchiul față de nepoată sau mătușa față de nepot (ori viceversa) nu fac parte din subiecții incestului, deoarece, în cazul rudelor pe linie colaterală, legiuitorul nu indică gradul de rudenie, ci prezintă o listă exhaustivă a posibililor subiecți, listă care nu poate fi interpretată extensiv.

La stabilirea calității de subiect al incestului, se are în vedere nu numai rudenia de sânge, dar și rudenia asimilată (prin adopție). La individualizarea pedepsei pentru incest, trebuie să se aibă în vedere că pericolul social este mai mare în cazul amestecului aceluiași sânge (*commixtio sanguinis*), când, pe lângă degenerarea morală a speciei umane, se contribuie, în principal, la degenerarea biologică a acesteia. Totuși, și între rudele asimilate prin adopție, sentimentul pudorii trebuie să-și păstreze întreaga sa forță morală. De aceea, legiuitorul a urmărit să asigure conviețuirea normală și într-o familie care include persoane adoptate și adoptatoare.

§2. Eschivarea de la plata pensiei alimentare sau de la întreținerea copiilor

Așa cum rezultă din prevederile art. 19 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului[3], statele-părți (printre care se numără și Republica Moldova) vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru protejarea copilului împotriva oricăror forme de abandon, în timpul cât se află în îngrijirea părinților. Potrivit art. 27 din același act, statele-părți recunosc dreptul oricărui copil la un nivel de viață suficient pentru a permite dezvoltarea sa fizică, psihică, spirituală, morală și socială; părinților le revine în primul rând responsabilitatea de a asigura, în limita posibilităților și a mijloacelor lor financiare, condițiile de viață necesare dezvoltării copilului.

În același spirit, în art. 74 al Codului familiei, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 26.10.2000[4], se stabilește că părinții sunt obligați să-și întrețină copiii minori și copiii majori inapți de muncă, care necesită sprijin material.

---

[3] Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, vol. 1, p. 51-71.

[4] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 47-48, 2001.

Denumită în doctrina penală anterioară "abandon pecuniar"[5], fapta incriminată la art. 202 din CP al RM este periculoasă prin aceea că, neîndeplinindu-și obligația de asistență materială a copiilor lor, părinții îi expun unei degradări fizice și morale. Deseori, rămânând fără mijloace de subzistență, copiii, abandonați pecuniar, sunt puși în situația de a se umili, cerând ajutor altora. De asemenea, acești copii sunt, de regulă, lipsiți de supravegherea și educarea cel puțin a unuia dintre părinți, fiind expuși retrogradării morale.

Obiectul juridic special al infracțiunii de la art. 202 din CP al RM îl formează relațiile sociale cu privire la solidaritatea, precum și sprijinul material și moral, manifestate în raport cu copiii.

De ce se impune și luarea în calcul a componentei "solidaritate"? Pentru că părinții și copiii au un interes comun de a se sprijini reciproc în acele perioade ale vieții când necesitatea sprijinului este mai acută ca niciodată. Tocmai de aceea, în art.80 al Codului familiei se prescrie posibilitatea eliberării copilului de obligația de a-și întreține părinții inapți de muncă, care necesită sprijin material, dacă instanța judecătorească va stabili că aceștia s-au eschivat de la îndeplinirea obligaţiilor părintești față de acest copil.

Obiectul material al acestei infracțiuni îl constituie suma bănească de care a fost lezată victima.

Victima infracțiunii de eschivare de la plata pensiei alimentare sau de la întreținerea copiilor poate avea una din următoarele două calități: 1) copilul minor (apt sau inapt de muncă); 2) copilul matur (având la momentul comiterii infracțiunii vârsta de 18 ani), inapt de muncă.

Inaptitudinea pentru muncă este confirmată prin actul organului de expertiză medicală a vitalității, act prin care e stabilit gradul de invaliditate.

În conformitate cu art. 111 din Codul familiei, plata pensiei de întreținere, în baza hotărârii instanţei de judecată, încetează inclusiv în următoarele cazuri: atingerea de către copil a vârstei de 18 ani sau obținerea de către acesta a capacității depline de exercițiu sub vârsta de 18 ani; adopția copilului care primește pensia de întreținere; căsătoria descendentului inapt de muncă; restabilirea capacității de muncă a persoanei care primește pensia de întreținere.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 202 din CP al RM se exprimă în fapta prejudiciabilă concretizată în inacțiune. În funcție de calitatea concretă a victimei, această inacțiune se poate prezenta în oricare din următoarele două modalități: a) eschivarea părinților de la plata mijloacelor, stabi-

---

[5] C. Rătescu și alții, *Codul penal adnotat*, vol. III, *Partea specială*, București, Socec, 1937, p. 39.

lită prin hotărârea instanței de judecată, pentru întreținerea copiilor minori (a pensiei alimentare (de întreţinere)); b) eschivarea părinților de la întreținerea copiilor maturi, dar inapți de muncă, aflaţi la întreținerea lor, dacă obligaţia de întreținere e stabilită prin hotărârea instanței de judecată.

Prin "eschivare" se înțelege sustragerea de la îndeplinirea unei obligații.

Persoana poate fi trasă la răspundere conform art. 202 din CP al RM numai dacă a fost obligată la plata mijloacelor de întreținere printr-o hotărâre a instanței de judecată. Atât modul (în sumă bănească fixă sau sub formă de cote din venitul făptuitorului), cât și cuantumul mijloacelor de întreținere se stabilește prin hotărârea instanței de judecată, ținându-se cont de starea materială și familială a părinților, precum și de alte circumstanțe importante.

Referindu-se la actul judecătoresc, prin care se stabilește obligația achitării mijloacelor de întreținere, legiuitorul nominalizează hotărârea, nu și ordonanța. Astfel, ordonanța se emite în cazul în care pretenţia ține de încasarea pensiei de întreținere a copilului minor, care nu necesită stabilirea paternității, contestarea paternității (maternității) sau atragerea în proces a unor persoane interesate, ordonanță care se emite în baza lit. d) din art. 345 al Codului de procedură civilă, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 30.05.2003[6].

Hotărârea judecătorească, prin care pârâtul este obligat la plata pensiei de întreținere, se execută, potrivit lit. a) din alin. (1) al art. 256 al Codului de procedură civilă, nu după ce devine definitivă, ci imediat.

Dacă plata pensiei de întreţinere a fost stabilită printr-un contract între părinți sau între părinți și copilul matur inapt de muncă, eschivarea de la plata pensiei de întreținere nu poate fi considerată temei de tragere la răspundere penală. Într-o asemenea situație, numai după satisfacerea cererii reclamantului prin hotărârea instanței de judecată, dacă eschivarea persistă, se poate vorbi despre posibilitatea tragerii la răspundere penală.

Infracțiunea examinată este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul constatării faptului eschivării de la plata mijloacelor de întreținere.

Latura subiectivă a infracțiunii de la art. 202 din CP al RM se exprimă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele acestei infracțiuni se exprimă, de cele mai multe ori, în interesul material sau în răzbunare.

Pentru ca eschivarea de la plata pensiei alimentare sau de la întreținerea copiilor să poată naște temei de răspundere penală, este necesar ca făptuitorul să manifeste o atitudine de rea-voință față de această eschivare.

---

[6] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 111-115, 2003.

Reaua-voință a făptuitorului denotă nedorința acestuia de a se conforma hotărârii respective a instanței de judecată. Existența relei-voințe se determină prin aprecierea tuturor circumstanțelor cazului. De exemplu, reaua-voință se atestă dacă: are loc o eschivare de durată, după nenumăratele somații ale executorului judiciar; sunt prezentate documente false despre veniturile făptuitorului sau despre domiciliul său etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. De asemenea, subiectul infracțiunii analizate trebuie să aibă o calitate specială, și anume: cea de părinte (inclusiv adoptator). Părinții inapți de muncă nu pot fi subiecți ai acestei infracțiuni.

§3. Eschivarea de la acordarea ajutorului material părinților sau soțului

În conformitate cu art. 80 al Codului familiei, copiii majori apți de muncă sunt obligați să-și întrețină și să-și îngrijească părinții inapți de muncă care necesită sprijin material. De asemenea, art. 82 al aceluiași act legislativ prevede că soții își datorează întreținerea materială reciprocă. În acest fel, incriminarea de la art. 203 din CP al RM se vede ca o complinire, de rând cu incriminarea de la art. 202 din CP al RM, de a asigura un suport juridico-penal promovării principiului sprijinului reciproc material și moral între cei care alcătuiesc o familie.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 203 din CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la solidaritatea, precum și sprijinul material și moral, manifestate în raport cu părinții sau soțul.

Obiectul material al eschivării de la acordarea ajutorului material părinților sau soțului îl formează suma bănească de care a fost lezată persoana îndreptățită la întreținere.

Victima infracțiunii analizate este părintele (părinții) sau soțul (soția) inapt de muncă (care a atins vârsta de pensionare sau care este invalid de gradul I, II sau III) și care necesită sprijin material. În mod special, trebuie de menționat că victimă poate fi: a) soția în timpul gravidității; b) soțul care îngrijește copilul comun, timp de trei ani după nașterea acestuia; c) soțul care îngrijește până la vârsta de 18 ani un copil comun invalid sau care îngrijește un copil comun invalid de gradul I din copilărie, dacă acest soț nu lucrează și copilul necesită îngrijire. Întrucât în dispoziția art. 203 din CP al RM nu se folosește noțiunea “fostul soț”, considerăm că infracțiunea prevăzută de această normă nu poate avea ca victimă pe fostul soț. În caz contrar, s-ar admite o interpretare extensivă defavorabilă, interzisă de art. 3 din CP al RM.

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 203 din CP al RM se exprimă în fapta prejudiciabilă care se concretizează într-o inacțiune. În funcție de categoria concretă de care aparține victima, inacțiunea dată se poate prezenta în următoarele două modalități alternative: a) eschivarea de la acordarea ajutorului material stabilit, prin hotărârea instanței de judecată, părinților sau unuia dintre părinți; b) eschivarea de la acordarea ajutorului material stabilit, prin hotărârea instanței de judecată, soțului sau soției.

Cu privire la notele caracteristice ale noțiunii "eschivare" și ale conceptului de obligare la executarea hotărârii judecătorești de acordare a ajutorului material, trimitem la explicațiile similare vizând infracțiunea prevăzută la art. 202 din CP al RM.

Infracțiunea examinată este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul constatării faptului eschivării de la acordarea ajutorului material.

Latura subiectivă a eschivării de la acordarea ajutorului material părinților sau soțului se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele infracțiunii sunt dintre cele mai variate, dar, de cele mai dese ori, constau în interesul material sau în răzbunare. Este obligatoriu ca făptuitorul să manifeste o atitudine de rea-voință în raport cu eschivarea de la acordarea ajutorului material. Interpretarea noțiunii "rea-voință" se face într-o manieră similară celei în care a fost interpretată noțiunea respectivă în contextul infracțiunii de la art. 202 din CP al RM.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. De asemenea, subiectul trebuie să aibă una din cele două calități speciale: 1) copil; 2) soț (soție).

Nu poate fi subiectul acestei infracțiuni: 1) copilul ai cărui părinți au fost decăzuți din drepturile părintești; 2) copilul care are părinți, în a căror privință există o hotărâre a instanței de judecată ce confirmă că aceștia s-au eschivat de la îndeplinirea obligațiilor părintești față de acest copil; 3) soțul (soția), în a cărui favoare instanța de judecată a pronunțat hotărârea de eliberare de obligația de întreținere.

§4. Divulgarea secretului adopției

Adopția este una din instituțiile importante, care contribuie în mod esențial la consolidarea familiei. În conformitate cu art. 22 din Legea privind drepturile copilului, copiii orfani și copiii rămași fără îngrijire părintească pot fi adoptați. Soluția adopției este preferabilă instituționalizării copiilor în casa de copii, deoarece oferă posibilitatea dezvoltării personalității copiilor într-un

mediu firesc al familiei. Dar, pentru păstrarea acestui mediu, se cere ocrotirea secretului adopției, inclusiv ocrotirea pe cale penală.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 204 din CP al RM îl formează relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea secretului adopției. În subsidiar, în cazul modalității de la lit. b) din alin. (2) al art. 204 din CP al RM, pot fi vătămate relațiile sociale cu privire la sănătatea sau viața persoanei.

Infracțiunea analizată este lipsită, de regulă, de obiect material. Totuși, un asemenea obiect există când divulgarea se referă la un document ce conține date sau informații care nu sunt destinate publicității, obiectul material constând în acel document.

Victimă a divulgării secretului adopției poate fi copilul adoptat, părinții adoptatori sau unul dintre părinții adoptatori.

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 204 din CP al RM se exprimă în fapta prejudiciabilă care se concretizează în acțiunea de divulgare a secretului adopției.

Divulgarea poate fi făcută pe cale verbală sau în scris. La calificare nu are importanță dacă datele sau informațiile privitoare la adopție, care nu sunt destinate publicității, au fost transmise unei singure persoane, câtorva persoane sau unui cerc larg de persoane.

O condiție obligatorie pentru tragerea făptuitorului la răspundere penală pentru divulgarea secretului adopției este ca divulgarea să se facă contrar voinței adoptatorului. Întrucât soții-adoptatori au drepturi și obligații egale în raport cu copilul adoptat, prin "voința adoptatorului" trebuie de înțeles voința comună a soților-adoptatori. Datorită acestui fapt, dacă divulgarea secretului adopției va fi săvârșită de către unul dintre soți, fără a avea acordul celuilalt, primul va trebui tras la răspundere potrivit art. 204 din CP al RM.

Astfel, dreptul copilului de a-și cunoaște părinții biologici, proclamat de Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, poate fi exercitat doar cu consimțământul adoptatorului. În această idee se înscrie și prevederea de la art. 30 al Convenției asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale[7], conform căreia autoritățile competente ale unui stat contractant (inclusiv ale Republicii Moldova) asigură accesul copilului sau al reprezentantului său la informațiile pe care le dețin cu privire la originea copilului – în special cele în legătură cu identitatea mamei și a tatălui său, precum

[7] Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, vol. 15, Chișinău, Moldpres, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1999, p. 81-95.

și datele despre trecutul medical al copilului și al familiei sale – cu îndrumări corespunzătoare, doar în măsura permisă de legea statului lor.

Infracțiunea analizată este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul în care datele sau informațiile despre adopție au devenit cunoscute cel puțin unei singure persoane, care nu avea dreptul să le cunoască.

Latura subiectivă a infracțiunii de divulgare a secretului adopției se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele infracțiunii date constau, de cele mai multe ori, în interesul material, răzbunare, invidie etc.

Subiectul infracțiunii de la art. 204 din CP al RM este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

Agravarea răspunderii penale pentru divulgarea secretului adopției este prevăzută, conform alin. (2) al art. 204 din CP al RM, dacă această faptă: a) a fost săvârșită de o persoană obligată să păstreze faptul adopției ca un secret profesional sau de serviciu; b) s-a soldat cu urmări grave.

Pot fi obligați să păstreze faptul adopției preoții, ca pe un secret profesional (în ce privește secretul confesiunii); ca pe un secret de serviciu: judecătorul; unii participanți la procesul judiciar de încuviințare a adopției copilului (de exemplu, procurorul); reprezentantul organului de tutelă și curatelă; reprezentantul organului de stare civilă; reprezentantul Comitetului pentru înfiere al Republicii Moldova; notarul; persoana cu funcție de răspundere din cadrul instituției pentru educația copiilor orfani etc.

Prin "urmări grave" se are în vedere: moartea sau sinuciderea copilului adoptat sau a adoptatorului; vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății acestora etc. Între aceste urmări și divulgarea secretului adopției trebuie să existe o legătură de cauzalitate. Față de survenirea acestor urmări, făptuitorul trebuie să manifeste imprudență.

§5. Abuzul părinților și altor persoane la adopția copiilor

În conformitate cu lit. d) a art. 21 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, statele-părți, care acceptă și/sau autorizează adopția, se vor asigura că interesul superior al copilului este rațiunea primordială în materie și vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a asigura ca, în cazul adopției în străinătate, încredințarea copilului să nu se traducă printr-un profit material nedatorat persoanelor responsabile de aceasta.

De asemenea, potrivit art. 4 din Convenția asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale, adopțiile nu pot avea loc decât dacă autoritățile competente ale statului de origine s-au asigurat inclusiv de

faptul că consimțămintele nu au fost obținute prin contraplată sau contraprestație de orice fel.

Tocmai în vederea implementării acestor prevederi și a altor prevederi similare, legiuitorul a ținut să stabilească bariere juridico-penale în calea comerțului cu copii, care este camuflat sub forma adopției internaționale sau naționale a acestor copii. Mai ales în condițiile de sărăcie accentuată, în care trăiesc mulți dintre părinți, este foarte accesibilă exploatarea vulnerabilității acestora. Dar perceperea copilului adoptat în calitate de marfă (indiferent de noblețea scopurilor care se doresc a fi atinse) compromite din start întregul proces al adopției și îi descalifică pe potențialii adoptatori în ce privește calitățile lor de părinți pentru copilul respectiv.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 205 din CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la acordarea dezinteresată a consimțământului pentru adopția copilului.

Această infracțiune are ***obiect material*** atunci când recompensa pentru consimțământul la adopție sau în alte scopuri legate de adopție are o natură corporală.

În general, prin “recompensă sub orice formă” se înțelege: ofertele, banii, titlurile de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, serviciile, privilegiile sau avantajele ce nu i se cuvin făptuitorului.

Recompensa sub orice formă trebuie să fie necuvenită (nedatorată) făptuitorului, adică acesta să nu fie îndreptățit a o primi în baza unui temei legal. Totodată, recompensa sub orice formă este primită, de către făptuitor, cu titlu de contraechivalent al conduitei pe care se angajează să-l aibă, adică pentru darea consimțământului la adopție sau în alte scopuri legate de adopție. La calificare, nu contează mărimea recompensei respective, la fel și forma acesteia.

Victimă a infracțiunii de la art. 205 din CP al RM este copilul care se adoptă.

Latura obiectivă a abuzului părinților și altor persoane la adopția copiilor se exprimă în fapta prejudiciabilă care se manifestă prin acțiunea de primire a unei recompense sub orice formă.

Prin “primire” se înțelege luarea în posesie a unui obiect, care se înmânează sau se dăruiește, ori încasarea unei sume de bani.

În cazul primirii unei recompense sub orice formă, inițiativa comiterii infracțiunii aparține celui care dă recompensa: pentru a primi ceva, trebuie mai întâi să dai ceva. Darea recompensei sub orice formă trebuie calificată ca instigare la infracțiunea analizată.

La calificare nu contează când a fost primită recompensa sub orice formă: până la sau concomitent cu darea consimțământului la adopție sau cu

săvârşirea altor fapte legate de adopţie. Dacă recompensa respectivă a fost primită, sub orice formă, după darea consimţământului la adopţie sau după săvârşirea altor fapte legate de adopţie, fără să fi existat vreo solicitare prealabilă – în adresa părinţilor, a tutorelui (curatorului), a altui ocrotitor legal al copilului, ori a altei persoane –fapta nu poate fi calificată conform art. 205 din CP al RM. În această situaţie, primirea recompensei se face în calitate de acceptare a mulţumirii adoptatorului, nu pentru faptul de acordare de către acesta a consimţământului la adopţie sau în alte scopuri legate de adopţie.

Nu are relevanţă dacă făptuitorul primeşte recompensa sub orice formă în mod direct, adică el însuşi, sau indirect, adică prin intermediul unui mijlocitor. Mijlocitorul acţionează în numele făptuitorului şi cu intenţia de a-l ajuta, având calitatea de complice la infracţiunea prevăzută la art. 205 din CP al RM. Dacă mijlocitorul acţionează în numele potenţialului adoptator, cu intenţia de a-l ajuta, el va avea calitatea de complice la instigare la infracţiunea examinată.

Infracţiunea de la art. 205 din CP al RM este o infracţiune formală. Ea se consideră consumată din momentul primirii cel puţin a unei părţi din recompensa sub orice formă.

Latura subiectivă a abuzului părinţilor şi altor persoane la adopţia copiilor se exprimă, în primul rând, în vinovăţie sub formă de intenţie directă. Motivele infracţiunii pot fi diferite, dar, de cele mai dese ori, ele se manifestă prin interesul material. Scopul infracţiunii este nu unul oarecare, ci special: scopul de-a da consimţământul la adopţie sau un alt scop legat de adopţie.

În lipsa unei specificări a legiuitorului, trebuie să recunoaştem că se are în vedere o adopţie internaţională sau o adopţie naţională. Adopţia nu poate fi încuviinţată în lipsa consimţământului liber exprimat în formele legale cerute, care a fost dat sau constatat în scris.

În ce priveşte noţiunea "alt scop legat de adopţie", se are în vedere situaţia când, de exemplu, părinţii (tutorele, curatorul, adoptatorul) mamei minore necăsătorite a copilului care urmează a fi adoptat sunt obligaţi, aşa cum rezultă din prevederile art. 21 şi art. 22 ale Codului civil al Republicii Moldova (adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 6.06.2002[8]), să încuviinţeze acţiunile minorei respective, care încă nu dispune de capacitate de exerciţiu deplină. În această ipoteză, mama minoră exprimă în mod personal consimţământul pentru adopţia copilului ei, însă, pentru ca consimţământul acesteia să fie valabil, se cere încuviinţarea prealabilă din partea ocrotitorilor legali menţionaţi.

8 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 82-86, 2002.

Pentru calificare nu este obligatorie realizarea scopului nominalizat mai sus.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. De asemenea, calitatea specială a subiectului reclamă ca acesta să facă parte din una dintre următoarele categorii: a) părinte; b) tutore (curator); c) alt ocrotitor legal al copilului; d) altă persoană.

Prin "alt ocrotitor legal al copilului" se are în vedre părintele educator dintr-o casă de copii de tip familial.

Prin "altă persoană" trebuie de înțeles: ocrotitorul legal al minorei necăsătorite, care este mama copilului ce urmează a fi adoptat; soțul adoptatorului etc. Din această categorie nu poate face parte copilul adoptat, deoarece calitatea de victimă este incompatibilă cu cea de subiect.

Secțiunea a III-a. INFRACȚIUNI CONTRA MINORILOR

§1. Traficul de copii

Necesitatea criminalizării traficului de copii este dictată de amploarea pe care a înregistrat-o acest fenomen, în ultimii ani, în Republica Moldova, punând în pericol chiar securitatea demografică a țării noastre. Adoptarea incriminării privind această faptă este efectul direct al angajării Republicii Moldova, pe plan internațional, să prevină și să combată pe toate căile, inclusiv prin intermediul mijloacelor juridico-penale, proliferarea traficului de copii.

Astfel, conform principiului 9 din Declarația ONU a drepturilor copilului[9], copilul va fi ocrotit împotriva tuturor formelor de neglijare, cruzime și exploatare. El nu va fi obiect de trafic, sub nici o formă.

În același spirit, art. 30 al Legii privind drepturile copilului prevede că statul ia toate măsurile necesare pentru a preveni răpirea, vânzarea și traficul de copii în orice scop și în orice formă. De asemenea, potrivit alin. (5) al art. 11 din aceeași lege, antrenarea forțată, sub orice formă, a copilului în câmpul muncii atrage răspunderea juridică.

Conform art.4 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, nimeni nu poate fi ținut în sclavie sau în condiții de aservire; nimeni nu poate fi constrâns să execute o muncă forțată sau obliga-

---

[9] I. Vida, *Drepturile omului în reglementări internaționale*, București, Lumina Lex, 1999, p. 245-247.

torie. Prevederi similare cu acestea se conțin în art. 8 al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice.

De asemenea, în corespundere cu lit. d) a art. 1 din Convenția suplimentară privitoare la abolirea sclavajului, a traficului de sclavi și a instituțiilor și practicilor similare sclavajului, fiecare din statele-părți la prezenta Convenție va lua toate măsurile pentru abolirea oricărei instituții sau practici, în virtutea căreia un copil este dat, fie de către părinții săi sau de către unul din ei, fie de către tutorele său, unui terţ, cu sau fără plată, în vederea exploatării persoanei sau muncii acestui copil.

În fine, dar nu în ultimul rând, conform art.34 din Convenția cu privire la drepturile copilului, statele-părți se angajează să protejeze copilul contra oricărei forme de exploatare sexuală și de violență sexuală. În acest scop, statele vor lua în special toate măsurile corespunzătoare pentru a împiedica: a) incitarea copiilor să se dedea sau să fie constrânși să se dedea la o activitate sexuală ilegală; b) exploatarea copiilor în scopul prostituției sau al altor practici ilegale; c) exploatarea copiilor în scopul producției de spectacole sau de materiale cu caracter pornografic. La fel, potrivit art. 38 din aceeași Convenție, statele-părți vor lua toate măsurile posibile pentru a se asigura că persoanele care nu au atins vârsta de cincisprezece ani nu vor participa direct la ostilități militare.

Având în vedere cele sus-menționate, considerăm că ***obiectul juridic special*** al infracțiunii prevăzute la art. 206 din CP al RM are un caracter multiplu. Astfel, obiectul juridic *principal* al acestei infracțiuni îl constituie relațiile sociale cu privire la dezvoltarea fizică, psihică, spirituală și intelectuală a minorului; obiectul juridic *secundar* al traficului de copii îl formează relațiile sociale cu privire la libertatea fizică a minorului.

În cazul modalităților agravate de la alin. (2) și lit. d) din alin. (3) al art. 206 din CP al RM, traficul de copii adoptă forma unei infracțiuni complexe. În această ipoteză, obiectul juridic secundar poate cuprinde, în plus, relațiile sociale cu privire la libertatea psihică, cinstea, demnitatea, integritatea corporală, sănătatea, inviolabilitatea sexuală sau viața minorului.

În cazul modalităților agravate specificate, traficul de copii poate avea ***obiect material***, care constă în corpul persoanei.

Victima infracțiunii examinate are o calitate specială. Ea nu poate fi decât persoana care la momentul săvârșirii infracțiunii nu a împlinit vârsta de 18 ani. Prin aceasta, traficul de copii se deosebește de infracțiunea prevăzută la art. 165 din CP al RM.

În conformitate cu alin. (4) al art. 206 din CP al RM, victima traficului de copii este absolvită de răspunderea penală pentru infracțiunile săvârșite de ea

în legătură cu această calitate procesuală, dacă a acceptat colaborarea cu organul de urmărire penală în cauza dată.

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 206 din CP al RM se exprimă în fapta prejudiciabilă, care se concretizează în acțiune. Această acțiune se poate înfățișa sub oricare din următoarele modalități alternative de realizare: 1) recrutarea unui copil; 2) transportarea unui copil; 3) transferul unui copil; 4) adăpostirea unui copil; 5) primirea unui copil; 6) darea sau primirea unor plăți ori beneficii pentru obținerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra copilului.

Noțiunile care desemnează aceste modalități au fost definite cu prilejul analizei infracțiunii prevăzute la art. 165 din CP al RM. De aceea, în vederea evitării repetărilor inutile, facem trimitere la explicațiile de rigoare, ținându-se cont și de particularitățile traficului de copii.

Infracțiunea examinată este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul obținerii controlului asupra facultății victimei de a se deplasa nestingherit în spațiu.

Latura subiectivă a infracțiunii de la art. 206 din CP al RM se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele infracțiunii pot fi diverse, dar, de cele mai multe ori, se concretizează în interesul material. Scopul traficului de copii este unul special, deoarece se poate prezenta doar în vreuna din următoarele forme: a) scopul exploatării sexuale, comerciale și necomerciale, în prostituție sau în industria pornografică; b) scopul exploatării prin muncă sau servicii forțate; c) scopul exploatării în sclavie sau în condiții similare sclaviei, inclusiv în cazul adopției ilegale; d) scopul folosirii în conflicte armate; e) scopul folosirii în activitatea criminală; f) scopul prelevării organelor sau țesuturilor pentru transplantare; g) scopul abandonării în străinătate.

Putem observa că doar cu excepția ultimei din formele sus-menționate, toate celelalte sunt amintite la determinarea scopului infracțiunii prevăzute la art. 165 din CP al RM. În această ordine de idei, facem trimitere la explicațiile corespunzătoare privitoare la infracțiunea dată.

Cât privește scopul abandonării în străinătate, conținutul noțiunii "abandonare în străinătate" va fi supus analizei cu prilejul examinării infracțiunii de la art. 207 din CP al RM.

Subiectul faptei incriminate la art. 206 din CP al RM este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

În legătură cu prevederile de la alin. (2) al art. 206 din CP al RM, trebuie de menționat, înainte de toate, că circumstanțele specificate la lit. a)-f) ale acestui alineat au menirea să agraveze răspunderea penală a făptuitorului. În afară de aceasta, este necesar a consemna că, de fapt, la aceste prevederi sunt indicate

modalitățile alternative ale acțiunii adiacente. Astfel, conchidem că latura obiectivă a faptei prevăzute la alin. (2) al art. 206 din CP al RM are o structură complexă (în comparație cu fapta de la alineatul (1) al aceleiași norme). De aceea, latura obiectivă a faptei prevăzute la acest alineat va fi întregită când oricăreia din cele șase modalități ale acțiunii principale (nominalizate la alineatul (1) al aceleiași norme) i se va adăuga oricare din cele șase modalități ale acțiunii adiacente (indicate la lit. a)-f) din alin. (2) al art. 206 din CP al RM).

La lit. a) din alin. (2) al art. 206 din CP al RM, acțiunea adiacentă constă în aplicarea violenței fizice sau psihice asupra copilului. Noțiunile de violență fizică și violență psihică au fost analizate anterior. În contextul modalității examinate, prin "violență fizică" se are în vedere vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale sau a sănătății, maltratarea intenționată sau alte acte de violență. În cazul vătămării intenționate grave sau medii a integrității corporale sau a sănătății, calificarea trebuie făcută prin concurs: art. 206 (cu excepția lit. a) din alin. (2)) și art. 151 sau art.152 din CP al RM. Această soluție se impune datorită faptului că, în cazul modalității de la lit. d) din alin. (3) al art. 206 din CP al RM, făptuitorul manifestă imprudență față de vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

În situația în care făptuitorul aplică violența psihică, calificarea suplimentară conform art. 155 din CP al RM nu este necesară.

La lit. b) din alin. (2) al art. 206 din CP al RM, acțiunea adiacentă constă în abuzul sexual asupra copilului sau în exploatarea sexuală comercială și necomercială a acestuia. Prin "abuz sexual" trebuie de înțeles: acțiunile violente cu caracter sexual; constrângerea la acțiuni cu caracter sexual; raportul sexual cu o persoană care nu a atins vârsta de 16 ani; acțiunile perverse. În această ipoteză, nu este necesară calificarea suplimentară conform art. 172, 173, 174 sau art. 175 din CP al RM.

Noțiunea "exploatarea sexuală comercială și necomercială" a fost deja supusă investigării cu prilejul examinării infracțiunii de la art. 165 din CP al RM.

La lit. c) din alin. (2) al art. 206 din CP al RM, acțiunea adiacentă se poate înfățișa sub oricare dintre următoarele forme cu caracter alternativ: 1) aplicarea torturii, a tratamentelor inumane sau degradante; 2) violul; 3) profitarea de dependența fizică a copilului; 4) folosirea armei; 5) amenințarea cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei copilului sau altor persoane.

În contextul traficului de copii, tortura, tratamentele inumane sau degradante se aplică, ca și în cazul traficului de ființe umane, în scopul de a asigura subordonarea victimei. În vederea interpretării conceptului "aplicarea torturii, a tratamentelor inumane sau degradante pentru a asigura subordonarea copi-

lului”, trimitem la explicațiile de rigoare privind fapta de la lit. e) din alin. (2) al art. 151 din CP al RM și de la lit. f) din alin. (2) al art. 165 din CP al RM.

Cât privește noțiunea de viol, aceasta a fost analizată la examinarea infracțiunii de la art. 171 din CP al RM.

Pentru a evita repetările inutile, la interpretarea celorlalte forme, sub care se poate înfățișa acțiunea adiacentă de la lit. c) din alin. (2) al art. 206 din CP al RM, este plauzibilă o abordare similară celeia efectuate cu privire la modalitatea de la lit. f) din alin. (2) al art. 165 din CP al RM.

La lit. d)-f) din alin. (2) al art. 206 din CP al RM, acțiunea adiacentă constă, respectiv, în:

– exploatarea în sclavie sau în condiții similare sclaviei;
– folosirea copilului în conflicte armate;
– prelevarea organelor sau țesuturilor pentru transplantare.

Nici aceste noțiuni nu necesită a fi investigate din nou, deoarece ne sunt cunoscute de la examinarea faptelor prevăzute la art. 167, alin. (1) al art. 165 și, respectiv, lit. l) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM.

În încheierea analizei agravantelor de la alin. (2) al art. 206 din CP al RM, nu putem să nu remarcăm faptul că unele dintre acestea reprezintă, de fapt, realizarea unor forme ale scopului special al traficului de copii, specificate la lit. a), b), c), d), f) din alin. (1) al art. 206 din CP al RM.

În ce privește circumstanțele agravante de la alin. (3) al art. 206 din CP al RM, acestea trebuie tratate în maniera în care agravantele similare au fost tratate anterior.

§2. Scoaterea ilegală a copiilor din țară

În conformitate cu art. 11 al Convenției cu privire la drepturile copilului, statele-părți (inclusiv Republica Moldova) vor lua măsuri pentru a combate acțiunile ilegale de deplasare și de împiedicare a reîntoarcerii copiilor în (din) străinătate. Tocmai în vederea creării unor garanții ponderabile ale protecției, acordate de Republica Moldova cetățenilor săi minori, oriunde s-ar afla aceștia, a fost adoptată norma de la art. 207 din CP al RM.

Obiectul juridic special al infracțiunii de scoatere ilegală a copiilor din țară îl constituie relațiile sociale cu privire la ieșirea din Republica Moldova și aflarea în străinătate, în condiții de legalitate, a minorului (copilului).

Întrucât atingerea adusă obiectului juridic special se face fără o influențare nemijlocită infracțională asupra corpului persoanei minore, infracțiunea analizată nu are obiect material.

Victimă a infracțiunii prevăzute la art. 207 din CP al RM este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii nu a atins vârsta de 18 ani, indiferent este ea cetățean al Republicii Moldova, cetățean al unui alt stat, sau apatrid.

Latura obiectivă a infracțiunii examinate se exprimă în fapta prejudiciabilă care se concretizează în: a) acțiunea de scoatere a copilului din țară; b) inacțiunea de abandonare a copilului în străinătate.

Scoaterea copilului din țară reprezintă strămutarea (trecerea) de facto a copilului peste frontiera de stat a Republicii Moldova într-o oricare altă țară străină. Pentru ca scoaterea copilului din țară să fie susceptibilă de a fi calificată potrivit art. 207 din CP al RM, această scoatere a copilului trebuie să fie ilegală. Caracterul de ilegalitate a acțiunii de scoatere a copilului din țară se datorează mijloacelor sau metodelor de săvârșire a infracțiunii: acte false sau o oarecare cale ilegală.

Prin "acte" se au în vedere, înainte de toate, actele de identitate. Astfel, conform Legii cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 9.11.1994[10], cetățenii Republicii Moldova și apatrizii, domiciliați pe teritoriul ei, au dreptul de a ieși din Republica Moldova în baza pașaportului, iar refugiații – în baza documentului de călătorie, eliberat de organele competente; cetățenii străini pot ieși din Republica Moldova în baza actelor de identitate naționale în vigoare și a actelor prin care se acordă dreptul de ieșire din Republica Moldova.

Potrivit Legii privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 9.11.1994[11], pașaportul cetățeanului Republicii Moldova poate fi eliberat de la naștere; pașaportul pentru apatrizii care domiciliază permanent pe teritoriul Republicii Moldova poate fi eliberat de la naștere; documentul de călătorie se eliberează persoanelor cărora li s-a acordat statutul de refugiat, indiferent de vârstă; buletinul de identitate al cetățeanului Republicii Moldova se eliberează cetățenilor de la momentul nașterii pentru întrebuințare pe teritoriul țării sau peste hotarele ei, în conformitate cu acordurile internaționale.

Potrivit prevederilor ultimei din legile menționate, în toate tipurile de pașapoarte, excepție făcând cele de serviciu, și în documentele de călătorie se înscriu copiii titularului care nu au împlinit vârsta de 16 ani; în buletinele de identitate, cu termen de valabilitate de la naștere până la 10 ani, nu sunt necesare fotografia și semnătura personală a titularului.

---

[10] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 6, 1995.

[11] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 9, 1995.

În afară de actele de identitate, în contextul infracțiunii de la art. 207 din CP al RM, prin “acte” se are în vedere: a) cererea reprezentantului legal al persoanei în vârstă de până la 18 ani, în temeiul căreia această persoană poate beneficia de eliberarea pașaportului sau a documentului de călătorie, pentru a ieși din Republica Moldova; b) consimțământul, legalizat notarial, al persoanei având vârsta de la 10 la 18 ani, care pleacă să domicilieze în străinătate cu unul dintre părinții săi; c) declarația legalizată notarial a reprezentantului legal al minorului care iese din Republica Moldova, privind desemnarea însoțitorului acestui minor; d) consimțământul exprimat prin declarație, al ambilor părinți ai minorului, ale căror semnături se legalizează notarial, cu privire la domicilierea minorului în străinătate etc.

Pentru a constitui mijloacele de comitere a infracțiunii prevăzute la art. 207 din CP al RM, actele trebuie să fie false, adică să aibă modificată, în mod ilegal, o parte din conținutul lor (prin: adăugire de text; răzuire de text; corectare sau nimicire a unei părți din textul autentic; introducerea datelor suplimentare; semnarea în locul unei alte persoane; inserarea imprimatei unei ștampile false etc.) sau să fie fabricate pe cale ilegală în întregime.

În calitate de metode de săvârșire a scoaterii ilegale a copiilor din țară pot fi menționate următoarele căi ilegale: scoaterea copiilor din țară în lipsa unor documente obligatorii sau cu folosirea unor documente nule, cu termenul expirat, străine etc.; ascunderea copiilor în locuri special pregătite sau adaptate din mijloacele de transport etc.

Mai sus, am menționat că fapta prejudiciabilă analizată se poate exprima și în inacțiunea de abandonare a copilului în străinătate.

Abandonarea copilului în străinătate constă în părăsirea copilului pe teritoriul unui stat străin şi în nereîntoarcerea acestuia pe teritoriul Republicii Moldova, atunci când această reîntoarcere este obligatorie. Abandonarea copilului în străinătate are loc ca urmare a scoaterii legale (de exemplu, într-o excursie) a acestuia din Republica Moldova.

Așa cum rezultă din dispoziția art. 207 din CP al RM, abandonarea copilului în străinătate, prevăzută în această dispoziție, trebuie deosebită de abandonarea copilului în străinătate, prevăzută în dispoziția art. 206 din CP al RM. În calitate de criteriu de deosebire este indicat scopul făptuitorului, ceea ce este incorect: în cazul traficului de copii, abandonarea copilului în străinătate reprezintă ea însăși un scop, nu o manifestare a realității obiective. În fapt, voința legiuitorului trebuie interpretată în felul următor: dacă recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unui copil ori darea sau primirea unor plăți ori beneficii pentru obținerea consimțământului unei persoane, care deține controlul asupra copilului, s-a efectuat în scopul aban-

donării în străinătate, cele comise trebuie calificate doar conform art. 206 din CP al RM, fără o calificare suplimentară potrivit art. 207 din CP al RM, chiar dacă scopul sus-amintit se va realiza în practică. Sau altfel: dacă abandonarea copilului în străinătate este însoțită de oricare din modalitățile alternative de la alin. (1) al art. 206 din CP al RM, făptuitorul trebuie tras la răspundere numai în conformitate cu art. 206 din CP al RM.

Infracțiunea prevăzută la art. 207 din CP al RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul trecerii de facto a copilului peste frontiera de stat a Republicii Moldova sau din momentul părăsirii copilului pe teritoriul unui stat străin, atunci când făptuitorul nu intenționează să-l reîntoarcă.

Latura subiectivă a infracțiunii de la art. 207 din CP al RM se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele infracțiunii date pot fi dintre cele mai diverse: răzbunarea, interesul material, năzuința de a scăpa de copil etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

Însă, pentru a putea fi subiectul infracțiunii prevăzute la art. 207 din CP al RM, persoana trebuie să mai dispună și de anumite calități speciale. Această cerință rezultă din prevederile de la alin. (5) al art. 11 al Legii cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova: "Responsabili pentru viața, sănătatea și asigurarea drepturilor și intereselor persoanelor în vârstă de până la 18 ani, care au ieșit din țară, sunt reprezentanții legali ai acestora. În lipsa reprezentanților legali în cadrul unor grupe organizate, răspunderea o poartă conducătorii grupelor".

Așadar, subiectul special al scoaterii ilegale a copiilor din țară poate fi: a) părintele (părinții); b) alți reprezentanți legali; c) conducătorii grupelor organizate de copii.

Prin "alți reprezentanți legali" trebuie de înțeles persoanele care, în virtutea legii, îi înlocuiesc pe părinți în exercitarea unor drepturi sau obligații (tutore, curator, părintele educator etc.).

§3. Atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale

După cum rezultă din prevederile art. 17 al Convenției cu privire la drepturile copilului, copilul are dreptul să fie protejat împotriva informațiilor și materialelor care dăunează dezvoltării sale sociale, spirituale și morale. Realizarea acestui drept este una dintre condițiile formării corecte a personalității copilului. În virtutea acestui fapt, activitatea statului în contextul politicii

sociale de îmbunătățire a situației copiilor constă nu numai în descoperirea și consolidarea eficacității factorilor, favorabili mai ales pentru formarea personalității, dar și în neutralizarea și eradicarea, pe cât este posibil, a influențelor indezirabile pentru scopurile de educație. Una dintre manifestările acestor influențe este atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.

Pericolul social al acestei infracțiuni se exprimă în aceea că, sub influența unei persoane adulte, minorul, caracterizat prin vulnerabilitate sporită, absoarbe și repetă informația și actele de conduită care, din punctul de vedere al normelor penale și etice, nu sunt încuviințate de societate.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 208 din CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la dezvoltarea socială, spirituală și morală a minorului.

În cazul în care atingerea asupra obiectului juridic special se face pe calea influențării nemijlocite infracționale asupra corpului persoanei minore (de exemplu, pe calea aplicării violenței fizice), acesta va forma obiectul material al infracțiunii analizate.

Victimă a infracțiunii de la art. 208 din CP al RM este persoana fizică care la momentul comiterii infracțiunii nu a împlinit vârsta de 18 ani.

Latura obiectivă a infracțiunii examinate se exprimă în fapta prejudiciabilă care se concretizează în acțiune. Această acțiune se poate înfățișa prin oricare din următoarele trei modalități: 1) atragerea minorilor la activitatea criminală; 2) instigarea minorilor la săvârșirea infracțiunilor; 3) determinarea minorilor la săvârșirea unor fapte imorale (cerșetorie, jocuri de noroc, desfrâu etc.).

Atragerea minorilor la activitatea criminală reprezintă influențarea neconcretizată asupra minorului, prin manipularea psihologică a acestuia, când i se înrădăcinează în conștiință modul criminal de viață sau când se întreprinde o racolare a acestuia în rândurile lumii interlope.

Instigarea minorilor la săvârșirea infracțiunilor constituie o influențare concretizată asupra minorului, când făptuitorul dorește să-i creeze acestuia o intenție de sine stătătoare de a săvârși o infracțiune.

O astfel de influențare poate fi exercitată prin diverse metode: îndemnare; asigurare de nepedepsire; măgulire; intimidare; oferirea unei recompense materiale; înșelare; provocarea sentimentului răzbunării, al invidiei etc. Totodată, se are în vedere influențarea activă asupra minorului, și nu o simplă tolerare de către făptuitor a participării minorului la săvârșirea infracțiunii.

Algoritmul calificării cazurilor de instigare a minorilor la săvârșirea infracțiunilor poate fi prezentat în felul următor:

a) dacă făptuitorul influențează asupra unui minor, pasibil de răspundere penală, care a săvârșit infracțiunea de sine stătător, la instigarea făptuitorului, atunci ultimul trebuie tras la răspundere conform art. 208 din CP al RM și pentru instigare la infracțiunea care a fost săvârșită de către minor; minorul trebuie tras la răspundere pentru infracțiunea pe care a săvârșit-o;
b) dacă, într-o situație similară, infracțiunea este săvârșită de către minor, împreună cu făptuitorul, atunci ultimul va trebui să răspundă potrivit art. 208 din CP al RM, precum și pentru coautoratul la infracțiunea concretă respectivă; minorului îi va fi incriminat coautoratul la infracțiunea concretă respectivă; dacă norma privind infracțiunea concretă respectivă conține prevederea referitoare la modalitatea agravată "de două sau mai multe persoane", agravanta dată este incriminată atât făptuitorului, cât și minorului;
c) dacă, într-o situație similară, minorul nu a dus până la capăt executarea infracțiunii, din cauze independente de voința lui, făptuitorul trebuie să răspundă pentru infracțiunea de la art. 208 din CP al RM, precum și pentru tentativă la infracțiunea concretă respectivă; minorul va trebui să răspundă pentru tentativă la infracțiunea concretă respectivă; în plus, dacă există o astfel de posibilitate, amândurora le va fi incriminată agravanta "de două sau mai multe persoane";
d) dacă, într-o situație similară, minorul nu a încercat să săvârșească infracțiunea la care este instigat, făptuitorul trebuie tras la răspundere în conformitate cu art. 208 din CP al RM, precum și pentru pregătirea infracțiunii concrete respective;
e) dacă făptuitorul influențează asupra unui minor, care nu este pasibil de răspundere penală, atunci în cazul în care acest minor săvârșește, de sine stătător sau împreună cu făptuitorul, o faptă penală, făptuitorul va fi tras la răspundere conform art. 208 din CP al RM, precum și în calitate de autor al infracțiunii concrete respective (cu imputarea, dacă incriminarea respectivă o permite, a circumstanței agravante "de două sau mai multe persoane");
f) dacă, într-o situație similară, minorul nu a încercat să săvârșească infracțiunea la care era instigat, făptuitorul va fi tras la răspundere numai conform art. 208 din CP al RM.

În cazul determinării minorilor la săvârșirea unor fapte imorale, acțiunea făptuitorului este îndreptată spre a-l face pe minor să se decidă de a lua parte la cerșetorie, jocuri de noroc, desfrâu etc.

Prin “cerșetorie” se înțelege apelarea sistematică de către o persoană, care nu are un venit stabil, la mila publicului, pentru a obține de la el bani sau alte bunuri.

În conformitate cu Legea cu privire la jocurile de noroc, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 18.02.1999[12], prin “joc de noroc” se înțelege jocul desfășurat conform regulilor, participarea la care permite a câștiga bani, alte bunuri sau drepturi patrimoniale, iar rezultatul este generat, în întregime sau în parte, de evenimente aleatorii.

Potrivit prevederilor aceleiași legi, participarea la jocurile de noroc (cu excepția loteriilor și a jocurilor de abilitate) a persoanelor fizice care nu au împlinit vârsta de 18 ani se interzice. Așadar, determinarea minorilor la participare la loterie sau la jocuri de abilitate nu intră sub incidența art. 208 din CP al RM.

Prin “desfrâu” se are în vedere practicarea prostituției. În această ipoteză, legiuitorul determină ca cele comise să fie calificate suplimentar conform lit. a) din alin. (2) al art. 220 din CP al RM. În acest sens, atenționăm că dublarea celor două prevederi legale – art. 208 din CP al RM și lit. a) al alin. (2) al art. 220 din CP al RM – contravine principiului înscris la alin. (2) al art. 7 din CP al RM.

Prin “alte fapte imorale” trebuie de înțeles faptele nepenale (contravențiile administrative, încălcările disciplinare, delictele civile etc.) care presupun o violare a normelor etice curente.

Infracțiunea prevăzută la art. 208 din CP al RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul influențării asupra minorului, indiferent dacă acesta a săvârșit sau nu vreo infracțiune sau faptă imorală.

Latura subiectivă a infracțiunii analizate se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele infracțiunii date pot fi diferite, dar, de cele mai dese ori, se manifestă prin: năzuința făptuitorului de a-și înlesni activitatea infracțională, de a transmite experiența criminală acumulată etc.

Făptuitorul trebuie să fie informat despre calitatea de minor a victimei, sau, în virtutea circumstanțelor cazului, să poată și să fie obligată să prevadă aceasta.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 18 ani.

În conformitate cu alin. (2) al art. 208 din CP al RM, răspunderea penală se agravează dacă subiectul infracțiunii are una din următoarele calități speciale: a) părinte; b) pedagog; c) alt ocrotitor legal al copilului.

---

[12] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 50-52, 1999.

Prin “pedagog” se înțelege persoana abilitată prin lege să se ocupe de instruire și educație, care posedă cunoștințele necesare, ocupă o anumită funcție într-o instituție educațională sau prestează activitatea pedagogică individuală[13].

Prin “alt ocrotitor legal al copilului” (altul decât părinții) se are în vedere: adoptatorul, tutorele, curatorul, părintele educator.

În cazul agravantelor de la alin. (3) al art. 208 din CP al RM, este oportun a apela la explicațiile privind agravantele similare, specificate la infracțiunile care au fost analizate anterior. Precizăm că, în temeiul evaluării comparative a gradului de pericol social, este necesar să recunoaștem că noțiunea “aplicarea violenței” de la lit. a) din alin. (3) al art. 208 din CP al RM nu cuprinde și ipoteza vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății. Astfel, dacă metoda de influențare asupra minorului se va concretiza într-o asemenea vătămare a integrității corporale sau a sănătății, cele comise vor trebui calificate prin concurs: art. 208 (cu excepția lit. a) din alin. (3)) și art. 151 din CP al RM.

De asemenea, conform alin. (4) al art. 208 din CP al RM, răspunderea pentru infracțiunea analizată se agravează, dacă minorul a fost atras la săvârșirea nu a oricăror infracțiuni, ci a unora care se disting prin gradul lor de asocialitate și gradul lor de impact asupra personalității în formare a minorului: 1) constrângerea la acțiuni cu caracter sexual (art. 173 din CP al RM); 2) organizarea ori întreținerea speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope (art. 219 din CP al RM); 3) proxenetismul (art. 220 din CP al RM). Notele specifice ale ultimelor două infracțiuni sunt caracterizate *infra*.

§4. Atragerea minorilor la consumul ilegal de droguri, medicamente și alte substanțe cu efect narcotizant

Conform art. 33 din Convenția cu privire la drepturile copilului, statele-părți vor lua măsurile corespunzătoare pentru a proteja copiii contra folosinței ilicite a stupefiantelor și a substanțelor psihotrope, așa cum sunt acestea definite de convențiile internaționale pertinente. Totodată, potrivit prevederilor Legii privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și alte substanțe prihotrope, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 6.12.2001[14], politica statului este orientată spre crearea de condiții pentru implementarea în societate a principiilor etice, a scopurilor

---

[13] Ю. Е. Пудовичкин, *Ответственность за преступления против несовершеннолетних*, Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2002, с. 115.

[14] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 36-38, 2002.

și a strategiilor de acțiune privind eradicarea consumului ilicit de droguri și alte asemenea substanțe. Tocmai în vederea garantării executării acestor prevederi a fost criminalizată fapta prevăzută la art. 209 din CP al RM.

Obiectul juridic special al infracțiunii analizate îl constituie relațiile sociale cu privire la dezvoltarea socială, spirituală și morală a minorului.

În cazul în care atingerea adusă obiectului juridic special se face prin influențarea nemijlocită infracțională asupra corpului persoanei minore (de exemplu, în cazul aplicării violenței fizice), acesta formează ***obiectul material*** al infracțiunii date.

Victimă a infracțiunii prevăzute la art. 209 din CP al RM este persoana fizică care la momentul săvârșirii infracțiunii nu a împlinit vârsta de 18 ani.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la norma sus-amintită se exprimă în fapta prejudiciabilă, care constă în acțiunea de atragere a minorului la consumul ilegal de droguri, medicamente sau alte substanțe cu efect narcotizant.

În contextul analizat, drogurile, medicamentele sau alte substanțe cu efect narcotizant trebuie privite ca mijloace de comitere a infracțiunii, cu ajutorul cărora se influențează asupra victimei.

În conformitate cu Legea cu privire la circulația substanțelor narcotice și psihotrope și a precursorilor, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 6.05.1999[15], prin "drog" se înțelege substanța narcotică (stupefiant) sau psihotropă de origine naturală ori sintetică, preparat care conține o astfel de substanță, altă substanță, preparat medicinal sau inhalant chimic cu efecte narcotice sau prihotrope.

Potrivit Legii cu privire la medicamente, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 17.12.1997[16], prin "medicamente" se înțeleg substanțele sau amestecurile de substanțe autorizate, în modul stabilit, spre fabricare, import, export și utilizare, pentru a trata, atenua, preveni, diagnostica o boală ori simptomele lor la un om sau animal, precum și pentru a restabili, corija și modifica funcțiile organice ale acestora.

Prin "substanțe cu efect narcotizant" înțelegem substanțele care nu sunt incluse în listele substanțelor narcotice sau ale substanțelor psihotrope, dar care pot provoca narcotizarea[17]. Alcoolul nu face parte din rândul substanțelor cu efect narcotizant; aducerea minorului în stare de ebrietate este sancționată conform art. 169 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

---

15 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 73-77, 1999.

16 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 52-53, 1998.

17 Ю. Е. Пудовичкин, *op. cit.*, p. 123.

Consumul substanțelor amintite mai sus, la care este atrasă victima, trebuie să fie ilegal. Cu alte cuvinte, în fiecare caz concret, trebuie aduse probe având un suport legal că minorului îi era interzis să consume droguri, medicamente sau alte substanțe cu efect narcotizant.

Infracțiunea examinată este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul influențării exercitate asupra victimei, ca aceasta să consume drogurile, medicamentele sau alte substanțe cu efect narcotizant, indiferent dacă acest consum a avut loc sau nu.

Latura subiectivă a infracțiunii de la art. 209 din CP al RM se manifestă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele infracțiunii sunt variate, dar, de cele mai dese ori, se exprimă în interesul material, legat de transformarea minorului într-un client permanent al făptuitorului, căruia acesta îi va vinde substanțe cu efect narcotizant.

Subiectul infracțiunii analizate este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 18 ani.

Cele două agravante de la alin. (2) al art. 209 din CP al RM trebuie interpretate ca și agravantele similare de la infracțiunile anterior analizate.

§5. Antrenarea minorilor în acțiuni militare sau propaganda războiului în rândurile lor

În conformitate cu art. 20 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, orice propagandă în favoarea războiului este interzisă prin lege. Totodată, în art. 26 al Legii privind drepturile copilului se prevede că este interzisă antrenarea minorilor în acțiuni militare, precum și propagarea războiului și a violenței în rândurile copiilor. Anume pentru a asigura o mai bună eficiență în realizarea acestor principii a fost criminalizată fapta de la art. 210 din CP al RM.

Obiectul juridic special al infracțiunii examinate îl constituie relațiile sociale cu privire la dezvoltarea socială, spirituală și morală a minorului.

În situația în care antrenarea minorilor în acțiuni militare se face pe calea influențării nemijlocite infracționale asupra corpului persoanei minore (de exemplu, prin aplicarea violenței fizice), acesta formează ***obiectul material*** al infracțiunii de la art. 210 din CP al RM.

Victimă a infracțiunii este persoana fizică care la momentul săvârșirii infracțiunii nu a împlinit vârsta de 18 ani.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 210 din CP al RM este exprimată în fapta prejudiciabilă, care constă în acțiune. Această acțiune se

poate prezenta în oricare din cele două modalităţi alternative de realizare: 1) antrenarea minorilor în acţiuni militare; 2) propaganda războiului în rândurile minorilor.

Prin "antrenarea minorilor în acţiuni militare" se înţelege: desfăşurarea discuţiilor cu minorii despre oportunitatea şi avantajele participării lor în acţiuni militare; instruirea de luptă (fizică, psihologică şi de alt gen) a minorilor etc.

Prin "propaganda războiului în rândurile minorilor" se are în vedere: convingerea unui cerc nedeterminat de minori privind oportunitatea declanşării şi ducerii războiului; adresarea publică către persoanele minore concrete privind aceleaşi obiective. Metoda de propagandă (verbală, scrisă, intuitiv-demonstrativă etc.) nu importă la calificare.

Infracţiunea analizată este o infracţiune formală. Ea se consideră consumată din momentul influenţării asupra minorilor, indiferent dacă aceştia s-au implicat în acţiunile militare sau în cele de război.

Latura subiectivă a infracţiunii prevăzute la art. 210 din CP al RM se manifestă, în primul rând, prin vinovăţie sub formă de intenţie directă. Motivele infracţiunii pot fi variate, dar, de cele mai multe ori, se exprimă în năzuinţa de a pregăti rezerva de "carne de tun" pentru clica militaristă.

Subiectul infracţiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracţiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

Capitolul IX

INFRACȚIUNI CONTRA SĂNĂTĂȚII PUBLICE ȘI CONVIEȚUIRII SOCIALE

Secțiunea I. NOȚIUNEA, CARACTERIZAREA GENERALĂ ȘI TIPURILE INFRACȚIUNILOR CONTRA SĂNĂTĂȚII PUBLICE ȘI CONVIEȚUIRII SOCIALE

Sănătatea publică și conviețuirea socială reprezintă valori sociale de o deosebită importanță. În vederea prevenirii și combaterii lezării acestor valori, în cadrul art. 211-222, care alcătuiesc Capitolul VIII din Partea specială a Codului penal, se prevede răspunderea pentru infracțiunile contra sănătății publice și conviețuirii sociale.

Conform Legii Republicii Moldova privind asigurarea sanitaro-epidemiologică a populației, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 16.06.1993[1], prin "sănătate publică" se înțelege sistemul de măsuri orientate spre prevenirea bolilor, promovarea sănătății, sporirea potențialului fizic și psihic al omului prin canalizarea eforturilor societății spre asanarea mediului de viață, dirijarea cu bolile contagioase, educația pentru sănătate a fiecărui individ și promovarea modului sănătos de viață, organizarea asistenței medicale și de îngrijire, desăvârșirea mecanismului social privind accesul fieărui om la un standard adecvat de viață care asigură sănătatea.

Însă acesta este doar un aspect al conceptului de sănătate publică. De aceea, susținem opinia potrivit căreia sănătatea publică înseamnă, pe de o parte, totalitatea condițiilor și măsurilor menite să asigure cât mai deplin sănătatea unui grup social organizat – comună, oraș etc. – iar pe de altă parte, starea pe care acel grup o are sub aspectul sănătății sale[2].

Într-un alt context, prin "conviețuire socială" se înțelege mediul social care presupune contacte mai apropiate, directe, frecvente între oameni, a căror perturbare implică o suferință morală, cum sunt contactele care reclamă buna-cuviință și respectul reciproc, moralitatea publică și atitudinea grijulie față de patrimoniul natural și cultural.

---

[1] *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 9, 1993.

[2] V. Dongoroz și alții, *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială*, vol. IV, București, Editura Academiei, 1971, p. 588.

Așadar, ***obiectul juridic generic*** al infracțiunilor prevăzute în Capitolul VIII al Părții speciale a Codului penal este constituit din relațiile sociale referitoare la sănătatea publică și conviețuirea socială.

Fiecare din infracțiunile contra sănătății publice și conviețuirii sociale are și un obiect juridic special: relațiile sociale privitoare la netransmiterea unei boli venerice, lezate de infracțiunea de la art. 211 din CP al RM; relațiile sociale ce țin de necontaminarea cu maladia SIDA, lezate de infracțiunea prevăzută la art. 212 din CP al RM; relațiile sociale referitoare la acordarea competentă a asistenței medicale, alături de relațiile sociale privitoare la sănătatea sau, respectiv, viața pacientului, lezate de infracțiunea de la art. 213 din CP al RM etc.

Cele mai multe din infracțiunile în cauză au și un ***obiect material***. Astfel, de exemplu, obiectul material se regăsește la: infracțiunile prevăzute la art. 211, 212, 213, 214, 215, 216 din CP al RM (corpul unei persoane); infracțiunea de la art. 217 din CP al RM (substanțele narcotice sau psihotrope, precursorii ori plantele care conțin substanțe narcotice ori psihotrope); infracțiunea prevăzută la art. 218 din CP al RM (rețeta sau alte documente care permit obținerea preparatelor sau substanțelor narcotice ori psihotrope) etc.

Din perspectiva ***laturii obiective***, unele componențe de infracțiuni din Capitolul VIII al Părții speciale a Codului penal sunt materiale (în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 211, alin. (2), (3), (4) ale art. 212, 213, 214, 215, 216, lit. c) din alin. (2) al art. 220, 221 și 222 (parțial) din CP al RM). Alte asemenea componențe sunt construite ca fiind formale (în cazul infracțiunilor de la art. 217, 218, 219, 220 (cu excepția lit. c) din alin. (2)), 222 (parțial) din CP al RM. În sfârșit, în ipoteza săvârșirii faptei care este prevăzută la alin. (1) al art. 212 din CP al RM, se atestă indicii unei infracțiuni formal-materiale.

De asemenea, anumite infracțiuni contra sănătății publice și conviețuirii sociale se comit prin acțiuni sau inacțiuni (în situația faptelor penale de la art. 211, 212, 213, 221 din CP al RM), ori numai prin acțiuni (în cazul faptelor infracționale de la art. 214, 216, 217, 218, 219, 220 și 222 din CP al RM), ori numai prin inacțiuni (în ipoteza infracțiunii de la art. 215 din CP al RM).

Din punctul de vedere al ***laturii subiective***, majoritatea componențelor de infracțiuni contra sănătății publice și conviețuirii sociale se caracterizează prin intenție. Aceasta nu exclude manifestarea, de către făptuitor, a atitudinii imprudente vizavi de urmările prejudiciabile ale infracțiunii (de exemplu, în cazul faptelor penale de la art. 214, 216 din CP al RM). Alteori, făptuitorul, manifestând imprudență în raport cu urmările prejudiciabile ale infracțiunii, are o atitudine de imprudență (în situația infracțiunii de la art. 213 din CP al RM) sau de imprudență ori intenție (în ipoteza infracțiunii de la art. 215 din CP al RM) față de fapta prejudiciabilă.

De asemenea, la calificarea unor infracțiuni, este necesară stabilirea scopului special (în cazul faptei de la lit. c) din alin. (3) al art. 218 din CP al RM) sau a motivului special (în situația faptei de la lit. b) din alin. (2) al art. 222 din CP al RM).

Subiectul infracțiunilor contra sănătății publice și conviețuirii sociale este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunilor a atins, de regulă, vârsta de 16 ani. Numai în cazul infracțiunilor de la alin. (3) al art. 212 și alin. (2) și (3) ale art. 217 din CP al RM, vârsta minimă a răspunderii penale este de 14 ani. Este nevoie de accentuat că faptele infracționale de la art. 215-218 și 221 din CP al RM pot avea ca subiect și o persoană juridică ce desfășoară activitate de întreprinzător.

În ipoteza unor infracțiuni din Capitolul VIII al Părții speciale a Codului penal, făptuitorul trebuie să aibă calitățile unui subiect special (se au în vedere faptele prevăzute la alin. (4) al art. 212, art.213, 215, 218 din CP al RM).

Prin sintetizarea elementelor constitutive ale infracțiunilor în cauză, putem formula următoarea definiție: prin "infracțiuni contra sănătății publice și conviețuirii sociale" se înțeleg acele fapte prejudiciabile, săvârșite cu intenție sau din imprudență, care lezează, mai ales, relațiile sociale referitoare la sănătatea publică și conviețuirea socială, răspunderea penală pentru care se prevede în art. 211-222 din CP al RM.

Ținând seama, în principal, de interconexiunile mai strânse, care există între obiectele juridice speciale ale unor sau altor infracțiuni, prevăzute în Capitolul VIII al Părții speciale a Codului penal, putem distinge următoarele trei tipuri ale acestora:

a) infracțiuni contra sănătății publice (art. 211-216 din CP al RM);
b) traficul de substanțe narcotice, psihotrope sau de precursori (art. 217-219 din CP al RM);
c) infracțiuni care aduc atingere unor relații de conviețuire socială (art. 220-222 din CP al RM).

Secțiunea a II-a. INFRACȚIUNI CONTRA SĂNĂTĂȚII PUBLICE

§1. Transmiterea unei boli venerice

Varianta-tip a infracțiunii prevăzute la art. 211 din CP al RM constă în fapta persoanei care, știind că suferă de o boală venerică, o transmite altei persoane.

Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză îl reprezintă relațiile sociale referitoare la netransmiterea unei boli venerice.

Obiectul material al transmiterii unei boli venerice este corpul unei alte persoane.

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 211 din CP al RM include: a) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea (inacțiunea) de transmitere de către făptuitor a bolii venerice; b) urmările prejudiciabile sub formă de recepționare de către victimă a bolii venerice; c) legătura de cauzalitate între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Transmiterea bolii venerice se face pe calea: raportului sexual, a altor acte sau contacte sexuale; contactelor între părțile lezate ale corpului făptuitorului și corpul victimei; alimentării din aceeași veselă; folosirii aceluiași ștergar; a nerespectării altor reguli de igienă de către persoana care știe că suferă de o boală venerică etc.). În cazul când calea pe care s-a transmis boala venerică constituie o infracțiune privind viața sexuală, atunci calificarea se face conform lit. e) din alin. (2) al art. 171 sau lit. d) din alin. (2) al art. 172 din CP al RM.

Tipul bolii venerice (sifilisul, șancrul moale, blenoragia, boala Nicolas-Favre etc.) nu are însemnătate la calificarea faptei. Noțiunea de boală venerică nu trebuie confundată cu noțiunea de boală transmisă pe cale sexuală. Aceste două noțiuni sunt tangențiale, dar nu echivalente: boala venerică este o boală care poate fi transmisă inclusiv pe cale sexuală și care afectează cu precădere organele genitale ale persoanei. Iată de ce transmiterea hepatitelor virale B, C, D etc. nu poate fi calificată potrivit art. 211 din CP al RM.

Consimțământul victimei de a i se transmite boala venerică nu reprezintă un temei de liberare a făptuitorului de răspundere penală.

Eschivarea bolnavilor, care suferă de o boală venerică, de la examenul medical și de la tratamentul preventiv sau tăinuirea intenționată a sursei de contaminare cu o boală venerică nu pot atrage răspunderea penală. Aceste fapte se califică conform art. 45 sau 46 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Infracțiunea de transmitere a unei boli venerice este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul constatării, prin raportul de expertiză medico-legală, a recepționării de către victimă a bolii venerice. Expunerea primejdiei recepționării de către victimă a bolii venerice, care nu a fost rezultativă din cauze independente de voința făptuitorului, poate fi calificată conform art. 27 și 211 din CP al RM.

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 211 din CP al RM se caracterizează prin intenție directă sau indirectă. Motivele infracțiunii pot consta în: răzbunare, satisfacerea necesităților sexuale, năzuința de a discredita victima etc.

De asemenea, este necesar ca subiectul să știe că suferă de o boală venerică.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

Infracțiunea de transmitere a unei boli venerice se poate realiza numai dacă victima, în momentul săvârșirii infracțiunii, nu suferea de aceeași boală venerică pe care o are făptuitorul. Dacă ambele persoane sunt bolnave de boli venerice diferite, pe care și le transmit reciproc, fiecare din aceste persoane răspunde pentru fapta prevăzută la art. 211 din CP al RM.

Cele comise nu vor forma componența de transmitere a unei boli venerice, dacă persoana care a transmis boala dată, chiar știind că suferă de ea, a fost victima unei infracțiuni privind viața sexuală, deci a fost în imposibilitatea de a-și exprima voința ori de a se apăra, sau a fost constrânsă, astfel că a transmis fără voia sa boala de care suferea.

Varianta agravată a transmiterii unei boli venerice, prevăzută la alin. (2) al art. 211 din CP al RM, presupune săvârșirea acestei infracțiuni în prezența vreunei din următoarele circumstanțe:

a) repetat.

Se are în vedere săvârșirea a două sau mai multor infracțiuni de transmitere a unei boli venerice, cu condiția că persoana nu a fost condamnată pentru vreuna din ele și nu a expirat termenul de prescripție a tragerii la răspundere penală, stabilit la art. 60 din CP al RM;

b) asupra a două sau mai multor persoane.

În cazul dat, făptuitorul trebuie să manifeste intenție unică față de transmiterea unei boli venerice către cel puțin două victime. Dacă această intenție unică nu a fost realizată din cauze care nu depind de voința făptuitorului, cele comise trebuie calificate conform art. 27 și lit. b) din alin. (2) al art. 211 din CP al RM;

c) cu bună-știință asupra unui minor.

Se cere ca făptuitorul să fi avut certitudinea că victima nu a împlinit, la momentul săvârșirii infracțiunii, vârsta de 18 ani. Certitudinea dată poate avea la bază surse documentare (informația indicată în actele de identitate ale minorului) sau aspectul exterior al victimei.

Pentru mai multe detalii vizând calificarea circumstanțelor agravante descrise, a se vedea explicațiile de rigoare ce se referă la circumstanțele de la lit. g), a), d) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM.

§2. Contaminarea cu maladia SIDA

Varianta-tip a infracțiunii de la art. 212 din CP al RM se exprimă în punerea intenționată a altei persoane în pericol de contaminare cu maladia SIDA.

Obiectul juridic special al infracțiunii date îl reprezintă relațiile sociale privitoare la necontaminarea cu maladia SIDA.

Obiectul material al contaminării cu maladia SIDA este constituit din corpul unei alte persoane.

Latura obiectivă a infracțiunii în cauză include fapta prejudiciabilă constând în acțiunea (inacțiunea) de punere a altei persoane în pericol de contaminare cu maladia SIDA.

Pericolul de contaminare trebuie să fie real, și nu imaginar (de exemplu, pericolul este real dacă narcomanul, care știe că seringa a fost deja utilizată de o persoană contaminată, administrează intravenos substanțe narcotice altei persoane, cu ajutorul acestei seringi).

La calificare, nu are importanță metoda de punere a altei persoane în pericol de contaminare cu maladia SIDA. În conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului Republicii Moldova cu privire la măsurile de profilaxie și combatere a infecției HIV/SIDA și infecțiilor cu transmitere sexuală, nr. 482 din 18.06.2001[3], se menționează că, în 83,94% din cazurile de răspândire a HIV/SIDA, metoda constă în administrarea intravenoasă a substanțelor narcotice sau psihotrope prin intermediul unor seringi nesterile. Calea sexuală de răspândire se realizează în 13,41% din cazuri.

Printre alte metode de punere a altei persoane în pericol de contaminare cu maladia SIDA trebuie specificate: efectuarea transfuziei cu sânge contaminat sau contactul cu preparatele de sânge contaminat; efectuarea transplantării de organe sau țesuturi umane de la un donator bolnav; prin laptele mamei; prin efectuarea de incizii, tatuaje sau piercing în condiții nesterile; prin montarea cerceilor în condiții promiscue etc.

Infracțiunea de la alin. (1) al art. 212 din CP al RM este o infracțiune formal-materială. Pentru consumarea ei este insuficientă săvârșirea acțiunii sau inacțiunii de transmitere a virusului HIV. Mai este necesar să fie confirmat pericolul real de expunere a victimei pericolului recepționării virusului dat (de exemplu, persoana infectată intră în raport sexual cu o altă persoană sau mama copilului continuă să-l alăpteze după ce i-a devenit cunoscut că este infectată etc.).

---

[3] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 68-71, 2001.

Latura subiectivă a infracțiunii date se caracterizează prin intenție directă sau indirectă. Motivele infracțiunii sunt, în fond, aceleași ca în cazul infracțiunii precedente.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani (alineatul (1), (2) sau (4)) ori 14 ani (alineatul (3)). Legea nu cere ca persoana care comite fapta, prevăzută la alin. (1) al art. 212 din CP al RM, să fie o persoană care suferă de maladia SIDA.

Varianta infracțiunii de la alin. (2) al art. 212 din CP al RM presupune contaminarea cu maladia SIDA de către o persoană care știe că suferă de această boală. În cazul dat, infracțiunea adoptă forma unei infracțiuni materiale. Considerăm că infracțiunea, săvârșită în condițiile prevăzute la alin. (2) al art. 212 din CP al RM, devine consumată din momentul constatării, prin raportul de expertiză medico-legală, a faptului recepționării de către victimă a virusului HIV. Maladia SIDA reprezintă stadiul terminal al evoluției, în organismul uman, a infecției HIV. Această maladie se poate instala după trecerea mai multor ani de la recepționarea virusului HIV. Ar fi incorect a afirma că infracțiunea se consideră consumată din momentul apariției maladiei SIDA, deoarece legea penală se interesează de momentul când persoana devine purtător al virusului HIV, devenind implicit periculoasă pentru cei din jur, pentru sănătatea publică.

Spre deosebire de varianta de la alin. (1) al art. 212 din CP al RM, cea de la alineatul (2) al aceleiași norme reclamă cunoașterea de către subiectul infracțiunii a faptului că suferă de maladia SIDA (că este purtător al virusului HIV). Cunoașterea faptului dat are la bază datele parvenite de la instituțiile medicale. Astfel, în conformitate cu Legea Republicii Moldova cu privire la profilaxia maladiei SIDA, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 25.05.1993[4], persoanele testate, ale căror probe atestă infectarea cu virusul HIV (SIDA), sunt avizate în scris de organele sănătății și instituțiile medicale asupra necesității respectării regulilor de prevenire a răspândirii maladiei SIDA, precum și asupra răspunderii penale pentru punerea intenționată în pericolul de contaminare a altei persoane sau pentru infectarea intenționată a altei persoane.

În cazul în care contaminarea cu maladia SIDA a fost săvârșită de o persoană care nu suferă de această maladie (nu este purtătoare a virusului HIV), atunci răspunderea penală poate fi aplicată în conformitate cu art. 151 din CP al RM.

La interpretarea circumstanțelor agravante, specificate la alin. (3) al art. 212 din CP al RM, abordarea este similară cu cea privind circumstanțele omonime de la lit. b) și c) din alin. (2) al art. 211 din CP al RM.

---

[4] *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 7, 1993.

În fine, la alin. (4) al art. 212 din CP al RM, se prevede răspunderea penală pentru contaminarea cu maladia SIDA (a se citi – transmiterea virusului HIV) ca urmare a neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare de către un lucrător medical a obligațiilor sale profesionale.

Așadar, urmările prejudiciabile sub forma contaminării cu maladia SIDA (recepționării de către victimă a virusului HIV) trebuie să se afle în legătură cauzală cu inacțiunea de neîndeplinire a obligațiilor profesionale sau acțiunea de îndeplinire necorespunzătoare a acestor obligații.

În ce privește latura subiectivă, făptuitorul manifestă intenție sau imprudență față de acțiune (inacțiune) și imprudență în raport cu urmările prejudiciabile. Dacă făptuitorul manifestă intenție față de urmările prejudiciabile, cele comise trebuie calificate conform art. 151 din CP al RM.

Subiectul infracțiunii prevăzute la alin. (4) al art. 212 din CP al RM este un subiect special, și anume: un lucrător medical. Noțiunea de lucrător medical este mai largă decât cea de medic, referindu-se nu numai la deținătorul unei diplome de confirmare a studiilor superioare medicale (chirurg, stomatolog, ginecolog, hematolog etc., care, de exemplu, efectuează o operație folosind instrumente nesterilizate, utilizate anterior la operarea unui purtător al virusului HIV), dar și la o asistentă medicală, o infirmieră, un felcer etc., care, de exemplu, prelevă sânge pentru transfuzie, folosind instrumente nesterilizate.

§3. Încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale

La art. 213 din CP al RM se prevede răspunderea penală pentru încălcarea din neglijență a regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale, dacă aceasta a cauzat:

a) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;

b) decesul pacientului.

Conform alin. (3) al art. 14 din Legea ocrotirii sănătății, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 28.03.1995[5], lucrătorii medico-sanitari și farmaceutici poartă răspundere pentru incompetența profesională și încălcarea obligațiunilor profesionale, conform legislației în vigoare.

În această ordine de idei, analizând ***obiectul juridic special*** al infracțiunii în cauză, se poate consemna că obiectul juridic ***principal*** al ei este format din rela-

[5] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 34, 1995.

țiile sociale privind acordarea competentă a asistenței medicale. Obiectul juridic ***secundar*** îl reprezintă relațiile sociale referitoare la sănătatea persoanei (lit. a) a art. 213 din CP al RM) sau viața persoanei (lit. b) a art. 213 din CP al RM).

Atunci când încălcarea din neglijență a regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale se exercită pe calea influențării directe asupra corpului persoanei, acesta va constitui ***obiectul material*** al infracțiunii date.

Victima infracțiunii de la art. 213 din CP al RM poate fi nu orice persoană, ci doar persoana care are calitatea de pacient. Prin "pacient" se înțelege persoana sănătoasă sau bolnavă care utilizează serviciile medicale.

Latura obiectivă a infracțiunii în cauză include: a) fapta prejudiciabilă care ia forma acțiunii sau inacțiunii de încălcare a regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale; b) urmările prejudiciabile care se prezintă, în mod alternativ, ca vătămare a integrității corporale sau a sănătății, ori decesul pacientului; c) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Este necesar de menționat că regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale, încălcate de către făptuitor, trebuie să aibă un caracter imperativ, deci să fie cuprinse în acte normative în vigoare, indiferent de organul emitent (Parlamentul, Guvernul, Ministerul Sănătății etc.). Nu pot fi luate în considerație regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale având caracter doar de recomandare (de exemplu, care se conțin în publicații științifice de specialitate), chiar dacă acestea dispun de o autoritate teoretică consemnabilă.

La calificarea faptei este obligatorie stabilirea concretă a articolului sau punctului din cadrul actelor normative, care conțin regulile sau metodele de acordare a asistenței medicale, care au fost încălcate.

Încălcarea regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale reprezintă încălcarea obligațiunilor profesionale de către persoane care acordă asistența medicală. Încălcarea obligațiilor de serviciu de către o persoană cu funcție de răspundere, care activează în sfera medicinii, nu poate fi calificată conform art. 213 din CP al RM. În prezența unor temeiuri suficiente, o astfel de faptă ar putea atrage răspunderea potrivit art. 329 din CP al RM.

Cele mai frecvente modalități faptice ale acțiunii (inacțiunii) de încălcare a regulilor sau metodelor de acordare a asistenței medicale sunt următoarele:

1) examinarea insuficientă a bolnavilor și neefectuarea examenelor diagnostice speciale (de exemplu, nu se efectuează gastroscopia esofagului în cazul obturării acestuia cu corpuri străine);
2) îngrijirea și supravegherea neatentă a copiilor (de exemplu, scăparea din brațe a copilului nou-născut în timpul înfășării);
3) spitalizarea întârziată sau nerealizată ori perfectarea înainte de termen a formularelor de ieșire a bolnavilor din spital;

4) pregătirea insuficientă și executarea necalitativă a operației chirurgicale sau a altor măsuri curative (de exemplu, uitarea corpurilor străine în cavitățile operate, amputarea degetului sănătos în locul celui afectat de cangrenă etc.);
5) administrarea incorectă a preparatelor medicale.

Infracțiunea prevăzută la art. 213 din CP al RM este una materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății ori decesului pacientului.

Latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin imprudență, concretizată în neglijență, față de fapta prejudiciabilă, și imprudență (încredere exagerată sau neglijență) față de urmările prejudiciabile.

Astfel, chirurgul, care, în timpul serviciului de gardă, acceptă efectuarea unei operații, fiind conștient că nu are destulă experiență (în lipsa stării de extremă necesitate și a riscului întemeiat) și, de aceea, poate să nu reușească, mizează pe prezența sa în repetate rânduri la astfel de operații, efectuate de chirurgi experimentați. În asemenea situații, făptuitorul manifestă încredere exagerată față de urmările prejudiciabile.

Atunci când persoana acceptă efectuarea unei operații (pentru a cărei realizare ea nu are nici experiență, nici cunoștințe suficiente), fără a prevedea survenirea urmărilor (dar în prezența posibilității și obligativității unei asemenea previziuni, iar această posibilitate există în virtutea faptului să persoana încalcă anumite reguli de prudență), ea manifestă neglijență în raport cu urmările prejudiciabile.

Subiectul infracțiunii de la art. 213 din CP al RM este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani. De asemenea, subiectul trebuie să aibă calitatea specială de lucrător medical.

§4. Practicarea ilegală a medicinei sau a activității farmaceutice

Varianta-tip a infracțiunii prevăzute la art. 214 din CP al RM se exprimă în practicarea medicinei ca profesie sau a activității farmaceutice de către o persoană care nu are licență sau altă autorizație, dacă aceasta a cauzat din imprudență o vătămare a sănătății.

Obiectul juridic special al infracțiunii date are un caracter complex: obiectul juridic ***principal*** este constituit din relațiile sociale referitoare la exercitarea în condiții de legalitate a profesiei medicale sau a activității farmaceutice; obiectul juridic ***secundar*** îl reprezintă relațiile sociale privitoare la sănătatea

unei alte persoane (alin. (1) al art. 214 din CP al RM) sau relațiile sociale ce țin de viața unei alte persoane (alin. (2) al art. 214 din CP al RM).

În cazul în care practicarea medicinei ca profesie sau a activității farmaceutice se realizează pe calea influențării directe asupra corpului persoanei (prin terapie manuală, lipoabsorbție, acupunctură etc.), acesta formează ***obiectul material*** al infracțiunii.

Victima infracțiunii în cauză este pacientul.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 214 din CP al RM include: a) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea de practicare a medicinei ca profesie sau a activității farmaceutice; b) urmările prejudiciabile sub formă de vătămare a sănătății; c) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Practicarea medicinei ca profesie semnifică ocupația cu caracter permanent – legată de profilaxia, diagnosticarea, tratamentul bolilor sau reabilitarea bolnavilor – pe care o exercită o persoană în baza unei calificări corespunzătoare. Nu reprezintă practicare a medicinei ca profesie acordarea unor servicii o singură dată sau de la caz la caz, chiar și contra unei remunerații, când pacientul nu cunoaște dinainte poate el oare să beneficieze de servicii medicale și în ce condiții.

În conformitate cu Legea Republicii Moldova cu privire la activitatea farmaceutică, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 25.05.1993[6], activitatea farmaceutică constituie un domeniu științifico-practic al ocrotirii sănătății, care include cercetări orientate spre crearea remediilor și preparatelor medicamentoase, analiza, standardizarea, înregistrarea, producerea, prepararea, controlul calității, păstrarea, informarea, livrarea și eliberarea acestora populației, precum și conducerea unităților farmaceutice și subdiviziunilor lor.

Pentru întregirea laturii obiective a infracțiunii de practicare ilegală a medicinei sau a activității farmaceutice, se cere producerea vătămării sănătății. Prin "vătămare a sănătății" se înțelege vătămarea gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății.

Dacă cele comise implică producerea unor urmări de o gravitate mai redusă, practicarea ilegală a medicinei sau a activității farmaceutice poate fi calificată conform alin. (1), (2), (3) ale art. 47 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Infracțiunea prevăzută la art. 214 din CP al RM este una materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii vătămării sănătății.

---

6 *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 7, 1993.

Latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin intenție, față de fapta prejudiciabilă, și imprudență, față de urmările prejudiciabile. Motivele infracțiunii iau, de cele mai dese ori, forma interesului material.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani. Pe lângă aceasta, legea conține cerința ca subiectul să fie o persoană care nu are licență sau altă autorizație.

Potrivit Legii Republicii Moldova privind licențierea unor genuri de activitate, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 30.07.2001[7], prin "licență" se are în vedere actul oficial, eliberat de autoritatea pentru licențiere, ce atestă dreptul titularului de licență de a desfășura, pentru o perioadă determinată, genul de activitate indicat în acesta, cu respectarea obligatorie a condițiilor de licențiere.

Potrivit acestei definiții, ca persoană, care nu are licență, trebuie considerată: 1) persoana care nu deține licență; 2) persoana care are licență, dar pentru genuri de activitate altele decât practicarea medicinei ca profesie sau activitatea farmaceutică; 3) persoana care are licență pentru practicarea medicinei ca profesie sau activitatea farmaceutică, dar al cărei termen de valabilitate (5 ani) a expirat, sau care a fost suspendată, sau care trebuia reperfectată, dar nu a fost, sau care a fost retrasă.

Autoritatea de licențiere este Camera de licențiere a Republicii Moldova. De asemenea, este necesar de menționat că licențele eliberate de autoritățile de licențiere din străinătate sunt valabile și pe teritoriul Republicii Moldova, în conformitate cu acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte.

Subiectul special al practicării ilegale a medicinei sau a activității farmaceutice poate fi și persoana care nu are altă autorizație (alta decât licența). În temeiul prevederilor alin. (3) al art.14 din Legea privind licențierea unor genuri de activitate, prin "altă autorizație" trebuie de înțeles copiile autorizate de pe licență, pe care titularul de licență trebuie să le obțină pentru fiecare filială sau altă subdiviziune separată, la care va fi efectuată activitatea pe baza licenței obținute.

Varianta agravată a practicării ilegale a medicinei sau a activității farmaceutice, prevăzută la alin. (2) al art. 214 din CP al RM, presupune că fapta dată se soldează cu decesul victimei din imprudență. Nu este necesară calificarea suplimentară conform art. 149 din CP al RM. Dacă făptuitorul a manifestat intenție față de decesul victimei, cele comise trebuie calificate potrivit art. 145 din CP al RM.

---

7 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 108-109, 2001.

§5. Răspândirea bolilor epidemice

Art. 215 din CP al RM prevede răspunderea penală pentru nerespectarea măsurilor de prevenire sau combatere a bolilor epidemice, dacă aceasta a provocat:

a) răspândirea unei asemenea boli;

b) alte urmări grave.

Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză este un obiect juridic complex: obiectul juridic ***principal*** este format din relațiile sociale referitoare la bunăstarea sanitaro-epidemiologică a populației.

În conformitate cu Legea privind asigurarea sanitaro-epidemiologică a populației, prin "bunăstare sanitaro-epidemiologică a populației" se înțelege starea sănătății omului, a mediului lui de viață, în care lipsește acțiunea nocivă și periculoasă asupra omului a diverşi factori, oferindu-i-se astfel condiții de viață favorabile.

Obiectul juridic ***secundar*** al infracțiunii de la art. 215 din CP al RM îl reprezintă relațiile sociale cu privire la sănătatea unei alte persoane (lit. a) din art. 215 din CP al RM) sau relațiile sociale referitoare la alte valori sociale (desfășurarea normală a activității economice externe a agenților economici din Republica Moldova; activitatea normală a transporturilor; realizarea dreptului constituțional la libertatea circulației etc.).

Infracțiunea de răspândire a bolilor epidemice nu are un ***obiect material***, în afară de cazurile când fapta subiectului se răsfrânge în mod direct asupra unor entități corporale (de exemplu, împiedicarea dezinfectării unor vehicule sau a arderii unor materiale infectate etc.).

Latura obiectivă a faptei infracționale de la art. 215 din CP al RM include: a) fapta prejudiciabilă care se înfățișează ca inacțiunea de nerespectare a măsurilor de prevenire sau combatere a bolilor epidemice; b) urmările prejudiciabile sub formă de: 1) răspândire a unei asemenea boli sau 2) alte urmări grave; c) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Măsurile, la care se referă textul, pot fi întreprinse de organele de stat competente să emită acte normative, precum și de organele sanitare ori alte organe de specialitate, cu drept de dispoziție, cărora le revine sarcina de a preveni și combate bolile epidemice (de exemplu, pesta, holera, febra hemoragică și alte asemenea maladii, determinate de Organizația Mondială a Sănătății).

Măsurile de prevenire sau combatere a bolilor epidemice pot să se exprime în: înlăturarea temporară de la muncă a persoanelor purtătoare de agenți patogeni ai bolilor epidemice, care pot deveni surse de răspândire a lor în virtutea specificului, pe care îl comportă activitatea lor, sau procesului de producție în care sunt antrenate; efectuarea dezinfecției, dezinsecției și deratizării în foca-

rele de boli epidemice, precum și în încăperile și pe teritoriile unde se mențin condițiile pentru apariția și răspândirea bolilor amintite; efectuarea vaccinării preventive a populației sau a unor grupuri de persoane conform indicațiilor epidemice etc.

Măsurile sus-numite sunt cuprinse în: Legea privind asigurarea sanitaro-epidemiologică a populației; Legea Republicii Moldova cu privire la regimul produselor și substanțelor nocive, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 3.07.1997[8]; Legea Republicii Moldova privind securitatea biologică, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 21.12.2001[9]; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la protecția sanitară a teritoriului Republicii Moldova de importul și răspândirea bolilor infecțioase convenționale și extrem de periculoase, nr. 556 din 10.10.1996[10]; Hotărârea Ministerului Sănătății despre măsurile de prevenire a importului și răspândirii bolii Creutzfeldt-Jakob în Republica Moldova, nr. 08-00 din 10.04.2001[11]; Hotărârea Ministerului Sănătății cu privire la aprobarea și implementarea Regulamentului privind gestionarea deșeurilor medicale, nr. 05-00 din 14.12.2001[12]; Ordinul Ministerului Agriculturii și Industriei Prelucrătoare cu privire la măsurile de protecție a teritoriului Republicii Moldova contra bolilor infecțioase, nr. 211 din 5.10.2000[13] etc.

Urmările prejudiciabile ale infracțiunii de răspândire a bolilor epidemice se exprimă în răspândirea unei asemenea boli sau în alte urmări grave.

Prin “răspândirea unei boli epidemice” se înțelege transmiterea bolii măcar unei singure persoane.

Prin “alte urmări grave” se are în vedere izolarea cetățenilor, limitarea circulației populației, a mijloacelor de transport, a mărfurilor și animalelor, care se datorează instituirii măsurilor respective de carantină.

Simpla încălcare a regulilor sau a normelor sanitaro-igienice și sanitaro-antiepidemice, care implică producerea unor urmări prejudiciabile de o gravitate mai redusă, atrage răspunderea conform art. 42 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

---

8 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 67-68, 1997.

9 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 75, 2002.

10 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 75-76, 1996.

11 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 52-54, 2001.

12 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 13-15, 2002.

13 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 127-129, 2000.

Dacă răspândirea unei boli epidemice a dus la decesul cel puțin a unei persoane, cele comise trebuie calificate prin concurs: art. 215 și 149 din CP al RM.

Infracțiunea de răspândire a bolilor epidemice este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul răspândirii unei asemenea boli sau al producerii altor urmări grave.

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 215 din CP al RM se caracterizează prin intenție față de fapta prejudiciabilă și imprudență față de urmările prejudiciabile. Dacă făptuitorul manifestă intenție față de urmările prejudiciabile, având scopul slăbirii bazei economice și a capacității de apărare a țării, cele comise pot fi calificate conform art. 343 din CP al RM.

Motivele infracțiunii de la art. 215 din CP al RM pot consta în: indolență, indiferență, interesul material (sub forma năzuinței evitării cheltuielilor materiale) etc.

Subiectul răspândirii bolilor epidemice este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică ce desfășoară activitate de întreprinzător.

§6. Producerea (falsificarea), transportarea, păstrarea, comercializarea produselor (mărfurilor), prestarea serviciilor, periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorului

Varianta-tip a infracțiunii prevăzute la art. 216 din CP al RM constă în producerea (falsificarea), transportarea, păstrarea, comercializarea produselor (mărfurilor), prestarea serviciilor periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor, săvârșite în proporții mari.

Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză este constituit din relațiile sociale privitoare la circuitul legal al produselor (mărfurilor) sau serviciilor periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor.

În cazul modalităților agravate de la lit. b) din alin. (2) și lit. c) din alin. (3) ale art. 216 din CP al RM, infracțiunea dată lezează, în plan secundar, relațiile sociale cu privire la sănătatea unei sau mai multor persoane, și, respectiv, relațiile sociale referitoare la viața a două sau mai multor persoane.

Referindu-ne la ***obiectul material*** al infracțiunii prevăzute la art. 216 din CP al RM, menționăm că, în cazul transportării, păstrării, comercializării produselor (mărfurilor) periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor, săvârșite în proporții mari (alineatul (1)) sau deosebit de mari (lit. a) din alineatul (3)), obiectul material este format din produsul (marfa) periculos pentru

viața sau sănătatea consumatorilor, a cărui valoare, la momentul săvârșirii infracțiunii, depășește 500 sau, respectiv, 1500 unități convenționale de amendă. Dacă valoarea produsului (mărfii) nu depășește nici una din aceste limite, cele comise pot fi calificate conform art. 42[1] sau, în cazul băuturilor alcoolice falsificate, art. 152[5] din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Potrivit Legii Republicii Moldova privind protecția consumatorilor, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 13.03.2003[14], prin "produs" se înțelege bunul material destinat pentru consum sau utilizare individuală; de asemenea, sunt considerate ca produse energia electrică și termică, gazele, apa, livrate pentru consum individual.

În cazul energiei electrice sau termice, este oportun să utilizăm noțiunea de obiect imaterial.

Cerința esențială ca produsul (marfa), a cărui valoare, la momentul săvârșirii infracțiunii, depășește 500 sau, respectiv, 1500 unități convenționale de amendă, să poată fi obiectul material al infracțiunii în cauză, este ca acesta să fie periculos pentru viața sau sănătatea consumatorilor.

În conformitate cu Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la sistarea fabricării și (sau) comercializării (executării, prestării) produselor (proceselor, serviciilor) nestandardizate, de calitate inferioară, retragerea din circulație a produselor falsificate și nimicirea produselor (proceselor, serviciilor) ce prezintă pericol pentru viața și sănătatea consumatorilor și pentru mediul ambiant, nr. 1300 din 31.12.1998[15], periculozitatea produselor se determină din informația parvenită din actele de control ale organelor abilitate (Departamentul Standardizare și Metrologie; Serviciul sanitaro-epidemiologic de stat al Ministrului Sănătății; Serviciul Veterinar de Stat; Direcția inspectoratului de stat pentru comerț și protecția drepturilor consumatorilor a Ministerului Economiei; Inspectoratul de stat pentru supravegherea calității băuturilor alcoolice pe lângă Ministerul Agriculturii și Industriei Prelucrătoare etc.), de la consumatori, asociațiile de protecție a consumatorilor, din alte surse.

În corespundere cu Legea privind protecția consumatorilor, Legea Republicii Moldova cu privire la certificare, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 28.10.1999[16], precum și în corespundere cu Legea Republicii Moldova cu privire la evaluarea conformității produselor, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 24.04.2003[17], produsele (mărfurile) potențial periculoa-

---

14 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 126-131, 2003.

15 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 5-6, 1999.

16 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 12-13, 2000.

17 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 141-145, 2003.

se pentru viața sau sănătatea consumatorilor trebuie să fie certificate, să fie însoțite de certificate de conformitate sau de declarații de conformitate, de alte documente conform legislației.

Prin "produse (mărfuri) potențial periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor" se au în vedere produsele care, în urma nerespectării tehnologiei de producție, a regulilor de folosire sau a condițiilor de păstrare, pot deveni periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor (de exemplu, medicamentul al cărui ambalaj sau marcaj nu conține o etichetă sau pagină anexată (în limba română sau în limbile română și rusă) cu informația privind contraindicațiile pentru utilizarea în cazul anumitor boli).

Dacă abaterile de la cerințele de inofensivitate a produselor (mărfurilor) nu sunt lichidate (de exemplu, la prescripția inspectorului principal de stat pentru standarde, metrologie și supraveghere tehnică), atunci produsele (mărfurile), din potențial periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor, devin produse (mărfuri) periculoase pentru aceste valori, deci adoptă calitatea de obiect material al infracțiunii de la art. 216 din CP al RM.

Deși, în majoritatea cazurilor, produsul (marfa) periculos pentru viața sau sănătatea consumatorilor este, în același timp, de proastă calitate sau necorespunzător standardelor (deci are și calitățile obiectului material al infracțiunii prevăzute la art. 254 din CP al RM), este totuși posibil ca un astfel de produs (marfă) să corespundă întrutotul cerințelor de calitate și standardelor corespunzătoare.

Asemenea produse (mărfuri) periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor sunt nominalizate, de exemplu, în Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la efectuarea transporturilor de mărfuri periculoase pe teritoriul Republicii Moldova, nr. 672 din 28.05.2002[18], care a fost adoptată în legătură cu ratificarea de către țara noastră a Acordului european referitor la transportul rutier internațional al mărfurilor periculoase (A.D.R.)[19]: substanțe și articole explozive; gaze; substanțe lichide inflamabile; substanțe autoinflamabile; substanțe care, în contact cu apa, degajează gaze inflamabile; substanțe comburante; peroxizi organici; substanțe toxice; substanțe contagioase; materiale radioactive; substanțe corosive; substanțe și obiecte periculoase diverse.

Deci, în concluzie, obiectul material în cazul transportării, păstrării sau comercializării produselor (mărfurilor) periculoase pentru viața sau sănătatea

---

18 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 87-90, 2002.

19 Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, vol. 15, Chișinău, Moldpres; *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1999, p. 132-149.

consumatorilor, în proporții mari sau deosebit de mari, presupune regimuri diferite, care trebuie luate în considerație la individualizarea pedepsei. Astfel, asemenea produse (mărfuri) pot fi: a) interzise, în orice condiții, transportării, păstrării sau comercializării (de exemplu, produsele (mărfurile) falsificate); b) interzise transportării, păstrării sau comercializării, deoarece sunt de proastă calitate sau necorespunzătoare standardelor; c) interzise transportării, păstrării sau comercializării până la remedierea deficiențelor (printre acestea numărându-se absența certificatului igienic, a certificatului sau a declarației de conformitate, a standardelor elaborate etc.)

La calificare, nu importă dacă produsul (marfa) periculos pentru viața sau sănătatea consumatorilor, estimat în proporții mari (sau deosebit de mari) – transportat, păstrat sau comercializat – este fals sau autentic.

În cazul producerii (falsificării) produselor (mărfurilor) periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor, săvârșite în proporții mari, produsul (marfa) falsificat nu constituie obiectul material al infracțiunii, ci obiectul produs prin infracțiune (sau pe scurt – produsul infracțiunii). Întrucât obiectul material trebuie să preexiste săvârșirii infracțiunii, acesta va fi format din materia primă din care se confecționează produsul (marfa) falsificat.

Conform Legii privind protecția consumatorilor, prin "produs falsificat" se înțelege produsul fabricat din alți componenți, în alte proporții sau în alte condiții decât cele stabilite în documentele normative, care este prezentat drept veritabil.

Prin urmare, produsul (marfa) falsificat este întotdeauna de proastă calitate sau necorespunzător standardelor.

Trebuie de menționat că, în cazul în care obiectul material (produsul) al infracțiunii îl formează substanțele explozive sau materialele radioactive, substanțele ușor inflamabile sau corosive, armele sau munițiile, atunci apare posibilitatea aplicării în locul art. 216 din CP al RM, a unei norme speciale (art. 290, 292, 293 sau 294 din CP al RM).

În sfârșit, în cazul prestării serviciilor periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor, săvârșite în proporții mari sau deosebit de mari, este cazul să vorbim nu despre un obiect material, ci despre un obiect imaterial. Potrivit Legii privind protecția consumatorilor, serviciul este activitatea, alta decât cea din care rezultă produse, desfășurată în scopul satisfacerii unor necesități ale consumatorilor.

În calitate de servicii periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor pot apărea serviciile: medicale, balneologice, de alimentație publică, de divertisment, de turism etc.

Victima infracţiunii de la art. 216 din CP al RM este consumatorul. Conform Legii privind protecţia consumatorilor, prin "consumator" se înţelege orice persoană fizică ce intenţionează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau foloseşte produse ori servicii pentru necesităţi nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională.

Latura obiectivă a infracţiunii în cauză include fapta prejudiciabilă care constă în acţiune. Acţiunea dată se exprimă în oricare din următoarele modalităţi, realizate în raport cu produsele (mărfurile) periculoase pentru viaţa sau sănătatea consumatorilor, estimate în proporţii mari: 1) producerea (falsificarea); 2) transportarea; 3) păstrarea; 4) comercializarea. De asemenea, acţiunea dată se poate exprima în modalitatea de prestare a serviciilor periculoase pentru viaţa sau sănătatea consumatorilor, săvârşită în proporţii mari.

Prin "producere (falsificare)" se are în vedere fabricarea produsului (mărfii) din alţi componenţi, în alte proporţii sau în alte condiţii decât cele stabilite în documentele normative, când produsul (marfa) este prezentat drept veritabil.

De cele mai dese ori sunt supuse falsificării: produsele alcoolice, produsele alimentare, medicamentele, articolele de uz casnic, de parfumerie şi cosmetică şi alte produse, care, nefiind autentice, prezintă pericol pentru viaţa sau sănătatea consumatorilor. Acest pericol este determinat de faptul că produsul falsificat conţine adaosuri sau ingrediente interzise pentru utilizare (de exemplu, băutura alcoolică a fost fabricată din alcool etilic denaturat sau alcool metilic), ori produsele pentru uz intern sunt obţinute din materie primă nealimentară, ori alte deficienţe, condiţionate de ignorarea cerinţelor tehnologice, determină pericolul pentru viaţa sau sănătatea consumatorilor.

Prin "transportare" se are în vedere deplasarea (cu un vehicul) a produselor (mărfurilor) dintr-un loc în altul.

Tehnologia transportării produselor (mărfurilor) periculoase pentru viaţa sau sănătatea consumatorilor este reglementată în: Legea Republicii Moldova cu privire la radioprotecţie şi securitatea nucleară, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 24.12.1997[20]; Legea Republicii Moldova cu privire la regimul produselor şi substanţelor nocive, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 3.07.1997[21]; Legea Republicii Moldova privind deşeurile de producţie şi menajere, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 9.10.1997[22];

---

[20] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 24-25, 1998.

[21] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 67-68, 1997.

[22] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 16-17, 1998.

Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la efectuarea transporturilor de mărfuri periculoase pe teritoriul Republicii Moldova etc.

Nerespectarea, de către făptuitor, a tehnologiei arătate imprimă caracter de ilegalitate penală transportării produselor (mărfurilor) periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor, săvârșite în proporții mari. În lipsa nerespectării tehnologiei transportării produselor (mărfurilor) periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor, răspunderea conform art. 216 din CP al RM nu poate fi angajată.

Prin "păstrare" se înțelege ținerea produsului (mărfii) în sfera de stăpânire a făptuitorului. Și la această modalitate, este obligatoriu să se stabilească faptul nerespectării de către făptuitor a tehnologiei păstrării produselor (mărfurilor) periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor.

Prin "comercializare" trebuie de înțeles punerea produselor (mărfurilor) în circulație prin vânzare, schimb, dare în chirie etc. Comercializarea produselor (mărfurilor) periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor trebuie să se desfășoare în condiții de legalitate. În caz contrar, făptuitorul poate fi tras la răspundere conform art. 216 din CP al RM. În această ordine de idei, trebuie de notat că există acte normative ale Ministerului Sănătății care interzic comercializarea, în condiții de ilegalitate, a unor produse (mărfuri) periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor: Hotărârea despre interzicerea importului și desfacerii nutrienților biologic activi (preparate parafarmaceutice) în lipsa certificării de stat în Republica Moldova, nr. 6 din 6.05.1998[23]; Hotărârea privind interzicerea comercializării, la piețe, magazine și alte puncte comerciale din Republica Moldova, a generatorului de tip "Laser-Diod" (indicator Laser la distanță), nr.02-00 din 10.04.2000[24]; Hotărârea cu privire la aprobarea și implementarea Regulilor și normelor sanitare privind aditivii alimentari (lit. d) din pct. 14), nr. 05a-00 din 17.12.2001[25] etc.

Prin "prestarea serviciului" se înțelege efectuarea acestuia în beneficiul consumatorului. Conform art. 9 din Legea privind protecția consumatorilor, prestatorul de servicii este obligat: să folosească, la prestarea serviciilor, numai produse și proceduri inofensive, care, dacă legislația prevede aceasta, trebuie să fie certificate; să presteze numai servicii care nu afectează inclusiv viața sau sănătatea consumatorilor; să asigure, la prestarea serviciilor, respectarea condițiilor tehnice stabilite de producător pentru produs etc.

---

23 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 92-93, 1998.

24 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 53, 2000.

25 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 50-52, 2002.

Infracțiunea prevăzută la art. 216 din CP al RM este una formală. Ea se consideră consumată din momentul producerii (falsificării), transportării, păstrării sau comercializării produselor (mărfurilor) respective, indiferent de urmările prejudiciabile. Formula "săvârșite în proporții mari (săvârșite în proporții deosebit de mari)"nu desemnează urmările prejudiciabile ale infracțiunii, deci nu indică prejudiciul (daunele) în proporții mari (deosebit de mari). Această formulă desemnează caracteristicile valorice ale obiectului material (imaterial) al infracțiunii, în vederea delimitării infracțiunii de la art. 216 din CP al RM de faptele de la art. 42^1 și 152^5 din Codul cu privire la contravențiile administrative. Chiar dacă survine un prejudiciu, acesta va ține de componențele altor infracțiuni (de exemplu, prevăzute la art. 244, 250 etc. din CP al RM).

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 216 din CP al RM este caracterizată prin intenție directă. Motivele infracțiunii pot consta în: interesul material, concurența economică neloială, năzuința de imitare a producătorilor notorii etc.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică ce desfășoară activitate de întreprinzător.

Varianta agravată a infracțiunii în cauză, prevăzută la alin. (2) al art. 216 din CP al RM, presupune prezența oricăreia din următoarele două circumstanțe:

a) săvârșită repetat;
b) dacă a provocat din imprudență vătămarea gravă sau medie a sănătății ori decesul persoanei.

Totodată, la alin. (3) al art. 216 din CP al RM sunt nominalizate următoarele circumstanțe agravante:

a) săvârșită în proporții mari;
b) săvârșită de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;
c) dacă a provocat decesul a două sau mai multor persoane.

În fond, configurația semantică a tuturor acestor circumstanțe ne este cunoscută din investigațiile asupra componențelor de infracțiuni examinate anterior. Urmează doar să fie făcută o ajustare la esența juridică a infracțiunii de la art. 216 din CP al RM.

Secțiunea a III-a. TRAFICUL DE SUBSTANȚE NARCOTICE, PSIHOTROPE SAU DE PRECURSORI

§1. Circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor

Varianta-tip a infracțiunii prevăzute la art. 217 din CP al RM constă în activitatea ilegală privind circulația substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor, adică cultivarea de plante care conțin substanțe narcotice sau psihotrope, prelucrarea sau utilizarea a astfel de plante, elaborarea, producerea, fabricarea, extragerea, prelucrarea, deținerea, păstrarea, eliberarea, comercializarea, distribuirea, procurarea, livrarea, expedierea, importul, exportul, nimicirea substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor, supuse controlului în conformitate cu legislația, precum și organizarea consumului de asemenea substanțe fără autorizație.

Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză este format din relațiile sociale privitoare la circulația legală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor.

Obiectul material sau, după caz, ***produsul*** infracțiunii îl reprezintă:

1) substanțele narcotice;
2) substanțele psihotrope;
3) precursorii;
4) plantele care conțin substanțe narcotice sau psihotrope.

În temeiul prevederilor Legii Republicii Moldova cu privire la circulația substanțelor narcotice și psihotrope și a precursorilor, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 6.05.1999[26], noțiunile sus-numite trebuie definite în felul următor:

– substanțele narcotice sunt substanțele de origine naturală sau sintetică sau preparatele conținând astfel de substanțe, care provoacă dereglări psihice și dependență fizică la consumul lor abuziv (criteriul medical) și care sunt nominalizate în mod exhaustiv în Lista nr. 1 a Tabelului nr. 1, în Lista nr. 1 a Tabelului nr. 2, în Lista nr. 1 a Tabelului nr. 3, aprobate prin hotărârea Comitetului permanent de control asupra drogurilor (CPCD), procesul-verbal nr. 7 din 1.12.1988[27] (criteriul juridic). Ca exemple de substanțe narcotice pot fi numite: canabisul, heroina, LSD, opiul, cocaina, morfina, fentanilul etc.;

[26] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 73-77, 1999.

[27] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 16-18, 1999.

- substanțele psihotrope sunt substanțele de origine naturală sau sintetică sau preparatele conținând astfel de substanțe, care provoacă dereglări psihice și dependență fizică la consumul lor (criteriul medical) și care sunt nominalizate în mod exhaustiv în Lista nr. 2 a Tabelului nr. 1, în Lista nr. 2 a Tabelului nr. 2, în Lista nr. 2 și 3 a Tabelului nr. 3, aprobate prin hotărârea sus-numită a CPCD (criteriul juridic). Ca exemple de substanțe psihotrope menționăm: mescalina, psilocibina, amfetamina, fenciclidina etc.;
- precursorii sunt substanțele de origine naturală sau sintetică, utilizate ca materie primă la producerea de substanțe narcotice sau psihotrope, și care sunt nominalizate în mod exhaustiv în Tabelul nr. 4, aprobat prin hotărârea sus-numită a CPCD (de exemplu, efedrina, acidul lisergic, acetona, acidul fenilacetic, eterul etilic, acidul clorhidric, acidul sulfuric, permanganatul de caliu etc.).

Menționăm că regimul de circulație al precursorilor se deosebește de cel al substanțelor narcotice sau psihotrope. Astfel, conform art. 39 din Legea cu privire la circulația substanțelor narcotice și psihotrope și a precursorilor, producerea, distribuirea, comerțul cu ridicata, comercializarea internațională a precursorilor se efectuează în bază de autorizații. Precursorii se află sub incidența normelor referitoare la substanțele din tabelele nr. II și nr. III din anexa la legea sus-amintită, privind limitarea rezervelor și a producerii, privind comercializarea internațională (exportul, importul, tranzitul, circulația în porturi și în zonele de comerț libere), privind transportul cu ridicata, expedierea poștală și evidența;

- plantele care conțin substanțe narcotice sau psihotrope sunt: macul somnifer, cânepa, arbustul coca etc.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 217 din CP al RM include fapta prejudiciabilă care constă într-o acțiune. Această acțiune se poate exprima prin oricare din următoarele modalități alternative:

1) cultivarea, fără autorizație, de plante care conțin substanțe narcotice sau psihotrope.

Cultivarea presupune însămânțarea, răsădirea, îngrijirea și recoltarea plantelor care conțin substanțe narcotice sau psihotrope.

Menționăm că semănatul sau creșterea ilegală de mac pentru ulei sau a cânepei, în afară de cea a cărei cultivare este interzisă – indiene, sud-manciuriene și din Ciuia-de-Sud, din Arhonul-de-Sud și din sudul ținutului Krasnodar – nu atrage răspundere penală, ci se califică potrivit art. 105^3 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Din textul art. 217 din CP al RM rezultă că cultivarea de plante care conțin substanțe narcotice sau psihotrope trebuie să se facă în lipsa autorizației. Autoritatea, competentă să elibereze și să retragă autorizații pentru activități cu substanțe narcotice sau psihotrope ori cu precursori, este Comitetul permanent de control asupra drogurilor din cadrul Ministerului Sănătății.

Cultivarea macului somnifer poate fi autorizată numai în scopuri științifice sau pentru producerea de semințe. Cultivarea cânepei poate fi autorizată numai în scopuri științifice și pentru producerea de semințe și fibre. Cultivarea arbustului coca sau a altor plante care conțin substanțe narcotice sau psihotrope poate fi autorizată numai în scopuri științifice. Cultivarea unor asemenea plante, în scopul producerii substanțelor narcotice sau psihotrope, nu poate fi autorizată. Titularul autorizației trebuie să-și desfășoare activitatea de cultivare de plante care conțin substanțe narcotice sau psihotrope, în strictă conformitate cu Legea cu privire la circulația substanțelor narcotice și psihotrope și a precursorilor, precum și numai în condițiile autorizației. Orice activitate neautorizată, privind cultivarea de plante care conțin substanțe narcotice sau psihotrope este susceptibilă de calificare conform art. 217 din CP al RM;

2) prelucrarea sau utilizarea, fără autorizație, a plantelor care conțin substanțe narcotice sau psihotrope.

Această modalitate presupune includerea plantelor corespunzătoare în procesul de producție, în vederea obținerii de substanțe narcotice sau psihotrope. Activitatea de prelucrare se atestă în cazul tratării – cu ajutorul unor agenți chimici, fizici, mecanici etc. – a plantelor care conțin substanțe narcotice sau psihotrope. Activitatea de utilizare se atestă când plantele respective sunt folosite ca parte componentă în procesul de producție.

Ca exemplu care ilustrează esența modalității de față apare cazul când iarba de cânepă pisată este distilată cu alcool sau cu eter etilic, în vederea obținerii uleiului de canabis;

3) elaborarea, fără autorizație, a substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor.

Se are în vedere activitatea creativă a autorului care inventează o nouă substanță narcotică, psihotropă sau un precursor nou. Conform Legii Republicii Moldova privind brevetele de invenție, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 18.05.1995[28], se exclud de la brevetare invențiile a căror exploatare comercială se cere a fi prevenită, inclusiv în scopul ocrotirii sănătății oamenilor.

---

[28] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 53-54, 1995.

Accentuăm că, chiar și în cazul modalității în cauză, trebuie să fie întrunit criteriul juridic ce caracterizează substanțele narcotice, psihotrope și precursorii; deci, la momentul săvârșirii infracțiunii, acestea trebuie să fie nominalizate în tabelele corespunzătoare ale CPCD. Dacă, fiind noi, substanțele încă nu au reușit să fie incluse în tabelele date, atunci activitatea privind circulația lor (inclusiv elaborarea) nu poate fi calificată conform art. 217 din CP al RM;

4) producerea sau fabricarea, fără autorizație, a substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor.

Modalitatea dată presupune obținerea substanțelor respective pe cale de sinteză în industrie sau în laborator (de exemplu, heroina se obține prin acetilarea morfinei bază cu clorură de acetil, anhidridă acetică în benzen sau acid acetic);

5) extragerea, fără autorizație, a substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor.

Se are în vedere obținerea substanțelor respective din plante (de exemplu, opiul se obține din latexul macului somnifer);

6) prelucrarea, fără autorizație, a substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor.

Această modalitate se exprimă în modificarea calităților de consum ale substanțelor respective, în vederea sporirii acestor calități (de exemplu, când pulberea de opiu, care se concentrează în vid la 50-60° C, se tratează cu soluție de clorură de calciu, iar din această soluție, prin filtrare, concentrare și alcalinizare cu amoniac, se obține morfina bază);

7) deținerea sau păstrarea, fără autorizație, a substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor.

Se are în vedere fapta persoanei de a păstra (asupra sa, la domiciliu, în ascunzătoare sau în orice alt loc știut de ea) substanțele respective, indiferent dacă este sau nu consumatoare de astfel de substanțe și dacă acestea îi aparțin ei sau altei persoane.

Răspunderea penală pentru deținerea sau păstrarea, fără autorizație, a substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor, survine indiferent de durata acestor activități.

Chiar dacă nu mai este prevăzută răspunderea penală pentru consumul substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor, trebuie de subliniat că, atunci când consumatorul cumpără aceste substanțe de la sursa de aprovizionare sau și le procură în alt mod în vederea consumării, el le deține sau le păstrează, în același timp. Deci poate fi tras la răspundere conform art. 217 din CP al RM.

În alte cazuri, deținerea sau păstrarea substanțelor respective este o continuare firească a procurării sau a fabricării (uneori a transportării, expedierii etc.) a substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor.

În conformitate cu Legea cu privire la circulația substanțelor narcotice și psihotrope și a precursorilor, deținerea și păstrarea substanțelor narcotice și psihotrope se permit numai în scopuri medicale și științifice. Substanțele narcotice și psihotrope se păstrează în încăperi special amenajate, în cantități și în termene stabilite de CPCD. Nu se permite acumularea de substanțe narcotice și psihotrope, la producători, comercianți, organizații de distribuție, farmaciști, întreprinderi sau împuterniciți ai acestora, în cantități mai mari decât necesarul activității lor normale, luându-se în considerație cererea de pe piață.

Oricare asemenea încălcare a condițiilor autorizației va echivala cu deținerea sau păstrarea, fără autorizație, a substanțelor corespunzătoare, deci va putea atrage răspunderea potrivit art. 217 din CP al RM.

Accentuăm că păstrarea ilegală, fără scop de vânzare, a substanțelor narcotice sau psihotrope în cantități mici, se califică în conformitate cu art. 44 din Codul cu privire la contravențiile administrative. Determinarea cantităților mici de substanțe narcotice sau psihotrope se face conform Tabelului nr. 6, aprobat prin hotărârea CPCD (procesul-verbal nr. 7 din 1.12.1988). De aceea, păstrarea, fără autorizație, a substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor (ca și celelalte modalități de activitate ilegală privind circulația acestor substanțe), se califică conform art. 217 din CP al RM, numai dacă se constată că cantitățile acelor substanțe depășesc cantitățile mici;

8) eliberarea, comercializarea, distribuirea sau livrarea, fără autorizație, a substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor.

Modalitatea dată presupune comiterea acțiunii (vânzare, schimb, donare, dare de împrumut, dare în contul unei datorii, administrare a unei injecții etc.), în urma căreia posesor al substanțelor arătate devine o altă persoană. Menționăm că administrarea de substanțe narcotice sau psihotrope unor animale nu formează modalitatea de față (se are în vedere, de exemplu, administrarea unei asemenea substanțe psihotrope cum este ketamina, utilizate în calitate de substanță pentru narcoză de către veterinarii-chirurgi);

9) procurarea, fără autorizație, a substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor.

În ipoteza dată, se realizează obținerea în posesie, printr-o tranzacție neautorizată, a substanțelor respective. Interpretând prevederile alin. (3) al art. 126 din CP al RM, putem afirma că sustragerea substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor nu poate fi recunoscută ca formă a procurării, fără autorizație, a unor asemenea substanțe. Iată de ce sustragerea substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor trebuie calificată nu conform art. 217 din CP al RM, ci conform normelor din Capitolul VI al Părții speciale a Codului penal, care prevăd răspunderea inclusiv pentru infracțiunile săvârșite prin sustragere.

Procurarea ilegală, fără scop de vânzare, a substanţelor narcotice sau psihotrope în cantităţi mici, se califică potrivit art. 44 din Codul cu privire la contravenţiile administrative;

10) expedierea, fără autorizaţie, a substanţelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor.

Se are în vedere trimiterea substanţelor respective dintr-o locaţie geografică în alta, prin poştă sau bagaj, adică fără participarea nemijlocită a făptuitorului.

În conformitate cu art. 20 din Legea cu privire la circulaţia substanţelor narcotice şi psihotrope şi a precursorilor, nu poate fi autorizată, în nici un fel de condiţii, expedierea poştală a substanţelor narcotice sau psihotrope;

11) importul sau exportul, fără autorizaţie, a substanţelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor.

În cazul acestei modalităţi, sunt săvârşite, altfel decât se statuează în autorizaţie, operaţiuni de comerţ internaţional de introducere (scoatere) într-o ţară a substanţelor respective produse sau procurate din alte ţări. În acelaşi timp, nu sunt aplicate metodele şi mijloacele indicate la alin. (2) al art. 248 din CP al RM.

În conformitate cu Legea cu privire la circulaţia substanţelor narcotice şi psihotrope şi a precursorilor, importul şi exportul de substanţe narcotice şi psihotrope se efectuează în bază de autorizaţie a CPCD, sub supravegherea şi controlul acestuia (de exemplu, în anul 2004, Republica Moldova a importat 3000 grame de codeină, 1000 grame de etilmorfină, 50 grame de fentanil, 10000 grame de metadon, 6500 grame de morfină, 1000 grame de opiu, 3000 grame de petidină etc.). Fiecare caz de import sau export, indiferent de faptul că este vorba de una sau câteva substanţe, sau loturi de substanţe, se efectuează în bază de autorizaţie aparte de import sau export. Nu poate fi autorizat exportul în formă de corespondenţă la căsuţe poştale sau pe adresa băncii pentru o altă persoană decât cea indicată în autorizaţia de export, sau în formă de corespondenţă pe adresa depozitului vamal de înregistrare (cu excepţia cazurilor când ţara importatoare indică în adeverinţa de import că permite plasarea loturilor la depozitul vamal de înregistrare);

12) nimicirea, fără autorizaţie, a substanţelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor.

Se are în vedere influenţarea substanţelor respective cu ajutorul unor agenţi termici, chimici, fizici, biologici etc. (de exemplu, prin incapsulare în beton, când în cofrajul cu fiole se toarnă soluţie de ciment), în scopul desfiinţării calităţilor lor de consum.

În conformitate cu Legea cu privire la circulaţia substanţelor narcotice şi psihotrope şi a precursorilor, substanţele narcotice şi psihotrope, a căror utilizare este neraţională, se nimicesc în modul stabilit de Comisia Interde-

partamentală de Combatere a Narcomaniei și Narcobusinessului. Substanțele narcotice și psihotrope se nimicesc dacă: a) a expirat termenul lor de valabilitate; b) au fost supuse unor acțiuni chimice sau fizice, devenind inutilizabile sau neprelucrabile; c) au fost depistate și confiscate din circulația ilicită, și nu prezintă valoare pentru scopuri legale medicale, științifice și de altă natură sau nu pot fi prelucrate.

Orice încălcare a acestor condiții atrage răspunderea potrivit art. 217 din CP al RM;

13) organizarea consumului, fără autorizație, a substanțelor narcotice sau psihotrope.

În situația dată, făptuitorul întreprinde eforturile necesare pentru ca persoanele interesate să poată consuma substanțe narcotice sau psihotrope.

Organizarea consumului substanțelor respective, inutilizabile în scopuri medicale, este interzisă în orice condiții. Organizarea consumului substanțelor, utilizabile în scopuri medicale (codeină, fentanil, morfină etc.) este permisă în baza autorizației eliberate de CPCD. Organizarea presupune o pluralitate de consumatori, fie că aceştia consumă separat la un anumit timp, deosebit de al celorlalți, fie că ei consumă împreună, în același timp.

La calificare, nu importă dacă substanțele narcotice sau psihotrope sunt aduse de către consumatori ori cel care organizează consumul pune la dispoziția lor aceste substanțe; nu are importanță dacă persoanele în cauză sunt consumatori primari sau narcomani inveterați.

Totodată, este necesar ca organizarea consumului de substanțe narcotice sau psihotrope să nu se desfășoare în cadrul speluncilor. În caz contrar, cele comise trebuie calificate conform art. 219 din CP al RM.

Infracțiunea de la art. 217 din CP al RM se consideră o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul realizării oricăreia din modalitățile care alcătuiesc fapta prejudiciabilă, indiferent de urmările prejudiciabile produse.

Latura subiectivă a circulației ilegale a substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor se caracterizează prin intenție directă. Motivele infracțiunii se pot exprima în: interesul material; năzuința de a-și asigura propriul consum; năzuința de a curma suferința celor dependenți fizic de substanțele narcotice sau psihotrope; năzuința afirmării de către făptuitor a potențialului său științific etc.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani (alineatul (1)) sau 14 ani (alineatul (2) sau (3)); 2) persoana juridică ce desfășoară activitatea de întreprinzător.

Potrivit alin. (4) al art. 217 din CP al RM, persoana fizică, care a predat benevol substanțele narcotice, psihotrope sau precursorii, este liberată de răspundere penală pentru activitate ilegală privind circulația acestora.

Se are în vedere situația când făptuitorul, având posibilitatea să desfășoare în continuare activitatea ilegală privind circulația substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor, le predă de bunăvoie organelor de urmărire penală, până la înaintarea cerinței de predare a lor. Motivul predării benevole nu contează la liberarea de răspundere penală.

Agravantele de la alin. (2) al art. 217 din CP al RM sunt:

a) repetat;
b) de două sau mai multe persoane;
c) cu utilizarea substanțelor narcotice sau psihotrope care prezintă un pericol deosebit pentru sănătatea omului.

Deoarece ultima dintre circumstanțele numite este nouă, nefiind examinată anterior, ne vom îndrepta atenția asupra ei.

Interpretând prevederile din anexa la Legea cu privire la circulația substanțelor narcotice și psihotrope și a precursorilor, precum și din hotărârea CPCD (procesul-verbal nr. 7 din 1.12.1988), putem specifica că prin "substanțe narcotice sau psihotrope care prezintă un pericol deosebit pentru sănătatea omului" se au în vedere substanțele narcotice sau psihotrope, inutilizabile sau utilizabile în scopuri medicale, nominalizate în Tabelul nr. 1 și Tabelul nr. 2 din hotărârea CPCD sus-amintită.

Varianta agravată a circulației ilegale a substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor, prevăzută la alin. (3) al art. 217 din CP al RM, presupune săvârșirea acestei infracțiuni în următoarele circumstanțe:

a) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;
b) în proporții mari.

Întrucât caracteristicile circumstanței agravante de la lit. a) din alin. (3) al art. 217 din CP al RM ne sunt cunoscute, ne vom polariza atenția asupra agravantei de la litera b) a aceleiași norme.

Pentru a înțelege semnificația noțiunii "proporții mari", este necesar, în conformitate cu alin. (3) al art. 126 din CP al RM, să consultăm prevederile din Tabelul nr. 6 al hotărârii CPCD. Conform acestuia, proporțiile mari (cantitățile mari; dozele mari) ale substanțelor narcotice sau psihotrope se determină nu în funcție de valoarea în bani a acestor substanțe, ci în funcție de greutatea dozei sau lotului substanțelor narcotice sau psihotrope, aflate în circulația ilegală (de exemplu, de la 500 grame – marijuana uscată, de la 0,005 grame – heroina, de la 3 grame – amfetamina, de la 0,002 grame – fentanilul etc.).

În cazul în care proporțiile mari nu sunt atinse, însă nici despre cantitate mică nu se poate vorbi, circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor se califică potrivit art. 217 din CP al RM (cu excepția lit. b) din alin. (3)).

Este necesar de accentuat că, potrivit art. 38 al Legii cu privire la circulația substanțelor narcotice și psihotrope și a precursorilor, preparatele care conțin două sau mai multe substanțe narcotice sau psihotrope, pentru care sunt stabilite diferite reguli de circulație, se află sub incidența regulilor stabilite pentru substanțele cu regim mai riguros.

Astfel, la determinarea proporțiilor (cantității; dozei), va fi luată în considerație regula stabilită pentru substanța narcotică sau psihotropă, pentru care este prevăzut cel mai mic gramaj.

§2. Prescrierea ilegală a preparatelor narcotice sau psihotrope

Prima variantă-tip a infracțiunii de la art. 218 din CP al RM constă în prescrierea fără necesitate a preparatelor narcotice sau psihotrope.

Obiectul juridic special al infracțiunii date îl reprezintă relațiile sociale ce țin de prescrierea legală a substanțelor narcotice sau psihotrope.

Obiectul material al infracțiunii de prescriere ilegală a preparatelor narcotice sau psihotrope este constituit din: rețetele pentru obținerea preparatelor narcotice sau psihotrope (alin. (1) al art. 218 din CP al RM); rețetele sau alte documente care permit obținerea preparatelor sau substanțelor narcotice sau psihotrope (alin. (2) al art. 218 din CP al RM).

Prin "rețetă" se înțelege prescripția medicului cu privire la compoziția, cantitatea, forma și termenul de fabricare a preparatelor narcotice sau psihotrope, modul de utilizare a acestor preparate etc.

Prin "preparate narcotice sau psihotrope" se înțeleg amestecurile de substanțe în orice stare fizică, ce conține una sau mai multe substanțe narcotice ori psihotrope.

În conformitate cu Legea cu privire la circulația substanțelor narcotice și psihotrope și a precursorilor, preparatele narcotice și psihotrope pentru consum individual se eliberează numai cu rețete medicale speciale. În instituțiile medicale de tratament staționar, preparatele narcotice sau psihotrope se eliberează și se utilizează la prescripția făcută de medicul instituției.

Rețetele pentru preparatele narcotice sau psihotrope se eliberează numai în scopuri terapeutice de către organul competent sau persoana împuternicită. Tipul rețetelor și modalitatea eliberării se stabilesc de Ministerul Sănătății. Rețetele pentru preparatele narcotice sau psihotrope se eliberează numai după

examinarea și identificarea bolnavului, și numai pe un termen anumit: până la 7 zile (pentru preparatele conținând substanțele din Tabelul nr. II din anexa la Legea cu privire la circulația substanțelor narcotice și psihotrope, și a precursorilor); până la 30 de zile (pentru preparatele conținând substanțele din Tabelul nr. III din aceeași anexă). Este interzisă eliberarea altor rețete până la expirarea termenului de valabilitate a rețetei precedente. În cazuri excepționale, exclusiv în scopuri medicale, CPCD este în drept ca, în temeiul unei decizii a Ministerului Sănătății, în care să fie stipulate condițiile respective, să permită farmaciștilor eliberarea fără rețetă, în cantități mici, de preparate conținând substanțele psihotrope din Tabelul nr. III, expus în anexă.

În cazul faptei de la alin. (2) al art. 218 din CP al RM, obiectul material poate fi format nu doar din rețetele pentru obținerea preparatelor narcotice sau psihotrope, dar și din alte documente care permit obținerea substanțelor narcotice sau psihotrope. Astfel de documente sunt documentele de formă prestabilită, având rubrici anumite, care confirmă dreptul titularului lor să obțină substanțe narcotice sau psihotrope, pentru producerea, fabricarea, prelucrarea, distribuirea și utilizarea lor în alte scopuri (în activitatea veterinară, în scopuri științifice și educaționale, în activitatea de expertizare, în activitatea operativă de investigații etc.).

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 218 din CP al RM include fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea de prescriere fără necesitate a preparatelor narcotice sau psihotrope.

Prin "prescriere" trebuie de înțeles punerea la dispoziție (transmiterea) a rețetelor, pentru obținerea preparatelor narcotice sau psihotrope, către persoana fizică sau juridică. Prescrierea trebuie să fie fără necesitate, adică să presupună folosirea abuzivă a calității de medic pentru a înlesni, pe calea prescrierii medicale (obligatorii pentru farmacist), procurarea preparatelor narcotice sau psihotrope în alte scopuri decât efectuarea unui tratament medical.

Infracțiunea în cauză este formală. Ea se consideră consumată din momentul predării rețetei celui care urmează să o folosească, indiferent dacă acesta a reușit sau nu să obțină preparatele narcotice sau psihotrope ce i-au fost prescrise.

Latura subiectivă a prescrierii ilegale a preparatelor narcotice sau psihotrope se caracterizează prin prezența intenției directe. Motivele infracțiunii se exprimă, de cele mai multe ori, în interesul material.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică ce desfășoară activitatea de întreprinzător. În plus, în cazul faptei de la alin. (1) al art. 218 din CP al RM, persoana fizică trebuie să aibă calitatea specială de

medic, care are dreptul să scrie, să semneze și să ștampileze rețetele pentru obținerea preparatelor narcotice sau psihotrope.

Cea de-a doua variantă-tip a infracțiunii în cauză, prevăzută la alin. (2) al art. 218 din CP al RM, se exprimă în săvârșirea falsificării rețetei sau a altor documente care permit obținerea preparatelor și substanțelor narcotice sau psihotrope.

Acțiunea de falsificare presupune fabricarea completă a documentului respectiv fals (de exemplu, a rețetei cu toate rubricile și inscripțiile necesare) sau modificarea ori completarea unei părți a documentului autentic (de exemplu, rectificarea sau nimicirea unei părți a textului, aplicarea ștampilei instituției medicale ori a ștampilei personale a medicului curant, semnarea în locul medicului etc.).

Folosirea documentelor false, care permit obținerea preparatelor și substanțelor narcotice sau psihotrope, trebuie calificată de sine stătător, conform art. 217 din CP al RM (ca procurare a substanțelor narcotice sau psihotrope). Atunci când făptuitorul, folosind documentele respective false, a obținut preparatele ori substanțele narcotice sau psihotrope, fără a oferi în schimb plata pentru acestea, cele comise trebuie calificate conform art. 190 din CP al RM (cu calificarea suplimentară conform art. 218 din CP al RM, dacă făptuitorul este cel care a falsificat documentele).

Cât privește vânzarea documentelor care permit obținerea preparatelor și substanțelor narcotice sau psihotrope, de către cel care le-a falsificat, cele săvârșite se califică potrivit art. 218 și 361 din CP al RM.

În cazul faptei de la alin. (2) al art. 218 din CP al RM, infracțiunea este formală, ea considerându-se consumată din momentul falsificării cel puțin a unui document care permite obținerea preparatelor ori substanțelor narcotice sau psihotrope.

În planul laturii subiective, nu se remarcă schimbări în comparație cu ceea ce s-a menționat în raport cu prima variantă-tip.

Varianta agravată a prescrierii ilegale a preparatelor narcotice sau psihotrope, prevăzută la alin. (3) al art. 218 din CP al RM, presupune comiterea acestei infracțiuni în prezența vreuneia din următoarele circumstanțe:

a) în mod repetat;
b) de două sau mai multe persoane;
c) cu scopul de a obține preparatele ori substanțele narcotice sau psihotrope în proporții mari.

În fond, toate aceste circumstanțe ne sunt cunoscute din analiza efectuată asupra componențelor de infracțiuni, examinate până acum. Precizăm doar că, în ipoteza agravantei de la lit. c) din alin. (3) al art. 218 din CP al RM, nu

este obligatorie realizarea scopului corespunzător. Dacă totuşi acest scop s-a realizat, este necesară calificarea prin concurs: lit. c) din alin. (3) al art. 218 şi lit. b) din alin. (3) al art. 217 din CP al RM.

§3. Organizarea ori întreţinerea speluncilor pentru consumul substanţelor narcotice sau psihotrope

Varianta-tip a infracţiunii prevăzute la art. 219 din CP al RM constă în organizarea ori întreţinerea speluncilor pentru consumul substanţelor narcotice sau psihotrope, precum şi punerea la dispoziţie a localurilor în aceste scopuri.

Obiectul juridic special al infracţiunii în cauză este constituit din relaţiile sociale privitoare la asigurarea consumului substanţelor narcotice sau psihotrope numai în scopuri medicale.

Întrucât infracţiunea de la art. 219 din CP al RM nu presupune o influenţare directă asupra vreunui bun corporal, considerăm că ea nu are un obiect material. Or, noţiunile "spelunci" şi "localuri", specificate în dispoziţia art. 219 din CP al RM, implică nu ideea de imobil, privit în materialitatea sa, ci ideea de loc în care se desfăşoară activitatea infracţională.

Latura obiectivă a infracţiunii date include fapta prejudiciabilă care se exprimă în acţiune. Această acţiune este funcţională prin oricare din următoarele trei modalităţi:

a) organizarea speluncilor pentru consumul substanţelor narcotice sau psihotrope;
b) întreţinerea speluncilor pentru consumul substanţelor narcotice sau psihotrope;
c) punerea la dispoziţie a localurilor în scopul consumului substanţelor narcotice sau psihotrope.

Prin "speluncă" se înţelege o încăpere locuibilă (apartament, odaie, vilă, casă individuală) sau nelocuibilă (subsolul sau podul casei, hambar, garaj, depozit, construcţia părăsită etc.), folosită pentru consumul substanţelor narcotice sau psihotrope.

Vizavi de prima dintre modalităţile alternative sus-menţionate, organizarea speluncilor pentru consumul substanţelor narcotice sau psihotrope se exprimă în: selecţia clienţilor speluncii; procurarea de substanţe narcotice sau psihotrope, a instrumentelor ori a utilajului necesar fabricării sau administrării acestor substanţe; adaptarea încăperii pentru a servi nevoilor de consum al substanţelor narcotice sau psihotrope etc. Toate aceste activităţi sunt interconectate şi interdependente, deoarece au drept scop primar crearea unui anturaj special – cel al

speluncii – propice consumului de substanțe narcotice sau psihotrope. Tocmai prin aceasta, organizarea speluncii pentru consumul de substanțe narcotice sau psihotrope se deosebește de organizarea consumului de asemenea substanțe, fără autorizație, prevăzută la art. 217 din CP al RM. Or, atunci când infracțiunea de la art. 219 din CP al RM se realizează pe calea organizării speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope, ea se consideră consumată din momentul organizării unor asemenea spelunci, indiferent dacă acestea au început sau nu să funcționeze, adică indiferent dacă în spelunci au început sau nu să fie consumate substanțe narcotice sau psihotrope. În contrast, organizarea, fără autorizație, a consumului de substanțe narcotice sau psihotrope (ca modalitate a infracțiunii de la art. 217 din CP al RM) se consideră consumată din momentul organizării consumului substanțelor respective, indiferent dacă au fost create și alte condiții care ar fi propice consumului dat.

În legătură cu cea de-a doua modalitate de realizare a faptei prejudiciabile din contextul infracțiunii de la art. 219 din CP al RM, menționăm că întreținerea speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope presupune săvârșirea, de către organizatorul speluncii sau de către o altă persoană, a activității de asigurare a funcționării adecvate a speluncilor: menținerea încăperii în condițiile cuvenite; reparația încăperii; dereticarea încăperii; mobilarea încăperii; achitarea serviciilor comunale; asigurarea clienților cu substanțe narcotice sau psihotrope, cu instrumentele și utilajul necesar; asigurarea pazei încăperii etc. În ipoteza dată, infracțiunea se consideră consumată din momentul săvârșirii măcar a unei acțiuni care are ca scop menținerea în bune condiții a funcționării speluncii.

Cât privește ultima modalitate a faptei prejudiciabile din contextul infracțiunii prevăzute la art. 219 din CP al RM, este necesar să menționăm că punerea la dispoziție a localurilor în scopul consumului substanțelor narcotice sau psihotrope presupune transmiterea spațiului aferent localului (speluncă sau altă încăpere – bar, cafenea, restaurant, cinematograf, discotecă, Internet-salon, WC public etc.) în vederea consumului, în cadrul acestuia, al substanțelor respective. La calificare, nu are importanță intervalul de timp în care localul a fost pus la dispoziție, nici dacă localul este pus la dispoziție unora și acelorași persoane ori unor persoane diferite, nici dacă localul este pus la dispoziția unor persoane apropiate sau unor persoane necunoscute. În ipoteza modalității de față, infracțiunea prevăzută la art. 219 din CP al RM se consideră consumată din momentul în care făptuitorul și-a dat acordul ca localul din posesia lui să fie folosit pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope, indiferent dacă acest consum a avut loc sau nu.

Infracțiunea de organizare ori întreținere a speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope este o infracțiune formală.

Latura subiectivă a acestei infracțiuni se caracterizează prin intenție directă. Motivele infracțiunii pot consta în: interesul material; năzuința de a-și accesibiliza propriul consum al substanțelor narcotice sau psihotrope; năzuința testării proprietăților unor noi substanțe narcotice sau psihotrope etc.

De asemenea, la calificare, este obligatorie stabilirea scopului special – scopul consumului substanțelor narcotice sau psihotrope. Consumul poate fi gândit să fie efectuat și de către însuși făptuitorul, dar, în acest caz, este necesară prezența, cel puțin, încă a unei persoane, pentru a putea califica fapta conform art. 219 din CP al RM.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

Varianta agravată a organizării ori întreținerii speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope, prevăzută la alin. (2) al art. 219 din CP al RM, presupune comiterea acestei infracțiuni de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală. Pentru interpretarea corectă a acestei agravante, facem trimitere la explicațiile privind fapta de la lit. a) din alin. (3) al art. 164 din CP al RM.

Secțiunea a IV-a. INFRACȚIUNI CARE ADUC ATINGERE UNOR RELAȚII DE CONVIEȚUIRE SOCIALĂ

§1. Proxenetismul

Varianta-tip a infracțiunii prevăzute la art. 220 din CP al RM constă în îndemnul sau determinarea la prostituție ori înlesnirea practicării prostituției, ori tragerea de foloase de pe urma practicării prostituției de către o altă persoană, precum și recrutarea unei persoane pentru prostituție.

Obiectul juridic special al proxenetismului îl reprezintă relațiile sociale referitoare la moralitatea și neaservirea raporturilor sexuale.

În cazul modalității agravate de la lit. c) din alin. (2) al art. 220 din CP al RM, se lezează, în plan secundar, relațiile sociale privitoare la sănătatea sau viața altei persoane.

Atunci când infracțiunea în cauză e comisă prin influențarea directă asupra corpului persoanei, acesta constituie ***obiectul material***.

Victima infracțiunii de proxenetism poate fi oricare persoană, de sex feminin sau masculin. Vârsta victimei nu are importanță la calificare, afară de cazul

specificat la lit. a) din alin. (2) al art. 220 din CP al RM, când victima este o persoană, care, la momentul săvârşirii infracţiunii, nu a atins vârsta de 18 ani.

Latura obiectivă a infracţiunii de la art. 220 din CP al RM include fapta prejudiciabilă care se exprimă în acţiune. Acţiunea dată poate să se prezinte prin intermediul următoarelor modalităţi:

1) îndemnul la prostituţie;
2) determinarea la prostituţie;
3) înlesnirea practicării prostituţiei;
4) tragerea de foloase de pe urma practicării prostituţiei de către o altă persoană;
5) recrutarea unei persoane pentru prostituţie.

Prin "prostituţie" se înţelege practicarea contra plată a raporturilor sexuale întâmplătoare extraconjugale, care nu se întemeiază pe o simpatie şi atracţie personală. Însăşi practicarea prostituţiei nu poate atrage răspunderea penală. Ea este sancţionată conform art. 171[1] din Codul cu privire la contravenţiile administrative.

Prin "îndemnul la prostituţie" se are în vedere stimularea interesului unei alte persoane pentru ca aceasta să practice prostituţia (de exemplu, prin promisiunea unei vieţi uşoare, fără muncă, cu distracţii). Îndemnul trebuie să se adreseze unei sau unor persoane concrete. Prin aceasta, îndemnul la prostituţie se deosebeşte de fapta de propagare a prostituţiei prin intermediul publicaţiilor periodice, mijloacelor audiovizuale sau prin orice alt mod, faptă calificată potrivit art. 171[2] din Codul cu privire la contravenţiile administrative.

În modalitatea de faţă, proxenetismul se consideră consumat din momentul îndemnului la prostituţie, indiferent dacă persoana îndemnată a adoptat sau nu ulterior hotărârea de a practica prostituţia.

Prin "determinarea la prostituţie" se înţelege întreprinderea unor eforturi de natură a influenţa o persoană să practice prostituţia. Nu interesează dacă ideea de practicare a prostituţiei a fost sugerată victimei de către făptuitor sau dacă această idee se născuse mai înainte în conştiinţa ei. Ceea ce interesează este ca făptuitorul, prin activitatea lui, să fi făcut ca victima să ia hotărârea de a practica prostituţia. Nu contează metodele prin care s-a realizat modalitatea de determinare la prostituţie (supunerea la chinuri, repetate scandaluri şi bătăi etc.).

Dacă victima nu a avut libertatea să ia hotărârea de a practica prostituţia, fapta nu constituie infracţiunea de proxenetism, deoarece ea s-a realizat prin constrângere, şi nu prin determinare. Or, spre deosebire de art. 105[2] din CP al RM din 1961, art. 220 din CP al RM nu mai prevede răspunderea pentru constrângere la prostituţie. În această ordine de idei, fapta persoanei care a

constrâns pe altcineva să practice prostituția poate fi calificată conform art. 151-155, 165, 171-173 etc. din CP al RM.

În modalitatea de față, proxenetismul se consideră consumat din momentul luării de către victimă a hotărârii de a practica prostituția, indiferent dacă această hotărâre a fost sau nu realizată.

Prin "înlesnirea practicării prostituției" se are în vedere ajutorul dat unei persoane să practice prostituția (de exemplu, punerea la dispoziție a locuinței, finanțarea organizării unei case unde se va practica prostituția etc.). În această modalitate, proxenetismul se consideră consumat dacă, prin ajutorul acordat de făptuitor, a fost facilitată practicarea sau continuarea practicării prostituției.

Prin "tragerea de foloase de pe urma practicării prostituției de către o altă persoană" se înțelege obținerea de foloase patrimoniale de orice fel (bunuri, drepturi patrimoniale, avantaje patrimoniale etc.) din practicarea prostituției de către o persoană, alta decât făptuitorul. În modalitatea de față, proxenetismul se consideră consumat din momentul obținerii, cel puțin o dată, a foloaselor patrimoniale de pe urma practicării prostituției de către o altă persoană.

Prin "recrutarea unei persoane pentru prostituție" se are în vedere descoperirea, atragerea, angajarea și îndrumarea unei persoane să practice prostituția. În modalitatea dată, proxenetismul se consideră consumat din momentul în care s-a recrutat măcar o persoană, indiferent dacă aceasta a practicat ulterior prostituția.

Infracțiunea de proxenetism este o infracțiune formală.

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 220 din CP al RM se caracterizează prin intenție directă. Motivele infracțiunii se concretizează de cele mai dese ori în interesul material.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

Varianta agravată a proxenetismului, prevăzută la alin. (2) al art. 220 din CP al RM, presupune săvârșirea acestei infracțiuni în prezența vreuneia din următoarele circumstanțe agravante:

a) săvârșita fașă de un minor;
b) săvârșita de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;
c) soldată cu urmări grave.

Deoarece profilul semantic al primelor două agravante ne este deja cunoscut, menționăm că prin "urmări grave" trebuie de înțeles vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, moartea (decesul) sau sinuciderea victimei. Făptuitorul trebuie să manifeste imprudență față de urmările prejudiciabile. De asemenea, este obligatorie stabilirea legăturii cauzale între acțiunea făptuitorului și urmările grave.

§2. Distrugerea sau deteriorarea intenționată a monumentelor de istorie și cultură

La art. 221 din CP al RM este prevăzută răspunderea penală pentru distrugerea sau deteriorarea intenționată a monumentelor de istorie și cultură sau a obiectelor naturii, luate sub ocrotirea statului.

Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză îl reprezintă relațiile sociale referitoare la integritatea, substanța și potențialul de utilizare a monumentelor de istorie și cultură sau a obiectelor naturii, luate sub ocrotirea statului.

Obiectul material al infracțiunii de la art. 221 din CP al RM este format din: a) monumentele de istorie și cultură; b) obiectele naturii, luate sub ocrotirea statului.

În conformitate cu Legea Republicii Moldova privind ocrotirea monumentelor, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 22.06.1993[29], monumentele sunt obiectele ori ansamblurile de obiecte cu valoare istorică, artistică sau științifică, care reprezintă mărturii ale evoluției civilizațiilor de pe teritoriul țării, precum și ale dezvoltării spirituale, politice, economice și sociale, și care sunt înscrise în registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat.

Un sit, o operă de arhitectură, sculptură sau pictură monumentală etc. pot fi considerate obiect material al infracțiunii prevăzute la art. 221 din CP al RM, din momentul elaborării, de către organele abilitate, a actelor, în care se preconizează calitatea de monumente, până în momentul în care aceste organe decid pierderea calității de monument.

În afară de monumentele de istorie și cultură, obiectul material al infracțiunii în cauză poate fi format din obiectele naturii luate sub ocrotirea statului. Aceste obiecte formează fondul ariilor naturale protejate de stat. Conform Legii Republicii Moldova privind fondul ariilor naturale protejate de stat, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 25.02.1998[30], obiectele naturii, luate sub ocrotirea statului sunt: a) rezervația științifică ("Codru", "Iagorlâc", "Prutul de Jos", "Plaiul Fagului", "Pădurea Domnească"); b) parcul național (este în curs de organizare); c) monumentul naturii (geologic sau paleontologic; hidrologic; botanic; sectorul reprezentativ cu vegetație silvică; arbore secular; specie floristică sau faunistică rară); d) rezervația naturală (silvică; de plante medicinale; mixtă); e) rezervația peisagistică (de peisaj geografic); f) rezervația de resurse; g) aria cu management multifuncțional (sectorul reprezentativ

---

[29] *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 1, 1994.

[30] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 66-68, 1998.

cu vegetație de stepă; sectorul reprezentativ cu vegetație de luncă; perdelele forestiere de protecție); h) rezervația biosferei (este în curs de organizare); i)grădina botanică; j) grădina dendrologică; k) monumentul de arhitectură peisajeră; l) grădina zoologică.

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 221 din CP al RM include: a) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea (inacțiunea) de cauzare a distrugerii sau deteriorării; b) urmările prejudiciabile sub forma distrugerii sau deteriorării; c) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Distrugerea este condiția monumentelor de istorie și cultură sau a obiectelor naturii luate sub ocrotirea statului, când aceste entități își pierd cu desăvârșire valoarea istorică, culturală, spirituală, astfel încât nu mai pot fi reprezentative prin prisma destinației lor.

Deteriorarea este acea condiție a monumentelor de istorie și cultură sau a obiectelor naturii luate sub ocrotirea statului, când sunt pierdute anumite calități ale numitelor entități (care sunt, totuși, recuperabile), deși, în ansamblu, acestea și-au păstrat configurația inițială.

Acțiunea de cauzare a distrugerii sau deteriorării se realizează prin intermediul următoarelor metode: incendiere, provocarea exploziei, dărâmare, inundare, influențare mecanică sau chimică etc. Inacțiunea de cauzare a distrugerii sau deteriorării constă în neîntreprinderea măsurilor de oprire a propagării incendiului, inundației etc., deși făptuitorul putea și trebuia să întreprindă astfel de măsuri.

Dacă încălcarea regimului de administrare și protecție a obiectelor naturii luate sub ocrotirea statului se manifestă în alte forme decât cauzarea distrugerii sau deteriorării, cele comise pot fi calificate conform art. 235 din CP al RM. Totodată, dacă încălcarea regulilor de protecție și a regimului obiectelor naturale luate sub ocrotirea statului sau încălcarea regulilor de ocrotire și folosire a monumentelor de istorie și cultură nu implică producerea urmărilor prejudiciabile sub forma distrugerii sau deteriorării, atunci cele comise pot fi calificate potrivit art. 91 sau art. 92 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Infracțiunea de distrugere sau deteriorare intenționată a monumentelor de istorie și cultură este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile sub forma distrugerii sau deteriorării monumentelor de istorie și cultură sau a obiectelor naturii luate sub ocrotirea statului.

Latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin intenție directă sau indirectă. Motivele infracțiunii se pot exprima în: interesul material privind terenul pe care este amplasată entitatea respectivă; răzbunare; dușmănie sau ură socială națională, rasială sau religioasă; intenții huliganice etc.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică ce desfășoară activitate de întreprinzător.

Subiectul infracțiunii (în partea care se referă la distrugerea sau deteriorarea intenționată a monumentelor de istorie și cultură) poate fi și proprietarul monumentului. Astfel, conform art. 7 din Legea privind ocrotirea monumentelor, dreptul de a dispune de monumentele ce constituie proprietate privată este exercitat de proprietar. Însă dreptul de dispoziție (inclusiv dispoziție materială) al proprietarului monumentului este limitat. Conform art. 1 din Legea Republicii Moldova cu privire la proprietate, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 22.01.1991[31], proprietarul are dreptul să exercite față de bunurile sale orice acțiuni care nu contravin legilor. Or, în art. 59 al Constituției este prevăzut că ocrotirea monumentelor istorice și culturale constituie o obligație a fiecărui cetățean. În dezvoltarea acestei idei, în art.14 al Legii privind ocrotirea monumentelor, este stabilit că deținătorii cu orice titlu juridic, care posedă, folosesc sau păstrează monumente cu valoare istorică, artistică sau științifică, luate la evidență sau înscrise în Registrul monumentelor, sunt obligați să respecte prevederile respectivei legi, condiție ce se include în actele de proprietate, de cumpărare-vânzare sau de închiriere.

§3. Profanarea mormintelor

Varianta-tip a infracțiunii prevăzute la art. 222 din CP al RM constă în profanarea, prin orice mijloace, a unui mormânt, a unui monument, a unei urne funerare sau a unui cadavru, precum și însușirea (a se citi – sustragerea) obiectelor ce se află în mormânt sau pe el.

Obiectul juridic special al profanării mormintelor este format din relațiile sociale referitoare la cultivarea și păstrarea sentimentului de respect și pietate față de obiectele care păstrează memoria celor decedați.

În cazul însușirii (sustragerii) obiectelor ce se află în mormânt sau pe el, se lezează, în plan secundar, relațiile sociale privitoare la posesia asupra obiectelor ce se află în mormânt sau pe el (posesia din partea moștenitorilor celor decedați).

Obiectul material poate fi constituit din: mormânt; monument; urnă funerară; cadavru; obiectele ce se află în mormânt sau pe el.

---

[31] *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 3-4-5-6, 1991.

Prin "mormânt" se înțelege locul în care se află înhumat cadavrul. El cuprinde partea respectivă de teren cu toate anexele care se află pe acesta: împrejmuire, felinare, obiecte religioase etc.

În contextul art. 222 din CP al RM, noțiunea de monument nu are același înțeles ca noțiunea similară din art. 221 din CP al RM. Ca obiect material al profanării mormintelor, monumentul reprezintă construcția sepulcrală, aflată pe un mormânt sau alături de acesta, având menirea de a exprima sentimentele de respect și venerație față de cel dispărut.

Prin "urnă funerară" se înțelege cenușarul, adică vasul în care se păstrează cenușa morților incinerați.

Prin "cadavru" se înțelege rămășița trupească a celui decedat (temporar neînhumat sau exhumat).

Prin "obiecte ce se află în mormânt sau pe el" se au în vedere obiectele ce se află asupra cadavrului înhumat (vestimentația, decorațiile etc.), sicriul sau obiectele de pe mormânt, care nu fac parte din monument (coroana de flori, buchetele de flori etc.).

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 221 din CP al RM include fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea de profanare, prin orice mijloace, a unui mormânt, a unui monument, a unei urne funerare sau a unui cadavru. De asemenea, fapta prejudiciabilă se poate exprima în acțiunea de însușire (sustragere) a obiectelor ce se află în mormânt sau pe el. În această ultimă situație, pentru întregirea laturii obiective se mai cere survenirea urmărilor sub forma prejudiciului patrimonial efectiv, precum și stabilirea legăturii cauzale între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Prin "profanare" se înțelege: în privința mormântului – nivelarea, săparea, aruncarea în aer pe calea exploziei etc.; în privința monumentului – distrugerea, deteriorarea, răsturnarea, aplicarea unor inscripții sau simboluri pângăritoare etc.; în privința urnei funerare – sfărâmarea urnei, alterarea materială a cenușii din urnă, risipirea cenușii astfel încât să nu mai poată fi recuperată etc.; în privința cadavrului – dezmembrarea, schimbarea poziției în mormânt, necrofilia etc.

Dacă acțiunea asupra mormântului, monumentului, urnei funerare sau cadavrului este justificată legalmente, cele comise nu pot fi considerate profanare a mormintelor. De exemplu, examinarea cadavrului și exhumarea acestuia trebuie efectuate conform art. 120 și, respectiv, art. 121 din Codul de procedură penală; lichidarea sau transmutarea cimitirului trebuie efectuată potrivit pct. 42, 43 ale Hotărârii Guvernului Republicii Moldova despre apro-

barea Regulamentului cu privire la cimitire, nr. 1072 din 22.10.1998[32]; expertiza morfopatologică a pacientului decedat se efectuează în conformitate cu art. 59 din Legea ocrotirii sănătății, dacă, în timpul vieții, el sau rudele sale nu și-au exprimat dezacordul etc. Dacă aceste reglementări nu se respectă, cele comise pot fi calificate potrivit art. 222 din CP al RM.

În ce privește noțiunea de însușire (sustragere), aceasta a fost analizată detaliat în §1 al Secțiunii II din Capitolul VII al lucrării de față. Însușirea (sustragerea) obiectelor ce se află în mormânt sau pe el se comite în privința protezelor de aur sau bijuteriilor din metale nobile, aflate asupra cadavrului, ori în privința obiectelor din metale neferoase de pe mormânt (crucea, monumentul sau fragmentele din acesta etc.), ori în privința altor asemenea obiecte ce se află în mormânt sau pe el.

Infracțiunea prevăzută la art. 222 din CP al RM este o infracțiune formală (în partea care constă în profanarea, prin orice mijloace, a unui mormânt, a unui monument, a unei urne funerare sau a unui cadavru) sau materială (în partea care constă în însușirea (sustragerea) obiectelor ce se află în mormânt sau pe el). Profanarea mormintelor se consideră consumată din momentul realizării acțiunii de profanare sau, respectiv, din momentul în care făptuitorul are posibilitatea reală de a se folosi și a dispune de obiectele ce se află în mormânt sau pe el, la discreția acestuia.

Latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin intenție directă. Motivele infracțiunii se pot exprima în: interesul material, intenții huliganice, răzbunare etc. Dacă motivele infracțiunii constau în dușmănia sau ura socială, națională, rasială ori religioasă, fapta trebuie calificată potrivit lit. b) din alin. (2) al art. 222 din CP al RM. În cazul însușirii (sustragerii) obiectelor ce se află în mormânt sau pe el, este obligatorie stabilirea scopului de cupiditate.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

Varianta agravată a profanării mormintelor, prevăzută la alin. (2) al art. 222 din CP al RM, presupune comiterea acestei infracțiuni:

a) de două sau mai multe persoane;

b) din motive de dușmănie sau ură socială, națională, rasială ori religioasă.

Explicațiile privind natura acestor circumstanțe agravante au fost făcute în legătură cu investigarea faptei de la lit. f) și, respectiv, lit. j) din alin. (3) al art. 145 din CP al RM.

---

32 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 100-102, 1998.

Capitolul X

INFRACȚIUNI ECOLOGICE

Secțiunea I. NOȚIUNEA, CARACTERIZAREA GENERALĂ ȘI TIPURILE INFRACȚIUNILOR ECOLOGICE

Protecția mediului înconjurător constituie o prioritate națională, care vizează în mod direct condițiile de viață și sănătatea populației, realizarea intereselor economice și social-umane, precum și capacitățile de dezvoltare durabilă a societății pe viitor. Relațiile omului și societății cu mediul se reglementează de: Constituția Republicii Moldova, de Legea Republicii Moldova privind protecția mediului înconjurător, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 16.06.1993[1]; Codul funciar al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 25.12.1991[2]; Codul silvic al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 21.06.1996[3]; Codul subsolului al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 15.06.1993[4]; Codul apelor al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 22.06.1993[5]; Legea regnului animal a Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 27.04.1995[6] și de prevederile altor legi și acte legislative ce țin cont de problematica protecției mediului și folosirii raționale a resurselor naturale.

Termenul *mediu* exprimă o noțiune cuprinzătoare și fundamentală, prin care înțelegem lumea vie și cea neînsuflețită, în principiu tot, sau aproape tot ce înconjoară omul. În legislația Republicii Moldova nu se definește noțiunea mediului, însă în art.4 al Legii privind protecția mediului înconjurător se descriu elementele lui – solul, subsolul, apele, flora și fauna, aflate pe teritoriul țării, precum și aerul din spațiul de deasupra acestui teritoriu.

Încercări de a defini mediul s-au făcut pe parcursul anilor doar în literatura de specialitate.

---

1 *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 10 (partea întâi), 1993.

2 *Moldova Suverană*, nr. 18-19, 1992.

3 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 4-5, 1997.

4 *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 11, 1993.

5 *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 10 (partea întâi), 1993.

6 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 62-63, 1995.

Într-o opinie s-a statuat că mediul constituie totalitatea înfăptuirilor, fenomenelor și energiilor lumești ce vin în contact cu o ființă, de care depinde soarta acesteia și a căror acțiune provoacă o reacțiune în zisa ființă[7].

Într-o altă concepție, mediul s-a definit ca ansamblul factorilor ecologici (ambianța) în conjunctura cărora activitatea umană a provocat modificări profunde, de cele mai multe ori, ireversibile[8].

Deși mediul nu poate fi definit în sens strict juridic, susținem părerea că prin mediu trebuie să înțelegem totalitatea factorilor naturali și a celor creați prin activități umane, care, în strânsă interacțiune, influențează echilibrul ecologic, determină condițiile de viață pentru om și cele de dezvoltare în ansamblu a societății umane[9].

Principiile de bază ale protecției mediului sunt stipulate în art. 3 al Legii privind protecția mediului înconjurător:

a) prioritatea scopurilor și activității de protecție a mediului, în cadrul realizării intereselor de ordin economic și social-uman ale populației pentru prezent și viitor;
b) obligativitatea executării legislației cu privire la protecția mediului, respectării standardelor, normativelor și limitelor admisibile de folosire a resurselor naturale și energiei, de aplicare a factorilor chimici, fizici și biologici asupra componenților mediului, de emisii și deversări nocive, de depozitare a deșeurilor provenite din activitățile economice;
c) responsabilitatea tuturor persoanelor fizice și juridice pentru prejudiciul cauzat mediului; prevenirea, limitarea, combaterea poluării, precum și recuperarea pagubei, cauzate mediului și componenților lui, din contul persoanelor fizice și juridice care au admis (chiar și inconștient sau din neglijență) dauna;
d) proiectarea, amplasarea și punerea în funcțiune a obiectivelor social-economice, realizarea programelor și activităților care presupun schimbări ale mediului înconjurător sau ale unor componente ale acestuia se admit numai:
   - cu condiția informării (de către autoritățile administrației publice locale și beneficiari) și cu acordul populației care locuiește în perimetrul zonei de protecție sanitară a obiectivului respectiv, în

---

7 Șt. Vancea, *Curs de ecologie generală*, Iași, 1972, p. 17.

8 N. Toniuc, N. Boșcaiu, Al. Filipescu, *Ocrotirea naturii în prezent și în perspectivă // Ocrotirea naturii și a mediului înconjurător*, 1975, nr. 2, p. 126.

9 E. Lupan, *Dreptul mediului. Partea generală. Tratat elementar*, vol. I, București, Lumina Lex, 1996, p. 12.

etapele de proiectare și amplasare a acestuia, cu cel puțin 30 de zile înainte de întocmirea materialelor de atribuire a terenului în conformitate cu legislația;

– cu avizul pozitiv al Expertizei ecologice de stat asupra documentației de proiect, elaborate în modul stabilit etc.

Pornind de la reglementările legale în vigoare, în cadrul raporturilor de dreptul mediului, poate interveni, alături de răspunderea civilă și cea administrativă, răspunderea penală.

Se cunoaște că fiecare încălcare a legii prezintă un anumit grad de pericol social, care, desigur, nu este uniform. Cel mai mare grad de pericol social îl prezintă tocmai ilicitul penal.

Răspunderea penală își are locul în cadrul dreptului mediului datorită tocmai faptului că dreptul penal în ansamblu apără, în general, ordinea de drept, dar stabilește sancțiuni și pentru atingerea, lezarea acelor valori sociale care sunt ocrotite prin normele dreptului mediului.

Răspunderea penală pentru încălcarea normelor privind protecția mediului se înscrie în principiile și regulile generale ale răspunderii infracționale, dar prezintă și un anumit specific. Specificul acestei răspunderi este determinat de natura obiectului ocrotit de lege și a cărui atingere este adusă prin abaterea săvârșită cu vinovăție.

Cele mai grave abateri din această categorie sunt considerate infracțiunile ecologice.

Infracțiunile ecologice sunt prevăzute în Capitolul IX al Părții speciale a Codului penal, intitulat "Infracțiuni ecologice". Legislația penală în vigoare nu dă definiția noțiunii de infracțiuni ecologice. Totuși, analizând componențele infracțiunilor ecologice, locul lor în sistemul de infracțiuni, se poate da următoarea definiție a infracțiunilor ecologice.

Infracțiunile ecologice sunt acele fapte prejudiciabile, prevăzute de legea penală, care aduc atingere relațiilor sociale cu privire la folosirea rațională precum și asigurarea disciplinei ecologice și a securității populației, și care constau în folosirea nemijlocită, ilegală a obiectelor naturale (sau în influențarea nemijlocită asupra lor) ca valori sociale, fapte ce duc la schimbări negative a stării și calității mediului înconjurător.

Pericolul social al infracțiunilor ecologice nu se limitează doar la consecințele concrete dăunătoare, la sumele daunelor ecologice și economice cauzate, ci se referă și la dauna concretă adusă sănătății oamenilor. Pericolul social al acestor infracțiuni mai constă în încălcarea intereselor ecologice ale societății, în special în încălcarea drepturilor fiecărui om la un mediu înconjurător sănătos, în cauzarea daunei sănătății, proprietății, naturii, în subminarea respec-

tului față de normele de drept ce asigură și protejează mediul înconjurător, în scăderea nivelului securității populației, a disciplinei ecologice etc.

Obiectul juridic generic al infracțiunilor ecologice îl constituie relațiile sociale cu privire la folosirea rațională a resurselor naturale, precum și asigurarea disciplinei ecologice și a securității populației.

Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale cu privire la protejarea și folosirea rațională a anumitor tipuri și forme de resurse naturale și asigurarea securității ecologice a populației. De exemplu, obiectul juridic special al vânatului ilegal (art. 233 din CP al RM) îl constituie relațiile sociale cu privire la protecția și folosirea rațională a animalelor și păsărilor sălbatice.

Obiectul material al acestor infracțiuni îl constituie diferite componente ale mediului natural, cum ar fi animalele și păsările sălbatice, peștii, flora (copacii, tufarii, pomușoarele etc.), apa, pământul etc. Aceste componente nu sunt desprinse de condițiile naturale de existență a lor prin activitățile de muncă anterioare ale omului, se află în stare de existență naturală, sălbatică (de exemplu, copacii din păduri, animalele sau păsările sălbatice în starea lor liberă și naturală, peștii din bazinele acvatice naturale etc.), și de aceea nu constituie proprietate. De exemplu, tăierea ilegală a copacilor din pădurile naturale și însușirea lemnului va constitui doar componența de infracțiune prevăzută de art. 231 din CP al RM (tăierea ilegală a vegetației forestiere), fără a fi necesară calificarea suplimentară conform normelor din Capitolul VI din Partea specială a Codului Penal.

Obiecte materiale ale infracțiunilor ecologice pot fi, de asemenea, și elementele mediului natural, care, deși au acumulat în sine rezultatul unor anumite activități de muncă ale oamenilor, rămân în mediul natural, sau care sunt introduse în mediul natural pentru a îndeplini funcțiile de restabilire și reproducere (de exemplu, creșterea artificială a puietului de pești și eliberarea lui în râuri pentru a restabili echilibrul ecologic etc.). Anume după obiectul material, infracțiunile ecologice se deosebesc de infracțiunile contra patrimoniului.

Latura obiectivă a infracțiunilor ecologice de regulă, se realizează: prin acțiuni sau inacțiuni care constau din încălcarea regulilor de protecție a mediului înconjurător, a cerințelor securității ecologice, folosirii raționale a naturii; survenirea urmărilor prejudiciabile prevăzute de legea penală (cauzarea daunelor mediului înconjurător sau sănătății populației); legătura de cauzalitate dintre ele. De exemplu, art. 223 din CP al RM incriminează încălcarea cerințelor securității ecologice, care a provocat: a) mărirea esențială a nivelului radiației; b) daune sănătății populației; c) pieirea în masă a animalelor; d) alte urmări grave etc.

Latura obiectivă a unor infracțiuni ecologice, pe lângă semnele principale, mai are și semne secundare, cum ar fi, de exemplu, *locul*: art. 224 din CP al RM – zona situației ecologice excepționale sau zona unei calamități naturale; art. 231 din CP al RM – fondul silvic sau fondul ariilor naturale protejate de stat; art. 233 din CP al RM – locurile interzise; *timpul*: art. 233 din CP al RM – perioada interzisă; *modul sau metoda*: art. 234 din CP al RM, – utilizarea substanțelor explozive și otrăvitoare sau a altor mijloace de nimicire în masă a faunei etc., toate acestea, la componențele de infracțiune sus-indicate, sunt obligatorii.

Latura subiectivă a infracțiunilor ecologice se exprimă prin intenție sau imprudență.

Cu intenție se săvârșesc infracțiunile prevăzute de art. 231 din CP al RM (tăierea ilegală a vegetației forestiere), art. 233 din CP al RM (vânatul ilegal), art. 234 din CP al RM (îndeletnicirea ilegală cu pescuitul, vânatul sau cu alte exploatări ale apelor) etc.

Din imprudență se săvârșesc infracțiunile prevăzute de art. 226 din CP al RM (neîndeplinirea obligațiilor de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice), art. 232 din CP al RM (distrugerea sau deteriorarea masivelor forestiere) etc.

Subiectul infracțiunilor ecologice poate să fie persoana fizică responsabilă, care a atins vârsta respectivă prevăzută de legea penală (vezi art. 21 din CP al RM).

Unele infracțiuni se săvârșesc de subiecți speciali, cum ar fi: art. 223 din CP al RM – persoanele responsabile de proiectarea, amplasarea, construcția sau punerea în exploatare a construcțiilor industriale, agricole, științifice; art. 225, 226 din CP al RM – persoana cu funcție de răspundere ori persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală; art. 231 din CP al RM, – persoana responsabilă de protecția și paza vegetației forestiere etc.

Persoana juridică care desfășoară activitate de întreprinzător poate purta răspundere penală pentru oricare din infracțiunile ecologice, prevăzute la art. 223-235 din CP al RM. Răspunderea penală a persoanei juridice care desfășoară activitate de întreprinzător nu exclude răspunderea persoanei fizice pentru infracțiunea ecologică săvârșită (a se vedea art. 21 din CP al RM).

În funcție de obiectul juridic special, infracțiunile ecologice se divizează în 2 grupe: infracțiuni ecologice cu caracter general și infracțiuni ecologice cu caracter special.

Din *infracțiunile ecologice cu caracter general* fac parte: încălcarea cerințelor securității ecologice (art. 223 din CP al RM); încălcarea regulilor de circulație a substanțelor, materialelor și deșeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice (art. 224 din CP al RM); tăinuirea de date sau prezentarea intenționată

de date neautentice despre poluarea mediului (art. 225 din CP al RM); neîndeplinirea obligațiilor de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice (art. 226 din CP al RM).

Din *infracțiunile ecologice cu caracter special* fac parte: poluarea solului (art. 227 din CP al RM); încălcarea cerințelor de protecție a subsolului (art. 228 din CP al RM); poluarea apei (art. 229 din CP al RM); poluarea aerului (art. 230 din CP al RM); tăierea ilegală a vegetației forestiere (art. 231 din CP al RM); distrugerea sau deteriorarea masivelor forestiere (art. 232 din CP al RM); vânatul ilegal (art. 233 din CP al RM); îndeletnicirea ilegală cu pescuitul, vânatul sau cu alte exploatări ale apelor (art. 234 din CP al RM); încălcarea regimului de administrare și protecție a fondului ariilor naturale protejate de stat (art. 235 din CP al RM).

Secțiunea a II-a. INFRACȚIUNI ECOLOGICE CU CARACTER GENERAL

§1. Încălcarea cerințelor securității ecologice

Legea penală (art. 223 din CP al RM) incriminează încălcarea cerințelor securității ecologice la proiectarea, amplasarea, construcția sau punerea în exploatare, precum și la exploatarea construcțiilor industriale, agricole, științifice sau a altor obiective de către persoanele responsabile de respectarea lor, dacă aceasta a provocat: a) mărirea esențială a nivelului radiației; b) daune sănătății populației; c) pieirea în masă a animalelor; d) alte urmări grave.

Relațiile omului cu mediul sunt reglementate de: Constituție; Legea privind protecția mediului înconjurător; Legea Republicii Moldova privind protecția aerului atmosferic, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 17.12.1997[10]; Legea Republicii Moldova privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.05.1996[11], și alte legi și acte normative ce prevăd protecția mediului și folosirea rațională a resurselor naturale.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la respectarea cerințelor securității ecologice. ***Obiectul ei material*** sunt resursele naturale: solul, subsolul, apele, flora și fauna, aflate pe teritoriul țării,

---

10 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 44-46, 1998.

11 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 52-53, 1996.

precum și aerul din spațiul de deasupra acestui teritoriu, ce formează patrimoniul național al Republicii Moldova.

Latura obiectivă a infracțiunii include: 1) fapta prejudiciabilă care se exprimă prin acțiuni sau inacțiuni de încălcare a regulilor de protecție a mediului și de încălcare a cerințelor securității ecologice la proiectarea, amplasarea, construcția sau punerea în exploatare, precum și la exploatarea construcțiilor industriale, agricole, științifice sau a altor obiective de către persoanele responsabile de respectarea lor; 2) urmările prejudiciabile constând în: a) schimbarea esențială a fondului radioactiv; b) daune sănătății populației; c) pieirea în masă a animalelor; d) alte urmări grave; 3) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile. Regulile de protecție a mediului și cerințele securității ecologice la proiectarea, amplasarea, construcția sau punerea în exploatare, precum și la exploatarea construcțiilor industriale, agricole, științifice sau a altor obiective se conțin în legile indicate și în alte acte normative.

Elaborarea proiectelor diferitelor obiecte, amplasarea, construcția sau punerea în exploatare, exploatarea construcțiilor industriale, agricole, științifice sau a altor obiective constituie infracțiune doar în cazul încălcării regulilor și cerințelor legilor indicate și ale altor acte normative (instrucțiuni, regulamente, hotărâri, ordine etc.).

Dispoziția acestui articol face trimitere la anumite acte normative nepenale.

De aceea, în rechizitoriu, ordonanța de punere sub învinuire sau în sentința de condamnare este necesar a se indica ce reguli concrete au fost încălcate.

Infracțiunea este una materială și se consumă din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile prevăzute în art. 223 din CP al RM, și anume: a) mărirea esențială a fondului radioactiv; b) daune sănătății populației; c) pierea în masă a animalelor; d) alte urmări grave.

Mărirea esențială a fondului radioactiv constă în ridicarea nivelului radiației ce depășește limita admisă, adică în cazul în care nivelul de radiație în aer depășește 0,2 Roentgen/oră.

Daunele sănătății populației pot fi exprimate prin vătămarea interității corporale sau a sănătății de orice grad cel puțin a unei singure persoane sau îmbolnăvirea ei.

Pieirea în masă a animalelor se stabilește nu numai după numărul animalelor pierite, ci se ține cont și de mărimea populației lor.

Alte urmări grave se atestă, de exemplu, atunci când a fost produsă emisia în atmosferă a reziduurilor industriale, și în zonă nivelul de radiație s-a ridicat într-atât, încât a poluat sectoarele populate ale orașului etc.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin intenție sau imprudență față de fapta prejudiciabilă, și imprudență față de urmările prejudiciabile.

Subiectul infracțiunii este special: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani și care este învestită prin lege, act normativ sau ordin, cu atribuția de asigurare a respectării regulilor și cerințelor, indicate în dispoziția articolului 223 din CP al RM, ori care este o altă persoană ce efectuează sau execută proiectarea, amplasarea, construcția sau punerea în exploatare, precum și exploatarea construcțiilor industriale, agricole, științifice sau a altor obiective.

Condiția existenței acestei componențe de infracțiune constă în cunoașterea de către persoana responsabilă a faptului că ea este învestită cu asemenea obligațiuni.

În cazul punerii în exploatare a construcțiilor industriale, agricole, științifice sau a altor obiective, subiecți ai infracțiunii pot fi și membrii comisiei de luare în primire, în limitele sarcinilor lor de profil.

Subiect al infracțiunii poate fi și persoana juridică ce desfășoară activitatea de întreprinzător.

§2. Încălcarea regulilor de circulație a substanțelor, materialelor și deșeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice

Legea penală (art. 224 din CP al RM) incriminează activitățile ilegale sau încălcarea regulilor stabilite ce țin de fabricarea, importul, exportul, îngroparea, păstrarea, transportarea sau utilizarea substanțelor, materialelor și deșeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice, precum și a pesticidelor, erbicidelor sau a altor substanțe chimice, dacă aceasta creează pericolul cauzării de daune esențiale sănătății populației sau mediului.

Scopul acestei norme penale constă în neadmiterea producerii tipurilor de deșeuri interzise și asigurarea respectării regulilor stabilite cu privire la circulația substanțelor și deșeurilor ecologic periculoase.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la respectarea regulilor de circulație a substanțelor, materialelor și deșeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice.

Latura obiectivă include: 1) fapta prejudiciabilă care se exprimă prin acțiune sau inacțiune, și anume: în desfășurarea activităților ilegale sau încălcarea regulilor stabilite ce țin de fabricarea, importul, exportul, îngroparea, păstrarea, transportarea sau utilizarea substanțelor, materialelor și deșeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice, precum și a pesticidelor, erbicidelor sau a altor substanțe chimice; 2) urmările prejudiciabile constând în pericolul cauzării

de daune esențiale sănătății populației sau mediului; 3) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Infracțiunea dată este formal-materială. Ea se consideră consumată din momentul creării pericolului cauzării de daune esențiale sănătății populației sau mediului.

Acest pericol constă în existența unor situații și împrejurări care puteau cauza apariția unor consecințe dăunătoare sănătății populației sau mediului. Existența pericolului iminent e apreciată de către organele de urmările penală sau de către instanța de judecată.

Un element obiectiv care confirmă existența unui asemenea pericol îl constituie înaltul grad de probabilitate a survenirii consecințelor periculoase, a cauzării de daune esențiale sănătății populației sau mediului, care în alte împrejurări n-ar fi existat.

Conținutul pericolului constă în posibilitatea cauzării de daune esențiale sănătății populației, prin care se înțelege, minimum, cauzarea unei daune periculoase pentru viața și sănătatea persoanei (îmbolnăvirea, cauzarea de vătămări de diferite grade ale integrității corporale sau sănătății etc.), sau posibilitatea cauzării de daune esențiale mediului, adică înrăutățirea calității mediului și a stării resurselor naturale, legate de poluarea, otrăvirea sau impurificarea lui, sau înrăutățirea condițiilor ecologice, sau îmbolnăvirea și pieirea în masă a animalelor.

În cazul survenirii daunelor esențiale sănătății populației sau mediului, exprimate în impurificarea, otrăvirea sau infectarea mediului, pieirea în masă a animalelor, cele săvârșite vor fi calificate în temeiul alin. (2) al art. 224 din CP al RM; provocarea din imprudență a îmbolnăvirii în masă a oamenilor, decesul persoanei vor fi calificate în temeiul alin. (3) al art. 224 din CP al RM, iar în cazul survenirii decesului a două sau mai multor persoane – în temeiul alin. (4) al art. 224 din CP al RM.

Impurificarea mediului constă în schimbările dăunătoare fizice, chimice sau biologice ale acestuia, ca rezultat al contactului lui cu materialele sau substanțele indicate în acest articol: substanțele, materialele și deșeurile radioactive, bacteriologice sau toxice, precum și pesticidele, erbicidele sau alte substanțe chimice.

Otrăvirea mediului constă în răspândirea în mediu a unor microorganisme care pot provoca epidemii sau epizootii.

Infectarea sau altă poluare a mediului constă în introducerea în sol a deșeurilor medicale contagioase sau a altor substanțe infectante, în schimbarea fondului radiațional etc.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin intenție sau imprudență față de fapta prejudiciabilă, și imprudența față de urmările prejudiciabile.

Subiectul infracțiunii este special: persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani și are drept obligațiune respectarea regulilor de comportament cu substanțele, materialele și deșeurile radioactive, bacteriologice sau toxice, precum și cu pesticidele, erbicidele sau alte substanțe chimice.

Subiect al infracțiunii poate fi și persoana juridică ce desfășoară activitatea de întreprinzător.

În cazul săvârșirii infracțiunii în mod repetat, în zona situației ecologice excepționale sau în zona unei calamități naturale, acțiunile făptuitorului vor fi calificate în temeiul alin. (2) al art. 224 din CP al RM. Poluarea mediului în asemenea zone sporește și mai mult dauna gravă, cauzată mediului și populației.

§3. Tăinuirea de date sau prezentarea intenționată de date neautentice despre poluarea mediului

Legislația penală (art. 225 din CP al RM) incriminează tăinuirea datelor sau prezentarea intenționată de către o persoană cu funcție de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, precum și de către o persoană juridică, a datelor neautentice despre avariile cu poluare excesivă a mediului, cu poluare radioactivă, chimică, bacteriologică sau cu alte urmări periculoase pentru viața sau sănătatea populației, precum și despre starea sănătății populației afectate de poluarea mediului, dacă aceasta a provocat din imprudență: a) îmbolnăvirea în masă a oamenilor; b) pieirea în masă a animalelor; c) decesul persoanei; d) alte urmări grave.

Includerea acestui articol în legislația penală este dictată de agravarea situației ecologice în țară, situație strâns legată de încălcarea cerințelor securității ecologice, de poluarea excesivă a mediului, de poluarea radioactivă, chimică, bacteriologică sau de alte urmări periculoase pentru viața sau sănătatea populației.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la informarea despre poluarea mediului.

Latura obiectivă a infracțiunii constă în: 1) fapta prejudiciabilă constând în acțiunile sau inacțiunile de tăinuire a datelor sau prezentarea intenționată de către o persoană cu funcție de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală,

precum și de către o persoană juridică a datelor neautentice despre avariile cu poluare excesivă a mediului, cu poluare radioactivă, chimică, bacteriologică sau cu alte urmări periculoase pentru viața sau sănătatea populației, precum și despre starea sănătății populației afectate de poluarea mediului; 2) urmările prejudiciabile care se exprimă în: a) îmbolnăvirea în masă a oamenilor; b) pieirea în masă a animalelor; c) decesul persoanei; d) alte urmări grave; 3) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

În temeiul dispoziției art. 225 din CP al RM, putem deduce că această infracțiune are două modalități de realizare: a) tăinuirea datelor despre avariile cu poluare excesivă a mediului, cu poluare radioactivă, chimică, bacteriologică sau cu alte urmări periculoase pentru viața sau sănătatea populației, precum și despre starea sănătății populației afectate de poluarea mediului și b) prezentarea intenționată a unor date neautentice despre avariile cu poluare excesivă a mediului, cu poluare radioactivă, chimică, bacteriologică sau cu alte urmări periculoase pentru viața sau sănătatea populației, precum și despre starea sănătății populației afectate de poluarea mediului.

Tăinuirea datelor poate fi exprimată prin inacțiuni de neprezentare a unor date în organele respective sau prin acțiuni de ascundere a consecințelor avariilor sau poluărilor, fără a se lua măsuri pentru preîntâmpinarea survenirii urmărilor prejudiciabile.

Prezentarea intenționată a unor date neautentice despre avariile cu poluare excesivă a mediului, cu poluare radioactivă, chimică, bacteriologică sau cu alte urmări periculoase pentru viața sau sănătatea populației, precum și despre starea sănătății populației afectate de poluarea mediului, se realizează prin acțiuni de falsificare, de introducere a unor date ce nu corespund realității și care diminuează pericolul real al avariilor în informațiile cu privire la calamitățile respective.

Infracțiunea este una materială și se consumă în cazul survenirii urmărilor prejudiciabile indicate în alin. (1) al art. 225 din CP al RM: a) îmbolnăvirea în masă a oamenilor; b) pieirea în masă a animalelor; c) decesul persoanei; d) alte urmări grave; sau în alin. (2) al art. 225 din CP al RM: decesul a două sau mai multor persoane.

Despre conceptul de pieire în masă a animalelor și alte urmări grave a se vedea explicațiile de rigoare referitoare la fapta prevăzută la art. 223 din CP al RM.

Despre conceptul de îmbolnăvire în masă a oamenilor, decesul uneia, a două sau mai multor persoane, a se vedea explicațiile de rigoare referitoare la fapta prevăzută la art. 224 din CP al RM. În cazul decesului a două sau mai multor persoane acțiunile făptuitorului vor fi calificate în temeiul alin. (2) al art. 225 din CP al RM.

Latura subiectivă se exprimă în următoarele: persoana tăinuieşte în mod intenţionat sau prezintă date neautentice despre avariile cu poluare excesivă a mediului, cu poluare radioactivă, chimică, bacteriologică sau cu alte urmări periculoase pentru viaţa sau sănătatea populaţiei, precum şi despre starea sănătăţii populaţiei afectate de poluarea mediului, şi are atitudine de imprudenţă faţă de urmările prejudiciabile.

Subiectul infracţiunii este special: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârşirii infracţiunii vârsta de 16 ani şi este persoană cu funcţie de răspundere ori persoana care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală.

Subiect al infracţiunii poate fi şi persoana juridică ce desfăşoară activitatea de întreprinzător.

§4. Neîndeplinirea obligaţiilor de lichidare a consecinţelor încălcărilor ecologice

Legislaţia penală (art. 226 din CP al RM) incriminează eschivarea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană cu funcţie de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală, precum şi de către o persoană juridică, a obligaţiunilor de lichidare a consecinţelor încălcărilor ecologice, dacă aceasta a provocat din imprudenţă: a) îmbolnăvirea în masă a oamenilor; b) pieirea în masă a animalelor; c) decesul persoanei; d) alte urmări grave.

Includerea acestui articol în legislaţia penală este dictată de agravarea situaţiei ecologice în ţară, situaţie strâns legată de încălcarea cerinţelor securităţii ecologice şi, în particular, a obligaţiunilor de lichidare a consecinţelor încălcărilor ecologice cu privire la poluarea excesivă a mediului, poluarea radioactivă, chimică, bacteriologică etc.

Obiectul juridic special al infracţiunii îl constituie relaţiile sociale cu privire la îndeplinirea obligaţiilor de lichidare a consecinţelor încălcărilor ecologice.

Latura obiectivă a infracţiunii include: 1) fapta prejudiciabilă care se exprimă prin acţiunile sau inacţiunile de eschivare sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană cu funcţie de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală a obligaţiunilor de lichidare a consecinţelor încălcărilor ecologice; 2) urmările prejudiciabile constând în: a) îmbolnăvirea în masă a oamenilor; b) pieirea în masă a animalelor; c) decesul persoanei sau d) alte urmări grave; 3) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă şi urmările prejudiciabile.

Având în vedere dispoziția art. 226 din CP al RM, putem deduce că această infracțiune are două modalități de realizare: a) eschivarea de către o persoană cu funcție de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală de la îndeplinirea obligațiunilor de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice și b) îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană cu funcție de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală a obligațiunilor de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice. Eschivarea poate fi exprimată prin inacțiuni, și anume – neluarea măsurilor respective în vederea îndeplinirii obligațiunilor de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice.

Îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiunilor de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice constă în îndeplinirea parțială sau în executarea neglijentă a obligațiunilor de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice.

Pentru existența acestei componențe de infracțiune, este necesar să constatăm că în competența persoanelor indicate intrau obligațiunile de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice.

Aceste obligațiuni pot fi deduse din actele normative, regulamentele sau obligațiunile funcționale ale acestor persoane, și o condiție principală a existenței acestei componențe de infracțiune este cunoașterea (îndatorirea de a cunoaște) de către persoanele indicate în art. 226 din CP al RM a obligațiunilor de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice.

Această infracțiune este materială.

Pentru consumarea ei este necesară survenirea urmărilor prejudiciabile: a) îmbolnăvirea în masă a oamenilor; b) pieirea în masă a animalelor; c) decesul persoanei sau d) alte urmări grave.

În alin. (2) al art. 226 din CP al RM se indică survenirea urmărilor mai grave, cum ar fi decesul a două sau mai multor persoane.

Despre conceptul de pieire în masă a animalelor și alte urmări grave, a se vedea explicațiile corespunzătoare referitoare la fapta prevăzută la art. 223 din CP al RM.

Despre conceptul de îmbolnăvire în masă a oamenilor, decesul uneia, a două sau mai multor persoane, a se vedea explicațiile corespunzătoare vizând fapta prevăzută la art. 224 din CP al RM.

Latura subiectivă se exprimă prin următoarele: persoana, intenționat sau din imprudență, se eschivează sau îndeplinește necorespunzător obligațiunile de lichidare a consecințelor încălcărilor ecologice și are atitudine de imprudență față de consecințele survenite: îmbolnăvirea în masă a oamenilor; pieirea în masă a animalelor; decesul persoanei; decesul a două sau mai multor persoane; alte urmări grave.

Subiectul infracțiunii este special: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârşirii infracțiunii vârsta de 16 ani și este persoană cu funcție de răspundere ori o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală.

Subiectul infracțiunii poate fi și persoana juridică ce desfășoară activitatea de întreprinzător.

Secțiunea a III-a. INFRACȚIUNI ECOLOGICE CU CARACTER SPECIAL

§1. Poluarea solului

Legislația penală (art. 227 din CP al RM) incriminează poluarea solului prin impurificarea, otrăvirea, infectarea sau altă poluare a lui cu produse nocive ale activității economice ori de altă natură, ca urmare a încălcării regulilor de manipulare cu substanțe nocive, îngrășăminte minerale, stimulenți de creștere a plantelor și cu alte substanțe chimice sau biologice în timpul transportării, utilizării sau păstrării lor, dacă aceasta a cauzat daune: a) sănătății populației; b) mediului; c) producției agricole.

Scopul articolului examinat constă în protecția solului prin preîntâmpinarea poluării lui.

Protecția și folosirea rațională a solului este reglementată de anumite legi nepenale și de alte acte normative, principalul dintre acestea fiind Codul funciar.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la nepoluarea solului.

Obiectul material îl constituie toate terenurile, indiferent de destinație și tipul de proprietate, care constituie, în ansamblu, fondul funciar al Republicii Moldova.

Fondul funciar, în funcție de destinația principală, este constituit din următoarele categorii de terenuri: cu destinație agricolă; din intravilanul localităților; destinate industriei, transporturilor, telecomunicațiilor și cu alte destinații speciale; destinate ocrotirii naturii, ocrotirii sănătății, activității recreative, terenurilor de valoare istorico-culturală, terenurilor zonelor suburbane și altor terenuri verzi; ale fondului silvic; ale fondului apelor; ale altor fonduri de rezervă.

Latura obiectivă a infracțiunii include: 1) fapta prejudiciabilă care se exprimă prin acțiuni sau inacțiuni alternative: a) de impurificare; b) de otrăvire; c) de infectare sau altă poluare a solului cu produse nocive ale activității economice ori de altă natură, ca urmare a încălcării regulilor de comportament

cu substanțe nocive, îngrășăminte minerale, stimulenți de creștere a plantelor și cu alte substanțe chimice sau biologice în timpul transportării, utilizării sau păstrării lor; 2) urmările prejudiciabile care constau în daunele: a) sănătății populației; b) mediului; c) producției agricole; 3) legătura între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Impurificarea solului constă în schimbările dăunătoare fizice, chimice sau biologice ale solului, din cauza contactului lui cu materialele sau substanțele indicate în acest articol: substanțe nocive, îngrășăminte minerale, stimulenți de creștere a plantelor și alte substanțe chimice sau biologice, introduse în sol cu depășirea normelor sau concentrațiilor prevăzute.

Otrăvirea solului constă în introducerea în sol a unor microorganisme care pot provoca epidemii sau epizootii.

Infectarea sau altă poluare a solului constă în introducerea în sol a gunoiului sau a altor substanțe infectante, în schimbarea fondului radiațional etc.

Îngrășămintele minerale, stimulenții de creștere a plantelor sau alte substanțe chimice sau biologice reprezintă substanțe special destinate pentru activitățile agricole sau pentru creșterea necomercială a plantelor. Produse nocive ale activității economice ori de altă natură reprezintă tipurile de materie primă industrială care și-au pierdut calitățile lor productive, resturile sau alte deșeuri industriale (lichide, gazoase, tari) ce apar în timpul proceselor tehnologice și sunt capabile să provoace otrăviri sau altă atingere ființelor vii sau habitatului lor.

Condiția existenței infracțiunii analizate constă în impurificarea, otrăvirea, infectarea sau altă poluare a solului cu produse nocive ale activității economice ori de altă natură, ca urmare a încălcării regulilor de comportament cu substanțele nocive, îngrășămintele minerale, stimulenții de creștere a plantelor și cu alte substanțe chimice sau biologice în timpul transportării, utilizării sau păstrării lor. De exemplu, conform art. 37, 38 ale Legii privind protecția mediului înconjurător, se interzice împrăștierea pe terenuri agricole a unor ape uzate și a nămolului, provenite de la unitățile industriale, complexele zootehnice, de la stațiile de epurare, fără autorizația autorităților pentru agricultură, pentru mediu și pentru sănătate.

De asemenea, este interzisă și se sancționează depozitarea și împrăștierea pe sol, în afara perimetrelor admise și special amenajate, a deșeurilor de producție și menajere, a molozului rezultat din construcții, a fierului vechi, a ambalajelor de orice fel, a reziduurilor industriale, a substanțelor chimice și radioactive.

Infracțiunea se consideră consumată din momentul survenirii uneia sau a tuturor urmărilor prejudiciabile enumerate în alin. (1) al articolului examinat și anume: daunele a) sănătății populației; b) mediului; c) producției agricole.

Dauna sănătății populației poate fi exprimată prin îmbolnăvirea uneia sau a mai multor persoane.

Daunele mediului pot fi exprimate prin pieirea animalelor, peștelui, plantelor etc.

Daunele producției agricole pot fi exprimate prin distrugerea plantațiilor, viilor, livezilor etc.

Latura subiectivă a infracțiunii se exprimă prin intenție față de fapta prejudiciabilă și imprudență față de urmările prejudiciabile.

Subiect al infracțiunii poate fi atât persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii faptei a atins vârsta de 16 ani, cât și persoana juridică ce desfășoară activitatea de întreprinzător.

Alin. (2) al art. 227 din CP al RM prevede circumstanțele agravante ale infracțiunii: a) săvârșirea infracțiunii în zona situației ecologice excepționale sau în zona unei calamități naturale; b) urmate de decesul persoanei din imprudență. Un semn obligatoriu al faptei prevăzute la lit. a) din alin. (2) al art. 227 din CP al RM este locul săvârșirii infracțiunii, și anume zona situației ecologice excepționale sau zona unei calamități naturale. Poluarea pământului în asemenea zone sporește și mai mult dauna gravă cauzată mediului și, prin urmare, populației.

Săvârșirea acțiunilor indicate cu vinovăție intenționată, care au provocat o catastrofă ecologică, necesită o calificare în temeiul art. 136 din CP al RM (ecocidul), fără calificarea suplimentară în temeiul art. 227 din CP al RM.

§2. Încălcarea cerințelor de protecție a subsolului

Legislația penală (art. 228 din CP al RM) incriminează încălcarea cerințelor de protecție a zăcămintelor minerale sau a altor resurse ale subsolului, construcția neautorizată sau amplasarea deșeurilor toxice pe terenurile cu zăcăminte minerale, precum și deversarea nesancționată a substanțelor nocive în subsol, dacă aceasta a provocat: a) prăbușiri sau alunecări de proporții ale terenului; b) poluarea apelor subterane, creând pericol pentru sănătatea populației; c) decesul persoanei din imprudență; d) alte urmări grave.

Relațiile ce apar în procesul exploatării, folosirii sau protecției subsolului sunt reglementate de Codul subsolului.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la respectarea cerințelor de protecție a subsolului.

Obiectul material al infracțiunii îl constituie subsolul care reprezintă partea scoarței terestre, situată mai jos de stratul de sol și de fundul bazinelor de apă și se întinde până la adâncimi accesibile pentru studiere și valorificare geologică.

Latura obiectivă a infracțiunii include: 1) fapta prejudiciabilă exprimată prin acțiuni sau inacțiuni diverse, cum ar fi: a) încălcarea cerințelor de protecție a zăcămintelor minerale sau a altor resurse ale subsolului; b) construcția neautorizată pe terenurile cu zăcăminte minerale; c) amplasarea deșeurilor toxice pe terenurile cu zăcăminte minerale; d) deversarea nesancționată a substanțelor nocive în subsol; 2) urmările prejudiciabile care constau în: a) prăbușiri sau alunecări de proporții ale terenului; b) poluarea apelor subterane creând pericol pentru sănătatea populației; c) decesul persoanei; d) alte urmări grave; 3) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Încălcarea cerințelor de protecție a zăcămintelor minerale sau a altor resurse ale subsolului se săvârșește prin acțiuni sau inacțiuni.

Cerințele de protecție a subsolului sunt reglementate de art. 14, 18 etc. ale Codului subsolului. De exemplu, beneficiarii folosinței subsolului sunt obligați să asigure studierea deplină și complexă a subsolului, folosirea rațională și complexă a resurselor lui în corespundere cu proiectele și schemele tehnologice, inclusiv la prelucrarea materiei prime minerale etc.

Conform art. 27 al Codului subsolului, proiectarea obiectivelor și construcțiilor care nu sunt destinate pentru extracția substanțelor utile se efectuează în baza cercetărilor geologoinginerești și de altă natură, de comun acord cu Departamentul de Stat pentru Protecția Mediului și Resurse Naturale.

În cazul încălcării acestor cerințe, făptuitorii vor fi trași la răspundere penală pentru construcția neautorizată pe terenurile cu zăcăminte minerale.

Construcția neautorizată pe terenurile cu zăcăminte minerale constă în ridicarea, în asemenea zone, a diferitelor edificii, case, altor construcții, fără permisiunea organelor indicate.

Folosirea subsolului pentru îngroparea (depozitarea) substanțelor nocive și a deșeurilor toxice se efectuează în condițiile determinate printr-o autorizație specială, eliberată de Departamentul de Stat pentru Protecția Mediului și Resurse Naturale, în limitele perimetrului minier repartizat. Folosirea subsolului pentru îngroparea (depozitarea) substanțelor nocive și a deșeurilor toxice se înfăptuiește numai după efectuarea expertizei ecologice de stat a proiectelor și a altei documentații.

Conform art. 36 al Codului subsolului, nu se permite păstrarea substanțelor nocive și a deșeurilor toxice deasupra zăcămintelor, obiectivelor și construcțiilor din spațiul subteran. În cazul încălcării acestor cerințe, acțiunile făptuitorului vor fi calificate conform art. 228 din CP al RM ca amplasare a deșeurilor toxice pe terenurile cu zăcăminte minerale sau deversarea nesancționată a substanțelor nocive în subsol. Infracțiunea examinată este una materială și se consumă din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile expres indicate în

dispoziția articolului: a) provocarea prăbușirilor sau alunecărilor de proporții ale terenului; b) poluarea apelor subterane, creându-se pericol pentru sănătatea populației; c) decesul persoanei din imprudență; d) alte urmări grave.

Prăbușirile pot avea loc, de exemplu, în urma construcției neautorizate deasupra obiectivelor sau construcțiilor din spațiul subteran, în cazul dereglării echilibrului stratului de sus al subteranului.

Conceptul de poluare a apelor subterane va fi definit cu ocazia analizei faptei prevăzute la art. 229 din CP al RM.

Alte urmări grave pot consta în cauzarea de daune mari materiale, ecologice sau organizatorice. Gravitatea urmărilor se poate deduce din ansamblul de circumstanțe, cum ar fi: mărimea daunei, inclusiv venitul nerealizat și nedobândit, crearea de obstacole care întrerup procesul de dobândire a mineralelor pentru o durată mare de timp, caracterul daunei cauzate mediului sau unor construcții, în același număr și în legătură cu prăbușirile sau alunecările de teren etc.

Latura subiectivă se exprimă prin intenție sau imprudență față de fapta prejudiciabilă și imprudență față de urmările prejudiciabile.

Subiect al infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care a atins, la momentul săvârșirii infracțiunii, vârsta de 16 ani sau persoana juridică ce desfășoară activitatea de întreprinzător.

§3. Poluarea apei

Legislația penală (art. 229 din CP al RM) incriminează infectarea sau altă impurificare a apelor de suprafață ori subterane cu ape uzate sau cu alte deșeuri ale întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor industriale, agricole, comunale și de altă natură, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile regnului animal sau vegetal, resurselor piscicole, silviculturii, agriculturii sau sănătății populației ori a provocat decesul persoanei.

Regulile de securitate și de folosire rațională a apelor în Republica Moldova sunt reglementate de: Codul apelor al Republicii Moldova, Legea Republicii Moldova cu privire la apa potabilă, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 10.02.1999[12]; Legea Republicii Moldova cu privire la zonele și fâșiile de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 27.04.1995[13]; Hotărârea nr. 745 din 3.11.1995 a Guvernului Repu-

---

[12] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 39-41, 1999.

[13] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 43, 1995.

blicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind modul și condițiile de atribuire în folosință a obiectelor acvatice[14], alte legi și acte normative.

Obiectul juridic special al infracțiunii de nepoluare a apei are un caracter multiplu. Infracțiunea prevăzută de art. 229 din CP al RM are ca obiect juridic principal relațiile sociale privitoare la nepoluarea resurselor de apă din Republica Moldova. Obiectul juridic secundar al infracțiunii îl constituie relațiile sociale privitoare la sănătatea publică prin menținerea igienei, purității și securității surselor și a rețelelor de apă, ca folosirea lor să fie posibilă fără nici o primejdie pentru sănătatea oamenilor, animalelor și plantelor.

Obiectul material îl constituie sursele sau resursele de apă asupra cărora se răsfrânge activitatea ilicită a subiectului infracțiunii (de exemplu, izvor, fântână, rezervoare, conducte, jgheaburi de adăpare, canale de irigație, bazine etc.).

Prin surse de apă se înțeleg izvoarele, lacurile, fântânile, rezervoarele, iar prin rețele de apă – conductele, uzinele de filtrare a apei, canalele etc. Apa este sursa naturală regenerabilă, vulnerabilă și limitată, element indispensabil pentru viață și pentru societate, materie primă pentru activități productive, sursă de energie și cale de transport, factor determinant în menținerea echilibrului ecologic, constituind o parte integrantă din patrimoniul public.

Latura obiectivă a infracțiunii include: 1) fapta prejudiciabilă care se exprimă prin acțiuni de infectare sau altă impurificare a apelor de suprafață ori subterane cu ape uzate sau cu alte deșeuri ale întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor industriale, agricole, comunale și de altă natură; 2) urmările prejudiciabile care se concretizează fie în daunele în proporții considerabile cauzate regnului animal sau vegetal, resurselor piscicole, silviculturii, agriculturii sau sănătății populației, fie în decesul persoanei; 3) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Infectarea sursei sau rețelei de apă constă în răspândirea în apă a unor substanțe ori microorganisme dăunătoare pentru oameni, animale sau plante. Ea constă într-o alterare, schimbare a compoziției apei de folosință publică, indiferent de mijloacele prin care se realizează fapta incriminată. Pentru existența componenței de infracțiune, infectarea trebuie să fie dăunătoare sănătății oamenilor, animalelor sau plantelor, adică, în cazul în care ea este folosită, să aibă însușirea de a produce moartea sau îmbolnăvirea oamenilor sau animalelor ori distrugerea plantelor.

Infracțiunea este una materială: pentru consumarea ei este necesară survenirea urmărilor prejudiciabile indicate în art. 229 din CP al RM: cauzarea daunelor

[14] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 11-12, 1996.

în proporţii considerabile regnului animal sau vegetal, resurselor piscicole, silviculturii, agriculturii sau sănătăţii populaţiei ori provocarea decesului persoanei.

Aprecierea daunei considerabile se efectuează de către organele de urmărire penală sau de către instanţa de judecată, în funcţie de mărimea daunei reale cauzate florei, faunei, resurselor piscicole, silviculturii, agriculturii, conform actelor normative respective, şi, în primul rând, de dauna exprimată prin îmbolnăvirea sau moartea animalelor şi plantelor de apă, a altor animale şi a regnului vegetal de pe malurile surselor de apă, micşorarea rezervelor de peşte, distrugerea locurilor de depunere a icrelor de către peşti, distrugerea unor specii rare de animale şi de peşti, îmbolnăvirea şi distrugerea masivelor de pădure, scăderea fertilităţii, productivităţii şi degradarea pământului, apariţia bălţilor şi a pământurilor saturate cu sare, cheltuielile mari pentru lucrările de ameliorație, curăţarea malurilor şi albiei râurilor etc.

Daunele considerabile provocate sănătăţii populaţiei constau în îmbolnăvirea în masă a oamenilor sau cel puţin a unei persoane.

De asemenea, infracţiunea de poluare a apei se poate solda cu decesul persoanei sau al mai multor persoane. Pentru existenţa componenţei de infracțiune, este necesară legătura cauzală între acţiunile (inacţiunile) prejudiciabile arătate şi urmările indicate în art. 229 din CP al RM.

Latura subiectivă a infracţiunii se exprimă prin intenţie faţă de fapta prejudiciabilă şi imprudenţă faţă de urmările prejudiciabile.

În cazul în care infractorul acţionează cu intenţie directă, în scopul slăbirii bazei economice a ţării, acţiunile lui fiind îndreptate spre exterminarea oamenilor, vătămarea sănătăţii lor, provocarea unor otrăviri sau răspândirea unor epidemii sau epizootii, acţiunile lui vor fi calificate în temeiul art. 343 din CP al RM ca diversiune.

Subiect al infracţiunii poate fi orice persoană fizică responsabilă, care la momentul săvârşirii infracţiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

Subiect al infracţiunii poate fi, de asemenea, persoana juridică care desfăşoară activitatea de întreprinzător.

§4. Poluarea aerului

Legislaţia penală (art. 230 din CP al RM) incriminează poluarea aerului cu depăşirea normelor stabilite, ca urmare a emisiei în atmosferă a poluanţilor sau a încălcării regulilor de exploatare, sau a neutilizării utilajului, aparatajului, instalaţiilor de purificare şi control al emisiilor în atmosferă, dacă aceasta a cauzat daune în proporţii considerabile mediului, regnului animal sau vegetal, sănătăţii populaţiei ori a provocat decesul persoanei.

Regulile de păstrare a purității și ameliorare a calității aerului atmosferic, de prevenire și reducere a efectelor nocive ale factorilor fizici, chimici, biologici, radioactivi și de altă natură asupra atmosferei sunt reglementate de Legea privind protecția mediului înconjurător, Legea privind protecția aerului atmosferic, Hotărârea nr. 477 din 19.05.2000 a Guvernului Republicii Moldova cu privire la rețeaua de observare și control de laborator asupra contaminării (poluării) mediului înconjurător cu substanțe radioactive, otrăvitoare, puternic toxice și mijloace bacteriale (biologice)[15], de alte legi și acte normative.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la nepoluarea aerului.

Aerul este un amestec de azot și oxigen de necesitate vitală pentru organismele aerobe, care conține și mici cantități de alte gaze (argon, heliu, neon, cripton, xenon, radon, bioxid de carbon, hidrogen), vapori de apă și diverse particule.

Protecția acestui mediu are ca scop păstrarea echilibrului ecologic, susținerea și ameliorarea calității factorilor naturali, dezvoltarea valorilor naturale ale țării, asigurarea unor condiții de viață și de muncă tot mai bune pentru generațiile actuale și viitoare.

Latura obiectivă a infracțiunii include: 1) fapta prejudiciabilă care se exprimă prin acțiuni de poluare a aerului, cu depășirea normelor stabilite, ca urmare a emisiei în atmosferă a poluanților sau a încălcării regulilor de exploatare, sau a neutilizării utilajului, aparatajului, instalațiilor de purificare și control al emisiilor în atmosferă; 2) urmările prejudiciabile care constau în daune în proporții considerabile mediului, regnului animal sau vegetal, sănătății populației ori în decesul persoanei; 3) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Poluarea aerului reprezintă emisia în atmosferă a substanțelor dăunătoare aflate în formă de gaze, vapori, aerosoli (suspensie într-un gaz a unui corp solid sau lichid), particule solide, cu încălcarea regulilor de emisie în atmosferă a poluanților sau a regulilor de exploatare sau neutilizare a utilajului, aparatajului, instalațiilor de purificare și control al emisiilor în atmosferă, prevăzute de regulamente și de alte acte normative.

Încălcarea regulilor de exploatare sau neutilizare a utilajului, aparatajului, instalațiilor de purificare și control al emisiilor în atmosferă poate fi exprimată prin diferite acțiuni, cum ar fi: deconectarea stațiilor de purificare; schimbarea regimului de funcționare a elementelor și stațiilor de purificare etc., care duc la emisia în atmosferă a poluanților sau la schimbarea calităților lor

---

[15] *Moitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 63-64, 2000.

naturale; neschimbarea la timp a filtrelor; nefolosirea aparatajului de control; ignorarea informaţiilor despre calitatea componentelor substanţelor emise în aerul atmosferic etc.

Pentru consumarea infracţiunii este necesar ca oricare din acţiunile respective să ducă la daune în proporţii considerabile mediului, regnului animal sau vegetal, sănătăţii populaţiei ori să provoace decesul persoanei. Daune în proporţii considerabile mediului, regnului animal sau vegetal pot fi considerate formarea în aerul atmosferic a unor concentraţii de substanţe poluante, ce depăşesc normele stabilite, schimbarea calităţii aerului, apariţia unor boli la plante sau animale şi pieirea animalelor, păsărilor sau a unor specii de plante.

Cauzarea de daune sănătăţii populaţiei constă în inhalarea de către persoane a substanţelor otrăvitoare din aer în timpul respiraţiei, contaminarea pielii sau a organelor respiratorii ori a altor organe, care au cauzat vătămarea integrităţii corporale sau a sănătăţii de orice grad: vătămare uşoară, medie sau gravă.

Infracţiunea se consideră consumată, de asemenea, din momentul decesului persoanei.

Deoarece infracţiunea este materială, e strict necesar să constatăm existenţa legăturii cauzale între fapta prejudiciabilă şi urmările prejudiciabile.

Latura subiectivă a infracţiunii se exprimă prin intenţie faţă de fapta prejudiciabilă şi imprudenţă faţă de urmările prejudiciabile.

În cazul în care infractorul acţionează cu intenţie directă, în scopul slăbirii bazei economice a ţării, acţiunile lui fiind îndreptate spre exterminarea oamenilor, vătămarea sănătăţii lor, provocarea unor otrăviri sau răspândirea unor epidemii sau epizootii, acţiunile lui vor fi calificate în baza art. 343 din CP al RM ca diversiune.

Subiect al infracţiunii poate fi orice persoană fizică responsabilă, care la momentul comiterii faptei a atins vârsta de 16 ani, sau persoana juridică care desfăşoară activitatea de întreprinzător. De cele mai multe ori persoana fizică este subiect al infracţiunii în cazul îndeplinirii sau neîndeplinirii de către ea a obligaţiunilor funcţionale cu privire la respectarea regulilor de emisie în atmosferă a poluanţilor sau în cazul încălcării regulilor de exploatare sau utilizare a utilajului, aparatajului, instalaţiilor de purificare şi control al emisiilor în atmosferă.

§5. Tăierea ilegală a vegetaţiei forestiere

Legislaţia penală (art. 231 din CP al RM) incriminează tăierea ilegală a arborilor şi arbuştilor din fondul silvic sau din fondul ariilor naturale protejate de stat, săvârşită: a) de persoane responsabile de protecţia şi paza vegetaţiei forestiere; b) în proporţii mari.

Relațiile ce apar în cadrul folosirii fondului forestier (silvic) sunt reglementate de: Constituția Republicii Moldova, Codul silvic; Hotărârea nr. 106 din 27.02.1996 a Guvernului Republicii Moldova cu privire la măsurile de asigurare a ocrotirii pădurilor, perdelelor forestiere de protecție și a altor plantații silvice[16]; Hotărârea nr. 1007 din 30.10.1997 a Guvernului Republicii Moldova cu privire la evidența de stat a fondului forestier[17], alte acte normative adoptate în conformitate cu acestea.

Scopul normei examinate constă în preîntâmpinarea distrugerii sau degradării vegetației forestiere din păduri, protecția pădurilor ca patrimoniu național al Republicii Moldova și importantă resursă naturală.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la integritatea fondului silvic și a fondului ariilor naturale protejate de stat.

Fondul silvic cuprinde toate pădurile, indiferent de tipul de proprietate și forma de gospodărire.

Pădurea reprezintă un element al landșaftului geografic, o unitate funcțională a biosferei, compusă din comunitatea vegetației forestiere (în care domină arborii și arbuștii), păturii vii, animalelor și microorganismelor. Sunt considerate păduri terenurile acoperite cu vegetație forestieră cu o suprafață de peste 0,1 ha.

În conformitate cu Legea Republicii Moldova privind fondul ariilor naturale protejate de stat, adoptă de Parlamentul Republicii Moldova la 25.02.1998[18], fondul ariilor naturale protejate de stat constă din următoarele categorii de obiecte și complexe naturale: 1) rezervație științifică; 2) parc național; 3) monument al naturii; 4) rezervație naturală; 5) rezervație peisagistică; 6) rezervație de resurse; 7) arie cu management multifuncțional; 8) rezervație a biosferei; 9) grădină botanică; 10) grădină dendrologică; 11) monument de arhitectură peisajeră; 12) grădină zoologică.

Obiectul material îl constituie arborii și arbuștii din fondul silvic sau din fondul ariilor naturale protejate de stat, a căror valoare este de proporții mari. Dacă subiectul infracțiunii este o persoană responsabilă de protecția și paza vegetației forestiere, atunci valoarea arborilor și arbuștilor tăiați ilegal nu contează.

Latura obiectivă a infracțiunii include fapta prejudiciabilă constând în acțiunea de tăiere ilegală a arborilor și arbuștilor din fondul silvic sau din fondul ariilor naturale protejate de stat.

---

16 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 32-33, 1996.

17 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 82-83, 1997.

18 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 66-68, 1998.

Tăierea arborilor sau arbuștilor constă în separarea de la rădăcină; în scoaterea din pământ a copacului în creștere sau uscat, arbuștilor sau lianelor cu ajutorul diferitelor instrumente, aparate sau agregate.

Tăierea se consideră ilegală când este efectuată fără permisiunea eliberată de organul competent, sau nu din locul indicat în documentul de permisiune a tăierii lor, sau în număr mai mare decât cel permis, sau a altor specii decât cele indicate în documentul de permisiune, în altă perioadă de timp decât cea indicată în documentul de permisiune etc.

Tăierea cu scop de sustragere a copacilor fructiferi, rari, decorativi, ce cresc în livezi, în grădinile sau gospodăriile oamenilor, necesită calificarea ca infracțiune contra patrimoniului, și nu în temeiul art. 231 din CP al RM.

Infracțiunea dată este formală. Ea se consideră consumată din momentul tăierii ilegale a arborilor și arbuștilor din fondul silvic sau din fondul ariilor naturale protejate de stat.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin intenție directă.

Subiectul infracțiunii examinate poate fi: a) persoana responsabilă de protecția și paza vegetației forestiere; b) orice persoană fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani. În ultimul caz, este obligatoriu ca valoarea arborilor sau arbuștilor tăiați ilegal să se cifreze în proporții mari.

Subiect al infracțiunii poate fi și persoana juridică care desfășoară activitatea de întreprinzător.

§6. Distrugerea sau deteriorarea masivelor forestiere

Legislația penală (alin. (1) al art. 232 din CP al RM) incriminează distrugerea sau deteriorarea în proporții mari a masivelor forestiere în urma folosirii imprudente a focului sau a unor surse de pericol sporit.

Obiectul juridic special al infracțiunii date îl reprezintă relațiile sociale cu privire la substanța, integritatea și potențialul de folosire a masivelor forestiere.

Obiectul material al infracțiunii îl constituie masivele forestiere a căror valoare atinge proporții mari.

Latura obiectivă a infracțiunii include: 1) fapta prejudiciabilă care se exprimă prin acțiuni sau inacțiuni de distrugere sau deteriorare a masivelor forestiere în urma folosirii imprudente a focului sau a unor surse de pericol sporit; 2) urmările prejudiciabile constând în distrugerea sau deteriorarea masivelor forestiere; 3) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Noțiunile de distrugere și deteriorare au fost explicate în cadrul analizei infracțiunilor prevăzute la art. 197 și 198 din CP al RM.

Săvârşirea infracţiunii în urma folosirii imprudente a focului se poate exprima prin nestingerea sau stingerea incompletă a focului sau rugurilor în pădure sau în apropierea masivelor forestiere etc.

Distrugerea sau deteriorarea masivelor forestiere în urma folosirii altor surse de pericol sporit se poate exprima prin folosirea sau comportarea neglijentă cu materialele explozive, lichidele inflamabile, aparatajele electrice etc.

Infracţiunea prevăzută la alin. (1) al art. 232 din CP al RM este materială. Ea se consideră consumată din momentul distrugerii sau deteriorării masivelor forestiere.

În ce priveşte infracţiunea prevăzută la alin. (2) al art. 232 din CP al RM, în comparaţie cu infracţiunea prevăzută la alin. (1) al aceleiaşi norme, diferă doar latura subiectivă. Or, prin "incendiere" trebuie de înţeles folosirea intenţionată a focului în scopul distrugerii sau deteriorării masivelor forestiere.

Latura subiectivă a infracţiunii prevăzute de alin. (1) al art. 232 din CP al RM se exprimă prin imprudenţă; a celei prevăzute de alin. (2) al art. 232 din CP al RM – prin intenţie directă sau indirectă.

Subiectul infracţiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârşirii infracţiunii a atins vârsta de 16 ani.

De asemenea, subiect al infracţiunii date poate fi persoana juridică care desfăşoară activitatea de întreprinzător.

§7. Vânatul ilegal

Legislaţia penală (art. 233 din CP al RM) incriminează vânatul fără autorizaţia corespunzătoare fie în perioada interzisă, fie în locurile interzise, fie cu unelte şi metode nepermise (braconajul), fie cu folosirea situaţiei de serviciu, dacă acesta a cauzat daune în proporţii mari.

Scopul articolului constă în protecţia cu mijloace juridico-penale a lumii animale îmăpotriva vânatului ilegal, care se realizează de către diferite persoane şi în scopuri diferite, prin prinderea sau nimicirea animalelor care se află în starea lor naturală.

Cadrul juridic pentru asigurarea protecţiei eficiente şi folosirii raţionale a resurselor regnului animal este reglementat de Legea cu privire la regnul animal, precum şi de alte acte normative.

Obiectul juridic special al infracţiunii îl constituie relaţiile sociale cu privire la protecţia şi folosirea raţională a animalelor şi păsărilor sălbatice.

Obiectul material al infracţiunii îl constituie animalele şi păsările sălbatice ce se află în starea lor de libertate naturală, existenţa cărora nu este determinată de către om.

Nu pot constitui obiecte ale infracțiunii examinate animalele sau păsările sălbatice care se află în crescătorii sau ferme de creștere a unor asemenea animale. În astfel de împrejurări, acțiunile făptuitorilor ce vor dobândi astfel de animale sau păsări vor fi calificate ca infracțiuni contra patrimoniului.

Latura obiectivă a infracțiunii include: 1) fapta prejudiciabilă concretizată în acțiunea de vânat ilegal; 2) urmările prejudiciabile care constau în daunele în proporții mari; 3) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Conform art. 23 al Legii regnului animal, terenurile de vânătoare, modul de gestiune a gospodăriei cinegetice, speciile de animale și regulile vânatului sunt stabilite de Regulamentul gospodăriei cinegetice, expuse în anexa nr. 1. Controlul asupra respectării acestui regulament este exercitat de către Departamentul Protecției Mediului, Asociația de Stat pentru silvicultură "Moldsilva" și autoritățile administrației publice locale.

Acțiunea de vânat reprezintă depistarea în scopul dobândirii, urmărirea sau dobândirea propriu-zisă a animalelor și păsărilor sălbatice.

Vânatul se consideră ilegal în condițiile și împrejurările prevăzute de art. 233 din CP al RM, când el se efectuează fără autorizația corespunzătoare fie în perioada interzisă, fie în locurile interzise, fie cu unelte și metode nepermise (braconajul), fie cu folosirea situației de serviciu.

Dispoziția articolului este alternativă, de aceea latura obiectivă se poate realiza atât în cazul existenței tuturor prevederilor alternative prevăzute de acest articol, cât și în cazul realizării doar a uneia din ele.

Vânatul se consideră ilegal dacă este efectuat în alte perioade decât cele expres indicate în art.33 al Anexei nr. 1 la Legea regnului animal.

De exemplu, pe teritoriul țării sunt stabilite următoarele termene de vânătoare: vânătoarea de cerbi, elani și mufloni – de la 1 septembrie până la 31 decembrie; căpriori – de la 15 mai până la 15 octombrie; căprioare – de la 1 septembrie până la 31 decembrie; iepuri – de la 1 noiembrie până la 31 decembrie; fazani – de la 1 octombrie până la 31 decembrie etc.

Noțiunea de braconaj este reglementată de art. 35 al Anexei indicate.

Se consideră vânătoare ilicită (braconaj) vânatul fără autorizație; fără autorizația de deținere și de folosire a armei de vânătoare sau a carnetului de vânătoare; cu depășirea normelor de recoltare a vânatului; în locurile și în termenele interzise; cu arme de vânătoare ce aparțin altor persoane fizice sau juridice; cu folosirea arbaletelor, arcurilor, armelor cu țeava ghintuită, fără zgomot, precum și a armelor de model militar, de calibru mic, cu excepția folosirii în modul stabilit a armelor de vânătoare cu țeava ghintuită pentru împușcarea animalelor copitate în scop de selecție sau dobândire a trofeelor;

dobândirea animalelor cu folosirea chimicalelor toxice, repelentelor și imobilizantelor, cu excepția cazurilor de izbucnire a epizootiilor, în modul prevăzut de legislație; dobândirea animalelor cu folosirea mijloacelor, metodelor și uneltelor considerate periculoase, cum ar fi săparea gropilor pentru prins animalele, amplasarea cârligelor, clamelor, apucătoarelor; instalarea laţurilor, capcanelor; urmărirea animalelor cu orice mijloace de transport (automobile, motociclete, tractoare, elicoptere, avioane etc.); gonirea pe pojghiță de gheață, pe zăpadă adâncă, în foc, în apă; dezgroparea vizuinii; dobândirea animalelor aflate în primejdie (salvându-se de incendiu, inundație etc.); strânsul ouălor, devastarea cuiburilor, adăposturilor bizamilor (ondatrelor) etc.

Infracțiunea este materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii daunelor în proporții mari.

Dauna se consideră în proporții mari în funcție de prețul animalelor dobândite, de numărul animalelor și cantitatea dobândită, de categoria și speciile animalelor dobândite (de exemplu, specii rare) etc.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin intenție directă sau indirectă.

Subiect al infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani sau persoana juridică care desfășoară activitatea de întreprinzător.

În cazul săvârșirii infracțiunii cu folosirea situației de serviciu, subiectul este special, fiind persoana care are în atribuțiile ei de serviciu exercitarea controlului de stat asupra protecției și folosirii resurselor regnului animal.

§8. Îndeletnicirea ilegală cu pescuitul, vânatul sau cu alte exploatări ale apelor

Legea penală (art. 234 din CP al RM) incriminează îndeletnicirea ilegală cu pescuitul, vânatul sau cu alte exploatări ale apelor, cu utilizarea substanțelor explozive și otrăvitoare sau a altor mijloace de nimicire în masă a faunei, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari.

Reglementările juridice ale folosirii obiectivelor acvatice pentru necesitățile piscicole sau vânătorești se conțin în Codul apelor precum și în alte legi și acte normative. Cadrul juridic pentru asigurarea protecției eficiente și folosirii raționale a resurselor regnului animal este reglementat de Legea cu privire la regnul animal. Conform art. 24-25 ale acestei legi, pescuitul industrial în bazinele acvatice naturale și artificiale se permite persoanelor fizice și juridice, conform Regulamentului cu privire la protecția resurselor piscicole și regle-

mentarea pescuitului în bazinele piscicole, expuse în anexa nr. 2. Pescuitul sportiv și de amatori este permis cetățenilor în bazinele acvatice, cu excepția celor ale fondului ariilor naturale protejate de stat, crescătoriilor de pești, și se efectuează cu plată sau gratuit, în baza autorizației eliberate de către Inspecția de Stat a Calității Mediului (pentru bazinele acvatice naturale) și de către uzufructuarii corespunzători (pentru bazinele artificiale).

În bazinele acvatice ale fondului ariilor naturale protejate de stat (rezervații științifice și peisagistice, parcuri naționale, monumente ale naturii, alte categorii de obiecte naturale), pescuitul se efectuează conform legislației.

Conform art. 26 al acestei legi, dobândirea de animale care nu constituie obiecte ale vânatului și pescuitului (melci, șerpi, broaște etc.) se efectuează în baza autorizației eliberate de către Departamentul Protecției Mediului.

În autorizație sunt indicate plata pentru reproducere, speciile și numărul de animale, vârsta, sexul și termenele de dobândire.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la protecția și folosirea rațională a peștilor și altor viețuitoare acvatice.

Obiectul material al infracțiunii îl formează peștii sau alte viețuitoare acvatice, aflate pe teritoriul Fondului Unic de Stat al Apelor sau în spațiul aerian deasupra acestuia.

Fondul Unic de Stat al Apelor îl constituie râurile, lacurile naturale, lacurile de acumulare, alte bazine de apă de suprafață și izvoarele de apă, apele canalelor și apele subterane.

Se consideră bazine piscicole apele curgătoare și stătătoare de pe întreg teritoriul Republicii Moldova, inclusiv terenurile acoperite cu apă ca urmare a îndiguirilor sau barărilor de văi – heleșteie, iazuri, lacuri de acumulare – care servesc sau oferă condiții pentru înmulțirea, creșterea și recoltarea peștelui, crustaceelor sau a altor vietăți acvatice.

Sunt considerate ca făcând parte temporar din bazinele piscicole și apele de pe zonele inundabile, numai pe perioadele până la retragerea lor, dacă întrunesc condițiile indicate.

Latura obiectivă a infracțiunii include: 1) fapta prejudiciabilă care se exprimă prin acțiuni de îndeletnicire ilegală cu pescuitul, vânatul sau cu alte exploatări ale apelor, cu utilizarea substanțelor explozive și otrăvitoare sau a altor mijloace de nimicire în masă a faunei; 2) urmările prejudiciabile concretizate în daune în proporții mari; 3) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Pescuitul, vânatul sau alte exploatări ilegale ale apelor pot fi realizate prin diverse modalități: pescuitul electric, cu materii explozive sau otrăvitoare, precum și cu substanțe narcotice, reactive de orice fel; pescuitul reproducătorilor

în timpul perioadei de prohibiție prin orice metode sau distrugerea icrelor de pește în aceeași perioadă, în zonele de reproducere naturală; pescuitul puietului sau al reproducătorilor de pește din pepiniere sau crescătorii piscicole în alte scopuri decât repopularea sau pescuitul industrial; pescuitul sturionilor sub dimensiunea legală, în alte scopuri decât reproducerea; pescuitul cu năvoade, voloace, plase, ave, prostovoale, vârșe etc., de către persoane fizice neautorizate; vânatul animalelor acvatice în zonele interzise, în perioadele interzise, cu mijloace interzise sau a speciilor rare etc.

Infracțiunea este materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii daunelor în proporții mari.

Latura subiectivă a infracțiunii se realizează cu intenție directă sau indirectă.

Subiect al infracțiunii poate fi orice persoană fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani sau persoana juridică care desfășoară activitatea de întreprinzător.

Promisiunea dinainte de a procura produsele pescuitului sau vânatului ilegal în condițiile expuse, procurarea mijloacelor sau oferirea lor pentru îndeletnicirea ilegală cu pescuitul, vânatul sau cu alte exploatări ale apelor constituie complicitate la infracțiunea prevăzută de art. 234 din CP al RM.

§9. Încălcarea regimului de administrare și protecție a fondului ariilor naturale protejate de stat

Legislația penală (art. 235 din CP al RM) incriminează încălcarea regimului de administrare și protecție a fondului ariilor naturale protejate de stat, dacă aceasta creează pericolul cauzării de daune în proporții mari sau a cauzat daune în proporții mari.

Scopul acestei norme constă în asigurarea protecției unor teritorii și obiecte protejate de stat, prevenirea cauzării unor daune lor, lumii animale care le populează, pădurilor sau altor vegetații de pe aceste teritorii, protejarea diversității biologice.

Cadrul juridic pentru asigurarea protecției eficiente și folosirii raționale a fondului ariilor naturale protejate de stat este reglementat de Legea privind fondul ariilor naturale protejate de stat, precum și de alte acte normative.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la respectarea regimului de administrare și protecție a fondului ariilor naturale protejate de stat.

Latura obiectivă a infracţiuni include: 1) fapta prejudiciabilă care se exprimă prin acțiunea sau inacţiunea de încălcare a regimului de administrare și protecţie a fondului ariilor naturale protejate de stat; 2) urmările prejudiciabile constând în: a) pericolul cauzării de daune în proporţii mari; b) daunele în proporţii mari; 3) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Încălcarea regimului de administrare și protecţie a fondului ariilor naturale protejate de stat se realizează prin săvârșirea de acțiuni sau inacțiuni strict interzise de legislația și de actele normative respective, cum ar fi pătrunderea fără permisiune specială pe aceste teritorii, efectuarea unor activităţi de gospodărire în zonele rezervațiilor naturale și ale parcurilor naționale, activități de exploatare și extragere, dobândire a mineralelor, construirea și dezvoltarea pe teritoriile parcurilor naţionale a vilelor și grădinilor, mișcarea și parcarea mijloacelor de transport care nu sunt legate de funcționarea parcurilor naționale, colectarea plantelor și a altor elemente ale florei, împrăștierea gunoiului sau depozitarea lui pe aceste teritorii etc.

Daunele în proporţii mari pot fi exprimate, de exemplu, în dobândirea pe aceste teritorii a animalelor sălbatice sau a speciilor de vegetație, a căror valoare depășește 500 unități convenționale.

În cazul creării pericolului cauzării de daune în proporţii mari, este necesar să constatăm că pericolul este real și iminent.

Pentru existenţa componenţei de infracţiune, este necesară, în fiecare caz, existenţa legăturii cauzale între acțiunile făptuitorului și survenirea sau pericolul survenirii urmărilor prejudiciabile: 1) crearea pericolului cauzării de daune în proporţii mari sau 2) cauzarea de daune în proporţii mari.

În primul caz, infracțiunea este formal-materială. În cel de-al doilea caz, ea este materială.

Latura subiectivă a infracțiunii se realizează atât prin intenție directă (persoana înțelege că prin acțiunile sale încalcă regimul de administrare și de protecţie a fondului ariilor naturale protejate de stat, dorește survenirea acestor urmări), sau prin intenție indirectă (persoana înțelege că prin acțiunile sale încalcă acest regim și admite în mod conștient cauzarea de daune în proporţii mari fondului ariilor naturale protejate de stat sau are o atitudine indiferentă față de urmările survenite).

Subiect al infracţiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani, sau persoana juridică care desfășoară activitatea de întreprinzător.

Capitolul XI

INFRACȚIUNI ECONOMICE

Secțiunea I. NOȚIUNEA, CARACTERIZAREA GENERALĂ ȘI TIPURILE INFRACȚIUNILOR ECONOMICE

Art. 126 al Constituției, caracterizând economia Republicii Moldova ca o economie de piață, are în vedere economia națională. În același context reglementar, este statuat că statul trebuie să asigure, printre altele: libertatea comerțului și activității de întreprinzător; protecția concurenței loiale; crearea unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producție; protejarea intereselor naționale în activitatea economică, financiară și valutară etc.

Așadar, conceptul de economie națională a Republicii Moldova este o categorie economică fundamentală, care desemnează ansamblul de resurse naturale și umane, de activități productive, de schimb și servicii, constituite ca ramuri sau domenii de activitate economică, pe teritoriul național al Republicii Moldova, ca rezultat al dezvoltării forțelor de producție și al diviziunii sociale a muncii, în cadrul frontierelor țării noastre.

Economia națională a Republicii Moldova este influențată, în principal, de modul de funcționare a diferitelor ramuri care o compun. Până la începutul anilor ’90 ai secolului trecut, economia națională a țării se caracteriza prin sistemul centralizat-birocratic de conducere a activității economice, prin proprietatea colectivă, ruptă de cei care produceau, factori negativi care au determinat rămânerea în urmă a dezvoltării economiei naționale. Tocmai de aceea, o dată cu democratizarea societății, s-a impus, ca o necesitate imediată, efectuarea de schimbări de structură în economia națională. A fost desființată proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, întreprinderile de stat fiind reorganizate ca societăți comerciale, funcționând după principiile economiei de piață. Totodată, s-a dat curs liber inițiativei private în economie, ceea ce a determinat apariția unui sector privat cu pondere din ce în ce mai mare în realizarea produsului intern brut în economia moldovenească, aceasta devenind astfel o economie de piață. Concluzia ce se impune este aceea că economia națională a Republicii Moldova este o realitate obiectivă, aflată în plin proces de transformare, și ea se înscrie printre valorile fundamentale ale societății, care trebuie să se bucure de ocrotire juridico-penală.

În dezvoltarea asertiunilor date, menționăm că ***obiectul juridic generic*** al infracțiunilor economice este constituit din relațiile sociale economice, baza-

te pe următoarele principii de desfășurare a activității economice: libertatea activității economice; exercitarea activității economice în temeiuri legale; concurența loială a subiectelor activității economice; buna-credință a subiectelor activității economice; interzicerea formelor vădit infracționale ale conduitei subiectelor activității economice.

În privința ***obiectului juridic special*** al infracțiunilor economice, acesta îl reprezintă relațiile sociale ce vizează anumite valori sociale concrete, care derivă din economia națională a Republicii Moldova (de exemplu: relațiile speciale referitoare la încrederea publică în autenticitatea banilor sau a titlurilor de valoare, lezate prin infracțiunea de la art. 236 din CP al RM; relațiile sociale ce țin de încrederea publică în autenticitatea cardurilor sau a altor carnete de plată, lezate prin infracțiunea de la art. 237 din CP al RM; relațiile sociale privitoare la obținerea legală a creditului, lezate prin infracțiunea de la art. 238 din CP al RM; relațiile sociale referitoare la acordarea legală a creditului, lezate prin infracțiunea de la art. 239 din CP al RM; relațiile sociale ce țin de utilizarea conform destinației a mijloacelor din împrumuturile interne sau externe garantate de stat, lezate prin infracțiunea de la art. 240 din CP al RM etc.).

La majoritatea componențelor infracțiunilor economice este necesară stabilirea ***obiectului material***: banii sau titlurile de valoare false (ori materialele din care se fabrică acestea), sau banii ori titlurile de valoare autentice (în cazul infracțiunii de la art. 236 din CP al RM); cardurile sau alte carnete de plată false (ori materialele din care sunt confecționate acestea), sau banii ori titlurile de valoare autentice (în cazul infracțiunii de la art. 237 din CP al RM); documentația de credit (în cazul faptei penale, prevăzute la art. 238 din CP al RM); banii care formează creditul (în cazul infracțiunii de la art. 239 din CP al RM); mijloacele din împrumuturile garantate de stat (în cazul faptei infracționale prevăzute la art. 240 din CP al RM) etc.

Din punctul de vedere al ***laturii obiective*** a infracțiunilor economice, este de notat că majoritatea din ele se comit prin acțiune. În cazuri mai rare, infracțiunile date sunt săvârșite pe calea acțiunii sau (și) inacțiunii (de exemplu, transportarea, păstrarea sau comercializarea mărfurilor supuse accizelor, fără marcarea lor cu timbre de control sau timbre de acciz; evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor; contrabanda; insolvabilitatea intenționată; încălcarea regulilor de exploatare, reparații și modificare a locuințelor dintr-un bloc de locuit etc.). Numai infracțiunea de la art. 249 din CP al RM se comite prin inacțiune.

De asemenea, trebuie de menționat că o parte din componențele infracțiunilor economice sunt construite ca fiind formale (de exemplu; infracțiunile prevăzute la art. 236, 237, 238, 243, 246, 247, 248, 256 din CP al RM). O altă par-

te a componenţelor infracţiunilor din Capitolul X al Părţii speciale a Codului penal au o factură materială (de exemplu, faptele penale prevăzute la art. 239, 240, 241, 242, 244, 245, 249, 250, 252, 253, 255 din CP al RM). În unele cazuri, componenţa de infracţiune presupune existenţa semnelor atât ale unei infracţiuni materiale, cât şi formale (de exemplu, faptele infracţionale de la art. 251, 254 din CP al RM). În situaţia componenţei infracţiunii prevăzute la art. 258 din CP al RM există semne atât ale unei infracţiuni formal-materiale, cât şi ale unei infracţiuni materiale. În cazul componenţei infracţiunii de la art. 257 din CP al RM, se atestă structura infracţiunii formale, formal-materiale sau materiale, în funcţie de varianta de realizare.

Din perspectiva ***laturii subiective***, toate infracţiunile economice sunt infracţiuni intenţionate. Aceasta nu exclude manifestarea, de către făptuitor, a imprudenţei în raport cu agravantele (de exemplu, în cazul faptei de la lit. b) din alin. (2) şi lit. b) din alin. (3) ale art. 254 din CP al RM etc.).

În unele cazuri, legea impune stabilirea scopului special al infracţiunii: scopul obţinerii unui credit sau al majorării proporţiei acestuia, sau al obţinerii unui credit în condiţii avantajoase (în situaţia faptei penale prevăzute la art. 238 din CP al RM); scopul de a acoperi genurile activităţii de întreprinzător ilicite (în ipoteza infracţiunii de la art. 242 din CP al RM) etc.

Subiectul infracţiunilor economice este, înainte de toate, persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârşirii infracţiunii are vârsta de 16 ani. De asemenea, în cazul infracţiunilor prevăzute la art. 236-246, 248-251, 254 şi 257 din CP al RM, subiectul poate fi persoana juridică care desfăşoară activitatea de întreprinzător.

Persoana fizică, care comite unele infracţiuni economice, trebuie să aibă calităţile unui subiect special: funcţionar ori alt salariat în exerciţiul funcţiunii (lit. b) din alin. (2) al art. 237 din CP al RM; funcţionarul instituţiei financiare care decide asupra acordării creditului (art. 239 din CP al RM); persoana cu funcţie de răspundere sau persoana care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau o altă organizaţie nestatală (lit. c) din alin. (2) al art. 243 din CP al RM) etc.

În urma trecerii în revistă a elementelor constitutive ale infracţiunilor prevăzute în Capitolul X din Partea specială a Codului penal, putem formula următoarea definiţie a noţiunii acestor infracţiuni: prin "infracţiuni economice" se au în vedere faptele prejudiciabile, comise cu intenţie, care lezează, prin excelenţă, relaţiile sociale economice, răspunderea penală pentru care se prevede în art. 236-258 din CP al RM.

Punând la bază clasificarea ramurilor sau domeniilor activităţii economice, putem identifica următoarele tipuri de infracţiuni economice:

a) infracțiuni săvârșite în sfera financiar-creditară (art. 236-240, 244, 245, 250 din CP al RM);
b) infracțiuni săvârșite în sfera activității de întreprinzător (art. 241, 242, 252, 253 din CP al RM);
c) infracțiuni săvârșite în sfera distribuirii bunurilor (art. 243, 246, 247, 251 din CP al RM);
d) infracțiuni săvârșite în sfera activității economice externe (art. 248, 249 din CP al RM);
e) infracțiuni săvârșite în sfera consumului de bunuri, servicii și lucrări (art. 254-257 din CP al RM);
f) infracțiuni săvârșite în sfera exploatării fondului de locuințe (art. 258 din CP al RM).

Secțiunea a II-a. INFRACȚIUNI SĂVÂRȘITE ÎN SFERA FINANCIAR-CREDITARĂ

§1. Fabricarea sau punerea în circulație a banilor falși sau a titlurilor de valoare false

Varianta-tip a infracțiunii prevăzute la art. 236 din CP al RM constă în fabricarea în scopul punerii în circulație sau punerea în circulație a biletelor Băncii Naționale a Moldovei, a monedelor, a valutei străine, a hârtiilor de valoare de stat sau a altor titluri de valoare false, utilizate pentru efectuarea plaților.

Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză este constituit din relațiile sociale privitoare la încrederea publică în autenticitatea banilor sau a titlurilor de valoare.

Obiectul material al fabricării sau punerii în circulație a banilor falși sau a titlurilor de valoare false este descris prin sintagma "biletele Băncii Naționale a Moldovei, monede, valuta străină, hârtiile de valoare de stat sau alte titluri de valoare false, utilizate pentru efectuarea plăților". Noțiunile "biletele Băncii Naționale a Moldovei", "monede" și "valută străină" formează noțiunea generică "bani".

Obiectul material, în cazul în care este comisă modalitatea de fabricare, diferă după cum activitatea făptuitorului se concretizează în 1) contrafacere sau 2) alterare. În primul caz, obiectul material este format din materialele din care au fost confecționați banii sau titlurile de valoare contrafăcute (hârtia, vopseaua, firul de siguranță, fibrele color etc.). Totodată, banii sau titlurile

de valoare contrafăcute constituie obiectul produs prin infracţiune, sau, pe scurt – ***produsul*** infracţiunii.

În cel de-al doilea caz – cel al alterării – obiectul material constă în banii sau titlurile de valoare autentice, asupra cărora se exercită operaţia de alterare. Produsul infracţiunii este format din banii sau titlurile de valoare alterate.

Atunci când fapta prejudiciabilă se exprimă prin modalitatea de punere în circulaţie, obiectul material îl reprezintă banii sau titlurile de valoare false (contrafăcute sau alterate).

Prin "bani" se înţelege numerarul aflat în circulaţie sub formă de semne băneşti de hârtie (bilete ale Băncii Naţionale a Moldovei sau bancnote în valută străină) şi metalice (monedele emise de Banca Naţională a Moldovei sau monedele în valută străină). Banii reprezintă mijlocul de circulaţie şi de plată în cadrul economiei oricărei ţări.

Conform art. 2 din Legea Republicii Moldova cu privire la bani, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 15.12.1992[1], dreptul exclusiv de a pune în circulaţie (emisiunea) leul şi moneda divizionară şi de a le retrage din circulaţie aparţine Băncii Naţionale a Moldovei, care stabileşte valoarea bancnotelor şi a monedelor şi semnele lor distinctive.

Banii retraşi din circulaţie (de exemplu: monedele vechi; banii fostei URSS; cupoanele cu valorificare multiplă ale Băncii Naţionale a Moldovei, emise în 1992 etc.) şi care au numai o valoare numismatică nu pot forma obiectul material al faptei infracţionale de la art. 236 din CP al RM. Or, aceştia nu sunt utilizaţi pentru efectuarea plăţilor, la momentul săvârşirii infracţiunii.

Pe de altă parte, există o categorie de monede care, pe lângă o valoare numismatică, au şi rolul de instrument de plată, aflat în circulaţie. Deşi posibilitatea folosirii acestor monede ca mijloc de plată este redusă, nefiind convenabilă deţinătorului, nu poate fi exclusă posibilitatea evoluării lor ca obiect material al infracţiunii în cauză. Se au în vedere monedele din metale nobile (platină, paladiu, aur, argint etc.) sau din alte metale, având o vocaţie comemorativă şi jubiliară. De exemplu, potrivit Hotărârii Băncii Naţionale a Moldovei (BNM) privind punerea în circulaţie, ca mijloc de plată şi în scop numismatic, a unei monede comemorative, nr. 261 din 13.10.2004[2], monedele comemorative sunt acceptate ca mijloc de plată în economia naţională, la valoarea lor nominală.

Dar, pentru complinirea tabloului obiectului material al fabricării sau punerii în circulaţie a banilor falşi sau a titlurilor de valoare false, se cere exa-

---

1 *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 3, 1993.

2 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 189-192, 2004.

minarea și a noțiunii de titluri de valoare (inclusiv hârtii de valoare de stat). Numite și valori mobiliare, acestea sunt prezentate în Legea Republicii Moldova cu privire la piața valorilor mobiliare, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 18.11.1998[3], ca fiind titluri financiare care confirmă drepturile patrimoniale sau nepatrimoniale ale unei persoane în raport cu altă persoană, drepturi ce nu pot fi realizate sau transmise fără prezentarea acestor titluri financiare, fără înscrierea respectivă în registrul deținătorilor de valori mobiliare nominative ori în documentele de evidență ale deținătorului nominal al acestor valori mobiliare.

Conform aceleiași legi, valorile mobiliare de stat sunt titlurile financiare emise în formă de contract de împrumut, exprimat în valuta națională sau în altă valută legitimă, încheiat între Republica Moldova, în calitate de debitor, și persoane juridice sau fizice, în calitate de creditor.

În contextul infracțiunii de la art. 236 din CP al RM, se au în vedere titluri de valoare (valorile mobiliare) materializate (nu și cele aflate pe conturi). La calificare, nu are importanță tipul titlului de valoare – nominativ, la ordin, la purtător – nici denumirea acestuia – acțiune, obligațiune, bon de tezaur, certificat bancar, cambie etc. Ceea ce este important, e ca titlurile de valoare să aibă putere circulatorie, adică să poată fi utilizate pentru efectuarea plăților, la momentul comiterii infracțiunii.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 236 din CP al RM include fapta prejudiciabilă care constă în acțiune. Acțiunea dată se înfățișează prin intermediul celor două modalități alternative: 1) fabricare; 2) punere în circulație. La rândul său, modalitatea de fabricare poate îmbrăca două forme: a) contrafacere; b) alterare.

Prin "contrafacere" se înțelege confecționarea banilor sau a titlurilor de valoare false, care imită banii sau titlurile de valoare autentice. Modalitatea de contrafacere se realizează diferit: prin turnarea sau baterea monedelor ori prin copiere, imprimare etc. de bani de hârtie ori titluri de valoare. La calificare, nu importă dacă imitarea este perfectă, dacă se apropie la maximum de original. Este important ca banii sau titlurile de valoare să aibă capacitatea de a oferi o anumită credibilitate, adică să poată fi apreciate, la primul contact, în calitate de bani sau titluri de valoare autentice.

Totuși, contrafacerea nu poate constitui componența de infracțiune de la art. 236 din CP al RM, atunci când imitarea este grosolană, și, ca atare, produsul infracțiunii fiind total necorespunzător, nu va avea aptitudinea de a

[3] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 27-28, 1999.

circula. În cazul în care necorespunderea vădită a banilor falşi sau a titlurilor de valoare false cu banii sau titlurile de valoare autentice exclud participarea lor la circulație, precum și alte circumstanțe ale cauzei denotă clar intenția făptuitorului de înșelare grosolană a unei persoane sau a unui cerc restrâns de persoane, profitând de anumite împrejurări (lipsa de iluminare, vederea slabă a persoanei înșelate, credulitatea acesteia, starea de ebrietate, aglomerația considerabilă etc.), atunci cele comise pot fi calificate ca pregătire de escrocherie.

Cea de-a doua formă a modalității de fabricare – alterarea – constă în modificarea conținutului sau aspectului banilor sau titlurilor de valoare autentice, creându-se, de regulă, aparența unei valori mai ridicate, fapt ce i-ar asigura făptuitorului avantaje materiale superioare celor care s-ar fi putut obține cu banii sau titlurile de valoare inițiale.

Moneda poate fi alterată prin modificarea greutății sau a compoziției aliajului din care e confecționată. Banii de hârtie şi titlurile de valoare vor fi alterate atunci când este modificată culoarea, semnele sau cifrele originale.

Cea de-a doua modalitate alternativă – punerea în circulaţie – reprezintă operațiunea prin care produsul fabricării este introdus în angrenajul circulației financiare. Punerea în circulaţie poate fi realizată prin: efectuarea de plăţi, schimburi (inclusiv schimburi valutare), depuneri, darea cu împrumut, donație, expedieri poştale etc. Deoarece punerea în circulaţie se realizează, în cele mai dese cazuri, prin mai multe acte, în baza unei și aceleiași intenții infracționale, ea capătă caracterul unei infracțiuni prelungite, care trebuie deosebită de infracțiunea repetată, și este prevăzută la lit. a) din alin. (2) al art. 236 din CP al RM.

Infracțiunea de fabricare sau punere în circulaţie a banilor falşi sau a titlurilor de valoare false este o infracțiune formală.

În modalitatea de fabricare, infracțiunea în cauză se consideră consumată din momentul confecționării chiar și a unui singur exemplar al banilor sau titlurilor de valoare false, indiferent de faptul dacă persoana a reușit sau nu să le pună în circulaţie.

Procurarea materialelor pentru fabricarea banilor sau titlurilor de valoare false trebuie calificată ca pregătire la infracțiunea de la art. 236 din CP al RM, cu condiția ca, din punctul de vedere al calității acestor materiale, să fie posibilă fabricarea cu ajutorul lor a unor specimene false, având o asemănare considerabilă cu banii și titlurile de valoare autentice.

În modalitatea de punere în circulaţie, infracţiunea prevăzută la art. 236 din CP al RM se consideră consumată din momentul transmiterii chiar și a unui exemplar al acestora.

Trecerea în posesia făptuitorului a bunurilor străine, în rezultatul punerii în circulație a banilor sau titlurilor de valoare false, se cuprinde de componența de infracțiune de la art. 236 din CP al RM, și nu necesită o calificare suplimentară ca escrocherie. În mod similar, consumul serviciilor străine, în rezultatul punerii în circulație a banilor sau titlurilor de valoare false, nu necesită calificare suplimentară potrivit art. 196 din CP al RM.

Latura subiectivă a fabricării sau punerii în circulație a banilor falși sau a titlurilor de valoare false se caracterizează prin intenție directă. La modalitatea de fabricare, este obligatorie stabilirea scopului special – scopul punerii în circulație. Prezența oricărui alt scop exclude răspunderea în conformitate cu art. 236 din CP al RM.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică ce desfășoară activitate de întreprinzător.

Conform art. 236 din CP al RM, sunt trase la răspundere atât persoanele care au fabricat și au pus în circulație banii sau titlurile de valoare false, cât și persoanele care nu au fabricat banii sau titlurile de valoare false, dar care, în virtutea circumstanțelor, au devenit posesorii unor asemenea bani sau titluri de valoare, și care, conștientizând falsitatea lor, le-au pus în circulație.

Varianta agravată a fabricării sau punerii în circulație a banilor falși sau titlurilor de valoare false, prevăzută la alin. (2) al art. 236 din CP al RM, presupune săvârșirea acestei infracțiuni în prezența vreuneia din următoarele circumstanțe:

a) repetat;
b) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;
c) în proporții mari.

Infracțiunea în cauză se consideră săvârșită repetat, dacă anterior a mai fost comisă o astfel de infracțiune, cu condiția că făptuitorul nu a fost condamnat pentru vreuna dintre infracțiunile date și nu a expirat termenul de prescripție prevăzut de art. 60 din CP al RM.

Cu privire la interpretarea corectă a conceptului de comitere a infracțiunii de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală, considerăm oportună apelarea la explicațiile de resort din §2 al Secțiunii a II-a din Capitolul VII al prezentei lucrări.

Cât privește formula "în proporții mari", aceasta desemnează nu urmările prejudiciabile ale infracțiunii, ci obiectul material (produsul) al infracțiunii. Se are în vedere că valoarea banilor sau titlurilor de valoare false, la momentul săvârșirii infracțiunii, depășește 500 unități convenționale de amendă. Valoa-

rea nominală a banilor sau titlurilor de valoare false este echivalată cu valoarea nominală a banilor sau titlurilor de valoare autentice, pe care i-au imitat. Oricare altă interpretare ar fi arbitrară, şi, de aceea, ar contraveni legii.

§2. Fabricarea sau punerea în circulaţie a cardurilor sau a altor carnete de plată false

Varianta-tip a infracţiunii prevăzute la art. 237 din CP al RM constă în fabricarea în scopul punerii în circulaţie sau punerea în circulaţie a cardurilor sau a altor carnete de plată false, care nu constituie valută sau titluri de valoare, dar care confirmă, stabilesc sau acordă drepturi sau obligaţii patrimoniale.

Obiectul juridic special al infracţiunii date îl reprezintă relaţiile sociale referitoare la încrederea publică în autenticitatea cardurilor sau a altor carnete de plată.

Obiectul material al infracţiunii de la art. 237 din CP al RM este desemnat prin expresia "cardurile sau alte carnete de plată false, care nu constituie valută sau titluri de valoare, dar care confirmă, stabilesc sau acordă drepturi sau obligaţii patrimoniale".

Obiectul material, în cazul în care este realizată modalitatea de fabricare, diferă după cum activitatea făptuitorului se concretizează într-o acţiune de: 1) contrafacere sau 2) alterare.

În primul caz, obiectul material îl formează materialele din care au fost confecţionate cardurile sau alte carnete de plată contrafăcute (bucata de masă plastică, de carton sau de hârtie, holograma, circuitul integrat, banda magnetică etc. – în cazul cardurilor; hârtia, vopseaua etc. – în cazul altor carnete de plată). Totodată, cardurile sau alte carnete de plată contrafăcute formează obiectul produs prin infracţiune, sau, pe scurt – ***produsul infracţiunii***.

În cel de-al doilea caz – cel al alterării –, obiectul material constă în cardurile sau alte carnete de plată autentice, asupra cărora se realizează operaţia de alterare. Produsul infracţiunii îl constituie cardurile sau alte carnete de plată alterate.

Atunci când infracţiunea prevăzută la art. 237 din CP al RM se exprimă prin modalitatea de punere în circulaţie, obiectul material constă în cardurile sau alte carnete de plată false.

Apelând la interpretarea istorică, menţionăm că, în conformitate cu nota la art. 122^2 din CP al RM din 1961, prin carduri şi alte documente de plată, ce nu constituie hârtii de valoare, se înţeleg acele instrumente de plată care au calităţile unui instrument de plată ce confirmă, stabileşte ori atribuie drepturi sau obligaţiuni patrimoniale.

Ajustând această explicație la prevederile dispoziției art. 237 din CP al RM, este necesar a menționa că, pentru a nimeri sub incidența acestei norme, cardurile și alte carnete de plată trebuie să corespundă următoarelor cerințe obligatorii:

a) să fie instrumente de plată;
b) să nu constituie valută sau titluri de valoare;
c) să aibă vocația de a confirma, stabili sau acorda drepturi sau obligațiuni patrimoniale.

Trăsătura distinctivă, principală, între cele două tipuri de instrumente de plată – carduri și, respectiv, alte carnete de plată – este că în primul caz plățile se fac pe suport electronic, iar în cel de-al doilea caz plățile se fac pe suport de hârtie sau alt suport material.

În conformitate cu Regulamentul BNM nr. 58/11-02 din 22.05.1997 privind organizarea de către bănci a plăților cu carduri pe teritoriul Republicii Moldova (în continuare – Regulamentul nr. 58/11-02)[4], prin *card* (carte de plată) se are în vedere suportul de informație standardizat, protejat și individualizat, utilizat de deținător în modul prevăzut în obligațiile reciproce cu emitentul cardului și acceptat de comerciant în calitate de instrument de plată la procurarea de mărfuri, consumul de servicii, obținerea de numerar și a altor servicii de ghișeu.

Potrivit Regulamentului dat, conform criteriului "funcția cardului", cardurile se împart în următoarele grupuri:

a) carduri de debit (cărți de debit), legate direct de conturile bancare ale deținătorului, din care sunt debitate contravalorile bunurilor achiziționate/serviciilor consumate sau sumele în numerar retrase de către deținători;
b) carduri de credit (cărți de credit), care le indică deținătorilor deschiderea liniilor de credit, fapt ce le permite să procure bunuri/consume servicii în limita unui plafon stabilit în prealabil; creditele acordate se rambursează în modul stabilit în obligațiile reciproce cu emitentul cardurilor;
c) carduri achitate anticipat (portmonee electronice), care reprezintă carduri "încărcate" cu valoare monetară, transferată din conturile bancare ale deținătorilor sau achitate de ei anticipat în numerar;
d) carduri polifuncționale, care îmbină funcții ale cardurilor enumerate la lit. a)-c) și, posibil, și alte funcții.

În ce privește ale funcții pe care le poate îndeplini un card polifuncțional, acestea se pot exprima în: funcția de permis de trecere spre încăperi sau zone

---

[4] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 38-39, 1997.

cu acces limitat; funcția de confirmare a identității purtătorului cardului; funcția de abonament pentru circulația în transport în comun; funcția de achitare a convorbirilor telefonice, funcția de scontare (care permite deținătorului cardului să-și exercite dreptul la facilități și reduceri bănești la achiziționarea bunurilor/consumarea serviciilor unor firme) etc.

În contextul infracțiunii prevăzute la art. 237 din CP al RM, nu trebuie să uităm că una dintre cerințele obligatorii, pe care trebuie să le îndeplinească cardul, este ca el să confirme, să stabilească sau să acorde drepturi sau obligații patrimoniale. Dacă un card polifuncțional, pe lângă alte funcții, îmbină funcțiile cardurilor enumerate la lit. a)-c) din alin. (2) al art. 9 din Regulamentul nr. 58/11-02, el satisface cerința obligatorie menționată. Dacă este vorba de un card monofuncțional, care are numai funcția de permis de trecere spre încăperi sau zone cu acces limitat sau funcția de confirmare a identității purtătorului cardului, sau altă asemenea funcție, atunci cardul respectiv nu satisface cerința obligatorie sus-numită. Deci, un astfel de card nu intră sub incidența art. 237 din CP al RM. Fabricarea lui sau punerea lui în circulație trebuie calificată conform art. 361 din CP al RM. Astfel de carduri constituie actele personale ale deținătorului lor și, într-o anumită măsură, înlocuiesc buletinul de identitate, permisul de trecere etc.

În același timp, considerăm că acele carduri monofuncționale, care îndeplinesc funcția de abonament pentru circulația în transportul în comun sau funcția de achitare a convorbirilor telefonice, sau funcția de scontare, sau altă asemenea funcție se află sub incidența art. 237 din CP al RM. Pe lângă faptul că astfel de carduri confirmă, stabilesc sau acordă drepturi sau obligații patrimoniale, ele reprezintă instrumente de plată și nu constituie valută sau titluri de valoare. Din aceste motive, nu există temeiuri de a califica fabricarea lor sau punerea lor în circulație conform art. 361 din CP al RM.

Infracțiunea prevăzută la art. 237 din CP al RM poartă nu doar asupra cardurilor, ci și asupra altor carnete de plată. Prin *alte carnete de plată* trebuie de înțeles documentele de decontare. În conformitate cu Regulamentul BNM nr. 25/11-02 din 12.07.1996 privind decontările fără numerar în Republica Moldova (în continuare – Regulamentul nr. 25/11-02)[5], documentul de decontare reprezintă dispoziția sau cererea întreprinderii întocmită pe suport material (formular de hârtie sau suport de date), prezentată de către plătitor băncii cu scopul executării plății fără numerar pentru livrarea mărfii sau valorilor, executarea lucrărilor, prestarea serviciilor, precum și altor plăți.

---

[5] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 63, 1996.

Potrivit pct. 15 al Regulamentului nr. 25/11-02, decontările fără numerar în Republica Moldova se efectuează în baza:

a) dispozițiilor de plată, dispozițiilor de plată trezoreriale;
b) dispozițiilor de plată acceptate;
c) cererii – dispoziție de plată;
d) cererii de acreditiv;
e) cecurilor;
f) dispozițiilor incaso, dispozițiilor incaso trezoreriale.

Oricare din documentele de decontare, menționate la lit. a)-f), se află sub incidența noțiunii “alte carnete de plată” din dispoziția art. 237 din CP al RM. Cât privește cambia, după cum rezultă din prevederile Regulamentului nr. 25/11-02 și cele ale Legii cambiei, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 22.06.1993[6], cambia este un instrument de plată, care confirmă, stabilește sau acordă drepturi sau obligații patrimoniale. Totuși, cambia este și un titlu de valoare, deci nu întrunește toate cerințele obligatorii ale noțiunii “alte carnete de plată”. Din aceste considerente, fabricarea sau punerea în circulație a cambiei false trebuie calificată potrivit art. 236 din CP al RM.

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 237 include fapta prejudiciabilă care se exprimă prin acțiune. Acțiunea dată apare prin intermediul modalităților de fabricare sau punere în circulație. Întrucât acestea au practic aceleași trăsături ca în cazul infracțiunii prevăzute la art. 236 din CP al RM, facem trimitere la explicațiile corespunzătoare.

Precizăm doar că, spre deosebire de noțiunea “punerea în circulație” din art. 236 din CP al RM (care presupune înstrăinarea banilor sau titlurilor de valoare false), noțiunea similară din art. 237 din CP al RM are o semnificație mai largă: atât înstrăinarea (desfacerea) cardurilor sau altor carnete de plată false, constând în schimb, vânzare, donare etc., cât și folosirea lor, constând în retragerea disponibilului sub formă de numerar de la ghișeul automat de bancă sau de la distribuitorul automat de numerar; achitarea mărfurilor sau a serviciilor comerciantului prin intermediul automatelor bancare, terminalelor pentru transferul electronic de fonduri de la punctul de vânzare, imprinterelor etc.

Infracțiunea de fabricare sau punere în circulație a cardurilor sau a altor carnete de plată false se consideră consumată din momentul fabricării sau punerii în circulație chiar și a unui singur exemplar al cardurilor sau altor carnete de plată false. Această infracțiune este o infracțiune formală.

---

[6] *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 10 (partea 1), 1993.

Latura subiectivă a infracţiunii în cauză se caracterizează prin intenţie directă. Motivele infracţiunii constau, de cele mai multe ori, în interesul material. Pentru modalitatea de fabricare a cardurilor sau a altor carnete de plată false, este obligatorie prezenţa scopului special – scopul punerii în circulaţie.

Subiectul infracţiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârşirii infracţiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică care desfăşoară activitate de întreprinzător.

Varianta agravată a fabricării sau punerii în circulaţie a cardurilor sau a altor carnete de plată false, prevăzută la alin. (2) al art. 237 din CP al RM, presupune săvârşirea acestei infracţiuni:

a) repetat;
b) de un funcţionar ori alt salariat în exerciţiul funcţiunii;
c) de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală;
d) în proporţii mari.

Circumstanţele agravante de la lit. a), c), d) din alin. (2) al art. 237 din CP al RM au fost supuse analizei în paragraful precedent al prezentei lucrări. În ce priveşte agravanta de la lit. b) din alin. (2) al art. 237 din CP al RM, se are în vedere calitatea specială a subiectului. Acesta trebuie să fie un salariat. Conform art. 1 al Codului muncii, prin "salariat" se are în vedere persoana fizică care prestează o muncă conform unei anumite specialităţi, calificări sau într-o anumită funcţie, în schimbul unui salariu, în baza contractului individual de muncă.

Salariatul poate fi inclusiv un funcţionar – public sau privat, deci inclusiv o persoană cu funcţie de răspundere sau o persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau o altă organizaţie nestatală.

De asemenea, la calificare este important de stabilit că salariatul a săvârşit infracţiunea nu oricând, ci anume în exerciţiul funcţiunii, adică în timpul îndeplinirii sarcinilor de serviciu.

§3. Dobândirea creditului prin înşelăciune

La art. 238 din CP al RM este prevăzută răspunderea penală pentru prezentarea cu bună-ştiinţă a unor informaţii false în scopul obţinerii unui credit sau majorării proporţiei acestuia, sau obţinerii unui credit în condiţii avantajoase.

Obiectul juridic special al infracţiunii în cauză îl reprezintă relaţiile sociale referitoare la obţinerea legală a creditului.

Obiectul material al dobândirii creditului prin înşelăciune este constituit din documentaţia de credit, care conţine informaţii false.

În conformitate cu art. 3 din Legea instituțiilor financiare, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 21.07.1995[7], documentația de credit este documentația care stă la baza unei convenții între o bancă și o altă persoană, pentru acordarea unui credit, și cuprinde cel puțin:

– situația financiară curentă a solicitantului de credit și a oricărei persoane care constituie o garanție personală;
– o descriere a modalităților de garantare pentru plata integrală a datoriei și, după caz, o evaluare a bunurilor care fac obiectul garanției;
– o descriere a condițiilor creditului, cuprinzând valoarea creditului, rata dobânzii, schema de rambursare, obiectivul debitorului și scopul pentru care a solicitat creditul;
– alte documente determinate de bancă.

Victimă a infracțiunii de la art. 238 din CP al RM este instituția financiară.

Potrivit prevederilor Legii instituțiilor financiare, prin "instituție financiară" se înțelege persoana juridică care acceptă depozite sau echivalente ale acestora, netransferabile prin nici un instrument de plată, și care utilizează total sau parțial aceste mijloace pentru a acorda credite sau a face investiții pe propriul cont și risc.

Orice bancă este o instituție financiară, însă nu orice instituție financiară este o bancă. Nefiind bănci, asociațiile de economii și împrumut ale cetățenilor sunt instituții financiare care acordă credite. De exemplu, întreprinderea Pro-Credit are ca obiectiv prestarea serviciilor de creditare, deși nu este o bancă.

Nu este exclusă posibilitatea evoluării Băncii Naționale a Moldovei ca victimă a dobândirii creditului prin înșelăciune, atunci când aceasta acordă credite băncilor comerciale.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 238 din CP al RM include fapta prejudiciabilă care constă în prezentarea unor informații false.

Prezentarea informațiilor false se face în formă scrisă, prin înfățișarea – de către solicitantul de credit către instituția financiară – a unui document, având un suport de hârtie, destinat să certifice fapte și evenimente cu semnificație juridică pentru obținerea creditului. Este cunoscut că unele și aceleași date sunt reflectate concomitent în diferite documente formând documentația de credit. Ținând cont de aceasta, făptuitorul, urmărind scopul tăinuirii faptului falsificării datelor despre situația financiară curentă, denaturează informația în toate documentele care conțin date similare. Deoarece confecționarea

---

[7] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 1, 1996.

documentelor, formând documentația de credit, depășește latura obiectivă a dobândirii creditului prin înșelăciune, în astfel de situații, calificarea se face prin concurs: art. 238 și art. 361 din CP al RM. Dacă făptuitorul doar prezintă informațiile false, fără a confecționa documentele care conțin astfel de informații, atunci cele comise se califică numai potrivit art. 238 din CP al RM.

În contextul infracțiunii în cauză, se prezintă informații false despre: conducătorii sau fondatorii întreprinderii care solicită creditul, în cazurile în care această întreprindere se dovedește a fi o firmă-fantomă; indicii stării financiare a întreprinderii, care reflectă exagerat de optimist suficiența mijloacelor fixe și mijloacelor circulante, lichiditatea și viteza de circulație a activelor, independența financiară și rentabilitatea întreprinderii etc.

Infracțiunea prevăzută la art. 238 din CP al RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul prezentării instituției financiare, de către solicitantul de credit, a informațiilor false, indiferent dacă a obținut creditul, a majorat proporția acestuia, a obținut creditul în condiții avantajoase.

Latura subiectivă a dobândirii creditului prin înșelăciune se caracterizează prin intenție directă. Motivele infracțiunii constau, de regulă, în interesul material. Scopul infracțiunii este un scop special, putând evolua în oricare din cele trei forme: 1) scopul obținerii unui credit; 2) scopul majorării proporției creditului; 3) scopul obținerii unui credit în condiții avantajoase.

Vizavi de prima formă, obținerea unui credit constă în primirea lui în baza documentației de credit, indiferent de formă (în numerar sau prin virament).

În legătură cu cea de-a doua formă, majorarea proporției creditului se atestă, de exemplu, în cazul când un funcționar al băncii, care pretinde că s-a concediat, solicită de la banca dată un credit, a cărui mărime depășește limitele stabilite în Regulamentul nr. 33/09-01 din 18.09.1996 al BNM cu privire la acordarea creditelor de către bănci funcționarilor săi[8].

În raport cu cea de-a treia formă, obținerea unui credit în condiții avantajoase presupune arogarea de apartenență la o categorie anumită de beneficiari de credite, legalmente avantajați (de exemplu, în baza Legii Republicii Moldova privind acordarea de credite preferențiale pe termen lung unor categorii de tineri studioși, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 14.07.2000[9]).

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică care desfășoară activitate de întreprinzător.

---

8 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 64, 1996.

9 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 154-156, 2000.

§4. Încălcarea regulilor de creditare

Varianta-tip a infracțiunii prevăzute la art. 239 din CP al RM constă în acordarea unui credit cu încălcarea intenționată a regulilor de creditare, dacă prin aceasta au fost cauzate instituției financiare daune în proporții mari.

Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză îl reprezintă relațiile sociale privitoare la acordarea legală a creditului.

Dacă operează agravanta de la lit. b) din alin. (2) al art. 239 din CP al RM, atunci se lezează, în plan secundar, relațiile sociale care apar și se dezvoltă în legătură cu exercitarea, în temeiul legii, a activității de întreprinzător și prin care sunt asigurate interesele legitime ale creditorilor în condițiile de insolvabilitate.

Obiectul material al încălcării regulilor de creditare este format din banii acordați cu titlu de credit.

Odată ce legiuitorul nu face, în art. 239 din CP al RM, nici o specificare cu privire la forma creditului acordat, acesta poate apărea sub orice formă legalmente recunoscută: credit overnight, credit de consorțiu, credit "mare" etc. Important este să fie vorba de obiectul contractului de credit bancar, în reglementarea art.1236 din Codul civil al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 6.06.2002[10].

Victimă a infracțiunii este instituția financiară.

Latura obiectivă a infracțiunii date include: a) fapta prejudiciabilă care cuprinde acțiunea de acordare a unui credit și acțiunea sau inacțiunea de încălcare a regulilor de creditare; b) urmările prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari; c) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Acțiunea de acordare a unui credit, care reprezintă una din componentele obligatorii ale faptei prejudiciabile, constă în executarea efectivă de către creditor (instituția financiară) a obligației contractuale de punere la dispoziția debitorului (solicitantului de credit) a unei sume de bani, formând creditul.

Pentru ca fapta prejudiciabilă să fie completă, acțiunea de acordare a unui credit trebuie să fie însoțită de acțiunea sau inacțiunea de încălcare a regulilor de creditare.

Regulile de creditare trebuie să fie prevăzute în cadrul unor acte normative și să aibă forța juridică a unor norme de drept. Recomandările metodico-științifice, care nu au fost incluse în normele de drept, nu pot fi recunoscute ca reguli de creditare, indiferent de caracterul considerării valorii acestor recomandări în literatura științifică.

---

10 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 82-86, 2002.

Regulile de creditare sunt cuprinse în: Codul civil; Legea instituţiilor financiare; Legea Republicii Moldova cu privire la Banca Naţională a Moldovei (art. 18), adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 21.07.1995[11]; Regulamentul din 3.02.1995 al BNM cu privire la acordarea de către băncile comerciale a creditelor de consorţiu[12]; Regulamentul nr. 3/09 din 1.12.1995 al BNM cu privire la creditele “mari”[13]; Instrucţiunea nr. 8/1001 din 2.02.1996 a BNM privind ordinea de acordare a creditelor în valuta străină[14]; Regulamentul nr. 38/08-01 din 15.11.1996 al BNM cu privire la modul de garantare a creditelor acordate băncilor de către Banca Naţională a Moldovei[15]; Regulamentul nr. 130 din 15.05.1998 al BNM cu privire la creditele expirate[16]; Regulamentul din 28.12.2000 al BNM privind modul de acordare de către Banca Naţională a Moldovei a creditelor overnight[17] etc.

Încălcarea regulilor de creditare formează ilicitatea faptei prejudiciabile şi se exprimă în alegerea unei asemenea variante de conduită, care se deosebeşte considerabil de prevederile stabilite prin regulile actelor normative în vigoare, enumerate mai sus. De cele mai dese ori, încălcarea regulilor de creditare se exprimă în nerespectarea măsurilor de prudenţă, măsuri care presupun: analiza profundă a situaţiei financiare şi a credibilităţii solicitantului de credit; evaluarea capacităţii de rambursare a creditului; constituirea provizioanelor de risc etc.

Infracţiunea de încălcare a regulilor de creditare este o infracţiune materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii urmărilor prejudiciabile sub forma daunelor în proporţii mari.

Latura subiectivă a infracţiunii în cauză se caracterizează prin intenţie directă sau indirectă. Motivele infracţiunii se pot exprima în: interesul material; răzbunare; concurenţa economică neloială etc.

Subiectul infracţiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracţiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică care desfăşoară activitatea de întreprinzător.

În ce priveşte persoana fizică, aceasta nu poate de una singură să săvârşească infracţiunea de la art. 239 din CP al RM. Este necesară prezenţa a cel puţin trei persoane între care să existe o înţelegere prealabilă. Aceasta

---

11 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 56-57, 1995.

12 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 38-39, 1995.

13 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 70, 1995.

14 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 11-12, 1996.

15 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 83, 1996.

16 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 87-89, 1998.

17 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 14-15, 2001.

rezultă din prevederile pct. 3.5 al Regulamentului nr. 153 din 25.12.1997 al BNM cu privire la activitatea de creditare a băncilor care operează în Republica Moldova[18], în conformitate cu care, în procesul de aprobare, dreptul de a lua decizii referitor la cererile de acordare a creditelor se atribuie unui comitet special de credit, constituit dintr-un număr impar de membri, nu mai puțin de trei persoane; suma maximală a unui credit, care poate fi acordat fără aprobarea de către comitetul special de credit la nivel de filială, este determinată în prevederile politicii generale de creditare a băncii; orice tranzacție de credit poate fi încheiată numai cu avizul a cel puțin trei persoane.

Varianta agravată a încălcării regulilor de creditare, prevăzută la alin. (2) al art. 239 din CP al RM, presupune săvârșirea acestei infracțiuni atunci când:

a) a cauzat instituției financiare daune în proporții deosebit de mari;

b) a condus la insolvabilitatea instituției financiare.

În cazul primei modalități agravate, valoarea prejudiciului pricinuit, la momentul săvârșirii infracțiunii, depășește 1500 unități convenționale de amendă (în comparație cu 500 unități convenționale de amendă, reprezentând valoarea prejudiciului cauzat prin varianta-tip a infracțiunii).

În ce privește noțiunea de insolvabilitate, aceasta va fi definită în cadrul §3 al Secțiunii a III-a din prezentul capitol.

§5. Utilizarea contrar destinației a mijloacelor din împrumuturile interne sau externe garantate de stat

Varianta-tip a infracțiunii de la art. 240 din CP al RM constă în utilizarea contrar destinației a mijloacelor din împrumuturile interne sau externe garantate de stat, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari.

Obiectul juridic special al infracțiunii date este constituit din relațiile sociale referitoare la utilizarea conform destinației a mijloacelor din împrumuturile interne sau externe garantate de stat.

Obiectul material al utilizării contrar destinației a mijloacelor din împrumuturile interne sau externe garantate de stat îl reprezintă mijloacele date. Acestea fac parte din datoria de stat a Republicii Moldova. Conform Legii Republicii Moldova privind datoria de stat și garanțiile de stat, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 18.07.1996[19], datoria de stat constituie suma totală a datoriei

[18] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 8, 1998.

[19] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 75-76, 1996.

de stat interne și a datoriei de stat externe, contractate de Ministerul Finanțelor în numele Republicii Moldova, exprimată în monedă națională; datoria de stat contractată în alte monede legale se calculează în monedă națională, pornind de la rata de schimb oficială, stabilită de BNM la data respectivă.

Pentru a determina dacă este într-adevăr vorba de mijloacele din împrumuturile interne sau externe garantate de stat (și nu de mijloace din împrumuturi de alt gen), este necesar de controlat evidența scriptică a acestora în Registrul datoriei de stat, precum și în Registrul garanțiilor de stat pentru împrumuturi. Dacă mijloacele din împrumuturi nu sunt consemnate măcar în unul din aceste registre, ținute de Ministerul Finanțelor, atunci mijloacele date nu pot constitui obiectul material al infracțiunii prevăzute la art. 240 din CP al RM.

Latura obiectivă a infracțiunii în cauză include: a) fapta prejudiciabilă care se exprimă în acțiunea de utilizare contrar destinației a mijloacelor din împrumuturile interne sau externe garantate de stat; b) urmările prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari; c) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Potrivit Legii privind datoriile de stat și garanțiile de stat, beneficiarii de mijloace din împrumuturile interne sau externe garantate de stat, sunt obligați să utilizeze aceste mijloace în conformitate cu contractele (acordurile) de împrumut, încheiate cu Ministerul Finanțelor. Totodată, acești beneficiari prezintă, trimestrial, Ministerului Finanțelor informații complete privind utilizarea mijloacelor din împrumuturile interne sau externe garantate de stat.

În cazul în care făptuitorul utilizează contrar destinației mijloacele respective, falsificând, în același timp, informația trimestrială prezentată Ministerului Finanțelor, atunci cele comise trebuie calificate prin concurs: art. 240 și art. 361 din CP al RM.

Destinația mijloacelor din împrumuturile de stat interne poate fi numai următoarea: a) acoperirea deficitului bugetului de stat; b) stingerea datoriei de stat interne, contractate anterior; c) acoperirea decalajului de casă în bugetul de stat; d) acoperirea cheltuielilor rezultate din emiterea împrumuturilor de stat interne; e) finanțarea proiectelor de investiții.

Destinația mijloacelor din împrumuturile de stat externe poate fi numai următoarea: a) acoperirea deficitului bugetului de stat; b) susținerea balanței de plăți; c) finanțarea proiectelor de investiții pentru dezvoltarea domeniilor prioritare ale economiei; d) importul de materie primă, resurse energetice și de alte produse; e) onorarea obligațiilor asumate prin acordarea garanțiilor de stat pentru împrumuturi; f) serviciul, refinanțarea și reachiziționarea datoriei contractate anterior; g) finanțarea cheltuielilor legate de lichidarea consecin-

țelor calamităților naturale și ale altor situații extraordinare; h) finanțarea cheltuielilor rezonabile legate de contractarea datoriei de stat externe.

Utilizarea mijloacelor din împrumuturile interne sau externe, garantate de stat, conform oricărei alte destinații, va fi susceptibilă de calificare conform art. 240 din CP al RM.

Infracțiunea în cauză este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile sub formă de daune în proporții mari. În cazul în care utilizarea contrar destinației a mijloacelor din împrumuturile interne sau externe garantate de stat, implică producerea unor urmări de o gravitate mai redusă, atunci răspunderea poate fi angajată conform art. 162^8 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 240 din CP al RM se caracterizează prin intenție directă sau indirectă. Motivele infracțiunii constau, de cele mai dese ori, în interesul material.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică care desfășoară activitatea de întreprinzător.

În ce privește persoana fizică, aceasta trebuie să aibă calitatea specială de ordonator. În alți termeni, ea trebuie să aibă calitatea de persoană cu funcție de răspundere sau persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, care are dreptul să folosească și să dispună – în cadrul persoanei juridice, care a contractat împrumutul garantat de stat – de mijloacele care formează acest împrumut.

Varianta agravată a utilizării contrar destinației a mijloacelor din împrumuturile interne sau externe garantate de stat, prevăzută la alin. (2) al art. 240 din CP al RM, presupune comiterea acestei infracțiuni în prezența următoarelor circumstanțe:

a) săvârșită repetat;
b) săvârșită de două sau mai multe persoane;
c) soldată cu daune în proporții deosebit de mari.

În legătură cu trăsăturile individuale ale acestor agravante, a se apela la explicațiile de rigoare, prezentate anterior.

§6. Evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor

Varianta-tip a infracțiunii prevăzute la art. 244 din CP al RM constă în evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, prin includerea, în documentele contabile, fiscale sau financiare, a unor date vădit denaturate privind veniturile sau cheltuielile ori prin tăinuirea altor obiecte impozabile, dacă suma impozitului, care trebuia să fie plătit, depășește 500 unități convenționale de amendă.

Obiectul juridic special este format din relațiile sociale privitoare la formarea bugetului public național pe calea îndeplinirii de către întreprinderile, instituțiile sau organizațiile contribuabile a obligațiunilor fiscale.

Obiectul material al infracțiunii în cauză îl reprezintă: 1) documentele contabile, fiscale sau financiare; 2) mijloacele bănești datorate bugetului public național.

Având în vedere prevederile Legii contabilității, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 4.04.1995[20], prin "documente contabile" trebuie de înțeles: documentele justificative (actele întocmite în scris, care adeveresc sau autentifică operațiunile economice, inclusiv dispozițiile și permisiunile conducerii (proprietarului) agentului economic); registrele contabile (tabelele întocmite în mod special (jurnal-order, situație, tabel de calcul), în care se efectuează înregistrările contabile despre operațiunile economice pe conturi); raportul financiar (informația financiară sistematizată, privind factorii ce influențează activitatea agentului economic, reflectând datele evidenței contabile, furnizând utilizatorilor de informație date despre starea financiară, indicatorii activității și fluxul mijloacelor bănești pentru perioada de gestiune), inclusiv bilanțul contabil (forma raportului financiar, care caracterizează situația patrimonială și financiară a agentului economic, la finele ultimei zile a perioadei gestionare).

Prin "document fiscal" se are în vedere darea de seamă fiscală, adică orice document care este prezentat sau trebuie să fie prezentat organului fiscal, legat de nașterea, modificarea sau stingerea obligațiilor fiscale[21].

Prin "document financiar" se înțelege documentul care reflectă formarea, administrarea sau repartizarea fondurilor bănești, cu caracter nerambursabil, ale bugetelor[22].

---

[20] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 28, 1995.

[21] *A se vedea*: I. Vremea, *Evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor (aspecte juridico-penale)*, Chișinău, CE USM, 2003, p. 66.

[22] *Ibidem*, p. 67.

Aceste trei noțiuni definite mai sus desemnează obiectul material în cazul modalității de includere, în documentele contabile, fiscale sau financiare, a unor date vădit denaturate privind veniturile sau cheltuielile.

În ce privește modalitatea de tăinuire a altor obiecte impozabile, obiectul material este constituit din mijloacele bănești datorate bugetului public național, deoarece "abia după înșelarea organelor fiscale, cota mijloacelor bănești, care, în conformitate cu legislația fiscală, urmează a fi vărsată în buget, ilegal se reține, se consumă sau se trece de către făptuitor în folosul altor persoane"[23].

Referitor la obiectele impozabile, acestea formează obiectul imaterial al infracțiunii realizate în modalitatea de tăinuire a altor obiecte impozabile. În doctrina juridică, se menționează, pe bună dreptate, că obiectele impozabile reprezintă faptele juridice care determină obligația contribuabilului de a achita impozitul[24]. Conform Legii Republicii Moldova privind bazele sistemului fiscal, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 17.11.1992[25], obiectele impozabile sunt: veniturile; beneficiul; valoarea mărfurilor; operațiunile cu hârtiile de valoare; folosirea resurselor naturale, inclusiv a pământului; genurile de activitate; valoarea adăugată a producției etc.

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 244 din CP al RM include: 1) fapta prejudiciabilă care se exprimă în acțiunea de includere, în documentele contabile, fiscale sau financiare, a unor date vădit denaturate privind veniturile sau cheltuielile, sau acțiunea ori inacțiunea de tăinuire a altor obiecte impozabile; 2) urmările prejudiciabile sub forma neachitării impozitului, a cărui sumă depășește 500 unități convenționale de amendă; 3) legătura cauzală dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Includerea, în documentele contabile, fiscale sau financiare, a unor date vădit denaturate privind veniturile sau cheltuielile presupune indicarea în documentele respective a datelor care nu corespund realității și care reflectă diminuat mărimea veniturilor sau care reflectă majorat mărimea cheltuielilor.

În conformitate cu art. 12 și 14 din Codul fiscal al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 24.04.1997[26], venitul impozabil este venitul brut, obținut de persoanele juridice din toate sursele aflate în Republica Moldova, precum și venitul obținut de persoanele juridice din orice surse aflate în afara Republicii Moldova.

---

23 *Ibidem*, p. 56.

24 *A se vedea*: *Налоги и налоговое право*/ Под ред. А. В. Брызгалина, Москва, Аналитика-Пресс, 1997, с. 277.

25 *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 11, 1992.

26 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 62, 1997; *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 102-103, 2001.

Cheltuielile reprezintă actele și operațiunile de întrebuințare a unei sume de bani cu relevanță materială sau tehnico-financiară, sumă necesară persoanei date în scopul și cu finalitatea întreținerii materiale, satisfacerii trebuințelor și necesităților[27].

Tăinuirea altor obiecte impozabile presupune: nereflectarea în documentele contabile a unor obiecte impozabile (altor decât veniturile și cheltuielile); calcularea incorectă a bazei impozabile; efectuarea tranzacțiilor fără o perfectare documentară a acestora; neînregistrarea la intrări a valorilor material-marfare; mascarea obiectului impozabil (de exemplu, pe calea exportului fictiv sau a arendării fictive a fondurilor fixe) etc.

Noțiunea de tăinuire a altor obiecte impozabile trebuie înțeleasă în sens larg, fără a-i restrânge incidența doar asupra cazurilor de tăinuire a întregului obiect impozabil. Poate fi tăinuită și o parte a obiectului impozabil, atunci când, de exemplu, acest obiect nu a fost inventariat în întregime.

Infracțiunea de evaziune fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile sub forma neachitării impozitului, a cărui mărime depășește 500 unități convenționale de amendă.

Dacă cele comise nu implică producerea unor asemenea urmări, fapta poate fi calificată conform art. 163 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

În contextul infracțiunii prevăzute la art. 244 din CP al RM, noțiunea "impozit" include și noțiunea de taxă, pe lângă noțiunea de impozit în accepțiune îngustă.

Astfel, în acord cu art. 6 al Codului fiscal, impozitul (în accepțiune îngustă) este o plată obligatorie cu titlu gratuit, care nu ține de efectuarea unor acțiuni determinate și concrete de către organul împuternicit sau de către persoana cu funcție de răspundere a acestuia, sau în raport cu contribuabilul care a achitat această plată; taxa este o plată obligatorie cu titlu gratuit, care nu este impozit (în accepțiunea îngustă).

În Republica Moldova se percep impozite și taxe generale de stat și locale. Alte plăți, cu excepția impozitelor și taxelor (a căror forme sunt nominalizate la art. 6 și art. 288 ale Codului fiscal, precum și la art. 5 și 6 din Legea privind bazele sistemului fiscal), nu exprimă noțiunea "impozit", folosită în dispoziția art. 244 din CP al RM.

---

27 *A se vedea*: I. Gliga, *Drept financiar*, București, Humanitas, 1998, p. 98.

Latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin intenție directă. Aceasta deoarece intenția este calificată de prezența unui scop special. Chiar dacă acest scop nu este specificat, în mod expres, în textul art. 244 din CP al RM, el se subînțelege, constând în neachitarea impozitului la bugetul public național.

Motivele infracțiunii pot consta în: interesul material, răzbunare etc.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică care desfășoară activitatea de întreprinzător.

Persoana fizică trebuie să aibă calitățile unui subiect special, și anume: să fie conducătorul întreprinderii, instituției sau organizației sau contabil-șef, director financiar-contabil, ori să ocupe o altă funcție în cadrul acesteia, care i-ar permite să țină documentele contabile, fiscale sau financiare, ori să dispună de obiectele impozabile.

De asemenea, persoana juridică care desfășoară activitatea de întreprinzător trebuie să aibă calități speciale, și anume: să fie contribuabil (de exemplu, societate comercială, cooperativă, întreprindere de stat sau municipală, uniunile acestora, instituția privată ce activează în domeniul finanțelor, asociația obștească, fundație, organizațiile social-politice etc. – toate acestea cu excepția autorităților publice și instituțiilor publice).

Varianta agravată a evaziunii fiscale a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, prevăzută la alin. (2) al art. 244 din CP al RM, presupune săvârșirea repetată a acestei infracțiuni. Ne-am pronunțat anterior asupra valențelor acestei circumstanțe agravante, de aceea facem trimitere la explicațiile respective.

§7. Abuzurile la emiterea titlurilor de valoare

Varianta-tip a infracțiunii prevăzute la art. 245 din CP al RM constă în includerea, în prospectul emisiei sau în alte documente, în temeiul cărora se înregistrează emisia titlurilor de valoare, a informațiilor neautentice sau care pot induce în eroare, aprobarea cu bună-știință a prospectului emisiei care conține informații neautentice sau care pot induce în eroare, precum și aprobarea rezultatelor emisiei vădit neautentice, dacă aceste acțiuni au cauzat daune în proporții mari.

Obiectul juridic special al abuzului la emiterea titlurilor de valoare îl reprezintă relațiile sociale referitoare la emisia (emisiunea) legală a titlurilor de valoare.

În conformitate cu Legea Republicii Moldova cu privire la piața valorilor mobiliare, prin “emisiune (emisie) a valorilor mobiliare (titlurilor de valori)” se

înțelege: 1) totalitatea valorilor mobiliare ale unui emitent, care aparţin unei clase și au același termen inițial și final de plasare; 2) totalitatea acţiunilor stabilite de legea arătată și întreprinse de emitent în vederea plasării valorilor mobiliare.

Reliefând obiectul juridic special al infracţiunii în cauză, am avut în vedere cea de-a doua accepţiune a noţiunii de emisie (emisiune) a titlurilor de valoare (valorilor mobiliare). Este regretabil că varianta română a Legii cu privire la piața valorilor mobiliare nu face nici o distincţie între noțiunile "emiterea titlurilor de valoare (valorilor mobiliare)" și "emisia (emisiunea) titlurilor de valoare (valorilor mobiliare)". În condițiile în care, spre deosebire de varianta rusă a legii, cea română desemnează, printr-un singur termen, două noțiuni diferite, destinatarul legii este derutat, scăzând calitatea aplicării și interpretării acesteia. De aceea, călăuzindu-ne de prevederile variantei ruse a legii nominalizate, specificăm: prin "emiterea (выпуск) titlurilor de valoare (valorilor mobiliare)" se înțelege totalitatea valorilor mobiliare ale unui emitent, care aparţin unei clase și au același termen inițial și final de plasare; prin "emisia (emisiunea) (эмиссия) titlurilor de valoare (valorilor mobiliare)" se înțelege totalitatea acțiunilor stabilite de Legea cu privire la piața valorilor mobiliare și întreprinse de emitent în vederea plasării valorilor mobiliare. În concluzie, este greșită folosirea termenului "emiterea" ("выпуск") în denumirea art. 245 din CP al RM. Acesta trebuie substituit prin termenul adecvat – "emisia" ("эмиссия").

Obiectul material al infracţiunii de la art. 245 din CP al RM este format din: prospectul emisiei sau alte documente în temeiul cărora se înregistrează emisia titlurilor de valoare; darea de seamă asupra rezultatelor emisiei.

Prin "prospect al emisiei" se are în vedere prospectul ofertei publice, adică documentul emitentului, care conţine informația necesară investitorilor la adoptarea deciziei de procurare a valorilor mobiliare ale emitentului, ce se plasează prin ofertă publică.

Cerințele de bază față de prospectul emisiei (al ofertei publice) sunt prevăzute în art. 13 al Legii cu privire la piața valorilor mobiliare. Aceste cerințe privesc: a) informația generală despre emitent, adică despre persoana juridică sau autoritatea administrației publice, care emite valori mobiliare și își asumă obligații față de deținătorii de valori mobiliare în vederea realizării drepturilor conferite de valorile mobiliare respective; b) specificarea stării financiare a emitentului; c) specificarea emisiunii preconizate a valorilor mobiliare; d) declarația investițională, adică specificarea direcțiilor de utilizare de către emitent a mijloacelor mobilizate.

Prin "alte documente, în temeiul cărora se înregistrează emisia titlurilor de valoare" se are în vedere (potrivit alin. (2) din art. 14 al Legii cu privire la piața valorilor mobiliare): cererea de înregistrare a ofertei publice a valorilor

mobiliare; copiile documentelor de constituire ale emitentului; documentul care autentifică înregistrarea de stat a emitentului; hotărârea privind emisia valorilor mobiliare etc.

În ce priveşte darea de seamă asupra rezultatelor emisiei, aceasta este prezentată de către emitent Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare, în termen de 15 zile de la data încheierii plasamentului valorilor mobiliare, adică a înstrăinării acestor valori de către emitent primilor proprietari.

Victimă a infracțiunii prevăzute la art. 245 din CP al RM este: investitorul, adică persoana care a procurat, în cadrul ofertei valorilor mobiliare, astfel de valori; compania de asigurare care suportă riscul deprecierii valorilor mobiliare, dacă investitorul s-a asigurat pentru acest caz etc.

Latura obiectivă a abuzurilor la emiterea titlurilor de valoare include: a) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea de: 1) includere în prospectul emisiei sau în alte documente, în temeiul cărora se înregistrează emisia titlurilor de valoare, a informațiilor neautentice sau care pot induce în eroare; 2) aprobare a prospectului emisiei care conține informații neautentice sau care pot induce în eroare; 3) aprobare a rezultatelor emisiei vădit neautentice; b) urmările prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari; c) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Includerea în prospectul emisiei sau în alte documente, în temeiul cărora se înregistrează emisia titlurilor de valoare, a informațiilor neautentice sau care pot induce în eroare se exprimă în înscrierea în prospectul emisiei a unor informații, care sunt specificate la alin. (2)-(6) ale art. 13 și alin. (2) al art. 14 din legea cu privire la piața valorilor mobiliare și care nu corespund realității ori nu sunt complete, ori care conțin alte deficiențe, astfel încât victimei i se creează o falsă reprezentare asupra existenței unei situații de fapt relevante.

Aprobarea prospectului emisiei, care conține informații neautentice sau care pot induce în eroare, se exprimă în semnarea de către persoanele abilitate, care reprezintă emitentul, a prospectului emisiei, deși informația din el nu corespunde realității ori nu este completă, ori conține alte deficiențe, astfel încât victimei i se creează o falsă reprezentare asupra existenței unei situații de fapt relevante. Aprobarea prospectului emisiei constituie o etapă obligatorie în procesul emisiei titlurilor de valoare, prin care prospectului emisiei i se conferă calitatea unui document având toate cele necesare, astfel încât oferta valorilor mobiliare să poată fi înregistrată la Comisia Națională a Valorilor Mobiliare.

Aprobarea rezultatelor emisiei vădit neautentice se exprimă în semnarea de către persoanele abilitate, care reprezintă emitentul, a dării de seamă asupra rezultatelor emisiei, care conține date ce nu corespund realității. Aprobarea rezultatelor emisiei constituie o etapă obligatorie în procesul emisiei titlurilor

de valoare, prin care dării de seamă asupra rezultatelor emisiei i se conferă calitatea unui document având toate cele necesare, astfel încât această dare de seamă să poată fi înregistrată la Comisia Națională a Valorilor Mobiliare, iar emisia respectivă să poată fi calificată de Comisia Națională a Valorilor Mobiliare ca fiind efectuată.

Infracțiunea de la art. 245 din CP al RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii urmărilor prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari.

Dacă abuzurile la emiterea titlurilor de valoare nu implică asemenea urmări prejudiciabile, atunci cele comise pot fi calificate potrivit art. 162^4 al Codului cu privire la contravențiile administrative.

Latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin intenție directă sau indirectă. Motivele infracțiunii constau, de regulă, în interesul material.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică care desfășoară activitate de întreprinzător.

Persoana fizică trebuie să aibă calitățile unui subiect special, fiind persoana care are dreptul: să pregătească prospectul emisiei sau alte documente, în temeiul cărora se înregistrează emisia, spre înregistrarea ofertei publice la Comisia Națională a Valorilor Mobiliare; sau să aprobe prospectul emisiei; sau să aprobe rezultatele emisiei.

De regulă, o asemenea persoană fizică este un membru al organului colegial decident al emitentului. Dar este posibil ca subiect să fie și underwriter-ul, adică persoana care, în conformitate cu contractul încheiat cu emitentul, mediază emisia valorilor mobiliare, desfășurată în numele emitentului.

De asemenea, persoana juridică care desfășoară activitate de întreprinzător trebuie să aibă calitatea specială de emitent.

Varianta agravată a abuzurilor la emiterea titlurilor de valoare, prevăzută la alin. (2) al art. 245 din CP al RM, presupune comiterea acestei infracțiuni în cazul în care:

a) a fost săvârșită repetat;

b) a fost săvârșită de două sau mai multe persoane;

c) a cauzat daune în proporții deosebit de mari.

Nici una dintre aceste circumstanțe nu prezintă noutate, de aceea, la perceperea sensului lor, vor fi utile explicațiile vizând agravantele similare, prezentate anterior.

§8. Transportarea, păstrarea sau comercializarea mărfurilor supuse accizelor, fără marcarea lor cu timbre de control sau timbre de acciz

Varianta-tip a infracțiunii de la art. 250 din CP al RM constă în transportarea, păstrarea sau comercializarea mărfurilor supuse accizelor, fără marcarea lor cu timbre de control sau timbre de acciz de modelul stabilit, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari.

Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză este constituit din relațiile sociale ce țin de circuitul legal al mărfurilor supuse accizelor.

Obiectul material al faptei infracționale de la art. 250 din CP al RM îl reprezintă mărfurile supuse accizelor.

În conformitate cu art. 119 al Codului fiscal, accizul este impozitul general de stat, stabilit pentru unele mărfuri de consum, pentru activitatea în domeniul jocurilor de noroc.

Activitatea în domeniul jocurilor de noroc, chiar dacă este supusă accizelor, nu poate forma obiectul imaterial al infracțiunii de la art. 250 din CP al RM. Obiectul material al acestei acțiuni îl constituie mărfurile supuse accizelor. Aceste mărfuri sunt specificate în anexa la Titlul IV "Accizele" al Codului fiscal. Astfel, pot fi menționate următoarele mărfuri supuse accizelor și cota corespunzătoare a accizului: șampanie (10%, dar nu mai puțin de 2,50 lei/ litru); țigarete conținând tutun: cu filtru (1000 bucăți – 8,70 lei), fără filtru (1000 bucăți – 3,70 lei); motorină, inclusiv combustibil (carburant) diesel și combustibil pentru cuptoare (500 lei/tona); aparate de luat vedere fixe și alte camere video (30 euro/bucata); autoturisme cu motor cu piston prin aprindere prin scânteie (de la 0,30 euro la 1,60 euro/cm^3 de capacitate cilindrică) etc. (în total, circa 50 de poziții tarifare pentru mărfurile supuse accizelor).

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 250 din CP al RM include: a) fapta prejudiciabilă care se exprimă în acțiunea de: 1) transportare a mărfurilor supuse accizelor; 2) păstrarea mărfurilor supuse accizelor; 3) comercializarea mărfurilor supuse accizelor, care este însoțită de inacțiunea de nemarcare a mărfurilor supuse accizelor, cu timbre de control sau timbre de acciz de modelul stabilit; b) urmările prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari; c) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

În temeiul prevederilor art. 119 al Codului fiscal, prin "transportarea mărfurilor supuse accizelor" se înțelege deplasarea, transmiterea mărfurilor date din încăperea de acciz. Încăperea de acciz reprezintă totalitatea locurilor ce aparțin subiectului impunerii (adică contribuabilului), inclusiv clădirile, în-

căperile, teritoriile, terenurile, orice alte locuri, care sunt situate separat, determinate în certificatul de acciz, unde mărfurile supuse accizelor se prelucrează și/sau se fabrică, se expediază (se transportă) de către subiecții impunerii.

Prin "păstrarea mărfurilor supuse accizelor" se înțelege ținerea acestor mărfuri în sfera de stăpânire a făptuitorului.

Prin "comercializarea mărfurilor supuse accizelor" se are în vedere punerea mărfurilor date în circulație prin vânzare, schimb, dare în chirie etc.

Săvârșirea doar a acțiunii în oricare din cele trei modalități, specificate mai sus, este insuficientă pentru a putea califica cele comise conform art. 250 din CP al RM. Mai este necesară o componentă a faptei prejudiciabile, care să exprime ilicitatea penală a acesteia. Această componentă o formează inacțiunea de nemarcare a mărfurilor supuse accizelor cu timbre de control sau timbre de acciz.

Obligativitatea marcării mărfurilor supuse accizelor cu timbre de control sau cu timbre de acciz este prevăzută de actele normative de natură fiscală sau de Legea bugetului care este pusă în aplicare în anul bugetar respectiv.

Timbrul de control sau timbrul de acciz sunt două tipuri de marcaje speciale – tipărite de unitatea specializată, autorizată de Ministerul Finanțelor – marcaje care permit monitorizarea, de către organele fiscale, a legalității circulației mărfurilor supuse accizelor.

Astfel, potrivit alin. (6) al art. 123 din Codul fiscal, mărfurile supuse accizelor, cum ar fi votca, lichiorurile și alte băuturi spirtoase, vinurile din struguri, din pomușoare și alte fructe, vinurile din struguri saturate cu dioxid de carbon, divinurile (coniacurile), articolele din tutun, comercializate, transportate sau depozitate pe teritoriul Republicii Moldova, sau importate pentru comercializare pe teritoriul ei, precum și mărfurile supuse accizelor, procurate de la agenții economici rezidenți, aflați pe teritoriul Republicii Moldova, care nu au relații fiscale cu sistemul ei bugetar, sunt pasibile marcării obligatorii cu timbru de acciz. Marcarea se efectuează în timpul fabricării mărfurilor supuse accizelor, până la importarea acestora, iar în cazul mărfurilor fabricate pe teritoriul Republicii Moldova, până la momentul expedierii (transportării) acestora din încăperea de acciz. Modul de procurare și de utilizare a timbrelor de acciz este stabilit de către Serviciul Fiscal de Stat. Nu sunt marcate obligatoriu cu timbru de acciz vinurile spumoase și spumante, divinurile (coniacurile) în sticle de suvenire, cu capacitatea de până la 0,25 litri, de 1,5, de 3 și 6 litri, mărfurile supuse accizelor, plasate în regimurile vamale tranzit, depozit vamal, admiterea temporară, magazin duty free, precum și mărfurile supuse accizelor, fabricate pe teritoriul Republicii Moldova și expediate de către producător pentru export.

Așadar, nu toate mărfurile supuse accizelor, ci doar unele din acestea (în principal, băuturile alcoolice (cu unele excepții) și articolele din tutun) sunt pasibile marcării obligatorii cu timbru de acciz. În linii generale, aceeași situație se atestă în privința marcării unor mărfuri supuse accizelor cu timbru de control.

Astfel, chiar din denumirea următorului act normativ, se desprinde care tipuri de mărfuri supuse accizelor sunt pasibile marcării obligatorii cu timbru de control: Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la vânzarea timbrelor de control și marcarea cu ele a băuturilor alcoolice, berii și articolelor din tutun, nr. 411 din 6.05.1997[28].

În conformitate cu Scrisoarea Ministerului Finanțelor cu privire la anumite probleme vizând marcarea mărfurilor, nr. 20 (10-23-03/1-1063) din 18.06.1997[29], mărfurile, care sunt pasibile de marcare cu timbru de control, trebuie să fie procurate de agenții economici care au relații cu sistemul bugetar al Republicii Moldova, pentru a fi comercializate pe teritoriul ei în formă marcată. De aceea, agenții economici din Republica Moldova, care au relații cu sistemul bugetar al țării și care procură – de la agenții economici care nu au relații cu sistemul bugetar al țării – mărfuri pasibile de marcare cu timbru de control, trebuie să se adreseze în prealabil la inspectoratul fiscal teritorial de la locul de înregistrare, prezentând contractul corespunzător de procurare a mărfurilor date, pentru a obține, în număr necesar, timbrele de control, care ulterior vor fi transmise producătorului.

Este necesar de menționat că nemarcarea mărfurilor supuse accizelor, dacă are la bază tăinuirea obiectului impozabil, urmează a fi calificată conform art. 244 din CP al RM (cu condiția că subiect al impunerii este persoana juridică)[30].

Infracțiunea prevăzută la art. 244 din CP al RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari. Dacă cele comise nu pot implica producerea unor asemenea urmări, fapta poate fi calificată potrivit art. 152^{10} din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin intenție directă sau indirectă. Motivele infracțiunii se exprimă, mai cu seamă, în interesul material.

---

[28] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 35-36, 1997.

[29] *Contabilitate și audit*, nr. 12, 1997, p. 83.

[30] *A se vedea*: I. Vremea, *op. cit*., p. 107.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică care desfășoară activitate de întreprinzător.

Persoana fizică trebuie să aibă calitățile unui subiect special, și anume: să aibă obligația de a procura și utiliza timbrele de control sau de acciz, în vederea marcării cu ele a mărfurilor sale.

Varianta agravată a transportării, păstrării sau comercializării mărfurilor supuse accizelor, fără marcarea lor cu timbre de control sau timbre de acciz, prevăzută la alin. (2) al art. 250 din CP al RM, presupune prezența următoarelor circumstanțe agravante:

a) marcarea cu alte timbre decât cele de modelul stabilit;

b) cauzarea de daune în proporții deosebit de mari.

Întrucât agravanta de la lit. b) din alin. (2) al art. 250 din CP al RM ne este deja cunoscută, ne vom referi, în cele ce urmează, la cealaltă circumstanță agravantă.

Alte timbre, decât cele de modelul stabilit, evoluează în calitate de mijloace de săvârșire a infracțiunii. În context, făptuitorul nu se mai sustrage marcării mărfurilor cu timbre de control sau de acciz într-o manieră fățișă, ci încearcă să imprime o aparență de legalitate faptei sale.

Modelul timbrelor de control și al celor de acciz poate fi stabilit numai de Ministerul Finanțelor. Faptul că marcarea se face cu alte timbre decât cele de modelul stabilit înseamnă că făptuitorul aplică timbre falsificate (de el sau de altcineva) sau scoase din uz.

Secțiunea a III-a. INFRACȚIUNI SĂVÂRȘITE ÎN SFERA ACTIVITĂȚII DE ÎNTREPRINZĂTOR

§1. Practicarea ilegală a activității de întreprinzător

Varianta-tip a infracțiunii prevăzute la art. 241 din CP al RM constă în practicarea ilegală a activității de întreprinzător, soldată cu obținerea unui profit în proporții mari.

Obiectul juridic special al infracțiunii date este constituit din relațiile sociale privitoare la practicarea legală a activității de întreprinzător.

Potrivit prevederilor Legii Republicii Moldova cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 3.01.1992[31],

[31] *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 2, 1994.

prin “activitate de întreprinzător” se are în vedere activitatea de fabricare a produselor, executare a lucrărilor și prestare a serviciilor, desfășurate de cetățeni și de asociațiile acestora în mod independent, din proprie inițiativă, în numele lor, pe riscul propriu și sub răspunderea lor patrimonială, cu scopul de a-și asigura o sursă permanentă de venituri.

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 241 din CP al RM include: a) fapta prejudiciabilă care se exprimă în acțiunea (și inacțiunea) de practicare ilegală a activității de întreprinzător; b) urmările prejudiciabile sub forma obținerii unui profit în proporții mari; c) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Potrivit art. 125 din CP al RM, prin “practicare (desfășurare) ilegală a activității de întreprinzător” se înțelege:

a) desfășurarea activității de întreprinzător fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate;
b) desfășurarea unor genuri de activitate interzise de legislație;
c) desfășurarea activității de întreprinzător prin intermediul filialelor, reprezentanțelor, sucursalelor, secțiilor, magazinelor; depozitelor, unităților comerciale și altor unități neînregistrate în modul stabilit de legislație;
d) desfășurarea activității de întreprinzător fără utilizarea mărcilor comerciale și de fabrică și fără indicarea în documente a codurilor fiscale, în cazul când folosirea sau indicarea lor este prevăzută de legislație cu utilizarea unor coduri fiscale străine sau plastografiate.

În continuare, respectând consecutivitatea prezentării de către legiuitor, în art. 125 din CP al RM, a modalităților practicării (desfășurării) ilegale a activității de întreprinzător, vom supune analizei fiecare dintre aceste modalități:

a) în cazul dat, acțiunea de desfășurare a activității de întreprinzător este însoțită de inacțiunea de neînregistrare (nereînregistrare) la organele autorizate.

Pentru a-și putea desfășura, în conformitate cu legea, activitatea de întreprinzător, făptuitorul trebuie să se înregistreze (reînregistreze) la organele autorizate, dar nu o face, deși putea și trebuia. Acesta este obligat să înregistreze întreprinderea, înființată de el pe teritoriul Republicii Moldova, până la începerea activității ei economice, în conformitate cu Legea Republicii Moldova cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor și organizațiilor, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 5.10.2000[32]. Întreprinderea se

[32] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 31-34, 2001.

înregistrează de Camera Înregistrării de Stat a Departamentului Tehnologii Informaţionale, la locul unde se află sediul întreprinderii. Certificatul de înregistrare este un document care confirmă înregistrarea de stat a întreprinderii. Întreprinderea se consideră înregistrată la data adoptării, de către organul înregistrării de stat, a deciziei de înregistrare. Înscrierea datelor despre întreprinderile înregistrate se face în Registrul de stat al întreprinderilor. Înregistrarea întreprinderii îşi încetează valabilitatea din momentul adoptării deciziei de radiere a ei din Registrul de stat al întreprinderilor şi al consemnării acestui fapt în Registrul dat.

În cazul reorganizării întreprinderii sau al operării modificărilor şi completărilor la documentele de constituire a acesteia, este necesară reînregistrarea întreprinderii.

Modul de înregistrare (reînregistrare) a gospodăriilor ţărăneşti (de fermier), a persoanelor fizice, care desfăşoară activitatea de întreprinzător în baza licenţei sau a patentei de întreprinzător, este reglementat de: Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind înregistrarea gospodăriilor ţărăneşti (de fermier), nr. 977 din 14.09.2001[33]; Legea Republicii Moldova privind licenţierea unor genuri de activităţi; Legea Republicii Moldova cu privire la patenta de întreprinzător, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 15.07.1998[34].

Este necesar de menţionat că desfăşurarea activităţii de întreprinzător, fără înregistrare, este, în esenţă, o modalitate specifică de tăinuire a obiectelor impozabile, răspunderea pentru care e prevăzută expres la art. 241 din CP al RM, şi de aceea nu necesită o calificare suplimentară conform art. 244 din CP al RM;

b) în cazul desfăşurării unor genuri de activitate interzise de legislaţie, se are în vedere desfăşurarea unor genuri de activitate: 1) care sunt interzise în orice caz sau 2) care sunt interzise în unele cazuri.

Genurile de activitate interzise în orice caz sunt cele prohibite în mod absolut de legislaţia penală sau de alt tip (de exemplu, traficul de fiinţe umane (sau de copii); sclavia şi condiţiile similare sclaviei; proxenetismul; practicarea prostituţiei; fabricarea sau difuzarea obiectelor pornografice etc.

Genurile de activitate interzise în unele cazuri se află sub o prohibiţie relativă. Astfel, conform art. 10 din Legea cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi, altor întreprinderi decât întreprinderilor de stat nu li se permite să producă şi să comercializeze tehnica militară şi de luptă, substanţele explozive (cu excepţia prafului de puşcă), precum şi să producă oricare feluri de arme;

[33] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 116-118, 2001.

[34] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 72-73, 1998.

să imprime și să bată moneda, să imprime hârtiile de valoare de stat etc. De asemenea, potrivit prevederilor Legii privind licențierea unor genuri de activitate, persoana care nu este titularul licenței nu are dreptul să desfășoare genul de activitate licențiată;

c) în conformitate cu art. 27 din Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, întreprinzătorul este obligat să înregistreze filialele și reprezentanțele întreprinderii, înființate de către acesta pe teritoriul Republicii Moldova, până la începerea activității lor economice. Conform art. 15 al Legii cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor și organizațiilor, înregistrarea filialelor și reprezentanțelor se efectuează în modul și în condițiile prevăzute pentru înregistrarea întreprinderilor.

În ce privește sucursalele, secțiile, magazinele, depozitele, unitățile comerciale și alte unități, legea nu cere înregistrarea acestora, ci autorizarea lor. Astfel, sucursalele băncilor sunt autorizate să-și desfășoare activitatea de către BNM, în corespundere cu Regulamentul nr. 23/09-01 din 15.08.1996 al BNM cu privire la autorizarea băncilor[35]. De asemenea, conform art. 45 din Codul vamal al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 20.07.2000[36], depozitele vamale se înființează cu autorizația Departamentului Vamal. Potrivit art. 53 al Codului vamal, magazinul duty free poate fi înființat de persoana juridică care deține autorizația eliberată de Ministerul Economiei, cu acordul Departamentului Vamal, precum și autorizarea BNM pentru comercializarea mărfurilor contra valută străină. De asemenea, conform Hotărârii Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Regulilor de funcționare a rețelei de comerț ambulant și a Regulilor de comerț în piețele din Republica Moldova, nr. 517 din 18.09.1996[37], agenții activității comerciale desfășoară comerțul ambulant în baza autorizației pentru amplasarea obiectelor comerțului ambulant într-un anumit loc, eliberată de către organele administrației publice locale.

Prin urmare, desfășurarea activității de întreprinzător prin intermediul unităților neînregistrate (neautorizate), în modul stabilit de actele normative specificate mai sus, intră sub incidența prevederilor lit. c) din art. 125 din CP al RM, și, implicit, poate fi calificată potrivit art. 241 din CP al RM;

d) în cazul dat, inacțiunea care însoțește acțiunea de desfășurare a activității de întreprinzător se poate înfățișa sub oricare din următoarele modalități:

---

35 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 59-60, 1996.
36 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 160-162, 2000.
37 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 72-73, 1996.

1) neutilizarea mărcilor comerciale și de fabrică, în cazul când folosirea lor este prevăzută de legislație;
2) neindicarea în documente a codurilor fiscale, în cazul când indicarea lor este prevăzută de legislație.

De asemenea, va exista componența de infracțiune și atunci când acțiunea de desfășurare a activității de întreprinzător va fi însoțită de acțiunea de utilizare a unor coduri fiscale străine sau plastografiate.

În conformitate cu Legea Republicii Moldova privind mărcile și denumirile de origine a produselor, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 22.05.1995[38], marca de produs și marca de serviciu (sau marca de fabrică și marca comercială) constituie orice semn sau orice combinație de semne, susceptibile de reprezentare grafică, ce servește la deosebirea produselor sau serviciilor unei persoane fizice sau juridice de produsele sau serviciile altei persoane fizice sau juridice. Marca se consideră folosită în cazurile când este aplicată pe produsele pentru care a fost înregistrată marca, pe ambalaj și/sau ca ambalaj, de către titularul lor sau de către persoana care are acest drept în baza contractului de licență. Drept folosire poate fi considerată și aplicarea mărcilor în publicitate, în imprimate, pe blanchetele oficiale, în firme, pe exponatele expozițiilor și târgurilor organizate în Republica Moldova, precum și în cazul când marca este folosită de către o altă persoană sub controlul titularului mărcii în cauză.

Neutilizarea, în astfel de cazuri, a mărcilor comerciale și de fabrică, poate atrage răspunderea conform art. 241 din CP al RM.

În conformitate cu art. 5 al Codului fiscal, prin "cod fiscal" se înțelege un număr personal de identificare al contribuabilului, atribuit în modul stabilit de Codul fiscal. Potrivit art. 86 din Codul fiscal, fiecare persoană care obține venit sau care efectuează plăți impozabile, în conformitate cu Titlul II al Codului fiscal, utilizează codul fiscal atribuit (obținut) în scopul evidenței contribuabililor, în modul prevăzut de Codul fiscal și de alte acte normative adoptate în conformitate cu acesta. De asemenea, în corespundere cu art. 165 al Codului fiscal, orice persoană obligată, conform legislației fiscale, să prezinte organului fiscal dare de seamă fiscală sau alte documente, trebuie să indice în acestea codul său fiscal; la încheierea tranzacțiilor și efectuarea operațiunilor economice, părțile sunt obligate să indice în documentele respective codurile lor fiscale; subdiviziunile unei persoane juridice, care nu au statut de persoană juridică, utilizează codul fiscal al acesteia.

---

38 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 8-9, 1996.

Încălcând aceste obligații, făptuitorul nu indică, în documente, codurile fiscale sau utilizează coduri fiscale străine sau plastografiate (falsificate), pentru a nu putea fi identificat, deci este pasibil de răspundere conform art. 241 din CP al RM.

Infracțiunea de practicare ilegală a activității de întreprinzător este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile sub forma obținerii profitului în proporții mari.

Profitul provine din diferența dintre venitul obținut de întreprinzător și costul de producție al acestuia; cu alte cuvinte, el este excedentul prețului de vânzare asupra prețului de cost[39].

Dacă practicarea ilegală a activității de întreprinzător nu poate să implice producerea urmărilor prejudiciabile sub forma obținerii unui profit în proporții mari, cele comise pot fi calificate potrivit art.162 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Latura subiectivă a infracțiunii de la art. 241 din CP al RM se caracterizează prin intenție directă sau indirectă. Motivele infracțiunii constau, de cele mai dese ori, în interesul material.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică care desfășoară activitate de întreprinzător.

Persoana fizică are calitățile unui subiect special: întreprinzător sau conducător al unei întreprinderi.

Varianta agravată a practicării ilegale a activității de întreprinzător, prevăzute la alin. (2) al art. 241 din CP al RM, presupune comiterea acestei infracțiuni:

a) repetat;
b) de două sau mai multe persoane;
c) cu folosirea situației de serviciu;
d) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;
e) în proporții deosebit de mari;
f) cu obținerea unui profit în proporții deosebit de mari.

Trăsăturile tuturor acestor agravante sunt cunoscute din explicațiile anterioare, la care facem trimitere.

---

[39] *A se vedea*: V. I. Cornescu, *Costul și veniturile în economia de piață*, Chișinău, IMCO, 1992, p. 56.

§2. Pseudoactivitatea de întreprinzător

La art. 242 din CP al RM se prevede răspunderea penală pentru crearea de întreprinderi, fără intenția de a desfășura activitatea de întreprinzător sau bancară, pentru acoperirea genurilor activității de întreprinzător ilicite, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari.

Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză îl reprezintă relațiile sociale privitoare la caracterul efectiv al activității de întreprinzător sau bancare.

Latura obiectivă a pseudoactivității de întreprinzător include: a) fapta prejudiciabilă care se exprimă în acțiunea de creare de întreprinderi, care este însoțită de inacțiunea desemnată prin formula "fără intenția de a desfășura activitatea de întreprinzător sau bancară"; b) urmări prejudiciabile sub formă de daune în proporții mari; c) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Întreprinderea este forma organizatorico-juridică a activității de întreprinzător. Ea constituie un agent economic cu firmă (titulatură) proprie, înființată de întreprinzător în modul stabilit de legislație. Întreprinderea are dreptul de persoană juridică sau de persoană fizică.

Acțiunea de creare a întreprinderii se exprimă în faptul că este înființată o întreprindere legală după forma sa, dar fictivă după conținutul activității sale. Sunt îndeplinite toate cerințele necesare pentru: înregistrarea întreprinderii (și eventual obținerea licenței); obținerea codului fiscal; deschiderea contului de decontare și a celui curent, necesare efectuării operațiunilor bancare etc.

În conformitate cu art. 3 din Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, întreprinderea devine subiect de drept din momentul înregistrării de stat. Din acest moment, se consideră săvârșită acțiunea de creare de întreprindere. Însă, de una singură, această acțiune ar fi insuficientă în vederea caracterizării laturii obiective a infracțiunii de la art. 242 din CP al RM. Mai este necesară o componentă a faptei prejudiciabile, ce ar exprima ilicitatea pseudoactivității de întreprinzător fără care, de fapt, ar fi imposibilă tragerea persoanei la răspundere penală. Or, este cu neputință de a trage pe cineva la răspundere penală pentru crearea de întreprindere, chiar dacă acel cineva urmărește un scop fraudulos.

Din acest punct de vedere, atragem atenția asupra inadvertenței terminologice "fără intenția de a desfășura activitatea de întreprinzător sau bancară". Deși, în aparență, această expresie s-ar referi la latura subiectivă, în realitate ea desemnează inacțiunea din cadrul faptei prejudiciabile. De aceea, ea trebuie să fie înțeleasă în accepțiunea: "nedesfășurarea activității de întreprinzător sau bancare". Această inacțiune constă în neexecutarea obligațiilor care rezultă

din documentele constitutive ale întreprinderii pe parcursul timpului care este necesar și suficient în vederea executării acestor obligații, în corespundere cu uzanțele circuitului de afaceri, așa cum sunt ele statuate în art.4 al Codului civil. Așadar, trăsătura definitorie a pseudoîntreprinderii este absența acelei activități efective (reale), pentru care se creează o întreprindere. Adică, nu se fabrică producție, nu se execută lucrări, nici nu se prestează servicii. Deși s-ar părea că în cele săvârșite de făptuitor nu există o logică, totuși nu este deloc așa: scopul pseudoîntreprinzătorului constă nu în a-și asigura o sursă permanentă de venituri în conformitate cu legea, ci în a-și atinge rezultatul infracțional.

Am menționat că inacțiunea se exprimă în nedesfășurarea activității de întreprinzător sau bancare. Noțiunea de activitate de întreprinzător am definit-o în paragraful precedent al prezentei lucrări. Cât privește noțiunea "activitatea bancară", în baza prevederilor Legii instituțiilor financiare, o putem defini ca fiind activitatea de atragere de la persoanele fizice sau juridice a depozitelor sau echivalentelor acestora, transferabile prin diferite instrumente de plată, precum și de utilizare a acestor mijloace total sau parțial pentru a acorda credite sau a face învestiții pe propriul cont și risc.

Infracțiunea prevăzută la art. 242 din CP al RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile sub formă de daune în proporții mari.

Nu putem să nu fim de acord cu opinia conform căreia doar crearea întreprinderii, însoțită de nedesfășurarea activității de întreprinzător sau bancare, nu ar putea să antreneze producerea daunelor în proporții mari[40]. Aceste daune sunt totuși cauzate de activitatea ilicită a pseudoîntreprinderii care demonstrează că e "cu actele în regulă". Această activitate rezultă inevitabil din "simbioza" acțiunii de creare de întreprindere cu inacțiunea de nedesfășurare a activității de întreprinzător sau bancare.

Latura subiectivă a pseudoactivității de întreprinzător se caracterizează prin intenție directă. Intenția este directă, deoarece este calificată de un scop special – scopul acoperirii genurilor activității de întreprinzător ilicite.

Prin "acoperirea genurilor activității de întreprinzător ilicite" se are în vedere executarea, în numele întreprinderii, a unor convenții simulate sau fictive, care asigură o acoperire pentru efectuarea unor genuri de activități care sunt interzise de legislația penală, administrativă, ecologică etc.[41]

---

[40] *A se vedea*: Ю. Кравец, *Отграничение лжепредпринимательства от мошенничества*// Уголовное право, 2003, №3, с. 36.

[41] *A se vedea*: *Расследование преступлений в сфере экономики*/ Под общ. ред. И. Н. Кожевникова, Москва, Спарк, 1999, с. 126.

Realizarea scopului arătat implică necesitatea calificării pseudoactivității de întreprinzător în concurs cu infracțiunile de la art. 165, 206, 217, 220, 236, 237, 238, 243 etc. din CP al RM.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică ce desfășoară activitate de întreprinzător.

Persoana fizică trebuie să aibă calitățile unui subiect special, și anume: să fie fondator, adică să fie titularul patrimoniului alocat în contul întreprinderii create. De asemenea, să aibă competența la aprobarea documentelor constitutive ale acesteia.

§3. Insolvabilitatea intenționată

Varianta-tip a infracțiunii prevăzute la art. 252 din CP al RM constă în insolvabilitatea intenționată care a cauzat creditorului daune în proporții mari.

Obiectul juridic special al infracțiunii date este format din relațiile sociale care apar și se dezvoltă în legătură cu exercitarea, în temeiul legii, a activității de întreprinzător, și prin care sunt asigurate interesele legitime ale creditorilor în condițiile de insolvabilitate.

Obiectul material al insolvabilității intenționate îl reprezintă: 1) bunurile care fac parte din activul debitorului; 2) bunurile care fac parte din pasivul debitorului (care sunt datorate creditorilor); 3) oricare act de evidență privind activitatea economică a debitorului (bilanțul contabil, alte documente contabile; devizul; procura; ordinul de plată; registrul de gestiune; registrul acționarilor; registrul ședințelor și deliberărilor adunărilor generale; registrul ședințelor și deliberărilor consiliului de administrație; registrul obligațiunilor; registrul ședințelor și deliberărilor comitetului de direcție; registrul deliberărilor și controalelor cenzorilor; registrul de evidență a părților sociale; registrul asociaților; alte registre și documente prevăzute în documentele de constituire a persoanei care practică activitatea de întreprinzător); 4) documentele și înregistrările audio-video, conținând informația vizând cui, când și sub ce formă a fost transmisă o parte din bunurile debitorului ori altă informație care are o importanță deosebită pentru creditori (de exemplu, datele despre mărimea patrimoniului, amplasamentul acestuia etc.).

Victimă a infracțiunii în cauză este creditorul, adică orice persoană care are dreptul asupra creanțelor scadente, inclusiv a creanțelor fiscale, datorate de către debitor.

Latura obiectivă a insolvabilității intenționate include: 1) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea desemnată prin sintagma “insolvabilitatea inten-

ționată”; 2) urmările sub forma daunelor în proporții mari; 3) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile; 4) ambianța infracțiunii.

În conformitate cu Legea insolvabilității, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 14.11.2001[42], prin “insolvabilitate” se înțelege situația financiară a debitorului, caracterizată prin incapacitatea de a-și onora obligațiile de plată.

Deoarece noțiunea legislativă de insolvabilitate privește o situație, și nu o faptă, considerăm că este oportun a afirma că, în contextul art. 252 din CP al RM, fapta prejudiciabilă constă în acțiunea sau inacțiunea de creare sau agravare a insolvabilității.

Crearea insolvabilității reprezintă aducerea la starea de insolvabilitate a unei persoane fizice sau juridice, care desfășoară activitate de întreprinzător, anterior solvabilă.

Agravarea insolvabilității reprezintă aducerea într-o stare și mai gravă de insolvabilitate a unei persoane fizice sau juridice, care desfășoară activitate de întreprinzător, deja aflată în starea de insolvabilitate.

Modalitățile faptice sub care se prezintă crearea sau agravarea insolvabilității sunt:

a) tăinuirea sau înstrăinarea bunurilor care fac parte din activul sau pasivul debitorului;
b) tăinuirea, distrugerea, falsificarea oricărui act de evidență privind activitatea economică a debitorului;
c) neoperarea înscrisurilor necesare în documentele contabile;
d) tăinuirea de administratorul insolvabilității (administratorul provizoriu) a informației vizând cui, când și sub ce formă a fost transmisă o parte din bunurile debitorului ori a altei informații care are o importanță deosebită pentru creditori;
e) neprezentarea, la cererea administratorului insolvabilității (administratorului provizoriu), a bunurilor aflate la debitor în folosință sau la păstrare;
f) neprezentarea, la cererea administratorului insolvabilității (administratorului provizoriu), a documentelor contabile etc.

Pentru a putea forma acțiunea sau inacțiunea de creare ori agravare a insolvabilității, modalitățile faptice arătate se dublează una pe alta, formând combinații de o asemenea natură încât oricare influențare directă asupra unui bun este însoțită de o influențare directă asupra suportului de informații și, implicit, asupra informației privind bunul respectiv. Aceasta pentru a face des-

[42] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 139-140, 2001.

coperirea infracțiunii mai dificilă, prin nimicirea sau denaturarea informației probante. Astfel, de exemplu, tăinuirea bunurilor care fac parte din activul sau pasivul debitorului este însoțită de tăinuirea, distrugerea, falsificarea oricărui act de evidență privind activitatea economică a debitorului cu implicarea acelor bunuri. De asemenea, neprezentarea, la cererea administratorului insolvabilității (administratorului provizoriu), a bunurilor aflate la debitor în folosință sau la păstrare, poate fi însoțită de neprezentarea, la cererea administratorului amintit, a documentelor contabile, care conțin informația despre bunurile respective, deoarece, în prealabil, a fost săvârșită înstrăinarea acestor bunuri (în contextul aceleiași infracțiuni) etc.

Un semn obligatoriu al laturii obiective a insolvabilității intenționate este ambianța infracțiunii: 1) desfășurarea procesului de insolvabilitate sau a procesului de restructurare; 2) situația de prevedere a insolvabilității.

Prin "proces de restructurare" se înțelege procesul extrajudiciar, aplicat și desfășurat sub supravegherea Consiliului Creditorilor, care constă în realizarea unui set de măsuri financiare, organizatorice, operaționale și juridice, inițiate de proprietarul întreprinderii insolvabile, de acționari, asociații (membrii) și/sau de managerul ei, de creditori sau de autoritățile publice centrale și locale, orientate spre remedierea financiară și economică a întreprinderii pe bază de capitalizare și reorganizare, schimbare a structurii activelor și modificare a procesului operațional de producție.

Prin "proces de insolvabilitate" se înțelege procesul judiciar, intentat în raport cu întreprinderile și subiecții insolvabili, care are ca efect valorificarea masei debitoare, satisfacerea creanțelor creditorilor și lichidarea debitorului.

Procesul de restructurare durează din momentul adoptării, de către Consiliul Creditorilor, a hotărârii de restructurare până la încetarea acțiunii, în conformitate cu art. 13 al Legii insolvabilității, a acordului-memorandum. Procesul de insolvabilitate durează din momentul intentării, de către instanța de judecată, a procesului de insolvabilitate până la pronunțarea, de către instanța de judecată, a hotărârii de încetare a procesului de insolvabilitate (ca urmare a terminării distribuirii finale a masei debitoare sau ca urmare a lipsei masei debitoare, sau ca urmare a lipsei temeiului de insolvabilitate etc.).

Prin "prevederea insolvabilității" se are în vedere prezența anumitor indici ce atestă înrăutățirea stării economico-financiare a debitorului, adică prezența unor circumstanțe care – cu un an, doi sau chiar trei până la intentarea procesului de insolvabilitate sau al procesului de restructurare – mărturisesc în mod obiectiv că debitorul nu va fi în stare să-și execute obligațiile asumate la scadență.

Art. 25 din Legea insolvabilității prevede dreptul debitorului să depună cerere de intentare a procesului de insolvabilitate, în situația în care există

pericolul intrării lui în incapacitatea de plată, când, în mod previzibil, nu-și va putea executa obligațiile pecuniare la scadență. Sfidând această prevedere, făptuitorul insolvabilității intenționate alege să agraveze situația economico-financiară a debitorului, nu să intenteze procesul de insolvabilitate. În acest fel, pericolul intrării în incapacitatea de plată devine, prin concursul făptuitorului, o realitate.

În lipsa ambianței specificate mai sus, cele comise își pierd trăsătura individualizantă în raport cu alte infracțiuni, urmând a fi calificate, după caz, conform art. 190, 191, 360, 361, 327, 335, 336 etc. din CP al RM.

Infracțiunea de la art. 252 din CP al RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii urmărilor prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari.

Latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin intenție directă sau indirectă. Motivele infracțiunii se exprimă în: interesul material, carierism, năzuința de a obține un serviciu similar, răzbunare etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani. În afară de aceasta, subiectul trebuie să aibă calități speciale, aparținând de vreo una din următoarele categorii: 1) persoana cu funcție de răspundere, angajată într-o societate necomercială debitoare; 2) persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, care este debitoare; 3) întreprinzătorul individual debitor.

Prin "debitor" trebuie de înțeles persoana care desfășoară activitatea de întreprinzător și care are datorii la plata creanțelor către creditori.

Atunci când subiectul special nu este un întreprinzător individual, el are, de cele mai dese ori, calitatea de: conducător (unipersonal sau ca membru al organului colegial de conducere), contabil-șef, șeful serviciului contabil, directorul financiar contabil sau alt factor de decizie din cadrul întreprinderii sau al altui subiect colectiv instituțional care desfășoară activitatea de întreprinzător, factor de decizie care administrează patrimoniul debitorului sau răspunde pentru ținerea actelor de evidență privind activitatea economică a debitorului (inclusiv a documentelor contabile ale acestuia), sau răspunde de gestionarea informației care are o importanță deosebită pentru creditori.

Varianta agravată a insolvabilității intenționate, prevăzute la alin. (2) al art. 252 din CP al RM, presupune comiterea acestei infracțiuni:

a) de două sau mai multe persoane;

b) cu cauzarea de daune în proporții deosebit de mari.

Explicațiile referitoare la aceste circumstanțe agravante au fost expuse anterior.

§4. Insolvabilitatea fictivă

Varianta-tip a infracțiunii de la art. 253 din CP al RM constă în insolvabilitatea fictivă care a cauzat creditorului daune în proporții mari.

Obiectul juridic special al faptei infracționale în cauză îl reprezintă relațiile sociale care apar și se dezvoltă în legătură cu exercitarea, în temeiul legii, a activității de întreprinzător și prin care se asigură interesele legitime ale creditorilor în condițiile de insolvabilitate.

Obiectul material al infracțiunii date este cererea scrisă falsă, de intentare a procesului de insolvabilitate, și anexele la această cerere, și ele false.

Victimă a insolvabilității fictive este creditorul.

Latura obiectivă a infracțiunii date include: a) fapta prejudiciabilă desemnată prin formula "insolvabilitatea fictivă"; b) urmările prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari; c) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Prin formula "insolvabilitate fictivă" este desemnată acțiunea care se exprimă în anunțarea falsă de către făptuitor a insolvabilității debitorului, deși acesta din urmă are posibilități reale de a satisface creanțele creditorilor.

Anunțarea insolvabilității se concretizează în depunerea, de către debitor sau în numele debitorului, a actelor necesare intentării în instanța de judecată a procesului de insolvabilitate. În primul rând, trebuie depusă cererea de intentare a procesului de insolvabilitate. Aceasta trebuie să conțină dovezile ce confirmă insolvabilitatea debitorului: valoarea creanței creditorilor; suma datoriilor la bugetul public național; motivarea temeiului insolvabilității; date despre bunurile debitorului, inclusiv despre mijloacele bănești și creanțele lui etc. La cererea de intentare a procesului de insolvabilitate se anexează: bilanțul contabil la data ultimului raport financiar; documentele care atestă componența și valoarea bunurilor debitorului persoană fizică (întreprinzătorului individual); datele din registrele publice despre bunurile debitorului, inclusiv despre bunurile lui gajate; ultimul raport de audit și/sau al cenzorului cu privire la rezultatele controlului activității financiare a debitorului etc.

Deci, realizând acțiunea de insolvabilitate fictivă, făptuitorul prezintă, în instanța de judecată, actele necesare intentării procesului de insolvabilitate, falsificând dovezile în sprijinul insolvabilității pe care ar avea-o debitorul. După formă, actele necesare intentării procesului de insolvabilitate sunt perfectate conform regulilor stabilite în Legea insolvabilității. Totuși, după conținut, aceste acte sunt false, deoarece, în realitate, debitorul are capacitatea de a achita, în termenele stabilite, creanțele scadente ale creditorilor, ori activele debitorului nu sunt depășite de pasivele acestuia.

La calificarea faptei conform art. 253 din CP al RM, nu este necesară calificarea suplimentară conform art. 361 din CP al RM. Dacă făptuitorul, pe lângă faptul că folosește (prin prezentarea în instanța de judecată) actele false ce confirmă insolvabilitatea debitorului, le mai și confecționează, atunci este întemeiată calificarea suplimentară conform art. 361 din CP al RM.

Infracțiunea de insolvabilitate fictivă este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari.

Cauza daunelor în proporții mari este următoarea: introducerea cererii de intentare a procesului de insolvabilitate presupune efectuarea unei proceduri extrem de complexe, care poate include diverse expertize, controale de audit etc. Implicarea debitorului pretins insolvabil într-o asemenea procedură costisitoare se răsfrânge în mod negativ asupra stării financiar-patrimoniale a debitorului. Ca urmare, datorită specificului raporturilor legate de insolvabilitate, creditorilor le vor fi cauzate daune în proporții mari.

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 253 din CP al RM se caracterizează prin intenție directă, deoarece este calificată de un scop special: de a induce în eroare creditorii pentru a obține de la aceștia amânarea și/sau eșalonarea plăților cuvenite creditorilor, fie de a obține reducere la datorii.

Inducerea în eroare a creditorilor este scopul imediat al făptuitorului. Amânarea și/sau eșalonarea plăților cuvenite creditorilor ori reducerea la datorii reprezintă cele două forme alternative ale scopului mediat al făptuitorului. Scopul imediat se îmbină cu oricare din formele scopului mediat.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

De asemenea, este necesar ca subiectul să fie un subiect special. În temeiul prevederilor art. 25 din Legea insolvabilității, subiectul special este:

1) persoana fizică care desfășoară activitatea de întreprinzător;
2) membrul organului executiv al persoanei juridice care desfășoară activitatea de întreprinzător;
3) persoana care, conform legislației, are dreptul să reprezinte persoana juridică care desfășoară activitatea de întreprinzător;
4) asociații cu răspundere nelimitată;
5) lichidatorii debitorului, dacă lichidarea se efectuează conform altor legi (altor decât Legea insolvabilității).

Secțiunea a IV-a. INFRACȚIUNI SĂVÂRȘITE ÎN SFERA DISTRIBUIRII BUNURILOR

§1. Spălarea banilor

Varianta-tip a infracțiunii prevăzute la art. 243 din CP al RM constă în săvârșirea acțiunilor orientate fie spre atribuirea unui aspect legal sursei și provenienței mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor obținute ilicit în urma săvârșirii infracțiunilor, fie spre tăinuirea, deghizarea sau denaturarea informației privind natura, originea, mișcarea, plasarea sau apartenența acestor mijloace bănești, bunuri sau venituri, despre care persoana știe că provin din activitatea infracțională; dobândirea, posesia sau utilizarea de bunuri, cunoscând că acestea provin din săvârșirea unei infracțiuni, participarea la orice asociere, înțelegere, complicitate, prin ajutor sau sfaturi, în vederea comiterii acțiunii în cauză.

Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză îl reprezintă relațiile sociale privitoare la sursa și proveniența licită, precum și circulația corectă în operațiunile financiare a mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor.

Obiectul material al spălării banilor este format din:

1) documentele sau actele juridice care atestă sursa și proveniența mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor obținute ilicit în urma săvârșirii infracțiunilor;
2) documentele sau actele juridice care conțin informația privind natura, originea, mișcarea, plasarea sau apartenența mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor, despre care făptuitorul știe că provin din activitate infracțională;
3) bunurile despre care se știe că provin din săvârșirea unei infracțiuni.

Prin "document sau act juridic" se înțelege orice convenție, contract, certificat, scrisoare de afacere ori scrisoare personală, alt material expus în scris cu litere, cifre, semne grafice, precum și primit prin fax, poștă electronică ori prin alt mijloc de comunicare sau în alt mod ce permite citirea informației.

În conformitate cu Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională[43], prin "bun" se are în vedere un bun de orice natură, fie corporal sau incorporal, mobil sau imobil, precum și actele juridice sau documentele care atestă un titlu sau un drept asupra bunului.

---

[43] A se vedea: MoldInfoLex

În cazul unui bun incorporal (de exemplu, al unui titlu de valoare nematerializat), este oportun să se vorbească nu despre un obiect material, ci despre un obiect imaterial.

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 243 din CP al RM include fapta prejudiciabilă care se exprimă în acțiune. Această acțiune se poate înfățișa sub oricare din următoarele modalități alternative:

a) atribuirea unui aspect legal sursei și provenienței mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor obținute ilicit în urma săvârșirii infracțiunilor.

În cazul dat, făptuitorul introduce informații false în documentele sau actele juridice care atestă sursa și proveniența foloaselor obținute ilicit în urma săvârșirii infracțiunilor. Astfel, făptuitorul capătă posibilitatea de a oferi, în forma necesară, dovada legalizării acestor foloase.

Ca exemplu relevant pentru această modalitate, poate fi prezentată situația când făptuitorul schimbă numărul de înmatriculare al autovehiculelor noi furate cu numărul de înmatriculare al unor autovehicule accidentate sau uzate cumpărate legal;

b) tăinuirea, deghizarea sau denaturarea informației privind natura, originea, mișcarea, plasarea sau apartenența mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor despre care făptuitorul știe că provin din activitate infracțională.

De exemplu, dreptul asupra unui imobil, obținut prin șantaj, este prezentat, prin deghizare, ca restituire de împrumut sau ca plată pentru consultații, consiliere etc.

În fond, modalitatea de față a acțiunii de spălare a banilor se deosebește de modalitatea precedentă numai prin faptul că se influențează direct asupra documentelor sau actelor juridice care vizează entități incorporale (mijloace bănești fără numerar, bunuri incorporale sau venituri neavând o existență corporală, obținute ilicit în urma săvârșirii infracțiunilor), și nu entități corporale, ca în cazul modalității precedente;

c) dobândirea, posesia sau utilizarea de bunuri, despre care se știe că provin din săvârșirea unei infracțiuni.

În ipoteza dată, făptuitorul obține (procură) sau primește și păstrează, sau întrebuințează temporar bunul provenind de la făptuitorul infracțiunii anterioare (a coruperii pasive, a traficului de ființe umane, a terorismului etc.) sau de la intermediar, știind că bunul respectiv provine din activitate infracțională;

d) participarea la orice asociere, înțelegere, complicitatea prin ajutor sau sfaturi în vederea realizării modalităților nominalizate anterior ale acțiunii de spălare a banilor.

Asocierea presupune constituirea, prin consensul mai multor persoane, a unei pluralități constituite de făptuitori, organizate în scopul de a ființa în timp și de a pregăti, a organiza și a aduce la îndeplinire săvârșirea unei sau mai multor infracțiuni de spălare a banilor.

În cazul participării la orice asociere, legiuitorul nu face distincție între formele de participație ale membrilor asociației, respectiv între autori, organizatori, instigatori, complici, lăsând ca pedepsele pentru aceștia să fie stabilite de instanța de judecată, în cadrul procesului de individualizare a pedepsei.

Înțelegerea presupune nu numai ideea de constituire a asociației, dar și anumite activități de obiectivizare a ideii (recrutare; lămurire; procurarea celor necesare organizării; consfătuiri etc.). De asemenea, înțelegerea presupune și aderarea la asociația deja constituită.

Complicitatea prin ajutor sau sfaturi presupune activitatea celui care sprijină, sub orice formă, o astfel de asociație, fără a face parte din ea (furnizarea de informații, schițe, planuri, indicații; acordarea de ajutor bănesc etc.).

În cazul participării la orice asociere, înțelegere sau la complicitatea prin ajutor sau sfaturi, în vederea comiterii celorlalte modalități ale spălării banilor, nu este necesară trimiterea la art. 42, 44, 45 din CP al RM.

Infracțiunea prevăzută la art. 243 din CP al RM este o infracțiune formală. În cazul primelor două modalități ale acțiunii de spălare a banilor, infracțiunea se consideră consumată din momentul începerii executării laturii obiective. În cazul ultimelor două modalități ale acțiunii de spălare a banilor, infracțiunea se consideră consumată din momentul executării integrale a acestor modalități, indiferent de prejudiciul survenit.

Latura subiectivă a spălării banilor se caracterizează prin intenție directă. Intenția directă presupune inclusiv cunoașterea de către făptuitor că foloasele ilicite provin din săvârșirea unei infracțiuni. Motivele infracțiunii se exprimă, de cele mai dese ori, în interesul material.

De asemenea, infracțiunea în cauză are un scop special. În cele ce urmează, în aceeași consecutivitate în care, la analiza laturii obiective, au fost prezentate modalitățile acțiunii de spălare a banilor, vor fi înfățișate formele sub care apare scopul special la fiecare din aceste modalități.

a) scopul atribuirii unui aspect legal sursei și provenienței mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor obținute ilicit în urma săvârșirii infracțiunilor;
b) scopul tăinuirii, deghizării sau denaturării informației privind natura, originea, mișcarea, plasarea sau apartenența acestor mijloace bănești, bunuri sau venituri;

c) scopul introducerii în circuitul legal a bunurilor care provin din săvârșirea unei infracțiuni;
d) scopul realizării modalităților de la lit. a)-c), sub care se prezintă fapta prejudiciabilă.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică care desfășoară activitate de întreprinzător.

Varianta agravată a spălării banilor, prevăzută la alin. (2) al art. 243 din CP al RM, presupune săvârșirea acestei infracțiuni:

a) repetat;
b) de două sau mai multe persoane;
c) cu folosirea situației de serviciu.

Varianta agravată a spălării banilor, prevăzută la alin. (3) al art. 243 din CP al RM, presupune săvârșirea acestei fapte penale în următoarele circumstanțe:

a) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;
b) în proporții mari.

Trăsăturile tuturor acestor agravante sunt cunoscute din explicațiile anterioare, la care facem trimitere.

§2. Limitarea concurenței libere

La art. 246 din CP al RM este prevăzută răspunderea penală pentru limitarea concurenței libere prin încheierea unui acord ilegal care prevede diviziunea pieței, limitarea accesului la piață, cu înlăturarea altor agenți economici, majorarea sau menținerea prețurilor unice, faptă săvârșită cu aplicarea violenței.

Obiectul juridic *special* al infracțiunii date este un obiect juridic complex. Astfel, obiectul juridic *principal* îl reprezintă relațiile sociale privitoare la libertatea concurenței.

În conformitate cu Legea Republicii Moldova cu privire la protecția concurenței, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 30.06.2000[44], prin “concurență” se înțelege întrecerea în care acțiunile independente ale agenților economici limitează efectiv posibilitatea fiecăruia dintre ei de a exercita influență unilaterală asupra condițiilor generale de circulație a mărfii pe piața respectivă.

[44] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 166-168, 2000.

Obiectul juridic secundar al infracțiunii de la art. 246 din CP al RM este format din relațiile sociale cu privire la integritatea corporală, sănătatea sau libertatea morală a unei alte persoane.

Obiectul material al limitării concurenței libere este constituit din corpul unei alte persoane, atunci când făptuitorul aplică violența fizică.

Interpretând prevederile art. 7 și 9 ale Legii cu privire la protecția concurenței, putem menționa că ***victima*** infracțiunii în cauză poate fi: agentul economic cu statut de persoană fizică; conducătorul agentului economic cu statut de persoană juridică; reprezentantul autorităților administrației publice, care pot încheia, cu o autoritate similară sau cu un agent economic, un acord anticoncurență; persoanele apropiate celor nominalizate mai sus.

Prin "agent economic" se are în vedere persoana fizică sau juridică, inclusiv străină, care desfășoară activitate de întreprinzător.

Latura obiectivă a limitării concurenței libere include fapta prejudiciabilă care constă din: 1) acțiunea principală de încheiere a unui acord ilegal care prevede diviziunea pieței, limitarea accesului la piață, înlăturarea altor agenți economici, majorarea sau menținerea prețurilor unice; 2) acțiunea adiacentă de aplicare a violenței.

Caracterul ilegal al acordurilor ce limitează concurența agenților economici – care prevăd diviziunea pieței, limitarea accesului la piață, înlăturarea altor agenți economici, majorarea sau menținerea prețurilor unice – denumite rezumativ "acorduri anticoncurență", este recunoscut prin prevederile normative, inclusiv prin prevederile Legii cu privire la protecția concurenței și ale Legii Republicii Moldova privind limitarea activității monopoliste și dezvoltarea concurenței, ultima fiind adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.01.1992[45].

Astfel, este interzis orice acord, încheiat sub orice formă, încheiat între agenții economici concurenți, care dețin în comun o parte de peste 35% pe piața unei anumite mărfi, dacă aceste acorduri au sau pot avea drept rezultat limitarea concurenței, inclusiv sunt îndreptate spre: stabilirea și menținerea prețurilor (inclusiv a prețurilor unice, când se întreprind măsuri ca toți agenții economici de pe piață să respecte aceleași prețuri); divizarea pieței după principiul teritorial sau în funcție de volumul vânzărilor sau achizițiilor, de sortimentul mărfurilor comercializate sau de categoria vânzătorilor ori a cumpărătorilor (când se creează condiții discriminatorii pentru agentul economic, care se elimină de pe piață, sau se împiedică crearea noilor agenți economici, sau se înlătură de pe piață anumite grupuri de cumpărători, sau anumite măr-

[45] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 2, 1992.

furi sunt repartizate pentru vânzare între părţile la acordul anticoncurenţă etc.); limitarea accesului pe piaţă (când se împiedică activitatea concurenţilor pe piaţă sau sunt introduse interdicţiile de funcţionare neîntemeiate, sau se creează un regim nefavorabil activităţii economice, sau sunt întreprinse controale şi inspecţii neîntemeiate, sau se creează bariere pentru circulaţia liberă a mărfurilor etc.); înlăturarea de pe piaţă a altor agenţi economici (când sunt răspândite informaţii false care pot cauza daune unui alt agent economic şi (sau) pot prejudicia reputaţia lui) etc.

Nu se consideră ilegal un acord între doi agenţi economici concurenţi, dacă acest acord are avizul pozitiv al Agenţiei Naţionale pentru Protecţia Concurenţei, cu condiţia respectării de către părţile acordului a clauzelor avizului.

De asemenea, este interzis orice acord al agenţilor economici neconcurenţi care nu sunt între ei furnizori sau cumpărători, toţi sau cel puţin unul dintre care deţine o situaţie dominantă pe piaţa unei anumite mărfi, dacă un astfel de acord conduce sau poate conduce la limitarea concurenţei pe piaţă. În cazuri excepţionale, acordurile agenţilor economici neconcurenţi pot fi considerate legale, dacă agenţii economici demonstrează că efectul benefic al acţiunii lor va depăşi urmările negative pentru piaţa de mărfuri respectivă.

La fel, este interzis orice acord dintre o autoritate a administraţiei publice şi o altă autoritate similară, inclusiv străină, sau agent economic, care împiedică dezvoltarea concurenţei şi care lezează interesele legitime ale consumatorului, inclusiv acordul care urmăreşte: majorarea preţurilor; divizarea pieţei; limitarea accesului pe piaţă; înlăturarea de pe piaţă a agenţilor economici.

Dacă încheierea acordului anticoncurenţă nu prevede divizarea pieţei, nici limitarea accesului pe piaţă, nici înlăturarea altor agenţi economici, nici majorarea sau menţinerea preţurilor unice, ci prevede alte finalităţi, atunci acţiunea dată nu poate intra sub incidenţa art. 246 din CP al RM.

După cum s-a menţionat, acţiunea adiacentă din cadrul faptei prejudiciabile se exprimă în aplicarea violenţei. Violenţa poate fi fizică sau psihică. La rândul ei, violenţa fizică poate fi periculoasă pentru viaţa sau sănătatea persoanei ori nepericuloasă pentru acestea. Nu este necesară calificarea suplimentară conform art. 152, 153, 154 şi 155 din CP al RM. Totodată, dacă violenţa adoptă forma de vătămare intenţionată gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii, cele comise trebuie calificate numai conform art. 151 din CP al RM. Calificarea faptei prin concurs – art. 151 şi 246 din CP al RM – ar fi improprie, deoarece făptuitorul ar fi tras de două ori la răspundere penală pentru aplicarea violenţei.

Infracţiunea de la art. 246 din CP al RM este o infracţiune formală. Ea se consideră consumată din momentul încheierii acordului anticoncurenţă, însoţite de aplicarea violenţei, indiferent dacă concurenţa a fost sau nu limitată.

Latura subiectivă a limitării concurenței libere se caracterizează prin intenție directă. Motivele infracțiunii pot consta în: interesul material; răzbunare; dușmănie sau ură socială, națională, rasială sau religioasă etc.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică care desfășoară activitate de întreprinzător.

Persoana fizică trebuie să aibă calitățile unui subiect special, și anume: să aibă capacitatea de a încheia un acord în numele agentului economic sau al autorității administrației publice. Totuși, această cerință se aplică numai subiectului care realizează întreaga latură obiectivă sau doar acțiunea principală. Dacă subiectul este coautorul care execută numai acțiunea adiacentă, nu se cere ca acesta să aibă vreo calitate specială.

§3. Constrângerea de a încheia o tranzacție sau de a refuza încheierea ei

Varianta-tip a infracțiunii prevăzute la art. 247 din CP al RM constă în constrângerea de a încheia o tranzacție sau de refuza încheierea ei, însoțită de amenințări cu aplicarea violenței, cu nimicirea sau deteriorarea bunurilor, precum și cu răspândirea unor informații care ar cauza daune considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei sau rudelor ei apropiate, în lipsa semnelor de șantaj.

Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză este un obiect juridic complex. Astfel, obiectul juridic ***principal*** îl reprezintă relațiile sociale referitoare la libertatea consimțământului de a încheia sau a refuza încheierea tranzacției. Obiectul juridic ***secundar*** este format din relațiile sociale privitoare la libertatea morală a unei alte persoane.

În cazul modalității agravate de la lit. b) din alin. (2) al art. 247 din CP al RM, ca obiect juridic secundar apar relațiile sociale cu privire la integritatea corporală și sănătatea unei alte persoane. În această ipoteză, se poate afirma despre prezența ***obiectului material*** al constrângerii de a încheia o tranzacție sau de a refuza încheierea ei, care este format din corpul unei alte persoane.

Victima infracțiunii este persoana având aptitudinea de a încheia tranzacții.

Latura obiectivă include: A) fapta prejudiciabilă care constă din: a) acțiunea principală, care se exprimă în constrângerea de a încheia o tranzacție sau de a refuza încheierea ei; b) acțiunea adiacentă, care se exprimă în: 1) amenințarea cu aplicarea violenței; 2) amenințarea cu nimicirea sau deteriorarea

bunurilor; 3) amenințarea cu răspândirea unor informații care ar cauza daune considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei sau rudelor ei apropiate; B) lipsa semnelor de șantaj.

Constrângerea de a încheia o tranzacție constă în cerința, înaintată victimei, să încheie o tranzacție principial indezirabilă pentru aceasta sau o tranzacție cu un contragent nedorit de victimă, sau o tranzacție care comportă condiții ce nu convin victimei etc. Constrângerea de a refuza încheierea unei tranzacții constă în cerința, înaintată victimei, să rezilieze o tranzacție convenabilă acesteia sau o tranzacție cu un partener onest și credibil etc.

Prin "tranzacție" trebuie de înțeles un act juridic. În sensul art. 195 din Codul civil, actul juridic este manifestarea de către persoanele fizice sau juridice a voinței îndreptate spre nașterea, modificarea sau stingerea drepturilor și obligațiilor civile.

La calificare, nu contează dacă tranzacția (actul juridic) este unilaterală, bilaterală sau multilaterală. De asemenea, nu are importanță dacă tranzacția este cu titlu gratuit sau cu titlu oneros, nici dacă tranzacția este de conservare, de administrare sau de dispoziție.

Potrivit prevederilor Codului civil, consimțământul de a încheia un act juridic (o tranzacție) este valabil dacă nu este viciat, inclusiv dacă nu este încheiat prin violență (incluzând-o pe cea psihică) sau prin leziune (din cauza unui concurs de împrejurări dificile de care a profitat cealaltă parte, în condiții extrem de nefavorabile). În această ordine de idei, menționăm că cerința, înaintată victimei, să încheie o tranzacție, de una singură, este insuficientă pentru a putea fi calificată în conformitate cu art. 247 din CP al RM. Este necesar ca acțiunea principală din cadrul faptei prejudiciabile să fie secundată de acțiunea adiacentă apărând sub oricare dintre modalitățile sale.

Astfel, amenințarea cu aplicarea violenței reprezintă provocarea victimei a sentimentului de teamă de a fi supusă imediat sau în viitor violenței, dacă nu se va conforma cerinței făptuitorului de a încheia tranzacția sau de a refuza încheierea acesteia. Totodată, amenințarea cu aplicarea violenței trebuie să aibă un caracter real. Cu alte cuvinte, trebuie să existe anumite premise obiective, astfel încât victimei să-i fie teamă de realizarea amenințării (de exemplu, victima cunoaște cu certitudine cazuri de realizare a unor astfel de amenințări ale făptuitorului în trecut sau există cauze deosebite în preocuparea făptuitorului de a încheia tranzacția sau de a se opune încheierii acesteia). Totodată, este necesar ca victima, având în vedere circumstanțele concrete de expunere a amenințării, să perceapă ca fiind considerabilă verosimilitatea realizării amenințării. În ipoteza dată, nu este necesară calificarea suplimentară conform art. 155 din CP al RM.

Amenințarea cu nimicirea (a se citi – distrugerea) sau deteriorarea bunurilor constituite provocarea victimei a sentimentului de teamă reală de a-i fi supuse distrugerii sau deteriorării, imediat sau în viitor, bunurile acesteia (bunurile imobile sau mobile: mijlocul de transport, animalele domestice etc.), în cazul în care victima nu va îndeplini revendicarea de a încheia tranzacția sau de a refuza încheierea acesteia.

Noțiunea "distrugerea sau deteriorarea bunurilor" a fost supusă analizei în §2 al Secțiunii a V-a din Capitolul VII al lucrării de față.

Amenințarea cu răspândirea unor informații, care ar cauza daune considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei sau rudelor ei apropiate, reprezintă provocarea victimei a sentimentului de teamă reală că vor fi date publicității informațiile – veridice sau false – care ar aduce atingere cinstei, demnității sau reputației, altor drepturi sau interese ocrotite de lege ale victimei sau rudelor ei apropiate (de exemplu, informațiile despre adopție, legăturile extraconjugale, deficiențele fizice sau psihice, informațiile care constituie secret comercial, fiscal, bancar etc.).

Indiciul caracterului considerabil al daunei cauzate drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei sau rudelor ei apropiate este un indiciu estimativ. În temeiul prevederilor de la alin. (2) al art. 126 din CP al RM, acest caracter considerabil se stabilește luându-se în considerare gradul potențialei lezări a drepturilor sau intereselor ocrotite de lege.

În planul delimitării infracțiunii de la art. 247 din CP al RM de șantaj, menționăm că, în principiu, se are în vedere lipsa sau prezența criteriului gratuității în ce privește încheierea tranzacției (sau refuzul încheierii tranzacției) ori, respectiv, a transmiterii bunurilor proprietarului, posesorului sau deținătorului, sau a dreptului asupra acestor bunuri, sau a săvârșirii unor acțiuni cu caracter patrimonial. În special, în cazul șantajului, făptuitorul nu oferă victimei un contraechivalent valoric pe măsură, deși îi cere acesteia să-i transmită niște foloase patrimoniale. În opoziție, în cazul infracțiunii de la art. 247 din CP al RM, victimei i se oferă un contraechivalent valoric adecvat pentru ca aceasta să încheie o tranzacție sau să refuze încheierea ei, deși victima nu dorește, chiar contra unei compensații integrale, să încheie tranzacția respectivă sau să se dezică de încheierea acesteia.

Infracțiunea prevăzută la art. 247 din CP al RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul recepționării de către victimă a cerinței de a încheia o tranzacție sau de a refuza încheierea ei, cu condiția că a existat și o amenințare corespunzătoare care a însoțit înaintarea acestei cerințe.

Latura subiectivă a infracțiunii de constrângere de a încheia o tranzacție sau de a refuza încheierea ei se caracterizează prin intenție directă. Motivele

infracțiunii pot consta în: năzuința de a domina piața, de a deveni monopolist; năzuința de a susține persoana în interesul căreia se va încheia tranzacția sau se va renunța la încheierea acesteia; năzuința de a obține pe termen lung dividende considerabile etc.

În planul delimitării infracțiunii în cauză de șantaj, specificăm că, în cazul ei, făptuitorul urmărește nu scopul de cupiditate, ci un alt scop.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani. Subiectul poate fi: una din părțile la tranzacție; o terță persoană în interesul căreia se preconizează încheierea tranzacției; o altă persoană care are interes în încheierea tranzacției sau în neîncheierea acesteia.

Varianta agravată a constrângerii de a încheia o tranzacție sau de a refuza încheierea acesteia, prevăzută la alin. (2) al art. 247 din CP al RM, presupune săvârșirea infracțiunii:

a) repetat;
b) cu aplicarea violenței;
c) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală.

Având în vedere că trăsăturile agravantelor de la lit. a) și c) ne sunt cunoscute, ne vom referi doar la specificul funcționării agravantei de la lit. b) din alin. (2) al art. 247 din CP al RM: Prin "violență", în contextul dat, se are în vedere vătămarea intenționată medie ori ușoară a integrității corporale sau a sănătății, ori maltratarea intenționată sau alte acte de violență. Nu este necesară calificarea suplimentară conform art. 152, 153 sau 154 din CP al RM. Dacă violența se va exprima în vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, cele comise vor trebui calificate potrivit art. 151 și 247 (cu excepția lit. b) din alin. (2)) din CP al RM.

Totodată, accentuăm că, din perspectiva laturii obiective, aplicarea violenței este acțiunea adiacentă care însoțește acțiunea principală de constrângere de a încheia o tranzacție sau de a refuza încheierea ei. Deci, aplicarea violenței nu este o etapă care poate succeda amenințarea cu aplicarea violenței, privită ca o altă modalitate a acțiunii adiacente.

§4. Însușirea, înstrăinarea, substituirea sau tăinuirea bunurilor gajate, sechestrate sau confiscate

Art. 251 din CP al RM prevede răspunderea penală pentru însușirea, înstrăinarea, substituirea sau tăinuirea bunurilor gajate, sechestrate sau confiscate ori utilizarea lor în alte scopuri, săvârșită de o persoană căreia i-au fost încredințate aceste bunuri, sau care era obligată, conform legii, să asigure integritatea lor.

Obiectul juridic special al infracţiunii în cauză îl reprezintă relaţiile sociale privitoare la manipularea legală a bunurilor gajate, sechestrate sau confiscate.

Obiectul material este format din bunurile gajate, sechestrate sau confiscate.

Bunurile gajate sunt bunurile care se depun drept garanţie pentru executarea obligaţiilor, de către debitorul gajist în raport cu creditorul gajist, în conformitate cu art. 454-495 ale Codului civil şi prevederile Legii Republicii Moldova cu privire la gaj, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 30.07.2001[46].

Bunurile sechestrare sunt bunurile reţinute ca urmare a măsurilor de asigurare, ordonate de justiţie sau de fisc, în cazurile de neplată a unei datorii, constând în sigilarea bunurilor debitorului sau în darea lor în păstrare unei a treia persoane (până la vânzarea lor silită). Bunurile pot fi sechestrate în conformitate cu: art.175-182 ale Codului de procedură civilă al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 30.05.2003[47]; art. 199-203 ale Codului fiscal; art. 246 al Codului vamal etc.

Bunurile confiscate sunt bunurile trecute, forţat şi gratuit, în proprietatea statului, deoarece au fost utilizare la săvârşirea infracţiunilor (sau a altor încălcări de lege) ori au rezultat din infracţiuni (sau alte încălcări de lege). Bunurile pot fi confiscate în corespundere cu: art. 106 din CP al RM; art. 28 din Codul cu privire la contravenţiile administrative; art.282 al Codului vamal etc.

Latura obiectivă a infracţiunii prevăzute la art. 251 din CP al RM include fapta prejudiciabilă care se exprimă prin acţiune. Această acţiune poate fi realizată pe calea următoarelor modalităţi, care sunt săvârşite în raport cu bunurile gajate, sechestrate sau confiscate: 1) însuşirea (a se citi – consumarea); 2) înstrăinarea; 3) substituirea; 4) tăinuirea; 5) utilizarea în alte scopuri.

Prin "însuşire (consumare)" înţelegem întrebuinţarea bunurilor gajate, sechestrate sau confiscate pentru satisfacerea unor trebuinţe proprii ale făptuitorului sau pentru obţinerea de către acesta a unor altor bunuri.

Prin "înstrăinare" se are în vedere transmiterea bunurilor gajate, sechestrate sau confiscate în folosul unor terţe persoane, sub formă de vânzare, donare, achitare în contul datoriei etc.

Prin "substituire" se înţelege înlocuirea bunurilor gajate, sechestrate sau confiscate, care sunt determinate individual (*res certa*), prin substituente, adică prin bunuri care au proprietăţi asemănătoare.

---

[46] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 120, 2001.

[47] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 111-115, 2003.

Prin "tăinuire" se are în vedere ascunderea bunurilor gajate, sechestrate sau confiscate de cei abilitaţi să transmită bunul gajat în posesiunea creditorului gajist sau să vândă silit bunurile sechestrate, sau să treacă în proprietatea statului bunurile confiscate.

Prin "utilizare în alte scopuri" se înțelege: descompletarea bunurilor gajate, sechestrate sau confiscate; darea în arendă, în chirie etc., fără a le înstrăina; operațiunile bancare efectuate în privința mijloacelor bănești sechestrate, aflate în conturile băncilor sau ale altor instituții financiare etc.

Pentru a putea aplica răspunderea conform art. 251 din CP al RM, este necesar ca însușirea (consumarea), înstrăinarea, substituirea, tăinuirea sau utilizarea în alte scopuri a bunurilor gajate, sechestrate sau confiscate, să se realizeze contrar reglementărilor legale. Astfel, de exemplu, conform prevederilor Legii cu privire la gaj, debitorul gajist are dreptul să folosească bunul gajat conform destinației, să dobândească produsele acestuia dacă contractul nu prevede altfel; substituirea bunului gajat este posibilă, dacă asupra acesteia au convenit părțile contractului de gaj etc.

Infracțiunea de la art. 251 din CP al RM este după caz o infracțiune formală sau materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii prejudiciului material (în cazul modalităților de însușire (consumare) și înstrăinare) sau din momentul realizării substituirii (care presupune oferirea unui bun de aceeași valoare, în locul bunului substituit), tăinuirii sau utilizării în alte scopuri a bunurilor respective.

Latura subiectivă a faptei infracționale, prevăzute la art. 251 din CP al RM, se caracterizează prin intenție directă sau intenție directă ori indirectă (în funcție de cazul dacă modalitatea concretă imprimă infracțiunii parametrii unei infracțiuni formale sau materiale). Motivele infracțiunii constau, de cele mai dese ori, în interesul material.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică care desfășoară activitate de întreprinzător.

Persoana fizică sau juridică respectivă trebuie să aibă calități speciale: 1) să-i fi fost încredințate bunurile gajate, sechestrate sau confiscate ori 2) să aibă obligația, conform legii, să asigure integritatea bunurilor gajate, sechestrate sau confiscate.

De exemplu, asemenea calități speciale le are gestionarul gajului, care, în conformitate cu art. 55 din Legea cu privire la gaj, este desemnat de către creditorul gajist să acționeze în numele acestuia și să întreprindă orice acțiune referitoare la bunul gajat, în limitele drepturilor acordate, cu excepția dreptului de cesiune a creanței garantate prin bunul depus ca gaj.

Secțiunea a V-a. INFRACȚIUNI SĂVÂRȘITE ÎN SFERA ACTIVITĂȚII ECONOMICE EXTERNE

§1. Contrabanda

Contrabanda este incriminată într-o variantă-tip, trei variante speciale și o variantă agravată. Potrivit alin. (1) al art. 248 din CP al RM, varianta-tip constă în trecerea peste frontiera vamală a Republicii Moldova a mărfurilor, obiectelor și altor valori în proporții mari, eludându-se controlul vamal ori tăinuindu-le de el, prin ascundere în locuri special pregătite sau adaptate în acest scop, ori cu folosirea frauduloasă a documentelor sau a mijloacelor de identificare vamală, ori prin nedeclararea sau declararea neautentică în documentele vamale sau în alte documente de trecere a frontierei.

Prima variantă specială a contrabandei, prevăzută la alin. (2) al art. 248 din CP al RM, constă în trecerea peste frontiera vamală a Republicii Moldova a substanțelor narcotice, psihotrope, cu efecte puternice, toxice, otrăvitoare, radioactive și explozive, precum și a deșeurilor nocive, eludându-se controlul vamal ori tăinuindu-le de el, prin ascundere în locuri special pregătite sau adaptate în acest scop, ori cu folosirea frauduloasă a documentelor sau a mijloacelor de identificare vamală, ori prin nedeclarare sau declarare neautentică în documentele vamale sau în alte documente de trecere a frontierei.

Conform alin. (3) al art. 248 din CP al RM, cea de-a doua variantă specială a contrabandei se exprimă în trecerea peste frontiera vamală a Republicii Moldova a armamentului, a dispozitivelor explozive, a munițiilor, eludându-se controlul vamal ori tăinuindu-le de el, prin ascundere în locuri special pregătite sau adaptate în acest scop, ori cu folosirea frauduloasă a documentelor sau a mijloacelor de identificare vamală, ori prin nedeclarare sau declarare neautentică în documentele vamale sau în alte documente de trecere a frontierei.

Cea de-a treia variantă specială a contrabandei, prevăzută la alin. (4) al art. 248 din CP al RM, consistă în trecerea peste frontiera vamală a Republicii Moldova a valorilor culturale, eludându-se controlul vamal ori tăinuindu-le de el, prin ascundere în locuri special pregătite sau adaptate în acest scop, precum și nereturnarea pe teritoriul vamal al Republicii Moldova a valorilor culturale scoase din țară, în cazul în care întoarcerea lor este obligatorie.

Obiectul juridic special al infracțiunii este constituit din relațiile sociale privitoare la securitatea vamală a Republicii Moldova.

În cazul variantelor speciale ale contrabandei, această infracțiune lezează, în plan secundar, relațiile sociale referitoare la circulația legală a substanțelor narcotice, psihotrope, cu efecte puternice, toxice, otrăvitoare, radioactive sau

explozive ori a deşeurilor nocive, a armamentului, a dispozitivelor explozive, a muniţiilor sau a valorilor culturale.

Obiectul material al contrabandei trebuie cercetat în funcţie de varianta concretă a acestei infracţiuni.

Astfel, la varianta-tip, obiectul material îl reprezintă mărfurile, obiectele sau alte valori (cu excepţia celor menţionate la alin. (2)-(4) ale art. 248 din CP al RM), dacă valoarea acestora se exprimă în proporţii mari. Dacă valoarea acestor mărfuri, obiecte sau altor valori nu atinge proporţiile mari, atunci cele comise sunt pasibile de calificare potrivit alin. (10) sau (12) al art. 193 din Codul cu privire la contravenţiile administrative.

În baza prevederilor art. 1 al Codului vamal, prin “mărfuri, obiecte sau alte valori” trebuie de înţeles orice bunuri mobile (inclusiv: valuta străină şi moneda naţională în numerar; documentele de plată sau valorile mobiliare exprimate în valută străină sau monedă naţională; mijloacele de transport. De asemenea, noţiunea “mărfuri, obiecte sau alte valori” include: gazele naturale; energia electrică; energia termică. Dată fiind natura incorporală a energiei electrice şi a energiei termice, este oportun să afirmăm în raport cu ele calitatea de obiect imaterial.

La prima variantă specială, obiectul material este format în mod alternativ din: a) substanţe narcotice; b) substanţe psihotrope; c) substanţe cu efect puternic; d) substanţe toxice; e) substanţe otrăvitoare; f) substanţe radioactive; g) substanţe explozive; h) deşeuri nocive. La calificare, nu contează valoarea, exprimată în bani, a acestora.

Noţiunile “substanţe narcotice” şi “substanţe psihotrope” au fost definite în §1 al Secţiunii a III-a din Capitolul IX al prezentei lucrări. De aceea, facem trimitere la aceste definiţii.

În ce priveşte noţiunea “substanţe cu efecte puternice”, prin aceasta se au în vedere mijloacele medicamentoase şi alte mijloace, a căror utilizare, fără prescripţia medicului sau cu încălcarea normelor de dozare, poate cauza daune grave organismului omului (criteriul medical), şi care sunt prevăzute exhaustiv în Lista nr. 2 a Tabelului nr. 5, aprobată prin hotărârea Comitetului permanent de control asupra drogurilor (CPCD) (procesul-verbal nr. 7 din 1.12.1988) (criteriul juridic). Ca exemple de substanţe cu efecte puternice pot fi aduse: clofelina, cloroformul, diazepamul, eterul pentru narcoză, spirtul etilic sintetic etc.

Prin “substanţe toxice” se au în vedere substanţele a căror utilizare de către o persoană, chiar şi în condiţiile unei neînsemnate depăşiri a dozei, poate provoca moartea acesteia (criteriul medical), şi care sunt nominalizate exhaustiv în Lista nr. 1 din Tabelul nr. 5 al CPCD (criteriul juridic). Ca exemple de

substanțe toxice pot fi prezentate: cianura de potasiu, fenolul, spirtul metilic, sarinul, veninul de albină purificat, veninul de șarpe purificat etc.).

Prin "substanțe otrăvitoare" se înțelege varietatea armelor de distrugere în masă, care reprezintă combinații chimice de înaltă toxicitate, prevăzute pentru vulnerarea forței vii în timpul acțiunilor militare (de exemplu, iperita, luizita, fosgenul etc.)

Prin "substanțe radioactive" se au în vedere substanțele care conțin radionuclizi în concentrații superioare limitelor admise (de exemplu, ^{210}Pb, ^{210}Po, ^{232}U, ^{226}Ra etc.).

Prin "substanțe explozive" se înțeleg combinațiile chimice sau amestecurile de substanțe, capabile să declanșeze o reacție chimică rapidă, care este însoțită de degajarea unei mari cantități de energie termică și de formarea de gaze (de exemplu, trinitrotoluen (trotil), tetril, hexogen, nitroglicerină etc.).

Prin "deșeuri nocive" se au în vedere substanțele, materialele, obiectele, resturile de materii prime, provenite din activități economice, menajere și de consum, care și-au pierdut integral sau parțial valoarea inițială de întrebuințare, dintre care unele sunt utilizabile după prelucrare, și care, venind în contact cu organismele vii, le pot cauza prejudicii.

La cea de-a doua variantă specială a contrabandei, obiectul material este constituit în mod alternativ din: a) armament; b) dispozitive explozive; c) muniții. La calificare, nu contează valoarea, exprimată în bani, a acestora.

Noțiunea "armament" desemnează denumirea generică pentru toate tipurile de arme, tehnică militară și utilaj militar.

Prin "dispozitive explozive" se înțeleg mijloacele tehnice destinate efectuării exploziei sau dirijării ei în scopuri militare, industriale, hidrologice etc.

Noțiunea "muniții" desemnează denumirea generică dată: cartușelor pentru armamentul de infanterie, încărcăturilor pentru aruncătoarele de grenade și mortiere, proiectilelor de artilerie, bombelor de aviație etc.

La cea de-a treia variantă specială a contrabandei, obiectul material îl reprezintă, în mod alternativ: a) valorile culturale trecute peste frontiera vamală a Republicii Moldova, indiferent de valoarea, exprimată în bani, a acestora, b) valorile culturale nereturnate pe teritoriul vamal al Republicii Moldova, anterior scoase din țară, în cazul în care întoarcerea lor este obligatorie, indiferent de valoarea, exprimată în bani, a acestora.

Prin "valori culturale" se au în vedere valorile cu caracter religios sau laic, pe care fiecare stat le consideră ca prezentând interes pentru arheologie, perioada preistorică, istorie, literatură, artă și știință (de exemplu, colecțiile rare și mostre ale florei și faunei, mineralogiei, anatomiei, precum și obiectele care

prezintă interes pentru paleontologie; comorile arheologice și descoperirile arheologice; incunabulele şi manuscrisele rare, cărţile, documentele străvechi şi publicaţiile care prezintă un interes deosebit; arhivele, inclusiv arhivele de fonograme, de cinema și de fotografii etc. Conform art. 133 din CP al RM, valorile culturale sunt indicate în Convenția UNESCO din 14.11.1970 privind măsurile îndreptate spre interzicerea și prevenirea introducerii, scoaterii și transmiterii ilicite a drepturilor de proprietate asupra valorilor culturale.

Latura obiectivă a contrabandei are o structură diferită, în funcţie de varianta concretă a acestei infracţiuni.

Astfel, în cazul variantelor de la alin. (1)-(3) ale art. 248 din CP al RM, latura obiectivă include: 1) fapta prejudiciabilă care constă în acțiune, care se exprimă în trecerea entităților ce formează obiectul material al contrabandei peste frontiera vamală a Republicii Moldova; 2) locul săvârșirii infracțiunii – frontiera vamală a Republicii Moldova; 3) metodele infracțiunii: a) eludarea controlului vamal; b) tăinuirea de controlul vamal, prin ascunderea în locuri special pregătite sau adaptate în acest scop; c) folosirea frauduloasă a documentelor sau a mijloacelor de identificare vamală; d) nedeclararea; e) declararea neautentică în documentele vamale sau în alte documente de trecere a frontierei.

În cazul variantei de la alin. (4) al art. 248 din CP al RM, latura obiectivă presupune existența a două versiuni alternative:

versiunea A: 1) fapta prejudiciabilă, exprimată în acțiune, care constă în trecerea valorilor culturale peste frontiera vamală a Republicii Moldova; 2) locul săvârșirii infracțiunii – frontiera vamală a Republicii Moldova; 3) metodele infracțiunii: a) eludarea controlului vamal; b) tăinuirea de controlul vamal, prin ascunderea în locuri special pregătite sau adaptate în acest scop;

versiunea B: 1) fapta prejudiciabilă, exprimată în inacțiune, care constă în nereturnarea pe teritoriul vamal al Republicii Moldova a valorilor culturale scoase din țară, în cazul în care întoarcerea lor este obligatorie; 2) locul săvârșirii infracțiunii – în afara teritoriului vamal al Republicii Moldova.

Referindu-ne în continuare la fapta prejudiciabilă în contextul variantelor contrabandei de la alin. (1)-(3) ale art. 248 din CP al RM, specificăm că prin "trecerea frontierei vamale a Republicii Moldova" se înțelege introducerea pe şi scoaterea de pe teritoriul vamal al Republicii Moldova de mărfuri, obiecte, alte valori etc., inclusiv prin expedieri poştale internaționale, prin conducte sau prin linii de transport electric.

În ce privește noțiunea "frontiera vamală a Republicii Moldova", în conformitate cu alin. (3) al art. 4 din Codul vamal, aceasta este definită ca fiind frontiera de stat a Republicii Moldova, perimetrul zonelor libere și al depozitelor vamale libere.

Provoacă reticență includerea noțiunii "perimetrul depozitelor vamale libere" în noțiunea "frontiera vamală a Republicii Moldova". Or, prin Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 462-III din 24.01.2002 privind abrogarea Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 28 din 28.01.1994[48], s-a abrogat Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 28 din 28.01.1994 cu privire la crearea depozitelor vamale libere.

În vederea compatibilizării restului legislației cu prevederile decretului sus-menționat, au fost operate modificări inclusiv în Codul vamal al Republicii Moldova. Însă, prin Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 8.11.2002[49], care conține modificările respective la Codul vamal, expresia "depozitele vamale libere", din cauze confuze, nu a fost exclusă din toate normele care o cuprindeau. Ca urmare, textul art.4 al Codului vamal mai conține această expresie, în timp ce art. 185 și 230 din același act legislativ nu o mai conțin. În concluzie, luând în considerație desființarea, ca regim vamal distinct, a depozitelor vamale libere, noțiunea "frontiera vamală a Republicii Moldova" trebuie interpretată ca necuprinzând noțiunea "perimetrul depozitelor vamale libere".

Prin "eludarea controlului vamal" se are în vedere intrarea în sau ieșirea din Republica Moldova, prin alte locuri decât cele destinate pentru aceasta, sau în afara orelor de lucru al birourilor vamale sau posturilor vamale.

Prin "tăinuirea de controlul vamal" se înțelege neprezentarea pentru controlul vamal a bunurilor ce se trec peste frontiera vamală a Republicii Moldova, pe o cale ce împiedică examinarea și constatarea lor, adică cu folosirea locurilor special pregătite sau adaptate în acest scop (locurilor ascunse ale corpului, hainelor, obiectelor personale, locurilor reutilate sau acomodate în mijloacele de transport drept ascunzișuri etc.).

Prin "folosirea frauduloasă a documentelor sau a mijloacelor de identificare vamală" se are în vedere utilizarea, în calitate de mijloace (instrumente) de săvârșire a contrabandei, a: 1) documentelor false (inclusiv a documentelor care conțin date neautentice); 2) documentelor nule; 3) documentelor obținute pe cale ilegală; 4) documentelor care se referă la alte bunuri decât cele care sunt în realitate însoțite de asemenea documente; 5) mijloacelor de identificare vamală false; 6) mijloacelor de identificare vamală autentice, dar care se referă la alte bunuri decât cele care au fost în realitate identificate cu mijloacele date.

---

48 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 17-18, 2002.

49 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 178-181, 2002.

Prin “documente” trebuie de înțeles documentele vamale sau alte documente de trecere a frontierei, care însoțesc bunurile trecute peste frontiera vamală a Republicii Moldova (de exemplu, declarația vamală; alte documente necesare efectuării controlului vamal, a căror listă este stabilită de Departamentul Vamal; certificatele referitor la operațiunile și conturile persoanelor care trec bunuri peste frontiera vamală a Republicii Moldova, ale brokerilor vamali sau ale altor persoane care desfășoară activități aflate sub supraveghere vamală etc.).

Prin “mijloace de identificare vamală” se au în vedere oricare surse de informație despre bunurile trecute peste frontiera vamală a Republicii Moldova, despre însușirile lor calitative și cantitative (cu excepția documentelor): sigilii, ștampile; marcajul textual, cifric sau de alt gen, semnele de identificare; probe și mostre ale bunurilor; descrierea bunurilor; schițe, imagini, fotografii, ilustrații etc. ale bunurilor.

Prin “nedeclarare” se înțelege neincluderea în declarația vamală a informației despre bunurile care trebuiau declarate în mod obligatoriu. Conform prevederilor Codului vamal, bunurile trecute peste frontiera vamală sunt declarate organului vamal (art. 173); forma și procedura de declarare sunt stabilite de Departamentul Vamal (art. 174).

Prin “declarare neautentică” se înțelege introducerea în declarația vamală a unor informații vădit false.

Referindu-ne la fapta prejudiciabilă în contextul variantei de contrabandă de la alin. (4) al art. 248 din CP al RM, consemnăm că prin “nereturnarea pe teritoriul vamal al Republicii Moldova a valorilor culturale scoase din țară, în cazul în care întoarcerea lor este obligatorie” se are în vedere neîntreprinderea de către făptuitor a măsurilor de întoarcere a valorilor culturale scoase din țară, dacă el putea și trebuia să le întoarcă; aceste valori culturale au fost scoase, de pe teritoriul vamal al Republicii Moldova, în mod legal (de exemplu, pentru a putea fi prezentate în cadrul unei expoziții internaționale sau în cadrul schimbului de exponate cu alte muzee etc.).

Prin “teritoriu vamal al Republicii Moldova” se înțelege teritoriul unic ce include teritoriul terestru, apele interioare, apele teritoriale și spațiul aerian deasupra acestora. În conformitate cu Legea Republicii Moldova cu privire la zonele economice libere, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 27.07.2001[50], zonele economice libere (zonele antreprenoriatului liber) sunt părți ale teritoriului vamal al Republicii Moldova.

---

[50] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 108-109, 2001.

Infracțiunea de contrabandă este o infracțiune formală. Interpretând prevederile de la pct. 5) din art. 1 al Codului vamal, putem menționa că infracțiunea de la art. 248 din CP al RM se consideră consumată:

a) din momentul trecerii de facto a frontierei vamale a Republicii Moldova (în cazul introducerii de bunuri pe teritoriul vamal al Republicii Moldova sau în cazul introducerii lor pe cealaltă parte a teritoriului vamal al Republicii Moldova de pe teritoriul zonelor economice libere);
b) din momentul depunerii declarației vamale sau al efectuării altor operațiuni vamale care denotă intenția de a introduce sau scoate bunuri (în cazul scoaterii de bunuri de pe teritoriul vamal al Republicii Moldova sau în cazul introducerii lor pe teritoriul zonelor economice libere de pe cealaltă parte a teritoriului vamal al Republicii Moldova).

Totodată, în cazul nereturnării pe teritoriul vamal al Republicii Moldova a valorilor culturale scoase din țară, în cazul în care întoarcerea lor este obligatorie, contrabanda se consideră consumată din momentul expirării termenului de întoarcere a valorilor culturale, stabilit în documentele însoțitoare.

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 248 din CP al RM se caracterizează prin intenție directă. Motivele contrabandei constau, de regulă, în interesul material.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică care desfășoară activitatea de întreprinzător.

Varianta agravată a contrabandei, prevăzută la alin. (5) al art. 248 din CP al RM, presupune săvârșirea acestei infracțiuni în următoarele circumstanțe:

a) repetat;
b) de două sau mai multe persoane;
c) de o persoană cu funcție de răspundere cu folosirea situației de serviciu;
d) în proporții deosebit de mari.

Întrucât trăsăturile celorlalte circumstanțe agravante nu necesită, în fond, explicații adăugătoare, ne vom referi doar la agravanta de la lit. c) din alin. (5) al art. 248 din CP al RM.

Prin "folosirea situației de serviciu" se are în vedere situația când subiectul special – persoana cu funcție de răspundere – trebuie să acționeze în limitele atribuțiilor sale de serviciu, însă nu respectă obligațiile care formează competența sa de serviciu, competență care este determinată prin actele normative corespunzătoare (Codul vamal, actele normative ale Departamentului Vamal, actele cu vocație internațională în domeniul vamal etc.).

Din rândul persoanelor cu funcţii de răspundere, pasibile a fi trase la răspundere conform lit. c) din alin. (5) al art. 248 din CP al RM, fac parte:

1) persoanele care exercită funcţii de control la frontiera vamală a Republicii Moldova;
2) persoanele care au dreptul de a se afla în zona de supraveghere vamală;
3) persoanele care exercită funcţiile de reprezentant al puterii de stat la trecerea frontierei vamale;
4) persoanele responsabile pentru transportarea peste frontiera vamală a bunurilor susceptibile pentru controlul vamal;
5) persoanele care se bucură de facilităţi vamale în baza legislaţiei în vigoare.

§2. Eschivarea de la achitarea plăţilor vamale

Varianta-tip a infracţiunii prevăzute la art. 249 din CP al RM constă în eschivarea de la achitarea plăţilor vamale în proporţii mari.

Obiectul juridic special al infracţiunii în cauză îl reprezintă relaţiile sociale referitoare la formarea bugetului public naţional pe calea achitării plăţilor vamale.

Obiectul material al infracţiunii de la art. 249 din CP al RM este constituit din plăţile vamale în proporţii mari. Dacă valoarea, exprimată în bani, a plăţilor vamale nu atinge plafonul proporţiilor mari, atunci cele comise pot fi calificate potrivit alin. (4) al art. 193 din Codul cu privire la contravenţiile administrative.

În calitate de plăţi vamale, art. 117 din Codul vamal numeşte:

a) taxa vamală;
b) taxa pe valoarea adăugată;
c) accizele;
d) taxa pentru proceduri vamale;
e) taxa pentru eliberarea licenţei şi taxa pentru actualizarea valabilităţii licenţei;
f) taxa pentru participare la licitaţia vamală;
g) alte sume prevăzute de legislaţie.

În conformitate cu Legea Republicii Moldova cu privire la tariful vamal, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 20.11.1997[51], prin "taxă vamală" se înţelege plata obligatorie, percepută de autoritatea vamală la introducerea pe sau scoaterea mărfurilor de pe teritoriul vamal; cuantumul taxei vamale pentru astfel de mărfuri este fixat în tariful vamal.

---

[51] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 40-41, 1998.

În corespundere cu Codul fiscal (art. 93), prin “taxa pe valoarea adăugată” se are în vedere impozitul general de stat, care reprezintă o formă de colectare la buget a unei părți a valorii mărfurilor livrate sau serviciilor prestate, care sunt supuse impozitării pe teritoriul Republicii Moldova, precum și a unei părți din valoarea mărfurilor sau serviciilor impozabile, importate în Republica Moldova.

Noțiunea de acciz a fost definită în §8 al Secțiunii a II-a din prezentul capitol.

Taxa pentru proceduri vamale este încasată de organul vamal, în cazul perfectării regimurilor vamale, cum ar fi: depozitul vamal, transformarea sub supraveghere vamală, nimicirea etc.

Taxa de eliberare a licenței pentru activitatea de broker vamal sau transportator vamal ori pentru perfecționarea activă sau perfecționarea pasivă, ori taxa pentru actualizarea valabilității licenței este stabilită de normele legislației vamale.

Taxa pentru participarea la licitația vamală este percepută pentru dreptul de a participa la o licitație la care sunt comercializate bunurile sechestrate conform art.246, 271 și 281 din Codul vamal.

Prin “alte sume prevăzute de legislație” se au în vedere celelalte plăți vamale care sunt încasate în legătură cu activitatea vamală (taxa de eliberare a atestatului de calificare a specialistului în domeniul vămuirii; taxa pentru informare și consultare; suma de garanție, încasată de la persoanele fizice, care sunt în tranzit prin teritoriul Republicii Moldova, având un volum de mărfuri ce depășesc norma stabilită etc.).

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 249 din CP al RM include: 1) fapta prejudiciabilă care constă în inacțiunea de eschivare de la achitarea plăților vamale în proporții mari; 2) urmările prejudiciabile sub forma neachitării plăților vamale în termenul stabilit; 3) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Prin “eschivare” se înțelege refuzul făptuitorului de a achita plățile respective în termenele stabilite de legislația vamală. Astfel, potrivit art. 124 din Codul vamal, plățile vamale se achită în prealabil, până la depunerea declarației vamale; persoanele fizice care nu sunt subiecți ai activității de întreprinzător achită plățile vamale în momentul trecerii frontierei vamale. Totodată, conform alin. (3) al art. 125 din Codul vamal, dată a achitării plăților vamale se consideră data depunerii, de către importator (declarant), exportator (declarant) sau de către un terț, a mijloacelor bănești la conturile respective ale Trezoreriei centrale a Ministerului Finanțelor, fapt confirmat printr-un extras trezorerial.

Infracțiunea de eschivare de la achitarea plăților vamale este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul neachitării plăților vamale în termenul stabilit.

Latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin intenție directă; deși legiuitorul nu numește expres scopul special al infracțiunii, acesta se subînțelege, constând în scopul neachitării la bugetul public național a plăților vamale. Motivele infracțiunii date constau, de cele mai multe ori, în interesul material.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică care desfășoară activitate de întreprinzător.

În temeiul prevederilor art. 123 din Codul vamal, subiectul este unul special, deoarece trebuie să aibă calitatea specială de declarant sau de altă persoană prevăzută de legislație.

Variantele agravate ale eschivării de la achitarea plăților vamale, prevăzute la alin. (2) și (3) ale art. 249 din CP al RM, presupun săvârșirea acestei infracțiuni:

a) repetat;
b) de două sau mai multe persoane;
c) în proporții deosebit de mari.

În legătură cu trăsăturile specifice ale agravantelor enunțate, este utilă apelarea la explicațiile de rigoare, prezentate anterior.

Secțiunea a VI-a. INFRACȚIUNI SĂVÂRȘITE ÎN SFERA CONSUMULUI DE BUNURI, SERVICII ȘI LUCRĂRI

§1. Comercializarea mărfurilor de proastă calitate sau necorespunzătoare standardelor

Varianta-tip a infracțiunii prevăzute la art. 254 din CP al RM constă în comercializarea mărfurilor de proastă calitate sau necorespunzătoare standardelor, săvârșită în proporții mari.

Obiectul juridic special al infracțiunii date este format din relațiile sociale referitoare la conformitatea mărfurilor cu cerințele de calitate sau cu standardele.

În cazul modalităților agravate de la lit. b) din alin. (2) și lit. b) din alin. (3) ale art. 254 din CP al RM, infracțiunea în cauză lezează, în plan secundar, relațiile sociale privitoare la sănătatea unei sau mai multor persoane ori viața unei singure persoane, și, respectiv, relațiile sociale referitoare la viața a două sau mai multor persoane.

Obiectul material al infracțiunii de la art. 254 din CP al RM îl reprezintă mărfurile de proastă calitate sau necorespunzătoare standardelor, a căror valoare, la momentul săvârșirii infracțiunii, depășește 500 unități convenționale

de amendă. Dacă valoarea mărfurilor nu depășește limita arătată, atunci cele comise pot fi calificate potrivit art. 42^2 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Termenul "marfă" trebuie interpretat ca și termenul "produs", adică bunul material destinat pentru consum sau utilizare individuală; de asemenea, se consideră ca marfă energia electrică și cea termică, gazele și apa, livrate pentru consum individual. În cazul energiei electrice sau termice, este oportun să vorbim despre prezența obiectului imaterial.

Marfa trebuie să fie: a) de proastă calitate sau b) necorespunzătoare standardelor.

În conformitate cu Legea privind protecția consumatorului, prin "calitate" se are în vedre ansamblul de caracteristici ale unui produs (marfă) care îi conferă aptitudinea de a satisface, conform destinației, necesitățile explicite sau implicite.

O marfă este de proastă calitate, dacă nu poate satisface, conform destinației, necesitățile explicite sau implicite, datorită: viciilor (deficiențelor) de fabricare sau exploatare; expirării duratei de funcționare sau a termenului de valabilitate; neîndeplinirii condițiilor prescrise pentru o marfă, în cadrul unor reglementări tehnice, specificații tehnice, coduri de bună practică sau altor asemenea documente (cu excepția standardelor).

În temeiul prevederilor Legii Republicii Moldova cu privire la standardizare, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 22.09.1995[52], o marfă este necorespunzătoare standardelor, dacă nu este conformă documentului stabilit prin consens și aprobat de un organism recunoscut, care prevede, pentru utilizări comune și repetate, reguli, prescripții și caracteristici comune referitoare la diverse activități sau rezultatele acestora, în scopul obținerii unui grad optim de ordine într-un context dat.

Toate standardele și alte documente normative de standardizare sunt înscrise în Registrul de stat al Sistemului Național de Standardizare, ținut de Departamentul Standardizare și Metrologie. De aceea, la calificare, este necesar de stabilit care anume din aceste documente normative conține prescripția ce a fost încălcată.

Victimă a infracțiunii de comercializare a mărfurilor de proastă calitate sau necorespunzătoare standardelor este consumatorul. Noțiunea de consumator a fost definită în contextul analizei faptei penale prevăzute la art. 216 din CP al RM.

---

[52] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 11-12, 1996.

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 254 din CP al RM include fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea de comercializare a mărfurilor de proastă calitate sau necorespunzătoare standardelor, săvârșită în proporții mari.

Prin "comercializare" se are în vedere punerea mărfurilor în circulație prin vânzare, schimb, dare în chirie etc. Orice altă acțiune săvârșită asupra mărfurilor de proastă calitate sau necorespunzătoare standardelor (de exemplu, lansare, producere etc.) nu intră sub incidența art. 254 din CP al RM, putând fi calificată potrivit art. 42^2 sau 179 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Infracțiunea prevăzută la art. 254 din CP al RM este una formală. Ea se consideră consumată din momentul comercializării mărfurilor respective.

Latura subiectivă a comercializării mărfurilor de proastă calitate sau necorespunzătoare standardelor se caracterizează prin intenție directă. Motivele infracțiunii se exprimă, de cele mai dese ori, prin interesul material.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică care desfășoară activitate de întreprinzător.

Varianta agravată a faptei infracționale în cauză, prevăzută la alin. (2) al art. 254 din CP al RM, presupune prezența oricăreia din următoarele două circumstanțe:

a) săvârșită repetat;
b) dacă a provocat din imprudență vătămarea gravă sau medie a sănătății ori decesul persoanei.

Cea de-a doua variantă agravată a comercializării mărfurilor de proastă calitate sau necorespunzătoare standardelor, prevăzută la alin. (3) al art. 254 din CP al RM, presupune comiterea acestei infracțiuni:

a) în proporții deosebit de mari:
b) dacă a provocat decesul a două sau mai multor persoane.

Conformația semantică a tuturor acestor agravante ne este cunoscută din investigațiile asupra componențelor de infracțiuni, examinate anterior.

§2. Înșelarea clienților

Varianta-tip a infracțiunii de la art. 255 din CP al RM constă în depășirea prețurilor cu amănuntul stabilite, precum și a prețurilor și tarifelor pentru serviciile sociale și comunale prestate populației, înșelarea la socoteală sau altă inducere în eroare a clientului, săvârșite în proporții esențiale sau considerabile.

Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză este un obiect juridic multiplu. Astfel, obiectul juridic *principal* este constituit din relațiile sociale

privitoare la corectitudinea efectuării operațiilor de evaluare sau măsurare în domeniul circulației bunurilor sau serviciilor sociale ori comunale. Obiectul juridic *secundar* este format din relațiile sociale referitoare la posesia asupra banilor sau altor bunuri ale clienților.

Obiectul material al înșelării clientului îl reprezintă banii sau alte bunuri ale clienților.

Se au în vedere banii încasați de către făptuitor peste valoarea reală a contraprestației sau bunurile în cazul prestării serviciilor cu folosirea bunurilor clientului.

Victima infracțiunii este clientul sau, altfel spus, consumatorul.

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 255 din CP al RM include: a) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea de: 1) depășire a prețurilor cu amănuntul stabilite, precum și a prețurilor și tarifelor pentru serviciile sociale și comunale prestate populației; 2) înșelarea la socoteală; 3) altă inducere în eroare a clienților; b) urmările prejudiciabile sub forma daunei considerabile sau esențiale; c) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Depășirea prețurilor cu amănuntul stabilite sau a prețurilor și tarifelor pentru serviciile sociale ori comunale, prestate populației, are loc în cazul în care de la client se încasează un suprapreț, în pofida prevederilor actelor normative sau contrar înțelegerii stabilite între făptuitor și client. Astfel, de exemplu, conform Hotărârii Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Regulilor de comercializare cu amănuntul a unor tipuri de mărfuri alimentare și nealimentare, nr.65 din 26.01.2001[53], unitatea de comerț asigură în mod obligatoriu prezența indicatoarelor de prețuri (întocmite corect) la mărfurile expuse spre comercializare.

Pentru a verifica dacă prețurile cu amănuntul sau prețurile și tarifele pentru serviciile sociale ori comunale, prestate populației – practicate de către comerciant sau prestator, sunt întocmite corect, este necesară compararea acestora cu prețurile sau tarifele stabilite conform regulilor de la art. 756 și 932-935 ale Codului civil ori fixate în următoarele acte normative: Instrucțiunea Departamentului Comerțului privind formarea prețurilor la întreprinderile de alimentație publică ale agenților economici din Republica Moldova, nr. 12 din 26.04.1996[54]; Hotărârea Guvernului privind prestarea de servicii cu plată de către Oficiul pașapoarte și vize al Ministerului Afacerilor Interne, nr. 569 din 7.09.1993[55]; Hotărârea Guvernului cu privire la tarifele pentru servicii-

---

[53] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 11-13, 2001.

[54] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 34, 1996.

[55] *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 9, 1993.

le de telecomunicaţie prestate populaţiei, nr. 442 din 26.06.1992[56]; Hotărârea Guvernului cu privire la prestarea serviciilor cu plată de către Poliţia Rutieră a Ministrului Afacerilor Interne, nr. 521 din 19.07.1994[57]; Hotărârea Guvernului cu privire la tarifele aplicate în traficul feroviar de mărfuri, nr. 683 din 4.11.1993[58]; Hotărârea Agenţiei Naţionale pentru Reglementare în Energetică (ANRE) privind tarifele la gazele naturale, energia electrică și termică, nr. 11 din 25.06.1999[59]; Ordinul Ministerului Mediului și Amenajării Teritoriului privind aprobarea tarifelor la serviciile de alimentare cu apă și canalizare (Chișinău), nr. 178 din 17.04.2000[60] etc.

În cazul înșelării la socoteală, clientul achită preţul calculat cu bună-știinţă incorect, de către făptuitor, nu recepţionează – în întregime sau parţial – restul care i se cuvine etc.

Prin "altă inducere în eroare a clientului" se are în vedere: înșelarea la măsurătoare (cântar, metru, recipient etc.), prin folosirea unui instrument inexact de măsurare sau prin folosirea frauduloasă a unui instrument exact de măsurare; publicitatea falsă; înșelarea privind termenul de garanţie sau de valabilitate; înșelarea privind condiţiile importante ale contractului de vânzare-cumpărare sau de prestare a serviciilor (livrarea la domiciliu; instalarea; deservirea după vânzare etc.) etc.

Infracţiunea de înșelare a clientului este o infracţiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii daunelor esenţiale sau considerabile.

Conform alin. (2) al art. 126 din CP al RM, caracterul considerabil sau esenţial al daunei cauzate se stabilește luându-se în consideraţie valoarea, cantitatea și însemnătatea bunurilor pentru victimă, starea materială și venitul acesteia, existenţa persoanelor întreţinute, alte circumstanţe care influenţează esenţial asupra stării materiale a victimei.

Dacă daunele cauzate prin înșelarea clienţilor nu sunt apreciate ca fiind esenţiale sau considerabile, nici nu ating proporţiile mari, atunci calificarea trebuie făcută conform art. 152 din Codul cu privire la contravenţiile administrative.

Latura subiectivă a infracţiunii în cauză se caracterizează prin intenţie directă sau indirectă. De regulă, motivele infracţiunii se exprimă în interesul material.

---

[56] *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 6, 1992.

[57] Nepublicată oficial. A se vedea: MoldInfoLex

[58] *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 11, 1993.

[59] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 67-69, 1999.

[60] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 46-49, 2000.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

De asemenea, subiectul trebuie să aibă calitatea specială de comerciant sau prestator, calitate dovedită prin licență (autorizație) și înregistrarea de stat corespunzătoare (inclusiv deținerea patentei de întreprinzător). Dacă persoana nu are această calitate specială, erijându-se în comerciant sau prestator, ea poate fi trasă la răspundere pentru escrocherie.

Varianta agravată a înșelării clienților, prevăzută la alin. (2) al art. 255 din CP al RM, presupune săvârșirea acestei fapte infracționale:

a) repetat;
b) de două sau mai multe persoane;
c) în proporții mari.

În vederea interpretării noțiunilor care desemnează agravantele prezentate, este oportună consultarea explicațiilor de rigoare, făcute anterior vizavi de circumstanțele similare, în contextul altor componențe de infracțiuni.

§3. Primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației

Varianta-tip a infracțiunii de la art. 256 din CP al RM constă în primirea, prin extorcare, de către un lucrător, fără funcție de răspundere – dintr-o întreprindere, instituție sau organizație – a unei remunerații pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii în sfera comerțului, alimentației publice, transportului, deservirii sociale, comunale, medicale sau de altă natură, lucrări și servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale acestui lucrător.

Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză este un obiect juridic complex. Astfel, obiectul juridic *principal* îl reprezintă corectitudinea și probitatea îndeplinirii de către lucrător a obligațiilor sale de serviciu. Obiectul juridic *secundar* este format din relațiile sociale ce vizează libertatea morală a unei alte persoane.

Obiectul material există în cazul în care remunerația are o natură corporală. În general însă, prin "remunerație" trebuie de înțeles ofertele, banii, titlurile de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, servicii, privilegii, alte avantaje, care nu i se cuvin făptuitorului, neexistând vreun temei legal care ar justifica primirea remunerației de către făptuitor.

Totodată, remunerația are rolul de contraechivalent al conduitei pe care făptuitorul se angajează să o aibă, adică pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale făptuitorului.

Legiuitorul nu stabilește mărimea minimă a sumei remunerației. De aceea, urmează, în fiecare caz, ținând cont de circumstanțele concrete, să se stabilească dacă operează sau nu prevederea de la alin. (2) al art. 14 din CP al RM.

Victimă a infracțiunii de la art. 256 din CP al RM este consumatorul.

Latura obiectivă a infracțiunii date include fapta prejudiciabilă care constă din: 1) acțiunea principală de primire a unei remunerații pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale făptuitorului; 2) acțiunea adiacentă de extorcare.

Prin "primire" se are în vedere: luarea în posesie a unui bun care se înmânează; încasarea unei sume de bani; acceptarea unui serviciu, privilegiu, avantaj etc. Nu interesează, pentru existența infracțiunii, dacă făptuitorul primește remunerație direct sau indirect, prin intermediul unei alte persoane. Persoana interpusă trebuie să răspundă pentru complicitate la infracțiunea prevăzută la art. 256 din CP al RM.

Prin "extorcare" se înțelege amenințarea comiterii de către făptuitor a unor acțiuni de natură să prejudicieze interesele ocrotite de lege ale victimei sau crearea de către făptuitor a unor condiții care impun victima să ofere remunerația în scopul prevenirii efectelor nefaste pentru interesele sale ocrotite de lege.

Infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul primirii chiar și a unei părți din remunerația respectivă.

Latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin intenție directă. Motivele infracțiunii se exprimă, de regulă, în interesul material.

Scopul infracțiunii este unul special, manifestându-se sub forma scopului îndeplinirii unor lucrări sau al prestării unor servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale făptuitorului.

Prin "lucrări" se are în vedere ansamblul de acțiuni prin care se obține un produs sau se modifică caracteristicile acestuia.

Prin "serviciu" se înțelege activitatea, alta decât cea din care rezultă produse, desfășurată în scopul satisfacerii unor necesități ale consumatorului.

Dacă făptuitorul primește o remunerație nu pentru îndeplinirea unor lucrări sau prestarea unor servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale făptuitorului, ci pentru vreun alt serviciu făcut victimei, atunci cele comise nu pot fi calificate conform art. 256 din CP al RM. În astfel de cazuri, fapta urmează a fi calificată potrivit art. 189 sau 247 din CP al RM.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani. De asemenea, subiectul trebuie să aibă următoarele calități speciale: 1) să fie lucrător într-o întreprindere, instituție sau organizație; 2) să nu fie o persoană cu funcție de răspundere; nici

persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau o altă organizaţie nestatală; nici funcţionar public.

Prin "lucrător" trebuie de înțeles persoana care, în art. 1 al Codului muncii, se numeşte "salariat", adică persoana fizică care prestează o muncă conform unei anumite specialităţi, calificări sau într-o anumită funcție, în schimbul unui salariu, în baza contractului individual de muncă.

Totodată, lucrătorul (salariatul) nu trebuie să aibă calitatea de persoană cu funcție de răspundere. În caz contrar, cele comise trebuie calificate conform art. 324 din CP al RM. De asemenea, lucrătorul (salariatul) nu trebuie să fie o persoană care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau o altă organizaţie nestatală. În caz contrar, cele comise trebuie calificate potrivit art. 333 din CP al RM. În fine, lucrătorul (salariatul) nu poate fi nici funcţionar public, altfel fapta lui ar trebui calificată în corespundere cu art. 330 din CP al RM.

Varianta agravată a infracţiunii de la art. 256 din CP al RM presupune comiterea acesteia:

a) repetat;
b) de două sau mai multe persoane;
c) în proporţii mari.

Nu vom stărui asupra caracteristicilor acestor trei agravante, deoarece ele ne sunt deja cunoscute din investigaţiile precedente.

§4. Executarea necalitativă a construcţiilor

Infracţiunea de la art. 257 din CP al RM este incriminată în trei variante-tip şi una agravată.

Potrivit alin. (1) al art. 257 din CP al RM, prima variantă-tip constă în darea în folosinţă a caselor de locuit, a obiectivelor industriale, a construcţiilor în domeniul transporturilor şi energeticii, a altor construcţii în stare necalitativă, neterminate sau necorespunzând condiţiilor contractului şi proiectului, de către conducătorii organizaţiilor de construcţie, conducătorii de şantier şi persoanele cu funcţie de răspundere care exercită controlul calităţii în construcţii.

Conform alin. (2) al art. 257 din CP al RM, cea de-a doua variantă-tip consistă în continuarea de către persoanele responsabile a lucrărilor executate necorespunzător şi oprite prin acte de control, în cazul în care aceasta poate afecta rezistenţa şi stabilitatea construcţiilor.

În conformitate cu alin. (3) al art. 257 din CP al RM, cea de-a treia variantă-tip constă în proiectarea, verificarea, expertizarea, realizarea de către persoanele responsabile a unui complex urbanistic ori a unei construcţii sau executarea de modificări ale acestora, fără respectarea prevederilor docu-

mentelor normative privind siguranța, rezistența și stabilitatea, dacă aceasta a avut drept urmare: a) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei ori pierderea de către aceasta a capacității de muncă; b) distrugerea totală sau parțială a construcției; c) distrugerea sau defectarea unor instalații sau utilaje importante; d) daune în proporții mari.

Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză îl reprezintă relațiile sociale privitoare la conformitatea construcțiilor ori complexelor urbanistice cu cerințele de calitate.

Conform Legii Republicii Moldova privind calitatea în construcții, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 2.02.1996[61], calitatea construcțiilor constituie rezultanta caracteristicilor de comportare a acestora în exploatare, în scopul satisfacerii, pe întreaga durată de existență, a exigențelor utilizatorilor și colectivităților. Aceste exigențe sunt: rezistență și stabilitate; siguranță în exploatare; siguranță la foc; igienă, sănătatea oamenilor, refacerea și protecția mediului înconjurător; izolație termică, hidrofugă și economie de energie; protecție împotriva zgomotului.

În cazul variantei de la alin. (3) și (4) ale art. 257 din CP al RM, se lezează, în plan secundar, relațiile sociale privitoare la sănătatea sau viața persoanei ori integritatea, substanța și potențialul de utilizare a construcției, a unor instalații sau utilaje importante etc.

Obiectul material al infracțiunii în cauză este constituit din:

a) casele de locuit, obiectele industriale, construcțiile în domeniul transporturilor și energeticii, alte construcții în stare necalitativă, neterminate sau necorespunzând condițiilor contractului și proiectului (alin. (1) al art. 257 din CP al RM).

Construcțiile se consideră a fi în stare necalitativă dacă nu corespund documentelor normative în construcții, elaborate de Organul național de dirijare în construcții, precum și altor exigențe constituind sistemul calității în construcții.

Construcțiile se consideră a fi neterminate dacă executanții lucrărilor de construcție nu au îndeplinit întregul volum al acestor lucrări, ceea ce face imposibilă recepția construcțiilor de către investitor.

Construcțiile se consideră necorespunzând condițiilor contractului și proiectului, dacă nu concordă cu clauzele referitoare la nivelul de calitate al construcțiilor, corespunzătoare exigențelor esențiale;

---

[61] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 25, 1996.

b) complexul urbanistic sau construcție, instalație sau utilajele importante (alin. (3) al art. 257 din CP al RM).

Prin "complex urbanistic" se înțelege complexul de terenuri, amenajări și construcții, concepute în corespundere cu documentația de urbanism și amenajare a teritoriului.

În temeiul prevederilor Hotărârii Guvernului privind ridicarea siguranței în exploatare a clădirilor, instalațiilor, utilajului și conductelor care prezintă surse de risc sporit, nr.374 din 28.06.1996[62], din rândul instalațiilor sau utilajelor importante fac parte: combinatele de producere a vopselelor; fabricile de produse chimice; depozitele de produse petroliere, de materiale explozive; barajele, digurile, rezervoarele mari de apă etc.;

c) corpul persoanei (alin. (3) sau (4) al art. 257 din CP al RM).

Latura obiectivă a infracțiunii în cauză trebuie analizată în funcție de varianta concretă în care este incriminată.

La varianta de la alin. (1) al art. 257 din CP al RM, latura obiectivă include fapta prejudiciabilă care se exprimă în darea în folosință a construcțiilor în stare necalitativă, neterminate sau necorespunzând condițiilor contractului și proiectului.

Prin "darea în folosință" se înțelege prezentarea construcției pentru exploatarea funcțională către investitorul acesteia.

La varianta de la alin. (2) al art. 257 din CP al RM, latura obiectivă include fapta prejudiciabilă care se exprimă în acțiunea de continuare a lucrărilor executate necorespunzător și oprite prin acte de control, în cazul în care aceasta poate afecta rezistența și stabilitatea construcțiilor.

Actele de control, prin care sunt oprite lucrările executate necorespunzător, sunt adoptate în conformitate cu art. 31 al Legii privind calitatea în construcții, de către Inspecția de Stat în Construcții sau de către organismele similare cu atribuții stabilite prin dispoziții legale.

La varianta de la alin. (3) al art. 257 din CP al RM, latura obiectivă include: 1) fapta prejudiciabilă care se exprimă în: a) acțiunea executată în raport cu complexul urbanistic sau o construcție, constând în proiectare, verificare, expertizare, realizare sau executarea de modificări; b) inacțiunea de nerespectare a prevederilor documentelor normative privind siguranța, rezistența și stabilitatea; 2) urmările prejudiciabile sub forma: a) vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății persoanei ori pierderii de către aceasta a capacității de muncă; b) distrugerii totale sau parțiale a construcției; c) distrugerii sau defec-

---

[62] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 54-55, 1996.

tării unor instalații sau utilaje importante; d) daunelor în proporții mari; 3) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile. Dacă fapta nu este susceptibilă să provoace urmările specificate, cele comise pot fi calificate conform art. 149^2 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Infracțiunea de executare necalitativă a construcțiilor este o infracțiune formală (în cazul variantei de la alineatul (1)), formal-materială (în cazul variantei de la alineatul (2)) sau materială (în cazul variantei de la alineatele (3) și (4)). Ea se consideră consumată din momentul: dării în folosință (alineatul (1)); apariției pericolului real de afectare a rezistenței și stabilității construcțiilor (alineatul (2)); producerii oricăreia din urmările prejudiciabile prevăzute la lit. a)-d) din alineatul (3) sau la alineatul (4).

Latura subiectivă a infracțiunii de la art. 257 din CP al RM se caracterizează prin intenție directă sau intenție directă ori indirectă. În raport cu urmările prejudiciabile de la lit. a)-d) din alin. (3) și alin. (4) ale art. 257 din CP al RM, făptuitorul manifestă imprudență.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică care desfășoară activitate de întreprinzător.

Persoana fizică trebuie să aibă calitatea specială de: conducător al organizației de construcție, conducător de șantier sau persoană cu funcție de răspundere, care exercită controlul calității în construcții (alineatul (1)); conducător al organizației de construcție, conducător de șantier (alineatul (2)); proiectant, verificator de proiecte, expert tehnic atestat, conducător al organizației de construcție sau conducător de șantier (alineatele (3) și (4)).

Varianta agravată (în raport cu varianta-tip de la alin. (3) al art. 257 din CP al RM), prevăzută la alin. (4) al art. 257 din CP al RM, presupune prezența, în calitate de urmare prejudiciabilă, a producerii decesului persoanei (din imprudență).

Secțiunea a VII-a. INFRACȚIUNI SĂVÂRȘITE ÎN SFERA EXPLOATĂRII FONDULUI DE LOCUINȚE

§1. Încălcarea regulilor de exploatare, reparații și modificare a locuințelor dintr-un bloc de locuit

La art. 258 din CP al RM se prevede răspunderea penală pentru încălcarea, de către proprietari, chiriași sau arendași, a regulilor de exploatare, reparație și modificare a locuințelor dintr-un bloc de locuit, precum și a comunicațiilor lor

interne, faptă care periclitează integritatea structurală a blocului de locuit sau a locuinţelor altor proprietari, chiriaşi sau arendaşi ori înrăutăţeşte condiţiile locative ale acestora.

Obiectul juridic special al infracţiunii date este format din relaţiile sociale privitoare la efectuarea în condiţii de legalitate a exploatării, reparaţiei sau modificării locuinţelor dintr-un bloc de locuit ori a comunicaţiilor lor interne.

Victima infracţiunii este în mod alternativ: a) proprietarul blocului de locuit; b) alţi proprietari, chiriaşi sau arendaşi de locuinţe (alţii decât făptuitorul).

În conformitate cu Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Regulilor provizorii de exploatare a locuinţelor, întreţinere a blocurilor locative şi teritoriilor aferente în Republica Moldova, nr. 1224 din 21.12.1998[63], prin "proprietar" se înţelege statul, organul administraţiei publice locale, persoana fizică sau juridică ori un grup de persoane care posedă, folosesc, dispun de imobilul său în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Potrivit Legii condominiului în fondul locativ, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 30.03.2000[64], proprietar al blocului de locuit poate fi considerată şi asociaţia de coproprietari în condominiu. Totodată, conform Legii privatizării fondului de locuinţe, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 10.03.1993[65], proprietarii de locuinţă privatizată sunt coposesorii instalaţiilor şi comunicaţiilor inginereşti şi ai locurilor de uz comun ale blocului de locuit.

Potrivit Hotărârii nr. 1224 a Guvernului, chiriaşul şi arendaşul sunt persoanele fizice sau (şi) juridice care posedă şi folosesc locuinţa ce aparţine închiriatorului (arendatorului), contra plată, în conformitate cu contractul de închiriere (arendă).

Latura obiectivă a infracţiunii de la art. 258 trebuie prezentată în funcţie de forma pe care o adoptă infracţiunea sub aspect structural. Astfel, în cazul în care ea adoptă forma unei infracţiuni formal-materiale, latura obiectivă include fapta prejudiciabilă care constă în acţiunea sau inacţiunea de încălcare a regulilor de exploatare, reparaţie sau modificare a locuinţelor dintr-un bloc de locuit ori a comunicaţiilor lor interne, faptă care periclitează integritatea structurală a blocului de locuit sau a locuinţelor altor proprietari, chiriaşi sau arendaşi.

Dacă infracţiunea prevăzută la art. 258 din CP al RM adoptă forma unei infracţiuni materiale, atunci latura ei obiectivă include: 1) fapta prejudiciabilă

---

[63] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 3-4, 1999.

[64] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 130-132, 2000.

[65] *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 5, 1993.

care constă în acțiunea sau inacțiunea de încălcare a regulilor de exploatare, reparație sau modificare a locuințelor dintr-un bloc de locuit ori a comunicațiilor lor interne; 2) urmările prejudiciabile sub forma înrăutățirii condițiilor locative ale altor persoane, chiriași sau arendași; 3) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Regulile de exploatare, reparație și modificare a locuințelor dintr-un bloc de locuit ori a comunicațiilor lor interne se conțin în: Codul cu privire la locuințe al Republicii Moldova, adoptat de Sovietul Suprem al RSSM la 3.06.1983[66]; Legea Republicii Moldova privind principiile urbanismului și amenajării teritoriului, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 17.05.1996[67]; Legea condominiului în fondul locativ; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea Regulamentului privind certificatul de urbanism și autorizarea construirii sau desființării construcțiilor și amenajărilor, nr. 360 din 18.04.1997[68]; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Concepției sistemului de exploatare a fondului construit existent, nr. 378 din 22.04.1997[69]; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind urmărirea comportării în exploatare, intervențiile în timp și postutilizarea construcțiilor, nr. 382 din 24.04.1997[70]; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Regulilor provizorii de exploatare a locuințelor, întreținere a blocurilor locative și teritoriilor aferente în Republica Moldova; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea Regulamentului privind autorizarea funcționării și schimbării destinației construcțiilor și amenajărilor, nr. 306 din 30.03.2000[71] etc.

În special, prin aceste reguli, se interzice: modificarea, reamenajarea, consolidarea și reparația capitală a clădirilor și edificiilor, executate fără certificatul de urbanism și autorizația de construire; efectuarea în locuință a lucrărilor care provoacă deteriorarea încăperilor sau încalcă condițiile normale de trai ale altor locatari; construirea, fără autorizație, a balcoanelor, loggiilor și altor asemenea construcții de folosire individuală; resistematizarea locuinței, fără permisiunea proprietarului blocului de locuit și fără documentația de proiect, elaborată de către specialiștii atestați, în baza expertizei tehnice, și coordonată cu Inspecția de Stat în Construcții etc.

---

66 *Veștile Sovietului Suprem al RSSM*, nr. 6, 1983.

67 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 1-2, 1997.

68 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 31-32, 1997.

69 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 31-32, 1997.

70 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 35-36, 1997.

71 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 37-38, 2000.

Periclitarea integrității structurale a blocului de locuit sau a locuințelor altor proprietari, chiriași sau arendași este confirmată prin raportul expertizei tehnice în construcții.

Înrăutățirea condițiilor locative ale altor proprietari, chiriași sau arendași se concretizează în faptul că indicii de siguranță în exploatare a locuinței, de igienă și sănătate a oamenilor, de izolație termică sau hidrofugă, de protecție împotriva zgomotului etc. nu corespund normativelor admisibile.

Infracțiunea de la art. 258 din CP al RM se consideră consumată din momentul apariției pericolului real pentru integritatea structurală a blocului de locuit sau a locuințelor altor proprietari, chiriași sau arendași ori din momentul constatării înrăutățirii condițiilor locative ale acestora.

Dacă fapta nu implică un asemenea pericol sau astfel de urmări prejudiciabile, atunci cele comise pot fi calificate conform art.148 ori 149 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin intenție directă sau indirectă. Motivele infracțiunii pot consta în: interesul material, răzbunare, ură, intenții huliganice etc.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani și care are calitatea specială de proprietar, chiriaș sau arendaș.

Capitolul XII

INFRACȚIUNI ÎN DOMENIUL INFORMATICII ȘI TELECOMUNICAȚIILOR

Secțiunea I. NOȚIUNEA, CARACTERIZAREA GENERALĂ ȘI TIPURILE INFRACȚIUNILOR ÎN DOMENIUL INFORMATICII ȘI TELECOMUNICAȚIILOR

Dezvoltarea rapidă a tehnologiilor informaționale are un impact direct asupra tuturor sectoarelor societății moderne. Integrarea computerelor și a sistemelor de telecomunicații permit stocarea și transmiterea informației indiferent de distanță. Au apărut rețele de computere, inclusiv Internet, prin care oricine este capabil să aibă acces la orice serviciu de informare electronică, indiferent de locul și țara unde se află. Mulțimea computerelor, interconectate sau nu, și utilizatorii acestora, formează un nou tip de comunitate, numită ciberspațiu.

Crearea tehnicii de calcul cu o potențialitate funcțională enormă, implementarea ei amplă în activitatea economică, socială și managerială, alături de sporirea considerabilă a valorii informației – toate acestea dictează necesitatea reglementării juridice a proceselor care au loc în sfera informatizării activității umane. Actualmente, normele care reglementează aspectele juridice ale activității în domeniul creării și dezvoltării infrastructurii informaționale naționale, ca mediu de funcționare al societății informaționale din Republica Moldova, sunt prezente în cadrul mai multor ramuri de drept. Există și acte normative speciale: Legea Republicii Moldova cu privire la informatică, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 22.06.2000[1]; Legea Republicii Moldova cu privire la informatizare și resursele informaționale de stat, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 21.11.2003[2]; Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea concepției de informatizare a societății și mecanismul ei de realizare, nr. 415 din 5.07.1993[3] etc. Însă toate aceste norme și acte normative nu pot să ofere o protecție eficientă împotriva celor mai periculoase, din punct de vedere social, manifestări ale conduitei umane. Or, ciberspațiul poate fi folosit nu doar în scopuri legale, dar și pentru a comite infracțiuni, unele din infracțiuni putând adu-

---

1 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 73-74, 2001.

2 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 6-12, 2004.

3 *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, nr. 7, 1993.

ce prejudicii foarte mari proprietarilor resurselor și sistemelor informaționale sau de telecomunicații. În Republica Moldova, ca și în întreaga lume, domeniul informatic și cel telecomunicațional au atins deja acel nivel când relațiile sociale din aceste domenii nu mai pot să se formeze, desfășoare și dezvolte fără o apărare juridico-penală. Din această perspectivă, prezența, în legea penală a Republicii Moldova, a unui capitol dedicat infracțiunilor în domeniul informaticii și telecomunicațiilor este pe deplin justificată și salutară.

Obiectul juridic generic al infracțiunii din Capitolul XI "Infracțiuni în domeniul informaticii și telecomunicațiilor" al Părții speciale a Codului penal îl reprezintă relațiile sociale din domeniul informaticii și telecomunicațiilor. Conform Legii cu privire la informatică, prin "informatică" se înțelege domeniul de activitate care include prelucrarea și transportarea datelor cu ajutorul sistemelor automatizate de calcul și mijloacelor de telecomunicație. Conform Legii telecomunicațiilor, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 7.07.1995[4], prin "telecomunicații" se înțelege orice transmisiune, emisie sau recepție de semne, semnale, înscrieri, imagini, sunete sau informații de orice natură prin fir, radio, prin sisteme optice sau alte sisteme electromagnetice.

Fiecare din infracțiunile în domeniul informaticii are și un ***obiect juridic special.*** Acest obiect îl constituie: relațiile sociale privitoare la accesul legal la informația computerizată, precum și relațiile sociale referitoare la intervenția legală în sistemul informațional (lezate prin infracțiunea de la art. 259 din CP al RM); relațiile sociale care vizează corectitudinea circulației produselor program (lezate prin infracțiunea de la art. 260 din CP al RM); relațiile sociale referitoare la securitatea sistemului informatic (lezate prin infracțiunea de la art. 261 din CP al RM); relațiile sociale cu privire la accesul autorizat la rețelele sau serviciile de telecomunicații (lezate prin infracțiunea de la art. 261[1] din CP al RM).

Lezarea obiectului juridic special se realizează prin intermediul influențării directe asupra ***obiectului material sau imaterial*** al infracțiunii: informației computerizate, calculatoarelor, sistemului informatic sau rețelei informatice (în cazul infracțiunii de la art. 259 din CP al RM); programelor pentru calculatoare; programelor pentru calculatoare sau informației care scoate din funcțiune suporții materiali de informație, echipamentul de prelucrare a datelor sau care violează sistemul de protecție a datelor (în cazul infracțiunii de la art. 260 din CP al RM); informației computerizate (în cazul infracțiunii de la art. 261 din CP al RM); rețelelor sau serviciilor de telecomunicații (în cazul infracțiunii prevăzute la art. 261[1] din CP al RM).

---

4 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 65-66, 1995.

Latura obiectivă a infracțiunilor în domeniul informaticii se caracterizează prin aceea că fapta prejudiciabilă poate fi comisă pe calea acțiunii (art. 259, 260 și 261[1] din CP al RM) sau a acțiunii ori inacțiunii (art. 261 din CP al RM). Din punctul de vedere al structurii laturii obiective, infracțiunile în cauză sunt materiale (în cazul infracțiunilor de la art.259, 261 și 261[1] din CP al RM) sau formale ori formal-materiale (în cazul infracțiunii de la art. 260 din CP al RM).

La unele infracțiuni este obligatorie stabilirea mijloacelor (instrumentelor) de săvârșire a infracțiunii: mijloacele tehnice speciale (lit. e) din alin. (2) al art. 259 și lit. d) din alin. (2) al art. 261[1] din CP al RM); programele virulente (art. 260 din CP al RM).

Din punctul de vedere al ***laturii subiective***, infracțiunile în domeniul informaticii și telecomunicațiilor se comit cu intenție (în cazul infracțiunilor de la art. 259, 260 și 261[1] din CP al RM) ori cu intenție sau din imprudență (în cazul infracțiunii de la art. 261 din CP al RM). Deși infracțiunea de la art. 260 din CP al RM este una intenționată, aceasta nu exclude manifestarea imprudenței față de urmările prejudiciabile în ipoteza variantei sale agravate.

Subiectul infracțiunilor în domeniul informaticii și telecomunicațiilor este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani (art. 259, 261 și 261[1] din CP al RM) sau 14 ani (art. 260 din CP al RM); 2) persoana juridică care desfășoară activitate de întreprinzător.

Sintetizând elementele constitutive ale infracțiunilor prevăzute în Capitolul XI din Partea specială a Codului penal, putem formula următoarea definiție a noțiunii acestor infracțiuni: prin "infracțiuni în domeniul informaticii și telecomunicațiilor" se au în vedere faptele prejudiciabile, comise cu intenție sau din imprudență, care lezează, prin excelență, relațiile sociale din domeniul informaticii și telecomunicațiilor, răspunderea penală pentru care se prevede în art. 259-261[1] din CP al RM.

Putem distinge următoarele două ***tipuri*** ale infracțiunilor prevăzute în Capitolul XI al Părții speciale a Codului penal:

a) infracțiuni în domeniul informaticii (prevăzute la art. 259, 260, 261 din CP al RM);
b) infracțiuni în domeniul telecomunicațiilor (prevăzute la art. 261[1] din CP al RM).

Secțiunea a II-a. INFRACȚIUNI ÎN DOMENIUL INFORMATICII

§1. Accesul ilegal la informația computerizată

Varianta-tip a infracțiunii prevăzute la art. 259 din CP al RM constă în accesul ilegal la informația computerizată, adică la informația din calculatoare, de pe suporții materiali de informație, din sistemul sau rețeaua informatică, dacă acest acces este însoțit de distrugerea, deteriorarea, modificarea, blocarea sau copierea informației, de dereglarea funcționării calculatoarelor, a sistemului sau a rețelei informatice.

Obiectul juridic special al infracțiunii date este un obiect juridic complex. Astfel, obiectul juridic *principal* îl reprezintă relațiile sociale privitoare la accesul legal la informația computerizată. Obiectul juridic *secundar* este format din relațiile sociale referitoare la intervenția legală în sistemul informațional.

Obiectul material sau, după caz, ***imaterial*** al infracțiunii în cauză este constituit din: informația computerizată; calculatoare; sistemul informatic; rețeaua informatică.

Conform Legii cu privire la informatizare și resursele informaționale de stat, prin "informație" se înțeleg cunoștințele despre persoane, subiecte, fapte, evenimente, fenomene, procese, obiecte, situații și idei.

Prin "informație computerizată" trebuie de înțeles informația prelucrată cu ajutorul computerului (calculatorului), care este stocată în computer (calculator), pe suporții materiali de informație, sau este traficată în sistemul sau rețeaua informatică.

Prin "calculator" se are în vedere un dispozitiv sau un grup de dispozitive interconectate sau asociate, dintre care unul sau mai multe efectuează prelucrarea automată a informației conform unui program. Prelucrarea informației constă în operații aritmetice și logice, operații de stocare și regăsire a informației, operații de comunicație și control. Prelucrarea informației poate avea loc cu intervenția unui operator uman sau automat ori fără intervenția unui operator uman. Un calculator posedă: a) dispozitive hardware – o unitate centrală de procesare și periferice (de exemplu, imprimantă, ecran video, CD writer/reader, dispozitive de stocare); b) software (programe de calculator).

Potrivit Legii cu privire la informatică, prin "sistem informatic" se înțelege ansamblul de programe și echipamente care asigură prelucrarea automată a informației.

Calculatorul este sistemul informatic cel mai simplu, care poate funcționa de sine stătător.

Conform Legii cu privire la informatică, prin "rețea informatică (rețea de calculatoare)" se are în vedere ansamblul de noduri de prelucrare a informației, interconectate în scopul transportului de date.

Așadar, un sistem informatic poate să constea nu numai dintr-un singur calculator, ci și dintr-o rețea de calculatoare (rețea informatică). Într-o rețea informatică, conexiunile pot fi: a) legate de pământ (de exemplu, fir, cablu); b) fără fir (de exemplu, radio, infraroșu, satelit); c) de ambele tipuri. O rețea informatică poate fi limitată geografic la o arie mică (o clădire, un oraș) sau poate ocupa o arie mare (o țară, mai multe țări). Rețelele informatice pot fi interconectate. Internet este o rețea informatică globală care constă din mai multe rețele informatice interconectate, toate folosind aceleași protocoale de comunicație.

Victimă a infracțiunii de acces ilegal la informația computerizată este proprietarul sau posesorul de resurse și sisteme informaționale, de tehnologii și mijloace de asigurare a acestora, adică: persoana fizică, persoana juridică sau statul care exercită integral sau parțial dreptul de posesiune, folosință și dispoziție asupra resurselor și sistemelor informaționale, tehnologiilor și mijloacelor de asigurare a acestora.

De asemenea, ca victimă poate apărea utilizatorul de informație computerizată.

Latura obiectivă a infracțiunii de la art. 259 din CP al RM include: a) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea principală de acces ilegal la informația computerizată, însoțită de acțiunea adiacentă de distrugere, deteriorare, modificare, blocare sau copiere a informației, de dereglare a funcționării calculatoarelor, a sistemului sau a rețelei informatice; b) urmările prejudiciabile care se exprimă sub formă de distrugere, deteriorare, modificare, blocare sau copiere a informației, de dereglare a funcționării calculatoarelor, a sistemului sau a rețelei informatice; c) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

"Acces" înseamnă uzitarea de resursele unui sistem informatic, adică darea de instrucțiuni unui sistem informatic, comunicarea cu/printr-un sistem informatic, stocarea informației sau regăsirea acesteia într-un sistem informatic. Accesul include intrarea într-un alt sistem informatic, conectat prin rețele de telecomunicații publice sau într-un alt sistem informatic din aceeași rețea informatică, indiferent de metoda de comunicare.

Accesul trebuie să fie ilegal, adică să se realizeze prin încălcarea măsurilor de securitate reglementare, cu intenția de a obține informația computerizată ce constituie secret personal sau secret de stat, ori o altă informație confidențială, a cărei colectare sau răspândire poate prejudicia interesele publice sau drepturile și interesele ocrotite de lege ale persoanelor fizice ori juridice.

Nu se consideră acces ilegal: 1) accesul autorizat de către proprietarul sau posesorul resurselor şi sistemelor informaţionale, al tehnologiilor şi mijloacelor de asigurare a acestora, pentru testarea sau protecţia sistemului informatic; 2) accesul autorităţilor publice în contextul urmăririi penale sau al efectuării măsurilor operative de investigaţii, în conformitate cu legea; 3) accesul în activităţile obişnuite şi legitime de proiectare a sistemelor informatice, practicile de operare curentă a sistemelor informatice sau practicile comerciale legale; 4) accesul la informaţia despre sine.

Doar accesul ilegal la informaţia computerizată este insuficient pentru a întregi fapta prejudiciabilă. Accesul ilegal la informaţia computerizată nu poate de sine stătător să antreneze producerea urmărilor prejudiciabile. Aşadar, în context, acţiunea principală se poate afla în legătură cauzală cu urmările prejudiciabile, numai dacă este însoţită de acţiunea adiacentă.

Acţiunea adiacentă se poate prezenta sub următoarele modalităţi alternative: a) distrugerea informaţiei computerizate; b) deteriorarea informaţiei computerizate; c) modificarea informaţiei computerizate; d) blocarea informaţiei computerizate; e) copierea informaţiei computerizate; f) dereglarea funcţionării calculatoarelor, a sistemului sau a reţelei informatice.

În fond, este vorba despre mai multe forme de intervenţie ilegală în sistemul informaţional, care se concretizează, respectiv, în: a) ştergerea ireversibilă şi completă a informaţiei computerizate; b) aducerea informaţiei computerizate într-o stare care o face inutilizabilă temporar sau în parte; c) alterarea informaţiei computerizate iniţiale; d) crearea de inaccesibilitate a informaţiei computerizate, deşi informaţia dată se păstrează; e) reproducerea informaţiei computerizate originale, deşi această informaţie se păstrează intactă şi în stare de utilizare; f) disfuncţionalizarea calculatoarelor, a sistemului sau a reţelei informatice, având ca efect oferirea unei informaţii incorecte, refuzul oferirii informaţiei, scoaterea din funcţiune sau întreruperea funcţionării etc.

Infracţiunea prevăzută la art. 259 din CP al RM este una materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile sub forma distrugerii, deteriorării, modificării, blocării sau copierii informaţiei computerizate ori a dereglării funcţionării calculatoarelor, a sistemului sau a reţelei informatice.

Latura subiectivă a infracţiunii în cauză se caracterizează prin intenţie directă sau indirectă. Motivele infracţiunii pot consta în: interesul "sportiv", intenţii huliganice, răzbunare, interes material etc.

Subiectul infracţiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârşirii infracţiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică care desfăşoară activitate de întreprinzător.

Varianta agravată a accesului ilegal la informația computerizată, prevăzută la alin. (2) al art. 259 din CP al RM, presupune comiterea acestei infracțiuni:

a) repetat;
b) de două sau mai multe persoane;
c) cu violarea sistemului de protecție;
d) cu conectarea la canalele de telecomunicații;
e) cu folosirea unor mijloace tehnice speciale.

Ne vom pronunța asupra ultimelor trei circumstanțe agravante, deoarece celelalte ne sunt cunoscute.

Sistemul de protecție reprezintă totalitatea procedurilor tehnico-organizaționale, utilizate și instituite pentru a se evita cauzarea oricăror prejudicii proprietarilor sau posesorilor sistemelor informaționale, ai tehnologiilor și mijloacelor de asigurare a acestora ori utilizatorilor informației computerizate.

Violarea sistemului de protecție se face pe calea: folosirii unei parole străine; mascării în utilizator legitim; schimbării adreselor fizice ale echipamentelor tehnice; identificării punctelor vulnerabile și "spargerii" sistemului de protecție etc.

Conectarea la canalele de telecomunicații presupune facilitarea accesului ilegal la informația computerizată, pe calea recepției de semne, semnale, înscrieri, imagini, sunete sau informații de orice natură, prin fir, radio, prin sisteme optice sau alte sisteme electromagnetice.

Prin "folosirea unor mijloace tehnice speciale" se are în vedere interceptarea transmisiilor de informație computerizată ale unui sistem informatic sau în interiorul unui sistem informatic, inclusiv emisiile electromagnetice de la un sistem informatic, emisii purtătoare de informație computerizată, prin intermediul unor dispozitive tehnice atașate la canalele de telecomunicații sau al unor dispozitive concepute sau adaptate pentru a colecta și înregistra transmisiile fără fir.

§2. Introducerea sau răspândirea programelor virulente pentru calculatoare

Varianta-tip a infracțiunii de la art. 260 din CP al RM constă în introducerea cu bună-știință în programele pentru calculatoare a modificărilor cu caracter virusulent sau răspândirea programelor pentru calculatoare ori a informației care scoate din funcțiune suporții materiali de informație, echipamentul de prelucrare a datelor sau violează sistemul de protecție.

Obiectul juridic special al infracțiunii date îl reprezintă relațiile sociale privitoare la corectitudinea circulației produselor program (software).

Obiectul material sau imaterial al infracțiunii în cauză este format din: programe pentru calculatoare; programe pentru calculatoare sau informația care scoate din funcțiune suporții materiali de informație, echipamentul de prelucrare a datelor ori care violează sistemul de protecție a datelor etc.

Conform Legii cu privire la informatică, prin "program pentru calculator" se înțelege secvența de declarații și instrucțiuni ale unui limbaj de programare, lansată într-un mediu operațional al calculatorului, pentru îndeplinirea anumitor funcții ori soluționarea unor probleme.

Programele pentru calculatoare sau informația care scoate din funcțiune suporții materiali de informație, echipamentul de prelucrare a datelor sau care violează sistemul de protecție a datelor reprezintă agenți de contaminare a calculatoarelor, concepuți special pentru a contamina programe pentru calculatoare sau informația computerizată ori pentru a consuma resurse de calculator, ori pentru a modifica, distruge, deteriora, bloca sau copia informația computerizată, ori pentru a uzurpa operarea normală a unui sistem informatic.

Agenții de contaminare menționați constituie: "bombe logice" (programe care detonează la un moment dat specificat, având ca efect distrugerea informației, încetinirea operării sistemului informatic etc.); "viermi informatici" (programe distructive care pot "scormoni" prin rețele informatice pentru a se instala pe alte calculatoare); "viruși informatici" (programe distructive, care, spre deosebire de "viermii informatici", nu pot rula independent, ci sunt plantate într-un program gazdă, iar în momentul în care acesta este activat, "virusul informatic" intră în memoria calculatorului, apoi atașează copii ale sale pe alte programe); alte entități similare.

Victima infracțiunii de la art. 260 din CP al RM este proprietarul sau posesorul de resurse și sisteme informaționale, de tehnologii și mijloace de asigurare a acestora ori utilizatorul de informație computerizată, ori altă persoană.

Latura obiectivă a infracțiunii date se prezintă după cum adoptă forma unei infracțiuni formale sau a unei infracțiuni formal-materiale.

În primul caz, latura obiectivă include fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea de introducere în programele pentru calculatoare a modificărilor cu caracter virusulent.

În cel de-al doilea caz, fapta prejudiciabilă include acțiunea de răspândire a programelor pentru calculatoare ori a informației, dacă această acțiune implică pericolul real de scoatere din funcție a suporților materiali de informație, a echipamentului de prelucrare a datelor ori de violare a sistemului de protecție a datelor.

Prin "introducerea în programele pentru calculator a modificărilor cu caracter virusulent" se înțelege prelucrarea algoritmului programelor respective, inclusiv pe calea excluderii unor fragmente ale acestuia, ori a substituirii acestor fragmente prin altele, ori a completării algoritmului programelor, astfel încât programele pentru calculatoare afectate dobândesc calitățile unor "viruși informatici".

Prin "răspândirea programelor pentru calculatoare ori a informației care scoate din funcțiune suporții materiali de informație, echipamentul de prelucrare a datelor, ori care violează sistemul de protecție a datelor" se înțelege punerea în circulație a respectivelor entități prin rețeaua informatică (locală, regională sau globală) sau prin intermediul suporților materiali de informație, pe calea vânzării, donării, dării în folosință temporară etc.

Infracțiunea prevăzută la art. 260 din CP al RM se consideră consumată din momentul introducerii în programele pentru calculatoare a modificărilor cu caracter virusulent sau din momentul apariției pericolului real de scoatere din funcțiune a suporților materiali de informație, a echipamentului de prelucrare a datelor ori de violare a sistemului de protecție a datelor.

Latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin intenție directă ori intenție directă sau indirectă. Motivele infracțiunii pot consta în: interesul material (de exemplu, când făptuitorul este, în același timp, autorul, proprietarul, concesionarul programelor antivirus); răzbunare; intenții huliganice etc.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a împlinit vârsta de 14 ani; 2) persoana juridică care desfășoară activitate de întreprinzător.

Varianta agravată a infracțiunii în cauză, prevăzută la alin. (2) al art. 260 din CP al RM, presupune săvârșirea răspândirii programelor virusulente pentru calculatoare, dacă aceasta a provocat urmări grave.

În această situație, infracțiunea adoptă forma unei infracțiuni materiale. Sub aspectul laturii subiective, făptuitorul manifestă imprudență în raport cu urmările grave.

Prin "urmări grave" se înțelege: decesul persoanei sau vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei; producerea de accidente de proporții; dereglarea substanțială a activității instituțiilor, întreprinderilor sau organizațiilor; pierderea ireversibilă a informației deosebit de valoroase; ieșirea din funcție a unor mijloace tehnice cu valoare de unicat; deconspirarea unui secret personal, secret de stat sau a unei alte informații confidențiale etc.

§3. Încălcarea regulilor de securitate a sistemului informatic

La art. 261 din CP al RM se prevede răspunderea penală pentru încălcarea regulilor de colectare, prelucrare, păstrare, difuzare, repartizare a informației ori a regulilor de protecție a sistemului informatic, prevăzute în conformitate cu statutul informației sau gradul ei de protecție, dacă această acțiune a contribuit la însușirea (a se citi – sustragerea), denaturarea sau distrugerea informației ori a provocat alte urmări grave.

Obiectul juridic special al infracțiunii date este constituit din relațiile sociale referitoare la securitatea sistemului informatic.

Obiectul material sau imaterial al infracțiunii constă în informația computerizată sau alte entități, inerente pe fundalul provocării altor urmări grave.

Victimă a infracțiunii este: proprietarul sau posesorul resurselor și sistemelor informaționale, al tehnologiilor și mijloacelor de asigurare a acestora; utilizatorul informației computerizate; altă persoană.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 261 din CP al RM conține: 1) fapta prejudiciabilă care se exprimă în acțiunea sau inacțiunea de încălcare a regulilor de colectare, prelucrare, păstrare, difuzare, repartizare a informației ori a regulilor de protecție a sistemului informatic, prevăzute în conformitate cu statutul informației sau gradul ei de protecție; 2) urmările prejudiciabile sub forma: a) însușirii (sustragerii), denaturării sau distrugerii informației sau b) provocării altor urmări grave; 3) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Regulile de colectare, prelucrare, păstrare, difuzare, repartizare a informației ori de protecție a sistemului informatic sunt prevăzute în: certificatele de calitate ale calculatoarelor; descrierile tehnice și instrucțiunile de exploatare a calculatoarelor; instrucțiunile de utilizare a programelor pentru calculatoare. La calificare, este necesar de stabilit cu exactitate: ce regulă tehnică de exploatare a fost încălcată și dacă făptuitorul era obligat să respecte regula în cauză.

Accentuăm că, sub incidența art. 261 din CP al RM, nu nimerește încălcarea regulilor de realizare a dreptului de acces la informație, de culegere sau răspândire a acesteia, reguli care nu au nici o legătură cu exploatarea tehnică a calculatoarelor. În astfel de cazuri, cele comise pot fi calificate conform art. 177, 180, 338 etc. din CP al RM.

În contextul infracțiunii de la art. 261 din CP al RM, încălcarea regulilor de colectare, prelucrare, păstrare, difuzare, repartizare a informației ori de protecție a sistemului informatic poate avea un caracter fizic (cuplarea incorectă a calculatorului; încălcarea regimului termic și de umiditate în încăpere; încălcarea termenelor deservirii tehnice; utilizarea unor produse program ne-

certificate etc.) sau caracter intelectual (încălcarea regulilor de dialogare cu programul pentru calculator; introducerea informației a cărei prelucrare este imposibilă, ținând cont de parametrii tehnici disponibili etc.).

Infracțiunea în cauză este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile sub forma însușirii (sustragerii), denaturării sau distrugerii informației ori a producerii altor urmări grave.

Noțiunea "urmări grave" are același conținut ca în cazul infracțiunii prevăzute la art. 260 din CP al RM.

Latura subiectivă a infracțiunii de încălcare a regulilor de securitate a sistemului informatic se caracterizează prin intenție directă sau indirectă ori imprudență în raport cu fapta prejudiciabilă și imprudență în raport cu urmările prejudiciabile. Motivele infracțiunii pot consta în: indolență; năzuința de a-și realiza volumul stabilit de lucru cât mai repede și de a se odihni etc.

Subiectul infracțiunii este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică care desfășoară activitate de întreprinzător.

Persoana fizică trebuie să aibă calitatea unui subiect special, deoarece poate fi numai persoana care are drept obligații profesionale respectarea regulilor de colectare, prelucrare, păstrare, difuzare, repartizare a informației ori a regulilor de protecție a sistemului informatic.

Secțiunea a III-a. INFRACȚIUNI ÎN DOMENIUL TELECOMUNICAȚIILOR

§1. Accesul neautorizat la rețelele și serviciile de telecomunicații

Varianta-tip a infracțiunii de la art. 261[1] din CP al RM[5] se exprimă în accesul neautorizat la rețelele și/sau serviciile de telecomunicații cu utilizarea rețelelor și/sau serviciilor de telecomunicații ale altor operatori, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari.

---

[5] Articolul 261[1] al Codului penal a fost introdus prin Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea Legii telecomunicațiilor și a Codului penal al Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 9.07.2004// *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 189-192, 2004.

Obiectul juridic special al infracțiunii date îl reprezintă relațiile sociale cu privire la accesul autorizat la rețelele sau serviciile de telecomunicații.

În acord cu art. 2 al Legii telecomunicațiilor, prin "acces autorizat la rețelele sau serviciile de telecomunicații" se înțelege punerea la dispoziția unui alt operator a unor elemente de rețea, a infrastructurii și/sau a serviciilor, în condiții determinate, în mod exclusiv sau neexclusiv, în scopul prestării serviciilor de telecomunicații.

Obiectul material al faptei infracționale examinate îl constituie rețelele de telecomunicații, adică ansamblurile canalelor de transmisiune, ale circuitelor, ale echipamentelor și ale centrelor de comunicații, care asigură conexiuni între două sau mai multe puncte terminale pentru realizarea telecomunicațiilor între acestea.

În calitate de obiect imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 261^1 din CP al RM apar serviciile de telecomunicații, adică serviciile în domeniul telecomunicațiilor, destinate utilizatorilor și prestate contra plată (servicii de comunicații telefonice, de telegraf, de telex).

Victimă a infracțiunii de acces neautorizat la rețelele și serviciile de telecomunicații este persoana juridică concretizată în operatorul care prestează autorizat serviciile de telecomunicații.

Latura obiectivă a faptei infracționale în cauză include: a) fapta prejudiciabilă constând în acțiunea de acces neautorizat la rețelele și/sau serviciile de telecomunicații; b) urmările prejudiciabile care se exprimă în daune în proporții mari; c) legătura cauzală între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Potrivit art. 2 din Legea telecomunicațiilor, prin "acces neautorizat" se înțelege utilizarea de către o persoană fizică sau juridică a unei rețele și/sau a unui serviciu ale unui operator, fără încheierea unui contract de utilizare sau fără alte temeiuri legale care ar determina condițiile în care se acceptă accesul autorizat.

După cum rezultă din definiția acestei noțiuni, devine superfluă prezența, în dispoziția alin. (1) al art. 261^1 din CP al RM, a expresiei "utilizarea rețelelor și/sau serviciilor de telecomunicații ale altor operatori". Această expresie nu face decât să dubleze noțiunea "acces neautorizat".

Accesul neautorizat la rețelele și/sau serviciile de telecomunicații se prezintă sub oricare din următoarele modalități:

1) schimbarea originii apelurilor telefonice;
2) terminația neautorizată a traficului telefonic;
3) accesul neautorizat la elemente ale rețelei, la infrastructura și la serviciile asociate, care poate implica conectarea echipamentului, prin mijloace fixe sau mobile, incluzând accesul la bucla locală, la infrastructura și la serviciile necesare furnizării de servicii prin bucla locală;

4) prestarea neautorizată a serviciilor de telecomunicații, utilizând rețelele altor operatori;
5) accesul neautorizat la infrastructura fizică, incluzând clădiri, conducte și piloni;
6) accesul neautorizat la transpunerea numerelor sau a sistemelor care oferă funcționalitate echivalentă;
7) accesul neautorizat la rețele fixe și mobile, în special pentru roaming național și internațional.

Pentru a antrena răspunderea penală, accesul neautorizat la rețelele și/sau serviciile de telecomunicații trebuie să cauzeze daune în proporții mari. Dacă acțiunea nominalizată nu implică producerea unor asemenea urmări, cele comise pot fi calificate conform art. 142^4 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Fapta incriminată la art. 261^1 din CP al RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii daunelor în proporții mari.

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 261^1 din CP al RM se caracterizează prin intenție directă sau indirectă. Motivele infracțiunii se concretizează, în majoritatea cazurilor, în interesul material.

Subiectul infracțiunii examinate este: 1) persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică care desfășoară activitate de întreprinzător.

În calitate de subiect al infracțiunii poate apare inclusiv un operator care prestează servicii de telecomunicații, altul decât victima infracțiunii.

Varianta agravată a accesului neautorizat la rețelele și serviciile de telecomunicații, prevăzută la alin. (2) art. 261^1 din CP al RM, presupune comiterea acestei fapte infracționale în prezența vreuneia din următoarele circumstanțe:

a) săvârșită repetat;
b) săvârșită de două sau mai multe persoane;
c) săvârșită cu violarea sistemelor de protecție;
d) săvârșită cu folosirea mijloacelor tehnice speciale;
e) care a cauzat daune în proporții deosebit de mari.

Pentru interpretarea acestor circumstanțe agravante, facem trimitere la explicațiile anterioare, cu ajustările de rigoare, condiționate de specificul infracțiunii prevăzute la art. 261^1 din CP al RM.

Capitolul XIII

INFRACȚIUNI ÎN DOMENIUL TRANSPORTURILOR

Secțiunea I. NOȚIUNEA, CARACTERIZAREA GENERALĂ ȘI TIPURILE INFRACȚIUNILOR ÎN DOMENIUL TRANSPORTURILOR

Evoluția societății în Republica Moldova a determinat și o dezvoltare vertiginoasă a numărului și tipurilor de transporturi. Astfel, după cum ne indică datele de statistică, în ultimii patru ani, numărul mijloacelor de transport înmatriculate în Republica Moldova s-a triplat. Acest fapt, spre regret, însă a sporit și numărul accidentelor comise. Din acest motiv, incriminarea faptelor prejudiciabile comise prin folosirea directă a mijloacelor cu izvor de pericol sporit, la exploatarea cărora este obligatorie respectarea necondiționată și strictă a regulilor ce asigură securitatea funcționării lor, este foarte actuală.

Infracțiunile în domeniul transporturilor se caracterizează prin semne obiective și subiective comune.

Obiectul juridic generic al acestui grup de infracțiuni îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea circulației sau exploatării mijloacelor de transport: feroviar, naval, aerian, rutier.

În calitate de ***obiect juridic special*** apar: relațiile sociale cu privire la modul stabilit de efectuare a zborurilor, care asigură securitatea circulației aeriene (art. 262 din CP al RM); relațiile sociale cu privire la securitatea circulației și exploatării tipului concret de transport, precum și relațiile sociale cu privire la sănătatea sau viața persoanei, ori integritatea bunurilor (art. 263 din CP al RM) etc.

Pentru unele infracțiuni în domeniul transportului, în calitate de ***obiect juridic secundar*** servesc relațiile sociale cu privire la integritatea bunurilor, viața sau sănătatea persoanei (art. 264, art. 269 din CP al RM) etc.

Latura obiectivă a infracțiunilor în domeniul transporturilor constă în încălcarea regulilor și cerințelor care asigură securitatea funcționării transportului, fapt ce s-a soldat cu anumite urmări prejudiciabile în detrimentul unor persoane sau bunuri.

În cele ce urmează, vom observa că majoritatea covârșitoare a dispozițiilor normelor articolelor care prevăd răspunderea pentru comiterea infracțiunilor din Capitolul XII din Codul Penal al Republicii Moldova fac trimitere la norme nepenale. De aceea, la aplicarea acestora, va fi necesar a face trimitere la

un șir de alte acte normative: Codul transporturilor auto al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 29.07.1998[1]; Regulamentul circulației rutiere, aprobat prin Hotărârea nr. 713 din 27.07.1999 a Guvernului Republicii Moldova[2]; Legea aviației civile a Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 9.07.1997[3] etc.

Infracțiunile din domeniul transporturilor pot fi comise atât prin acțiuni, cât și prin inacțiuni. Totuși, marea lor majoritate se materializează pin acțiuni.

În cadrul acestor categorii de infracțiuni sunt cunoscute atât infracțiuni materiale (art. 263, art. 264, art. 265. art. 266, art. 267, art. 268, art. 269, art. 270, art. 274 CP al RM), cât și formale (art. 262, art. 273, art. 275, art. 276 din CP al RM). Infracțiunea prevăzută de art. 272 din CP al RM "Constrângerea lucrătorului din transportul feroviar, naval, aerian sau auto de a nu-și îndeplini obligațiile de serviciu " este una formal-materială.

Astfel, în cazul infracțiunilor materiale, răspunderea penală pentru comiterea infracțiunilor din domeniul transporturilor va fi posibilă în cazul când urmările prejudiciabile survenite se află în legătură cauzală cu fapta prin care s-a încălcat regula și norma concretă ce asigură funcționarea mijlocului de transport. De aceea, problema legăturii de cauzalitate urmează a fi discutată doar după stabilirea faptului încălcării respectivelor reguli care asigură circulația și exploatarea transportului, precum și concretizarea caracterului și mărimii pagubei cauzate.

Încălcarea regulilor de securitate a circulației presupune neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către făptuitori a unei anumite reguli ce reglementează securitatea circulației tipului respectiv de transport (feroviar, naval, aerian, auto), precum și comiterea unor acțiuni expres interzise de aceste reguli.

Urmările prejudiciabile trebuie să se afle în legătură cauzală cu încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a transportului feroviar, naval, aerian, auto.

În cazurile când urmările prejudiciabile au survenit ca rezultat al încălcării regulilor respective de câteva persoane, este necesar de a stabili gradul participării fiecăreia persoane la cauzarea daunelor, precum și condițiile de ordin tehnic, prezența cărora, dacă nu exclud vinovăția persoanei, urmează a fi considerată ca o circumstanță ce atenuează pedeapsa penală.

---

[1] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 90-91, 1998.

[2] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 83-86, 1999.

[3] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 69-70, 1997.

Latura subiectivă se caracterizează atât prin vinovăție intenționată, cât și prin imprudență, atât în modalitatea sa de neglijență, cât și de încredere exagerată. În cazul neglijenței, persoana nu prevede survenirea urmărilor prejudiciabile ale faptei sale, deși putea și trebuia să le prevadă. În cazul încrederii exagerate, făptuitorul prevede posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile, dar, în mod ușuratic, consideră că ele vor fi evitate.

Unele infracțiuni în domeniul transporturilor pot fi săvârșite din imprudență exprimată atât în formă de neglijență, cât și în formă de încredere exagerată (art. 267 din CP al RM).

Subiect al infracțiunilor cercetate poate fi persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani (art. 262, 276 din CP al RM).

Pentru unele componențe de infracțiuni, legiuitorul stabilește ca subiect persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 14 ani (art. 268, 270, 271, alin. (2) și (3) ale art. 273, art. 275 din CP al RM).

Totuși, pentru majoritatea infracțiunilor din domeniul transporturilor, legiuitorul prevede un subiect special, deoarece legea, pe lângă semnele de bază ale subiectului (vârsta, responsabilitatea), mai impune o altă condiție obligatorie.

Astfel, la calificarea faptei în baza art. 264 din CP al RM, nu are importanță dacă făptuitorul dispune de permis de conducere a mijlocului de transport, dacă încălcarea a fost comisă în timpul îndeplinirii obligațiunilor de serviciu sau în afara orelor de lucru, dacă făptuitorul este proprietar al mijlocului de transport sau nu.

Subiect al infracțiunii prevăzute de art. 269 din CP al RM pot fi pasagerii, pietonii sau alți participanți la trafic, care sunt responsabili și la momentul comiterii faptei au atins vârsta de 16 ani, sau alți participanți la trafic: bicicliștii, căruțașii, persoanele care mână vitele, persoanele care conduc motorete.

Un alt subiect special este prevăzut de art. 265 din CP al RM. Subiect al acestei fapte infracționale poate fi, de exemplu, o persoană cu funcție de răspundere sau o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală.

Secțiunea a II-a. INFRACȚIUNI LEGATE NEMIJLOCIT DE ÎNCĂLCAREA REGULILOR DE SECURITATE A CIRCULAȚIEI SAU DE EXPLOATARE A MIJLOACELOR DE TRANSPORT

§1. Încălcarea regulilor de zbor

În calitate de ***obiect juridic special*** al infracțiunii prevăzute la art. 262 din CP al RM apar relațiile sociale cu privire la modul stabilit de efectuare a zborurilor, care asigură securitatea circulației aeriene.

Latura obiectivă a infracțiunii presupune încălcarea unei sau mai multor reguli de zbor.

Ea se exteriorizează pin comiterea unei dintre cele trei forme alternative, și anume:

1. intrarea, ieșirea sau tranzitarea aeriană a teritoriului Republicii Moldova fără autorizația stabilită;
2. nerespectarea căilor aeriene indicate în autorizație, a locurilor de aterizare, a punctelor de intrare, a înălțimii de zbor fără autorizarea organelor respective;
3. altă încălcare a regulilor referitoare le executarea zborurilor în spațiul aerian al Republicii Moldova.

Intrarea ilegală presupune pătrunderea în spațiul aerian al Republicii Moldova din afară, iar ieșirea presupune părăsirea lui fără autorizația stabilită. Tranzitarea ilegală se consideră trecerea spațiului aerian al Republicii Moldova fără staționări, fără autorizația stabilită.

Alte încălcări ale regulilor referitoare la executarea zborurilor în spațiul aerian al Republicii Moldova pot fi, de exemplu, deconectarea legăturii radiobilaterale cu dispecerul terestru, trecerea spațiului cu autorizația expirată, insubordonarea privind ordinul de efectuare a aterizării, lipsa sistemului de recunoaștere.

Dispoziția art. 262 din CP al RM face trimitere la anumite norme nepenale. Prin urmare, pentru tragerea la răspundere penală în baza acestui articol, este necesară trimiterea la un punct concret al normei ce statuează regulile de zbor.

Răspunderea pentru încălcarea regulilor de zbor se exclude, dacă ea a fost impusă ca rezultat al unor circumstanțe ce nu depind de voința făptuitorului, de exemplu, necesitatea acordării ajutorului medical unui membru al echipajului sau unui pasager, defecte tehnice ale navei aeriene, cataclism natural. În

asemenea cazuri încălcarea regulilor de zbor poate fi examinată drept o stare de extremă necesitate, risc întemeiat etc.

Infracțiunea dată este una formală și se consideră consumată din momentul săvârşirii acțiunii prjudiciabile.

Latura subiectivă se caracterizează atât prin vinovăție intenționată, cât și prin imprudență. În cazul vinovăției intenționate, făptuitorul conştientizează că încalcă regulile de zbor, și dorește sau admite o asemenea încălcare. În cazul vinovăției intenționate, motivul și scopul încălcării regulilor de zbor la calificarea faptei în baza art. 262 din CP al RM nu influențează, dar urmează a fi luate în considerație la individualizarea pedepsei.

Subiectul infracțiunii îl constituie un subiect special: persoana fizică (cetățean al Republicii Moldova, apatrid, cetățean străin) responsabilă, care la momentul comiterii faptei a atins vârsta de 16 ani.

Din categoria dată fac parte persoanele care nemijlocit conduc nava aeriană sau alți membri ai echipajului. De asemenea, drept subiect al infracțiunii respective apar persoanele responsabile pentru asigurarea respectării regulilor de zbor, de exemplu, dispecerii aeronautici.

Membrii echipajului, care au încălcat regulile de zbor sub imperiul constrângerii fizice sau psihice, în asemenea cazuri, se află sub incidența art. 39 din CP al RM ("Constrângerea fizică sau psihică") sau, dacă și-au menținut posibilitatea de a-și dirija acțiunile, sub incidența art. 38 din CP al RM ("Starea de extremă necesitate"), și urmează a fi liberați de la răspundere penală.

§2. Încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a transportului feroviar, naval sau aerian

Legea penală (art. 263 din CP al RM) incriminează încălcarea de către un lucrător al transportului feroviar, naval sau aerian a regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a transportului, încălcare ce a cauzat din imprudență o vătămare gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății ori daune materiale în proporții mari.

Infracțiunea dată prezintă un pericol social sporit, deoarece deraierea trenurilor, ciocnirea navelor fluviale, căderea avioanelor, în majoritatea cazurilor, provoacă daune irecuperabile – pierderea de vieți omenești, daune materiale în proporții mari.

În art. 263 din CP al RM, în esență, sunt cuprinse trei infracțiuni, legate între ele după tipul mijlocului de transport și, ca urmare, după semnele laturii obiective, deoarece securitatea circulației și exploatării transportului feroviar,

naval sau aerian este reglementată de diferite acte normative, în care se ține cont de specificul tipului respectiv de transport.

Obiectul juridic principal al acestei infracțiuni reprezintă relațiile cu privire la securitatea circulației și exploatării tipului concret de transport.

În calitate de ***obiect juridic secundar*** sunt relațiile sociale cu privire la sănătatea sau viața persoanei, ori integritatea bunurilor.

Latura obiectivă a infracțiunii se caracterizează prin prezența concomitentă a următoarelor trei semne:

a) încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a transportului feroviar, naval sau aerian;
b) survenirea urmărilor prejudiciabile indicate în dispoziția normei;
c) legătura de cauzalitate între faptă și urmările survenite.

Dispoziția art. 263 din CP al RM face trimitere la acte normative nepenale ce reglementează securitatea circulației și exploatării tipului respectiv de transport. Pentru tragerea la răspundere penală a persoanelor în baza normei respective, este necesar de indicat în mod obligatoriu prevederile cărui articol, alineat, punct sau literă din actul normativ au fost încălcate de făptuitor.

Încălcarea regulilor de securitate a circulației presupune neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către făptuitori a unei anumite reguli ce reglementează securitatea circulației tipului respectiv de transport (feroviar, naval, aerian), precum și comiterea unor acțiuni expres interzise de aceste reguli. De exemplu, trecerea la semnalul de interzicere al semaforului, nerespectarea distanței stabilite între navele fluviale în timpul circulației lor, răspunsul greșit al dispecerului referitor la existența unei piste de decolare libere.

Încălcarea regulilor de securitate a exploatării transportului respectiv presupune încălcarea regulilor tehnice cu privire la deservirea tipului de transport. De exemplu, neluarea de măsuri pentru asigurarea securității pasagerilor în timpul ambarcării sau debarcării, amplasarea incorectă a încărcăturilor.

Încălcarea altor reguli de exploatare tehnică a transporturilor, ce nu țin de funcționarea lui, nu poate constitui componența infracțiunii prevăzute de art. 263 din CP al RM.

Pentru tragerea la răspunderea penală, nu este necesar să fie încălcate concomitent regulile de securitate a circulației și regulile de exploatare a transportului respectiv. Este suficientă doar constatarea unei singure încălcări.

Infracțiunea dată este materială, ceea ce presupune survenirea reală a urmărilor prejudiciabile: vătămarea gravă sau medie (alin. (1) al art. 263 din CP al RM) ori decesul unei persoane sau alte urmări grave (alin. (2) al art. 263 din CP al RM).

“Alte urmări grave” în sensul art. 263 din CP al RM pot, fi considerate: decesul a două sau mai multor persoane, cauzarea de daune materiale în proporții mari sau deosebit de mari, încălcarea esențială a orarului de lucru al transportului feroviar, naval sau aerian.

Urmările prejudiciabile enumerate trebuie să se afle în legătură cauzală cu încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a transportului feroviar, naval sau aerian.

În cazurile când urmările prejudiciabile au survenit ca rezultat al încălcării regulilor respective de câteva persoane, este necesar de a stabili gradul participării fiecărei persoane la cauzarea daunelor, precum și condițiile de ordin tehnic, prezența cărora, dacă nu exclud vinovăția persoanei, urmează a fi considerată ca o circumstanță ce atenuează pedeapsa penală.

În cazurile când încălcarea regulilor respective a fost comisă prin inacțiune, la stabilirea legăturii cauzale este necesar de a ține cont de faptul dacă inacțiunea persoanei a fost o condiție necesară pentru survenirea urmărilor, precum și dacă persoana a avut posibilitatea reală să îndeplinească cerințele regulilor existente în modul corespunzător.

În dispoziția art. 263 din CP al RM este indicat mijlocul comiterii infracțiunii: transportul feroviar, naval, aerian.

Prin transport feroviar se înțelege materialul rulant, care constă din mijloacele de circulație ale căilor ferate: locomotivele (diesel, electrice, cu aburi), vagoanele, drezinele etc.; transportul din interiorul secției unei întreprinderi sau din interiorul unei mine, care asigură necesitățile de producție doar ale întreprinderii respective și nu are acces la rețeaua comună a căilor ferate, nu se referă la noțiunea de “transport feroviar”. Accidentele comise în timpul funcționării acestuia urmează a fi calificate în funcție de caz drept infracțiune contra persoanei sau conform art. 183 din CP al RM.

În ce privește transportul naval, acesta poate fi fluvial sau maritim. Transportul naval este format din vase pentru pasageri, comerciale, de cercetări științifice, șlepuri și șalupe fluviale, plute pescărești etc.

Prin transport aerian se au în vedere avioanele, elicopterele, planoarele, aerostatele etc. Nu se consideră transport aerian sondele aeriene.

Din punctul de vedere al ***laturii subiective***, infracțiunea se comite din imprudență, fapt ce este expres indicat în dispoziția art. 263 din CP al RM.

Subiectul infracțiunii este unul special: lucrător al transportului feroviar, naval, aerian.

Subiecți ai infracțiunii se consideră nu numai persoanele care nemijlocit conduc transportul (mașiniștii,căpitanii, aviatorii), dar și persoanele care activează în cadrul serviciilor circulației sau exploatării transportului respectiv

(dispeceri, conducătorii tereştri ai zborului etc.). Este necesar ca între subiect şi întreprinderea respectivă să fie încheiat un contract individual de muncă.

§3. Încălcarea regulilor de securitate a circulaţiei sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport

Gradul prejudiciabil al infracţiunii prevăzute la art. 264 din CP al RM este determinat de faptul că persoana care conduce mijlocul de transport, acesta prin conţinutul său constituind un izvor de pericol sporit, nu respectă prevederile regulilor de securitate a circulaţiei sau de exploatare a mijloacelor de transport şi, ca rezultat, cauzează prejudicii sănătăţii, vieţii, patrimoniului altor persoane.

Obiectul juridic principal al acestei infracţiuni îl constituie relaţiile sociale cu privire la securitatea funcţionării mijloacelor de transport indicate în lege. În calitate de ***obiect juridic secundar*** al acestei infracţiuni apar relaţiile sociale cu privire la viaţa sau sănătatea persoanei ori integritatea bunurilor. Încălcarea regulilor de securitate a circulaţiei rutiere sau de exploatare a mijloacelor de transport, în urma căreia au fost cauzate prejudicii materiale esenţiale sau mici (până la 500 unităţi convenţionale) sau vătămări corporale uşoare, urmează a fi calificată drept contravenţie administrativă.

Drept ***obiect material***, sau după caz, mijloc de comitere a infracţiunii urmează a fi considerat mijlocul de transport. Potrivit art. 132 din CP al RM, "prin mijloace de transport se înţeleg toate tipurile de automobile, tractoare şi alte tipuri de maşini autopropulsate, tramvaiele, troleibuzele, precum şi motocicletele şi alte mijloace de transport mecanice". Prin "alte maşini autopropulsate" se are în vedere transportul care circulă în mod ocazional pe drumurile publice, fiind destinat executării unor lucrări de construcţie, agricole, silvice sau altor activităţi (macarale, excavatoare, combine de recoltare etc.). Prin "alte mijloace de transport mecanice" înţelegem orice mecanism pus în mişcare cu ajutorul unui motor cu volumul de lucru nu mai mic de 50 cm^3, care este subiect al regulilor de securitate a circulaţiei rutiere sau de exploatare a mijloacelor de transport.

În unele cazuri, pentru determinarea parametrilor tehnici ai mijloacelor de transport, urmează a fi efectuată expertiza tehnică.

Nu poate fi calificată în baza art. 264 din CP al RM încălcarea regulilor de conducere sau de exploatare a maşinilor de luptă, speciale sau de transport, care se află la balanţa Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

sau Ministerului Apărării al Republicii Moldova. Asemenea fapte urmează a fi calificate în baza art. 382 din CP al RM drept infracțiuni militare.

Latura obiectivă a acestei infracțiuni constă din:

1. încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport;
2. survenirea unor asemenea urmări prejudiciabile cum ar fi: cauzarea de daune materiale în proporții mari, cauzarea unei vătămări medii sau grave a integrității corporale sau a sănătății, decesul unei sau mai multor persoane;
3. legătura de cauzalitate între încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport și urmările prejudiciabile survenite.

Dispoziția art. 264 din CP al RM face trimitere la acte normative nepenale, în primul rând, la Regulamentul circulației rutiere, care prevede atât regulile de securitate a circulației rutiere, cât și unele reguli de exploatare a mijloacelor de transport.

Regulile de securitate a circulației sunt stabilite în scopul asigurării securității conducerii mijlocului de transport în procesul deplasării lui, adică din momentul începerii mișcării și până la stoparea deplină a acestei mișcări. Drept încălcare a regulilor de securitate a circulație sunt considerate, de exemplu, depășirea vitezei, încălcarea regulilor de depășire a altor mijloace de transport, trecerea la culoarea roșie a semaforului etc.

Regulile de exploatare a mijloacelor de transport constituie o totalitate de măsuri care asigură starea tehnică corespunzătoare a mijlocului de transport, precum și respectarea regulilor stabilite de exploatare a lui (de exemplu, transportarea oamenilor cu un mijloc de transport care nu este predestinat pentru aceasta.

Ținând cont de faptul că dispoziția art. 264 din CP al RM face trimitere la anumite norme nepenale, atât în concluzia de învinuire, cât și în sentința judecătorească, este necesar de indicat prevederile cărui articol sau punct concret din actul normativ au fost încălcate de făptuitor.

Încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijlocului de transport poate fi comisă atât prin acțiune, cât și prin inacțiune. În doctrina dreptului penal se menționează că, de obicei, aceste infracțiuni se comit prin inacțiuni, în cazul când persoana care conduce mijlocul de transport nu respectă anumite reguli, pe care era obligată să le respecte.

Al doilea semn obligatoriu al laturii obiective a infracțiunii prevăzute de art. 264 din CP al RM îl constituie urmările prejudiciabile indicate în lege: cau-

zarea de daune în proporții mari, vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății (alin. (1) și (2)), vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, ori decesul unei persoane (alin. (3) și (4)), decesul a două sau mai multor persoane (alin. (5) și (6)). Deci, infracțiunea analizată este una materială.

Al treilea semn obligatoriu al laturii obiective a infracțiunii examinate este legătura de cauzalitate între fapta de încălcare a regulilor de securitate a circulației rutiere sau de exploatare a mijloacelor de transport și urmările prejudiciabile sus-menționate.

Legiuitorul nu a inclus drept semn al laturii obiective locul comiterii faptei, la categoria semnelor obligatorii ale acestei infracțiuni. Prin urmare, pentru răspunderea penală în baza art. 264 din CP al RM nu importă locul unde a fost comisă infracțiunea (automagistrală, stradă, teritoriu al întreprinderii, curte, câmp sau alte locuri unde este posibilă circulația mijloacelor de transport).

Alin. (2), (4), (6) ale art. 264 din CP al RM stabilesc răspunderea și pedeapsa penală pentru comiterea infracțiunii respective în stare de ebrietate.

În cazurile în care accidentul rutier a fost comis în stare de ebrietate, constatarea stării de ebrietate a conducătorului mijlocului de transport se efectuează în baza examinării medicale, în conformitate cu ordinul Ministerului Sănătății al Republicii Moldova nr. 359 din 30.12.2002 "Referitor la expertiza medicală pentru stabilirea stării de ebrietate" și "controlul treziei", anexa nr. 1 la acest ordin – Instrucțiunea "Cu privire la ordinea efectuării expertizei medicale pentru stabilirea stării de ebrietate", anexa nr. 2 – Instrucțiunea "Cu privire la efectuarea expertizei medicale pentru stabilirea stării de ebrietate (principii generale)".

Concluziile expertizei medicale a stării de ebrietate sunt valabile numai în cazul când expertiza medicală a fost efectuată în corespundere cu cerințele și indicațiile metodice aprobate de Ministerul Sănătății al Republicii Moldova.

Prin stare de ebrietate se înțelege o stare survenită atât în urma consumului de alcool, cât și din cauza folosirii drogurilor, substanțelor toxice și altor substanțe ce provoacă turmentarea, o stare psihofuncțională neobișnuită.

Latura subiectivă a acestei infracțiuni se caracterizează prin vinovăție imprudentă atât în modalitatea sa de neglijență, cât și de încredere exagerată. În cazul neglijenței, persoana nu prevede survenirea urmărilor prejudiciabile ale faptei sale, deși putea și trebuia să le prevadă. În cazul încrederii exagerate, făptuitorul prevede posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile, dar, în mod ușuratic, consideră că ele vor fi evitate.

Subiect al acestei infracțiuni este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii faptei a atins vârsta de 16 ani și conduce un mijloc de transport, din cele indicate în art. 132 din CP al RM.

La calificarea faptei în baza art. 264 din CP al RM, nu importă dacă făptuitorul dispune de permis de conducere a mijlocului de transport sau nu; a comis încălcarea în timpul îndeplinirii obligaţiunilor de serviciu sau în afara orelor de lucru; este proprietar al mijlocului de transport sau nu.

În caz de încălcare a regulilor circulaţiei rutiere şi/sau de exploatare a mijloacelor de transport în timpul instruirii cursanţilor, răspunderea o poartă instructorul auto, dacă el nu a întreprins la timp măsuri pentru a preveni urmările prejudiciabile menţionate în art. 264 din CP al RM, dar nu persoana ce efectuează pregătirea practică.

§4. Părăsirea locului accidentului rutier

Potrivit art. 266 din CP al RM, se stabileşte răspunderea penală a persoanelor care conduceau mijloacele de transport şi au încălcat regulile de securitate a circulaţiei sau de exploatare a mijlocului de transport, cauzând astfel o vătămare gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii ori decesul unei sau mai multor persoane.

Din componenţa de lăsare în primejdie legiuitorul a defalcat o componenţă separată de infracţiune (art. 266 din CP al RM) limitând cercul de subiecţi ai acestei infracţiuni doar la persoanele care conduc mijlocul de transport şi sunt vinovate de încălcarea regulilor de securitate a circulaţiei sau de exploatare a mijlocului de transport.

În literatura de specialitate nu există o părere unică referitor la obiectul juridic special al acestei infracţiuni. Unii autori consideră că acesta îl formează relaţiile sociale cu privire la securitatea publică[4], alţi autori susţin opinia precum că obiectul juridic special al infracţiunii date îl formează relaţiile sociale cu privire la securitatea circulaţiei sau exploatarea mijloacelor de transport[5].

Art. 266 din CP al RM este plasat în Capitolul “Infracţiuni în domeniul transporturilor” din considerentele că, în primul rând, el se aplică numai în concurs cu art. 264 din CP al RM, şi prin esenţa sa constituie de fapt o circumstanţă agravantă a acestei infracţiuni; în al doilea rând, în cazul părăsirii locului accidentului rutier de către făptuitor, se încalcă prevederile Regulamentului circulaţiei rutiere; în rândul al treilea, incriminează comportamentul ulterior al făptuitorului, după producerea accidentului rutier.

---

4 Комментарий к УК РФ, Москва, 1996, с. 480.

5 *Уголовное право. Особенная часть*, Москва, 1998, с. 527.

Prin urmare, ***obiectul juridic special*** al infracțiunii date îl formează relațiile sociale cu privire la securitatea circulației sau exploatarea mijloacelor de transport.

Totodată, această infracțiune atentează la relațiile sociale cu privire la viața sau sănătatea altor persoane.

Așadar, infracțiunea prevăzută de art. 266 din CP al RM este o infracțiune complexă, care atentează concomitent la două obiecte protejate de legea penală.

§5. Încălcarea regulilor privind menținerea ordinii și securitatea circulației

O condiție necesară a securității funcționării transportului constă în respectarea regulilor privind menținerea ordinii și securității circulației nu numai de către conducătorii mijloacelor de transport, dar și de către ceilalți participanți la trafic. Participanții la traficul rutier sunt toate persoanele care se află în sfera acțiunii sistemului "transport–drum–om".

Din aceste considerente, legiuitorul a incriminat drept infracțiuni în domeniul transporturilor și încălcările regulilor de circulație rutieră comise de către pietoni, pasageri, bicicliști, alți participanți la traficul rutier, dacă aceste încălcări au provocat urmările indicate în art. 264 din CP al RM.

Obiectul juridic principal al infracțiunii prevăzute la art. 269 din CP al RM îl formează relațiile sociale cu privire la ordinea și securitatea circulației. ***Obiectul juridic secundar*** al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la viața sau sănătatea altor persoane, integritatea bunurilor.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute de art. 269 din CP al RM constă în încălcarea regulilor privind menținerea ordinii și securității circulației, dacă aceasta a provocat urmările indicate în art. 264 din CP al RM.

Dispoziția articolului dat face trimitere la anumite norme nepenale. Regulile privind menținerea ordinii și securității circulației sunt reglementate de actele normative specifice pentru diferite tipuri de transport (feroviar, naval, aerian, rutier).

Atât în concluzia de învinuire, cât și în sentință, este necesar să se indice prevederile cărui articol sau punct din actul normativ concret au fost încălcate de către făptuitor.

Infracțiunea de la art. 269 din CP al RM este o infracțiune materială, deoarece se consideră consumată din momentul survenirii unor asemenea urmări prejudiciabile cum ar fi: daune materiale în proporții mari; vătămări grave sau medii ale integrității corporale sau sănătății, decesul unei sau mai multor persoane.

Urmările prejudiciabile sus-indicate trebuie să se afle în legătură de cauzalitate cu încălcarea regulilor privind menţinerea ordinii şi securităţii circulaţiei.

Semnele secundare ale laturii obiective (locul, timpul, circumstanţele etc. ale comiterii faptei) la calificare nu importă, dar urmează a fi luate în consideraţie la aplicarea pedepsei.

Latura subiectivă a infracţiunii date se caracterizează prin vinovăţie imprudentă.

Făptuitorul prevedea posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile, dar, în mod uşuratic, spera că ele vor fi evitate sau nu le-a prevăzut, deşi putea şi trebuia să le prevadă.

Subiecţi ai acestei infracţiuni, precum este indicat în dispoziţia art. 269 din CP al RM, sunt pasagerii, pietonii sau alţi participanţi la trafic, care sunt responsabili şi la momentul comiterii faptei au atins vârsta de 16 ani.

"Alţi participanţi la trafic" se consideră biciclştii, căruţaşii, persoanele care mână vitele, persoanele care conduc motoretele.

§6. Oprirea samavolnică, fără necesitate, a trenului

Obiectul juridic principal al infracţiunii date îl constituie relaţiile sociale cu privire la securitatea circulaţiei şi exploatării transportului feroviar.

În calitate de ***obiect juridic secundar*** al infracţiunii prevăzute la art. 270 din CP al RM apar relaţiile cu privire la viaţa şi sănătatea persoanei, integritatea bunurilor.

Latura obiectivă a infracţiunii se realizează prin oprirea samavolnică, fără necesitate, a trenului, prin decuplarea conductei generale a frânei sau printr-un alt mijloc, dacă aceasta a provocat accidente cu oameni, deraierea sau deteriorarea materialului rulant sau alte urmări grave.

Oprirea samavolnică presupune oprirea trenului fără permisiunea însoţitorului de vagon, maşinistului sau a altor lucrători ai transportului feroviar.

Oprirea fără necesitate presupune că, în momentul opririi trenului, n-au existat motive întemeiate care să justifice astfel de acţiuni cum ar fi necesitatea de a preveni o deraiere sau avarie a trenului, ori lichidarea unui incendiu în tren, ori reţinerea unui infractor periculos, ori spitalizarea unei persoane grav bolnave etc.

Prin decuplarea conductei generale a frânei se înţelege dezlegarea elementelor sistemului tehnic al conductei generale a frânei, care leagă locomotiva cu toate vagoanele trenului.

Alt mijloc de oprire samavolnică, fără necesitate, a trenului poate fi robinetul de oprire sau actele de semnalizare falsă, făcute cu felinare, fanioane,

palete, indicatoare colorate sau luminare, sonerii etc. Semnalizările se socot mincinoase dacă ele exprimă o altă indicație decât aceea care se impunea în situația respectivă.

Prin accidente cu oameni urmează de înțeles cauzarea vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății unei persoane sau a vătămării corporale medii mai multor persoane, sau decesul unei persoane.

Prin deraiere se înțelege răsturnarea locomotivei, vagoanelor de pe calea ferată, în urma căreia s-au produs accidente periculoase pentru viața oamenilor, au fost cauzate daune materiale de proporții mari.

Prin deteriorarea materialului rulant se înțelege degradarea locomotivei și vagoanelor care nu pot fi utilizate potrivit destinației lor fără o reparație capitală.

Prin alte urmări grave se au în vedere decesul a două sau mai multor persoane, încălcarea traficului feroviar, staționarea îndelungată neproductivă a vagoanelor, cauzarea unor daune materiale în proporții deosebit de mari etc.

Urmările prejudiciabile enumerate trebuie să fie în legătură cauzală cu oprirea samavolnică, fără necesitate, a trenului.

Latura subiectivă se caracterizează prin vinovăție imprudentă față de urmările survenite.

Subiect al infracțiunii este orice persoană fizică responsabilă, care a atins vârsta de 14 ani la momentul comiterii faptei.

Secțiunea a III-a. ALTE INFRACȚIUNI ÎN DOMENIUL TRANSPORTURILOR

§1. Punerea în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite

Art. 265 din CP al RM stabilește răspunderea penală pentru punerea în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite sau altă încălcare gravă a regulilor de exploatare a acestora, ce asigură securitatea circulației, săvârșită de către o persoană responsabilă pentru starea tehnică sau pentru exploatarea mijloacelor de transport, precum și încălcarea de către o persoană cu funcție de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală a regimului de lucru al șoferilor sau mecanizatorilor, dacă acestea au provocat urmările prevăzute de art. 264 din CP al RM.

Pericolul social al acestei infracțiuni se manifestă prin faptul că se atentează la securitatea circulației de transport, chiar și în cazurile când persoana care nemijlocit conduce mijlocul de transport nu încalcă prevederile regulilor de securitate a circulației rutiere.

Obiectul juridic principal al acestei infracțiuni îl formează relațiile sociale cu privire la securitatea funcționării transportului.

Drept ***obiect juridic secundar*** al infracțiunii apar relațiile sociale cu privire la viața sau sănătatea persoanei, ori integritatea bunurilor.

Latura obiectivă a infracțiuni de punere în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite se exteriorizează prin următoarele forme:

a) punerea în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite sau o altă încălcare gravă a regulilor de exploatare a acestora, ce asigură securitatea circulației;
b) încălcarea regimului de lucru al șoferilor sau mecanizatorilor.

Prin "punerea în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite" se înțelege ordinul sau permisiunea pentru plecare la rută a mijlocului de transport cu defecte tehnice vădite, care nu permit exploatarea tehnică a mijloacelor de transport și care pot conduce la urmări periculoase (defecte ale sistemelor de transmisie, direcție, frânare, rulare, lumini și semnalizare, uzare a protectoarelor anvelopelor etc.). Punerea în exploatare poate fi comisă și prin perfectarea actelor necesare pentru plecarea mijlocului de transport la rută.

Punerea în exploatare poate fi comisă atât prin acțiuni, cât și prin inacțiuni.

Prin "altă încălcare gravă a regulilor de exploatare a mijloacelor de transport" urmează de înțeles accesul la conducerea mijlocului de transport al persoanelor care nu au permis de conducere sau posedă permis de conducere necorespunzător categoriei din care face parte autovehiculul respectiv, accesul la conducerea mijlocului de transport al persoanelor în stare de ebrietate, persoanelor bolnave, neîndeplinirea altor cerințe înaintate prin actele normative respective față de persoanele responsabile pentru starea tehnică și exploatarea mijloacelor de transport.

Prin "încălcarea regimului de lucru al șoferilor și mecanizatorilor" se înțelege ordinul sau permisiunea dată unui șofer ori mecanizator de a lucra în două schimburi, de a pleca la rută cu mijloace de transport defectate, în stare de ebrietate, fără persoane de schimb, când aceasta este obligatoriu.

Un semn obligatoriu al laturii obiective constă în survenirea urmărilor prejudiciabile, indicate în art. 264 din CP al RM: vătămarea medie a integrității corporale sau sănătății, daune în proporții mari, vătămarea gravă a integrității corporale sau sănătății, decesul unei sau a două ori mai multor persoane. Absența unor asemenea urmări exclude posibilitatea tragerii la răspundere pe-

nală, iar persoana vinovată de comiterea faptelor indicate în dispoziția art. 265 din CP al RM poate fi trasă la răspundere administrativă, disciplinară sau civilă. Infracțiunea dată este materială și se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile menționate.

Alt semn obligatoriu al laturii obiective a infracțiunii date este prezența legăturii de cauzalitate între fapta prejudiciabilă și urmările care au survenit.

Legătura de cauzalitate, în asemenea cazuri, poartă un caracter intermediar, deoarece urmările prejudiciabile sunt cauzate nu nemijlocit de către subiectul acestei infracțiuni, dar de către persoanele cărora el le-a încredințat conducerea mijlocului de transport.

Totodată, survenirea urmărilor prejuiciabile în rezultatul acțiunilor șoferului nu exclude vinovăția subiectului infracțiunii prevăzute de art. 265 din CP al RM, deoarece, inițial, anume el a încălcat prevederile respective, consacrate în actele normative corespunzătoare, ce se referă la securitatea funcționării transportului. Persoana care a condus mijlocul de transport nu poate fi trasă la răspundere penală, dacă nu a încălcat regulile privind securitatea circulației și exploatarea mijlocului de transport.

Este necesar de menționat că, în sensul art. 265 din CP al RM, se au în vedere doar mijloacele de transport rutier, care sunt indicate în art. 132, 264 din CP al RM. Punerea în exploatare a mijloacelor de transport feroviar, naval sau aerian având defecte tehnice urmează a fi calificată în baza art. 267 CP al RM.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin imprudență, atât în modalitatea de neglijență, cât și de încredere exagerată.

În cazul neglijenței, persoana care pune în exploatare mijlocul de transport nu prevede survenirea urmărilor prejudiciabile, dar putea și trebuia să le prevadă. În cazul încrederii exagerate, făptuitorul prevede posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile, dar, în mod ușuratic, crede că ele vor fi evitate.

În calitate de ***subiect*** al punerii în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite sau comiterea altor încălcări de exploatare a acestora poate fi doar o persoană responsabilă pentru starea tehnică sau exploatarea mijloacelor de transport din întreprinderile cu orice formă de proprietate, indiferent de forma organizatorico-juridică, care are obligațiunea specială de a asigura controlul privind starea tehnică a mijloacelor de transport, precum și posesorii mijloacelor de transport privat, care, știind că mijlocul de transport este vădit defectat, i-au permis altei persoane să-l exploateze.

Subiect al încălcărilor regimului de lucru al șoferilor sau al mecanizatorilor poate fi doar o persoană cu funcție de răspundere sau o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, noțiuni definite în art. 123, 124 din CP al RM.

§2. Repararea necalitativă a căilor de comunicaţie, a mijloacelor de transport feroviar, naval sau aerian ori punerea lor în exploatare cu defecte tehnice

Obiectul juridic principal al infracţiunii prevăzute la art. 267 din CP al RM îl constituie relaţiile sociale cu privire la siguranţa funcţionării transportului.

Obiectul juridic secundar îl formează relaţiile sociale cu privire la viaţa sau sănătatea persoanei, integritatea bunurilor.

Latura obiectivă a acestei infracţiuni se caracterizează prin: repararea necalitativă a căilor de comunicaţie, a instalaţiilor de pe ele, a materialului rulant, a mijloacelor de telecomunicaţie sau de semnalizare ori a mijloacelor de transport feroviar, naval, aerian ori a altor mijloace de transport, precum şi punerea lor în exploatare cu defecte tehnice, sau încălcarea gravă a regulilor de exploatare a acestora, dacă au provocat urmările indicate la art. 263 din CP al RM.

La repararea necalitativă a căilor de comunicaţie etc., starea tehnică a lor nu corespunde cerinţelor tehnice care asigură securitatea funcţionării transportului şi elementelor sistemului tehnic de exploatare. Repararea se efectuează conform normelor şi regulilor tehnice concrete, de aceea chestiunea despre răspundere conform art. 267 din CP al RM poate fi soluţionată doar în cazul stabilirii încălcării acestor norme şi reguli tehnice. Luând în consideraţie diversitatea şi specificul lor în fiecare caz concret, se efectuează expertiza tehnică.

Repararea necalitativă reprezintă efectuarea lucrărilor de repunere în funcţiune a mijloacelor şi utilajului de transport cu abaterea de la normele şi regulile tehnice stabilite.

Atât repararea necalitativă, cât şi punerea în exploatare a transportului cu defecte tehnice sunt posibile prin acţiune şi inacţiune. Semnul obligatoriu al componenţei infracţiunii de acest gen este survenirea anumitor urmări prejudiciabile: vătămarea gravă sau medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii, cauzarea prejudiciului material în proporţii mari, survenirea morţii uneia sau mai multor persoane. În cazul lipsei urmărilor prevăzute de art. 263 din CP al RM, reparaţia necalitativă a mijloacelor de transport, precum şi darea în exploatare a transportului cu defecte tehnice atrag după sine răspunderea disciplinară, administrativă sau civilă. Un semn obligatoriu al componentei infracţiunii de acest gen reprezintă legătura cauzală între reparaţia necalitativă a mijloacelor de transport, precum şi darea în exploatare a transportului cu defecte tehnice, şi urmările cauzale. Legătura cauzală poartă, în acest caz, un caracter mediat, deoarece urmările prejudiciabile sunt pricinuite nu de subiectul infracţiunii, ci de persoanele cărora subiectul infracţiunii le-a încredinţat

cu bună-știință transportul cu defecte tehnice sau după o reparație necalitativă. Survenirea urmărilor ca rezultat al acțiunilor sau inacțiunilor altor persoane (de exemplu: conducătorul mijlocului de transport) nu exclude vinovăția subiectului infracțiunii prevăzute de art. 263 din CP al RM, deoarece, inițial, el a încălcat anumite cerințe prevăzute de actele normative adoptate în scopul preîntâmpinării urmărilor de acest gen. Persoana care conducea mijlocul de transport nu este trasă la răspundere, în cazul dacă ea nu a încălcat regulile ce asigură securitatea funcționării transportului.

Infracțiunea dată este una materială se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prevăzute de art. 263 din CP al RM.

Sub aspectul ***laturii subiective***, infracțiunea de acest gen se caracterizează ca infracțiune săvârșită din imprudență, exprimată atât în formă de încredere exagerată, cât și în formă de neglijență.

Subiect al infracțiunii este persoana responsabilă pentru starea tehnică sau pentru exploatarea căilor de comunicație, mijloacelor de transport feroviar, naval sau aerian.

§3. Deteriorarea sau distrugerea intenționată a căilor de comunicație și a mijloacelor de transport

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 268 din CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea circulației și exploatării mijloacelor de transport.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin deteriorarea sau distrugerea intenționată a căilor de comunicație, a instalațiilor de pe ele, a materialului rulant, a mijloacelor de telecomunicații sau de semnalizare ori a altor utilaje pentru transporturi, precum și a mijloacelor de transport, dacă aceasta a provocat urmările indicate la art. 263 sau 264 din CP al RM.

Prin mijloace de transport înțelegem mijloacele de transport feroviar, naval sau aerian, a căror noțiune a fost definită cu ocazia analizei infracțiunii prevăzute la art. 263 din CP al RM, precum și mijloacele de transport rutier, a căror noțiune este dată în explicațiile privind infracțiunea specificată la art. 264 din CP al RM.

Noțiunea căilor de comunicație, a instalațiilor de pe ele, a materialului rulant, a mijloacelor de telecomunicații sau de semnalizare ori a altor utilaje pentru transporturi este aceeași ca și în cazul infracțiunii prevăzute la art. 267 din CP al RM.

Distrugerea obiectelor menționate înseamnă nimicirea lor, suprimarea completă a stării lor anterioare, desființarea calității lor de bun de un anumit fel, încât ele nu mai corespund și nu ar mai putea corespunde vreodată destinației. Deteriorarea înseamnă degradarea, stricarea bunului, pierderea parțială a stării sale anterioare, punerea bunului în situația de a nu mai corespunde într-un anumit moment, în întregime, destinației.

Infracțiunea este una materială. Urmările prejudiciabile survenite se află în legătură de cauzalitate cu distrugerea sau deteriorarea obiectelor prevăzute la art. 268 din CP al RM.

Latura subiectivă se caracterizează prin următoarele: intenție față de deteriorarea sau distrugerea căilor de comunicație; imprudență față de urmările prejudiciabile indicate în art. 263 sau 264 din CP al RM.

Distrugerea sau deteriorarea căilor de comunicație, a instalațiilor de pe ele, săvârșită în scopul slăbirii bazei economice și capacității de apărare a țării, constituie diversiune (art. 343 din CP al RM). Dacă aceste acțiuni sunt săvârșite în scopul de a intimida populația sau de a impune autorităților publice sau persoanelor fizice anumite decizii, cele săvârșite pot fi calificate în baza art. 278 din CP al RM ca terorism.

Subiect al infracțiunii este orice persoană fizică responsabilă, care la momentul comiterii faptei a atins vârsta de 14 ani.

§4. Blocarea intenționată a arterelor de transport

Obiectul juridic principal al infracțiunii prevăzute de art. 271 din CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea circulației mijloacelor de transport.

În calitate de ***obiect juridic secundar*** apar relațiile sociale cu privire la viața și sănătatea persoanei, proprietatea ei.

Latura obiectivă se realizează prin blocarea intenționată a arterelor de transport prin crearea de obstacole, prin stabilirea de posturi sau prin alte mijloace, dacă aceasta a provocat accidente cu oameni sau alte urmări grave.

Din dispoziția art. 271 din CP al RM rezultă că intenția făptuitorului constă în blocarea arterelor de transport, pe când accidentele cu oameni sau alte urmări grave nu țin de intenția făptuitorului, ci apar din cauza imprudenței lui. Prin urmare, ***latura subiectivă*** se caracterizează prin următoarele: intenția se manifestă față de blocarea arterelor de transport, iar imprudența – față de accidentele cu oameni sau alte urmări grave.

Blocarea arterelor de transport ca acțiune și ca urmare prejudiciabilă presupune crearea obstacolelor pentru traficul mijloacelor de transport feroviar, naval, aerian sau auto, care a produs dereglarea circulației lor.

Prin crearea de obstacole se înțelege constituirea, ridicarea unei bariere din diferite materiale pe calea ferată, pe drumurile publice, pe pistele de decolare-aterizare etc.

Prin stabilirea de posturi înțelegem blocarea arterelor de transport de către un grup de persoane.

Prin alte mijloace de blocare a arterelor de transport se are în vedere blocarea lor cu diferite unități de transport, prin atragerea minorilor la crearea posturilor pe arterele de transport etc.

Sistarea traficului transportului aerian, feroviar, naval sau auto poate fi pedepsită penal, dacă aceasta a cauzat din imprudență accidente cu oameni sau alte urmări grave.

Noțiunea accidentelor cu oameni sau a altor urmări grave este identică cu noțiunea expusă în cadrul examinării art. 270 din CP al RM.

Subiect al infracțiunii este orice persoană fizică responsabilă, care a atins vârsta de 14 ani.

§5. Constrângerea lucrătorului din transportul feroviar, naval, aerian sau auto de a nu-și îndeplini obligațiile de serviciu

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 272 dn CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea circulației și exploatării mijloacelor de transport.

Relațiile sociale cu privire la viața și sănătatea persoanei nu pot fi considerate drept obiect juridic secundar al infracțiunii date, deoarece în cazul aplicării violenței asupra lucrătorului din transporturi, acțiunile făptuitorului urmează a fi calificate prin concurs de infracțiuni.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin constrângerea lucrătorului din transportul feroviar, naval, aerian sau auto de a nu-și îndeplini obligațiunile de serviciu prin una din următoarele amenințări: a) cu moartea; b) cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; c) cu distrugerea averii lui sau a rudelor lui apropiate, dacă a existat pericolul realizării unor astfel de amenințări.

Prin constrângere se are în vedere forțarea, obligarea unei persoane să facă un lucru pe care aceasta nu l-ar executa în mod benevol.

Noțiunile de *moarte a unei persoane, vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății* le găsim definite cu ocazia analizei faptelor prevăzute la

art. 145 și 151 din CP al RM, iar cea de *distrugere a averii*, la art. 197 din CP al RM.

Prin amenințare se înțelege manifestarea în formă obiectivă (orală, în scris sau prin demonstrarea armei etc.) a intenției de a omorî persoana, de a-i cauza vătămări grave ale integrității corporale sau sănătății sau de a-i distruge averea lucrătorului din transport, dacă el nu-și va sista executarea obligațiunilor de serviciu. Amenințarea trebuie să fie reală, materială, imediată și directă, de natură să alarmeze pe cel amenințat.

Latura subiectivă se caracterizează prin vinovăție intenționată.

Săvârșirea constrângerii în mod repetat, de către două sau mai multe persoane are aceeași explicație ca și agravantele corespunzătoare de la art. 145 din CP al RM.

Subiect al infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care a atins vârsta de 16 ani la momentul comiterii faptei.

§6. Răpirea mijlocului de transport

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 273 din CP al RM îl constituie relațiile sociale a căror existență și desfășurare normală sunt condiționate de activitatea normală a transporturilor.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin acțiunea de răpire a mijlocului de transport. Astfel, se creează o situație de folosire neautorizată a mijloacelor de transport, fapt ce poate duce la provocarea accidentelor, vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății ori decesul persoanei, daune materiale etc. În viziunea noastră, este rațională includerea acestei componențe de infracțiune în Capitolul VI al Părții speciale a Codului Penal "Infracțiuni contra patrimoniului", deoarece răpirea mijlocului de transport nu întotdeauna este soldată cu încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijlocului de transport, dar o asemenea faptă întotdeauna îl privează pe posesor sau proprietar de posibilitatea folosirii, posedării, administrării lui.

Conținutul termenului "mijloc de transport" a fost elucidat în cadrul analizei infracțiunii prevăzute de art. 264 din CP al RM.

Răpirea mijlocului de transport presupune dobândirea ilegală a mijlocului de transport și deplasarea acestuia de la locul lui, folosirea lui în interese personale, pe parcursul unui anumit interval de timp (pentru a se plimba, a transporta niște marfă etc.).

Dacă făptuitorul, pătrunzând în garaj sau salonul automobilului, scoate de pe el sau din el careva piese sau obiecte cu scop de cupiditate, fapta urmează a fi calificată drept sustragere.

Nu sunt întrunite semnele laturii obiective în acțiunile membrului familiei, care, în lipsa acordului proprietarului mijlocului de transport și chiar fără permisul de conducere a mijlocului de transport îl folosește pentru a se plimba. De asemenea, nu este prezentă componența de infracțiune în acțiunile unui șofer, care, samavolnic a folosit automobilul de serviciu în interese personale.

Răpirea mijlocului de transport, în majoritatea cazurilor, se comite datorită folosirii motorului. Răpirea însă poate fi realizată și prin alte acțiuni: cu forța musculară a făptuitorului, cu ajutorul mijlocului de transport în care a fost încărcat etc.

Infracțiunea este una formală și se consideră consumată din momentul începutului deplasării mijlocului de transport. Încercarea nereușită de a porni motorul în scopul răpirii mijlocului de transport urmează a fi calificată drept tentativă de infracțiune. Dacă mijlocul de transport răpit va fi lăsat de făptuitor fără supraveghere și, ulterior, va fi însușit de către alte persoane, făptuitorul va purta răspundere doar pentru răpire. Dacă, în urma deplasării făptuitorului cu mijlocul de transport răpit de el personal, ca rezultat al încălcării regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijlocului de transport, automobilul va fi distrus sau deteriorat, cauzând astfel daune în proporții mari proprietarului, acțiunile făptuitorului urmează a fi calificate în baza art. 273 și art. 264 din CP al RM.

Latura subiectivă a infracțiunii date se caracterizează prin intenție directă. La momentul comiterii faptei, persoana nu urmărește scopul sustragerii, deoarece, în caz contrar, fapta ei urmează a fi calificată drept sustragere.

Subiect al infracțiunii este orice persoană fizică responsabilă, care la momentul comiterii faptei a atins vârsta de 16 ani, în condițiile alin. (1) al art. 273 din CP al RM, sau vârsta de 14 ani, în condițiile alin. (2) și (3) ale art. 273 din CP al RM.

Agravantele infracțiunii respective sunt asemănătoare după conținut cu agravantele infracțiunilor analizate anterior.

§7. Răpirea mijlocului de transport cu tracțiune animală, precum și a animalelor de tracțiune

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 274 din CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la activitatea normală a transporturilor.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin răpirea mijlocului de transport cu tracțiune animală, precum și a animalelor de tracțiune, urmată de distrugerea bunurilor sau de îmbolnăvirea gravă sau pieirea animalelor răpite.

Prin mijloc de transport cu tracţiune animală se înţelege un vehicul pus în mişcare datorită forţei animalelor de tracţiune, folosit de obicei pentru transportarea încărcăturilor sau efectuarea diferitelor lucrări agricole, cum ar fi carele, căruţele, cărucioarele, roabele, săniile etc.

Noţiunea de răpire este aceeaşi ca şi în cazul infracţiunii prevăzute la art. 273 din CP al RM.

Prin distrugere a bunurilor, adică a mijloacelor de transport cu tracţiune animală, se înţelege orice acţiune care are drept rezultat nimicirea lor, după care acestea devin inutilizabile potrivit destinaţiei lor iniţiale.

Prin îmbolnăvirea gravă a animalelor răpite se înţelege vătămarea sănătăţii, care a reclamat îngrijiri veterinare pe o durată îndelungată de timp. Pieirea animalelor răpite presupune decesul lor.

Latura subiectivă se caracterizează prin intenţie faţă de deposedarea proprietarului de mijlocul de transport cu tracţiune animală şi prin imprudenţă faţă de distrugerea de bunuri, de îmbolnăvirea gravă sau pieirea animalelor răpite.

Subiect al infracţiunii este orice persoană fizică responsabilă, care a atins vârsta de 16 ani la momentul comiterii faptei.

§8. Deturnarea sau capturarea unei garnituri de tren, a unei nave aeriene sau navale

Obiectul juridic principal al infracţiunii prevăzute la art. 275 din CP al RM îl constituie relaţiile sociale cu privire la securitatea circulaţiei şi exploatarea transportului.

În calitate de ***obiect juridic secundar*** al infracţiunii apar relaţiile sociale cu privire la viaţa şi sănătatea persoanei, integritatea bunurilor.

Latura obiectivă a infracţiunii se realizează prin săvârşirea a cel puţin uneia dintre următoarele patru acţiuni alternative:

1) capturarea unei garnituri de tren, a unei nave aeriene sau navale în scopul deturnării lor;
2) deturnarea acestora;
3) ocuparea gării, aeroportului, portului sau altei întreprinderi, instituţii, organizaţii de transport;
4) acapararea încărcăturilor.

Toate aceste acţiuni, în sensul prezentului articol, urmează a fi comise fără scop de însuşire.

Conţinutul termenilor de capturare sau deturnare este asemănător cu cel al noţiunilor expuse în cadrul examinării infracţiunii prevăzute la art. 273 din CP al RM.

Ocuparea gării, aeroportului sau a altor instituții de transport trebuie să aibă scopul de a captura sau deturna mijloacele de transport.

Infracțiunea prevăzută de alin. (1) al art. 275 din CP al RM se comite fără violență (nava se află fără echipaj, garnitura de tren - fără mașinist, pasageri sau pază ori se deturnează cu acordul echipajului, personalului de deservire). Nu contează unde se afla nava sau garnitura în momentul deturnării. Nu importă nici faptul cine conduce mijlocul de transport: răpitorii, echipajul sau alte persoane.

Latura subiectivă se caracterizează prin intenție directă. Cele săvârșite nu urmăresc scopul de însușire a mijloacelor de transport.

Agravantele acestei infracțiuni sunt asemănătoare după conținut cu agravantele corespunzătoare de la infracțiunile contra vieții, sănătății sau patrimoniului.

Subiect al infracțiunii este orice persoană fizică responsabilă, care la momentul comiterii faptei a atins vârsta de 14 ani.

§9. Falsificarea elementelor de identificare ale autovehiculelor

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 276 din CP al RM este format din relațiile sociale cu privire la evidența și exploatarea autovehiculelor.

Astfel, în pașaportul tehnic al autovehiculului se indică semnele ce individualizează acest mijloc de transport:

- seria;
- numărul de identificare al șasiului;
- numărul caroseriei;
- numărul motorului auto.

Sunt pasibili de răspundere penală doar făptuitorii care au falsificat aceste elemente ale autovehiculelor.

Prin autovehicul se înțelege orice sistem autopropulsat, cu motorul său propriu, al cărui volum este mai mare de 50 cm^3. Acest lucru este prevăzut expres în Regulamentul circulației rutiere al Republicii Moldova.

Latura obiectivă se realizează prin următoarele acțiuni: falsificarea seriei, a numărului de identificare al șasiului, caroseriei sau motorului auto prin ștergere, înlocuire sau modificare. Această infracțiune se comite doar prin acțiune.

Pentru înțelegerea modalității de realizare a laturii obiective, se impun următoarele precizări:

- numărul șasiului, caroseriei și motorului se imprimă pe locuri speciale ale autovehiculului: pe șasiu, caroserie și motor, la uzina de construcție a autovehiculului, în timpul asamblării acestuia;
- standardele legislative naționale ale fiecărui stat impun efectuarea acestor acțiuni;
- dacă pe parcursul exploatării mijlocului de transport este necesar de schimbat caroseria sau motorul, atunci proprietarul acestuia trebuie să efectueze modificările de rigoare în pașaportul tehnic, adresându-se la secția de evidență a mijloacelor de transport auto unde este înregistrat autovehiculul.

Prin falsificarea elementelor de identificare ale autovehiculului se înțeleg acele acțiuni prin care se denaturează informația despre mijlocul de transport.

Este necesar de specificat că în dispoziția alin. (1) al art. 276 din CP al RM sunt stabilite și metodele de falsificare: ștergere, înlocuire sau modificare.

Ștergerea presupune înlăturarea numărului de identificare înregistrat anterior, în vederea unei noi înscrieri.

Prin înlocuire a numărului de identificare înțelegem imprimarea unui alt număr în locul celui anterior.

Modificarea aceluiași număr presupune ștergerea unei părți din acesta și înscrierea doar a unei părți din numărul de înregistrare.

De obicei, aceste numere sunt modificate când autovehiculul este sustras în scop de însușire.

Latura subiectivă se caracterizează prin intenție directă.

Astfel, făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al faptei sale, și dorește ca numerele de identificare ale șasiului, caroseriei, motorului auto să fie falsificate.

Motivul și scopul infracțiunii de falsificare nu importă.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la data săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

Alin. (2) din același articol prevede agravarea răspunderii penale în prezența următoarelor circumstanțe:

a) repetat – persoana a comis cel puțin două infracțiuni identice ori omogene, prevăzute de aceeași normă penală, cu respectarea următoarelor condiții:
   - nu a expirat termenul de prescripție ;
   - făptuitorul nu a fost condamnat pentru vreuna din fapte.
b) de două sau mai multe persoane. Este admisibilă apelarea la explicațiile de rigoare privind aceeași circumstanță agravantă, menționate anterior.

c) cu folosirea situației de serviciu – în acest caz, este vorba de un subiect special, care deține o funcție decizională într-o anumită unitate (de exemplu, șeful unui centru de servicii auto, inginerul-șef din cadrul acestuia etc.)

§10. Folosirea unui autovehicul cu elementele de identificare false

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 277 din CP al RM îl formează relațiile sociale cu privire la activitatea în bune condiții a transporturilor.

Latura obiectivă se manifestă prin folosirea cu bună - știință a unui autovehicul cu seria sau numărul șasiului, caroseriei sau motorului auto false.

Pentru a fi în prezența acestei componențe de infracțiune, se cer întrunite următoarele două condiții ale laturii obiective:

a) numărul sau seria șasiului, caroseriei sau motorului sunt false;
b) făptuitorul utilizează un asemenea autovehicul cu bună-știință.

Prima condiție privind falsificarea seriei sau numărului de identificare ale autovehiculului a fost explicată la analiza componenței de infracțiune anterioare.

În cazul în care persoana, mai întâi, a falsificat aceste numere, iar apoi a folosit autovehiculul cu bună-știință, faptele date vor constitui concurs de infracțiuni și se vor califica potrivit art. 276 și 277 din CP al RM.

Este important pentru fapta prejudiciabilă respectivă ca făptuitorul să știe că folosește un autovehicul cu seria sau numărul șasiului, caroseriei sau motorului auto false.

Nu are importanță dacă cel care utilizează autovehiculul îl folosește pentru sine (de exemplu: se dă drept proprietar al acestuia) ori pentru altcineva (cazul unui prieten de-al făptuitorului, care cunoaște despre falsificare).

Infracțiunea se consideră formală, consumându-se din momentul folosirii acestui mijloc de transport cu seria sau numerele respective false.

Potrivit Codului cu privire la contravențiile administrative, nu constituie infracțiuni faptele cu privire la folosirea de către conducătorii autovehiculelor a acestor mijloace de transport cu numărul de înmatriculare fals sau ascuns, sau schimbat în alt mod, precum și folosirea acestor mijloace fără numărul de înmatriculare (alin. (4) al art. 120 din CCA).

Latura subiectivă se caracterizează numai prin intenție directă, adică infractorul cunoaște că elementele de identificare sunt false, însă se folosește totuși de acest autovehicul.

Subiect al acestei infracțiuni poate fi orice persoană fizică responsabilă, care la data comiterii faptei are împlinită vârsta de 16 ani.

Capitolul XIV

INFRACȚIUNI CONTRA SECURITĂȚII PUBLICE ȘI ORDINII PUBLICE

Secțiunea I. NOȚIUNEA, CARACTERIZAREA GENERALĂ ȘI TIPURILE INFRACȚIUNILOR CONTRA SECURITĂȚII PUBLICE ȘI ORDINII PUBLICE

Recunoașterea omului, drepturilor și libertăților lui ca cele mai importante valori sociale presupune crearea, formarea condițiilor sociale respective, care ar proteja securitatea oamenilor, funcționarea normală a instituțiilor, organizațiilor și întreprinderilor.

Un factor important care asigură apărarea socială a oamenilor, a intereselor de stat și obștești îl constituie sistemul de măsuri juridice, îndreptate spre crearea condițiilor pentru activitatea profesională și odihna oamenilor, protejarea ordinii de stat și publice. În numărul acestor măsuri juridice se include și Capitolul XIII al Părții speciale a Codului penal, care incriminează infracțiunile contra securității publice și ordinii publice.

Legiuitorul a unit într-un singur capitol infracțiunile contra securității publice și ordinii publice din considerentele că între securitatea publică și ordinea publică există o coeziune strânsă.

Specificul infracțiunilor contra securității publice și ordinii publice, spre deosebire de infracțiunile contra vieții și sănătății, contra patrimoniului etc., constă în aceea că ele sunt dăunătoare pentru un cerc mai larg de valori sociale (securitatea oamenilor, activitatea normală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, cât și altor instituții sociale). La săvârșirea infracțiunilor contra securității publice și ordinii publice se cauzează prejudiciu nu unei persoane concrete, ci unor interese sociale importante, cum ar fi securitatea societății în genere. În acest context, influenței infracționale nemijlocite sunt supuse așa valori sociale cum ar fi: condițiile normale și securitatea vieții întregii societăți, ordinea publică, securitatea în timpul efectuării diferitelor tipuri de activități și al manipulării cu obiectele de pericol sporit.

Obiectul juridic generic al infracțiunilor analizate îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică și ordinea publică.

Securitatea publică, în sens larg, constă din mai multe grupuri de relații sociale existente privind: a) asigurarea condițiilor de viață a întregii societăți;

b) ordinea publică; c) sănătatea populației; d) securitatea intereselor personale, obștești și de stat în timpul efectuării diferitelor activități; e) securitatea intereselor personale, obștești și de stat în procesul manipulării obiectelor de pericol sporit; f) securitatea intereselor personale, obștești și de stat în procesul folosirii mijloacelor de transport.

Fiecare din infracțiunile contra securității publice și ordinii publice sau grupuri aparte din categoria acestor infracțiuni, în afară de obiectul juridic generic, au și un ***obiect juridic special***.

Obiectul juridic special al infracțiunilor contra securității publice și ordinii publice îl constituie relațiile sociale cu privire la: a) securitatea publică (în sens îngust); b) ordinea publică; c) securitatea publică în domeniul efectuării unor activități concrete.

Infracțiunile contra securității publice reprezintă faptele prejudiciabile (acțiuni sau inacțiuni) prevăzute de legea penală, care cauzează daune considerabile relațiilor sociale cu privire la liniștea publică, funcționarea normală a instituțiilor sociale, securitatea intereselor personale, obștești și de stat în timpul efectuării diferitelor activități sau manipulării cu diferite obiecte ce prezintă pericol sporit sau creează condițiile amenințării cu cauzarea unor asemenea daune.

Ordinea publică reprezintă valoarea socială constând într-o ambianță liniștită de conviețuire în societate, de inviolabilitate a persoanei și a integrității patrimoniului, precum și de activitate normală a instituțiilor de stat și publice.

Infracțiunile contra securității publice și ordinii publice pot avea și *obiecte juridice secundare*, cum ar fi relațiile sociale cu privire la viața și sănătatea oamenilor, posesia asupra bunurilor, mediul înconjurător etc. (de exemplu, terorismul, banditismul, încălcarea regulilor de protecție contra incendiilor etc.).

Unele infracțiuni contra securității publice și ordinii publice au și **obiect material** (de exemplu: încălcarea regulilor de protecție contra incendiilor (art. 296 din CP al RM), neîndeplinirea dispozițiilor organelor de stat de supraveghere în domeniul protecției civile (art. 297 din CP al RM), încălcarea regulilor de exploatare a obiectivelor energetice (art. 298 din CP al RM), încălcarea regulilor de pază a liniilor de telecomunicații (art. 299 din CP al RM), încălcarea regulilor la efectuarea exploatărilor miniere sau a lucrărilor de construcție miniere (art. 300 din CP al RM), încălcarea regulilor de securitate în întreprinderile sau secțiile supuse pericolului exploziei (art. 301 din CP al RM); obiectul material îl constituie corpul omului, bunurile distruse sau deteriorate etc.

În funcție de obiectul juridic special, infracțiunile contra securității publice și ordinii publice se împart în următoarele grupuri (sistemul infracțiunilor contra securității publice și ordinii publice):

1. *Infracțiuni ce atentează la securitatea publică*: terorismul (art. 278 din CP al RM), activitatea de finanțare și asigurare materială a actelor teroriste (art. 279 din CP al RM), luarea de ostatici (art. 280 din CP al RM), comunicarea mincinoasă cu bună-știință despre actul de terorism (art. 281 din CP al RM), organizarea unei formațiuni paramilitare ilegale sau participarea la ea (art. 282 din CP al RM), banditismul (art. 283 din CP al RM), crearea sau conducerea unei organizații criminale (art. 284 din CP al RM), dezordini de masă (art. 285 din CP al RM), acțiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor (art. 286 din CP al RM), pirateria (art. 289 din CP al RM).

2. *Infracțiuni contra ordinii publice:* huliganismul (art. 287 din CP al RM), vandalismul (art. 288 din CP al RM), inițierea sau organizarea cerșetoriei (art. 302 din CP al RM).

3. *Infracțiuni ce atentează la securitatea publică în domeniul efectuării diverselor tipuri de activități*: purtarea, păstrarea, procurarea, fabricarea, repararea sau comercializarea ilegală a armelor și munițiilor (art. 290 din CP al RM), păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor (art. 291 din CP al RM), fabricarea, procurarea, prelucrarea, păstrarea, transportarea, folosirea sau neutralizarea substanțelor explozive ori a materialelor radioactive (art. 292 din CP al RM), încălcarea regulilor de evidență, păstrare, transportare și folosire a substanțelor ușor inflamabile sau corosive (art. 293 din CP al RM), transportarea ilegală cu transportul aerian a substanțelor explozive sau ușor inflamabile (art. 294 din CP al RM), amenințarea de a sustrage materiale radioactive sau de a le folosi (art. 295 din CP al RM), încălcarea regulilor de protecție contra incendiilor (art. 296 din CP al RM), neîndeplinirea dispozițiilor organelor de stat de supraveghere în domeniul protecției civile (art. 297 din CP al RM), încălcarea regulilor de exploatare a obiectivelor energetice (art. 298 din CP al RM), încălcarea regulilor de pază a liniilor de telecomunicații (art. 299 din CP al RM), încălcarea regulilor la efectuarea exploatărilor miniere sau a lucrărilor de construcție miniere (art. 300 din CP al RM), încălcarea regulilor de securitate în întreprinderile sau secțiile supuse pericolului exploziei (art. 301 din CP al RM).

Latura obiectivă a infracțiunilor contra securității publice și ordinii publice se realizează, de regulă, prin acțiuni, iar în unele cazuri prin inacțiuni.

Prin acțiuni se săvârșesc: terorismul (art. 278 din CP al RM), luarea de ostatici (art. 280 din CP al RM), banditismul (art. 283 din CP al RM), dezordini de masă (art. 285 din CP al RM), acțiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor (art. 286 din CP al RM), huliganismul (art. 287 din CP al RM), vandalismul (art. 288 din CP al RM), pirateria (art. 289 din CP al RM) etc.

Prin inacțiuni sau inacțiuni ori acțiuni se săvârșesc: încălcarea regulilor de protecție contra incendiilor (art. 296 din CP al RM), neîndeplinirea dispozițiilor organelor de stat de supraveghere în domeniul protecției civile (art. 297 din CP al RM), încălcarea regulilor de exploatare a obiectivelor energetice (art. 298 din CP al RM), încălcarea regulilor de pază a liniilor de telecomunicații (art. 299 din CP al RM) etc.

Urmările prejudiciabile ale infracțiunilor contra securității publice și ordinii publice constau în crearea stării de pericol pentru securitatea publică sau ordinea publică, viața și sănătatea oamenilor, posesia asupra bunurilor lor etc. sau în cauzarea de daune concrete acestor valori sociale.

Pentru unele infracțiuni contra securității publice și ordinii publice sunt caracteristice și unele semne secundare ale laturii obiective, cum ar fi: timpul săvârșirii infracțiunii (timp de război), locul săvârșirii infracțiunii (de exemplu, loc public, transportul public), mijloacele și metodele (provocarea de explozii, incendii etc.).

Latura subiectivă. Cele mai multe dintre infracțiunile contra securității publice și ordinii publice sunt infracțiuni intenționate: terorismul (art. 278 din CP al RM), luarea de ostatici (art. 280 din CP al RM), banditismul (art. 283 din CP al RM), dezordini de masă (art. 285 din CP al RM), acțiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor (art. 286 din CP al RM), huliganismul (art. 287 din CP al RM), vandalismul (art. 288 din CP al RM), pirateria (art. 289 din CP al RM) etc.

În cazul în care în dispoziția articolului respectiv se conține un scop special, forma vinovăției este doar intenția directă (de exemplu, terorismul – art. 278 din CP al RM, se săvârșește în scopul de a submina securitatea publică, de a intimida populația sau de a impune autorităților publice sau persoanelor fizice anumite decizii etc.).

Dat fiind că unele din infracțiunile contra securității publice și ordinii publice sunt infracțiuni care se săvârșesc în mare parte prin inacțiuni, vinovăția poate lua și forma imprudenței (în ambele sale modalități: neglijența sau încrederea exagerată). Din numărul acestor infracțiuni fac parte: încălcarea regulilor de protecție contra incendiilor (art. 296 din CP al RM), neîndeplinirea dispozițiilor organelor de stat de supraveghere în domeniul protecției civile (art. 297 din CP al RM), încălcarea regulilor de exploatare a obiectivelor energetice (art. 298 din CP al RM), încălcarea regulilor de pază a liniilor de telecomunicații (art. 299 din CP al RM) etc. La aceste infracțiuni, atitudinea psihică a făptuitorului față de acțiunile sau inacțiunile infracționale poate fi exprimată și prin intenție, însă față de urmările prejudiciabile: decesul per-

soanei, provocarea urmărilor grave etc., atitudinea psihică a făptuitorului se manifestă prin vinovăție imprudentă.

Subiectul infracțiunilor contra securității publice și ordinii publice este de cele mai multe ori *general*. Însă unele infracțiuni au *subiect special* (de exemplu, la acțiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor, subiect poate fi doar persoana care execută pedeapsa cu închisoarea).

Secțiunea a II-a. INFRACȚIUNI CONTRA SECURITĂȚII PUBLICE

§1. Terorismul

Legea penală (art. 278 din din CP al RM) definește terorismul ca provocare a unor explozii, incendii sau săvârșire a altor acțiuni care periclitează viața oamenilor, cauzează daune materiale în proporții mari sau provoacă alte urmări grave, dacă acestea sunt săvârșite în scopul de a submina securitatea publică, de a intimida populația sau de a impune autorităților publice sau persoanelor fizice anumite decizii, precum și amenințarea cu săvârșirea unor astfel de acțiuni în aceleași scopuri.

Cuvântul *terorism* provine de la latinescul “terror”, ce înseamnă frică, spaimă, teroare.

Dicționarul enciclopedic al limbii române[1] definește terorismul ca o totalitate de acte de violență comise de un grup sau de un regim reacționar.

Terorismul a fost condamnat de comunitatea internațională prin adoptarea unui șir de documente internaționale cu privire la combaterea acestuia, cum ar fi, de exemplu, Convenția europeană pentru reprimarea terorismului, încheiată la Strasbourg, la 27.01.1997[2].

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică în sens larg, deoarece intenția infractorilor este îndreptată spre formarea unor situații de spaimă, de neîncredere a populației, ca în acest fel să exercite presiune asupra puterii de stat, asupra unor organe ale ei sau persoane cu funcție de răspundere, în scopul de a submina securitatea publică, de a intimida populația sau de a impune autorităților publice sau persoanelor fizice anumite decizii.

---

1 *Dicționarul enciclopedic al limbii române*, București, 1984.

2 Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, vol. 28, Chișinău, Moldpres, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, p. 74-80.

Ca ***obiect juridic secundar*** pot evolua relațiile sociale cu privire la viața sau sănătatea persoanei, integritatea bunurilor, exercitarea drepturilor politice sau civile ale cetățenilor etc.

Latura obiectivă a infracțiunii se exprimă prin următoarele acțiuni:

a) provocarea unor explozii, incendii sau săvârșirea altor acțiuni care periclitează viața oamenilor, cauzează daune materiale în proporții mari sau provoacă alte urmări grave;
b) amenințarea cu săvârșirea unor astfel de acțiuni.

În sensul legii, terorismul îl constituie acele explozii, incendii sau alte acțiuni care sunt efectuate în așa locuri unde se află oameni sau se păstrează valori, cu scopul de a provoca moartea sau vătămări corporale unei sau mai multor persoane, de a cauza daune materiale în proporții mari, sau care, inițial, sunt îndreptate spre distrugerea unor clădiri, construcții importante etc.

Alte acțiuni, decât provocarea de explozii sau incendii, care periclitează viața oamenilor, cauzează daune materiale în proporții mari sau provoacă alte urmări grave, pot fi sub formă de răspândire a infecțiilor, contaminare chimică sau radioactivă a teritoriilor, de încălcare a proceselor tehnice în producție, care pot duce la accidente grave, în special la întreprinderile de deservire a populației cu apă, gaz, energie electrică sau termică, întreprinderile de transport sau comunicații, la inundarea unor mari teritorii, în raza cărora sunt dislocate case de locuit, alte construcții și întreprinderi, periclitarea activității normale a organelor administrației publice etc.

În cazul periclitării vieții oamenilor, terorismul se consideră o infracțiune formal-materială, care se consumă din momentul apariției pericolului real pentru viață. Însă dacă se aduce atingere altor valori sociale cu rol secundar, atunci infracțunea este materială, ea consumându-se din momentul survenirii efective a urmărilor grave (inclusiv a daunelor în proprii mari).

În acord cu art. 126 din CP al RM, se consideră daune în proporții mari acele daune care, la momentul săvârșirii infracțiunii, depășesc 500 unități convenționale de amendă, până la 1500 unități convenționale de amendă.

Amenințarea cu săvârșirea unor astfel de acțiuni constituie infracțiune doar în cazul în care ea este reală, pericolul trecerii la acțiunile sus-indicate este iminent și posibil. Ea poate fi realizată în mod verbal, în scris, nemijlocit sau transmisă prin intermediul mijloacelor de informare în mase. Este necesar ca această amenințare să fie percepută de destinatar ca reală. Deoarece scopul amenințării, cât și al terorismului în general, îl constituie înspăimântarea populației sau influențarea organelor puterii publice, în ipoteza amenințării cu săvârșirea unor astfel de acțiuni, terorismul se consideră consumat din momen-

tul obiectivizării amenințării, adică din momentul când a ajuns la cunoștința respectivilor destinatari. În ipoteza dată, terorismul este o infracțiune formală. În acest caz, nu are relevanță dacă făptuitorii doreau într-adevăr să aducă la executare amenințarea, este important ca ea, după conținutul și caracterul ei, să fi fost prezentată față de destinatari ca reală.

Latura subiectivă a infracțiunii de terorism se caracterizează prin intenție directă. Făptuitorul înțelege că provoacă explozii, incendii sau săvârșește alte acțiuni care periclitează viața oamenilor, cauzează daune materiale în proporții mari sau provoacă alte urmări grave, și dorește săvârșirea unor astfel de acțiuni.

Ca semn secundar al laturii subiective a infracțiunii de terorism apare scopul de a submina securitatea publică, de a intimida populația sau de a impune autorităților publice sau persoanelor fizice anumite decizii.

Subiect al infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care, la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani.

Circumstanțele agravante prevăzute de alin. (2) al art. 278 din CP al RM sunt: a) repetat; b) de un grup criminal organizat; c) cu aplicarea armelor de foc sau a substanțelor explozive; d) cu vătămarea gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății; e) cu cauzarea de daune materiale în proporții deosebit de mari.

Infracțiunea de terorism se consideră săvârșită în mod repetat atunci când sunt întrunite condițiile prevăzute de art. 31 din CP al RM.

Noțiunea grupului criminal organizat, ca o formă a participației, este reglementată în art. 46 din CP al RM.

Prin săvârșirea infracțiunii de terorism cu aplicarea armelor de foc sau a substanțelor explozive se înțelege utilizarea acestor mijloace atât la săvârșirea directă a actelor de terorism, cât și în cadrul amenințării cu aplicarea acestora în timpul săvârșirii actelor de terorism. Referitor la armele de foc și arme în general, facem trimitere la art. 129 din CP al RM și analiza infracțiunii prevăzute la art. 290 din CP al RM.

Infracțiunea va fi săvârșită cu vătămarea gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății, în condițiile lit. d) din alin. (2) al art. 278 din CP al RM, în cazul în care a fost cauzată victimei din imprudență o vătămare gravă sau medie a integrității corporale sau sănătății.

Alin. (3) al art. 278 din din CP al RM incriminează actele de terorism cu circumstanțe deosebit de agravante, adică acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2) al art. 278 din CP al RM: a) săvârșite de o organizație criminală; b) soldate cu decesul unei persoane din imprudență; alin. (4) al art. 278 din CP al RM incriminează, în mod special, actele de terorism însoțite de omorul intenționat al victimei.

Noțiunea organizației criminale, ca o formă a participației, este reglementată în art. 47 din CP al RM.

Infracțiunea va fi comisă cu provocarea decesului victimei din imprudență, în condițiile lit. b) din alin. 3 al art. 278 din CP al RM, în cazul în care, în procesul actelor de terorism, a fost provocat decesul victimei din imprudență.

În cazul când în procesul actelor de terorism a fost provocat intenționat omorul unei persoane, acțiunile făptuitorului vor fi calificate conform alin. (4) al art. 278 din CP al RM, fără a fi necesară calificarea suplimentară conform art. 145 din CP al RM.

Ținând cont de pericolul sporit al infracțiunii prevăzute de art. 278 din CP al RM și de necesitatea pe toate căile de a preîntâmpina și descoperi actele de terorism, legiuitorul a prevăzut unele condiții de atenuare sau liberare de răspunderea penală, în cazul cooperării cu organele de urmărire penală a persoanelor participante la această infracțiune.

Astfel, conform alin. (5) al art. 278 din CP al RM, persoanei care a comis actul de terorism, altor participanți li se pot aplica pedepse penale minime, prevăzute de Codul penal, dacă ei au preîntâmpinat autoritățile despre acțiunile respective și prin aceasta au contribuit la evitarea morții oamenilor, a vătămării integrității corporale sau a sănătății, a altor urmări grave sau la demascarea altor făptuitori.

Alin. (6) al art. 278 din CP al RM prevede că persoana care a participat la pregătirea actului de terorism să fie liberată de răspundere penală dacă ea, prin anunțarea la timp a autorităților sau prin alt mijloc, a contribuit la preîntâmpinarea realizării actului de terorism și dacă acțiunile ei nu conțin o altă componență de infracțiune.

§2. Activitatea de finanțare și asigurare materială a actelor teroriste

Legea penală (art. 279 din CP al RM) incriminează activitatea de finanțare și asigurare materială a actelor teroriste doar în cazul oferirii ori colectării intenționate, prin diferite metode, direct sau indirect, a mijloacelor financiare sau a materialelor în scopul utilizării acestora la săvârșirea actelor teroriste.

Obiectul juridic special al acestei infracțiuni îl constituie relațiile sociale privind securitatea publică și activitatea de combatere a terorismului.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin acțiune: activitatea de finanțare și asigurare materială a actelor teroriste, reprezentând o formă distinctă de contribuire la săvârșirea infracțiunii de terorism sub forma compli-

cității ce se realizează prin intermediul uneia dintre următoarele modalități alternative:

a) oferirea prin diferite metode, directă sau indirectă, a mijloacelor financiare sau a materialelor în scopul utilizării acestora la săvârșirea actelor teroriste;
b) colectarea prin diferite metode, directă sau indirectă, a mijloacelor financiare sau a materialelor în scopul utilizării acestora la săvârșirea actelor teroriste.

În cazul oferirii mijloacelor financiare sau a materialelor necesare comiterii actelor teroriste, făptuitorul contribuie direct și nemijlocit la pregătirea actelor de terorism.

În cazul colectării mijloacelor financiare sau a materialelor necesare comiterii actelor teroriste, făptuitorul săvârșește o activitate intermediară, indirectă la pregătirea acestor acte.

Latura subiectivă se caracterizează prin vinovăție intenționată, intenția fiind directă, adică făptuitorul înțelege că prin acțiunile sale contribuie la pregătirea și săvârșirea actelor teroriste și dorește săvârșirea acestor activități.

Infracțiunea are un scop special: de utilizare a mijloacelor financiare sau a materialelor necesare la săvârșirea actelor teroriste.

Subiect al infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

§3. Luarea de ostatici

Legea penală (art. 280 din CP al RM) definește luarea de ostatici drept luarea sau reținerea persoanei în calitate de ostatic cu scopul de a sili statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică ori un grup de persoane să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni în calitate de condiție pentru eliberarea ostaticului.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică în cel mai larg sens al ei. Aici poate fi inclusă și securitatea vieții și sănătății, libertății oamenilor care sunt ostatici.

Ostatic poate fi orice persoană indiferent de vârstă, sex, cetățenie, funcție ocupată etc.

Latura obiectivă a infracțiunii constă din două forme de acțiune:

a) luarea persoanei în calitate de ostatic;
b) reținerea forțată a persoanei în calitate de ostatic.

Luarea persoanei în calitate de ostatic constă în orice activitate ilegală, violentă, de limitare a libertății fizice a unei sau a mai multor persoane, de luare

a lor în captivitate, lipsindu-le de posibilitatea de a se deplasa liber. De regulă, aceste acțiuni se săvârșesc cu aplicarea violenței fizice sau cu amenințarea aplicării unei asemenea violențe, în același rând cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă. Însă luarea de ostatici poate fi săvârșită și fără aplicarea violenței, de exemplu, prin înșelăciune, inducere în eroare a victimei etc.

Reținerea forțată a persoanei în calitate de ostatic constă în săvârșirea de acțiuni violente cu scopul de a împiedica eliberarea ostaticului. În cazul reținerii, ostaticul este lipsit de posibilitatea de a părăsi locul aflării sale.

În cazul aplicării violenței fizice sau psihice la săvârșirea infracțiunii de luare de ostatici, gradul de violență nu trebuie să fie mai mare decât cel al violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei luate ca ostatic.

În cazul omorului intenționat al ostaticului, acțiunile făptuitorului necesită calificare suplimentară conform art. 145 din CP al RM.

Violența psihică constă în amenințarea cu aplicarea oricărui tip de violență (omor, cauzare de vătămare a integrității corporale sau a sănătății etc.).

Amenințarea poate fi exprimată verbal, cât și prin demonstrarea armelor, a obiectelor care pot fi folosite pentru realizarea amenințării (combustibil, substanțe toxice, explozive etc.). Amenințarea trebuie să fie reală și efectivă. Doar în așa împrejurări ea poate servi drept mijloc de a paraliza voința ostaticului sau altor persoane care încearcă să se opună acțiunilor infracționale ale făptuitorului.

Pot fi cazuri când ostaticii nici nu știu și nici nu bănuiesc că se află în așa calitate și că viața lor este în primejdie (de exemplu, minerii în mina pe care făptuitorul amenință s-o arunce în aer, pasagerii trenului sau avionului pe care făptuitorul amenință să-l explodeze etc.).

Pentru calificarea acțiunilor conform art. 280 din CP al RM, nu are importanță cui i-au fost înaintate cerințele de a săvârși sau de a se abține de la săvârșirea vreunei acțiuni în calitate de condiție pentru eliberarea ostaticului: statului, organizației internaționale, persoanei juridice sau fizice ori unui grup de persoane.

Infracțiunea analizată este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul luării sau reținerii persoanei în calitate de ostatic, adică din momentul privării acestei persoane de dreptul la libera sa deplasare.

Latura subiectivă a infracțiunii se exprimă prin intenție directă: făptuitorul înțelege că ia sau reține persoana în calitate de ostatic și dorește aceasta.

Ca motive ale infracțiunii pot servi: răzbunarea, mânia, motive politice, economice sau de alt caracter, care, deși nu influențează asupra calificării, influențează la individualizarea pedepsei.

Un semn obligatoriu al laturii subiective a luării de ostatici îl constituie scopul: de a sili statul, organizaţia internaţională, persoana juridică sau fizică ori un grup de persoane să săvârşească sau să se abţină de la săvârşirea vreunei acţiuni în calitate de condiţie pentru eliberarea ostaticului.

Caracterul săvârşirii sau abţinerii de la săvârşirea vreunei acţiuni în calitate de condiţie pentru eliberarea ostaticului nu are relevanţă pentru calificarea infracţiunii.

Anume după scopul infracţiunii se efectuează delimitarea infracţiunii de luare de ostatici de infracţiunea de privaţiune ilegală de libertate (art. 166 din CP al RM).

Subiect al infracţiunii poate fi orice persoană fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârşirii infracţiunii vârsta de 14 ani.

Alin. (2) şi (3) ale art. 280 din CP al RM reglementează săvârşirea infracţiunii de luare de ostatici în circumstanţe agravante.

Circumstanţele agravante prevăzute la alin. (2) al art. 280 din CP al RM sunt: a) repetat; b) asupra a două sau mai multor persoane; c) cu bună-ştiinţă asupra unui minor; d) de două sau mai multe persoane; e) din interes material; f) cu aplicarea violenţei periculoase pentru viaţa sau sănătatea persoanei; g) cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă.

Luarea de ostatici în mod repetat, conform lit. a) din alin. (2) al art. 282 din CP al RM, poate fi în cazul repetării uneia sau altei fapte de luare sau de reţinere a persoanei în calitate de ostatic, în condiţiile prevăzute de art. 31 din CP al RM.

Luarea de ostatici săvârşită conform lit. b) din alin. (2) al art. 280 din CP al RM, se va realiza în cazul în care făptuitorul, printr-o intenţie unică, concomitent, a atentat asupra a două sau mai multor persoane.

În cazul în care făptuitorul a luat în calitate de ostatici două persoane în diferite perioade de timp, fiecare caz separat se va caracteriza prin intenţii distincte, diferite, acţiunile făptuitorului, în lipsa altor circumstanţe, vor fi calificate conform alin. (1) al art. 280 din CP al RM.

Infracţiunea va fi comisă cu bună-ştiinţă asupra unui minor, în condiţiile lit. c) din alin. (2) al art. 280 din CP al RM, în cazul în care făptuitorul cunoştea că victima este minoră. Despre vârsta victimei, făptuitorul putea să ştie din spusele victimei însăşi, din documentele de identitate ale ei, să tragă concluzii privitor la constituţia persoanei, din spusele altor persoane etc.

Cu privire la condiţiile aplicării agravantei "de două sau mai multe persoane", a se vedea explicaţiile de rigoare referitoare la infracţiunile analizate anterior, cu ajustările corespunzătoare.

Infracţiunea va fi comisă din interes material, în condiţiile alin. (2) al art. 280 din CP al RM, în cazul în care făptuitorul săvârşeşte infracţiunea cu scopul de a obţine profit material, ce poate fi exprimat în bani, hârtii de valoare, dreptul asupra unor bunuri mobile sau imobile etc.

Cu privire la noţiunea "aplicarea violenţei periculoase pentru viaţa sau sănătatea persoanei", a se vedea explicaţiile corespunzătoare referitoare la infracţiunea de tâlhărie (art. 188 din CP al RM), cu ajustările necesare.

Infracţiunea va fi comisă cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă, în condiţiile lit. f) din alin. (2) al art. 280 din CP al RM, în cazul în care făptuitorul săvârşeşte infracţiunea cu aplicarea armei de foc sau albe, ori altor obiecte folosite în calitate de armă (cuţite de bucătărie, armă de vânătoare, topoare, bâte, boxuri etc.).

Aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă presupune aplicarea lor efectivă: efectuarea de împuşcături, lovirea cu cuţitul, bâta etc., cât şi ameninţarea cu aplicarea lor.

Săvârşirea infracţiunii de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală, prevăzută în lit. a) din alin. (3) al art. 280 din CP al RM, va avea loc în condiţiile specificate la art. 46-47 din CP al RM.

Infracţiunea va fi comisă cu vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii, în condiţiile lit. b) din alin. (3) al art. 280 din CP al RM, în cazul în care a fost cauzată victimei, intenţionat, o vătămare gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii.

Infracţiunea va fi comisă cu provocarea decesului victimei din imprudenţă, în condiţiile lit. c) din alin. (3) al art. 280 din CP al RM, în cazul în care, în procesul luării sau reţinerii în calitate de ostatic, a fost provocat decesul victimei din imprudenţă.

În cazul omorului intenţionat al victimei, în procesul luării de ostatici, acţiunile făptuitorului vor fi calificate conform lit. f) din alin. (2) al art. 145 din CP al RM.

Infracţiunea va fi comisă cu provocarea altor urmări grave, în condiţiile lit. d) din alin. (3) al art. 280 din CP al RM, în cazul în care a fost cauzată victimei sau altor persoane daună materială în proporţii mari sau deosebit de mari, au fost distruse monumente istorice sau culturale etc.

În confrmitate cu alin. (4) al art. 280 din CP al RM persoana care, benevol sau la cerinţele reprezentanţilor autorităţilor, a eliberat ostaticul se liberează de răspundere penală dacă acţiunile ei nu conţin o altă componenţă de infracţiune.

§4. Comunicarea mincinoasă cu bună-știință despre actul de terorism

Legea penală (art. 281 din CP al RM) incriminează comunicarea mincinoasă cu bună-știință despre actul de terorism care se realizează prin comunicarea mincinoasă cu bună-știință despre pregătirea unor explozii, incendieri sau a altor acțiuni care periclitează viața oamenilor, cauzează daune materiale în proporții mari sau provoacă alte urmări grave.

Pericolul social al acestei infracțiuni este evident. Comunicarea mincinoasă cu bună-știință despre pregătirea actului de terorism, despre pregătirea unor explozii, incendieri sau a altor acțiuni care periclitează viața oamenilor, cauzează daune materiale în proporții mari sau provoacă alte urmări grave produce o stare de frică, panică, nervozitate în societate, fără temei antrenează un mare număr de oameni la căutarea și dezamorsarea materialelor explozive etc.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl formează relațiile sociale cu privire la securitatea publică.

Latura obiectivă se realizează prin comunicarea mincinoasă cu bună-știință despre pregătirea actului de terorism.

Comunicarea trebuie să fie cu bună-știință mincinoasă, adică să nu corespundă realității obiective, și făptuitorul să înțeleagă aceasta. Este vorba despre aceea că nici o formă de pregătire pentru un act de terorism nu exista, și făptuitorul știa despre aceasta.

Comunicarea trebuie să privească anume pregătirea unui act de terorism, și nu actul de terorism deja consumat sau în proces de consumare. Comunicarea poate fi adresată oricărei persoane fizice sau juridice, atât organelor autorităților publice, cât și conducătorilor de întreprinderi, organizații etc.: nu are relevanță, la calificarea infracțiunii, calitatea persoanei căreia i-a fost adresată această comunicare; este important că făptuitorul cunoaște că această comunicare privind pregătirea unui act de terorism este mincinoasă.

Comunicarea despre un act de terorism poate fi făcută în orice formă: în scris, verbal, personal sau prin intermediul altei persoane, sub nume inventat sau anonim etc.

Infracțiunea dată este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul când comunicarea mincinoasă cu bună-știință despre pregătirea unui act de terorism a ajuns la cunoștința destinatarului.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă: făptuitorul știa despre necorespunderea informației comunicate adevărului și totuși din careva motive dorește să transmită această informație altor persoane fizice

sau juridice. Legea penală indică direct că comunicarea despre actul de terorism este cu bună-știință mincinoasă.

Motivul și scopul nu are relevanță la calificarea infracțiuni: de ele se va ține seama la individualizarea pedepsei.

Motivele sunt diverse, însă, de cele mai dese ori, infracțiunea se săvârșește din motive huliganice, din glumă etc.

Scopurile, de asemenea sunt diverse, însă, de cele mai multe ori, infracțiunea se săvârșește cu scopul de a dezorganiza activitatea instituțiilor, organizațiilor, de a crea o situație de nervozitate, panică, iar uneori, de a distrage atenția și forțele organelor puterii publice.

Subiect al infracțiunii, este persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 14 ani.

§5. Organizarea unei formațiuni paramilitare ilegale sau participarea la ea

Legea penală, în art. 282 din CP al RM, incriminează organizarea sau conducerea unei formațiuni paramilitare neprevăzute de legislația Republicii Moldova, precum și participarea la o astfel de formațiune.

Pericolul social al acestei infracțiuni constă în faptul că existența unor formațiuni paramilitare neprevăzute de legislația Republicii Moldova încalcă stabilitatea și egalitatea între ramurile puterii de stat, creează tensiune în societate, reprezintă o amenințare de a hotărî problemele statale prin intermediul violenței, pe cale neconstituțională, conține în sine un potențial înalt de a cauza daune persoanelor, victime omenești, precum și daune mari materiale.

Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică.

Latura obiectivă se realizează prin acțiuni de creare a unor formațiuni paramilitare, de conducere a acestei formațiuni sau de participare la astfel de formațiuni.

Formațiunea paramilitară ilegală este o organizație, detașament sau altă grupă civilă de persoane, care are caracter militar, este dotată cu armament și nu este prevăzută de legislație. Formațiunile paramilitare se pot afla la dispoziția structurilor mafiote, precum și a partidelor politice, structurilor comerciale etc.

Organizarea unor formațiuni paramilitare constă în activitățile organizatorului de a alege, recruta și organiza diferite persoane într-o formațiune paramilitară, de a întări statele formațiunii, stabilirea statutului juridic al formațiunii, pregătirea asigurării materiale etc.

Conducerea unor formațiuni paramilitare se realizează prin dirijarea acestei formațiuni paramilitare deja formate, stabilirea și coordonarea direcțiilor operative de activitate a formației, luarea deciziilor și hotărârilor, lucrul privind cadrele etc.

Atribuțiile de conducere a formațiunii paramilitare deseori sunt stabilite în documentele statutare ale unei asemenea formațiuni și se manifestă sub formă de emitere a dispozițiilor, ordinelor etc.

Participarea la formațiunea paramilitară se realizează prin intrarea în rândurile membrilor acestei formațiuni, executarea sarcinilor puse de către conducerea formațiunii, participarea la alte activități întreprinse în vederea realizării scopurilor acestei formațiuni, în corespundere cu planurile de activitate ale formațiunii etc.

Infracțiunea dată este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul creării formațiunii paramilitare ilegale, chiar dacă n-au fost efectuate nici una din activitățile în scopul cărora a fost organizată această formațiune.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă: făptuitorul înțelege că organizează sau conduce o formațiune paramilitară neprevăzută de legislația Republicii Moldova sau că participă la o astfel de formațiune, și dorește aceasta.

Subiectul infracțiunii este orice persoană fizică responsabilă, care, la momentul săvârșirii infracțiunii, a împlinit vârsta de 16 ani.

În cazul săvârșirii unor alte infracțiuni concrete de către membrii formațiunii paramilitare ilegale, acțiunile făptuitorilor vor fi calificate în concurs cu art. 282 din CP al RM (de exemplu, în cazul omorului intenționat, în concurs cu art. 145 din CP al RM etc.).

Persoanele care au organizat sau au condus formațiunea paramilitară ilegală poartă răspundere pentru infracțiunile comise de către un membru al formațiunii, în măsura în care au cunoscut și au participat la comiterea infracțiunilor respective.

Conform alin. (2) al art. 282 din CP al RM, persoana, care, în mod benevol, s-a retras dintr-o formațiune paramilitară ilegală și a predat arma, se liberează de răspundere penală dacă acțiunile ei nu conțin o altă componență de infracțiune.

Retragerea dintr-o formațiune paramilitară constă în ieșirea din rândurile membrilor ei, neprezentarea pentru participarea în operațiunile formațiunii, autodenunțarea în organele de urmărire penală sau alte organe de drept etc. Retragerea din formațiune trebuie să fie definitivă: nu se consideră retragere din formațiunea paramilitară lipsa temporară din cauza bolii, concediului etc.

Predarea armei trebuie să fie benevolă: în cazul când arma este găsită și ridicată în procesul unei percheziții sau este pierdută de către făptuitor etc., nu vom fi în prezența predării armei în condițiile prevăzute de alin. (2) al art. 282 din CP al RM.

Retragerea din formațiunea paramilitară ilegală trebuie să fie însoțită de predarea benevolă a armei: nu se va considera retragere din formațiunea paramilitară ilegală, dacă persoana n-a predat arma.

§6. Banditismul

Legea penală (art. 283 din CP al RM) definește infracțiunea de banditism drept activitatea de organizare a unor bande armate în scopul atacării persoanelor juridice sau fizice, precum și participarea la asemenea bande sau la atacurile săvârșite de ele.

Aceasta este una din cele mai periculoase infracțiuni săvârșite în grup, care atentează la securitatea publică. Infracțiunile de banditism în Republica Moldova s-au întețit în ultimul deceniu al secolului XX.

Pericolul social deosebit de sporit al banditismului constă în aceea că bandele, fiind niște formațiuni, grupuri criminale statornice, înarmate, săvârșesc infracțiuni deosebit de periculoase și excepțional de periculoase, cum ar fi omorurile, violurile, infracțiuni contra patrimoniului etc.

Obiectul juridic special al infracțiunii de banditism îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică.

Ca ***obiect juridic secundar*** la infracțiunea de banditism pot apare, în unele cazuri, relațiile sociale cu privire la viața și sănătatea persoanei, alte drepturi și libertăți ale oamenilor, posesia asupra bunurilor etc.

Latura obiectivă a infracțiunii de banditism constă din mai multe acțiuni alternative:

a) activitatea de organizare a unor bande armate;
b) participarea la asemenea bande;
c) participarea la atacurile săvârșite de ele.

Activitatea de organizare a unor bande armate constă în formarea bandei în scopul atacării persoanelor juridice sau fizice, recrutarea membrilor ei, asigurarea lor cu arme etc. De regulă, cel care organizează banda este și conducătorul ei.

Banda, în sensul art. 283 din CP al RM, trebuie să întrunească 4 condiții: a) să fie constituită din două sau mai multe persoane; b) să fie stabilă; c) să fie înarmată; d) să existe unitate de scop la membrii bandei: de a săvârși atacuri

asupra persoanelor fizice sau juridice. În cazul când lipsește una sau mai multe condiții indicate mai sus, nu vom fi în prezența unei bande armate, în sensul art. 283 din CP al RM, iar infracțiunea săvârșită nu va întruni elementele constitutive ale banditismului, ci ale altor infracțiuni (de exemplu, ale tâlhăriei, art. 188 din CP al RM; șantajului, art. 189 din CP al RM etc.).

Existența a două sau mai multor persoane în bandă presupune că banda constă dintr-un grup constituit din două sau mai multe persoane.

Banda se consideră stabilă în prezența următoarelor criterii care o individualizează: caracterul permanent al membrilor bandei, prezența unei structuri bine determinate, unor metode și forme constante de activitate infracțională etc. Activitatea infracțională stabilă a bandei presupune săvârșirea a mai multor infracțiuni, de regulă, a unui număr nedeterminat.

Banda se consideră înarmată atât în cazul când toți membrii bandei sunt înarmați, cât și în cazul când doar o parte din ei sau cel puțin unul din membrii grupului are asupra sa o armă, cu condiția că ceilalți membri ai grupului sunt informați despre prezența armei respective.

Participarea la bandele armate poate avea loc în momentul aderării la bandele armate, precum și în cazul participării membrilor lor la atacurile acestor bande. Aderarea la bandele armate are loc indiferent de rolul pe care îl are membrul bandei (procură, confecționează sau repară armele, participă la planificarea activităților bandei, colectează diferite informații etc.).

Participarea la atacurile săvârșite de bandele armate se realizează în cazurile când persoanele care, nefiind membri ai bandei, participă la unul sau mai multe atacuri ale bandei armate (de exemplu, șoferul care a transportat membrii bandei la locul săvârșirii atacului, știind despre caracterul bandei, participă la atacurile bandei armate, ajută la încărcarea în mijlocul de transport a bunurilor sustrase, transportă bunurile sustrase etc.).

Infracțiunea de banditism este o infracțiune formală și se consumă din momentul organizării bandei armate chiar dacă n-a fost săvârșit nici un atac asupra persoanelor fizice sau juridice.

Latura subiectivă a infracțiunii de banditism se caracterizează prin intenție directă, adică făptuitorul înțelege că săvârșește activități de organizare a unor bande armate în scopul atacării persoanelor juridice sau fizice, de participare la asemenea bande sau la atacurile săvârșite de ele, și dorește săvârșirea acestor fapte.

Scopul este un semn obligatoriu al laturii subiective a banditismului și constă în atacarea persoanelor juridice sau fizice.

Subiectul infracțiunii este general, și anume orice persoană fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 14 ani.

§7. Crearea sau conducerea unei organizații criminale

Legea penală (art. 284 din CP al RM) incriminează ca faptă distinctă crearea sau conducerea unei organizații criminale, adică întemeierea unei astfel de organizații și organizarea activității ei, fie căutarea și angajarea de membri în organizația criminală, fie ținerea de adunări ale membrilor ei, fie crearea de fonduri bănești și de altă natură pentru susținerea lor financiară și a activității criminale a organizației, fie înzestrarea organizației criminale cu arme și instrumente pentru săvârșirea de infracțiuni, fie organizarea culegerii de informații despre potențialele victime și despre activitatea organelor de drept, fie coordonarea planurilor și acțiunilor criminale cu alte organizații și grupuri criminale sau infractori aparte din țară și din străinătate.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin diverse acțiuni cu privire la crearea sau conducerea unei organizații criminale:

a) întemeierea unei astfel de organizații și organizarea activității ei;
b) căutarea și angajarea de membri în organizația criminală;
c) ținerea de adunări ale membrilor ei;
d) crearea de fonduri bănești și de altă natură pentru susținerea lor financiară și a activității criminale a organizației;
e) înzestrarea organizației criminale cu arme și instrumente pentru săvârșirea de infracțiuni;
f) organizarea culegerii de informații despre potențialele victime și despre activitatea organelor de drept;
g) coordonarea planurilor și acțiunilor criminale cu alte organizații și grupuri criminale sau infractori aparte din țară și din străinătate.

Crearea sau conducerea unei organizații criminale se deosebește de banditism prin următoarele:

a) lipsa atacului, adică lipsa scopului de a ataca întreprinderi, organizații, grupuri de persoane sau persoane aparte etc. Scopurile organizației criminale pot fi traficul sau comerțul cu substanțe narcotice, psihotrope sau toxice, traficul de ființe umane, traficul de arme, contrabanda, diferite operațiuni financiare ilegale etc., numai nu atacul. Organizația criminală poate avea scopurile obținerii unor avantaje și interese financiare, economice sau chiar politice;
b) membrii organizației criminale nu sunt înarmați; chiar dacă dispun de arme, nu le au în scopul de a săvârși atacuri asupra persoanelor juridice sau fizice. În cazul în care se va constata că membrii organizației cri-

minale sunt înarmați, iar armele le au pentru a săvârși atacuri asupra persoanelor juridice sau fizice, acțiunile făptuitorilor vor fi calificate conform art. 283 din CP al RM ca banditism, și nu conform art. 284 din CP al RM.

Infracțiunea prevăzută la art. 284 din CP al RM este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul săvârșirii acțiunii prejudiciabile, în oricare din modalitățile sale.

Latura subiectivă a infracțiunii se exprimă prin intenție directă: făptuitorul înțelege că formează sau conduce o organizație criminală, și dorește săvârșirea unor asemenea acțiuni.

Subiect al infracțiunii poate fi orice persoană fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 14 ani.

§8. Dezordini de masă

Legea penală (art. 285 din CP al RM) incriminează ca dezordini de masă acțiunile cu privire la organizarea sau conducerea unor dezordini de masă, însoțite de dezorganizarea activității normale a transportului, întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor sau de opunere de rezistență reprezentanților autorităților.

Pericolul social al dezordinilor de masă constă în adunarea unor mase mari de oameni greu de condus, în rezultatul cărora sunt posibile victime omenești, distrugeri ale bunurilor, dezorganizarea activității normale a transportului, întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, sau însoțite, adeseori, de opunere de rezistență reprezentanților autorităților.

Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin diverse acțiuni:

a) organizarea unor dezordini de masă;
b) conducerea unor dezordini de masă.

Aceste acțiuni sunt însoțite de:

a) dezorganizarea activității normale a transportului, întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor sau
b) opunere de rezistență reprezentanților autorităților.

Organizarea dezordinilor de masă constă în pregătirea lor, crearea condițiilor de realizare a dezordinilor, precum și în conducerea acestor dezordini.

Conducerea unor dezordini de masă se realizează prin dirijarea maselor de oameni în vederea săvârșirii dezordinilor de masă, coordonarea activității maselor de oameni etc.

Opunerea de rezistență autorităților are loc în cazul în care, în procesul dezordinilor de masă, masele de oameni exprimă nesupunere față de cerințele legale ale reprezentanților autorităților: organelor puterii de stat sau de drept.

Infracțiunea analizată este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul începerii dezordinilor de masă, chiar dacă în rezultatul lor n-au survenit urmările indicate în alin. (2) al art. 285 din CP al RM (de exemplu, dezordinile de masă au fost oprite de unitățile de carabinieri, de poliție etc.).

Latura subiectivă se exprimă prin intenție directă: făptuitorul înțelege că organizează sau conduce dezordini de masă, însoțite de dezorganizarea activității normale a transportului, întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor sau de opunere de rezistență reprezentanților autorităților, și dorește săvârșirea unor asemenea acțiuni.

Motivul și scopul nu are relevanță la calificarea infracțiunii, însă de ele se va ține cont la individualizarea pedepsei.

Subiect al infracțiunii poate fi orice persoană fizică responsabilă, care, la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 14 ani.

Alin. (2) al art. 285 din CP al RM incriminează acțiunile de organizare sau conducerea unor dezordini de masă însoțite: a) de violență sau batjocorire a persoanelor; b) de pogromuri, distrugeri, incendieri sau alte acțiuni asemănătoare; c) de rezistență armată opusă autorităților.

Prin violență se înțelege aplicarea violenței fizice sau psihice.

În cazul în care dezordinile de masă sunt însoțite de omorul intenționat al uneia sau mai multor persoane, acțiunile făptuitorului vor fi calificate în concurs cu art. 145 din CP al RM.

Prin batjocorirea persoanelor se înțelege insultarea fizică sau psihică a persoanelor concrete (ruperea hainelor, stropirea cu vopsele sau îmbrâncirea lor în glod sau în apă murdară, insulta verbală gravă etc.).

Prin pogromuri se înțelege invadarea, incendierea sau jefuirea locuințelor, a diferitelor clădiri ocupate de întreprinderi, organizații sau de către persoane fizice.

Incendierea constă în acțiuni care au dus la aprinderea și arderea proprietății, chiar și în cazul în care n-a fost distrus bunul, deoarece incendiul a fost stins.

Prin opunere de rezistență armată autorităților se înțelege contrapunerea activă a participanților la dezordinile de masă reprezentanților puterii, care se află în exercițiul funcțiilor lor (colaboratorilor de poliție, carabinieri, militari etc.), însoțită de aplicarea sau amenințarea cu aplicarea armei.

Dacă în timpul dezordinilor de masă vor fi săvârșite infracțiuni mai periculoase (viol, banditism etc.), acțiunile făptuitorilor vor fi calificate prin concurs cu articolele respective ale Părții speciale a Codului penal.

În afară de organizatori sau conducători, alin. (3) al art. 285 din CP al RM prevede răspunderea penală și pentru persoanele care participă activ la aceste dezordini de masă: la săvârșirea actelor de violență sau la batjocorirea persoanelor, la incendierea sau distrugerea de bunuri în timpul dezordinilor de masă.

Specificul faptei prevăzute la alin. (4) al art. 285 din CP al RM constă în aceea că făptuitorul cheamă la nesupunere activă cerințelor legitime ale reprezentanților autorităților și la dezordini de masă, precum și la săvârșirea actelor de violență asupra persoanelor. Deosebirea dintre aceste fapte și cele prevăzute la alin. (1) al art. 285 din CP al RM, care rezidă tot în organizarea persoanelor de a săvârși dezordini de masă, constă în aceea că la alin. (1) al art. 285 din CP al RM făptuitorul organizează sau conduce dezordinile de masă, fiind în rol de organizator, pe când la alin. (4) al art. 285 din CP al RM făptuitorul nu organizează și nu conduce dezordinile de masă, având doar rolul de instigator.

Chemările pot fi făcute în scris sau verbal, prin mass-media sau prin răspândirea de foi volante, pliante, luarea de cuvânt la mitinguri sau alte întruniri etc.

§9. Acțiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor

Legea penală (art. 286 din CP al RM) incriminează acțiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor, statuând că există componență de infracțiune în cazurile în care persoanele care, executând pedeapsa cu închisoare, îi terorizează pe condamnații porniți pe calea corectării, fie săvârșesc atacuri asupra administrației, fie organizează în aceste scopuri grupuri criminale sau participă activ la asemenea grupuri.

Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin acțiune. Acțiunile sunt diverse, dispoziția alin. (1) al art. 286 din CP al RM fiind alternativă:

a) persoanele care, executând pedeapsa cu închisoare, îi terorizează pe condamnații porniți pe calea corectării;
b) persoanele care, executând pedeapsa cu închisoare, săvârșesc atacuri asupra administrației;
c) persoanele care, executând pedeapsa cu închisoare, organizează în aceste scopuri grupuri criminale sau participă activ la asemenea grupuri.

Terorizarea condamnaților porniți pe calea corectării poate fi săvârșită prin aplicarea violenței fizice sau psihice. Violența fizică poate fi de orice caracter: bătăi, lovituri, schingiuiri, torturarea, cauzarea de vătămări ale integrității corporale sau sănătății ușoare, medii sau grave etc. Violența psihică poate fi

realizată verbal, în scris, prin intermediul altor persoane, și constă în amenințări cu aplicarea violenței.

Pentru realizarea acestei componențe de infracțiune, în cazul amenințărilor, trebuie de constatat că amenințarea era reală și imediată la momentul anunțării ei.

Săvârşirea atacurilor asupra administrației se realizează prin atacarea colaboratorilor penitenciarelor, aplicarea violenței nepericuloase sau periculoase pentru viața și sănătatea lor, cât și prin amenințarea lor cu aplicarea unei asemenea violențe. Colaboratori ai administrației penitenciarelor sunt persoanele atestate din sistemul penitenciar, de la cel mai jos rang până la cel mai înalt. În cazul în care atacurile indicate au fost săvârșite asupra altor persoane care lucrează în penitenciare, nu vom fi în prezența componenței de infracțiune.

Organizarea grupurilor criminale pentru terorizarea condamnaților porniți pe calea corectării sau pentru săvârșirea atacurilor asupra administrației constă în acțiuni de formare a unor asemenea grupuri, de selectare a membrilor grupului, de împărțire a rolurilor, de elaborare a planurilor de activitate etc.

Participarea activă la asemenea grupuri constă în acțiuni de aderare la aceste grupuri în scopurile indicate în art. 286 din CP al RM, participarea în grup la terorizarea condamnaților porniți pe calea corectării sau la săvârșirea atacurilor asupra administrației etc.

În cazul în care a fost cauzată intenționat moartea a uneia sau mai multor persoane indicate mai sus (a condamnaților porniți pe calea corectării sau a colaboratorilor administrației penitenciarelor), acțiunile făptuitorilor vor fi calificate în concurs cu art. 145 din CP al RM.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă, deoarece făptuitorul înțelege că dezorganizează activitatea penitenciarelor, adică, executând pedeapsa cu închisoare, îi terorizează pe condamnații porniți pe calea corectării, fie săvârșește atacuri asupra administrației, fie organizează în aceste scopuri grupuri criminale sau participă activ la asemenea grupuri și dorește săvârșirea acestor acțiuni, cu survenirea urmărilor prejudiciabile.

În cazul terorizării condamnaților porniți pe calea corectării, este necesară existența scopului special: de a împiedica corectarea condamnaților.

Subiectul infracțiunii este special: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiuni vârsta de 16 ani, care este condamnată penal de către instanța de judecată și ispășește pedeapsa cu închisoare sau detențiune pe viață în penitenciare.

§10. Pirateria

Legea penală (art. 289 din CP al RM) a incriminat pirateria ca fiind jefuirea săvârşită în scopuri personale de către echipajul sau pasagerii unei nave împotriva persoanelor sau bunurilor care se găsesc pe această navă ori împotriva altei nave, dacă navele se află în marea liberă sau într-un loc care nu este supus jurisdicţiei nici unui stat.

Obiectul juridic special al infracţiunii îl constituie, relaţiile sociale cu privire la securitatea publică.

Pirateria are ca ***obiect material*** atât bunurile mobile care sunt jefuite, cât şi corpul persoanelor supuse actelor de violenţă, sau bunurile a căror integritate este vătămată.

Bunurile mobile supuse jefuirii pot fi bunuri făcând parte din încărcătura navei sau din bagajele pasagerilor, pot fi bunuri care fac parte din mobilierul sau instalaţiile mecanice ale navei. În ceea ce priveşte bunurile a căror substanţă a fost vătămată, acestea pot fi orice bunuri aflate pe navă, chiar şi părţi din corpul navei.

Latura obiectivă a infracţiunii se realizează prin acţiuni.

Pirateria, care nu este în esenţă decât o tâlhărie săvârşită pe o navă sau împotriva unei nave aflate în marea liberă sau într-un loc nesupus jurisdicţiei nici unui stat, fiind o infracţiune complexă, include în sine două acţiuni, una principală şi una adiacentă, şi anume:

a) acţiunea principală: jefuirea săvârşită în scopuri personale de către echipajul sau pasagerii unei nave împotriva persoanelor sau bunurilor care se găsesc pe această navă ori împotriva altei nave;
b) acţiunea adiacentă: aplicarea violenţei faţă de aceste persoane sau ameninţarea cu aplicarea unei asemenea violenţe. Violenţa poate fi periculoasă sau nepericuloasă pentru viaţa şi sănătatea victimei. În cazul în care, în procesul săvârşirii infracţiunii, a fost cauzată din imprudenţă moartea victimei, acţiunile făptuitorului vor fi calificate conform lit. d) din alin. (2) al art. 289 din CP al RM, iar în cazul în care a fost cauzată intenţionat o vătămare gravă a integrităţii sau a sănătăţii – conform lit. e) din alin. (2) al art. 289 din CP al RM.

În cazul săvârşirii omorului intenţionat al unei sau mai multor persoane, în procesul pirateriei, acţiunile făptuitorului vor fi calificate în concurs cu art. 145 din CP al RM.

Pentru calificarea infracţiunii conform art. 289 din CP al RM, este necesară prezenţa unui semn obligatoriu al laturii obiective, a locului săvârşirii faptei. Vom fi în prezenţa infracţiunii de piraterie dacă faptele indicate în art. 289

din CP al RM au avut loc pe navele ce se află în marea liberă sau într-un loc care nu este supus jurisdicției nici unui stat.

În cazul în care aceste nave se află în apele teritoriale ale vreunui stat sau pe teritoriul statului, pe apele râurilor, lacurilor, bazinelor de apă naturale sau artificiale etc., acțiunile făptuitorilor vor fi calificate în funcție de circumstanțele cauzei: conform art. 187 din CP al RM, ca jaf, sau, după caz, conform art. 188 din CP al RM, tâlhărie, sau conform art. 283 din CP al RM, banditism etc., și nu ca piraterie.

Infracțiunea de piraterie este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul săvârșirii celor două acțiuni – principală și adiacentă – indiferent de urmările produse.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin intenție directă.

Subiect al infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani și care este membrul echipajului sau pasagerul unei nave ce se află în marea liberă sau într-un loc care nu este supus jurisdicției nici unui stat.

Alin. (2) al art. 289 din CP al RM consideră pirateria săvârșită cu circumstanțe agravante, în cazurile când faptele prevăzute la alin. (1) al art. 289 din CP al RM au fost săvârșite: a) în mod repetat; b) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală; c) săvârșite cu aplicarea armei sau a altor obiecte folosite în calitate de arme; d) soldate cu decesul persoanei din imprudență; e) soldate cu alte urmări deosebit de grave.

Pirateria se consideră săvârșită în mod repetat, în condițiile prevăzute de art. 31 din CP al RM.

În cazul când acțiunile de piraterie s-au soldat cu decesul unei sau mai multor persoane din imprudență, acțiunile făptuitorului vor fi calificate conform lit. d) din alin. (2) al art. 289 din CP al RM.

Prin piraterie soldată cu alte urmări deosebit de grave, prevăzută la lit. e) din alin. (2) al art. 289 din CP al RM, se înțelege cauzarea intenționată a vătămărilor grave a integrității corporale sau sănătății, cauzarea de daune materiale în proporții mari sau deosebit de mari, distrugerea sau degradarea navelor etc.

Secțiunea a III-a. INFRACȚIUNI CONTRA ORDINII PUBLICE

§1. Huliganismul

Legea penală (art. 287 din CP al RM) definește huliganismul drept acțiuni intenționate care încalcă grosolan ordinea publică și exprimă o vădită lipsă de respect față de societate, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe, de opunerea de rezistență reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice, precum și acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la ordinea publică.

Prin ordine publică se înțelege un sistem stabil de relații sociale, care asigură o ambianță liniștită de conviețuire în societate, de inviolabilitate a persoanei și a integrității patrimoniului, precum și activitatea normală a organelor și instituțiilor publice.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin acțiuni. Dispoziția alin. (1) al art. 287 din CP al RM fiind alternativă, acțiunile de huliganism pot fi diverse:

a) acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică și exprimă o vădită lipsă de respect față de societate, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe;
b) acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică și exprimă o vădită lipsă de respect față de societate, însoțite de opunerea de rezistență reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice;
c) încălcarea grosolană a ordinii publice și exprimarea unei vădite lipse de respect față de societate, însoțită de acțiuni care, prin conținutul lor, se deosebesc prin cinism;
d) încălcarea grosolană a ordinii publice și exprimarea unei vădite lipse de respect față de societate, însoțită de acțiuni care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-o obrăznicie deosebită.

Prin încălcare grosolană a ordinii publice ce exprimă o vădită lipsă de respect față de societate se înțelege săvârșirea unor acțiuni intenționate ce atentează la regulile sociale și morale de conviețuire, care sunt încălcate într-un mod grosolan și demonstrativ de către violatorul ordinii publice prin necuviință, neobrăzare, comportare batjocoritoare cu cetățenii, prin înjosire a onoarei și demnității persoanei, încălcare îndelungată și insistentă a ordinii publice,ză-

dărnicirea activităților de masă, suspendare temporară a activității normale a întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, transportului obștesc etc.

Delimitarea dintre huliganism ca infracțiune penală și huliganismul ca contravenție administrativă se face ținându-se cont de gravitatea încălcării ordinii publice, care se determină din circumstanțele cauzei, inclusiv locul și metodele săvârșirii faptei, intensitatea, durata lor etc.

Se consideră huliganism însoțit de aplicarea violenței asupra persoanelor sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe acele acțiuni huliganice în procesul cărora au fost cauzate lovituri, bătăi sau alte acte de violență, ori vătămarea intenționată medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății.

În cazul încălcării ordinii publice fără aplicarea violenței față de persoane, în lipsa altor circumstanțe prevăzute în art. 287 din CP al RM, acțiunile făptuitorului nu vor constitui infracțiunea de huliganism, și vor fi calificate drept contravenție, conform Codului cu privire la contravențiile administrative.

Se consideră huliganism însoțit de opunerea de rezistență reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice acele acțiuni huliganice care sunt însoțite de opunerea de rezistență colaboratorilor poliției, altui colaborator al organelor afacerilor interne, reprezentantului puterii ori altei persoane în legătură cu îndeplinirea datoriei de serviciu sau obștești de menținere a ordinii publice și de luptă cu criminalitatea sau cetățeanului care curma actele huliganice, inclusiv cele însoțite de violența sau de amenințarea cu aplicarea ei în privința acestor persoane.

Rezistența opusă după încetarea actelor huliganice, în special, în legătură cu reținerea ulterioară a făptuitorului, este în afara componenței huliganismului, și va fi calificată în concurs cu articolele respective ale Părții speciale a Codului penal.

Se consideră huliganism însoțit de acțiuni care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-o deosebită obrăznicie asemenea acțiuni huliganice care exprimă o vădită lipsă de respect față de societate, însoțită, de exemplu, de batjocură față de victimă, încălcarea îndelungată și insistentă a ordinii publice, distrugerea și deteriorarea bunurilor, zădărnicirea activităților de masă, suspendarea temporară a activității normale a întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor sau a transportului public etc.

Se consideră huliganism însoțit de acțiuni care, prin conținutul lor, se deosebesc prin cinism asemenea acțiuni huliganice care sunt însoțite de ignorarea demonstrativă a normelor morale general acceptate, de exemplu, înjosirea onoarei și demnității, neobrăzare, batjocura față de bolnavi, de persoanele în etate, care sunt lipsite de sprijin etc.

În cazul în care huliganismul este însoțit de vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății sau de omorul intenționat, acțiunile făptuitorului vor fi calificate în concurs cu art. 151 sau 145 din CP al RM.

Infracțiunea de huliganism ete o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul comiterii acțiunii prejudiciabile.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin intenție directă: făptuitorul înțelege că încalcă grosolan ordinea publică și exprimă o vădită lipsă de respect față de societate, că aplică violență asupra persoanelor sau amenință cu aplicarea unei asemenea violențe, că opune rezistență reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice, precum și că acțiunile sale, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită, și el dorește săvârșirea acestor acțiuni.

Subiect al infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii prevăzute de alin. (1) al art. 287 din CP al RM, vârsta de 16 ani, pentru infracțiunile prevăzute la alin. (2) și (3) ale art. 287 din CP al RM – vârsta de 14 ani.

Alin. (2) al art. 218 din CP al RM incriminează actele huliganice săvârșite a) repetat sau b) de două sau mai multe persoane.

Trăsăturile acestor circumstanțe agravante ne sunt cunoscute din analiza infracțiunilor prezentate anterior.

Se consideră huliganism agravat, prevăzut de alin. (3) al art. 287 din CP al RM, săvârșirea acțiunilor huliganice prevăzute la alin. (1) sau (2) ale art. 287 din CP al RM, însoțite de aplicarea sau încercarea aplicării armei de foc, a cuțitelor, boxurilor sau a altor arme albe, precum și a obiectelor special adaptate pentru vătămarea integrității corporale sau a sănătății.

Aplicarea sau încercarea aplicării la săvârșirea huliganismului, a armei de foc, a diferitelor cuțite, a boxurilor sau armelor albe, precum și a altor obiecte, inclusiv a celor special adaptate pentru vătămarea integrității corporale, servește drept temei pentru calificarea infracțiunii în baza alin. (3) al art. 287 din CP al RM nu numai în acele cazuri în care făptuitorul cu ajutorul obiectelor respective cauzează sau intenționează să cauzeze vătămarea integrității corporale sau a sănătății, dar și atunci când utilizarea obiectelor menționate în procesul actelor huliganice creează un pericol real pentru viața și sănătatea oamenilor.

Drept obiecte special adaptate pentru vătămarea integrității corporale sau a sănătății pot fi considerate obiectele care au fost adaptate de către făptuitor anume pentru acest scop, din timp sau în timpul săvârșirii acțiunilor huliganice, precum și obiectele care, deși nu au fost supuse unei prelucrări preliminare, au fost special adaptate de fătuitor și se aflau la el cu același scop.

Conform sensului legii, la obiectele care servesc drept temei pentru calificarea acțiunilor huliganice în baza alin. (3) al art. 287 din CP al RM se referă toate obiectele pe care le-a avut și le-a utilizat făptuitorul la săvârșirea acțiunilor huliganice, inclusiv acele care au fost ridicate la locul infracțiunii.

Dacă, în timpul săvârșirii actelor huliganice, unul dintre participanții la infracțiune a folosit arma de foc, cuțitul sau alt obiect, inclusiv un obiect special adaptat fără știrea altor participanți la infracțiune, vom fi în prezența excesului de autor, răspunderea pentru infracțiunea mai gravă revenindu-i doar persoanei care a aplicat arma sau obiectul indicat pentru vătămarea integrității corporale sau a sănătății.

§2. Vandalismul

Legea penală (art. 288 din CP al RM) definește vandalismul ca pângărirea edificiilor sau a altor încăperi, precum și nimicirea bunurilor în transportul public sau în alte locuri publice.

Pericolul social al vandalismului constă în aceea că, prin respectivele acțiuni, făptuitorul supune distrugerii obiecte, edificii unice, restabilirea cărora este imposibilă sau este foarte anevoioasă.

Vandalismul se exprimă prin distrugerea fără temei a valorilor culturale sau materiale, barbarism, cruzime și cinism față de monumentele de arhitectură, cultură, artă și alte forme de creație.

Obiectul juridic special al vandalismului îl constituie relațiile sociale cu privire la ordinea publică.

Obiectul material al infracțiunii îl constituie edificiile sau alte încăperi, precum și bunurile din transportul public sau din alte locuri publice. Edificiile pot fi casele de locuit, obiectele de importanță istorică sau culturală, obiectele de cultură, sanitare, medicale, de producție, de conducere etc.

Alte încăperi sunt obiectele apreciate îndeosebi și respectate de populație: complexurile memoriale, monumentele, plăcile de comemorare etc.

Nu pot constitui obiecte materiale ale vandalismului mormintele, urnele funerare, monumentele sau obeliscurile din cimitire sau alte locuri de înmormântare. În cazul săvârșirii acțiunilor indicate în art. 288 din CP al RM, în privința obiectelor sus-numite, vom fi în prezența infracțiunii de profanare a mormintelor, incriminată în art. 222 din CP al RM.

Bunurile din transportul public sau din alte locuri publice sunt pereții, scaunele, alte obiecte din transportul public, precum și gardurile sau scaunele (băncile) din parcuri sau alte locuri publice, stațiile de autobuze, microbuze, trenuri, aeroporturi etc.

Latura obiectivă a vandalismului se realizează prin acțiuni:

a) pângărirea edificiilor sau a altor încăperi;

b) nimicirea bunurilor în transportul public sau în alte locuri publice.

Pângărirea edificiilor sau a altor încăperi se realizează prin efectuarea de insripții, desene sau alte simboluri cu caracter obscen, cinic, imoral pe edificii sau alte încăperi, murdărirea acestor obiecte etc. Prin aceste acțiuni se cauzează o daună substanțială aspectului estetic interior sau exterior al obiectelor pângărite.

La calificarea acestor acțiuni, conform art. 288 din CP al RM, se ia în considerație conținutul, mărimea inscripțiilor, vizibilitatea lor, cât și posibilitatea de a fi înlăturate: șterse, acoperite etc., fără a cauza daună obiectelor pângărite.

Caracterul imoral, cinic sau obscen al inscripțiilor, desenelor sau simbolurilor este apreciat de organele de urmărire penală sau de către instanța de judecată, ținându-se cont de circumstanțele acțiunilor săvârșite.

Specificul vandalismului constă în aceea că făptuitorul pângărește nu orice clădire, edificiu sau altă proprietate, ci doar obiectele publice.

În cazul în care făptuitorul distruge sau deteriorează bunurile, proprietatea persoanelor fizice, nu vom fi în prezența componenței de infracțiune prevăzute de art. 288 din CP al RM. În unele împrejurări concrete, acțiunile făptuitorului pot fi calificate conform art. 197 din CP al RM.

Infracțiunea analizată este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul comiterii acțiunii prejudiciabile.

Latura subiectivă se caracterizează prin intenție directă: făptuitorul înțelege că prin acțiunile sale pângărește edificiile sau alte încăperi, precum și faptul că nimicește bunurile în transportul public sau în alte locuri publice, și dorește săvârșirea acestor acțiuni.

Subiect al infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care, la momentul săvârșirii faptei prevăzute de alin. (1) al art. 288 din CP al RM a atins vârsta de 16 ani, iar în cazul săvârșirii faptei prevăzute de alin. (2) al art. 288 din CP al RM – vârsta de 14 ani.

Alin. (2) al art. 288 din CP al RM incriminează actele prevăzute la alin. (1) al art. 288 din CP al RM, săvârșite: a) repetat sau b) de două sau mai multe persoane.

În vederea interpretării înțelesului acestor agravante, facem trimitere la explicațiile de rigoare făcute anterior.

§3. Inițierea sau organizarea cerșetoriei

Legea penală (art. 302 din CP al RM) incriminează faptele de inițiere sau de organizare a cerșetoriei, recrutarea persoanelor pentru cerșit, cât și îndemnarea ori constrângerea unei persoane să practice cerșetoria, în scopul de a obține pentru sine sau pentru altul un folos material injust.

Orice persoană care are capacitatea de a munci trebuie să-și procure mijloacele de existență prin muncă. Procurarea acestor mijloace nu prin muncă, ci prin exploatarea sentimentelor de milă ale altora constituie o formă de parazitism social, care aduce o atingere gravă relațiilor de conviețuire socială.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la ordinea publică.

Latura obiectivă se realizează prin acțiuni. Dispoziția alin. (1) al art. 302 din CP al RM fiind de alternativă, acțiunile sunt diverse:

a) inițierea cerșetoriei;
b) organizarea cerșetoriei;
c) recrutarea persoanelor pentru cerșit;
d) îndemnarea unei persoane să practice cerșetoria;
e) constrângerea unei persoane să practice cerșetoria.

Prin inițierea cerșetoriei se înțelege fapta persoanei de a înainta unor altor persoane ideea organizării în vederea practicării cerșitului.

Prin organizarea cerșetoriei se înțelege activitatea persoanei îndreptată spre atragerea unei persoane sau a unui grup de persoane la practicarea cerșetoriei, împărțirea rolurilor și locului de dislocație a cerșetorilor, paza lor și dirijarea activității lor, instruirea în vederea practicării cerșetoriei etc.

Prin recrutarea persoanelor pentru cerșit se înțelege selectarea persoanelor în vederea practicării cerșetoriei și atragerea lor la această activitate, angajarea și îndemnul acestora de a practica cerșetoria.

Prin îndemnarea unei persoane să practice cerșetoria se înțelege instigarea persoanelor la practicarea cerșetoriei prin diferite metode: cointeresarea persoanelor să practice această ocupație, prin promisiuni de a câștiga bani, înșelarea persoanelor etc.

Prin constrângerea unei persoane să practice cerșetoria se înțelege aplicarea violenței fizice și psihice, care se poate realiza prin diferite mijloace: prin aplicarea de lovituri, bătăi, cauzarea de vătămări ușoare sau medii ale integrității corporale sau sănătății, sau amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe etc.

În cazul cauzării vătămărilor grave ale integrității corporale sau sănătății, acțiunile făptuitorului vor fi calificate în concurs cu art. 151 din CP al RM.

Infracțiunea dată este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul comiterii acțiunii prejudiciabile.

Latura subiectivă se manifestă prin intenție directă. Făptuitorul înțelege caracterul prejudiciabil al faptelor sale: că săvârșește acțiuni de inițiere sau de organizare a cerșetoriei, de recrutare a persoanelor pentru cerșit, de îndemnare ori constrângere a unei persoane să practice cerșetoria, și dorește săvârșirea acestor fapte.

Un semn obligatoriu al laturii subiective la această infracțiune este scopul: infracțiunea se săvârșește în scopul de a obține pentru sine sau pentru altul un folos material injust.

Subiect al infracțiuni este persoana fizică responsabilă, care, la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

Alin. (2) al art. 302 din CP al RM prevede ca circumstanțe agravante săvârșirea infracțiunii: a) asupra unui minor sau b) asupra unei persoane cu grave deficiențe fizice sau psihice.

Inițierea sau organizarea cerșetoriei săvârșită asupra unui minor va fi calificată conform lit. a) din alin. (2) al art. 302 din CP al RM în cazurile în care făptuitorul cunoaște că săvârșește această infracțiune asupra unui minor, cunoaște că persoana este minoră. Despre vârsta victimei, făptuitorul poate ști din documente, în urma cunoașterii personale a acestei persoane, din spusele victimei sau altor persoane, poate trage concluzii privind aspectul fizic exterior al persoanei etc.

Inițierea sau organizarea cerșetoriei săvârșită asupra unei persoane cu grave deficiențe fizice sau psihice va fi calificată conform lit. b) din alin. (2) al art. 302 din CP al RM în cazurile în care făptuitorul cunoaște că săvârșește această infracțiune asupra unei asemenea persoane, cunoaște că persoana este cu grave deficiențe fizice sau psihice. Ca deficiențe fizice pot fi considerate: invaliditatea persoanei, lipsa unui organ de văz, auz, organelor locomotorii etc. Deficiențe psihice pot fi: boala psihică, responsabilitatea limitată etc.

Secțiunea a IV-a. INFRACȚIUNI ÎNDREPTATE SPRE ÎNCĂLCAREA REGULILOR DE EFECTUARE A DIFERITELOR TIPURI DE ACTIVITĂȚI

§1. Purtarea, păstrarea, procurarea, fabricarea, repararea sau comercializarea ilegală a armelor și munițiilor

Ținând cont de pericolul pe care îl prezintă armele de foc și munițiile, datorită posibilității aplicării lor la comiterea infracțiunilor, legea penală (art. 290 din CP al RM) incriminează ca infracțiune distinctă purtarea, păstrarea, procurarea, fabricarea, repararea sau comercializarea armelor de foc, cu excepția armei de vânătoare cu țeavă lisă, sau a munițiilor fără autorizația corespunzătoare.

Obiectul juridic special al infracțiunii de purtare, păstrare, procurare, fabricare, reparare sau comercializare ilegală a armelor și munițiilor îl formează relațiile sociale cu privire la securitatea publică în domeniul circulației armelor de foc și a părților componente ale acestora, precum și în domeniul circulației munițiilor.

În cazul infracțiunii prevăzute la art. 290 din CP al RM, drept ***obiect material*** apar armele de foc și munițiile.

Legea penală (art. 129 din CP al RM) nu dă definiția armelor de foc, limitându-se doar la o definire generală a armelor.

Prin arme de foc se înțeleg toate tipurile de arme a căror capacitate de nimicire este direcționată de proiectile, care asigură viteza de accelerare sub presiunea gazelor de pulbere.

Din punct de vedere al funcționării lor, armele de foc pot fi: neautomate (arme cu repetiție), la acestea operațiunile inițiale se repetă cu mâna la fiecare foc; automate, a căror acțiune constă în faptul că, după introducerea cartușului în camera de explozie și apăsarea pe trăgaci, presiunea gazelor aruncă întâi glonțul afară, iar închizătorul îndărăt. În același timp, tubul gol al cartușului este aruncat afară, iar închizătorul, care revine la poziția sa anterioară, introduce un nou cartuș în camera de explozie.

Nu se consideră drept obiect material armele de vânătoare cu țeavă lisă. Nu se consideră armă de foc partea componentă a ei, care nu poate fi utilizată pentru efectuarea împușcăturii (țeava, patul armei, piedica, închizătorul, trăgaciul etc.), dacă nu sunt probe că persoana care le deține are intenția de a asambla alte segmente sau subsegmente pentru o armă sau un segment pentru efectuarea unei împușcături cu muniții.

Prin muniții se înțeleg obiectele de înarmare și de lansare, predestinate pentru înfrângerea țintei și care conțin încărcături explozibile, pirotehnice de aruncare sau de spargere ori încărcături combinate.

La categoria munițiilor, indiferent de existența sau lipsa mijloacelor care le pun în funcțiune, se referă minele, obuzele de artilerie, rachetele de luptă, grenadele reactive de luptă antitanc, bombele de aviație etc., predestinate pentru înfrângerea țintei. La muniții se referă, de asemenea, toate tipurile de cartușe pentru diferite arme de foc, confecționate atât la uzină, cât și în condiții casnice, cu excepția acelor cartușe care n-au element distrugător și nu sunt predestinate pentru înfrângerea țintei vii (alicele pentru arma de vânătoare, cartușele oarbe etc.).

Latura obiectivă. Legiuitorul, în cadrul art. 290 din CP al RM, prevede survenirea răspunderii penale doar pentru comiterea faptei prejudiciabile, chiar dacă nu au survenit urmările dorite de făptuitor. Tragerea la răspunderea penală numai pentru comiterea acțiunilor de purtare, păstrare, procurare, fabricare, reparare sau comercializare ilegală a armelor și munițiilor este determinată de gradul de pericol social sporit al infracțiunii, legiuitorul considerând că, prin comiterea acestor acțiuni, deja este pusă în pericol securitatea publică, creându-se o stare de neliniște și de nesiguranță în societate.

Purtarea ilegală a armelor de foc și a munițiilor se consideră în cazul în care lipsește permisul organului autorizat de a purta astfel de arme sau muniții. Purtarea poate fi efectuată prin portul acestora asupra sa (la corp), în haine, valize sau în alte locuri care ar asigura păstrarea.

Păstrarea (deținerea) ilegală a armelor de foc și a munițiilor se consideră acțiunile îndreptate spre ținerea în posesie a acestora de către o persoană asupra sa, în locuințe, în localuri, în ascunzișuri, fără autorizația respectivă.

Procurarea ilegală a armelor de foc și a munițiilor se consideră obținerea acestora prin diferite metode (cumpărare, primire în formă de cadou, eliberate în contul datoriei, schimb, găsite etc.), fără autorizația organelor competente.

Prin procurarea legală se înțelege procurarea armelor de foc și a munițiilor din magazinele specializate în acest scop și care dispun de autorizația corespunzătoare, eliberată de către organul special abilitat.

Fabricarea ilegală a armelor de foc și a munițiilor se consideră producerea lor industrială sau, în urma activității meșteșugărești, realizarea unui ansamblu sau subansambluri de arme sau muniții, menite să nimicească, să rănească ființe umane, să deterioreze bunuri, fără autorizația corespunzătoare.

Producerea de arme și muniții (cu excepția cartușelor armelor de vânătoare) constituie monopol de stat și se efectuează în modul stabilit de Guvern. Ar-

mele și munițiile sunt fabricate la întreprinderi de stat specializate, cu o înaltă tehnologie, în care sunt asigurate securitatea, controlul și calitatea producției.

Prin repararea ilegală a armelor sau a munițiilor se înțelege restabilirea calităților lor pierdute, fără autorizație corespunzătoare. Repararea legală a armelor este efectuată în atelierele de reparație a armelor, indiferent de tipul de proprietate, care dispun de licență și autorizație eliberate de Ministerul Afacerilor Interne.

Comercializarea ilegală a armelor și munițiilor se consideră transmiterea neautorizată a acestora prin vânzare, dăruire, împrumut etc., cu scopul dobândirii unui beneficiu sau fără acesta.

Comerțul legal cu arme de foc individuale, de autoapărare, cu mijloace speciale, arme cu uz de serviciu, de instrucție, sportive, precum și munițiile acestora, se efectuează în magazinele de stat specializate, pe bază de licență și de autorizație eliberate de Ministerul Afacerilor Interne.

Infracțiunea examinată este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul comiterii acțiunii prejudiciabile în oricare din modalitățile sale.

Latura subiectivă, în cazul infracțiunii de purtare, păstrare, procurare, fabricare, reparare sau comercializare a armelor și munițiilor se manifestă sub formă de intenție directă. Făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunilor de purtare, păstrare, procurare, fabricare, reparare sau comercializare ilegală a armelor de foc sau a munițiilor, și dorește săvârșirea lor.

Subiectul infracțiunii este general: persoana fizică responsabilă, care a atins, la momentul săvârșirii infracțiunii prevăzute de alin. (1) al art. 290 din CP al RM, vârsta de 16 ani, iar la momentul săvârșirii infracțiunii prevăzute de alin. (2) al art. 290 din CP al RM - vârsta de 14 ani.

Circumstanțele agravante ale infracțiunii examinate sunt prevăzute la lit. a) și b) din alin. (2) al art. 290 din CP al RM: repetarea infracțiunii și săvârșirea infracțiunii de către două sau mai multe persoane.

Cu privire la trăsăturile celor două agravante, facem trimitere la explicațiile de rigoare, făcute anterior.

Alin. (3) al art. 290 din CP al RM prevede că persoana care a predat de bunăvoie arma de foc sau munițiile pe care le deținea fără autorizația corespunzătoare este liberată de răspunderea penală. Predarea de bunăvoie a obiectelor sus-menționate poate avea loc sub cele mai diverse forme și din diferite motive. Despre caracterul benevol ne poate mărturisi însuși faptul predării sau comunicarea despre locul aflării acestor obiecte organelor publice. Practica judiciară recunoaște prin caracter benevol atât predarea obiectelor din proprie inițiativă, cât și la cererea unor terțe persoane.

§2. Păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor

Legea penală (art. 291 din CP al RM) incriminează ca faptă distinctă păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor, precum și transmiterea acestora altor persoane, doar în cazurile în care aceste acțiuni sau inacțiuni au avut urmări grave.

Pericolul social al acestei infracțiuni constă în aceea că de această armă sau muniții se poate folosi orice persoană, inclusiv acelea care, în funcție de vârstă sau de dezvoltarea mintală, nu pot să-și dea seama de calitățile distrugătoare ale armei sau munițiilor.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică în sfera de manipulare cu armele de foc și munițiile.

Obiectul material al infracțiunii îl constituie armele de foc sau munițiile care se află legal la făptuitor. În cazul în care arma de foc, cu excepția armei de vânătoare cu țeavă lisă, sau munițiile se află ilegal la făptuitor, acțiunile făptuitorului vor fi calificate conform art. 290 din CP al RM, fără a fi necesară calificarea suplimentară conform prevederilor art. 291 din CP al RM.

În lista armelor de foc prevăzute de art. 291 din CP al RM se include, spre deosebire de art. 290 din CP al RM, și arma de vânătoare cu țeavă lisă.

Păstrarea neglijentă a armelor albe nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute de art. 291 din CP al RM și, în cazul survenirii urmărilor prejudiciabile indicate în art. 291 din CP al RM, acțiunile făptuitorului vor fi calificate conform art. 157 sau 198 din CP al RM.

Latura obiectivă a infracțiunii constă din două acțiuni (inacțiuni) alternative: a) păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor; b) transmiterea armelor de foc și a munițiilor altor persoane.

Păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor constă în încălcarea regulilor de păstrare a armelor de foc și a munițiilor.

Sub incidența art. 291 din CP al RM se află doar acele încălcări ale regulilor de păstrare a armelor de foc și a munițiilor, care au creat condiții de folosire a acestora de către alte persoane. Or, proprietarul sau deținătorul legal al armelor de foc sau al munițiilor n-a întreprins destule măsuri de a exclude accesul altor persoane la arma de foc sau muniții, de exemplu: a lăsat pistolul de serviciu în masa din biroul de serviciu; a lăsat arma de vânătoare în dulapul de haine, unde aveau acces membrii familiei, alte persoane; a uitat să închidă seiful sau l-a lăsat deschis etc. Astfel, păstrarea neglijentă a armelor de foc sau a munițiilor se săvârșește prin inacțiune.

Transmiterea armelor de foc și a munițiilor altor persoane se săvârșește prin acțiuni, și anume prin transmiterea efectivă a acestor obiecte altor per-

soane. Nu are relevanță categoria de persoane fizice cărora le-a fost transmisă arma sau munițiile: copii, persoană bolnavă psihic sau persoană sănătoasă.

Păstrarea neglijentă a armelor de foc sau a munițiilor, precum și transmiterea acestora altor persoane, constituie componența de infracțiune prevăzută de art. 291 din CP al RM, doar în cazul când, în urma acestor acțiuni sau inacțiuni, au survenit urmări grave. Astfel, infracțiunea analizată este una materială. Prin urmări grave se înțeleg vătămările medii, grave ale integrității corporale sau sănătății ori moartea, cauzarea de daune materiale în proporții mari sau deosebit de mari, precum și săvârșirea, folosind aceste arme sau muniții, de către alte persoane, a unor infracțiuni etc.

Latura subiectivă a infracțiunii se realizează prin vinovăție imprudentă, în ambele modalități ale ei: încrederea exagerată sau neglijența.

În cazul încrederii exagerate, făptuitorul, deși prevede că, păstrând neglijent arma sau munițiile, acestea pot fi găsite de alte persoane, care se vor folosi de ele, sau transmițând aceste obiecte altor persoane, în ambele cazuri, pot surveni urmări grave, el totuși, în mod ușuratic, crede că aceasta nu se va întâmpla.

În cazul neglijenței, făptuitorul nu prevede cele sus-menționate, însă, manifestând mai multă atenție sau precauție, el ar fi putut să prevadă survenirea urmărilor prejudiciabile.

Subiect al infracțiunii poate fi persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani.

Persoanele cu funcție de răspundere sau militarii, în cazul păstrării neglijente a armelor de foc sau a munițiilor, aflate în gestiunea sau folosința lor în legătură cu îndeplinirea obligațiunilor de serviciu, vor răspunde penal conform art. 329 sau, respectiv, art. 373 din CP al RM.

§3. Fabricarea, procurarea, prelucrarea, păstrarea, transportarea, folosirea sau neutralizarea substanțelor explozive ori a materialelor radioactive

Legea penală (art. 292 din CP al RM) incriminează fabricarea, procurarea, prelucrarea, păstrarea, transportarea, folosirea sau neutralizarea substanțelor explozive ori a materialelor radioactive sau orice altă operație privind circulația acestora, doar în cazurile în care aceste activități au fost săvârșite ilegal și fără autorizația corespunzătoare.

Pericolul social al infracțiunii constă în faptul că manipularea neadecvată cu substanțele explozive ori cu materialele radioactive poate duce la urmări extrem de grave, cum ar fi victime omenești, distrugeri colosale ale florei și faunei, catastrofe ecologice etc.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie securitatea publică în sfera manipulării cu substanțele explozive ori cu materialele radioactive.

Obiectul material al infracțiunii îl constituie substanțele explozive ori materialele radioactive.

Cu privire la caracteristicile celor două noțiuni, a se vedea explicațiile corespunzătoare privind fapta de la alin. (2) al art. 248 din CP al RM.

Latura obiectivă a infracțiunii se manifestă prin acțiuni de fabricare, procurare, prelucrare, păstrare, transportare, folosire sau neutralizare a substanțelor explozive ori a materialelor radioactive, sau orice altă operație privind circulația acestora.

Prelucrarea substanțelor explozive sau radioactive presupune transformarea sau schimbarea conținutului, formei sau aspectului acestor substanțe.

Folosirea substanțelor explozive sau radioactive constă în aplicarea acestor materiale și substanțe în conformitate cu destinația sau contrar destinației lor, adeseori în scopuri criminale. Aceasta poate fi exprimată prin săvârșirea de explozii, reacții chimice ce duc la emanări radioactive etc.

Prin neutralizarea substanțelor explozive sau radioactive se înțelege intervenirea unor schimbări în integritatea acestor materiale sau substanțe, distrugerea lor sau efectuarea unor reacții de dezmembrare a materialelor radioactive.

Altă operație privind circulația substanțelor explozive sau radioactive constă în încărcarea sau descărcarea acestor substanțe sau materiale, comercializarea lor etc.

O condiție obligatorie a existenței acestei componențe de infracțiune constă în faptul că fabricarea, procurarea, prelucrarea, păstrarea, transportarea, folosirea sau neutralizarea substanțelor explozive ori a materialelor radioactive, sau orice altă operație privind circulația acestora va constitui infracțiune prevăzută de art. 292 din CP al RM doar în cazurile în care aceste activități au fost săvârșite ilegal și fără autorizația corespunzătoare.

Infracțiunea este una formală și se consumă din momentul în care acțiunile în cauză: fabricarea, procurarea, prelucrarea, păstrarea, transportarea, folosirea sau neutralizarea substanțelor explozive ori a materialelor radioactive, sau orice altă operație privind circulația acestora sunt săvârșite ilegal și fără autorizația corespunzătoare, neavând relevanță survenirea urmărilor prejudiciabile. Survenirea acestora, cu excepția urmărilor grave, va influența doar la individualizarea pedepsei.

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute de alin. (1) al art. 292 din CP al RM se manifestă prin intenție directă: făptuitorul înțelege că săvârșește fabricarea, procurarea, prelucrarea, păstrarea, transportarea, folosirea sau neutralizarea substanțelor explozive ori a materialelor radioactive, sau orice altă

operație privind circulația acestora ilegal și fără autorizația corespunzătoare, și dorește săvârșirea acestor acțiuni.

Subiect al infracțiunii prevăzute de alin. (1) al art. 292 din CP al RM poate fi orice persoană fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani, iar în cazul infracțiunii de la alin. (2) al art. 292 din CP al RM – vârsta de 14 ani.

Alin. (2) al art. 292 din CP al RM prevede săvârșirea infracțiunii în circumstanțe agravante, în cazul în care au survenit urmări grave.

Prin urmări grave se înțeleg vătămări medii, grave ale integrității corporale sau sănătății sau moartea, cauzarea de daune materiale în proporții mari.

Față de urmările prejudiciabile grave, atitudinea făptuitorului este imprudentă. Imprudența poate fi manifestată prin încredere exagerată sau neglijență.

§4. Încălcarea regulilor de evidență, păstrare, transportare și folosire a substanțelor ușor inflamabile sau corosive

Legea penală (art. 293 din CP al RM) incriminează încălcarea regulilor de evidență, păstrare, transportare și folosire a substanțelor ușor inflamabile sau corosive, precum și expedierea prin poștă sau bagaj a acestor substanțe, doar în cazurile în care aceste acțiuni au provocat urmări grave.

Pericolul social al acestei infracțiuni constă în faptul că încălcarea regulilor indicate poate duce la ieșirea acestor substanțe din posesia și de sub controlul statului, în rezultat provocând urmări grave: explozii, incendii, precum și sustragerea lor de către alte persoane, care, cu ajutorul lor, pot săvârși infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave.

Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică, în ce privește manipularea cu substanțele ușor inflamabile sau corosive.

Obiectul material al infracțiunii îl constituie substanțele ușor inflamabile sau corosive.

Substanțele ușor inflamabile sunt acele substanțe (cu excepția substanțelor explozive) care au capacitate de autoinflamare sub influența focului sau altor factori exteriori, care formează produse sub forme de gaze și emană căldură. Aceste substanțe se pot ușor inflama, întrând în reacție cu oxigenul din aer, precum și cu substanțele ce se pot inflama la temperaturi joase. Substanțe ușor inflamabile sunt benzina, gazul lampant, acetona, gazele lichefiate etc.

Substanțele corosive sunt acizii, alcoolii sau alte substanțe care pot influența negativ asupra sănătății oamenilor, asupra florei sau faunei etc.

Latura obiectivă a infracțiunii se manifestă prin acțiuni sau inacțiuni de încălcare a regulilor de evidență, păstrare, transportare sau folosire a substanțelor ușor inflamabile sau corosive, precum și expedierea prin poștă sau bagaj a acestor substanțe, dacă aceste acțiuni au provocat urmări grave.

Încălcarea regulilor se manifestă prin inacțiuni, adică prin neexecutarea prevederilor legale de evidență, păstrare, transportare sau folosire a substanțelor ușor inflamabile sau corosive, precum și prin acțiuni, adică prin executarea neglijentă a prevederilor legale de evidență, păstrare, transportare sau folosire a substanțelor ușor inflamabile sau corosive.

Evidența substanțelor ușor inflamabile sau corosive constă în fixarea numărului și tipurilor substanțelor indicate, introducerea acestor date în registre speciale de evidență (borderou, registru, cărți etc.) și controlul ulterior al corespunderii acestor date cu cele faptice etc.

Prin expedierea prin poștă sau bagaj a acestor substanțe se înțelege expedierea ilegală a substanțelor respective prin poștă sau bagaj, prin intermediul transportului auto, fluvial sau maritim, pe căile ferate etc.

Transportarea sau expedierea prin bagaj a substanțelor ușor inflamabile prin intermediul transportului aerian se află sub incidența componenței de infracțiune prevăzute de art. 294 din CP al RM, fără a fi necesară calificarea suplimentară conform art. 293 din CP al RM.

Infracțiunea examinată este una materială și se consumă din momentul survenirii urmărilor grave.

Prin urmări grave se înțeleg vătămări medii, grave ale integrității corporale sau sănătății sau moartea, cauzarea de daune materiale în proporții mari sau deosebit de mari.

Latura subiectivă. Față de acțiunile prevăzute de art. 293 din CP al RM, făptuitorul acționează cu intenție sau din imprudență, însă față de urmările grave, atitudinea făptuitorului este imprudentă. Imprudența poate fi manifestată prin încredere exagerată sau neglijență criminală.

Subiect al infracțiunii poate fi orice persoană fizică responsabilă, care a împlinit la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani.

§5. Transportarea ilegală cu transportul aerian a substanțelor explozive sau ușor inflamabile

Legea penală (art. 294 din CP al RM) incriminează transportarea de către un pasager pe o navă aeriană a substanțelor explozive sau ușor inflamabile, doar în cazurile în care aceasta a provocat urmări grave.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică, precum și relațiile sociale ce țin de respectarea regulilor de transportare a substanțelor explozive sau ușor inflamabile, care pot fi periclitate prin transportarea de către un pasager pe o navă aeriană a acestor substanțe, acțiunile în cauza fiind săvârșite ilegal.

Obiectul material al infracțiunii îl constituie substanțele explozive sau ușor inflamabile. Materialele explozive cuprind: explozivii propriu-ziși, amestecurile explozive pirotehnice și simple mijloace de inițiere, cele auxiliare de aprindere, precum și orice substanță sau amestecuri de substanțe capabile să provoace reacții chimice instantanee, cu degajare de căldură și gaze la temperatură ridicată.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin acțiuni de transportare de către un pasager pe o navă aeriană a substanțelor explozive sau ușor inflamabile.

Latura obiectivă la art. 294 din CP al RM este similară cu cea de la art. 293 din CP al RM; deosebirea constă în faptul că art. 294 din CP al RM incriminează doar transportarea ilegală cu transportul aerian a substanțelor explozive sau ușor inflamabile.

Transportarea acestor substanțe poate fi efectuată în diferite modalități: în bagajele de mână sau date la camera de bagaj, sau chiar asupra sa: în buzunarul hainei, portmoneu, în săculețe special amenajate etc.

În cazul transportării acestor substanțe ilegal, cu alte mijloace de transport, nu vom fi în prezența infracțiunii prevăzute de art. 294 din CP al RM, iar acțiunile făptuitorului vor fi calificate conform art. 292 sau, după caz, art. 293 din CP al RM.

Infracțiunea analizată este una materială: infracțiunea se va consuma doar în cazul în care au survenit urmările prejudiciabile (provocarea urmărilor grave).

Latura subiectivă se manifestă prin vinovăție din imprudență, în forma neglijenței: făptuitorul n-a prevăzut că, în urma transportării ilegale pe o navă aeriană a substanțelor explozive sau ușor inflamabile, pot fi provocate urmări grave, însă ar fi putut și trebuia să prevadă survenirea acestor urmări prejudiciabile.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care a atins, la momentul săvârșirii infracțiunii, vârsta de 16 ani și care are calitatea de pasager al unei nave aeriene (avion, elicopter etc.).

§6. Amenințarea de a sustrage materiale radioactive sau de a le folosi

Legea penală (art. 295 din CP al RM) incriminează amenințarea de a sustrage materiale radioactive în scopul de a forța un stat, o organizație internațională, o persoană juridică sau fizică de a săvârși vreo acțiune sau de a

se abţine de la ea, precum şi ameninţarea de a folosi materiale radioactive în scopul de a provoca decesul unei persoane sau alte urmări grave, în cazul când a existat pericolul realizării acestei ameninţări.

Obiectul juridic special al infracţiunii îl constituie relaţiile sociale cu privire la securitatea publică în sfera circulaţiei materialelor radioactive.

Latura obiectivă se realizează prin acţiuni de ameninţare cu sustragerea materialelor radioactive în scopul de a forţa un stat, o organizaţie internaţională, o persoană juridică sau fizică de a săvârşi vreo acţiune sau de a se abţine de la ea, precum şi ameninţarea de a folosi materiale radioactive în scopul de a provoca decesul unei persoane sau alte urmări grave, în cazul când a existat pericolul realizării acestei ameninţări.

Ameninţarea cu sustragerea materialelor radioactive constă în aceea că făptuitorul săvârşeşte acţiuni de influenţă psihică asupra statului, organizaţiilor internaţionale, persoanei juridice sau fizice.

Ameninţarea de a folosi materiale radioactive constă în aceea că făptuitorul săvârşeşte acţiuni de influenţă psihică asupra statului, organizaţiilor internaţionale, persoanei juridice sau fizice, insuflându-le acestora temerea de a folosi materialele radioactive, pe care le are deja asupra sa, în scopul de a provoca decesul unei persoane sau alte urmări grave.

Ameninţarea poate fi realizată prin multiple forme: în scris, verbal, prin telefon, radio, televiziune sau alte mijloace mass-media, nemijlocit sau prin mijlocitor, în public sau în particular.

Ameninţarea trebuie să fie reală şi iminentă: de natură să alarmeze pe cel ameninţat, să fie percepută de el ca serioasă, reală, prezentând suficiente temeiuri de realizare într-un timp apropiat.

Dacă ameninţarea este vădit ireală, din acţiunile făptuitorului nu rezultă că el va trece la realizarea acestor ameninţări, sau ameninţarea în mod obiectiv nu poate să se realizeze, fapta nu va constitui componenţa infracţiunii prevăzute de art. 295 din CP al RM.

Infracţiunea analizată este una formală şi se consumă din momentul înaintării ameninţărilor indicate.

Latura subiectivă se manifestă prin intenţia directă: făptuitorul înţelege caracterul prejudiciabil al faptelor sale, că ameninţă de a sustrage materiale radioactive în scopul de a forţa un stat, o organizaţie internaţională, o persoană juridică sau fizică de a săvârşi vreo acţiune sau de a se abţine de la ea, precum şi că ameninţă de a folosi aceste materiale în scopul de a provoca decesul unei persoane sau alte urmări grave, şi doreşte săvârşirea acestor fapte.

Infracțiunea analizată are un scop special: de a forța un stat, o organizație internațională, o persoană juridică sau fizică de a săvârși vreo acțiune sau de a se abține de la ea; de a provoca decesul unei persoane sau alte urmări grave.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care, la momentul săvârșirii infracțiunii, a atins vârsta de 16 ani.

§7. Încălcarea regulilor de protecție contra incendiilor

Legea penală (art. 296 din CP al RM) incriminează neîndeplinirea dispozițiilor organelor de stat de supraveghere antiincendiară, precum și încălcarea cu rea-voință a regulilor de protecție contra incendiilor, doar în cazul în care acestea au provocat urmări grave.

Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică în domeniul aplicării focului și protecției împotriva acțiunii lui dăunătoare.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin acțiuni sau inacțiuni de încălcare a regulilor de protecție contra incendiilor, în cazul în care acestea au provocat urmări grave.

Neîndeplinirea dispozițiilor organelor de stat de supraveghere antiincendiară se săvârșește prin inacțiune și presupune nerespectarea dispozițiilor luate de aceste organe privind regulile de protecție contra incendiilor.

Încălcarea cu rea-voință a regulilor de protecție contra incendiilor se săvârșește prin acțiune sau inacțiune. Prin încălcarea regulilor de protecție contra incendiilor se înțelege neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare sau neglijentă a acestora, fapt ce duce la apariția reală a pericolului cauzării prejudiciului sănătății sau daunei materiale.

Infracțiunea analizată este una materială și se consumă din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile, adică a urmărilor grave.

Urmările grave pot consta în vătămările medii, grave ale integrității corporale sau sănătății sau decesul persoanei, precum și cauzarea prejudiciului material în proporții mari sau deosebit de mari. Ca urmări grave de asemenea pot fi considerate distrugerea masivelor forestiere, a monumentelor de cultură, nimicirea diferitelor specii de păsări sau animale, întreruperea îndelungată sau dezorganizarea activității la întreprinderi, instituții etc.

Latura subiectivă se exprimă prin vinovăție imprudentă în ambele sale tipuri, cum ar fi încrederea exagerată sau neglijența: făptuitorul înțelege că, încălcând regulile de protecție contra incendiilor, pot surveni urmări grave, însă, în mod ușuratic, crede că ele nu vor surveni sau nu prevede posibilitatea

survenirii unor așa urmări, în cazul încălcării acestor reguli, cu toate că ar fi putut și trebuia să le prevadă.

Subiectul infracțiunii este special: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani și are drept obligațiune respectarea regulilor de protecție contra incendiilor. Poate fi persoana care, în corespundere cu actele normative în vigoare sau cu dispozițiile speciale, este obligată să îndeplinească regulile de protecție contra incendiilor, să controleze sau să asigure respectarea acestora pe anumite sectoare (persoanele cu funcție de răspundere, proprietarii caselor etc.).

În cazul încălcării regulilor de protecție contra incendiilor de către alte persoane, care nu au în funcțiile lor obligațiunea respectării acestor reguli, acțiunile sau inacțiunile lor, în funcție de împrejurările faptei, pot fi calificate ca infracțiuni săvârșite de persoane cu funcție de răspundere sau ca infracțiuni săvârșite din imprudență contra vieții sau sănătății persoanei, ori contra patrimoniului.

§8. Neîndeplinirea dispozițiilor organelor de stat de supraveghere în domeniul protecției civile

Legea penală (art. 297 din CP al RM) incriminează neîndeplinirea dispozițiilor organelor de stat de supraveghere în domeniul protecției civile, precum și încălcarea cu rea-voință a normelor și regulilor în domeniul protecției civile, doar în cazurile în care acestea au provocat decesul unei persoane sau alte urmări grave.

Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică în domeniul protecției civile.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin acțiuni sau inacțiuni de neîndeplinire a dispozițiilor organelor de stat de supraveghere în domeniul protecției civile, precum și de încălcare cu rea-voință a normelor și regulilor în domeniul protecției civile, în cazul în care acestea au provocat decesul unei persoane sau alte urmări grave.

Neîndeplinirea dispozițiilor organelor de stat de supraveghere în domeniul protecției civile se săvârșește prin inacțiune. Ea presupune nerespectarea dispozițiilor luate de aceste organe privind respectarea regulilor de protecție civilă.

Încălcarea cu rea-voință a regulilor în domeniul protecției civile se săvârșește prin acțiune sau inacțiune. Prin încălcarea normelor și regulilor în domeniul protecției civile se înțelege neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare sau neglijentă a acestora, fapt ce duce la apariția reală a pericolului cauzării urmărilor grave.

Infracțiunea analizată este una materială și se consumă din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile, adică a decesului unei sau mai multor persoane sau a altor urmări grave.

Latura subiectivă se exprimă prin vinovăție imprudentă în ambele sale tipuri, cum ar fi încrederea exagerată sau neglijența: făptuitorul înțelege că, neîndeplinind dispozițiile organelor de stat de supraveghere în domeniul protecției civile, precum și încălcând cu rea-voință normele și regulile în domeniul protecției civile, poate surveni decesul unei sau mai multor persoane sau alte urmări grave, însă, în mod ușuratic, crede că ele nu vor surveni sau nu prevede posibilitatea survenirii unor așa urmări, în cazul încălcării acestor reguli, cu toate că ar fi putut și trebuia să le prevadă.

Subiectul infracțiunii este special: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani și are drept obligațiune îndeplinirea dispozițiilor organelor de stat de supraveghere în domeniul protecției civile, precum și respectarea normelor și regulilor în domeniul protecției civile.

§9. Încălcarea regulilor de exploatare a obiectivelor energetice

Legea penală (art. 298 din CP al RM) incriminează încălcarea regulilor de exploatare a stațiilor de producere, a liniilor de transportare și distribuire a energiei electrice și termice, a conductelor de transportare a combustibilului, doar în cazul în care aceasta a provocat decesul unei persoane sau alte urmări grave.

Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică în domeniul exploatării stațiilor de producere, a liniilor de transportare și distribuire a energiei electrice și termice, a conductelor de transportare a combustibilului.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin acțiuni sau inacțiuni de încălcare a regulilor de exploatare a stațiilor de producere, a liniilor de transportare și distribuire a energiei electrice și termice, a conductelor de transportare a combustibilului, cu condiția că aceste încălcări au provocat decesul unei sau mai multor persoane sau alte urmări grave.

Prin încălcarea regulilor de exploatare a stațiilor de producere, a liniilor de transportare și distribuire a energiei electrice și termice, a conductelor de transportare a combustibilului se înțelege neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare sau neglijentă a acestor reguli, fapt ce duce la apariția reală a pericolului cauzării prejudiciului sănătății sau daunei materiale.

Infracțiunea analizată este una materială și se consumă din momentul survenirii umărilor prejudiciabile, adică a decesului unei sau mai multor persoane sau altor urmări grave.

În cazul în care au avut loc încălcările regulilor indicate, însă urmările grave n-au survenit, fie că au fost preîntâmpinate de către însuși făptuitorul sau de către alte persoane, nu vom fi în prezența componenței de infracțiune prevăzute de art. 298 din CP al RM.

Dacă urmările prejudiciabile au survenit în procesul de exploatare a stațiilor de producere, a liniilor de transportare și distribuire a energiei electrice și termice, a conductelor de transportare a combustibilului nu din cauza încălcării regulilor menționate, ci din alte cauze, componența infracțiunii analizate nu se va realiza.

Latura subiectivă se exprimă prin vinovăție imprudentă în ambele sale tipuri, cum ar fi încrederea exagerată sau neglijența: făptuitorul înțelege că, încălcând regulile de exploatare a stațiilor de producere, a liniilor de transportare și distribuire a energiei electrice și termice, a conductelor de transportare a combustibilului, pot surveni urmări grave sau moartea unei sau mai multor persoane, însă, în mod ușuratic, crede că ele nu vor surveni sau nu prevede posibilitatea survenirii unor așa urmări, în cazul încălcării acestor reguli, cu toate că ar fi putut și trebuia să le prevadă.

Subiectul infracțiunii este special: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani și are drept obligațiune respectarea regulilor de exploatare a stațiilor de producere, a liniilor de transportare și distribuire a energiei electrice și termice, a conductelor de transportare a combustibilului. Poate fi persoana care, în corespundere cu actele normative în vigoare sau cu dispozițiile speciale, este obligată să îndeplinească aceste reguli, să controleze sau să asigure respectarea lor pe anumite sectoare.

§10. Încălcarea regulilor de pază a liniilor de telecomunicații

Legea penală (art. 299 din CP al RM) incriminează încălcarea regulilor de pază a liniilor de telecomunicații, doar în cazurile când aceasta a avut ca urmare deteriorarea unei linii de telecomunicații interurbane prin cablu, și, în consecință, a provocat o întrerupere a telecomunicațiilor.

Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică în domeniul pazei liniilor de telecomunicații.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin acțiuni sau inacțiuni de încălcare a regulilor de pază a liniilor de telecomunicații, în cazul în care

aceasta a avut ca urmare deteriorarea unei linii de telecomunicații interurbane prin cablu, și, în consecință, a provocat o întrerupere a telecomunicațiilor.

Prin încălcarea regulilor de pază a liniilor de telecomunicații se înțelege neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare sau neglijentă a acestora, fapt ce duce la apariția reală a pericolului cauzării prejudiciului indicat: deteriorarea unei linii de telecomunicații interurbane prin cablu, care a provocat o întrerupere a telecomunicațiilor.

Infracțiunea analizată este una materială și se consumă din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile, adică a deteriorării liniilor de telecomunicații interurbane prin cablu și provocării întreruperii telecomunicațiilor.

În cazul în care au avut loc încălcările regulilor indicate, însă urmările prejudiciabile n-au survenit, fie că au fost preîntâmpinate de către însuși făptuitor sau de către alte persoane, nu vom fi în prezența componenței de infracțiune prevăzute de art. 299 din CP al RM. În acest caz, persoanele vinovate în încălcarea acestor reguli pot fi trase la răspunderea disciplinară.

Dacă au avut loc încălcările regulilor indicate, însă deteriorarea liniilor de telecomunicații interurbane prin cablu și întreruperea telecomunicațiilor au survenit nu din această cauză, ci din alte cauze (liniile de telecomunicații s-au deteriorat în urma unei furtuni puternice, a viscolului, ploilor abundente, alunecărilor de teren, cutremurului sau altor calamități naturale), componența infracțiunii analizate nu se va realiza.

Latura subiectivă se exprimă prin vinovăție imprudentă în ambele sale tipuri, cum ar fi încrederea exagerată sau neglijența: făptuitorul înțelege că, încălcând regulile de pază a liniilor de telecomunicații, poate surveni deteriorarea unei linii de telecomunicații interurbane prin cablu, și, în consecință, să provoace o întrerupere a telecomunicațiilor, însă, în mod ușuratic, crede că ele nu vor surveni sau nu prevede posibilitatea survenirii unor așa urmări, în cazul încălcării acestor reguli, cu toate că ar fi putut și trebuia să le prevadă.

Subiectul infracțiunii este special: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani și are drept obligațiune respectarea regulilor de pază a liniilor de telecomunicații. Poate fi persoana care, în corespundere cu actele normative în vigoare sau cu dispozițiile speciale, este obligată să îndeplinească regulile de pază a liniilor de telecomunicații, să controleze sau să asigure respectarea lor pe anumite sectoare.

§11. Încălcarea regulilor la efectuarea exploatărilor miniere sau a lucrărilor de construcție miniere

Legea penală (art. 300 din CP al RM) incriminează încălcarea regulilor de securitate, de construcţie, sanitare sau de protecţie contra incendiilor la efectuarea exploatărilor miniere sau a lucrărilor de construcţie miniere, precum şi încălcarea regulilor de exploatare a mecanismelor de construcţie, doar în cazurile când acestea au provocat decesul unei sau mai multor persoane sau alte urmări grave.

Obiectul juridic special îl constituie relaţiile sociale cu privire la securitatea publică în domeniul efectuării exploatărilor miniere sau a lucrărilor de construcţie miniere, precum şi exploatării mecanismelor de construcţie.

Latura obiectivă a infracţiunii se realizează prin acţiuni sau inacţiuni de încălcare a regulilor de securitate, de construcţie, sanitare sau de protecţie contra incendiilor la efectuarea exploatărilor miniere sau a lucrărilor de construcţie miniere, precum şi încălcarea regulilor de exploatare a mecanismelor de construcţie, cu condiţia că aceste încălcări au provocat decesul unei sau mai multor persoane sau alte urmări grave.

Prin efectuarea exploatărilor miniere se înţelege complexitatea lucrărilor de construcţie, reconstrucţie, de exploatare sau de reparaţie a minelor, carierelor, tunelurilor sau altor locuri de dobândire a zăcămintelor minerale. Aceste lucrări pot fi: dobândirea zăcămintelor minerale, săparea tunelurilor, întărirea pereţilor tunelurilor sau fântânilor, transportarea minereurilor, asigurarea ridicării şi coborârii muncitorilor în locurile de dobândire a zăcămintelor minerale, funcţionarea mijloacelor de transport în locurile de dobândire a acestor minereuri, securitatea antiincendiară, repararea locurilor şi maşinilor de dobândire a minereurilor etc.

Prin efectuarea lucrărilor de construcţie miniere se înţelege efectuarea lucrărilor de montare, demontare, electromontare, de izolare, tehnico-sanitare etc., efectuate pe sectoarele de construcţie sau reconstrucţie a obiectivelor miniere, a clădirilor industriale, hidrotehnice etc.

Prin exploatarea mecanismelor de construcţie se înţelege efectuarea lucrărilor respective cu maşinile de dobândire a zăcămintelor minerale, a dispozitivelor şi altor mecanisme necesare în industria minieră.

Prin încălcarea regulilor de securitate, de construcţie, sanitare sau de protecţie contra incendiilor la efectuarea exploatărilor miniere sau a lucrărilor de construcţie miniere, precum şi încălcarea regulilor de exploatare a mecanismelor de construcţie se înţelege neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare sau neglijentă a acestor reguli, fapt ce duce la apariţia reală a pericolului cauzării prejudiciului sănătăţii sau daunei materiale.

Aceste încălcări se pot realiza prin nerespectarea tehnologiilor construcțiilor miniere, a tehnicii securității muncilor pe șantierele de construcții, efectuarea lucrărilor de construcție fără a avea proiectul necesar sau cu grave abateri de la proiect (fapt ce poate duce la surparea pereților minelor, carierelor etc.), lipsa controlului cu privire la respectarea securității lucrărilor, lipsa ventilației în mine etc.

Infracțiunea analizată este una materială și se consumă din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile, adică a decesului unei sau mai multor persoane sau altor urmări grave.

Latura subiectivă se exprimă prin vinovăție imprudentă în ambele sale tipuri, cum ar fi încrederea exagerată sau neglijența: făptuitorul înțelege că, încălcând regulile de securitate, de construcție, sanitare sau de protecție contra incendiilor la efectuarea exploatărilor miniere sau a lucrărilor de construcție miniere, precum și la exploatarea mecanismelor de construcție, pot surveni urmări grave sau moartea unei sau mai multor persoane, însă, în mod ușuratic, crede că ele nu vor surveni sau nu prevede posibilitatea survenirii unor așa urmări, în cazul încălcării acestor reguli, cu toate că ar fi putut și trebuia să le prevadă.

Subiectul infracțiunii este special: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani și are drept obligațiune respectarea regulilor de securitate, de construcție, sanitare sau de protecție contra incendiilor la efectuarea exploatărilor miniere sau a lucrărilor de construcție miniere, precum și la exploatarea mecanismelor de construcție.

Poate fi persoana care, în corespundere cu actele normative în vigoare sau cu dispozițiile speciale, este obligată să îndeplinească aceste reguli, să controleze sau să asigure respectarea lor pe anumite sectoare.

§12. Încălcarea regulilor de securitate în întreprinderile sau secțiile supuse pericolului exploziei

Legea penală (art. 301 din CP al RM) incriminează încălcarea disciplinei tehnice și de producție sau a regulilor ce asigură securitatea de producție în întreprinderile sau secțiile supuse pericolului exploziei, doar în cazurile în care a fost provocat decesul unei sau mai multor persoane sau au survenit alte urmări grave.

Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea publică în domeniul efectuării lucrărilor în întreprinderile sau secțiile supuse pericolului exploziei.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin acțiuni sau inacțiuni de încălcare a disciplinei tehnice și de producție sau a regulilor ce asigură securitatea de producție în întreprinderile sau secțiile supuse pericolului exploziei, cu condiția că aceste încălcări au provocat decesul unei sau mai multor persoane sau alte urmări grave. Această infracțiune poate fi comisă la întreprinderile care, în activitatea lor de producție, folosesc substanțele explozive: producerea nemijlocită a acestor substanțe sau aplicarea acestor substanțe în activitatea de producție.

Prin încălcarea disciplinei tehnice și de producție sau a regulilor ce asigură securitatea de producție în întreprinderile sau secțiile supuse pericolului exploziei se înțelege neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare sau neglijentă a disciplinei tehnice și de producție sau a regulilor indicate, fapt ce duce la apariția reală a pericolului cauzării daunei fizice la oameni sau daunei materiale.

Infracțiunea analizată este una materială și se consumă din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile, adică a decesului unei sau mai multor persoane sau altor urmări grave.

Latura subiectivă se exprimă prin vinovăție imprudentă în ambele sale tipuri, cum ar fi încrederea exagerată sau neglijența: făptuitorul înțelege că, încălcând cerințele disciplinei tehnice și de producție sau regulile ce asigură securitatea de producție în întreprinderile sau secțiile supuse pericolului exploziei, pot surveni urmări grave sau moartea unei sau mai multor persoane, însă, în mod ușuratic, crede că ele nu vor surveni sau nu prevede posibilitatea survenirii unor așa urmări, în cazul încălcării acestor reguli, cu toate că ar fi putut și trebuia să le prevadă.

Subiectul infracțiunii este special: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani și are drept obligațiune respectarea disciplinei tehnice și de producție sau regulilor ce asigură securitatea de producție în întreprinderile sau secțiile supuse pericolului exploziei.

Poate fi persoana care, în corespundere cu actele normative în vigoare sau cu dispozițiile speciale, este obligată să îndeplinească aceste reguli, să controleze sau să asigure respectarea lor pe anumite sectoare.

Capitolul XV

INFRACȚIUNI CONTRA JUSTIȚIEI

Secțiunea I. NOȚIUNEA, CARACTERIZAREA GENERALĂ ȘI TIPURILE INFRACȚIUNILOR CONTRA JUSTIȚIEI

Obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XIV din Partea specială a Codului penal îl constituie relațiile sociale cu privire la înfăptuirea justiției.

Prin "justiție" trebuie de înțeles nu doar activitatea jurisdicțională înfăptuită de instanțele judecătorești, dar și activitatea organelor de urmărire penală, a organelor de executare a hotărârilor judecătorești etc., adică a organelor care concură la înfăptuirea justiției.

Fiecare dintre infracțiunile contra justiției are și un ***obiect juridic special***: relațiile sociale cu privire la activitatea instanței judecătorești, ca unic promotor al actului de justiție, precum și efectuarea urmăririi penale de către organele de stat împuternicite de lege (în cazul infracțiunii prevăzute la art. 303 din CP al RM); relațiile sociale privind funcționarea normală a organelor de justiție și a organelor de urmărire penală, precum și demnitatea și cinstea judecătorului, procurorului, ofițerului de urmărire penală, executorului judecătoresc (în cazul infracțiunii prevăzute la art. 304 din CP al RM) etc.

În ce privește ***obiectul material*** al infracțiunii, prezența acestuia poate fi atestată în cazul unor infracțiuni contra justiției (de exemplu, în cazul infracțiunii prevăzute la art.314 din CP al RM, constând în corpul persoanei).

Victima infracțiunii are trăsături speciale în cazul faptelor infracționale prevăzute la: art. 304 și 305 din CP al RM (judecătorul, persoana care efectuează urmărirea penală ori contribuie la înfăptuirea justiției); art. 306 din CP al RM (persoana nevinovată); art. 314 din CP al RM (martorul, partea vătămată, expertul, interpretul) etc.

Din punctul de vedere al laturii obiective, infracțiunile contra justiției sunt, în mare parte, infracțiuni formale. Doar în cazul unor modalități agravate, fapta infracțională poate adopta forma unei infracțiuni materiale (lit. c) din alin. (2) al art. 306; lit. c) din alin. (2) al art. 307; alin. (4) al art. 308; alin. (2) al art. 316 din CP al RM). În cazul infracțiunii prevăzute la art. 305 din CP al RM, formulate ca infracțiune materială, consumarea faptei presupune prezența uneia din următoarele urmări prejudiciabile: moartea victimei și încercarea de a lipsi de viață victima.

Unele infracțiuni contra justiției se comit pe calea acțiunii (în situația faptelor prevăzute la art. 303, 304, 305, 306, 307 etc. din CP al RM). Alte infracțiuni din același grup pot fi săvârșite doar pe calea inacțiunii (în cazul faptelor prevăzute la art. 313, 320, 321 din CP al RM).

Din perspectiva ***laturii subiective***, infracțiunile prevăzute în Capitolul XIV din Partea specială a Codului penal se caracterizează prin intenție. Aceasta nu exclude manifestarea de către făptuitor a atitudinii imprudente față de urmările prejudiciabile (de exemplu, în cazul faptelor prevăzute la lit. c) din alin. (2) al art. 306; lit. c) din alin. (2) al art. 307; alin. (4) al art. 308; alin. (2) al art. 316 din CP al RM).

De asemenea, la calificarea unor infracțiuni este necesară stabilirea motivului special (lit. b) din alin. (2) al art. 306; lit. b) din alin. (2) al art. 307 etc. din CP al RM) sau a scopului special (art. 303 și 305 din CP al RM).

Subiectul infracțiunilor contra justiției este persoana fizică responsabilă, care, la momentul comiterii faptei, a atins, de regulă, vârsta de 16 ani. Numai în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 305 și alin. (2) al art. 317 din CP al RM, vârsta minimă a răspunderii penale este de 14 ani.

Subiectul infracțiunii are calități speciale în cazul faptelor infracționale prevăzute la: art. 306 (persoana care efectuează urmărirea penală), art. 307 (judecătorul), art. 308 (persoana care efectuează urmărirea penală sau judecătorul) etc. din CP al RM.

În final, putem formula următoarea definiție a noțiunii de infracțiuni contra justiției: prin "infracțiuni contra justiției" se înțeleg acele fapte prejudiciabile, săvârșite cu intenție, care lezează, exclusiv sau în principal, relațiile sociale cu privire la înfăptuirea justiției, răspunderea penală pentru care se prevede în art.303-323 din CP al RM.

Putem distinge următoarele tipuri ale infracțiunilor contra justiției:

a) infracțiuni contra justiției care atentează la viața și sănătatea, cinstea și demnitatea judecătorilor, persoanelor care efectuează urmărirea penală ori contribuie la înfăptuirea justiției (art.304 și 305 din CP al RM);
b) infracțiuni care împiedică îndeplinirea de către judecător sau colaboratorii organelor de drept a obligațiilor lor în vederea realizării sarcinilor și scopurilor justiției (art. 303, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 323 din CP al RM);
c) infracțiuni contra justiției comise de către judecători sau de către persoanele care efectuează urmărirea penală (art. 306, 307, 308, 309 din CP al RM);
d) infracțiuni contra justiției îndreptate spre împiedicarea executării pedepsei sau neexecutarea hotărârii instanței de judecată (art. 317, 318, 319, 320, 321, 322 din CP al RM).

Secțiunea a II-a. INFRACȚIUNI CONTRA JUSTIȚIEI CARE ATENTEAZĂ LA VIAȚA ȘI SĂNĂTATEA, CINSTEA ȘI DEMNITATEA JUDECĂTORILOR, PERSOANELOR CARE EFECTUEAZĂ URMĂRIREA PENALĂ ORI CONTRIBUIE LA ÎNFĂPTUIREA JUSTIȚIEI

§1. Calomnierea judecătorului, a persoanei care efectuează urmărirea penală ori contribuie la înfăptuirea justiției

Articolul 304 din Codul penal al Republicii Molodva incriminează fapta de calomniere a judecătorului, a persoanei care efectuează urmărirea penală ori contribuie la înfăptuirea justiției, însoțită de învinuirea acestora de săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, în legătură cu examinarea cauzelor sau materialelor în instanța de judecată.

Obiectul juridic special al acestei infracțiuni îl formează relațiile sociale privind funcționarea normală a organelor de justiție și organelor de urmărire penală, precum și demnitatea și cinstea judecătorului, procurorului, ofițerului de urmărire penală, a executorului judecătoresc.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin calomnierea judecătorului sau a persoanei care efectuează urmărirea penală ori contribuie la înfăptuirea justiției, însoțită de învinuirea acestora de săvârșirea unei infracțiuni grave, în legătură cu examinarea cauzelor sau materialelor în instanța de judecată.

Informația calomnioasă poate fi răspândită prin următoarele modalități:

a) prin cuvinte;
b) în scris;
c) în public;
d) transmisă oficial sau confidențial unei sau mai multor persoane.

Semnele obligatorii ale laturii obiective sunt:

a) calomnierea persoanelor sus-numite de săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave.

Noțiunea acestor tipuri de infracțiuni este expusă în articolul 16 din Codul penal;

b) în legătură cu examinarea cauzelor sau materialelor în instanța de judecată.

Anume aceste semne delimitează latura obiectivă a acestei infracțiuni de latura obiectivă a contravenției administrative prevăzute la articolul 200^{8} din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Latura subiectivă a infracțiunii se exprimă prin intenție directă: făptuitorul își dă seama că răspândește informații calomnioase despre persoanele respective, și dorește să transmită astfel de informații.

Subiect al infracțiunii date este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii faptei a împlinit vârsta de 16 ani.

§2. Atentarea la viața judecătorului, a persoanei care efectuează urmărirea penală ori contribuie la înfăptuirea justiției

Codul penal al Republicii Moldova a prevăzut în art. 305 infracțiunea de atentare la viața judecătorului, a persoanei care efectuează urmărirea penală ori contribuie la înfăptuirea justiției.

Motivul incriminării unei asemenea acțiuni constă în faptul că persoanele respective sunt considerate a fi purtătoare ale celor mai importante și esențiale valori ale justiției, și din aceste considerente urmează a fi protejate și prin intermediul dreptului penal.

Obiectul juridic special al infracțiunii în cauză îl formează relațiile sociale cu privire la activitatea normală a instanțelor judecătorești și a organelor de urmărire penală.

Majoritatea teoreticienilor dreptului penal stabilesc și existența ***obiectului juridic secundar***:

a) viața și sănătatea judecătorului, persoanei care efectuează urmărirea penală ori contribuie la înfăptuirea justiției;
b) viața și sănătatea rudelor apropiate ale acestora[1].

Noțiunea de rude apropiate este prevăzută la alin. (4) al art. 134 din Codul penal: părinții, copiii, înfietorii, copiii înfiați, frații și surorile, bunicii și nepoții lor.

Latura obiectivă a infracțiunii se manifestă prin atentarea la viața judecătorului, a persoanei care efectuează urmărirea penală ori contribuie la înfăptuirea justiției, precum și a rudelor lor apropiate, în legătură cu examinarea cauzelor sau materialelor în instanța de judecată, săvârșită cu scopul de a împiedica activitatea legitimă a persoanelor indicate ori din răzbunare pentru asemenea activitate.

Infracțiunea se consideră consumată din momentul atentării la viața persoanei respective, indiferent de ce fel de urmări au survenit.

---

[1] I. Macari, *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea specială*, Chișinău, 2003, p. 351.

Atentarea poate fi de diferită natură:
- loviturі;
- bătăi;
- schingiuiri;
- aplicarea armei de foc etc.

Atentarea la viața persoanei respective se poate consuma la etapa tentativei de omor sau chiar săvârșirii omorului.

Literatura de specialitate consideră că în cazul în care persoana a decedat, calificarea urmează să se facă doar conform art. 305 din CP al RM[2].

Infracțiunea este una excepțional de gravă, cu posibilitatea aplicării pedepsei penale sub forma detențiunii pe viață.

Un semn obligatoriu al laturii obiective este că infracțiunea se săvârșește în legătură cu îndeplinirea obligației de serviciu.

Fapta prejudiciabilă poate fi săvârșită atât în perioada examinării dosarului, cât și peste un timp oarecare, dar numai în legătură cu examinarea cauzei sau materialelor în organele judiciare.

Infracțiunea dată este una formală, deoarece se consumă din momentul atentării la viața judecătorului, persoanei care efectuează urmărirea penală ori contribuie la înfăptuirea justiției.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin intenție directă, deoarece făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii, și dorește să atenteze la viața judecătorului, persoanei care efectuează urmărirea penală ori contribuie la înfăptuirea justiției.

Pe lângă vinovăție, alte semne obligatorii ale laturii subiective sunt:

a) scopul – împiedicarea activității legitime a persoanelor indicate;

b) motivul – răzbunarea pentru asemenea activitate.

Subiect al infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii faptei a împlinit vârsta de 14 ani.

---

2 I. Macari, *op. cit.*, p. 351; В. Н. Кудряцев, А. В Наумов, *Уголовное право России. Особенная часть*, с. 398; *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*, sub redacția lui Al. Barbăneagră, Centrul de drept al Avocaților, Chișinău, 2003, p. 643.

Secțiunea a III-a. INFRACȚIUNI CARE ÎMPIEDICĂ ÎNDEPLINIREA DE CĂTRE JUDECĂTORI SAU COLABORATORII ORGANELOR DE DREPT A OBLIGAȚIILOR LOR ÎN VEDEREA REALIZĂRII SARCINILOR ȘI SCOPURILOR JUSTIȚIEI

§1. Amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală

Potrivit alin. (1) al art. 116 din Constituția Republicii Moldova, judecătorii instanțelor judecătorești sunt independenți, imparțiali și inamovibili.

Alin. (1) al art. 26 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 14.03.2003, declară că judecătorii judecă cauzele penale pe baza legii și în condiții care exclud orice presiune asupra lor.

Pentru a se realiza aceste deziderate în practică, legiuitorul a prevăzut componența de infracțiune de la articolul 303 din Codul penal al Republicii Moldova, care interzice orice imixtiune în înfăptuirea actului de justiție și efectuarea urmăririi penale.

Obiectul juridic special al acestei infracțiuni, după unii autori, este activitatea instanțelor judecătorești și a organelor de urmărire penală[3].

Alți specialiști menționează că, în calitate de obiect juridic special, apare activitatea legitimă a organelor de justiție în lupta cu criminalitatea[4].

Autorii ruși afirmă că obiectul juridic special al faptei date este activitatea normală a instanțelor judecătorești, a organelor procuraturii, precum și a altor organe care efectuează urmărirea penală[5].

Prin urmare, ***obiectul juridic special*** al infracțiunii analizate îl constituie relațiile sociale cu privire la următoarele două valori sociale ocrotite de legea penală:

1) activitatea instanței judecătorești, ca unic promotor al actului de justiție;
2) efectuarea urmăririi penale de către organele de stat împuternicite de lege.

Această infracțiune presupune și existența ***obiectului juridic secundar*** – relațiile sociale cu privire la libertatea morală a judecătorului, procurorului,

---

[3] В. Н. Кудрявцев, А. В. Наумов, *op. cit.*, 2003, p. 397.

[4] I. Macari, *op. cit.*, Chișinău, 2003, p. 349.

[5] *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть*, отв. ред. Б. В. Здравомыслов, Москва, «Юристъ», 1996, c. 452.

ofițerului de urmărire penală, în situația în care asupra persoanelor respective se săvârșesc acțiuni îndreptate spre limitarea drepturilor lor prevăzute de Codul de procedură penală.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin amestecul sub orice formă, în judecarea cauzelor de către instanțele de judecată cu scopul de a împiedica examinarea multilaterală, deplină și obiectivă a cauzei concrete sau de a obține pronunțarea unei hotărâri judecătorești ilegale.

Amestecul se poate realiza prin următoarele modalități: rugăminți, cereri, promisiuni și chiar amenințări.

Modalitățile de amestec se clasifică în cele:

a) verbale,

b) scrise;

c) prin intermediul terțelor persoane.

Amestecul poate fi săvârșit atât în orele de program, cât și în cele de extra-program.

Faptul că cineva critică neajunsurile organelor de justiție nu constituie infracțiune.

O altă formă a realizării laturii obiective a acestei fapte prejudiciabile este prevăzută de alin. (2) al art. 303 din CP al RM, și anume amestecul, sub orice formă, în activitatea organelor de urmărire penală cu scopul de a împiedica cercetarea rapidă, completă și obiectivă a cauzei penale.

Modalitățile de amestec sunt similare cu cele ale faptei prevăzute la alin. (1) al art. 303 din CP al RM.

Infracțiunea dată este formală și se consideră consumată din momentul amestecului în activitatea acestor organe.

Latura subiectivă se exprimă prin intenție directă. Astfel, făptuitorul își dă seama că se amestecă în activitatea organelor de justiție, și dorește ca dosarul civil sau cauza penală să fie soluționate ilegal.

Un alt semn obligatoriu al laturii subiective este scopul.

Din alin. (1) al art. 303 din CP al RM rezultă existența următoarelor două scopuri:

a) împiedicarea examinării multilaterale, depline și obiective;

b) obținerea pronunțării unei hotărâri judecătorești ilegale.

Pentru incriminarea acestei infracțiuni, este suficientă realizarea unui singur scop.

În cazul alin. (2) al art. 303 din CP al RM există doar un scop: împiedicarea cercetării rapide, complete și obiective a cauzei penale.

Motivele săvârșirii acestei infracțiuni pot fi cele mai variate: răzbunare, vanitate, ascunderea unor fapte pertinente.

Subiectul infracțiunii poate fi orice persoană fizică responsabilă, care la momentul comiterii faptei a împlinit vârsta de 16 ani. Prin urmare, subiectul infracțiunii este general.

Altă situație există în cazul alin. (3) al art. 303 din CP al RM, unde este prevăzut subiectul special: persoana cu funcție de răspundere. Acest subiect influențează activitatea organelor de justiție datorită situației de serviciu.

Persoana cu funcție de răspundere poate fi caracterizată prin următoarele aspecte:

a) este ierarhic superioară judecătorului sau reprezentantului organului de urmărire penală:
   - președintele instanței de judecată;
   - procurorul ierarhic superior etc.

b) deține o funcție de stat, în afara sistemului judecătoresc:
   - deputat în Parlament,
   - ministru,
   - președinte al unei organizații statale etc.

§2. Falsificarea probelor

Ideea de justiție presupune stabilirea adevărului. În cadrul unui proces judiciar, instanța trebuie să cerceteze circumstanțele cauzei sub toate aspectele, complet, obiectiv și imparțial.

Legiuitorul nostru, în articolul 310 al Codului penal, a prevăzut răspunderea penală pentru infracțiunea de falsificare a probelor.

Gradul de pericol social al acesteia constă în faptul că falsificarea probelor duce la denaturarea adevărului, influențând pronunțarea unei sentințe, hotărâri ori a altei decizii judiciare.

Un alt efect al acestei infracțiuni rezidă și în aceea că persoanele în defavoarea cărora s-a pronunțat hotărârea în procesul civil sau rudele celui condamnat își formează părerea de injustiție privind sistemul de drept.

Obiectul juridic special al infracțiunii se exprimă în activitatea normală a instanțelor de judecată și a organelor de urmărire penală.

Latura obiectivă se manifestă prin falsificarea probelor în procesul civil sau penal de către un participant la proces sau de către reprezentantul acestuia.

Într-un proces civil, infracțiunea se poate exterioriza prin crearea artificială de probe în favoarea reclamantului sau pârâtului, a unor terțe persoane interesate în cauza civilă concretă.

În procesul penal, falsificarea probelor se particularizează prin prezentarea probelor neveridice, folosirea înscrisurilor false, distrugerea probelor (aruncare,

ardere, ştergere, rupere), care uşurează sau agravează situaţia inculpatului, părţii vătămate, părţii civile sau civilmente responsabile, altor părţi implicate.

Această infracţiune este una formală şi se consumă din momentul falsificării probelor.

Pentru a constata în acţiunea persoanei infracţiunea de falsificare a probelor, nu are importanţă dacă proba a influenţat sau nu pronunţarea hotărârii privind cauza respectivă.

În afara laturii obiective rămân astfel de acţiuni precum:

– depunerea declaraţiilor vădit mincinoase;
– prezentarea de către expert sau specialist a probelor false;
– prezentarea traducerilor incorecte de către traducător.

Aceste acţiuni se vor califica conform articolul 312 al Codului penal.

Latura subiectivă se caracterizează prin intenţie directă. Făptuitorul îşi dă seama că falsifică probele, şi doreşte aceasta.

Motivele şi scopurile nu au importanţă pentru latura subiectivă, deşi ele pot fi variate: răzbunare, interese personale, vanitate etc.

Subiect al infracţiunii prevăzute de alin. (1) al art. 310 din CP al RM poate fi persoana fizică responsabilă, care a împlinit 16 ani la data săvârşirii faptei, în calitate de participant la proces sau reprezentant.

Alin. (2) din acelaşi articol prevede ca subiect al infracţiunii: persoana cu funcţie de răspundere (procuror, ofiţer de urmărire penală, judecător), iar alin. (3): un avocat la încheierea acordului de recunoaştere a vinovăţiei.

§3. Denunţarea calomnioasă

Unul din scopurile procesului penal constă în descoperirea rapidă a infracţiunilor şi depistarea persoanelor ce le-au comis, astfel ca cei vinovaţi să fie supuşi răspunderii penale, iar cei nevinovaţi să nu fie traşi la o asemenea răspundere[6].

Pentru realizarea în practică a acestui obiectiv, legea penală a incriminat infracţiunea de denunţare calomnioasă în articolul 311 al Codului Penal.

Obiectul juridic special al acestei infracţiuni este format din relaţiile sociale privind activitatea normală a organelor de urmărire penală.

În calitate de obiect juridic secundar, apar relaţiile sociale cu privire la cinstea şi demnitatea persoanei[7].

---

[6] Gh. Mateuţ, *Procedura penală. Partea generală*, vol. 1, Chemarea, Iaşi, 1993, p. 30-31.

[7] Gh. Dărângă, G. Navrot, *Unele probleme privind infracţiunea de denunţare calomnioasă,* Justiţia nouă, nr. II, 1963, p. 42; I. Macari, *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea specială*, Chişinău, 1998, p. 201.

Latura obiectivă se exprimă în denunțarea calomnioasă, cu bună-știință, în scopul de a-l învinui pe cineva de săvârșirea unei infracțiuni, făcută unui organ sau unei persoane cu funcție de răspundere, care sunt în drept de a porni urmărirea penală.

Prin denunțare înțelegem înștiințarea persoanelor sau organelor abilitate de lege despre pornirea urmăririi penale în cazul sesizării lor despre faptul săvârșirii infracțiunii.

Denunțarea poate avea variate forme:

a) prin cuvinte;
b) în scris;
c) prin telefon;
d) prin mijloacele de informare în masă.

Nu are importanță dacă denunțul este semnat sau anonim.

Există următoarele semne obligatorii ale laturii obiective a denunțării calomnioase:

1. denunțarea trebuie să fie calomnioasă, în sensul că va conține o informație care nu va corespunde adevărului;
2. denunțarea trebuie să privească o persoană concretă căreia i se impută de fapt săvârșirea unei infracțiuni sau că în realitate a comis o faptă ce nu constituie infracțiune, dar prin schimbarea trăsăturilor ei apare drept infracțiune. Excepție este situația în care denunțătorul aduce la cunoștință organelor de urmărire săvârșirea unei infracțiuni care, în realitate, nu s-a produs fără indicarea persoanei concrete;
3. denunțul trebuie adus la cunoștința organului de urmărire penală sau persoanei cu funcție de răspundere, care sunt în drept să pornească urmărirea penală. În cazul în care denunțul a fost făcut unui alt organ, componența dată de infracțiune lipsește;
4. denunțarea urmează să se refere în mod obligatoriu la săvârșirea unei infracțiuni.

Infracțiunea este formală și se consideră consumată din momentul denunțării informației false.

Latura subiectivă se realizează doar prin intenție directă. Făptuitorul își dă seama că denunță o informație falsă, și dorește ca ea să ajungă la organele sau persoanele care sunt în drept de a porni urmărirea penală.

Motivele și scopurile sunt diverse: răzbunare, carierism, interes material.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii faptei a atins vârsta de 16 ani.

Alin. (2) al art. 311 din CP al RM prevede următoarele circumstanțe agravante:

a) denunțarea calomnioasă legată de învinuirea de săvârșire a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave: se înțelege învinuirea persoanei de comiterea infracțiunilor care cad sub incidența alin. (4)-(6) ale art. 16 din CP al RM.
b) săvârșită din interes material: presupune sporirea activului patrimonial sau scăderea din pasivul patrimonial al denunțătorului (exemple: debitorul denunță că creditorul a comis o infracțiune pentru a nu executa obligația la care este datorat, realizarea dreptului la spațiu locativ prin eliberarea încăperii de locuit de către locatar etc.);
c) însoțită de crearea probelor artificiale acuzatoare: se înțeleg acțiuni de născocire, fabricare, inventare a unor probe care ar putea să învinovățească victima.

§4. Declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă

Gradul de pericol social al acestei infracțiuni se manifestă prin aceea că depunerea declarației mincinoase de către martor sau partea vătămată, prezentarea unei concluzii false de către specialist sau expert, efectuarea unei traduceri sau interpretări incorecte de către traducător sau interpret pot denatura adevărul și, drept urmare, duc la emiterea unei sentințe, decizii sau altei hotărâri ilegale: condamnare sau achitare neîntemeiată, alte urmări grave.

Pentru a preveni asemenea fapte, Codul penal al Republicii Moldova, în art. 312, a incriminat infracțiunea de declarație mincinoasă, concluzie falsă sau traducere incorectă.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la funcționarea normală a instanțelor judecătorești, organelor de urmărire penală.

Latura obiectivă a acestei fapte prejudiciabile se exprimă prin una din următoarele modalități – prezentarea, cu bună-știință a:

a) declarației mincinoase de către martor sau partea vătămată;
b) concluziei false a expertului sau specialistului;
c) traducerii, interpretării incorecte a traducătorului sau interpretului.

Aceste acțiuni pot avea loc atât la etapa urmăririi penale, cât și la cea a judecării cauzei civile sau penale concrete[8].

---

8 В. Н. Кудряцев, А. В. Наумов, *op. cit.*, p. 409-410.

Declarațiile martorului sau ale părții vătămate vor fi mincinoase în cazul în care sunt denaturate circumstanțele cauzei sau sunt expuse depoziții ce nu corespund celor cunoscute de acesta, având o mare importanță pentru soluționarea cauzei.

Astfel de declarații pot învinui persoana nevinovată de comiterea unei infracțiuni sau dezvinovăți persoana vinovată. Depozițiile pot să se refere și la prezentarea temeiniciei sau netemeiniciei false a pretențiilor reclamantului.

Concluzia expertului sau specialistului este falsă în situația în care în ea intenționat se denaturează faptele, li se dă o apreciere greșită, se fac concluzii ce nu corespund materialelor cauzei.

Aici se include și fapta expertului de a tăinui o parte din informațiile ce necesită apreciere.

Traducerea sau interpretarea incorectă se consideră atunci când traducătorul intenționat denaturează conținutul documentelor prezentate, iar interpretul modifică conținutul declarațiilor părților implicate în proces.

Interpretul va comite această infracțiune și în situația în care nu interpretează în volum deplin depoziția dată de un participant la proces.

Infracțiunea dată este formală și se consumă din momentul săvârșirii cel puțin a uneia dintre acțiunile analizate, cu precizarea următoarelor momente: acțiunea se consumă în momentul semnării declarației mincinoase, concluziei false, traducerii și interpretării neveridice de către martor sau partea vătămată, specialist, expert, traducător sau interpret.

Latura subiectivă a infracțiunii se exprimă prin intenție directă. Făptuitorul își dă seama că prezintă cu bună – știință declarații mincinoase, concluzii false sau traduceri incorecte, și dorește acest lucru.

Motivele pot fi diferite: răzbunare, gelozie, vanitate etc.

Nu va constitui infracțiune situația în care, de exemplu, expertul, în lipsa experienței, apreciază greșit unele materiale sau interpretul, din cauza terminologiei speciale, confundă interpretarea etc.

Subiectul infracțiunii este unul special: martorul, partea vătămată, expertul, traducătorul, interpretul – persoane fizice responsabile, care au atins momentul comiterii faptei vârsta de 16 ani.

Alineatul (2) al articolului 312 din Codul penal prevede o formă agravată a realizării laturii obiective a infracțiunii:

a) legată de învinuirea de săvârșire a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave: se are în vedere aplicarea articolului 16 (alin. (4)-(6)) din Codul penal. Este o formă de agravare a situației făptuitorului, deoarece pune victima în riscul de a executa o pedeapsă penală îndelungată sub forma privațiunii de libertate;

b) săvârşită din interes material: constă în tragerea unor foloase patrimoniale de către subiecţii sus – menţionaţi (oferirea de bunuri, daruri, bani, alte remunerări ilicite din partea persoanelor interesate în soluţionarea cauzelor);
c) însoţită de crearea artificială a probelor acuzatoare: se au în vedere alte acţiuni decât cele prevăzute de alin. (1) al art. 312, – instigarea altor persoane de a depune declaraţii mincinoase etc.

§5. Refuzul sau eschivarea martorului ori a părţii vătămate de a face declaraţii

Obiectul juridic special al acestei infracţiuni se formează din relaţiile sociale cu privire la activitatea normală a organelor de urmărire penală şi a instanţelor judecătoreşti privind lupta cu criminalitatea.

Latura obiectivă se exprimă prin refuzul sau eschivarea martorului ori a părţii vătămate de a face declaraţii în cadrul urmăririi penale sau al dezbaterilor judiciare.

Componenţa de infracţiune de la articolul 313 al Codului penal include două modalităţi:

a) refuzul;
b) eschivarea de a face declaraţii.

Pentru a stabili în fapta persoanei respectiva infracţiune, este suficientă realizarea cel puţin a unei modalităţi a laturii obiective.

Refuzul se manifestă prin aceea că martorul sau persoana vătămată, deschis, demonstrativ, nu povesteşte despre fapta examinată organelor de urmărire penală sau instanţei judecătoreşti.

Forma refuzului pentru calificarea faptei nu importă.

Persoana poate să se prezinte la organul de urmărire penală sau în timpul dezbaterilor juridice şi, intenţionat, să nu facă declaraţii, să nu răspundă la întrebările formulate de participanţii la proces.

Latura obiectivă în cazul de faţă se realizează doar prin inacţiune. Nu va constitui infracţiune de refuz situaţia în care persoana nu se prezintă la organele abilitate de lege din cauza unor motive întemeiate: boală, forţă majoră etc.

Eschivarea se exprimă prin aceea că persoana, în mod intenţionat, evită de a se prezenta la organele de justiţie după primirea citaţiilor corespunzătoare, se ascunde, îşi schimbă locul de trai.

Infracţiunea este formală şi se consumă din momentul refuzului sau eschivării de a depune declaraţii.

Latura subiectivă se exprimă prin intenţie directă. Făptuitorul îşi dă seama că refuză sau se eschivează de la îndeplinirea obligaţiilor ce-i revin, şi doreşte să nu le îndeplinească.

Motivele infracţiunii pot fi diverse: frica de răzbunare, nedorinţa de a participa în procesul penal etc.

Subiectul infracţiunii este special: martorul sau partea vătămată, persoane fizice responsabile, care au împlinit 16 ani la data comiterii faptei.

§6. Constrângerea de a face declaraţii mincinoase, concluzii false sau traduceri incorecte ori de a se eschiva de la aceste obligaţii

Obiectul juridic special al infracţiunii prevăzute la art. 314 din CP al RM sunt relaţiile sociale cu privire la activitatea normală a organelor de urmărire penală şi a celor judecătoreşti.

Prin aplicarea constrângerii fizice, infracţiunea de la articolul 314 din CP al RM poate avea şi un ***obiect material***: corpul persoanei împotriva căreia se îndreaptă energia fizică.

Latura obiectivă se exprimă prin constrângerea martorului, a părţii vătămate de a face declaraţii mincinoase, a expertului de a face concluzii sau declaraţii false, a interpretului sau a traducătorului de a face interpretări ori de a face traduceri incorecte, precum şi de a se eschiva de la aceste obligaţii.

Prin constrângere urmează să înţelegem atât constrângerea fizică, cât şi cea psihică.

Prin constrângere fizică se are în vedere exercitarea unor acţiuni violente ce produc suferinţe fizice. Alin. (1) al art. 314 din Codul penal se referă la constrângerea de genul maltratărilor intenţionate sau altor acte de violenţă, ori al vătămării uşoare a integrităţii corporale sau a sănătăţii.

Modalităţile constrângerii psihice pot varia:

– ameninţări cu omor;
– ameninţări cu vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii;
– cu distrugerea averii etc.

Infracţiunea este formală şi se consideră consumată din momentul constrângerii. Nu are importanţă dacă constrângerea asupra martorului, părţii vătămate, expertului, interpretului sau traducătorului a avut efect asupra acestora prin îndeplinirea sau neîndeplinirea cerinţelor faptuitorului.

Latura subiectivă se realizează prin intenţie directă.

Infractorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al faptei, și dorește ca prin constrângere să fie denaturat adevărul, influențând astfel soluționarea neobiectivă a cazului.

Motivul poate fi variat: răzbunare, cupiditate, iar scopul: influențarea persoanelor respective de a proceda contrar legii.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii faptei a împlinit 16 ani.

Circumstanțele agravante ale acestei fapte sunt prevăzute la alin. (2) al art. 314 din CP al RM:

a) este stabilită o pedeapsă penală mai aspră în cazul în care fapta a fost comisă de un grup criminal organizat sau organizație criminală;
b) aceeași pedeapsă este prevăzută pentru cei care au acționat cu șantaj.

Prin șantaj se are în vedere amenințarea persoanelor evocate cu divulgarea unor informații defăimătoare despre acestea, intimidându-le astfel.

Nu va exista șantaj în sensul art. 314 din CP al RM, în situația în care persoana atenționează, de exemplu, martorul că va divulga infracțiunea pe care a comis-o anterior și care acesta nu este cunoscută organelor de drept.

§7. Divulgarea datelor urmăririi penale

Infracțiunea de divulgare a datelor urmăririi penale este prevăzută de art. 315 din CP al RM.

Necesitatea introducerii unei astfel de componențe de infracțiune se fundamentează pe ideea că divulgarea datelor privind cauza penală concretă poate duce la imixtiuni în activitatea de urmărire penală și, drept efect, luarea unei decizii inobiective și incorecte.

Anume pentru a preveni asemenea situații, legiuitorul a criminalizat fapta dată.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl formează relațiile sociale cu privire la activitatea normală a organelor de urmărire penală.

Latura obiectivă se realizează prin divulgarea datelor urmăririi penale contrar interdicției persoanelor care efectuează urmărirea penală, adică ofițerul de urmărire penală sau procurorul.

Potrivit art. 212 din Codul de procedură penală, materialele urmăririi penale nu pot fi date publicității decât cu autorizația persoanei care efectuează urmărirea penală și numai în măsura în care ea consideră că aceasta este posibil, cu respectarea prezumției nevinovăției, și ca să nu fie afectate interesele altor persoane și ale desfășurării urmăririi penale.

Prin divulgare se înțelege o astfel de informare, în rezultatul căreia datele urmăririi penale devin cunoscute terților.

Forma divulgării nu are importanță, manifestându-se prin următoarele modalități:

a) prin cuvinte;
b) în scris;
c) prin mijloace de informare în masă;
d) alte mijloace.

Semnele obligatorii ale laturii obiective sunt următoarele:

a) făptuitorul cunoaște anumite date ale urmăririi penale privind cauza penală concretă;
b) datele respective au o importanță pentru urmărirea penală;
c) persoana a fost înștiințată despre faptul nedivulgării acestor date printr-o declarație semnată de aceasta. O astfel de obligație poate fi impusă și în formă verbală;
d) cu toate că a cunoscut interdicția, totuși divulgă aceste informații.

De aici rezultă următoarea concluzie: dacă persoana nu a cunoscut interdicția de divulgare a urmăririi penale, răspunderea penală se exclude.

Infracțiunea este formală și se consumă din momentul divulgării datelor urmăririi penale.

Latura subiectivă se exprimă doar prin intenție directă.

Infractorul își dă seama că divulgă date ale urmăririi penale, și dorește acest fapt. Motivele și scopul nu au importanță pentru latura subiectivă a acestei infracțiuni.

Există păreri potrivit cărora latura subiectivă a infracțiunii poate fi exprimată și prin imprudență, fapt contestat, în majoritatea cazurilor, de penaliști cu renume[9].

Subiectul infracțiunii este participantul la proces pe o cauză penală, care a împlinit 16 ani la data comiterii infracțiunii.

Alin. (2) al art. 315 din CP al RM prevede o modalitate agravată de realizare a laturii obiective: divulgarea intenționată a datelor urmăririi penale de către persoana care efectuează urmărirea penală sau de către persoana abilitată cu controlul asupra desfășurării urmăririi penale, dacă această acțiune a cauzat daune morale sau materiale martorului, părții vătămate sau reprezentanților acestora ori dacă l-a făcut pe vinovat să se eschiveze de la răspundere.

---

[9] В. Н. Кудрявцев, А. В. Наумов, *op. cit.*, p. 407; Б. В. Здравомыслов, *op. cit.*, p. 468.

În acest ultim caz, subiectul este special:

a) persoana care efectuează urmărirea penală – procurorul, ofițerul de urmărire penală;
b) persoana abilitată cu controlul asupra desfășurării urmăririi penale – judecătorul de instrucție, procurorul ierarhic superior etc.

Este necesară și survenirea urmărilor prejudiciabile:

a) cauzarea de daune morale sau materiale victimei (martor, parte vătămată, reprezentant);
b) eschivarea vinovatului de la răspundere.

§8. Divulgarea datelor privind măsurile de securitate aplicate față de judecător și participanții la procesul penal

Necesitatea introducerii unei astfel de componențe de infracțiune în articolul 316 din Codul penal al Republicii Moldova constă în faptul că, deseori, pe banca acuzaților apar persoane deosebit de periculoase sau membri ai unui grup criminal organizat ori ai unei organizații criminale. Acești indivizi pot deveni primejdioși atât pentru judecătorii care examinează cauza penală în care sunt implicați, cât și față de participanții la procesul penal.

Pentru a se asigura o judecare obiectivă și imparțială, legiuitorul a prevăzut răspunderea penală pentru astfel de fapte, servind ca o barieră împotriva atentatelor criminale și extinzându-se și asupra rudelor apropiate ale judecătorului sau părților implicate în proces (alin. (4) al art. 134 din CP al RM).

Obiectul juridic special al infracțiunii îl formează relațiile sociale cu privire la activitatea normală a instanțelor judecătorești, precum și securitatea participanților la proces și a rudelor lor apropiate.

Latura obiectivă se manifestă prin divulgarea datelor privind măsurile de securitate aplicate față de judecător, executorul judecătoresc, partea vătămată, martor sau alți participanți la procesul penal, precum și față de rudele apropiate ale acestora, dacă fapta a fost săvârșită de către o persoană căreia aceste date i-au fost încredințate în virtutea atribuțiilor de serviciu.

Alin. (1) al art. 215 din Codul de procedură penală obligă atât organul de urmărire penală, cât și instanța de judecată să ia măsurile prevăzute de legislație pentru asigurarea securității vieții, sănătății, onoarei, demnității și bunurilor acestor persoane, a rudelor lor apropiate.

Având în vedere împrejurările concrete ale cauzei față de persoanele respective, pot fi luate astfel de măsuri de siguranță:

– schimbarea locului de trai;

- atribuirea armei de foc;
- paza averii, modificarea actelor de identitate etc.

Potrivit legislației, organele afacerilor interne, în caz de necesitate, trebuie să asigure securitatea judecătorului.

Realizarea măsurilor de securitate este încredințată structurilor Ministerului Afacerilor Iinterne.

Divulgarea constă în faptul că măsurile de securitate aplicate față de judecător, martor, partea vătămată, executorul judecătoresc, alți participanți la proces devin cunoscute altor persoane neimplicate în procesul penal prin:

- cuvinte;
- în scris;
- mijloace de informare în masă etc.

Latura obiectivă se caracterizează prin două condiții:

a) făptuitorul divulgă datele privind măsurile de securitate luate față de persoanele menționate;
b) datele respective sunt aduse la cunoștință vinovatului prin următoarele modalități:
   1. i-au fost aduse la cunoștință personal (de exemplu, este conducătorul gărzii de pază, este colaboratorul unei organizații de elaborare a planurilor de activitate etc.);
   2. a luat cunoștință de ele datorită atribuțiilor de serviciu (procuror, lucrător în instanța judecătorească etc.)

Infracțiunea prevăzută la alin. (1) al art. 316 din Codul penal este formală și se consideră consumată atunci când măsurile de securitate au devenit cunoscute cel puțin unei părți neimplicate în proces.

Latura subiectivă se exprimă numai prin intenție directă. Motivele și scopurile nu influențează calificarea faptei.

Subiectul infracțiunii este special: persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii faptei are cel puțin 16 ani, răspunzând în virtutea atribuțiilor de serviciu de datele cu privire la măsurile de securitate aplicate față de persoanele de la alineatul (1).

Infracțiunea prevăzută la alineatul (2) este materială, deoarece se prevede survenirea urmărilor grave.

§9. Favorizarea infracțiunii

Favorizarea infracțiunii împiedică esențial descoperirea infracțiunii, depistarea infractorilor și supunerea lor răspunderii și pedepsei penale.

Este de datoria civică a oricărei persoane să contribuie la descoperirea infracțiunilor, să nu tolereze comiterea faptelor infracționale.

Pentru a se realiza în practică aceste obiective, în legea penală a Republicii Moldova este prevăzută răspunderea penală pentru favorizarea infracțiunii, în articolul 323 din CP al RM.

Obiectul juridic special al acestei infracțiuni se constituie din activitatea normală a organelor de urmărire penală, a instanțelor judecătorești.

Latura obiectivă a infracțiunii se constituie din favorizarea dinainte nepromisă a infracțiunii grave, deosebit de grave sau excepțional de grave.

Prin favorizare se înțelege tăinuirea infractorului, a instrumentelor, mijloacelor de săvârșire a infracțiunii, ascunderea sau distrugerea urmelor infracțiunii, ascunderea bunurilor dobândite pe cale criminală.

Literatura de specialitate stabilește următoarele semne obligatorii ale laturii obiective a infracțiunii date:

a) necesitatea de favorizare a infracțiunii (noțiunea a fost expusă mai sus cu precizarea că favorizarea poate fi de 2 tipuri:
   1. materială – de exemplu, ascunderea bunurilor dobândite pe cale criminală;
   2. morală, psihică – darea de sfaturi, indicații etc.)[10]
b) favorizarea infracțiunii urmează să se refere la infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave (noțiunile acestora le găsim în alineatele (4)-(6) din articolul 16 al Codului penal);
c) favorizarea trebuie să fie nepromisă din timp (în cazul în care a fost promisă din timp, acțiunea făptuitorului devine complicitate la infracțiunea comisă de făptuitor). Complicele cunoaște din timp când, unde și cum autorul va comite infracțiunea. Favorizatorul nu știe nimic despre aceasta.

Favorizatorul ia cunoștință de toate acestea numai după săvârșirea faptei prejudiciabile.

Anume acest moment delimitează complicitatea de favorizare.

Infracțiunea este formală și se consumă din momentul săvârșirii acțiunii de favorizare a infracțiunii.

---

10 *Dicționar explicativ și practic de drept penal și procesual penal*, Editura Național, București, 1997, p. 200.

Latura subiectivă se caracterizează prin intenție directă. Fptuitorul își dă seama că acționează ilegal, adică favorizează infracțiunea concretă nepromisă din timp, și dorește să facă acest lucru.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii faptei a împlinit 16 ani.

Alineatul (2) al aceluiași articol exclude din categoria subiecților infracțiunii date soțul (soția), rudele apropiate ale persoanei care a săvârșit infracțiunea.

Acest fapt rezultă din principiul umanismului, reglementat de articolul 4 al Codului penal.

Prin rude apropiate se au în vedere părinții, înfietorii, copiii înfiați, frații și surorile, bunicii și nepoții lor (alin. (4) al art. 134 din CP al RM).

Prin soți se au în vedere persoanele de sex opus ce se află în căsătorie legală.

Secțiunea a IV-a. INFRACȚIUNI CONTRA JUSTIȚIEI COMISE DE CĂTRE JUDECĂTORI SAU DE CĂTRE PERSOANELE CARE EFECTUEAZĂ URMĂRIREA PENALĂ

§1. Tragerea cu bună-știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate

Etica profesională a persoanelor care efectuează urmărirea penală îi obligă să procedeze în raport cu bănuiții, învinuiții așa cum dictează normele legale.

Pot apărea situații când persoanele cu funcție de răspundere din cadrul organelor de drept cu bună-știință trag la răspundere penală persoane nevinovate.

Pericolul social al infracțiunii prevăzute la art. 306 din CP al RM rezidă în faptul că lucrătorii organelor de ocrotire a normelor de drept se dedau unor motive josnice și cupidante, supunând răspunderii penale persoana care vădit este nevinovată.

Anume din aceste considerente, legiuitorul a incriminat asemenea fapte.

Obiectul juridic special al infracțiunii constă în relațiile sociale privind activitatea normală a organelor de urmărire penală, autoritatea acestora.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin tragerea cu bună – știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate de comiterea unei infracțiuni de cel care efectuează urmărirea penală.

Din punctul de vedere al dreptului penal, unicul temei pentru tragerea la răspundere penală a persoanei este constatarea în acțiunile sau inacțiunile ei a semnelor constitutive ale componenței de infracțiune.

Analizând problema respectivă de pe poziția dreptului procesual penal, latura obiectivă s-ar realiza ținându-se cont de următoarele etape:

a) pornirea procesului penal;
b) punerea sub învinuire;
c) dispunerea aplicării măsurii preventive;
d) trimiterea cauzei penale în instanța de judecată în privința unei persoane nevinovate.

O persoană poate fi declarată vinovată, dacă sunt suficiente probe în acest sens:

a) depozițiile martorilor;
b) depozițiile părții vătămate;
c) concluziile expertului;
d) probe materiale;
e) documente etc.

În lipsa unor asemenea probe este categoric interzisă tragerea la răspundere penală a persoanelor.

Infracțiunea prevăzută de alin. (1) al art. 306 din CP al RM este una formală și se consumă din momentul emiterii ordonanței de punere sub învinuire a unei persoane nevinovate.

Semnele nevinovăției se pot manifesta prin:

a) tragerea la răspundere penală pentru fapta altuia;
c) lipsa de probe;
d) lipsa semnelor constitutive ale infracțiunii.

Persoana este nevinovată și în cazul când este trasă la răspundere penală pentru o infracțiune, alta decât cea pe care a săvârșit-o în realitate.

În conformitate cu lit. a) din alin. (2) al art. 306 din CP al RM, prin "infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave" se înțeleg infracțiuni, după gradul prejudiciabil, prevăzute la articolul 16 al Codului penal.

La litera b), prin sintagma "din interes material ori din alte interese personale" se au în vedere acțiuni efectuate în cazul primirii de bunuri, daruri, bani, avantaje, legate de tragerea la răspundere penală cu bună-știință, atât din propria inițiativă, cât și la inițiativa altor persoane.

La litera c), prin cuvintele "soldată cu urmări grave" se înțeleg astfel de urmări:

– îmbolnăvirea de o maladie psihică;
– altă vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății etc.;
– decesul sau sinuciderea victimei.

Latura subiectivă se realizează prin intenţie directă. Făptuitorul ştie cu certitudine că este trasă la răspundere penală o persoană nevinovată, şi doreşte acest lucru.

Subiectul infracţiunii este unul special: persoana care efectuează urmărirea penală, ofiţerul de urmărire penală sau procurorul.

§2. Pronunţarea unei sentinţe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii

Articolul 114 din Constituţia Republicii Moldova prevede că justiţia se înfăptuieşte în numele legii şi numai de instanţele judecătoreşti.

Alin. (2) al art. 26 din Codul de procedură penală al RM stabileşte că judecătorul judecă materialele şi cauzele penale conform legii şi propriei convingeri bazate pe probele cercetate în procedura judiciară respectivă.

Acelaşi lucru îl prevăd şi articolele 19 şi 20 din Codul de procedură penală, cu referire la cauzele civile.

Este de datoria judecătorului de a emite hotărâri judecătoreşti în conformitate cu legislaţia în vigoare. Faptul respectiv se asigură atât prin normele etice ale judecătorului, cât şi prin cele legale.

Pentru a contracara faptele prin care judecătorul ar pronunţa sentinţe, încheieri sau hotărâri neconforme legii, Codul penal al Republicii Moldova a criminalizat asemenea acţiuni în articolul 307.

Obiectul juridic special al infracţiunii este constituit din relaţiile sociale privind funcţionarea normală a organelor judecătoreşti în procesul înfăptuirii justiţiei.

Latura obiectivă constă în pronunţarea cu bună-ştiinţă de către judecător a unei hotărâri, sentinţe, decizii sau încheieri contrar legii. În cazul de faţă se are în vedere pronunţarea actelor procesuale prin care se rezolvă atât cauzele penale, cât şi cele civile.

Componenţa de infracţiune este prezentă în cazul când actul procedural este de la bun început ilegal, nu corespunde împrejurărilor cauzei, denaturând adevărul.

În procesul penal, ilegalitatea se poate manifesta prin stabilirea pedepsei penale pentru cel nevinovat sau achitarea unui vinovat.

Componenţa respectivă există şi atunci când persoana, deşi e vinovată de săvârşirea unei fapte prejudiciabile, i se stabileşte o pedeapsă aspră sau blândă neîntemeiată, cu calificarea incorectă a faptei în mod intenţionat.

În procesul civil, ilegalitatea se exprimă prin satisfacerea neîntemeiată a acţiunii civile ori refuzul în acţiune, mărirea sau micşorarea intenţionată a prejudiciului cauzat care urmează a fi reparat etc.

Unii teoreticieni afirmă că ilegalitatea în materie procesuală se realizează și prin limitarea unor drepturi procesuale, cum ar fi: dreptul la apărare, refuzul de a primi mărturii ce dezvinovățesc inculpatul sau pârâtul[11].

Sunt ilegale încheierile și deciziile judecătorești prin care se încetează urmărirea penală în instanță de apel sau de recurs, se resping sau se admit fără temei apelurile sau recursurile.

Aceste prevederi se referă tuturor judecătorilor din sistemul judecătoresc al Republicii Moldova.

Dovadă despre acest fapt ne servește și stabilirea varietăților hotărârilor judecătorești:

a) hotărârea și sentința – caracteristice doar instanțelor de fond;
b) decizii – soluționarea apelului, recursului împotriva hotărârilor și sentințelor date de instanțele de fond;
c) încheieri – în sensul acestui articol se au în vedere acele acte judiciare prin care se încalcă drepturile procesuale ale părților.

Infracțiunea de la articolul 307 al Codului penal este una formală și se consumă în momentul pronunțării de către judecător a respectivului act judiciar.

Latura subiectivă se exprimă prin intenție directă. Judecătorul își dă seama de faptul că emite un act procedural ilegal, și dorește pronunțarea lui.

Pentru fapta prevăzută la litera b) din alineatul (2) al aceluiași articol, scopul se prezintă sub forma interesului material sau personal.

Agravantele prevăzute de acest articol sunt identice celor de la alin. (2) al art. 306 din Codul penal, având aceleași explicații, cu unica deosebire că, în cazul de față, ***subiectul*** special al infracțiunii este judecătorul din toate instanțele judecătorești.

§3. Reținerea sau arestarea ilegală

Alin. (1) al art. 25 din Constituția Republicii Moldova prevede că libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile.

Legea Supremă în alineatul (2) al aceluiași articol dispune că perchiziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și procedura prevăzute de lege.

Alin. (2) al art. 11 din Codul de procedură penală stipulează că nimeni nu poate fi reținut și arestat decât în cazurile și în modul stabilit de prezentul Cod.

---

[11] Б. В. Здравомыслов, *op. cit.*, p. 438-439; I. Neagu, *Tratat de procedură penală*, Pro, București, 1997, p. 723.

Asemenea prevederi se regăsesc și în majoritatea instrumentelor internaționale în materie de drepturi ale omului la care Republica Moldova este parte.

În scopul apărării acestor valori, legiuitorul a incriminat în articolul 308 al Codului penal reținerea sau arestarea ilegală ca infracțiune împotriva justiției.

În acest articol sunt prevăzute, de fapt, două componențe de infracțiuni:

a) reținerea ilegală;

b) arestarea ilegală.

Datorită semnelor specifice acestora, ele urmează a fi analizate separat.

Astfel, ***obiectul juridic special*** al reținerii ilegale se formează din relațiile sociale cu privire la activitatea normală a organelor de urmărire penală.

Obiectul juridic secundar îl constituie relațiile sociale cu privire la libertatea fizică a persoanei.

Latura obiectivă se realizează prin reținerea ilegală.

Conform alin. (1) al art. 165 din Codul de procedură penală, constituie reținere privarea persoanei de libertate pe o perioadă scurtă de timp, dar nu mai mare de 72 de ore, în locurile și în condițiile stabilite de lege.

Legea procesuală penală stabilește categoriile de persoane împotriva cărora poate fi aplicată această măsură de constrângere. Sunt prevăzute și temeiurile pentru reținerea persoanei.

Reținerea va deveni ilegală atunci când organul de urmărire penală dispune aplicarea reținerii contrar Codului de procedură penală.

Spre exemplu, pot fi reținute persoane bănuite de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea penală prevede pedeapsă cu închisoare pe un termen mai mare de 2 ani.

Dacă pedeapsa prevăzută de lege este mai mică de 2 ani, atunci rezultă că persoana este reținută ilegal.

Un temei pentru aplicarea reținerii este acela ca martorul ocular să indice direct că anume persoana respectivă a comis infracțiunea. Dacă martorul va aprecia că nu persoana dată a comis fapta prejudiciabilă, iar organul de urmărire penală a dispus aplicarea reținerii, de asemenea suntem în prezența reținerii ilegale.

Această infracțiune poate fi comisă și prin inacțiune – cazul în care cel reținut nu este eliberat la împlinirea termenelor reținerii.

Latura subiectivă se realizează doar prin intenție directă.

Făptuitorul prevede că încalcă legea procesuală penală, și dorește acest lucru. Motivul și scopul nu are importanță juridică la calificare, dar, conform alineatului (3), poate fi interesul material sau cel personal.

Subiectul este special, și anume persoana care efectuează urmărirea penală: colaboratorul organului de urmărire penală sau procurorul.

Obiectul juridic special al arestării ilegale îl constituie relațiile sociale cu privire la activitatea normală a instanțelor judecătorești.

Obiectul juridic secundar este același ca și în cazul reținerii ilegale.

Latura obiectivă a arestării ilegale se manifestă prin acțiunea de arestare ilegală.

Arestul este o măsură preventivă ce se aplică în baza unei hotărâri judecătorești emise în baza legii procesual-penale. Codul de procedură penală stabilește clar în art. 176, art. 185 temeiurile, termenul reținerii persoanei sub arest și durata prelungirii acestuia (articolul 186 din Codul de procedură penală).

Anume cu încălcarea acestor garanții procesuale este legată noțiunea de arest ilegal.

Fapta prejudiciabilă se realizează prin:

a) pronunțarea hotărârii judecătorești cu încălcarea garanțiilor procesuale;
b) arestarea persoanei în baza unei asemenea hotărâri.

Infracțiunea este una formală și se consumă din momentul arestării ilegale sau expirării termenelor de aplicare a unei asemenea măsuri.

Latura subiectivă se realizează prin intenție directă.

Motivele și scopurile nu importă, cu excepția cazului de la alineatul (3), care prevede interesul material sau personal.

Subiectul infracțiunii este unul special: judecătorul.

Această faptă se poate realiza și prin participație. De exemplu, dacă arestul a fost dispus de un complet de judecători, suntem în prezența participației simple.

Dacă judecătorul a avut o înțelegere din timp cu procurorul, atunci se constituie participația complexă: judecătorul este autor, iar procurorul este complice.

Alin. (3) și (4) din art. 308 al Codului penal conferă un caracter agravat acestor infracțiuni.

Ultimul alineat prevede survenirea urmărilor grave:

- boală psihică;
- starea materială grea a familiei, în legătură cu absența întreținătorului;
- sinuciderea.

§4. Constrângerea de a face declarații

Alin. (1) al art. 24 din Constituția Republicii Moldova stabilește că statul garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică.

Alineatul (2) din același articol prevede că nimeni nu va fi supus la torturi, la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante.

Alin. (1) al art. 10 din Codul de procedură penală stipulează că toate organele și persoanele participante la procesul penal sunt obligate să respecte drepturile, libertățile și demnitatea persoanei.

Pentru a se realiza în practică aceste prevederi, articolul 309 al Codului penal al Republicii Moldova a incriminat fapta dintr-un anumit domeniu al procesului penal: constrângerea de a face declarații.

Codul penal apără în egală măsură nu doar persoana acuzată de săvârșirea unei infracțiuni, dar și expertul, traducătorul ori interpretul.

Obiectul juridic special este format din relațiile sociale cu privire la activitatea organelor de urmărire penală în condițiile legii.

Obiectul juridic secundar este format din relațiile sociale cu privire la libertatea individuală și siguranța persoanei.

Victime ale acestei infracțiuni pot fi: bănuitul sau învinuitul, victima, martorul, expertul, traducătorul, interpretul.

Latura obiectivă se realizează prin constrângerea persoanei, prin amenințare sau prin alte acte ilegale, de a face declarații la interogatoriu, constrângerea, în același mod, a expertului de a face concluzia sau a traducătorului ori a interpretului de a face o traducere sau o interpretare incorectă.

Pentru componența de infracțiune de la articolul 309 al Codului penal nu are importanță dacă făptuitorul astfel a dorit obținerea de declarații veridice sau false.

Prin constrângerea de a face declarații se are în vedere silirea persoanei supuse interogatoriului să facă declarații, a expertului să tragă concluzia, a traducătorului sau interpretului să efectueze o traducere sau interpretare incorectă.

Modalitățile de constrângere potrivit alin. (1) al art. 309 din Codul penal pot fi de două feluri:

a) amenințări;
b) alte acte ilegale.

La categoria amenințări pot fi incluse:

– șantajul;
– provocarea fricii;
– amenințarea cu vătămări ale integrității corporale sau sănătății sau cu omorul etc.

Prin alte acte ilegale se are în vedere:

– audierea bănuitului sau învinuitului în stare de oboseală;
– insultarea martorului;
– atentarea la onoarea și demnitatea expertului etc.

Infracțiunea se consideră consumată din momentul constrângerii de a depune declarații, deci este una formală.

Realizarea laturii obiective prin una din formele sale agravate o constituie aplicarea violenței (alin. (2) al art. 309 din CP al RM).

Doctrinarii de drept penal afirmă că, dacă în componența de bază este vorba de amenințare, atunci prin violență se are în vedere aplicarea torturii, constrângerii fizice cu forța proprie sau forță străină[12].

În cazul când persoanei i se cauzează o vătămare medie sau ușoară ori i se aplică o maltratare, infracțiunea respectivă le absoarbe pe ambele. Dacă s-a produs o vătămare gravă, urmează de aplicat concursul real de infracțiuni (art. 151 al Codului penal și lit. a) din alin. (2) al art. 309 din Codul penal).

Prin constrângerea însoțită de încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției se înțelege silirea persoanei la încheierea unui asemenea acord.

Potrivit art. 504 din Codul de procedură penală, acordul de recunoaștere a vinovăției este o tranzacție încheiată între acuzatorul de stat și învinuit sau, după caz, inculpat, care și-a dat consimțământul de a-și recunoaște vina în schimbul unei pedepse reduse.

Acordul de recunoaștere a vinovăției se întocmește în scris, cu participare obligatorie a apărătorului, învinuitului sau inculpatului, în cazul infracțiunilor ușoare, mai puțin grave și grave.

Acordul cu privire la recunoașterea vinovăției poate fi inițiat atât de către procuror, cât și de către învinuit, inculpat și apărătorul lui.

Latura obiectivă se poate realiza și prin participație, când mai mulți colaboratori ai organelor de urmărire penală o realizează sau acționează cu diferite roluri.

Latura subiectivă se exprimă prin intenție directă.

Motivele nu sunt obligatorii, iar scopul poate fi cel de a-l sili pe expert să facă concluzii, interpretul sau traducătorul – o declarație sau traducere, iar persoana audiată – declarații.

Subiectul infracțiunii este special: persoana care efectuează urmărirea penală (procurorul, ofițerul de urmărire penală).

---

[12] Б. В. Здравомыслов, *op. cit.*, p. 467; П. И. Гришаев, Б. В. Здравомыслов, *op. cit.*, p. 409.

Secțiunea a V-a. INFRACȚIUNI CONTRA JUSTIȚIEI ÎNDREPTATE SPRE ÎMPIEDICAREA EXECUTĂRII PEDEPSEI SAU NEEXECUTAREA HOTĂRÂRII INSTANȚEI DE JUDECATĂ

§1. Evadarea din locurile de deținere

Articolul 317 din Codul penal al Republicii Moldova incriminează fapta de evadare din locurile de deținere.

Acest lucru este explicabil dacă ținem cont de faptul că, potrivit alin. (2) al art. 61 din Codul penal, pedeapsa are drept scop restabilirea echității sociale, corectarea condamnatului și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât din partea condamnaților, cât și din partea altor persoane.

Pericolul social al acestei acțiuni se manifestă și prin faptul că persoanele care au evadat din locurile de deținere se vor eschiva de la executarea pedepsei privative de libertate sau de la răspunderea penală.

Deseori, infractorii trec pe poziții ilegale și continuă să comită noi infracțiuni.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl formează relațiile sociale cu privire la activitatea normală atât a organelor de urmărire penală, cât și a instanțelor judecătorești, precum și a instituțiilor penitenciare.

Latura obiectivă a acestei fapte se exprimă prin evadarea din locurile de deținere.

Săvârșirea unei asemenea infracțiuni prin inacțiune este imposibilă.

Potrivit legislației penale și procesuale penale în vigoare, locurile de deținere sunt:

a) penitenciarele în care se execută pedeapsa sub forma închisorii sau locurile unde se aplică arestul.

Articolul 72 din Codul penal al statului nostru stabilește categoriile de penitenciare:

- de tip deschis;
- de tip semiînchis;
- de tip închis;
- pentru minori;
- pentru femei;

b) locurile unde se exercită arestul preventiv, o măsură procesuală dispusă de judecătorul de instrucție.

Se consideră drept evadat și persoana care fuge din biroul ofițerului de urmărire penală ori al procurorului, din sala de judecată, din mijlocul de transport în timpul escortării deținutului.

Acțiunea de evadare poate avea loc prin mai multe moduri: spargerea pereților, coruperea pazei, utilizarea documentelor false etc.

Infracțiunea este formală și se consideră consumată din momentul evadării, adică părăsirii ilegale a locurilor de deținere.

Latura subiectivă se caracterizează prin intenție directă.

Persoana își dă seama că ilegal părăsește locul de deținere, și dorește să facă acest lucru.

Deși legea nu indică scopul, acesta rezultă din sensul conținutului acestei norme penale: sustragerea de la răspundere penală sau de la executarea pedepsei.

Subiectul infracțiunii este de două categorii:

a) condamnatul la pedeapsa cu închisoare sau cu arest, care execută aceste pedepse;
b) bănuitul, învinuitul, inculpatul căruia i s-a dispus măsura de arest preventiv.

Drept subiect, în ambele cazuri, este persoana fizică responsabilă, care a atins vârsta de 16 ani.

În cazul alin. (2) al art. 317 din Codul penal, subiect al infracțiunii este persoana fizică care a împlinit 14 ani, fiind responsabilă.

Nu este subiect al infracțiunii date persoana supusă arestului administrativ.

Legea indică și patru circumstanțe agravante ale acestei infracțiuni:

a) evadarea repetată – se are în vedere săvârșirea a două sau mai multor infracțiuni de evadare, cu condiția că persoana nu a fost condamnată pentru vreuna din ele și nu a expirat termenul de prescripție;
b) evadarea săvârșită de două sau mai multe persoane – se înțelege participația simplă, adică comiterea laturii obiective a infracțiunii de către două sau mai multe persoane care au calitatea de coautori;
c) violența aplicată la evadare se exprimă prin acțiuni fizice care provoacă maltratări, vătămări ale integrității corporale sau sănătății atât îndreptate asupra lucrătorilor din locurile de deținere, cât și persoanelor care încearcă să-i împiedice la săvârșirea acțiunii de evadare.

Dacă au survenit urmările prevăzute la articolele 151 și 145 din Codul penal, urmează să se aplice regulile concursului de infracțiuni;

d) săvârșită cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă:

Conform alin. (1) al art. 129 din CP al RM, prin arme se înțeleg instrumentele, piesele sau dispozitivele astfel declarate prin lege.

Dacă persoana avea asupra sa armă, dar nu a folosit-o, această agravantă nu va putea fi aplicată.

§2. Înlesnirea evadării

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute de articolul 318 din Codul penal este constituit din relațiile sociale cu privire la activitatea normală a organelor de urmărire penală, a instanțelor judecătorești și a instituțiilor penitenciare.

Latura obiectivă se manifestă prin înlesnirea prin orice mijloace a evadării.

Înlesnirea evadării poate îmbrăca diverse forme: sfaturi, indicații, înlăturarea de obstacole etc.

Înlesnirea poate avea loc atât prin acțiune, cât și prin inacțiune. Ea poate fi formată din:

a) elemente morale – sfaturi, indicații, informații;
b) elemente materiale – înlăturări de obstacole, punerea la dispoziție a unui plan de evadare[13].

Infracțiunea este formală și se consumă din momentul înlesnirii evadării.

Pentru ca făptuitorului să i se incrimineze această infracțiune, trebuie, în mod obligatoriu, ca făptuitorul să intervină cu contribuții fie înainte de evadare, fie în timpul acesteia.

Latura subiectivă, atât în cazul faptei prevăzute la alin. (1), cât și la alin. (2), se realizează prin intenție directă. Făptuitorul își dă seama de caracterul periculos al faptei sale, și dorește să-l ajute pe deținut să evadeze.

Deși nu este prevăzut scopul, acesta consistă în dorința faptuitorului de a-l ajuta pe cel deținut să evadeze.

Alin. (2) al art. 318 din CP al RM prevede exprimarea laturii obiective a infracțiunii în varianta ei agravată: înlesnirea evadării de o persoană cu funcție de răspundere.

Persoana cu funcție de răspundere este persoana care dispune de drepturi și obligații în locul de deținere.

Dispoziția din alin. (3) al art. 318 din CP al RM prevede o altă modalitate a agravării laturii obiective: înlesnirea evadării unei persoane reținute, arestate sau condamnate pentru o infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă.

Observăm că pot fi trași la răspundere penală și făptuitorii care au înlesnit evadarea persoanelor reținute, nu doar celor arestate sau condamnate.

Rațiunea acestei dispoziții rezidă în aceea că persoanele respective pot deveni periculoase pentru societate, deoarece se crede că au comis infracțiuni

---

13 *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*, sub red. lui Al. Barbăneagră, Centrul de drept al avocaților, Chișinău, 2003, p. 676.

grave, deosebit de grave sau excepţional de grave, deci infracţiuni pentru care se prevede şi detenţiunea pe viaţă.

În cazul de faţă, latura subiectivă se realizează prin intenţie directă.

Alin. (4) al art. 318 din CP al RM prevede înlesnirea evadării săvârşită din imprudenţă, de către o persoană care avea obligaţia să-l păzească pe evadat.

În cazul de faţă, înlesnirea evadării poate fi făcută de persoana care avea obligaţia să-l păzească pe cel evadat, de exemplu, paznicul a adormit în timpul serviciului, fapt de care a profitat deţinutul.

Subiectul infracţiunii este diferit: pentru faptele prevăzute la alineatele (1) şi (3) – persoana fizică responsabilă, care a împlinit vârsta de 16 ani.

Subiect al infracţiunii prevăzute la alineatul (2) este persoana cu funcţie de răspundere.

La fapta prevăzută la alineatul (4), subiect este persoana din organele de pază, supraveghere sau escortare a deţinuţilor.

§3. Eschivarea de la executarea pedepsei cu închisoare

În articolul 319 din Codul Penal se prevede răspunderea penală pentru eschivarea de la executarea pedepsei cu închisoare.

Pericolul social al acestei fapte se manifestă prin aceea că persoana odată condamnată primeşte permisiunea de a pleca pe un termen strict determinat din locul de deţinere, iar ulterior refuză să se întoarcă.

Obiectul juridic special al infracţiunii este format din relaţiile sociale cu privire la modul de executare a pedepsei penale prin închisoare.

Latura obiectivă se particularizează prin eschivarea de la executarea pedepsei a condamnatului căruia i s-a permis să plece pe scurtă durată din locurile de deţinere.

Ea se poate realiza atât prin acţiune, cât şi prin inacţiune.

Motivele permisiunii de a pleca din locul de deţinere pe scurtă durată pot fi diferite:

- moartea unei rude apropiate;
- starea gravă în care se află cineva din apropiaţii săi;
- calamităţi naturale etc.

Infracţiunea este formală şi se consumă din momentul expirării termenului pentru întoarcere.

Prin eschivare se are în vedere faptul că condamnatul nu s-a întors în locul de deţinere după scurgerea termenului indicat.

Nu constituie infracţiune situaţia în care condamnatul s-a aflat într-un concurs de împrejurări grele.

Concursul de împrejurări grele poate consta în:

a) forța fizică străină (a fost răpit de persoane care astfel doresc să se răzbune);
b) proces fiziologic (îmbolnăvirea gravă a condamnatului aflat în libertate);
c) fenomen natural (din cauza intemperiilor naturii nu a putut să se întoarcă la timp)[14].

Latura subiectivă se exprimă în intenție directă.

Subiectul infracțiunii este unul special: condamnatul la pedeapsă cu închisoarea, persoană fizică responsabilă, care a atins vârsta de 16 ani.

§4. Neexecutarea intenționată a hotărârii instanței de judecată

Componența de infracțiune de la articolul 320 al Codului penal al Republicii Molodva își întemeiază rațiunea pe faptul că neexecutarea cu intenție a hotărârilor judecătorești creează impresia de injustiție, stare de anarhie în sistemul judecătoresc, care apare la persoanele interesate în executarea lor.

Obiectul juridic special al infracțiunii este format din relațiile sociale cu privire la activitatea normală a organelor de executare a hotărârilor judecătorești.

Latura obiectivă se exprimă prin neexecutarea intenționată, precum și prin eschivarea de la îndeplinire a hotărârii judecătorești.

Concluzia ce se impune este că latura obiectivă se realizează și prin acțiune, și prin inacțiune.

Acțiunea se manifestă prin aceea că faptuitorul ia măsuri de împotrivire executării hotărârii judecătorești: ascunde documentele oficiale, corupe persoane cu funcțiile de răspundere, le amenință, lovește etc.

Infracțiunea constă în neexecutarea hotărârii judecătorești, cu rea – voință, fără motive temeinice.

De exemplu, contabilul-şef al unei întreprinderi nu efectuează rețineri din salariul condamnatului pentru achitarea pensiei alimentare stabilite prin hotărârea instanței de judecată.

Atât acțiunea, cât și inacțiunea pot fi exprimate în scris sau oral.

Infracțiunea este formală și se consumă din momentul constatării neexecutării hotărârilor judecătorești:

a) expirarea termenelor pentru executare;
b) împiedicarea executării lor/eschivarea de la îndeplinire.

---

14 I. Macari, *op. cit.*, p. 244.

Prin hotărâre judecătorească se are în vedere hotărârea dată într-un proces penal, civil, contravenţional, în instanţa de fond sau apel, recurs.

Latura subiectivă se caracterizează prin intenţie directă. Motivele nu au importanţă, dar pot fi diverse: prietenie, laşitate, rudenie etc.

Subiectul infracţiunii pentru fapta de la alineatul (1) este persoana fizică responsabilă, care a atins vârsta de 16 ani, iar pentru fapta de la alineatul (2), persoana cu funcţie de răspundere – conducător al unei organizaţii, instituţii, al unui organ administrativ public local (noţiunea de persoană cu funcţie de răspundere este prevăzută de art. 123 din CP al RM).

§5. Nesupunerea prin violenţă cerinţelor administraţiei penitenciarului

Obiectul juridic special al infracţiunii de la articolul 321 al Codului penal al Republicii Moldova îl constituie relaţiile sociale privind funcţionarea normală a penitenciarelor.

Latura obiectivă se realizează prin nesupunerea prin violenţă cerinţelor legitime ale administraţiei penitenciarului.

Prin cerinţe legitime se au în vedere cerinţele care sunt conforme legii şi actelor normative subordonate acesteia, în baza cărora funcţionează penitenciarul.

Prin administraţia penitenciarului se înţelege totalitatea persoanelor cu funcţie de răspundere din acest loc de deţinere:

– şefi de brigăzi;
– persoane de gardă de control şi supraveghere;
– şefi-adjuncţi ai penitenciarului.

Prin nesupunere prin violenţă înţelegem refuzul intenţionat al condamnatului de a îndeplini cerinţele legitime ale administraţiei, materializat prin acte violente:

- distrugerea ferestrelor şi uşilor penitenciarului;
- deteriorarea imobilului;
- cauzarea de maltratări altor condamnaţi etc.

În cazul când violenţa aplicată cel puţin o singură dată a fost îndreptată asupra unui reprezentant al administraţiei penitenciarului, în legătură cu activitatea lui legală, acţiunile în cauză urmează a fi calificate în baza art. 286 din CP al RM.

Infracţiunea este formală şi se consumă din momentul în care au parvenit ordinele administraţiei penitenciarului şi, după acestea, au survenit actele de nesupunere.

Acțiunile de nesupunere se pot realiza și prin împiedicarea activității de lucru a penitenciarului, prin împiedicarea desfășurării în penitenciar a unor măsuri culturale sau instigarea altor condamnați la revoltă.

Latura subiectivă se realizează prin intenţie directă: condamnatul este conștient de faptul că nu se supune cerinţelor legitime ale administrației penitenciarului, și dorește acest lucru.

Motivele și scopurile nu importă la calificare, dar pot să aibă o importanță pentru individualizarea pedepsei.

Subiectul infracțiunii este special: persoana fizică responsabilă, care a atins vârsta de 16 ani și execută pedeapsa în penitenciar.

§6. Transmiterea ilegală a unor obiecte interzise persoanelor deținute în penitenciare

Obiectul juridic special al acestei infracțiunii îl formează relațiile sociale cu privire la buna activitate a instituțiilor penitenciare.

Latura obiectivă constă în transmiteri tăinuite de la control, încercări de a transmite prin orice mijloace persoanelor care execută pedeapsa penală în penitenciare a băuturilor alcoolice, a drogurilor, medicamentelor sau a altor substanțe cu efect narcotizant, dacă aceste acțiuni au fost săvârșite în mod sistematic sau în proporții mari.

Prin proporții mari se au în vedere obiectele a căror valoare depășește 500 unități convenționale de amendă.

"În mod sistematic" presupune fapta începând cu a treia acțiune similară.

Infracțiunea este formală și se consumă din momentul transmiterii obiectelor interzise de lege.

Latura subiectivă se caracterizează prin intenţie directă. Motivele și scopurile nu influențează calificarea faptei și pot fi diferite: prietenie, lașitate, rudenie etc.

Subiectul infracțiunii pentru fapta prevăzută la alineatul (1) este persoana fizică responsabilă, care a împlinit 16 ani, iar pentru fapta prevăzută la alineatul (2), subiectul este special: persoana care se folosește de situația de serviciu în penitenciar.

Articolul 322 al Codului penal, în alineatul (2), prevede răspunderea penală a persoanei care a săvârșit fapta de la alineatul (1) cu folosirea situației de serviciu: orice membru al gărzii de corp, inspector, șef al unei subdiviziuni etc.

Capitolul XVI

INFRACȚIUNI SĂVÂRȘITE DE PERSOANE CU FUNCȚIE DE RĂSPUNDERE

Secțiunea I. NOȚIUNEA, CARACTERIZAREA GENERALĂ ȘI TIPURILE INFRACȚIUNILOR SĂVÂRȘITE DE PERSOANE CU FUNCȚIE DE RĂSPUNDERE

În capitolul XV din Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova sunt incriminate infracțiunile săvârșite de persoane cu funcție de răspundere. El include nouă componențe de infracțiuni care atentează la un singur ***obiect juridic generic***: relațiile sociale cu privire la activitatea legală a organelor administrației publice, precum și a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor de stat. Nu poate fi considerat drept obiect juridic generic al infracțiunilor date relațiile sociale cu privire la activitatea organizațiilor comerciale, obștești sau altor organizații nestatale.

Latura obiectivă a infracțiunilor săvârșite de persoane cu funcție de răspundere se caracterizează prin prezența a două semne: 1) infracțiunile se comit datorită folosirii de către persoanele cu funcție de răspundere a îndatoririlor sale de serviciu; 2) aceste infracțiuni se comit contrar intereselor de serviciu.

În cadrul analizei semnelor infracțiunii în asemenea cazuri, este necesară stabilirea competenței persoanei respective, care este determinată de actele normative corespunzătoare (statute, regulamente, instrucțiuni, alte acte normative), în care sunt prevăzute drepturile și obligațiile acestor persoane.

Infracțiunile prevăzute de art. 327, 328, 329 și 331 din CP al RM implică răspunderea penală numai în cazul survenirii urmărilor prejudiciabile indicate în dispozițiile articolelor date, adică sunt infracțiuni materiale. În majoritatea cazurilor, în urma comiterii acestor infracțiuni se provoacă daune materiale, dar, în calitate de urmări ale acestor infracțiuni, legea prevede și cauzarea de daune considerabile drepturilor și intereselor legale ale persoanelor fizice sau juridice. Asemenea urmări pot consta în încălcarea drepturilor și libertăților constituționale, tăinuirea infracțiunilor, subminarea autorității organelor puterii de stat. Celelalte infracțiuni (art. 324, 325, 326, 330, 332 din CP al RM) sunt considerate infracțiuni formale, deoarece ele se consideră consumate din momentul comiterii faptelor indicate în dispozițiile normelor date.

Latura subiectivă a infracţiunilor cuprinse în capitolul dat, cu excepţia infracţiunii prevăzute de art. 329 din CP al RM (*neglijenţa în serviciu*) se caracterizează prin vinovăţie intenţionată. Pentru unele infracţiuni, legiuitorul prevede prezenţa obligatorie a motivului infracţiunii: interesul material sau alte interese personale.

În calitate de ***subiect*** al infracţiunilor prevăzute de art. 324, 327, 328, 329, 331, 332 din CP al RM poate fi doar o persoană cu funcţie de răspundere. Subiect al infracţiunilor de corupere activă (art. 325 din CP al RM) şi al traficului de influenţă (art. 326 din CP al RM) poate fi orice persoană fizică responsabilă, care la momentul comiterii faptei a atins vârsta de 16 ani, iar subiect al infracţiunii prevăzute de art. 330 din CP al RM poate fi doar un funcţionar al autorităţilor publice, al altei instituţii, întreprinderi sau organizaţii de stat care nu este persoană cu funcţie de răspundere.

Noţiunea de persoană cu funcţie de răspundere este expusă în alin. (1) al art. 123 din CP al RM. Persoana cu funcţie de răspundere este considerată persoana căreia, într-o întreprindere, instituţie, organizaţie de stat sau a administraţiei publice locale, într-o subdiviziune a lor, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin stipularea legii, prin numire, prin alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi şi obligaţii în vederea exercitării funcţiilor autorităţii publice sau a acţiunilor administrative de dispoziţie ori organizatorico-economice.

La categoria de persoane cu funcţie de răspundere se referă şi reprezentanţii autorităţilor publice: funcţionarii organelor de stat învestiţi cu dreptul de a înainta cerinţe, precum şi de a lua decizii obligatorii pentru executare de către cetăţeni, întreprinderi, instituţii şi organizaţii, indiferent de apartenenţa şi subordonarea lor departamentală (deputaţii, conducătorii, adjuncţii şi membrii consiliilor raionale şi locale, judecătorii, procurorii, ofiţerii de urmărire penală, lucrătorii organelor de poliţie, inspectorii de stat etc.)

Prin funcţii de ordin organizatorico-economic se înţeleg funcţiile de înfăptuire a conducerii colectivelor sau a sectoarelor de muncă, a activităţii de producere a unor lucrători (selectarea şi repartizarea cadrelor, planificarea muncii, organizarea muncii subalternilor, menţinerea disciplinei de muncă etc.). Asemenea funcţii îndeplinesc conducătorii şi adjuncţii conducătorilor întreprinderilor, instituţiilor, organizaţiilor, indiferent de forma de proprietate, conducătorii subdiviziunilor structurale (şefii şi adjuncţii şefilor direcţiilor, secţiilor, laboratoarelor etc.), conducătorii sectoarelor de muncă (maiştrii, şefii de şantiere şi de brigadă) etc.

Prin funcții administrative de dispoziție se înțeleg împuternicirile privind dirijarea și dispunerea de patrimoniu, stabilirea ordinii de păstrare, prelucrare și comercializare a acestui patrimoniu, asigurarea controlului asupra acestor operațiuni, organizarea deservirii sociale a populației etc.

Astfel de împuterniciri au șefii secțiilor și serviciilor economice de aprovizionare și financiare, șefii depozitelor, magazinelor, atelierelor etc.

Prin întreprindere, instituție, organizație se înțelege orice întreprindere, instituție, organizație care desfășoară o activitate social-utilă potrivit legii și se bazează pe forma de proprietate de stat sau municipală, indiferent de forma organizatorico-juridică.

Conform dispozițiilor legii, ca persoană cu funcție de răspundere, alături de persoanele care, permanent sau provizoriu, îndeplinesc funcții ale autorității publice sau obligațiuni de ordin administrativ de dispoziție și organizatorico-economic, sunt și persoanele care îndeplinesc aceste funcții în virtutea unei însărcinări speciale date de organe persoanelor cu funcții de răspundere.

Nu pot fi considerate persoane cu funcție de răspundere lucrătorii întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, indiferent de forma de proprietate, care exercită funcții pur profesionale sau tehnice.

Legea penală, de rând cu noțiunea "persoană cu funcție de răspundere", o folosește și pe aceea de "funcționar", dar în privința căreia, în legislația în vigoare, nu există careva reglementări. În art. 330 din CP al RM se incriminează primirea de către un funcționar al autorităților publice, altor instituții, întreprinderi și organizații de stat, care nu este persoană cu funcție de răspundere, a unei recompense ilicite sau a unor avantaje patrimoniale de la cetățeni, pentru îndeplinirea unor acțiuni sau acordarea de servicii ce țin de atribuțiile lui de serviciu.

Din cele expuse, rezultă că funcționarului, la fel ca persoanei cu funcție de răspundere, i se acordă, permanent sau provizoriu, în virtutea legii, prin numire, prin alegere, fie în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații, deci atribuții, dar prin esența lor nu sunt de caracter autoritar, administrativ de dispoziție sau organizatorico-economic, ceea ce este specific pentru atribuțiile persoanei cu funcție de răspundere. Prin urmare, atribuțiile funcționarului se referă la acordarea unor servicii, executarea unor acțiuni în interesul cetățenilor, care, deși țin de activitatea unei autorități publice, instituții, întreprinderi sau organizații de stat, nu sunt de aceeași natură și caracter cu ale persoanelor cu funcție de răspundere.

Actualitatea reglementării penale și luptei orientate spre contracararea fenomenului de corupție este determinată de un șir de factori:

1) corupția conduce la încălcări foarte serioase ale drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor. Cercetările sociologice stabilesc că o bună parte a cetățenilor, pe parcursul ultimilor ani, plasează pe primul loc problema combaterii corupției;
2) răspândirea corupției discreditează foarte serios aparatul de stat, atingând autoritatea acestuia. În situația respectivă, are loc o detașare a aparatului de stat de membrii societății[1];
3) ponderea corupției ca fenomen social, la moment, este foarte mare. Acest fapt se răsfrânge nu doar asupra persoanelor cu funcție de răspundere sau asupra corupătorului, ci și asupra faptului cum se răsfrânge corupția asupra tuturor ramurilor puterii de stat[2]. Despre aceste fapte ne mărturisesc și cercetările criminologice ale ultimilor ani. Raporturile corupției determină apariția și favorizarea infracționalității organizate;
4) poziția socială înaltă a subiecților acestui fenomen, caracterul voluntar și "acordat" al raporturilor corupționale apărute între subiecții acestora (de obicei, nu determină conflicte, deoarece părțile obțin un profit reciproc), în urma executării acestui raport, stabilesc un pericol social sporit al altor categorii de infracțiuni.

Astfel, necesitatea incriminării penale a fenomenului corupției în Republica Moldova se impune mai ales din cauza impactului negativ foarte puternic pe care acest fenomen îl are asupra tuturor păturilor și categoriilor sociale.

Noțiunea de "corupție", spune codul deontologic al persoanelor cu funcție de răspundere din cadrul organelor de ocrotire a normelor de drept, adoptat de Adunarea Generală a ONU la 17 decembrie 1978, trebuie să fie reglementată de sistemul de drepturi naționale, ținându-se cont de faptul că această noțiune înglobează comiterea, neexecutarea unor acțiuni în cadrul exercitării funcțiilor, ca rezultat al acceptării sau extorcării unor cadouri, promisiuni sau stimulări, sau acceptării acestora ori de câte ori este executată o acțiune sau o inacțiune[3].

N. F. Cuznețova definește noțiunea de corupție ca fiind un fenomen negativ social, ce se exprimă în mituirea unor persoane de către alta[4]. Această opinie este susținută de A. I. Dolgova, care rezumă corupția la o simplă mituire – mituirea persoanelor de stat și a altor persoane cu funcție de răspundere și, în acest temei, folosirea în scop de profit a atribuțiilor de serviciu și toate

---

1 В. В. Серебряников, *Политическая безопасность*, c. 22.

2 *Op. cit.*, p. 18-22.

3 *Советская юстиция*, 1981, №17.

4 Н. Ф. Кузнецова, *op. cit.*, p. 21.

atributele și posibilitățile legate de acest fapt[5]. Aceste opinii conduc la ideea că noțiunea de corupție se reduce la mituire.

Alți autori stabilesc corupția ca o atingere a aparatului de conducere, bazată pe folosirea situației de serviciu în scopuri de profit de către o persoană cu funcție de răspundere[6].

Corupția, explică B. V. Voljenkin, este un fenomen social ce conduce la discreditarea (alterarea) puterii, când funcționarii aparatului de stat sau altor ramuri folosesc situația lor de serviciu, statul și autoritatea funcției pe care o execută în scopuri de profit, pentru îmbogățirea personală sau în interese de grup[7]. Prin urmare, corupția depășește limitele unei simple mituiri și prezintă în sine orice tip de abuz în raport cu puterea de stat, în scopuri de cupiditate.

În general, corupția pornește de la deformarea realității, cu scopul de a obține rezultate la care nu se poate ajunge promovând adevărul, și continuă prin introducerea unui sistem de clientelă, de promovare a rudelor, prietenilor, aliaților politici[8].

Definiția corupției nu se poate reduce la o singură formulă, fiind acceptate câteva variante. Astfel, corupția s-ar defini drept:

1. săvârșirea unui act oficial interzis de actele normative în vigoare;
2. comportament care deviază de la îndatoririle normale ale unui funcționar public sau violează legile orientate împotriva exercitării anumitor tipuri de influență;
3. fenomen antisocial caracterizat prin pretindere ori primire de bani, alte bunuri, de către funcționarii de stat și altor organizații, constând în utilizarea de către aceștia, în scopuri personale, de grup, corporative, a atribuțiilor de serviciu, a autorității și posibilităților pe care le acordă serviciul;
4. fenomen antisocial constând în utilizarea interesată (în scopuri personale) de către o persoană cu funcție de răspundere a atribuțiilor sale de serviciu;
5. fenomen antisocial, expresie a unor manifestări de dereglare normativă, de diluare și deformare a moralității sociale sau de dereglare spirituală a societății, atât la nivel macro-social, cât și la cel individual.

---

5 *Криминология*, учебник/ под общей ред. А. Н. Долговой, Москва, 1997, p. 501.

6 Т. Н. Борзенков, *Уголовно-правовые меры борьбы с корупцией*, Вестник МГУ, сер. 11, Право 1993, №1, с. 30.

7 Б. В. Волженкин, *Корупция*, Санкт-Петербург, 1998, с. 8.

8 V. Dobrinoiu, *Corupția în dreptul penal român*, București, 1995, p. 501.

6. Totalitatea faptelor și actelor unor indivizi care, profitând de funcția sau poziția lor, folosesc mijloace ilicite pentru obținerea unor avantaje personale.

Mecanismele corupției rezidă în următoarele[9]:

a) are loc o înțelegere (afacere, convenție), în cadrul căreia persoana aflată în serviciul public sau în alt serviciu “vinde” în mod ilegal atribuțiile și favorurile sale (bazate pe autoritatea funcției și posibilitățile legate de această autoritate) unor persoane fizice sau juridice, unor grupuri (inclusiv organizații criminale), iar “cumpărătorul” capătă posibilitatea de a utiliza instituția statală sau altă organizație în scopurile sale: pentru îmbogățire, evitarea răspunderii prevăzute de lege, evitarea controlului, instituirea prin diverse reglementări de ordin economic, administrativ, financiar etc.;
b) persoana cu funcție de răspundere pretinde, primește sau acceptă o recompensă suplimentară ilegală;
c) are loc mituirea (coruperea) activă a funcționarilor, adesea însoțită de o puternică influență psihică asupra acestora (mai ales când la corupere participă criminalitatea organizată).

În legătură cu primirea unor recompense neprevăzute de lege, funcționarul îndeplinește actele favorabile (necesare) celui care corupe. În acest caz, funcționarul primește o recompensă ilegală fie pentru actele pe care trebuia să le îndeplinească conform funcției și atribuțiilor pe care le are, fie pentru săvârșirea unor acte ilegale. Cei care corup au diferite interese, începând cu acordarea unor facilități și terminând cu scoaterea de sub control social și administrativ a persoanelor fizice și juridice care acționează în contradicție cu normele în vigoare, cu ascunderea celor care săvârșesc acțiuni, cu lobbysmul oamenilor de afaceri și a structurilor acestora, deși aceste interese nu corespund sau contravin intereselor și statutului societății.

Sfera de existență a corupției sunt organele de stat și ale administrării publice locale.

Subiecți ai acțiunilor corupționale sunt persoanele cu funcție de răspundere, precum și funcționarii din cadrul autorităților publice ce nu sunt persoane cu funcție de răspundere. Dacă privitor la persoanele cu funcție de răspundere, ca subiecți ai acțiunilor de corupție, în literatura de specialitate, s-a format o opinie unică, atunci problemele privind raportarea funcționarilor la această categorie este discutabilă.

---

9 A. Dolgova ș.a., *op. cit.*, p. 501-502.

N. F. Cuznețova consideră neîntemeiată din punct de vedere criminologic opinia conform căreia funcționarii pot fi supuși răspunderii penale pentru infracțiunile de corupție, dacă nu sunt persoane cu funcție de răspundere. Pericolul social al acestor persoane, după părerea ei, nu atinge nivelul antisocial al criminalității[10].

Opinia în cauză este susținută de un șir de autori[11].

Cu toate acestea, considerăm că necesitatea raportării funcționarilor publici care nu sunt persoane cu funcție de răspundere la subiecții acțiunilor de corupție este determinată de următoarele circumstanțe:

a) răspândirea fără precedent a corupției în ultimul timp, scindarea tuturor ramurilor puterii atât pe orizontală, cât și pe verticală dau temei pentru căutarea celor mai eficiente metode de influență juridico-penale, inclusiv pe calea extinderii cercului de persoane – subiecți ai infracțiunilor de corupție;
b) conținutul, esența corupției se rezumă la folosirea de către funcționar a situației sale de serviciu în scopuri personale. Folosirea situației de serviciu presupune folosirea nu doar a împuternicirilor de serviciu, dar și a autorităților și posibilităților apărute în legătură cu ocuparea unui anumit post. Deși funcționarii fără funcții de răspundere nu dețin împuterniciri autoritare, totuși ei pot folosi autoritatea și posibilitățile ce le dețin în temeiul serviciului în interes material sau personal.

Activitatea în cauză contravine intereselor de stat și sociale și se caracterizează printr-un profit de ordin personal sau material. În rezultatul acțiunilor de corupție sunt încălcate grav interesele protejate prin lege, precum și cele ale statului și sociale. Astfel, tocmai în temeiul acestui semn se efectuează delimitarea infracțiunilor de corupție de alte simple acțiuni ilegale ce atrag răspunderea administrativă, disciplinară, civilă.

În literatura de specialitate există o opinie conform căreia corupția se consideră a fi prezentă doar în cazul comiterii unor astfel de acțiuni în mod sistematic[12]. Acest fapt însă, considerăm noi, nu este cel mai elocvent și ar determina apariția unei piedici în lupta cu corupția, deoarece apare necesitatea demonstrării semnului de sistematicitate. Cu atât mai mult că pericolul corup-

---

[10] Н. Ф. Кузнецова, *op. cit.*

[11] Е. Л. Заборчук, *Некоторые вопросы правового обеспечения борьбы с коррупцией*// Вестник МГУ, сер. 11, Право, 1993, №1, с. 33.

[12] П. Н. Панченко, *Уголовно-правовая характеристика коррупции*// Актуальные проблемы, с. 136.

ției constă în cauzarea unui prejudiciu efectiv obiectului protejat de normele dreptului penal. Astfel, nu este oportună posibilitatea calificării acestui prejudiciu în raport cu numărul de atentări comise. Un singur abuz de serviciu poate determina un prejudiciu mult mai important decât comiterea câtorva infracțiuni de corupție puțin grave.

Ținând cont de toate semnele caracteristice corupției, putem da următoarea definiție a acestui fenomen: corupția este folosirea de către persoana cu funcție de răspundere, precum și funcționarul public de stat sau municipal, care nu este considerat persoană cu funcție de răspundere, a situației sale de serviciu în interes material sau alt interes personal, cauzând prin aceasta prejudiciu drepturilor și intereselor statului, sociale și personale, protejate prin lege, sau creând pericolul comiterii unui astfel de prejudiciu.

Formele de combatere a corupției se conțin și în unele acte internaționale. Astfel, abordarea problemei corupției și aspectele luptei cu aceasta, pe plan internațional, au o istorie destul de bogată.

Pentru prima dată, problema corupției este discutată pe plan mondial de Adunarea generală a ONU, care a luat atitudine în această privință prin Rezoluția nr. 3514 din 15 decembrie 1975.

Cele mai recente preocupări de nivel internațional privind corupția s-au manifestat în cadrul discuțiilor de la Conferința miniștrilor europeni ai justiției, care a avut loc în vara anului 1999, și prin semnarea de către Republica Moldova a Convenției juridico-penale privind lupta cu corupția, adoptată la Strasbourg pe 27 ianuarie 1999. Intrarea în vigoare a Convenției sus-numite a permis racordarea legislației interne la exigențele normelor internaționale în domeniu, și contribuie la stabilirea instituțiilor democratice în republică.

Cele mai actuale și în esență importante acte internaționale în acest sens sunt Convențiile penală și civilă cu privire la corupție, la care Republica Moldova a aderat, respectiv, la 24.08.1999 și 03.11.1999.

Secțiunea a II-a. INFRACȚIUNI COMISE NEMIJLOCIT DE PERSOANELE CU FUNCȚIE DE RĂSPUNDERE

§1. Coruperea pasivă

Obiectul juridic special al coruperii pasive îl constituie relațiile sociale referitoare la buna desfășurare a activității de serviciu, care presupune îndeplinirea cu probitate de către persoanele cu funcție de răspundere a îndatoririlor de serviciu.

Coruperea pasivă prejudiciază, în primul rând, funcționarea normală a organelor de stat și administrative, încălcând-o. Autoritatea, onestitatea, incoruptibilitatea funcționarilor de stat nu reprezintă o relație socială, normativele legale de remunerare a muncii constituind doar o componentă a activității corecte a organelor numite. Astfel, prin obiect juridic special al infracțiunilor comise de persoane cu funcție de răspundere, inclusiv al coruperii pasive, trebuie să înțelegem o relație socială concretă sau un grup de interacțiuni sociale, care vizează funcționarea corectă a unei anumite sfere (structuri) a aparatului administrativ sau a aparatului de stat.

Obiectul juridic secundar al coruperii pasive îl pot constitui relațiile sociale cu privire la libertatea morală a persoanei, dacă remunerarea ilegală este obținută prin extorcare. În asemenea cazuri, de fapt, nu este prezentă dorința proprie de a da bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, de a acorda servicii ori privilegii, ele sunt oferite cu forța și în detrimentul intereselor materiale ale celui care transmite recompensa ilegală; în cazul de față, drepturile apărate de lege sunt încălcate. Anume în virtutea acestei circumstanțe, legea îl scutește pe corupător (la adresa căruia a avut loc extorcarea) de răspundere penală (alin. (4) al art. 325 din CP al RM).

În aceeași ordine de idei, vom menționa faptul că ofertele, banii, titlurile de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale nu constituie obiectul material al infracțiunii de corupere pasivă, ci modalitatea de înfăptuire a acesteia. Unul dintre adepții cei mai consecvenți ai acestei opinii, A. K. Kviținia, aduce următoarele argumente. Obiectul material al infracțiunii e un element al relațiilor sociale, iar obiectul remunerării ilegale se află în afara lor, el constând în ceea ce se transmite persoanei cu funcție de răspundere în calitate de o astfel de remunerare (bani, obiecte de preț etc.). În temeiul acestei opinii, se ajunge la concluzia că remunerarea ilegală este un mijloc de comitere a infracțiunii de corupere pasivă[13].

Latura obiectivă a infracțiunii de corupere pasivă constă în fapta prejudiciabilă a persoanei cu funcție de răspundere, care, în scopurile indicate în dispoziția art. 324 din CP al RM, pretinde ori primește bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, fie acceptă servicii, privilegii sau avantaje ce nu i se cuvin.

Pentru a dezvălui conținutul laturii obiective, este necesar de a elucida sensul verbelor *"pretinde", "primește", "acceptă"*.

---

[13] А. К. Квициния, *Взяточничество и борьба с ней*, Сухуми, 1980, с. 28-29.

"A pretinde" înseamnă a cere ceva în mod stăruitor, a formula o anumită pretenţie, a impune să i se dea. Aceasta se poate realiza prin cuvinte, gesturi, scrisori etc. Referitor la cazul în care cererea se face printr-o scrisoare, momentul în care are loc pretinderea coincide cu momentul când destinatarul ia cunoştinţă de conţinutul cererii. În general, se admite pretinderea în cazul în care ea a fost conştientizată de către cel căreia i se adresează.

În cazul în care persoana cu funcţie de răspundere nu a dorit să pretindă, dar cele spuse de el au fost interpretate ca o pretenţie care a fost satisfăcută, la fel va exista corupere pasivă. Dar nu în modalitate de "pretindere", ci în modalitatea de "primire".

La pretindere, iniţiativa întotdeauna aparţine persoanei cu funcţie de răspundere, infracţiunea fiind considerată drept consumată, indiferent de faptul dacă s-a realizat independent primirea sau acceptarea.

A doua modalitate de realizare a coruperii pasive constă în primirea de oferte, bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale.

A primi înseamnă a lua în posesie un obiect care se înmânează, se donează ori înseamnă a încasa sume de bani. Este necesar de menţionat faptul că primirea întotdeauna implică darea corelativă şi, prin urmare, iniţiativa aparţine nu coruptului, ci corupătorului. Acţiunea de primire trebuie să fie voluntară şi spontană[14].

Spontaneitatea presupune o anumită concomitenţă între acceptarea propunerii şi primirii, cu alte cuvinte, inexistenţa între aceste două momente a unui interval de timp. În cazul coruperii pasive, în modalitatea de *primire*, acceptarea şi primirea nu se pot produce decât concomitent, deoarece, dacă ar fi avut loc acceptarea unei promisiuni de bani, infracţiunea de corupere pasivă s-ar fi consumat din momentul acceptării. Din acest motiv, primirea este spontană.

În cazul în care banii, titlurile de valoare, alte bunuri sau avantaje au ajuns la persoana cu funcţie de răspundere prin poştă sau o altă cale asemănătoare, destinatarul, pentru a exclude ideea primirii, trebuie să-şi exprime cât mai neîntârziat refuzul de a le primi; el nu este obligat să le trimită expeditorului, şi dacă nu o face, trebuie să denunţe acest fapt autorităţilor. În cazul când banii sau alte bunuri sunt înmânate unui membru al familiei persoanei cu funcţie de răspundere, fapta de primire se consideră consumată din momentul când persoana cu funcţie de răspundere, aflând despre înmânarea banilor sau altor bunuri şi fiind conştientă că acestea îi sunt destinate pentru efectuarea unui act ce ţine de obligaţiile ei de serviciu, decide să le păstreze.

---

14 V. Dobrinoiu, *Corupţia în dreptul penal român*, Bucureşti, 1995, p. 127.

Acceptarea de servicii, privilegii sau avantaje înseamnă a aproba, a fi de acord cu serviciile sau avantajele care urmează a fi prestate. Acceptarea poate fi *expresă* sau *tacită*.

Prin acceptare expresă putem înțelege acele acțiuni ale persoanei cu funcție de răspundere din care rezultă nemijlocit primirea de avantaje sau servicii. În cazul acceptării tacite, acceptarea rezultă din comportamentul persoanei cu funcție de răspundere, și nu este demascată.

Este necesar ca pretinderea și primirea să aibă ca obiect oferte, bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, iar acceptarea să aibă ca obiect servicii, privilegii sau avantaje.

Trebuie de specificat faptul că serviciile, privilegiile sau avantajele acceptate urmează să nu fie legal datorate. La calificare nu contează când au fost primiți sau acceptați banii, hârtiile de valoare, alte bunuri patrimoniale, serviciile, privilegiile, alte avantaje, până la executarea actului dorit de corupător sau după înfăptuirea lui.

Totodată, este necesar ca actul, pentru a cărui îndeplinire sau neîndeplinire se pretinde, se primeşte sau se acceptă bani, hârtii de valoare, alte bunuri, avantaje patrimoniale, să facă parte din sfera atribuțiilor de serviciu ale persoanei cu funcție de răspundere, adică să fie un act privitor la îndatoririle de serviciu sau un act contrar acestor îndatoriri.

Pentru a se stabili competența unei persoane cu funcție de răspundere, fie ea de ordin material, personal sau teritorial, este necesar de a face trimitere la actele normative în temeiul cărora persoana cu funcție de răspundere își desfășoară activitatea. Dacă actul se include în cadrul atribuțiilor sale determinate legal, se va putea afirma că este cu privire la îndatoririle de serviciu ale persoanelor cu funcție de răspundere. Chiar și îndeplinirea unei sarcini temporare poate face ca actele, executate întru aducerea la îndeplinire a acestor obiective, să fie considerate ca fiind privitoare la îndatoririle de serviciu.

Totodată, însărcinarea temporară urmează a fi delegată în modul corespunzător, adică conform procedurii stabilite prin lege sau unui alt act normativ subordonat ei.

Dacă în momentul pretinderii bunurilor ce nu i se cuvin, făptuitorul nu avea, potrivit atribuțiilor de serviciu, posibilitatea și competența de a îndeplini promisiunea făcută, dar a lăsat să se creadă că are o asemenea posibilitate, fapta nu poate fi calificată drept corupere pasivă, ci, în funcție de caz, ca escrocherie (art. 190 din CP al RM) sau trafic de influență (art. 326 din CP al RM). Prin urmare, actul privitor la îndatoririle de serviciu trebuie să fie:

1. legitim;
2. determinat în esenţă, deoarece individualizarea lui este un mijloc de delimitare a coruperii pasive de alte infracţiuni adiacente;
3. virtual, adică să existe posibilitatea realizării lui efective, nefiind nevoie pentru consumarea infracţiunii ca el să fie îndeplinit.

Actul contrar îndatoririlor de serviciu, în sensul art. 324 din CP al RM, este un act care, la fel ca şi actul privitor la îndatoririle de serviciu, intră în competenţa persoanei cu funcţie de răspundere, făcând parte din sfera îndatoririlor sale. Spre deosebire de primul, el se săvârşeşte printr-o încălcare a dispoziţiilor legale sau printr-o falsă constatare ori apreciere a unei situaţii de drept. Toate acestea fac ca actul să devină contrar îndatoririlor de serviciu ale persoanei cu funcţie de răspundere.

Actul contrar îndatoririlor de serviciu trebuie să aibă aceleaşi caracteristici ca actul privitor la îndatoririle de serviciu, adică să fie determinat şi virtual.

În cazul în care persoana cu funcţie de răspundere, pentru o remunerare ilegală, va îndeplini un act contrar îndatoririlor de serviciu, acţiunile ei urmează a fi calificate în concurs de infracţiuni, şi anume: corupere pasivă (art. 324 din CP al RM) şi infracţiunea respectivă, în vederea comiterii căreia persoana cu funcţie de răspundere s-a angajat să o săvârşească pentru remunerarea ilegală.

Infracţiunea analizată este o infracţiune formală şi se consideră consumată din momentul pretinderii sau primirii cel puţin a unei părţi din ofertele, banii, titlurile de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale sau acceptării serviciilor, privilegiilor sau avantajelor, indiferent de faptul dacă a fost sau nu executat actul privitor la îndeplinirea obligaţiilor de serviciu ale persoanei cu funcţie de răspundere.

Latura subiectivă a infracţiunii se caracterizează prin intenţie directă. Făptuitorul îşi dă seama că la momentul săvârşirii faptei, banii, bunurile, foloasele pe care le pretinde, le primeşte sau le acceptă nu i se cuvin, şi cu toate acestea doreşte să le primească sau să le accepte.

În calitate de ***subiect*** al infracţiunii de corupere pasivă apare persoana cu funcţie de răspundere, conţinutul definiţiei căreia a fost anterior analizat.

Coruperea pasivă comisă de două sau mai multe persoane, în calitate de circumstanţă agravantă, a apărut în legislaţia penală, pentru prima dată, după adoptarea Hotărârii Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din 23 mai 1986 "Cu privire la intensificarea luptei cu veniturile ilegale".

Această înţelegere generală pentru întregul drept penal este aplicabilă la faptele de corupere activă şi pasivă. Când persoana comite o faptă de corupere

pasivă, ea intră într-un acord cu corupătorul (sau cu intermediarul). În acest caz, bineînțeles, nu poate fi vorba despre corupere pasivă săvârşită de două sau mai multe persoane, adică legea reclamă prezența a cel puțin două persoane corupte care acționează după un acord preliminar. Pentru aceasta este nevoie ca toți participanții grupului să fie remunerați ilegal și să participe la acest proces în calitate de coautori. În caz dacă o persoană privată intră în acord preliminar cu o persoană cu funcție de răspundere, și primește o recompensă ilegală pentru a o transmite persoanelor cu funcție de răspundere, atunci aceste acțiuni vor fi calificate conform art. 42 din CP al RM și, în lipsa altor circumstanțe agravante, conform alin. (1) al art. 324 din CP al RM (aici participația este prevăzută în orice modalitate, cu excepția coautoratului), iar acțiunile persoanei cu funcție de răspundere pot fi calificate conform alin. (1) al art. 324 din CP al RM. Deci, în grup pot intra numai persoanele cu funcție de răspundere, care acționează în baza unui acord preliminar.

Înțelegerea prealabilă va avea loc numai atunci când s-a înfăptuit înainte de a fi săvârșită infracțiunea. Nu are importanță dacă persoanele cu funcție de răspundere au intrat în acord înainte de a se adresa la ele un corupător concret sau după adresarea corupătorului la una din ele. Grupul trebuie să fie format până la primirea recompensei ilegale de către unul dintre participanții grupului. Dacă persoana cu funcție de răspundere care a primit remunerarea ilegală înțelege că nu poate satisface interesele corupătorului prin propriile împuterniciri, și transmite o parte din sumă altei persoane cu funcție de răspundere, cu care nu s-a înțeles în prealabil, atunci prima persoană poate fi trasă la răspundere penală pentru corupere pasivă (art. 324 din CP al RM) și corupere activă (art. 325 din CP al RM). Cea de a doua persoană este pasibilă de răspundere numai pentru corupere pasivă (art. 324 din CP al RM).

O problemă aparte este determinarea acțiunilor fiecărei dintre persoanele cu funcție de răspundere care au participat la fapta de corupere pasivă. Unii autori consideră că, pentru a determina prezența acestei circumstanțe agravante, nu are importanță cine anume dintre participanții grupului trebuia să satisfacă interesele corupătorului, cine și ce parte din sumă a primit sau care sunt funcțiile lor. Iu. I. Leapunov[15] consideră că, pentru a aplica această agravantă, nu este necesar ca fiecare dintre persoanele participante la acord să comită acțiuni (inacțiuni) în favoarea corupătorului. Grupul va exista și atunci când, în urma unei înțelegeri prealabile, în baza susținerii și informării

[15] Ю. И. Ляпунов, *Ответственность за новые квалифицированные виды получения взятки*/ Соц. законность, 1987, №2, с. 31-35.

a unui participant al grupului, o altă persoană cu funcție de răspundere comite acțiunile (inacțiuni) necesare corupătorului, și primește de la el remunerare ilegală, o parte din care o transmite altui participant. Fiind de acord în general cu o asemenea calificare a participării în grup la corupere pasivă, alți autori subliniază că ea va fi adecvată numai cu condiția dacă toate persoanele corupte sunt participante la această faptă, adică primesc cel puțin o parte din beneficiul ilegal și comit acțiuni concrete (inacțiuni) în favoarea corupătorului, prin folosirea atribuțiilor sale de serviciu[16].

Din punctul de vedere al teoriei generale cu privire la participația penală, toți coautorii trebuie să participe în mod direct la realizarea laturii obiective a infracțiunii.

În așa mod, fiecare dintre persoanele cu funcție de răspundere, participante la acord, trebuie să comită acțiuni concrete în favoarea corupătorului sau persoanelor pe care le reprezintă, prin aplicarea împuternicirilor sale de serviciu. De asemenea, este necesar ca fiecare participant al grupului să obțină o cotă-parte din suma remunerării ilegale. Aceasta rezultă direct din legea penală, unde se prevede primirea banilor, titlurilor de valoare, altor bunuri sau avantaje ce nu se cuvin, de către un grup de persoane. După opinia lui A. K. Kviținia, pericolul social al infracțiunii este sporit nu prin acordul prealabil, dar prin faptul primirii banilor, titlurilor de valoare, altor bunuri sau avantaje ce nu se cuvin, de către două sau mai multe persoane, în urma înțelegerii prealabile[17]. De aceea, dacă acordul în vederea coruperii pasive a avut loc între câteva persoane cu funcție de răspundere, iar bunurile ce nu se cuvin au fost primite de către o persoană, atunci acțiunile lor pot fi calificate ca corupere pasivă, săvârșită de două sau mai multe persoane, numai în cazul când această persoană va transmite măcar o cotă-parte altei persoane participante în grup. În caz contrar, acțiunile acestor persoane pot fi calificate doar ca o coparticipare la corupere pasivă. Astfel, pentru ca această circumstanță agravantă să devină aplicabilă, este necesar ca fiecare dintre participanții grupului să primească cote-părți din suma recompensei ilegale.

Prin urmare, pentru aplicabilitatea acestei agravante, este nevoie de următoarele condiții: 1) acordul de pretindere, primire a banilor sau altor bunuri ori de acceptare a serviciilor trebuie să aibă loc cel puțin între două sau mai multe persoane cu funcție de răspundere; 2) acest acord trebuie să aibă loc îna-

---

16 Б. В. Волженкин, В. Е. Квашис, С. Ш. Цагикян, *Ответственность за взяточничество: социально-правовые и криминологические проблемы*, Ереван, 1988, 356 с.

17 А. К. Квициния, *Должностные преступления*, Москва, 1992, 296 с.

inte de a fi primită recompensa ilegală; 3) fiecare dintre participanţii la acord trebuie să comită acţiuni concrete în favoarea corupătorului, prin aplicarea împuternicirilor sale de funcţie; 4) fiecare dintre participanţi trebuie să primească măcar o parte din suma recompensei ilegale.

Coruperea pasivă săvârşită repetat are loc atunci când, preliminar, a mai avut loc o faptă sau mai multe fapte de corupere pasivă. Dacă persoana coruptă preliminar a comis un act de corupere activă şi, ulterior, a pretins sau a primit oferte, bani, titluri de valoare etc., atunci aceste fapte nu pot fi calificate drept corupere pasivă săvârşită repetat.

Calificarea coruperii pasive săvârşite repetat presupune săvârşirea aceleiaşi infracţiuni nu mai puţin de două ori, cu condiţia neexpirării termenului de prescripţie a tragerii la răspundere penală.

Coruperea pasivă care constă în primirea concomitentă a remunerării ilegale de la câteva persoane, pentru săvârşirea în interesul fiecărui corupător a unor acţiuni separate, se califică ca infracţiune săvârşită repetat.

Primirea sau darea unei recompense ilegale în rate, pentru îndeplinirea sau neîndeplinirea acţiunilor în scopul asigurării rezultatului dorit de corupător, precum şi darea remunerării ilegale unui grup de persoane cu funcţie de răspundere la săvârşirea infracţiunii printr-o înţelegere prealabilă între ele, nu poate fi apreciată ca infracţiune săvârşită repetat.

În aşa fel, putem constata câteva situaţii în care primirea remunerării ilegale de către persoana cu funcţie de răspundere trebuie să fie calificată drept corupere pasivă săvârşită repetat: a) de la câţiva corupători, în timp diferit, pentru comiterea diferitelor acţiuni în favoarea fiecăruia dintre ei; b) de la mai mulţi corupători ce acţionează separat, fără acord preliminar, în timp diferit, pentru comiterea acţiunilor comune în interesele lor; c) de la mai mulţi corupători, concomitent, pentru comiterea acţiunilor în interesele lor; d) de la unul şi acelaşi corupător, în repetate rânduri, pentru comiterea diferitor acţiuni în favoarea lui.

Coruperea pasivă nu poate fi considerată drept săvârşită repetat atunci când, pentru acţiunea comisă anterior, persoana este în mod legal liberată de la răspundere penală sau dacă persoana a fost condamnată, sau a expirat prescripţia tragerii la răspundere penală.

Coruperea pasivă săvârşită repetat trebuie să fie delimitată de coruperea pasivă ca infracţiune prelungită. Într-adevăr, şi în primul, şi în al doilea caz, are loc comiterea unui şir de acţiuni, toate cu un conţinut infracţional separat. Delimitarea principală a acestora trebuie să fie bazată pe semnele laturii subiective. Toate episoadele infracţiunii prelungite sunt cuprinse de o intenţie unică, care a apărut până la comiterea faptei. Dacă cel corupt şi corupătorul

intră în acord prealabil, ce prevede înmânarea recompensei care nu i se cuvine, în mai multe rate, acest fapt trebuie să fie calificat ca o infracțiune prelungită, și nu ca o infracțiune săvârșită repetat. Primirea recompensei ilegale are loc de fiecare dată când apare un nou scop.

În așa fel, luând în considerație cele sus-menționate, drept corupere pasivă săvârșită repetat pot fi calificate următoarele fapte: 1) persoana pretinde, primește, acceptă recompensa ilegală nu mai puțin de două ori; 2) aceste fapte sunt juridic identice, adică sunt calificate după același articol al Codului penal; 3) fiecare din faptele comise de persoana în cauză trebuie să fie o infracțiune aparte; 4) făptuitorul nu trebuie să fie liberat de la răspunderea penală pentru fapta săvârșită anterior, în modul determinat de lege, să nu fie condamnat pentru fapta comisă anterior și să nu fie expirată prescripția tragerii la răspundere.

Extorcarea bunurilor sau serviciilor ce nu se cuvin sporește considerabil pericolul social al coruperii pasive. Totodată, alin. (4) al art. 325 din CP al RM stabilește liberarea de la răspundere penală a persoanei care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la art. 324 din CP al RM, dacă ele i-au fost extorcate.

În lege, noțiunea de "extorcare a bunurilor și serviciilor" nu este prevăzută expres, ceea ce, în opinia noastră, constituie o lacună considerabilă.

Instanțele de judecată, examinând dosarele penale de învinuire de extorcare a bunurilor și serviciilor ce nu se cuvin, se conduc după explicațiile Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, din Hotărârea nr. 6 din 11 martie 1996 "Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru mituire". În pct. 12 este prevăzut: "Extorcarea mitei constă în cererea ei de către persoana cu funcție de răspundere sub amenințarea săvârșirii acțiunilor care ar cauza prejudicii intereselor legale ale mituitorului ori punerea intenționată a ultimului în așa condiții care îl impun se dea mită în scopul preîntâmpinării consecințelor nefaste pentru interesele sale legale".

Pornind de la această hotărâre, în cazul respectiv, prin interesele corupătorului urmează să fie înțelese numai interesele legale, ocrotite de lege. Deci, cererea de către persoana cu funcție de răspundere a recompensei pentru satisfacerea intereselor ilegale ale corupătorului nu poate fi considerată drept extorcare de bunuri și servicii. Totodată, potrivit Hotărârii, ne vom afla în prezența extorcării numai atunci când cererea de corupere a persoanei cu funcție de răspundere a fost însoțită de amenințarea cu săvârșirea acțiunilor care vor cauza prejudicii intereselor legale ale corupătorului.

Doar o simplă propunere din partea persoanei cu funcție de răspundere de a-i oferi bunuri și servicii, în absența unei asemenea amenințări față de persoana de la care se cere, nu conține semnele extorcării prevăzute de lit. c)

din alin. (2) al art. 324 din CP al RM. Trebuie de recunoscut că interpretarea în cauză ocupă o poziție dominantă, cu toate că nu sunt aduse argumente convingătoare în favoarea acestei opinii.

Formularea noțiunii de "extorcare a mitei", propusă de Plenul Curții Supreme de Justiție, nu este întemeiată. Divizarea intereselor corupătorului în legale și ilegale iese în afara conținutului extorcării bunurilor și serviciilor, și nu constituie un semn constructiv al ei. În acest context, mai putem menționa și faptul că, în unele cazuri, în genere este imposibil de a stabili cu ce acțiuni (legale sau ilegale) amenință persoana făptuitorul. Spre exemplu: două persoane pretind la o anumită funcție într-o întreprindere, dar există numai un singur loc vacant. Conducătorul întreprinderii de stat poate să angajeze numai o persoană, dar cere remunerație de la ambele, intenționând în continuare să încadreze persoana care va oferi o sumă mai mare. Dacă e să pornim de la considerentul că alegerea lucrătorului optim și numirea lui în funcție este o prerogativă a conducătorului, atunci acțiunile lui în exterior par a fi "legale". Dar este evident că, în cazul de față, ne aflăm în prezența extorcării bunurilor și serviciilor.

Este cunoscut faptul că unele și aceleași cuvinte, noțiuni, întrebuințate în cadrul unuia și aceluiași act normativ, trebuie să dispună de același conținut și, respectiv, să fie interpretate la fel. Conform Dicționarului explicativ al limbii române, "a extorca" înseamnă "a obține un lucru de la cineva cu forța prin amenințări, violență, șantaj etc." Adică, în context, extorcarea bunurilor și serviciilor poate fi înfăptuită și prin șantaj.

În legătură cu aceasta, să contrapunem noțiunea de "șantaj", care este definită de lege, cu noțiunea de "extorcare a bunurilor și serviciilor", care, în mod descriptiv, nu este prevăzută de lege. Art. 189 din CP al RM prevede răspundere pentru "cererea de a transmite bunurile proprietarului, posesorului sau deținătorului ori dreptul asupra acestora sau de a săvârși alte acțiuni cu caracter patrimonial, amenințând cu violența persoana, rudele sau apropiații acesteia, cu răspândirea unor știri defăimătoare despre ele, cu deteriorarea sau cu distrugerea bunurilor proprietarului, posesorului, deținătorului, ori cu răpirea proprietarului, posesorului, deținătorului a rudelor sau apropiaților acestora.

Astfel, sunt diferențiate și lărgite metodele de influențare asupra victimei, unele dintre ele sunt chiar prevăzute în calitate de circumstanțe agravante ale șantajului, precum ar fi șantajul însoțit de amenințarea cu moartea ori cu pricinuirea de leziuni corporale grave sau însoțit de acte de violență nepericuloase pentru viață și sănătate, sau însoțit de deteriorarea și nimicirea bunurilor. Putem, deci, emite concluzia că dobândirea prin șantaj a bunurilor constituie constrângerea persoanei prin diverse metode de a transmite făptuitorului bunurile străine pentru ultimul. Prin extorcarea bunurilor și servicii-

lor, de asemenea, se va înțelege constrângerea de către persoana cu funcție de răspundere a unei alte persoane de a-i oferi primei o remunerare ilegală.

În cadrul normelor penale, care stabilesc răspunderea pentru dobândirea prin șantaj a bunurilor, în calitate de condiție obligatorie este înaintată cerința ca infractorul să tindă prin șantaj spre dobândirea bunurilor. La calificarea faptei, nu importă dacă corespund sau nu adevărului știrile care urmează a fi divulgate. Atât în practica judiciară, cât și în doctrină, se susține argumentat poziția conform căreia pot fi dobândite injust nu numai bunurile care se află în posesia legală a victimei, dar și cele care se află în posesia lui ilegală.

Prin urmare, la fel ar trebui să fie interpretată și extorcarea bunurilor sau serviciilor ce nu se cuvin, fără constituirea artificială a noțiunii acestei acțiuni în funcție de legalitatea sau ilegalitatea intereselor corupătorului.

Precum am afirmat mai sus, extorcarea bunurilor sau serviciilor este aceeași corupere pasivă, numai că însoțită de extorcare. Respectiv, extorcarea bunurilor și serviciilor ca o circumstanță ce agravează răspunderea pentru coruperea pasivă poate fi înfăptuită atât în vederea satisfacerii intereselor legale, cât și ilegale ale corupătorului.

Așadar, stabilirea conținutului extorcării de bunuri sau servicii trebuie să fie determinată în strictă corelație numai cu acțiunile persoanei cu funcție de răspundere, fără divizarea intereselor corupătorului în legale și ilegale.

§2. Abuzul de putere sau abuzul de serviciu

Art. 327 din CP al RM definește abuzul de putere sau abuzul de serviciu ca fiind folosirea intenționată de către o persoană cu funcție de răspundere a situației de serviciu, în interes material ori în alte interese personale, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Obiectul juridic special al acestei infracțiuni îl constituie relațiile sociale cu privire la activitatea legală a organelor puterii de stat, organelor administrației publice locale ori unei subdiviziuni a lor.

Latura obiectivă a infracțiunii constă în:

a) folosirea de către persoana cu funcție de răspundere a situației de serviciu;
b) cauzarea de daune considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice;
c) legătura de cauzalitate între folosirea situației de serviciu și daunele cauzate.

Folosirea situației de serviciu poate fi exteriorizată atât prin acțiuni, cât și prin inacțiuni. În majoritatea cazurilor, caracterul infracțional al faptei se exprimă prin comiterea unor acțiuni. Totodată, infracțiunea dată poate fi comisă și prin inacțiuni (de exemplu, contabilul-revizor, în timpul controlului unui magazin, din interese personale, nu reflectă în actele corespunzătoare neajunsurile depistate).

Folosirea situației de serviciu presupune că persoana cu funcție de răspundere comite sau nu comite unele fapte contrar atribuțiilor de serviciu. Atribuțiile de serviciu ale persoanelor cu funcție de răspundere pot fi diverse. Pentru a stabili obligațiunile care nu au fost respectate, este necesar de a face trimitere la actele normative care reglementează drepturile și obligațiile persoanei cu funcție de răspundere. Stabilirea limitelor competențelor persoanei concrete ne permite să calificăm anumite fapte ca fiind abuz de putere sau abuz de serviciu.

În calitate de urmări prejudiciabile, art. 327 din CP al RM prevede cauzarea de daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice. La soluționarea problemei privind gravitatea daunelor survenite, urmează de ținut cont de toate circumstanțele cauzei. În particular, se va ține cont de caracterul și mărimea pagubei materiale, numărul victimelor, gradul influenței negative a faptei prejudiciabile asupra activității legale a instituției, întreprinderii sau organizației etc.

Dacă dauna cauzată nu este considerabilă, atunci persoana cu funcție de răspundere urmează a fi trasă la răspundere disciplinară.

Latura subiectivă a abuzului de putere sau abuzului de serviciu se caracterizează prin prezența intenției directe. Persoana cu funcție de răspundere își dă seama că comite o acțiune (inacțiune) contrar intereselor de serviciu, prevede survenirea daunelor considerabile cauzate intereselor publice sau drepturilor și intereselor legale ale persoanelor fizice sau juridice, și dorește aceasta. O asemenea concluzie rezultă din dispoziția art. 327 din CP al RM, în care expres este prevăzut interesul material ori alte interese personale în calitate de motiv al infracțiunii.

Ca fiind comise în interes material se consideră asemenea fapte ale unei persoane cu funcție de răspundere, în urma cărora ea primește un beneficiu material din contul patrimoniului străin, dar fără includerea lui ilegală, gratuită în folosul său sau al altor persoane. Dacă abuzul persoanei cu funcție de răspundere a constituit o metodă a sustragerii bunurilor străine, încredințate în administrarea făptuitorului, acțiunile lui urmează a fi calificate în bază lit. d) din alin (2) al art. 191 din CP al RM. Prin "alte interese personale" ca

fiind motiv al infracțiunii, urmează de înțeles tendința de a obține avantaje nepatrimoniale, condiționate de asemenea imbolduri precum sunt carierismul, protecționismul etc. Absența interesului material sau altor interese personale, în timpul comiterii abuzului de serviciu, chiar dacă au fost cauzate daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor legale ale persoanelor fizice sau juridice, nu formează componența infracțiunii date, dar poate servi ca temei pentru tragerea la răspundere disciplinară a persoanei cu funcție de răspundere.

Subiect al acestei infracțiuni este persoana cu funcție de răspundere.

Circumstanțele agravante, prevăzute la alin. (2) și alin. (3) ale art. 327 din CP al RM, au fost examinate cu ocazia analizei infracțiunilor precedente.

Alin. (2) al art. 327 din CP al RM stabilește răspunderea pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu:

a) săvârșit repetat;
b) săvârșit de o persoană cu înaltă funcție de răspundere;
c) soldat cu urmări grave.

Prin noțiunea de faptă săvârșită repetat înțelegem cazul în care făptuitorul a săvârșit de două sau mai multe ori infracțiunea respectivă. Totodată, este necesar ca pentru fapta comisă anterior persoana să nu fie condamnată și să nu fie expirată prescripția tragerii la răspundere penală.

Conținutul noțiunii de "persoană cu înaltă funcție de răspundere" a fost examinat anterior.

Abuzul de putere sau abuzul de serviciu soldat cu urmări grave urmează a fi apreciat ținând cont de circumstanțele unei cauze concrete. La urmări grave se referă: cauzarea vătămării grave a integrității corporale sau sănătății sau decesul unei ori mai multor persoane, cauzarea de pagube materiale în proporții mari sau deosebit de mari, dezorganizarea activității unei instituții sau întreprinderi de stat etc.

Alin. (3) al art. 327 din CP al RM stabilește răspunderea pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu săvârșit în interesul unui grup criminal organizat sau unei organizații criminale. La aplicarea acestei agravante, urmează de ținut cont de prevederile art. 46, 47 din CP al RM.

§3. Excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu

Potrivit dispoziției art. 328 din CP al RM, prin exces de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu urmează de înțeles săvârșirea de către o persoană cu funcție de răspundere a unor acțiuni care depășesc în mod vădit limi-

tele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl formează relațiile sociale cu privire la activitatea legală a organelor puterii de stat, organelor administrației publice locale sau unei subdiviziuni a lor. În calitate de ***obiect juridic secundar*** al acestei infracțiuni apar relațiile sociale cu privire la sănătatea sau integritatea corporală, cinstea și demnitatea persoanei.

Latura obiectivă a infracțiunii se caracterizează prin:

a) săvârșirea unor acțiuni care depășesc în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege;
b) cauzarea daunelor în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice;
c) prezența legăturii de cauzalitate între acțiunile comise și urmările nominalizate.

Prin acțiuni care depășesc în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege urmează de înțeles asemenea acțiuni care:

1. vădit depășesc competența persoanei cu funcție de răspundere, ținând de competența persoanei cu funcție de răspundere ierarhic superioară sau a unui organ colegial;
2. ar putea fi întreprinse de către persoana cu funcție de răspundere numai în prezența unor circumstanțe excepționale indicate în lege;
3. nu pot fi comise de către nimeni, nici într-un fel de circumstanțe.

Pentru a determina dacă există într-un caz concret depășirea atribuțiilor de serviciu, este necesar de a stabili competența persoanei cu funcție de răspundere, făcând trimitere la actul normativ corespunzător care o reglementează.

Prin depășirea atribuțiilor de serviciu se au în vedere asemenea acțiuni ale persoanelor cu funcție de răspundere, în privința cărora, în actele normative corespunzătoare, este limitat cercul subiecților care sunt în drept să le comită, iar persoana în cauză la categoria acestor subiecți nu se referă, sau există o anumită limitare a condițiilor în prezența cărora persoana este în drept să comită acțiunile date, sau, în genere, există interdicție referitor la comiterea acțiunilor corespunzătoare.

Pentru existența componenței date de infracțiune, este necesar ca acțiunile persoanei cu funcție de răspundere să depășească limitele drepturilor și atribuțiilor acordate de lege, în mod vădit, adică indiscutabil, fără dubii, circumstanță neîndoielnică și pentru făptuitor.

Infracțiunea dată este una materiala și se consideră consumată din momentul cauzării daunelor în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor legale ale persoanelor fizice sau juridice.

Latura subiectivă se manifestă prin intenție directă.

Subiect al infracțiunii de exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu este persoana cu funcție de răspundere.

Alin. (2) al art. 328 din CP al RM stabilește răspundere pentru excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu însoțite de:

a) aplicarea violenței;

b) aplicarea armei;

c) tortură sau acțiuni care înjosesc demnitatea părții vătămate.

Prin excesul de putere însoțit de aplicarea violenței se consideră aplicarea loviturilor care provoacă victimei dureri fizice, vătămări ușoare sau medii ale integrității corporale sau sănătății. În cazul în care victimei îi vor fi provocate vătămări grave ale integrității corporale sau sănătății, precum și în cazul omorului intenționat, faptele urmează a fi calificate prin concurs.

Prin excesul de putere însoțit de aplicarea armei urmează de calificat cazul în care făptuitorul a aplicat ilegal arma de foc sau albă, în scopul influențării psihice sau fizice a victimei.

Excesul de putere se consideră ca fiind însoțit de tortură sau acțiuni care înjosesc demnitatea părții vătămate, când victimei i se provoacă dureri și suferințe fizice deosebite (înțepături, pișcături, acțiune cu agenți termici sau curent electric). Înjosirea demnității părții vătămate se poate exprima atât prin presiuni psihice, care produc suferințe morale, cât și prin insultă și calomnie, cuvinte necenzurate.

Alin. (3) al art. 328 din CP al RM stabilește răspundere pentru comiterea acțiunilor prevăzute la alin. (1) sau (2):

a) săvârșite repetat;

b) săvârșite de o persoana cu înaltă funcție de răspundere;

c) săvârșite în interesul unui grup animal organizat sau al unei organizații criminale;

d) soldate cu urmări grave.

Analiza acestor agravante a fost efectuată în cadrul examinării infracțiunilor precedente.

§4. Neglijența în serviciu

Pericolul social al infracțiunii prevăzute la art. 329 din CP al RM constă în faptul că persoana cu funcție de răspundere nu îndeplineşte sau îndeplineşte în mod necorespunzător obligațiile de serviciu, ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele, cauzând astfel daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Obiectul juridic special al acestei infracțiuni formează relațiile sociale cu privire la activitatea legală a întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor de stat sau administrației publice locale.

Latura obiectivă a infracțiunii date se caracterizează prin prezența obligatorie a următoarelor trei semne:

a) neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către persoana cu funcție de răspundere a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele;
b) cauzarea de daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice;
c) prezența legăturii de cauzalitate între faptă și urmările prejudiciabile.

Caracterul infracțional al comportamentului făptuitorului în săvârșirea infracțiunii date se poate exprima atât prin inacțiune (neîndeplinirea obligațiunilor de serviciu), cât și prin acțiune (îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiunilor de serviciu).

Pentru tragerea la răspundere penală a persoanei cu funcție de răspundere pentru neglijență în serviciu, urmează a fi stabilite:

1. obligațiunile concrete de serviciu, care în modul corespunzător i-au fost încredințate persoanei cu funcție de răspundere;
2. obligațiunile care nu au fost îndeplinite sau îndeplinite în modul necorespunzător;
3. cauzarea de către persoana respectivă a daunelor în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor legale ale persoanelor fizice sau juridice;
4. dacă a avut persoana cu funcție de răspundere posibilitatea reală, atât obiectiv, cât și subiectiv, pentru îndeplinirea corespunzătoare a obligațiilor de serviciu și preîntâmpinarea survenirii urmărilor prejudiciabile.

Absența posibilității reale de a executa în modul corespunzător obligațiile de serviciu exclude tragerea la răspundere penală pentru neglijența în serviciu a persoanei cu funcție de răspundere.

Atitudinea neglijentă sau neconștiincioasă față de neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu se referă la caracterizarea comportamentului infracțional al persoanei cu funcție de răspundere. Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu din cauza lipsei de experiență, lipsei de calificare, cunoștințelor în domeniu, în cazul absenței atitudinii neglijente sau neconștiincioase față de neîndeplinirea obligațiilor de serviciu, nu poate fi calificată drept neglijență în serviciu, în sensul art. 329 din CP al RM.

Neglijența în serviciu se exprimă, de regulă, în neexecutarea sau îndeplinirea necorespunzătoare nu numai a unei singure obligații, ci a unui șir întreg de obligații de serviciu.

În asemenea cazuri, ne vom afla în prezența unei infracțiuni unice, care urmează a fi calificată, în prezența condițiilor respective, doar în baza art. 329 din CP al RM.

Infracțiunea analizată este o infracțiune materială și se consideră consumată din momentul cauzării de daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor legale ale persoanei fizice sau juridice.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin vinovăție în formă de imprudență. Imprudența poate fi atât în modalitatea de încredere exagerată, cât și în cea de neglijență.

În cazul încrederii exagerate, persoana care nu îndeplinește sau îndeplinește necorespunzător obligațiile de serviciu, își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, prevede că un asemenea comportament va provoca daune în proporții mari intereselor publice sau intereselor legale ale persoanei fizice sau juridice, dar consideră, în mod ușuratic, că ele vor putea fi evitate.

În cazul neglijenței, persoana cu funcție de răspundere nu își dă seama de caracterul prejudiciabil al neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, nu prevede posibilitatea survenirii daunei în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, deși poate și trebuie să o prevadă.

În calitate de ***subiect*** al acestei infracțiuni poate fi doar persoana cu funcție de răspundere.

Drept circumstanțe care agravează răspunderea pentru neglijență în serviciu, legiuitorul a prevăzut decesul unei persoane și alte urmări grave. Caracteristicile acestor agravante ne sunt cunoscute din investigațiile asupra infracțiunilor analizate anterior.

§5. Refuzul de a îndeplini legea

Art. 331 din CP al RM stabilește răspunderea penală pentru refuzul persoanei cu funcție de răspundere de a îndeplini legea, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite prin lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Obiectul juridic special al acestei infracțiuni îl constituie relațiile sociale cu privire la activitatea legală a organelor autorităților publice și a structurilor administrației publice centrale și locale. În calitate de *obiect juridic secundar* pot apărea relațiile sociale cu privire la cinstea și demnitatea persoanei.

Latura obiectivă a infracțiunii de refuz de a îndeplini legea, spre deosebire de alte infracțiuni comise de persoanele cu funcție de răspundere, se poate manifesta doar prin inacțiune, în sensul neîndeplinirii unui act de către persoana cu funcție de răspundere, pe care ea era obligată să-l efectueze.

Urmează de subliniat faptul că obligațiunea persoanei cu funcție de răspundere de a îndeplini legea poate fi prevăzută în lege sau în alt act normativ subordonat legii, poate fi prevăzută în ordinul persoanei ierarhic superioare, precum și poate fi stabilită printr-o hotărâre irevocabilă a instanței de judecată.

Totodată, este necesar de a constata faptul că persoana cu funcție de răspundere a avut posibilitatea reală de a îndeplini legea. Absența unei astfel de posibilități exclude prezența componenței date de infracțiune.

Infracțiunea de refuz de a îndeplini legea se consideră consumată din momentul cauzării daunelor în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice. Prin urmare, infracțiunea dată este una materială. În cazul în care refuzul de a îndeplini legea nu va provoca urmările prejudiciabile în cauză, calificarea faptei în temeiul art. 331 din CP al RM se exclude. În funcție de caz, o asemenea faptă, în prezența condițiilor respective, va putea fi calificată în temeiul art. 327 din CP al RM drept abuz de putere sau abuz de serviciu.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin intenție directă. Persoana cu funcție de răspundere își dă seama de faptul că refuză îndeplinirea legii, prin aceasta neexecutând acțiunile sale de serviciu, prevede posibilitatea survenirii daunelor în proporții mari, cauzate intereselor publice, fie drepturilor și intereselor legale ale persoanelor fizice și juridice, și dorește aceasta. Motivele comiterii infracțiunii la calificare nu au relevanță, ele pot fi diverse (ura, răzbunarea, protecționismul etc.). Totodată, ele urmează a fi luate în considerație la individualizarea pedepsei.

În calitate de ***subiect*** al acestei infracțiuni poate fi doar o persoană cu funcție de răspundere. Această persoană apare în calitate de autor. Orice altă

persoană care participă la infracţiune poate fi considerată drept organizator, instigator sau complice.

Alin. (2) al art. 331 din CP al RM stabileşte răspunderea pentru fapta prevăzută la alin. (1) al aceluiaşi articol, comisă:

a) de o persoană cu înaltă funcţie de răspundere;

b) soldată cu urmări grave.

Aceste circumstanţe agravante au fost examinate în cadrul analizei infracţiunilor precedente, prevăzute în acest capitol.

§6. Falsul în acte publice

Potrivit dispoziţiei art. 332 din CP al RM, falsul în acte publice constă în înscrierea de către persoana cu funcţie de răspundere, precum şi de către un funcţionar al autorităţii publice care nu este persoană cu funcţie de răspundere, în documentele oficiale a unor date vădit false, precum şi falsificarea unor astfel de documente, dacă aceste acţiuni au fost săvârşite din interes material sau din alte interese personale.

Pericolul social al acestei infracţiuni constă în faptul că, în urma comiterii acesteia, nu numai se deregleazã activitatea organelor administraţiei publice, ci se poate favoriza comiterea altor infracţiuni ce prezintă un grad prejudiciabil mai sporit, precum ar fi sustragerile, abuzul de putere sau abuzul de serviciu.

Obiectul juridic special al acestei infracţiuni îl formează relaţiile sociale cu privire la activitatea legală a întreprinderilor, instituţiilor, organizaţiilor de stat sau administraţiei publice locale.

Obiectul material al infracţiunii date sunt documentele oficiale. Prin document oficial se înţelege un act în formă scrisă sau în altă formă, care este adoptat, perfectat,confirmat şi eliberat de către un organ al autorităţii publice, întreprindere, instituţie, organizaţie de stat, destinat să confirme faptele ce au importanţă juridică.

Documentele întocmite de persoane particulare, eliberate de organizaţiile comerciale, obşteşti sau alte organizaţii nestatale nu pot fi considerate drept obiect material al acestei infracţiuni. Totodată, dacă documentele date se află în procedura de perfectare în cadrul organelor autorităţii publice, ele deja devin documente oficiale şi, prin urmare, constituie obiectul material al infracţiunii date .

Latura obiectivă a infracţiunii de fals în acte publice poate fi realizată prin una din următoarele două acţiuni:

1. înscrierea de către o persoană cu funcție de răspundere în documentele oficiale a unor date vădit false;
2. falsificarea unor astfel de documente.

În așa mod, falsul poate fi de ordin material: introducerea actelor vădit false în documentele oficiale, și de ordin intelectual: alcătuirea unui document fals după conținut, dar care corespunde formei stabilite.

Pentru componența dată de infracțiune este necesară legătura falsificării documentelor cu funcția de serviciu a făptuitorului. Dacă falsificarea documentelor a fost înfăptuită de către o persoană cu funcție de răspundere sau funcționarul autorității publice care nu este persoană cu funcție de răspundere, fără de a face uz de situația de serviciu, atunci asemenea acțiuni urmează a fi calificate în baza art. 361 din CP al RM.

Infracțiunea dată este una formală și se consideră consumată din momentul săvârşirii înscrierii în documentul oficial a datelor vădit false sau falsificării documentului. Dacă a fost sau nu folosit documentul fals, la calificare nu importă.

În cazul când documentul fals se folosește de către subiect la săvârșirea unor infracțiuni, cele comise urmează a fi calificate prin concurs.

Dacă documentul a fost falsificat de persoana cu funcție de răspundere în urma înțelegerii prealabile cu o altă persoană, în scopul de a o ajuta pe ultima să folosească documentul dat la comiterea unei alte infracțiuni, atunci persoana cu funcție de răspundere va purta răspundere pentru fals în actele publice și complicitate la infracțiunea respectivă.

Latura subiectivă a infracțiunii date se caracterizează prin intenție directă. Făptuitorul își dă seama că introduce în documentul oficial date vădit false sau falsifică documentul, și dorește aceasta. Răspunderea penală pentru fals în acte publice survine numai în cazul când acțiunile nominalizate au fost săvârșite din interes material sau din alte interese personale. Săvârșirea falsului în acte publice fără motivele date servește drept temei pentru tragerea persoanei la răspundere disciplinară. Conținutul termenilor "interes material", "interes personal" a fost dezvăluit pe parcursul examinării componențelor precedente.

Subiect al infracțiunii date este persoana cu funcție de răspundere sau un funcționar al autorității publice care nu este persoană cu funcție de răspundere.

Secțiunea a III-a. INFRACȚIUNI SĂVÂRȘITE ÎN LEGĂTURĂ CU SERVICIUL DE CĂTRE ALTE PERSOANE

§1. Coruperea activă

Art. 325 din CP al RM stabilește răspundere pentru promisiunea, oferirea sau darea unei persoane cu funcție de răspundere, personal sau prin mijlocitor, de bunuri sau servicii, enumerate la art. 324, în scopurile indicate la același articol.

Obiectul juridic special constituie relațiile sociale cu privire la activitatea legală a organelor autorității publice, precum și a întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor de stat.

Latura obiectivă poate fi realizată prin săvârșirea a cel puțin uneia din următoarele acțiuni: promisiune, oferire și dare.

Prin promisiune înțelegem angajamentul, obligația pe care și-o asumă făptuitorul față de o persoană cu funcție de răspundere de a-i transmite sau acorda în viitor, într-un termen determinat sau nedeterminat, anumite bunuri sau servicii. Promisiunea poate purta o formă scrisă sau verbală, poate fi expresă sau prin aluzie. Promisiunea, ca formă a laturii obiective a infracțiunii de corupere activă se consideră consumată din momentul când ea a ajuns la cunoștința persoanei cu funcție de răspundere. Nu este necesar ca persoana căreia îi este adresată promisiunea să înțeleagă pe deplin despre ce este vorba.

Prin oferire înțelegem propunerea făcută persoanei cu funcție de răspundere de a-i da bani ori alte bunuri însoțite de prezentarea acestora sau de punerea efectivă la dispoziția lui. Modurile în care oferta ajunge la persoanele cu funcție de răspundere, la calificare, nu importă. Totodată, este necesar ca oferta să fie precisă, să se concretizeze într-o acțiune efectivă, reală, și să nu fie o simplă intenție. De asemenea, este necesar ca oferirea să pornească din inițiativa corupătorului. Oferta poate fi precedată de promisiune, dar, în asemenea caz, infracțiunea se consideră consumată din momentul formulării promisiunii.

Deosebirea dintre oferire și promisiune este imprecisă. Ea constă în faptul că oferirea, spre deosebire de promitere, se realizează într-un viitor mai apropiat. Bunurile sau foloasele viitoare nu sunt prezentate sau puse la dispoziția persoanei cu funcție de răspundere în momentul respectiv.

Darea de bani sau alte bunuri constă în acțiunea corupătorului de a înmâna, preda coruptului valorile date. Ea se consideră consumată din momentul primirii valorilor date de către persoana cu funcție de răspundere. În acest caz, nu contează cui îi aparține inițiativa, coruptului sau corupătorului.

În cazul în care bunurile sau serviciile n-au fost primite sau acceptate de persoana cu funcție de răspundere, din motive ce nu depindeau de voința

corupătorului, acțiunile lui urmează a fi calificate drept tentativă la dare de bunuri sau alte foloase.

Pentru existența infracțiunii de corupere activă nu importă dacă făptuitorul dă, oferă sau promite bunurile sau serviciile enumerate în art. 324 din CP al RM direct, adică el însuși, sau indirect, adică prin intermediar. Este necesar de menționat că acțiunilor de “oferire” și de “dare” de bunuri sau servicii de la coruperea activă le corespunde, la coruperea pasivă, o acțiune de “primire”, iar acțiunii de “promitere” a bunurilor sau serviciilor de la corupere activă îi corespunde, în cazul coruperii pasive, “acceptarea”.

Nu interesează dacă actul în vederea comiterii căruia se dau, se oferă sau se promit bunuri sau servicii este legal sau ilegal.

Celelalte semne ale laturii obiective au fost examinate cu prilejul analizei infracțiunii prevăzute la art. 324 din CP al RM.

Latura subiectivă este manifestată prin intenție directă.

Promisiunea, oferirea sau darea serviciilor se înfăptuiesc în scopul de a îndeplini sau nu ori pentru a întârzia sau grăbi îndeplinirea unei acțiuni ce ține de obligația de serviciu sau pentru a îndeplini o acțiune contrar acestor obligați, precum și în scopul de a obține de la autorități distincții, funcții, piețe de desfacere sau o oarecare decizie favorabilă.

În calitate de ***subiect*** al infracțiunii poate apărea orice persoană fizică responsabilă, care la momentul comiterii faptei a atins vârsta de 16 ani.

Circumstanțele agravante prevăzute la alin. (2) și (3) ale art. 324 din CP al RM au fost examinate anterior.

Alin. (4) al art. 324 din CP al RM prevede expres faptul că persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la art. 324 din CP al RM este liberată de răspundere penală dacă ele i-au fost extorcate sau dacă persoana s-a autodenunțat neștiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea pe care a săvârșit-o.

§2. Traficul de influență

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 326 din CP al RM îl formează relațiile sociale privitoare la activitatea de serviciu, a cărei bună desfășurare este incompatibilă cu bănuiala că persoanele cu funcție de răspundere pot fi influențate în exercitarea atribuțiilor sale.

Latura obiectivă constă din fapta prejudiciabilă exprimată în primirea sau extorcarea de bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, acceptarea de servicii, bunuri sau avantaje, personal sau prin mijlocitor, pentru sine sau pentru o altă persoană, săvârșite intenționat de către o persoană care

are influență sau care susține că are influență asupra unui funcționar public, în scopul de a-l face să îndeplinească ori să nu îndeplinească acțiuni ce intră în obligațiile lui de serviciu, indiferent dacă asemenea acțiuni au fost sau nu săvârșite.

Latura obiectivă a infracțiunii de trafic de influență trebuie să îndeplinească unele condiții:

1. Mai întâi, este necesar ca oricare din acțiunile menționate mai sus să fie săvârșită pe baza influenței pe care autorul o are sau lasă să se creadă că o are asupra unui funcționar.

A avea influență asupra unui funcționar înseamnă a avea trecere, a se bucura în mod real de încrederea acestuia, a fi în mod real în bune relații cu el[18].

Prin expresia "lasă să se creadă că are influență asupra unui funcționar" se înțelege situația în care autorul se laudă că are trecere, că este în bune relații cu persoana respectivă, că se bucură de încrederea ei, deși afirmațiile sale nu corespund realității.

De asemenea, această expresie vizează şi situații în care autorul nu dezminte afirmațiile altora sau credința celui interesat în realitatea inexistentă, pe care el ar avea-o asupra unui funcționar. În situațiile de acest fel, când făptuitorul lasă să se creadă că are influență, deși nu are, este vorba și de o inducere în eroare, de o înșelăciune, pe care însă traficul de influență o absoarbe în conținutul său, întrucât, prin incriminare, s-a urmărit cu precădere ocrotirea prestigiului organizațiilor publice și al funcționarilor sau "altor salariați", care asigură desfășurarea activității acestora.

Dacă făptuitorul nu s-a prevalat de influența, reală sau presupusă, pe lângă funcționar, pentru a convinge sau amăgi pe terțul interesat să presteze un folos necuvenit, fapta nu constituie trafic de influență. De asemenea, simplul fapt de a interveni pe lângă un funcționar ca să îndeplinească sau să nu îndeplinească un act în legătură cu funcția sa nu se încadrează în articolul 326 din CP al RM, chiar dacă intervenientul a primit un folos pentru intervenția lui, însă el nu s-a prevalat, pentru a obține, de nici o influență.

Pentru existența infracțiunii nu interesează dacă persoanei căreia i s-a pretins folosul a crezut sau nu că făptuitorul se bucură, în adevăr, de trecerea pe care o prevalează.

De asemenea, nu este necesar ca făptuitorul să indice nominal funcționarul pe lângă care are sau pretinde că are influență, fiind suficient să se refere la un funcționar determinat în mod generic prin calitatea sau competența lui.

---

18 O. Loghin, T. Toader, *Drept penal român. Partea specială*, Casa de Editură și Presă "Şansa", București, 1994, p. 351.

2. A doua condiție concomitentă constă în aceea că acțiunea prejudiciabilă – primirea ori pretinderea de bani sau alte foloase, ori acceptarea de promisiuni, de daruri – să fie săvârșită de către autor pentru intervenția sa pe lângă un funcționar, spre a-l determina să facă ori să nu facă un act ce intră în atribuțiile sale de serviciu.

Pentru existența infracțiunii de trafic de influență este necesar, deci, pe de o parte, ca organul sau organizația din care face parte funcționarul asupra căruia autorul pretinde că ar avea influență, să fie competentă a efectua actul în vederea căruia se trafică influența, iar, pe de altă parte, ca funcționarul respectiv, făcând parte din acel organ sau acea organizație, să aibă competență funcțională de a înfăptui actul solicitat.

3. În fine, ultima condiție constă în aceea ca acțiunea prejudiciabilă să fie realizată mai înainte ca funcționarul, pe lângă care s-a promis că se va interveni, să fi îndeplinit actul ce intră în atribuțiile sale de serviciu sau, cel mai târziu, în timpul îndeplinirii acestuia.

Această condiție derivă din prevederile art. 326 din CP al RM, potrivit cărora scopul urmărit prin traficarea influenței este acela de a-l determina pe funcționar să facă ori să nu facă un act ce intră în atribuțiile sale de serviciu. Or, dacă acesta este scopul, în mod necesar, pretinderea sau primirea foloaselor ori acceptarea de promisiuni, de daruri trebuie să preceadă efectuarea actului, nefiind de conceput ca pretinderea sau tratativele dintre cumpărătorul și traficantul de influență să aibă loc după ce actul în vederea căruia ar urma să se intervină a fost deja realizat.

Infracțiunea analizată este formală și se consideră consumată din momentul primirii, extorcării sau acceptării cel puțin a unei părți din foloasele necuvenite.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin intenție directă. Scopul infracțiunii ete unul special, și anume de a-l face pe funcționarul public să îndeplinească ori sa nu îndeplinească acțiunile ce intră în obligațiile lui de serviciu, indiferent dacă aceste acțiuni au fost sau nu săvârșite.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care la momentul comiterii faptei a împlinit vârsta de 16 ani și care are influență sau care susține că are influență asupra unui funcționar public.

Circumstanțele agravante ale infracțiunii analizate au caracteristici similare cu circumstanțele agravante ale faptelor infracționale examinate anterior.

§3. Primirea de către un funcționar a recompensei ilicite

Potrivit art. 330 din CP al RM, fapta constă în primirea de către un funcționar al autorității publice, al altei instituții, întreprinderi sau organizații de stat, care nu este persoană cu funcție de răspundere, a unei recompense ilicite sau a unor avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea unor acțiuni sau acordarea de servicii ce țin de obligațiile lui de serviciu.

Obiectul juridic special îl formează relațiile sociale cu privire la activitatea autorităților de stat și publice, prestigiul acestor organizații și îndeplinirea potrivit legii a atribuțiilor de serviciu de către funcționari.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute de art. 330 din CP al RM constă în acțiunea de primire, de către un funcționar, a unei recompense nelegitime sau a unor avantaje patrimoniale.

Prin acțiunea de primire se înțelege luarea în posesie a unui obiect, încasarea unei sume de bani, însușirea unui serviciu prestat cu caracter material.

Acțiunea de primire a recompensei nelegitime, practic, întotdeauna implică o acceptare, care poate interveni în momentul primirii banilor, avantajul anterior fiind, în aceste cazuri, asemănător coruperii active. Din textul normativ al art. 330 din CP al RM nu se exclude nici primirea recompensei după îndeplinirea actului de serviciu de către funcționar. Dacă la incriminarea coruperii pasive legiuitorul a prevăzut săvârșirea faptei de către subiect, personal sau prin mijlocitor, apoi în textul normativ al art. 330 din CP al RM aceste moduri de realizare a faptei prejudiciabile nu sunt indicate.

Acțiunea de primire a recompensei nelegitime trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

1. O primă condiție prealabilă constă în aceea că recompensa sau avantajele primite să fie nelegitime și de natură patrimonială. A primi o recompensă înseamnă a fi răsplătit; recompensa, în cele mai frecvente cazuri, exprimându-se într-o retribuție bănească. Prin primire de avantaje se înțelege atât intrarea în posesia unor foloase, încasarea unui profit, cât și obținerea unor favoruri, privilegii.

Este de observat că legiuitorul nu indică forma recompensei sau avantajului, nici nu determină valoarea lor exprimată în bani, dar indică caracterul lor patrimonial (spre deosebire de obiectul coruperii pasive, care poate fi atât patrimonial, cât și nepatrimonial), ceea ce presupune o evaluare bănească a recompensei, avantajului.

Subliniind caracterul nelegitim al recompensei sau avantajelor primite de către funcționar, legiuitorul are în vedere îndeplinirea gratuită a acțiunilor și acordarea serviciilor care țin de atribuțiile lui funcționale, fără a se pretinde la

o retribuție suplimentară, decât ceea ce se cuprinde în salariul de funcție, plătit de instituția, organizația în care lucrează. Cele consemnate au și un suport normativ, în conformitate cu care funcționarului i se interzice:

- să primească pentru îndeplinirea atribuțiilor de serviciu orice recompensă, sub formă de bani, de servicii etc., de la orice persoană fizică și juridică, precum și de la organizații nestatale și asociații obștești;
- să primească, în virtutea situației sale sociale, daruri și servicii, cu excepția semnelor de atenție simbolice, conform normelor de politețe și de ospitalitate recunoscute, și a suvenirelor simbolice în timpul acțiunilor de protocol și altor acțiuni oficiale, a căror valoare nu depășește un salariu minim.

Luând în considerație că în textul normativ al art. 330 din CP al RM nu se prevede mărimea recompensei exprimate în bani, a avantajelor nelegitime primite, ar fi de acceptat cele menționate mai sus, dar credem că numai în condiția inexistenței unui raport de cauzalitate dintre recompensa primită și actul realizat de către funcționar.

2. A doua condiție prealabilă este aceea că primirea recompensei sau avantajului de la cetățeni să fie în schimbul îndeplinirii de către funcționar a unei acțiuni ori acordării unui serviciu care intră în obligațiunile lui de serviciu. Faptul că legiuitorul condiționează primirea unei recompense nelegitime de îndeplinirea unui act ce ține de atribuțiile subiectului, în viziunea noastră indică prezența unei relații între cetățean și funcționar.

Prin conținutul ei, această relație cuprinde interesul unui particular într-o acțiune sau serviciu ce ține de atribuțiile unui funcționar și executarea cărora implică darea și primirea unei recompense nelegitime.

Reamintim că primirea recompensei nelegitime ca și acțiunea de primire a mitei, în cazul infracțiunii de luare de mită, nu se poate realiza fără o acțiune de dare de bani, avantaje, acțiune care însă, în cazul acestei infracțiuni, este lipsită de relevanță penală și nu se sancționează; rațiunea fiind în a le oferi celor care dau posibilitatea să denunțe acțiunile făptuitorilor.

Incriminând fapta, legiuitorul n-a condiționat primirea recompensei de faptul dacă actul de serviciu a fost deja îndeplinit de către funcționar sau va urma în viitor, situație din care rezultă că infracțiunea poate fi realizată anterior, concomitent sau după executarea unor acțiuni ori acordarea unor servicii de către subiect. Sunt lipsite de semnificație juridico – penală pentru existența acestei infracțiuni și acordul subiectiv dintre persoana interesată și funcționar, precum și aceea cui aparține inițiativa comiterii infracțiunii.

O altă problemă, din contextul celei de-a doua condiții prealabile, se referă la sfera atribuțiilor de serviciu ale funcționarului, în care trebuie să intre acțiu-

nea sau serviciul executat. Esenţa acestei probleme este să se determine limitele competenţei funcţionarului (competenţa materială, teritorială, personală).

În practică, pentru a se stabili competenţa unui funcţionar, trebuie să se cunoască actele normative în baza cărora el îşi desfăşoară activitatea: legi, hotărâri ale Guvernului, regulamente, instrucţiuni şi ordine departamentale şi de ordine interioară, din care derivă atribuţiile de serviciu ale funcţionarului.

Întru precizarea "acţiunii" şi "serviciului" ce ţin de sfera atribuţiilor funcţionarului, se cere şi o caracterizare a acestora prin prisma legalităţii lor. Din sensul normei de incriminare, putem desprinde că este important pentru existenţa infracţiunii ca "acţiunea" sau "serviciul" pentru care este primită recompensa să ţină cont de competenţa funcţionarului (fie competenţă generală, fie specială), iar caracterul licit nu se prezumă de legiuitor.

Infracţiunea analizată este formală şi se consideră consumată din momentul primirii a cel puţin unei părţi din foloasele necuvenite.

Latura subiectivă a infracţiunii se realizeză prin intenţie directă.

Subiect al infracţiunii prevăzute de art. 330 din CP al RM poate fi doar un funcţionar al autorităţilor publice, altor instituţii, întreprinderi şi organizaţii de stat, care nu este persoană cu funcţie de răspundere.

Chiar de la bun început trebuie să menţionăm că nici în legislaţia penală şi nici într-o altă lege termenul de "funcţionar" nu este definit sau interpretat.

Constatăm, însă, că legiuitorul, foarte clar, a făcut o primă indicare la subiectul acestei infracţiuni efectuând o delimitare a funcţionarului – subiect al infracţiunii prevăzute de art. 330 din CP al RM – de o altă categorie de funcţionari, trataţi de legislaţia penală ca persoane cu funcţie de răspundere; noţiunea persoanei cu funcţie de răspundere este expusă în art. 123 din CP al RM şi interpretată destul de larg în Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie nr. 6 din 11.03.1996, cu modificările şi completările operate prin Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie nr. 20 din 10.06.1998 şi nr. 38 din 20.12.1999.

Mai este de arătat că persoanele cu funcţie de răspundere, în legislaţia Republicii Moldova, se asimilează cu funcţionarii publici, cu condiţia învestirii celor din urmă cu atribuţii în vederea exercitării funcţiilor autorităţilor publice sau a acţiunilor administrative de dispoziţie şi organizatorico-economice.

O primă concluzie care se impune privitor la subiect este că funcţionarul nu dispune de atribuţii de autoritate publică, administrative de dispoziţie sau organizatorico-economice, cu toate că se află în serviciul unei autorităţi publice, instituţii, întreprinderi sau organizaţii de stat.

În contextul subiectului infracţiunii examinate, în prima grupă sunt incluşi funcţionarii cărora li se acordă permanent sau provizoriu, în virtu-

tea legii, prin numire, prin alegere, fie în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor într-un serviciu public sau într-o altă instituție, ori într-o întreprindere sau organizație de stat. La cea de-a doua grupă se referă funcționarii care exercită acțiuni administrative de dispoziție și organizatorico-economice, acțiuni care îi identifică pe acești funcționari ca persoane cu funcție de răspundere și care, prin urmare, nu sunt pasibile de răspunderea penală pentru infracțiuni prevăzute de art. 330 din CP al RM. În ultima grupă, cea de-a treia, sunt nominalizate persoanele cu înaltă funcție de răspundere, al căror mod de numire sau de alegere este reglementat de Constituție și de legi organice, precum și persoanele cărora persoana cu funcție de răspundere le-a delegat împuternicirile sale; persoanele consemnate în art. 123 din CP al RM, care la fel nu pot fi subiecți ai infracțiunii de primire a recompensei nelegitime. Așadar, excluzând persoanele din ultimele două grupe nepasibile de răspundere penală pentru săvârșirea faptei incriminate în art. 330 din CP al RM, putem, prin urmare, stabili cu certitudine, subiecții acestei infracțiuni: funcționarii din prima grupă.

Deci, criteriul principal de delimitare a acestor funcționari de alții indicați în legea penală ori alte legi ar fi conținutul și caracterul atribuțiilor de serviciu. Cu asemenea funcționari se asociază medicii, merceologii, profesorii (cu excepția cazului când au calitatea de membri ai unor comisii de stat), alte persoane care întrunesc cerințele expuse pentru funcționarii din prima grupă.

Întrucât am admis că primirea recompensei nelegitime poate avea loc atât direct – personal de către funcționar, cât și indirect – printr-un intermediar (mijlocitor), rezultă că funcționarul trebuie considerat autor, iar cel care săvârșește acțiunea tipică – persoana interpusă, complice la infracțiunea dată.

Capitolul XVII

INFRACȚIUNI SĂVÂRȘITE DE PERSOANELE CARE GESTIONEAZĂ ORGANIZAȚIILE COMERCIALE, OBȘTEȘTI SAU ALTE ORGANIZAȚII NESTATALE

Secțiunea I. NOȚIUNEA ȘI CARACTERIZAREA GENERALĂ A INFRACȚIUNILOR SĂVÂRȘITE DE PERSOANELE CARE GESTIONEAZĂ ORGANIZAȚIILE COMERCIALE, OBȘTEȘTI SAU ALTE ORGANIZAȚII NESTATALE

Infracțiunile săvârșite de persoanele care gestionează organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale au fost prevăzute în noul Cod penal al Republicii Moldova, formând un capitol aparte. Necesitatea specificării unei categorii de infracțiuni de acest gen este condiționată de mai mulți factori, dar în special de cei interni, ce presupun o dezvoltare vertiginoasă a societății civile, prin constituirea de noi forme organizatorico-juridice ale societăților comerciale și ale celor necomerciale. Acest fapt a determinat posibilitatea comiterii sau chiar comiterea unor fapte prejudiciabile, ce nu cădeau sub incidența vreunei norme juridico-penale. Astfel, în urma reformelor sociale, economice și politice, activitatea de întreprinzător sau altă activitate de acest gen a fost organizată prin constituirea de societăți gestionate de persoane cu funcții și împuterniciri de conducere în aceste structuri. Abuzul acestora putea cauza prejudicii considerabile drepturilor și intereselor legale ale cetățenilor, intereselor organizațiilor gestionate de ei sau ale altor societăți comerciale, dar și intereselor sociale și de stat. Toate aceste circumstanțe au determinat incriminarea faptelor ce atentează la activitățile cele mai importante ale organizațiilor comerciale, obștești sau ale altor organizații nestatale și instituirea Capitolului XVI din Partea specială a Codului penal.

Astfel, infracțiunile săvârșite de persoanele care gestionează organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale constituie acele fapte prejudiciabile, care atentează la activitatea normală a organizațiilor comerciale, obștești sau altor organizații nestatale și cauzează prejudicii considerabile drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor sau organizațiilor, precum și intereselor legale ale societății și statului[1].

[1] *Курс уголовного права. Особенная часть*, том 4, Москва, 2002, p. 130.

Obiectul juridic generic al infracțiunilor analizate îl constituie relațiile sociale cu privire la activitatea normală a organizațiilor comerciale, obștești sau altor organizații nestatale. Este necesar de subliniat faptul că specificul acestor infracțiuni constă în comiterea lor în sfera de conducere, administrare a activității organizațiilor comerciale și altor organizații, care însă nu sunt organizații de stat, organizații ale administrației publice locale, instituții de stat sau municipale. Pentru infracțiunile concrete săvârșite de persoanele care gestionează organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale este caracteristic ***obiectul juridic special***, acesta fiind format din relațiile sociale cu privire la exercitarea drepturilor și intereselor legale ale cetățenilor sau organizațiilor ori intereselor societății și ale statului ocrotite prin lege.

Noțiunea organizațiilor comerciale, definite de legislația civilă ca "societăți comerciale", este expusă în art. 106 din CC al RM[2]. Astfel, societatea comercială este o organizație comercială cu capital social constituit din participațiuni ale fondatorilor (membrilor). Conform alin. (2) al aceluiași articol, societatea comercială poate fi constituită doar sub formă de societate în nume colectiv, de societate în comandită, de societate cu răspundere limitată și de societate pe acțiuni.

Organizația necomercială este persoana juridică al cărei scop este altul decât obținerea de venit. Ea poate fi constituită în formă de asociații, fundații sau instituții. Organizațiile necomerciale sunt fondate pentru atingerea scopurilor sociale, filantropice, culturale, educative, științifice, în scopul ocrotirii sănătății, dezvoltării sportului și educației sportive, pentru acordarea asistenței juridice. Conform art. 188 din CC al RM, organizația necomercială este în drept să desfășoare activitate economică, fapt ce rezultă nemijlocit din scopul prevăzut în statut.

Atât societățile comerciale, cât și cele necomerciale sunt gestionate de o persoană fizică sau un organ colegial, stabilit de lege sau de statutul acesteia.

Latura obiectivă a infracțiunilor săvârșite de persoanele care gestionează organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale este manifestată prin fapta prejudiciabilă (acțiune sau inacțiune) comisă în detrimentul intereselor de serviciu și datorită sau în virtutea funcției deținute. Astfel, infracțiunile din categoria celor săvârșite de persoane care gestionează organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale pot fi comise atât prin acțiuni, cât și prin inacțiuni (abuzul de serviciu, depășirea atribuțiilor de serviciu), iar uneori doar prin acțiuni (luarea de mită, darea de mită).

---

[2] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 82 din 2002.

Prin activitate de gestionare ca trăsătură a laturii obiective a infracțiunilor săvârșite de persoane care gestionează organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale înțelegem acea activitate care:

1) se realizează de către persoane împuternicite în mod special;
2) este orientată spre asigurarea protecției drepturilor și intereselor ocrotite prin lege;
3) se realizează în limitele stabilite de lege și alte acte normative.

Din examinarea infracțiunilor în cauză, în cele ce urmează vom stabili faptul că unele dintre ele sunt infracțiuni materiale (art. 335, 336 din CP al RM). Luarea de mită este o infracțiune formală, deoarece se consideră consumată din momentul comiterii acțiunilor prevăzute de art. 333 din CP al RM, independent de urmările prejudiciabile care s-au produs. Totuși, comiterea infracțiunilor săvârșite de persoanele care gestionează organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale, după cum a fost menționat mai sus, determină cauzarea prejudiciilor atât organizațiilor în cadrul cărora se comite fapta prejudiciabilă, cât și drepturilor și intereselor legale ale cetățenilor, intereselor obștești și de stat. Spre exemplu, în cazul când directorul unei bănci comerciale a acordat un credit în valoare mare unui agent economic fără o garanție corespunzătoare, încasând o plată pentru executarea respectivului "serviciu", iar acesta, prin nerambursare în termen, cauzează un prejudiciu băncii sale, acțiunile președintelui vor fi calificate conform art. 335 din CP al RM și art. 333 din CP al RM. Prin cauzarea unui astfel de prejudiciu băncii, aceasta, la rândul ei, din lipsă de suport material, ar stopa plata dobânzilor, pensiilor, alte plăți sau chiar depunerile efectuate de persoane fizice sau juridice. Această situație ar atenta la interesele legale nu doar ale băncii, ci și ale clienților, persoanelor fizice sau juridice, care, respectiv, n-ar avea posibilitatea de a achita anumite servicii de stat, impozite, taxe și alte plăți, prin care ar fi prejudiciat și statul, precum și interesele sociale.

După opinia unor autori, statul nu trebuie să se implice în activitatea organizatorică internă a unităților comerciale și necomerciale. Acestea trebuie să decidă în mod independent care va fi soarta persoanelor care au comis fapta și cum vor fi soluționate problemele: să tolereze acțiunile acestora, să aplice sancțiuni materiale sau de alt gen ori să insiste asupra faptului tragerii la răspundere penală[3].

---

[3] А. С. Горелик, *Преступления против государственной службы и против интересов службы в коммерческих и иных организациях: сравнительный анализ*, Юридический мир, 1999, №4, с. 19.

Trebuie însă de ţinut cont de faptul că, potrivit exemplului de mai sus, societăţile comerciale sau alte organizaţii intră în raporturi şi cu alţi subiecţi, ceea ce determină posibilitatea ca, prin intermediul acţiunilor ilegale comise, să fie cauzat prejudiciu nu doar acestor organizaţii, ci şi intereselor unor terţi, iar statul nu poate fi indiferent faţă de astfel de situaţii, şi este obligat să asigure protecţia intereselor altor organizaţii şi cetăţenilor, inclusiv pe calea stabilirii răspunderii penale pentru pagubele cauzate.

Latura subiectivă a infracţiunilor prevăzute în Capitolul XVI din Partea specială a Codului penal poate fi caracterizată prin vinovăţie intenţionată. Un semn obligatoriu al unor infracţiuni săvârşite de persoanele care gestionează organizaţiile comerciale, obşteşti sau alte organizaţii nestatale, cum ar fi abuzul de serviciu, îl constituie scopul, şi anume obţinerea unui profit pentru sine sau alte persoane, precum şi cauzarea de prejudicii altor persoane.

Subiect al infracţiunilor săvârşite de persoanele care gestionează organizaţiile comerciale, obşteşti sau alte organizaţii nestatale pot fi doar persoanele cu statut special, şi anume persoanele care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau o altă organizaţie, în unele cazuri, aceşti subiecţi fiind chiar specificaţi expres în dispoziţia legii, cum ar fi notarii, auditorii sau avocaţii (alin. (2) al art. 335 din CP al RM) sau lucrătorii unor servicii particulare de asigurare a securităţii sau ai unor organizaţii particulare de depistare-protecţie (alin. (2) al art. 336 din CP al RM).

O excepţie a celor consemnate mai sus este cazul dării de mită, când subiectul comiterii infracţiunii poate fi orice persoană fizică responsabilă, care la momentul comiterii faptei a atins vârsta de 16 ani.

În cele ce urmează vor fi examinate componenţele de infracţiuni prevăzute de Capitolul XVI al Codului penal al Republicii Moldova:

1) luarea de mită (art. 333 din CP al RM);
2) darea de mită (art. 334 din CP al RM);
3) abuzul de serviciu (art. 335 din CP al RM);
4) depăşirea atribuţiilor de serviciu (art. 336 din CP al RM).

Secțiunea a II-a. ANALIZA INFRACȚIUNILOR CONCRETE SĂVÂRȘITE DE PERSOANE CARE GESTIONEAZĂ ORGANIZAȚIILE COMERCIALE, OBȘTEȘTI SAU ALTE ORGANIZAȚII NESTATALE

§1. Luarea de mită

În art. 333 din CP al RM este stabilită răspunderea penală pentru luarea de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală a mitei sub formă de bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, acceptarea de servicii, privilegii sau avantaje ce nu i se cuvin, pentru a îndeplini sau nu ori de a întârzia sau grăbi îndeplinirea unei acțiuni în interesul mituitorului sau al persoanelor pe care le reprezintă, dacă asemenea acțiune intră în obligațiile de serviciu ale mituitului.

Chiar dacă termenul de "luare de mită" nu este o novație pentru dreptul penal contemporan (Codul penal din 1961, în art. 187, prevedea această componență de infracțiune), în sensul art. 333 din CP al RM în vigoare, această faptă infracțională prezintă o anumită noutate. Totuși, prin analiza art. 333 din CP al RM și compararea acestuia cu art. 324 din CP al RM "Coruperea pasivă", putem evidenția o anumită analogie ale acestora în ce privește semnele generale ale laturii obiective. Nu în zadar unii savanți includ luarea de mită, prevăzută de art. 333 din CP al RM, la infracțiuni de corupție[4]. Prin aceasta se acordă o definiție mai largă după sens, specificându-se astfel: "Corupția constituie folosirea atribuțiilor de serviciu de către un subiect de administrare, în pofida intereselor de serviciu, în interes personal"[5].

Însăși luarea de mită, potrivit opiniei unor autori, poate avea două forme: deschisă și deghizată[6]. Prin darea de mită în formă deschisă înțelegem situațiile când persoanei mituite i se înmânează obiectul destinat mituirii în formă nemijlocită, fie personal sau prin intermediul altor terți. Forma deghizată presupune luarea de mită prin forme legale aparent (de exemplu, acordarea de premii, angajarea la serviciu etc.).

---

[4] Б. В. Волженкин, *Коррупция*. Серия «Современные стандарты в уголовном праве и уголовном процессе», Санкт-Петербург, 1998, с. 33.

[5] В. С. Комиссаров, *Уголовно-правовые аспекты борьбы с коррупцией*, Вестник МГУ, Серия 11. Право, 1993, №1, с. 28.

[6] I. Macari, *op. cit.*, Chișinău, 2002, p. 406

Luarea de mită reprezintă prin sine infracțiunea care împiedică funcționarea normală a relațiilor de piață, încalcă egalitatea în fața legii a persoanelor fizice și juridice. Mai mult decât atât, un alt aspect al pericolului social al acestei infracțiuni constă în afectarea conștiinței membrilor societății cu privire la statutul legal și imparțial al organului de administrare nu doar în instituțiile de stat, dar și în cadrul organizațiilor nestatale (societăți comerciale, necomerciale sau alte organizații nestatale).

Din cele expuse, rezultă că ***obiectul juridic special*** al luării de mită îl reprezintă relațiile sociale cu privire la funcționarea normală, reglementată prin legislația în vigoare, a organizației gestionate.

Din dispoziția art. 333 din CP al RM, obiectele destinate mituirii sunt banii, titlurile de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, acceptarea de servicii, privilegii sau avantaje (oferirea unor foi turistice, prestarea serviciilor de reparație a apartamentului etc.).

Prin "*bani*" se înțelege totalitatea mijloacelor bănești, de plată, care sunt în circulație financiară legală pe teritoriul Republicii Moldova, la momentul comiterii infracțiunii.

Conform Legii Republicii Moldova cu privire piața valorilor mobiliare, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 18.11.1998[7], prin noțiunea de "*titluri de valoare*", definită de lege drept "valoare mobiliară", înțelegem titlul financiar care confirmă drepturile patrimoniale sau nepatrimoniale ale unei persoane în raport cu altă persoană, drepturi ce nu pot fi realizate sau transmise fără prezentarea acestui titlu financiar, fără înscrierea respectivă în registrul deținătorilor de valori mobiliare nominative ori în documentele de evidență ale deținătorului nominal al acestor valori mobiliare.

La *alte bunuri sau avantaje* patrimoniale putem raporta bunurile corporale sau incorporale (drepturile subiective) care au o valoare pecuniară.

Prin *acceptare de servicii* înțelegem acele prestări de servicii care, în situații obișnuite, sunt acordate contra unei plăți, dar în raport cu persoana mituită sunt prestate gratuit (reparație de bunuri, acordare de foi turistice etc.).

La fel, trebuie să ținem cont de faptul că acțiunile cu caracter nepatrimonial nu pot fi obiectul luării de mită.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin luarea de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală a mitei sub formă de bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, acceptarea de servicii, privilegii sau avantaje ce nu i se cuvin,

---

7 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 27-28 din 1999.

pentru a îndeplini sau nu ori de a întârzia sau grăbi îndeplinirea unei acțiuni în interesul mituitorului sau al persoanelor pe care le reprezintă, dacă asemenea acțiune intră în obligațiile de serviciu ale mituitului.

Este important de a evidenția câteva aspecte ale laturii obiective:

1. persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală va executa o acțiune sau o inacțiune, va întârzia sau va grăbi îndeplinirea unei acțiuni, fapte ce intră în competența mituitului conform legii sau altor acte legale, adică intră în obligațiile sale de serviciu, în caz contrar componența de infracțiune lipsește;
2. săvârșirea unor astfel de fapte va fi în interesul mituitorului sau al persoanelor pe care le reprezintă; astfel, acțiunile (inacțiunile) pot fi săvârșite atât în folosul celui ce dă mită, cât și în favoarea altor persoane fizice sau juridice;
3. pentru executarea acestor fapte (acțiuni sau inacțiuni), persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală va accepta primirea unei recompense cu valoare pecuniară ce nu i se cuvine în virtutea funcției deținute, și nu va avea importanță faptul dacă între mituit și mituitor a existat o înțelegere prealabilă sau fapta a fost comisă în lipsa acesteia.

Infracțiunea examinată este o infracțiune formală și se consideră a fi consumată din momentul primirii (luării) de către persoana cu funcție administrativă sau organizatorico-economică cel puțin a unei părți din recompensa ilegală sau serviciul prestat, indiferent dacă fapta, acțiunea (inacțiunea) în favoarea mituitorului a fost executată sau nu. În cazul când persoana refuză primirea mitei, acțiunile mituitorului vor fi calificate ca tentativă la darea de mită, conform art. 27 și art. 334 din CP al RM. Dacă însă mita nu a fost luată (acceptată) din motive ce nu au depins de voința mituitului, acțiunile vor fi calificate ca tentativă de luare de mită. Nu poate fi considerată ca tentativă de luare sau dare de mită intenția expusă de mituit sau mituitor de a primi sau transmite bani, hârtii de valoare sau alt patrimoniu ori posibilitatea prestării anumitor servicii cu caracter material, în cazul când persoana, pentru realizarea intenției expuse, nu a întreprins nici o acțiune.

Latura subiectivă a infracțiunii de luare de mită se caracterizează prin intenție directă, adică făptuitorul conștientizează că, în virtutea situației de serviciu, primește ilegal recompensa, și dorește acest fapt. Executarea sau neexecutarea acțiunilor de către mituit nu influențează la calificarea infracțiunii.

Subiectul infracțiunii este unul special, adică persoana care, permanent sau temporar, exercită gestionarea organizațiilor comerciale, obștești sau altor organizații nestatale.

Conform art. 124 din CP al RM, prin persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală se înțelege persoana căreia, în organizația indicată sau într-o subdiviziune a acesteia, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor sau acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice.

Alin. (2) al art. 333 din CP al RM prevede circumstanțele agravante ale luării de mită, și anume:

1. în mod repetat;
2. de două sau mai multe persoane;
3. cu extorcarea mitei;
4. în proporții mari.

Agravantele nominalizate mai sus au fost examinate cu ocazia analizei altor componențe de infracțiuni, dar evidențiem câteva situații specifice.

Prin luarea de mită de două și mai multe persoane înțelegem primirea unei plăți ilegale, acceptarea de servicii, privilegii sau avantaje de către două sau mai multe persoane, prin înțelegere prealabilă, cu intenția directă, unică a tuturor. Luarea de mită concomitent de la câteva persoane, pentru săvârșirea anumitor acțiuni în interesul fiecăruia, se va califica drept infracțiune comisă în mod repetat, însă, în cazul luării de mită în rate, pentru realizarea unor acțiuni cu un singur rezultat dorit, nu va fi calificată ca infracțiune săvârșită în mod repetat.

Extorcarea mitei constă în cererea ei de către persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, sub amenințarea săvârșirii acțiunilor care vor cauza prejudicii intereselor legale ale mituitorului, sau crearea intenționată a unor condiții care îl impun să dea mită în scopul prevenirii consecințelor nefaste pentru interesele sale legale.

Luarea de mită în proporții mari este primirea unei mite a cărei valoare este de la 500 unități convenționale de amendă.

§2. Darea de mită

Atât luarea de mită, cât și darea de mită fac parte din infracțiunile de corupție și sunt tangențiale în unele aspecte.

Astfel, ***obiectul juridic special*** al infracțiunii de dare de mită îl reprezintă relațiile sociale cu privire la funcționarea normală, reglementată prin legislația în vigoare, a organizației comerciale, obștești sau a altor organizații nestatale gestionate.

Latura obiectivă se manifestă prin dare de mită, adică fapta de dare personală sau transmitere prin mijlocitor persoanei care gestionează o organiza-

ție comercială, obștească sau o altă organizație nestatală a mitei sub formă de bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea, neîndeplinirea, îndeplinirea cu întârziere sau grăbirea îndeplinirii unei acțiuni (inacțiuni) ce intră în obligațiile de serviciu ale acesteia.

Interpretarea tuturor semnelor laturii obiective a dării de mită a fost efectuată cu prilejul examinării laturii obiective a luării de mită.

Infracțiunea prevăzută la art. 334 din CP al RM este formală și se consideră consumată din momentul dării personale sau transmiterii prin mijlocitor a mitei.

Latura subiectivă se caracterizează prin intenţie directă. Un semn obligatoriu al laturii subiective îl constituie *scopul* de a determina persoana mituită, care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau o altă organizaţie nestatală, să execute acțiuni sau inacțiuni în temeiul funcției exercitate de el, din contul obținerii de bani, titlurilor de valoare, altor bunuri sau avantaje patrimoniale, acceptarea de servicii, privilegii sau avantaje.

Spre deosebire de celelalte infracţiuni săvârşite de persoanele care gestionează organizații comerciale, obștești sau alte organizații nestatale, care sunt comise doar de subiecți speciali, ***subiectul*** infracțiunii de dare de mită este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

Legea penală încearcă să favorizeze acțiunile de autodenunțare ale făptuitorului, liberând de răspundere penală persoanele care au anunțat organele de urmărire penală despre comiterea infracțiunii, acțiunile fiind încadrate în următoarele cerințe:

1) autodenunțarea trebuie să fie benevolă;
2) autodenunțarea poate fi efectuată atât până la depistarea infracțiunii de către organele de urmărire penală, cât și după;
3) la momentul autodenunțării, făptuitorul nu știe că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea săvârșită.

Dacă mita a fost extorcată de mituit, conform alin. (3) al art. 334 din CP al RM, persoana de asemenea va fi liberată de răspundere penală.

Alin. (2) al art. 334 din CP al RM prevede circumstanțele agravante ale dării de mită, acestea fiind:

a) repetat;
b) de două sau mai multe persoane;
c) în proporții mari.

Aceste agravante au fost supuse examinării cu ocazia analizei infracțiunilor similare, prevăzute în Capitolul XV din Partea specială a Codului penal.

§3. Abuzul de serviciu

Art. 335 din CP al RM definește noțiunea de abuz de serviciu ca fiind folosirea intenționată de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală a situației de serviciu, în interes material ori în alte interese personale, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Obiectul juridic special al acestei infracțiuni îl constituie relațiile sociale cu privire la activitatea normală de conducere (administrare, gestionare) a organizațiilor comerciale, obștești și altor organizații nestatale.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 335 din CP al RM include trei semne:

1) fapta prejudiciabilă de folosire intenționată de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, precum și de către un notar, auditor sau avocat, a situației de serviciu în interes material sau în alte interese personale;
2) urmările prejudiciabile în formă de daune considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice;
3) legătura cauzală dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Alin. (1) și alin. (2) ale art. 335 din CP al RM presupun existența a două forme ale laturii obiective a acestei componențe de infracțiune, și anume:

a) folosirea intenționată a situației de serviciu de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală;
b) folosirea intenționată a situației de serviciu de către un notar, auditor sau avocat.

Folosirea situației de serviciu și într-un caz și în altul poate fi realizată atât prin acțiune, cât și prin inacțiune.

Prin folosire intenționată a situației de serviciu de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală înțelegem săvârșirea faptelor de gestionare a activității acestor organizații, prin acțiuni sau inacțiuni care sunt în competența de serviciu ale acestei persoane, dar cu încălcarea ordinii stabilite prin actele normative ce reglementează competența dată. Astfel, competența persoanelor care gestionează activitatea acestor categorii de organizații este stabilită prin acte normative, precum și prin acte de constituire a organizațiilor (contracte, statute), elaborate în temeiul legislației în vigoare. De asemenea, competența acestor persoane poate fi

stabilită în cadrul unor contracte speciale, încheiate cu organul de constituire, fondatorii sau alte organe din cadrul organizației.

Pentru a califica folosirea de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală a situației de serviciu drept o infracțiune, este necesar de stabilit că fapta (acțiunea sau inacțiunea) a fost săvârșită contrar intereselor ocrotite de lege. Aceasta înseamnă că acțiunile de gestionare executate contravin scopurilor statutare și funcțiilor societății comerciale sau altei organizații, fiind comise prin folosirea drepturilor și împuternicirilor acordate în virtutea funcției, în detrimentul intereselor legale ale acestei organizații. Folosirea împuternicirilor contrar intereselor stabilite de lege ale organizațiilor comerciale sau de alt tip sunt periculoase, deoarece cauzează daune considerabile intereselor legale ale acestor organizații, precum și intereselor publice, drepturilor și intereselor persoanelor fizice sau juridice.

Folosirea intenționată a situației de serviciu de către notar, auditor sau avocat constituie a doua formă de realizare a laturii obiective a infracțiunii de abuz de serviciu.

Astfel, competența notarului este reglementată de Legea Republicii Moldova cu privire la notariat, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 08.11.2003[8]; art. 35 al Legii sus-menționate stipulează că notarul îndeplinește următoarele acte notariale: autentificarea actelor juridice (testamente, procuri, contracte); procedura succesorală notarială; eliberarea certificatului de moștenitor; eliberarea certificatelor de proprietate; certificarea unor fapte, legalizarea semnăturilor de pe documente, legalizarea copiilor de pe documente și a extraselor de pe ele, primirea în depozit a sumelor bănești și a titlurilor de valoare; asigurarea dovezilor; alte operațiuni ce nu contravin legislației.

Din Legea cu privire la notariat rezultă că pe teritoriul Republicii Moldova activează două categorii de notari: privați și de stat. Însă Codul penal al Republicii Moldova, referindu-se la componența de infracțiune în alin. (2) al art. 335, nu specifică categoria de notar ce evoluează ca subiect al acestei infracțiuni. Considerăm că, în calitate de subiect al infracțiunii prevăzute la alin. (2) al art. 335 din CP al RM, pot fi recunoscuți doar notarii privați, pe cei de stat atribuindu-i la persoane cu funcție de răspundere. Acțiunile de abuz de serviciu comise de notarii de stat vor fi calificate în temeiul art. 327 din CP al RM.

Folosirea intenționată a situației de serviciu de către notar ca indiciu al laturii obiective a acestei componențe de infracțiune înseamnă comiterea de către el a astfel de acțiuni care sunt expres interzise de lege (în acest caz, se are

---

[8] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 154-157 din 2004.

în vedere nu doar Legea cu privire la notariat, dar și alte acte normative, cum ar fi Codul civil, Codul familiei, Codul funciar etc.).

Folosirea intenționată a situației de serviciu de către auditor, contrar intereselor de serviciu, se poate manifesta prin prezentarea concluziilor false privitor la situația financiară a unei societăți comerciale. Competența auditorului este reglementată de Legea Republicii Moldova cu privire la activitatea de audit, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 15.02.1996[9].

Folosirea intenționată a situației de serviciu de către avocat, competența căruia este stabilită de Legea Republicii Moldova cu privire la avocatură, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova 19.07.2002[10], contrar intereselor de serviciu, se manifestă ca și în cazurile precedente prin comiterea de către acesta a faptelor ce sunt interzise de lege și contravin acesteia.

Unul dintre semnele obligatorii ale laturii obiective îl reprezintă urmările prejudiciabile manifestate prin daune în proporții considerabile, cauzate intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Definiția legală a noțiunii *daune în proporții considerabile* este expusă în art. 126 din CP al RM.

Infracțiunea prevăzută la art. 335 din CP al RM este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile.

Latura subiectivă se manifestă prin vinovăție în formă de intenție directă. Deși unii autori încearcă să demonstreze posibilitatea comiterii infracțiunii prin intenție indirectă[11], ținând cont de faptul că un semn obligatoriu al laturii subiective a acestei infracțiuni îl reprezintă *scopul special*, și anume obținerea de avantaje și foloase materiale și nemateriale, nu putem fi de acord cu o astfel de opinie.

Un semn al laturii subiective a infracțiunii de abuz de serviciu este faptul că subiectul este dirijat de motivul constând în interesul material ori în alte interese personale.

Prin interese materiale înțelegem tendința persoanei de a obține venituri pecuniare sau alte profituri patrimoniale prin folosirea situației de serviciu.

Alte interese personale constituie acele avantaje nepatrimoniale obținute sau care pot fi obținute de către persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, notar, avocat sau auditor, în virtutea funcțiilor sale de serviciu.

---

9 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 20-21 din 1996.

10 *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 126-127 din 2002.

11 *Уголовное право. Особенная часть*, под ред. Н. И. Ветрова, Ю. И. Ляпунова, Москва, 1998, с. 377.

Subiectul infracțiunii este unul special, fiind indicat expres în legea penală.

Astfel, conform alin. (1) al art. 335 din CP al RM, subiect al infracțiunii pot fi persoanele care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală. În calitate de astfel de persoane pot fi recunoscute persoanele care execută obligațiunile organizatorico-executive în cadrul organizațiilor date, în temeiul actului de constituire sau al unui contract individual de muncă ori civil încheiat, cum ar fi, spre exemplu, directorul general în cazul societății pe acțiuni, președintele de cooperativă etc.

Subiecți speciali ai infracțiunii de abuz de serviciu, prevăzută la alin. (2) al art. 335 din CP al RM, sunt notarii, auditorii sau avocații care își desfășoară activitatea în temeiul licenței, în condițiile prevăzute de lege.

Trăsăturile circumstanțelor agravante, prevăzute la alin. (3) al art. 335 din CP al RM, ne sunt cunoscute din investigațiile asupra infracțiunilor examinate anterior.

§4. Depășirea atribuțiilor de serviciu

Alin. (1) și alin. (2) ale art. 336 din CP al RM prevăd două forme ale infracțiunii de depășire a atribuțiilor de serviciu:

a) depășirea atribuțiilor de serviciu săvârșită de o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală;
b) depășirea atribuțiilor de serviciu de către un lucrător al unui serviciu particular de asigurare a securității sau al unei organizații particulare a securității sau al unei organizații particulare de depistare-protecție.

Dispoziția alin. (1) al art. 336 din CP al RM incriminează fapta prin care o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală depășește în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Prin depășirea atribuțiilor de serviciu urmează de înțeles săvârșirea de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală a unor acțiuni care depășesc în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl formează relațiile sociale cu privire la activitatea normală a organizațiilor comerciale, obștești sau altor organizații nestatale.

Latura obiectivă a infracțiunii se caracterizează prin:

a) fapta prejudiciabilă constând în săvârșirea unor acțiuni care depășesc în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege;
b) urmările prejudiciabile care se exprimă în daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice;
c) legătura de cauzalitate între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Prin acțiuni care depășesc în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege urmează de înțeles asemenea acțiuni care:

1. vădit depășesc competența persoanei care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, fiind în competența persoanei ierarhic superioare sau a unui organ colegial (spre exemplu, a adunării generale a acționarilor etc.);
2. pot fi întreprinse de către persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală numai în prezența unor circumstanțe excepționale indicate în lege;
3. nu pot fi comise de către nimeni, nici într-un fel de circumstanțe.

Pentru a determina dacă există într-un caz concret depășirea atribuțiilor de serviciu, este necesar de a stabili competența persoanei care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală.

Pentru existența componenței date de infracțiune, este necesar ca acțiunile persoanei care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, ale lucrătorului unui serviciu de asigurare a securității sau al unei organizații particulare a securității, sau al unei organizații particulare de depistare-protecție să depășească limitele drepturilor și atribuțiilor acordate de lege în mod vădit, adică indiscutabil, fără dubii, circumstanță neîndoielnică și pentru făptuitor.

Prin daune în proporții considerabile, cauzate intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice înțelegem acele pagube materiale în proporții considerabile, care se materializează prin cauzarea vătămărilor integrității corporale și sănătății, privarea de libertate etc.

Infracțiunea dată este din categoria infracțiunilor materiale și se consideră consumată din momentul cauzării daunelor în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor legale ale persoanelor fizice sau juridice.

Latura subiectivă se manifestă prin intenție directă, adică persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală

ori un lucrător al unui serviciu particular de depistare-protecție își dă seama că săvârșește o faptă prejudiciabilă, prevede posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile, și dorește survenirea lor.

Subiectul infracțiunii este specificat în însăși dispoziția articolului, adică: persoanele care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, lucrătorii unui serviciu de asigurare a securității sau ai unei organizații particulare a securității sau unei organizații particulare de depistare-protecție.

Circumstanțele agravante, prevăzute la alin. (3) al art. 336 din CP al RM, au trăsături similare cu cele ale agravantelor studiate anterior.

Capitolul XVIII

INFRACȚIUNI CONTRA AUTORITĂȚILOR PUBLICE ȘI SECURITĂȚII DE STAT

Secțiunea I. NOȚIUNEA, CARACTERIZAREA GENERALĂ ȘI TIPURILE INFRACȚIUNILOR CONTRA AUTORITĂȚIILOR PUBLICE ȘI SECURITĂȚII DE STAT

Statul, ca o organizare politică a societății, are scopul principal de apărare a interesului general. Statul constituie un sistem organizațional, care realizează conducerea politică a unei societăți, deținând în acest scop monopolul creării și aplicării dreptului.

Autoritatea publică este o instituție politică, constituită în mod direct sau indirect de către popor, investită de Constituție cu anumită competență pentru a îndeplini diverse funcții de guvernare a țării, și care se bucură de o anumită autoritate și prestigiu în societate.

Faptele care sunt de natură să aducă atingere statului, atributelor fundamentale care îi sunt specifice, condițiilor necesare îndeplinirii funcțiilor lui, precum și cele care aduc atingere autorității publice prezintă un pericol social sporit. Dreptul penal, care are menirea de a apăra prin mijloacele sale specifice valorile fundamentale ale societății, a incriminat aceste fapte ca infracțiuni contra autorităților publice și securității de stat, în Capitolul XVII al Codului penal. Spre deosebire de Codul penal anterior, care incrimina infracțiunile contra statului și infracțiunile contra autorității în două capitole distincte (cap. I și cap. X), noul Cod penal a inclus toate aceste infracțiuni într-un singur capitol, ținându-se cont de faptul că toate aceste infracțiuni au obiecte de atentare omogene și că între ele există o coeziune strânsă: independența, suveranitatea, inviolabilitatea, autoritatea statului etc.

Obiectul juridic generic al infracțiunilor analizate îl constituie relațiile sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea de stat.

Titlul III al Constituției Republicii Moldova, intitulat *Autoritățile publice*, nominalizează aceste autorități într-o ordine ce corespunde principiilor separării puterilor în Republica Moldova: puterea legislativă – Parlamentul; puterea executivă – Președintele Republicii Moldova și Guvernul; puterea jurisdicțională – instanțele judecătorești, Consiliul Superior al Magistraturii, Procuratura.

Cap. VII al Constituției Republicii Moldova *Administrația publică*, prin art. 107, 109 și 112, introduce noțiunile de administrație publică centrală, autorități ale administrației publice locale. Prin urmare, în afară de autoritățile publice indicate mai sus, mai sunt și altele, care au calitate de autorități ale administrației publice, cum ar fi, de exemplu, consiliile și primăriile etc.

Conform art. 1 al Legii securității statului adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 31.10.1995[1], securitatea statului reprezintă protecția suveranității, independenței și integrității teritoriale a țării, a regimului ei constituțional, a potențialului ei economic, tehnico-științific și defensiv, a drepturilor și libertăților legitime ale persoanei împotriva activității informative și subversive a serviciilor speciale și organizațiilor străine, împotriva atentatelor criminale ale unor grupări sau indivizi aparte.

Fiecare dintre infracțiunile contra autorităților publice și securității de stat sau grupurile aparte din categoria acestor infracțiuni, în afară de obiectul juridic generic, au și un ***obiect juridic special***.

Obiectul juridic special al infracțiunilor contra autorităților publice și securității de stat îl constituie relațiile sociale ce țin de: a) autoritatea publică; b) securitatea statului.

Infracțiunile contra autorităților publice reprezintă faptele prejudiciabile (acțiuni sau inacțiuni) prevăzute de legea penală, care cauzează atingere relațiilor sociale referitoare la autoritatea formelor organizaționale de stat, precum și a acelora care nu au caracter de stat, dar cărora li s-a oferit prin lege acest atribut al puterii.

Autoritatea este un atribut al puterii specific formelor organizaționale de stat, dar care este conferit prin lege și unor forme organizaționale fără caracter de stat, atunci când acestea au ca scop promovarea unor interese generale.

Infracțiunile contra securității statului reprezintă faptele prejudiciabile (acțiuni sau inacțiuni) prevăzute de legea penală, care cauzează atingere relațiilor sociale referitoare la stat, la tot ceea ce condiționează existența acestuia și îndeplinirea funcțiilor și sarcinilor sale în general, precum și relațiilor sociale referitoare la suveranitatea, independența și unitatea statului, altor valori sociale care, în ansamblul lor, creează climatul general de siguranță și liniște, necesar statului pentru îndeplinirea tuturor funcțiilor și sarcinilor care îi revin.

Infracțiunile contra autorităților publice și a securității de stat pot avea și ***obiecte juridice speciale secundare***, cum ar fi relațiile sociale cu privire la viața și sănătatea persoanei, posesia asupra bunurilor, mediul înconjurător etc. (de

[1] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 10-11, 1997.

exemplu, rebeliunea armată, atentarea la viața Președintelui Republicii Moldova, Președintelui Parlamentului sau a Prim-ministrului, diversiunea etc.).

În funcție de obiectul juridic special, infracțiunile contra autorităților publice și a securității de stat se clasifică în următoarele categorii:

1. Infracțiuni ce atentează la securitatea externă a țării: trădarea de Patrie (art. 337 din CP al Rm), spionajul (art. 338 din CP al RM).
2. Infracțiuni ce atentează la legitimitatea organelor de stat: uzurparea puterii de stat (art. 339 din CP al RM), rebeliunea armată (art. 340 din CP al RM), chemările la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova (art. 341 din CP al RM).
3. Infracțiuni ce atentează la viața și sănătatea înalților demnitari de stat: atentarea la viața Președintelui Republicii Moldova, a Președintelui Parlamentului sau a Prim-ministrului (art. 342 din CP al RM).
4. Infracțiuni ce atentează la securitatea economică și de apărare a țării: diversiunea (art. 343 din CP al RM): divulgarea secretului de stat (art. 344 din CP al RM): pierderea documentelor ce conțin secrete de stat (art. 345 din CP al RM): eschivarea de la serviciul militar în termen, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviștilor (art. 353 din CP al RM): eschivarea de la mobilizare (art. 354 din CP al RM): eschivarea sau refuzul de a îndeplini obligațiile serviciului de alternativă (art. 355 din CP al RM): eschivarea pe timp de război de la îndeplinirea prestațiilor (art. 355 din CP al RM).
5. Infracțiuni ce atentează la principiul constituțional al egalității cetățenilor: acțiunile intenționate îndreptate spre ațâțarea vrajbei sau dezbinării naționale, rasiale sau religioase (art. 346 Cod penal).
6. Infracțiuni ce atentează la autoritatea puterii de stat și inviolabilitatea frontierelor: profanarea simbolurilor național-statale (art. 347 din CP al RM); trecerea ilegală a frontierei de stat (art. 362 din CP al RM); folosirea ilegală a însemnelor Crucii Roșii (art. 363 din CP al RM).
7. Infracțiuni ce atentează la activitatea normală a organelor puterii de stat: împiedicarea activității legale a persoanei cu funcție de răspundere (art. 348 din CP al RM); amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească (art. 349 din CP al RM); atentarea la viața colaboratorului poliției (art. 350 din CP al RM); uzurparea de calități oficiale (art. 351 din CP al RM); samavolnicia (art. 352 din CP al RM); organizarea sau conducerea unei greve ilegale, precum și împiedicarea activității întreprinderii, instituției ori organizației în condițiile stării de

urgență (art. 357 din CP al RM); organizarea sau participarea activă la acțiuni de grup care tulbură grav ordinea publică ori implicarea minorilor în aceste acțiuni (art. 358 din CP al RM).

8. Infracțiuni ce atentează la ordinea stabilită de operare cu documentele oficiale: cumpărarea sau vânzarea documentelor oficiale (art. 359 din CP al RM); luarea, sustragerea, tăinuirea, degradarea sau distrugerea documentelor, imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor (art. 360 din CP al RM); confecționarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor oficiale, a imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor false (art. 361 din CP al RM).

Unele infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat au și ***obiect material*** (de exemplu, la infracțiunile: diversiunea (art. 343 din CP al RM) – obiectul material îl constituie corpul persoanei sau bunurile distruse ori deteriorate; la infracțiunea de luare, sustragere, tăinuire, degradare sau distrugere a documentelor, imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor (art. 360 din CP al RM) – obiectul material îl constituie documentele, imprimatele, ștampilele sau sigiliile etc.

Latura obiectivă a infracțiunilor contra autorităților publice și a securității de stat se realizează, de regulă, prin acțiuni, iar în unele cazuri prin inacțiuni.

Prin acțiuni se săvârșesc: trădarea de Patrie (art. 337 din CP al RM), spionajul (art. 338 din CP al RM), diversiunea (art. 343 din CP al RM), atentarea la viața colaboratorului poliției (art. 350 din CP al RM); samavolnicia (art. 352 din CP al RM) etc.

Prin inacțiuni se săvârșesc: eschivarea de la serviciul militar în termen, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviștilor (art. 353 din CP al RM): eschivarea de la mobilizare (art. 354 din CP al RM): eschivarea sau refuzul de a îndeplini obligațiile serviciului de alternativă (art. 355 din CP al RM): eschivarea pe timp de război de la îndeplinirea prestațiilor (art. 355 din CP al RM) etc. Unele din aceste infracțiuni pot fi săvârșite atât prin acțiuni, cât și prin inacțiuni.

Urmările prejudiciabile ale infracțiunilor contra autorităților publice și a securității de stat constau într-o stare de pericol pentru autoritățile publice sau securitatea statului, viața și sănătatea oamenilor, proprietate etc. sau în cauzarea de daune concrete acestor valori sociale (de exemplu, cauzarea vătămărilor ușoare ale integrității corporale sau sănătății, medii sau grave, art. 350 din CP al RM etc.).

Pentru unele infracțiuni contra autorităților publice și securității de stat sunt caracteristice și unele semne secundare ale laturii obiective, cum ar fi: timpul săvârșirii infracțiunii (timp de război, art. 355 din CP al RM), locul săvârșirii

infracțiunii (de exemplu, frontiera de stat, art. 362 din CP al RM), mijloacele și metodele (provocarea de explozii, incendii, art. 343 din CP al RM) etc.

Latura subiectivă. Cele mai multe dintre infracțiunile contra autorităților publice şi securității de stat sunt infracțiuni intenționate (de exemplu, trădarea de Patrie (art. 337 din CP al RM), spionajul (art. 338 din CP al RM), uzurparea puterii de stat (art. 339 din CP al RM), rebeliunea armată (art. 340 din CP al RM) etc.).

În cazul în care, în dispoziția articolului respectiv, se conține un scop special, tipul intenției este doar intenția directă (de exemplu, trădarea de Patrie (art. 337 din CP al RM) se săvârșește în scopul de a dăuna suveranității, inviolabilității teritoriale sau securității de stat și capacității de apărare a Republicii Moldova; diversiunea (art. 343 Cod penal) se săvârșește în scopul de a slăbi baza economică și capacitatea de apărare a țării etc.).

Vinovăția an cazul unor infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat poate îmbrăca și forma imprudenței (în ambele sale modalități: neglijența sau încrederea exagerată). Din numărul acestor infracțiuni face parte pierderea documentelor ce conțin secrete de stat (art. 345 din CP al RM).

Subiectul la majoritatea infracțiunilor contra autorităților publice și a securității de stat este general. Însă unele componențe de infracțiune au subiect special (de exemplu, la infracțiunea de trădare de Patrie (art. 337 din CP al RM), subiect poate fi doar un cetățean al Republicii Moldova; la infracțiunea de spionaj (art. 338 din CP al RM), doar un cetățean străin sau apatrid etc.)

Secțiunea a II-a. INFRACȚIUNI CE ATENTEAZĂ LA SECURITATEA EXTERNĂ A ȚĂRII

§1. Trădarea de Patrie

Legea penală (art. 337 din CP al RM) definește trădarea de Patrie ca faptă săvârșită intenționat de un cetățean al Republicii Moldova în dauna suveranității, inviolabilității teritoriale sau a securității de stat și a capacității de apărare a Republicii Moldova, care se manifestă prin trecerea de partea dușmanului, spionaj, divulgarea secretului de stat unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor, precum și acordarea de ajutor unui stat străin la înfăptuirea activității dușmănoase împotriva Republicii Moldova.

Trădarea de patrie este o infracțiune de gravitate excepțională, deoarece, indiferent de forma pe care o ia, creează nu doar o stare de pericol suveranității, inviolabilității teritoriale sau securității de stat și capacității de apărare a

Republicii Moldova, ci constituie și o încălcare a obligației de fidelitate pe care fiecare cetățean al Republicii Moldova o are față de patria sa, precum și datoria lui sfântă de a o apăra.

Obiectul juridic special al infracțiunii de trădare de Patrie îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea externă a țării, inviolabilitatea teritorială, securitatea de stat și capacitatea de apărare a Republicii Moldova.

Conform alin. (1) din art. 2 al Constituției Republicii Moldova, suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova. Suveranitatea are un caracter unitar, însă, în esență, ea implică două ipostaze ce reflectă două dimensiuni în care se manifestă la nivel intern și extern. În acest sens, se poate vorbi despre suveranitatea internă și suveranitatea externă.

Suveranitatea internă presupune supremația puterii de stat, iar suveranitatea externă, independența puterii de stat.

Astfel, în sensul art. 337 din CP al RM, prin suveranitatea țării se poate înțelege calitatea supremă a statului de a fi independent, de a se manifesta de sine stătător în relațiile cu alte state, de a elabora politica sa internă și externă în funcție de interesele națiunii sale și de a exercita atribuțiile specifice puterii de stat asupra teritoriului țării și a populației ei.

Prin suveranitate externă se înțelege starea de apărare a celor mai importante și vitale interese ale statului, cum ar fi regimul constituțional, suveranitatea, capacitatea de apărare și inviolabilitatea teritorială a Republicii Moldova, de amenințările din exterior. Ținând cont de aceasta, se poate de concluzionat că trădarea de Patrie poate fi săvârșită doar în interesul unui stat străin.

Inviolabilitatea teritorială a Republicii Moldova presupune unitatea, integritatea țării, inadmisibilitatea dezmembrării unei părți a țării fără acordul organelor supreme ale puterii de stat.

Unitatea, ca atribut și caracteristică a statului, trebuie înțeleasă în sensul că pe teritoriul țării noastre există o singură putere statală, ceea ce înseamnă că pe întreg acest teritoriu conducerea de stat se înfăptuiește printr-un sistem de autorități publice (Parlamentul, Guvernul, Președintele țării, autoritatea judecătorească).

Capacitatea de apărare a Republicii Moldova presupune existența capacităților economice, militare, științifice și politico-morale ale țării, menite să asigure pregătirea de luptă a Forțelor Armate în vederea apărării țării de atacurile din exterior.

Infracțiunea de trădare de Patrie nu are ***obiect material***.

Latura obiectivă a infracțiunii de trădare de Patrie constă din mai multe acțiuni alternative:

a) trecerea de partea dușmanului;
b) spionaj;
c) divulgarea secretului de stat unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor;
d) acordarea de ajutor unui stat străin la înfăptuirea activității dușmănoase împotriva Republicii Moldova.

Trecerea de partea dușmanului este posibilă doar pe timp de război sau în condiții de luptă, adică în așa situații când noțiunea de "dușman" este clară. Prin urmare, este vorba de un dușman militar, și nu de dușmani în sens politic.

Trecerea de partea dușmanului se realizează prin intrarea cetățeanului Republicii Moldova în rândurile dușmanului (în cadrul forțelor armate, în unitățile de cercetare, poliție etc.). Un criteriu obligatoriu al trecerii de partea dușmanului constă în scopul făptuitorului de a ajuta dușmanul în lupta cu statul nostru.

Trădarea de Patrie prin trecerea de partea dușmanului se consideră ca infracțiune consumată din momentul trecerii făptuitorului de partea dușmanului, irelevant fiind faptul dacă făptuitorul a ajutat cu ceva dușmanul sau nu. Aceasta are relevanță doar asupra individualizării pedepsei.

Noțiunea de spionaj este dată în art. 338 din CP al RM și constă în transmiterea, precum și sustragerea sau culegerea de informații ce constituie secret de stat în scopul transmiterii lor unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor, precum și transmiterea sau culegerea, din însărcinarea serviciului de spionaj străin, a altor informații pentru a fi folosite în dauna intereselor Republicii Moldova. Spionajul ca modalitate a trădării de Patrie se deosebește de spionajul prevăzut ca infracțiune distinctă în art. 338 din CP al RM doar după subiectul infracțiunii: în primul caz, subiect este doar un cetățean al Republicii Moldova; în al doilea caz, doar cetățeanul străin sau un apatrid.

Divulgarea secretului de stat unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor constă, de asemenea, în transmiterea de informații ce constituie secret de stat unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor, pentru a fi folosite în dauna intereselor Republicii Moldova, însă se deosebește de spionaj prin faptul că, în cazul divulgării secretului de stat unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor, fapta este săvârșită de către o persoană care dispune de aceste informații în legătură cu exercitarea funcției sau i-au devenit cunoscute în legătură cu obligațiunile de serviciu. Această infracțiune se consideră consumată din momentul în care secretul de stat a devenit cunoscut unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor. Divulgarea secretului de stat se poate realiza prin transmiterea documentelor ce constituie secret de stat sau a copiilor acestor documente, prin transmiterea

verbală a acestor informații, prin transmiterea de mostre etc. Această infracțiune se consideră consumată din momentul în care secretul de stat a devenit cunoscut unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor. În cazul în care informația n-a ajuns la cunoștința unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor, independent de voința făptuitorului, vom fi în prezența unei tentative de infracțiune. Prin *organizație străină* se înțelege o grupare străină constituită. Nu are relevanță faptul dacă gruparea străină este sau nu recunoscută oficial. Poate fi vorba de un partid, de o asociație, uniune, de o organizație suprastatală sau de o organizație particulară etc. Prin *putere străină* se înțelege un stat străin sau o organizație statală străină, indiferent dacă este sau nu recunoscută pe plan internațional.

Prin *reprezentantul unui stat străin sau organizații străine* se înțelege persoana care acționează pentru un stat străin sau pentru o organizație străină. Nu interesează calitatea pe care o are acest reprezentant: dacă acesta este salarizat sau nu, dacă acționează permanent sau temporar, dacă are sau nu o asemenea însărcinare.

Acordarea de ajutor unui stat străin la înfăptuirea activității dușmănoase împotriva Republicii Moldova constă în diverse activități de ajutorare a inamicului, săvârșite atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și în afara teritoriului ei, altele decât cele indicate mai sus, care se pot realiza prin recrutarea de oameni pentru forțele armate ale dușmanului, procurarea de valori și materiale de orice fel pentru dușman, efectuarea altor activități de natură să favorizeze activitatea dușmanului sau să slăbească puterea de luptă a Forțelor Armate ale Republici Moldova sau a armatelor aliate.

Infracțiunea dată este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul săvârșirii acțiunii prejudiciabile

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă: săvârșind acțiuni de trecere de partea dușmanului, spionaj, divulgare a secretului de stat unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor, precum și de acordare de ajutor unui stat străin la înfăptuirea activității dușmănoase împotriva Republicii Moldova, făptuitorul urmărește un scop special, și anume: suprimarea sau știrbirea, cauzarea unor daune suveranității, inviolabilității teritoriale sau securității de stat și capacității de apărare a Republicii Moldova. A suprima suveranitatea, inviolabilitatea teritorială sau securitatea de stat și capacitatea de apărare a Republicii Moldova înseamnă a desființa, a înlătura în întregime aceste atribute fundamentale ale statului nostru, iar a le știrbi sau dăuna înseamnă a le înlătura parțial. Pentru existența acestei componențe de infracțiune, este necesar ca scopul urmărit de făptuitor să existe în momentul

săvârşirii faptei. Dacă acest scop special lipseşte, nu vom fi în prezenţa unei infracţiuni de trădare de Patrie, ci, eventual, în prezenţa unei alte infracţiuni.

Subiectul infracţiunii de trădare de Patrie este special: persoană fizică, responsabilă, care a atins la momentul săvârşirii infracţiunii vârsta de 16 ani şi este cetăţean al Republicii Moldova. Calitatea specială cerută subiectului acestei infracţiuni trebuie să existe la momentul săvârşirii infracţiunii: dacă la momentul săvârşirii infracţiunii, făptuitorul şi-a pierdut legal cetăţenia Republicii Moldova, el nu va putea fi tras la răspunderea penală conform art. 337 din CP al RM, ci, în anumite împrejurări, conform altor articole din Codul penal (art. 338 din CP al RM, în cazul spionajului etc.).

Alin. (2) al art. 337 din CP al RM stipulează că este liberat de răspundere penală cetăţeanul Republicii Moldova, racolat de serviciul de spionaj străin pentru înfăptuirea unei activităţi duşmănoase împotriva Republicii Moldova, dacă el nu a săvârşit nici un fel de acţiuni pentru realizarea însărcinării criminale primite şi a declarat de bunăvoie autorităţilor despre legătura lui cu serviciul de spionaj străin.

În cazul când făptuitorul, racolat de serviciul de spionaj străin pentru înfăptuirea unei activităţi duşmănoase împotriva Republicii Moldova, a săvârşit unele acţiuni pentru realizarea însărcinării primite, şi apoi a declarat de bunăvoie autorităţilor despre legătura lui cu serviciul de spionaj străin vom fi în prezenţa infracţiunii prevăzute de art. 337 din CP al RM, iar declaraţia de bunăvoie autorităţilor despre legătura lui cu serviciul de spionaj străin va fi recunoscută de organele judiciare ca circumstanţe atenuante.

§2. Spionajul

Legea penală (art. 338 din CP al RM) defineşte spionajul ca transmiterea, precum şi sustragerea sau culegerea de informaţii ce constituie secret de stat în scopul transmiterii lor unui stat străin, unei organizaţii străine sau agenturii lor, precum şi transmiterea sau culegerea, din însărcinarea serviciului de spionaj străin, a altor informaţii pentru a fi folosite în dauna intereselor Republicii Moldova, dacă spionajul este săvârşit de un cetăţean străin sau de un apatrid.

Secretul de stat reprezintă o valoare socială de mare însemnătate, de a cărei ocrotire depinde siguranţa statului. Apărarea secretului de stat se realizează prin multiple măsuri, în cadrul cărora un loc important îl ocupă cele de drept penal.

Obiectul juridic special al infracţiunii de spionaj îl constituie relaţiile sociale cu privire la securitatea externă a ţării, precum şi inviolabilitatea teritorială, securitatea de stat şi capacitatea de apărare a Republicii Moldova.

Obiectul imaterial al spionajului, într-un caz, îl reprezintă informațiile ce constituie secret de stat, iar în alt caz, alte informații.

Astfel, infracțiunea de spionaj constă din două direcții de atentare:

a) acțiuni de transmitere, precum și sustragere sau culegere de informații ce constituie secret de stat, în scopul transmiterii lor unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor;
b) transmiterea sau culegerea, din însărcinarea serviciului de spionaj străin, a altor informații pentru a fi folosite în dauna intereselor Republicii Moldova.

Conform art. 2 al Legii Republicii Moldova cu privire la secretul de stat adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 17.05.1994[2], secretul de stat îl constituie informațiile protejate de stat în domeniul activității lui militare, economice, tehnico-științifice, de politică externă, de recunoaștere, de contrainformații și operative de investigații, a căror răspândire, divulgare, pierdere, sustragere sau distrugere pot periclita securitatea Republicii Moldova.

Drept secret de stat pot fi considerate următoarele informații:

1. din domeniul militar privind: a) conținutul planurilor strategice și operative de asigurare a securității Republicii Moldova; b) direcțiile de dezvoltare și elaborare de noi armamente și tehnică militară, tipurile, rezervele și locul de păstrare ale acestora; c) caracteristica tactico-tehnică și posibilitățile de aplicare în luptă a modelelor de armament și de tehnică militară, proprietățile sau tehnologiile producerii unor substanțe explozive cu destinație de luptă; d) dislocarea, destinația, gradul de apărare a obiectelor cu regim special și de importanță deosebită, proiectarea și construirea lor; e) dislocarea, structura organizatorică, dotarea cu armament și efectivul Forțelor Armate;
2. din domeniul economiei, științei și tehnicii privind: a) conținutul planurilor de pregătire a Republicii Moldova pentru eventualele acțiuni militare, potențialul de mobilizare a industriei pentru producerea armamentului și tehnicii militare, volumul livrărilor și rezervele de materie primă și materiale strategice, amplasarea și volumul rezervelor materiale de stat; b) volumul și planurile de producere (în expresia valorică sau naturală) a armamentului, tehnicii militare și a altei producții de apărare, capacitățile existente de producere a acestora și sporirea lor, legăturile de cooperare ale întreprinderilor, autorii sau producătorii armamentului, tehnicii militare și altei producții de apărare; c) cerce-

[2] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 2, 1994.

tările științifice, lucrările experimentale de construcție și de proiectare, tehnologiile de mare importanță pentru apărarea sau economia țării, care determină asigurarea securității ei; d) forțele și mijloacele apărării civile, dislocarea, destinația și gradul de apărare a obiectelor gestiunii administrative, asigurarea securității populației;

3. din domeniul politicii externe și economiei privind: activitatea de politică externă, relațiile economice externe (comerciale, creditare și valutare) ale Republicii Moldova, a căror răspândire înainte de vreme poate pune în pericol interesele țării;
4. din domeniul activității de recunoaștere, de contrainformații și operative de investigații privind: a) forțele, mijloacele, sursele, metodele, planurile și rezultatele activității de recunoaștere, de contrainformații și operative de investigații, precum și datele despre finanțarea acestei activități, care dezvăluie informațiile enumerate; b) persoanele care colaborează sau au colaborat confidențial cu organele care desfășoară activitate de recunoaștere, de contrainformații și operativă de investigații; c) sistemul de comunicație guvernamentală și alte tipuri de legătură specială, cifrurile de stat, metodele și mijloacele de analiză a lor; d) metodele și mijloacele de protecție a informației secrete; e) programele de stat și acțiunile în domeniul apărării secretului de stat.

Alte informații, indicate în art. 338 din CP al RM, sunt orice informații cu caracter secret, care pot fi folosite în detrimentul intereselor Republicii Moldova, cu excepția acelora care constituie secrete de stat sau militare.

Latura obiectivă a infracțiunii de spionaj se realizează prin acțiuni de transmitere, precum și sustragere sau culegere de informații ce constituie secret de stat, în scopul transmiterii lor unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor, precum și transmiterea sau culegerea, din însărcinarea serviciului de spionaj străin, a altor informații pentru a fi folosite în dauna intereselor Republicii Moldova.

Astfel, infracțiunea de spionaj se poate realiza prin următoarele acțiuni:

a) acțiuni de transmitere a informațiilor ce constituie secret de stat sau a altor informații unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor;
b) acțiuni de sustragere a informațiilor ce constituie secret de stat sau a altor informații unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor.
c) acțiuni de culegere a informațiilor ce constituie secret de stat sau a altor informații unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor.

Prin transmiterea informațiilor ce constituie secret de stat sau a altor informații unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor se înțelege

comunicarea unor asemenea informații, prin orice metodă, unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor. Comunicarea acestor informații se poate realiza verbal, în scris, prin intermediari, cu folosirea de ascunzișuri, radioului etc.

Prin sustragerea informațiilor ce constituie secret de stat sau a altor informații unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor se înțelege luarea ilegală a unor asemenea informații, prin orice metodă, cu scopul transmiterii lor unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor. Sustragerea acestor informații poate fi deschisă sau pe ascuns, cu aplicarea violenței sau prin înșelăciune etc.

Prin culegerea de informații ce constituie secret de stat sau a altor informații unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor se înțelege colectarea sau adunarea unor asemenea informații, prin orice metodă, cu scopul transmiterii lor unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor. Culegerea acestor informații se poate realiza prin audierea sau intervievarea oamenilor ce posedă asemenea informații, supravegherea obiectelor ce constituie secrete de stat, interceptarea telefonică, deschiderea corespondenței etc.

Această infracțiune este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul în care secretul de stat a devenit cunoscut unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor. În cazul în care informația n-a ajuns la cunoștința unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor, independent de voința făptuitorului, vom fi în prezența unei tentative de infracțiune.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă: săvârșind acțiuni de transmitere, precum și sustragere sau culegere de informații ce constituie secret de stat, precum și transmiterea sau culegerea, din însărcinarea serviciului de spionaj străin, a altor informații, făptuitorul urmărește un scop special, și anume: scopul transmiterii lor unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor, fapt care duce la suprimarea sau știrbirea, cauzarea unor daune suveranității, inviolabilității teritoriale sau a securității de stat și a capacității de apărare a Republicii Moldova.

Subiectul infracțiunii de spionaj este special: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani și nu este cetățean al Republicii Moldova. Calitatea specială cerută subiectului acestei infracțiuni trebuie să existe la momentul săvârșirii infracțiunii: dacă la momentul săvârșirii infracțiunii, făptuitorul și-a căpătat legal cetățenia Republicii Moldova, el va putea fi tras la răspunderea penală conform art. 337 din CP al RM, și nu conform art. 338 din CP al RM.

Secțiunea a III-a. INFRACȚIUNI CE ATENTEAZĂ LA LEGITIMITATEA ORGANELOR DE STAT

§1. Uzurparea puterii de stat

Legea penală (art. 339 din CP al RM) incriminează acțiunile săvârșite în scopul uzurpării sau menținerii forțate a puterii de stat cu încălcarea prevederilor Constituției Republicii Moldova.

În conformitate cu alin. (1) din art. 2 al Constituției Republicii Moldova, nici o persoană, nici o parte din popor, nici un grup social, nici un partid politic sau o altă formațiune obștească nu poate exercita puterea de stat în nume propriu. Uzurparea puterii de stat constituie cea mai gravă crimă împotriva poporului.

Obiectul juridic special al infracțiunii de uzurpare a puterii de stat îl constituie relațiile sociale cu privire la legitimitatea organelor de stat.

Ca ***obiect juridic special secundar*** al infracțiunii de uzurpare a puterii de stat poate servi, în anumite circumstanțe, relațiile sociale cu privire la viața și sănătatea persoanei, proprietate etc.

Latura obiectivă a infracțiunii de uzurpare a puterii de stat se realizează prin acțiuni de uzurpare sau menținere forțată a puterii de stat cu încălcarea prevederilor Constituției Republicii Moldova.

Uzurparea puterii de stat înseamnă acapararea puterii de stat în mod ilicit și supunerea, subordonarea ei ilegală unui anumit subiect, altul decât poporul și statul. Uzurparea puterii de stat, în sensul art. 339 din CP al RM, se manifestă în mod forțat, și anume prin înlăturarea forțată, ilegală de la putere a persoanelor însărcinate cu atribuții ale puterii de stat (reprezentanților puterii de stat) sau însușirea forțată, samavolnică a acestor atribuții de stat de către o persoană, o parte din popor, un grup social, un partid politic sau o altă formațiune obștească.

Menținerea forțată a puterii de stat se realizează prin continuarea forțată de menținere a atribuțiilor puterii de stat, contrar prevederilor Constituției Republicii Moldova, de către persoanele care în trecut aveau aceste atribuții, însă au fost private de ele în mod legal, conform Constituției Republicii Moldova.

Reprezentanții puterii de stat sunt acele persoane cu funcție de răspundere, care au, în baza Constituției sau a unor legi organice, atribuții de stat în privința unui cerc nelimitat de persoane sau oricăror întreprinderi, organizații și instituții de pe întreg teritoriul Republicii Moldova sau în limitele unor unități teritoriale. Reprezentanți ai puterii de stat sunt persoanele cu înaltă funcție de răspundere, demnitarii de stat, cum ar fi: Președintele țării, Prim-ministrul și membrii Guvernului, deputații, primarii, judecătorii, procurorii etc.

Uzurparea sau menținerea puterii de stat, prevăzută de art. 339 din CP al RM are un indiciu esențial, care indică gradul sporit de pericol social al faptei, și anume aceea că se realizează cu aplicarea forței, violenței fizice sau psihice.

Infracțiunea analizată este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul comiterii acțiunii prejudiciabile.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă: săvârșind acțiuni de uzurpare sau de menținere forțată a puterii de stat cu încălcarea prevederilor Constituției Republicii Moldova, făptuitorul înțelege caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale: că atentează la legalitatea organelor de stat și dorește săvârșirea acestor fapte, urmărind un scop special, și anume uzurparea sau menținerea puterii de stat.

Dacă acest scop special lipsește, nu vom fi în prezența unei infracțiuni de uzurpare a puterii de stat, ci, eventual, în prezența unei alte infracțiuni.

Subiectul infracțiunii de uzurpare a puterii de stat este general: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani.

Alin. (2) al art. 339 din CP al RM prevede circumstanțele agravante ale infracțiunii de uzurpare a puterii de stat, și anume acele acțiuni care au provocat: a) schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova; b) decesul unei persoane; c) alte urmări grave.

Prin schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova se înțeleg orice acțiuni, săvârșite contrar voinței poporului exprimate prin Constituție, și care se manifestă și se realizează cu aplicarea violenței fizice sau psihice, având scopul de a schimba orânduirea constituțională a Republicii Moldova. Ea presupune schimbarea orânduirii constituționale total sau parțial, desființarea sau introducerea neconstituțională a unor noi institute în sistemul puterii de stat, în organizarea de stat etc.

În cazul în care acțiunile de uzurpare sau de menținere forțată a puterii de stat cu încălcarea prevederilor Constituției Republicii Moldova sau săvârșirea acțiunilor de schimbare prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova au provocat decesul unei persoane, acțiunile făptuitorului vor fi calificate conform lit. b) din alin. (2) al art. 339 din CP al RM.

Prin alte urmări grave, în sensul lit. c) din alin. (2) al art. 339 din CP al RM, se înțelege cauzarea din imprudență a vătămărilor grave ale integrității corporale sau sănătății, cauzarea de daune materiale în proporții mari sau deosebit de mari etc.

§2. Rebeliunea armată

Legea penală (art. 340 din CP al RM) incriminează rebeliunea armată ca organizarea sau conducerea unei rebeliuni armate, precum și participarea la ea, în scopul răsturnării sau schimbării prin violență a orânduirii constituționale ori în scopul violării integrității teritoriale a Republicii Moldova.

Rebeliunea armată reprezintă o răscoală locală a unui grup de oameni înarmați, organizată și pornită în scopul răsturnării sau schimbării prin violență a orânduirii constituționale ori violării integrității teritoriale a Republicii Moldova.

Rebeliunea armată, astfel, reprezintă izvorul unui război civil în întreaga țară sau într-un teritoriu anume. Pericolul social al rebeliunii armate constă în aceea că ea este însoțită de aplicarea violenței armate, omoruri, pogromuri, incendii, explozii și de nimicirea proprietății, duce la nimicirea în masă nu numai a apărătorilor orânduirii constituționale, ci și maselor largi de oameni civili, pașnici.

Obiectul juridic special al rebeliunii armate îl constituie relațiile sociale cu privire la legitimitatea organelor de stat, orânduirea constituțională ori integritatea teritorială a Republicii Moldova.

Latura obiectivă a rebeliunii armate se realizează prin acțiuni de organizare sau conducere a unei rebeliuni armate, precum și participarea la ea, în scopul răsturnării sau schimbării prin violență a orânduirii constituționale ori în scopul violării integrității teritoriale a Republicii Moldova.

Organizarea unei rebeliuni armate constă în activitatea uneia sau mai multor persoane în vederea formării unei asociații criminale (unui grup mare de oameni), în formă de una sau mai multe formațiuni înarmate, pentru ducerea acțiunilor militare împotriva Forțelor Armate ale Republicii Moldova, în scopul răsturnării sau schimbării prin violență a orânduirii constituționale ori violării integrității teritoriale a Republicii Moldova.

Conducerea unei rebeliuni armate constă în dirijarea activității asociației criminale (unui grup mare de oameni), în formă de una sau mai multe formațiuni înarmate și a acțiunilor militare a acestor formațiuni împotriva Forțelor Armate ale Republicii Moldova, în scopul răsturnării sau schimbării prin violență a orânduirii constituționale ori violării integrității teritoriale a Republicii Moldova. Conducerea rebeliunii armate mai poate consta în elaborarea de planuri de atacare a Forțelor Armate legale, de ocupare a edificiilor de stat sau de distrugere a lor, de aplicare a violenței față de reprezentanții puterii de stat etc. Conducerea poate fi realizată nemijlocit, prin intermediar, prin darea de ordine, dispoziții, verbal, prin documente scrise, prin radio, telegraf, convorbiri telefonice etc.

Participarea la rebeliunea armată constă în opunerea de rezistență organelor legale ale puterii de stat, participarea activă în aplicarea violenței față de reprezentanții puterii de stat sau alte persoane, în ocuparea forțată, cu aplicarea armelor, a edificiilor guvernamentale, a punctelor de legătură, de transmisiuni, a căilor de comunicație, a organelor mass-media etc., toate aceste acțiuni fiind săvârșite în scopul răsturnării sau schimbării prin violență a orânduirii constituționale ori violării integrității teritoriale a Republicii Moldova.

Integritatea teritorială a Republicii Moldova constă în indivizibilitatea și inalienabilitatea teritoriului ei. Violarea integrității teritoriale a Republicii Moldova poate fi realizată prin dezmembrarea forțată a teritoriului ei, separarea forțată a unor teritorii, regiuni ale ei.

Orice activități de aplicare a violenței cu excepția omorurilor intenționate, de distrugere a proprietății în procesul rebeliunii armate, se află sub incidența art. 340 din CP al RM, fără a fi necesară calificarea lor suplimentară conform altor articole ale Codului penal.

Infracțiunea de rebeliune armată este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul săvârșirii acțiunilor indicate în dispoziția art. 340 din CP al RM: organizarea sau conducerea unei rebeliuni armate, precum și participarea la ea, în scopul răsturnării sau schimbării prin violență a orânduirii constituționale ori în scopul violării integrității teritoriale a Republicii Moldova. Survenirea urmărilor prejudiciabile în scopul cărora se săvârșește rebeliunea armată nu are relevanță la calificarea infracțiunii, ele putând influența la individualizarea pedepsei.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă: săvârșind acțiuni de organizare sau conducere a unei rebeliuni armate, precum și participând la rebeliunea armată, făptuitorul înțelege caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale: că atentează la legalitatea organelor de stat, la orânduirea constituțională ori integritatea teritorială a Republicii Moldova și dorește săvârșirea acestor fapte, urmărind un scop special, și anume răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale ori violarea integrității teritoriale a Republicii Moldova.

Dacă acest scop special lipsește, nu vom fi în prezența unei infracțiuni de rebeliune armată, ci, eventual, în prezența unei alte infracțiuni.

Subiectul infracțiunii rebeliunii armate este general: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani.

§3. Chemările la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova

Legea penală (art. 341 din CP al RM) incriminează chemările publice la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale ori la violarea integrității teritoriale a Republicii Moldova, precum și difuzarea prin diferite forme, în acest scop, de materiale cu asemenea chemări.

Obiectul juridic special al infracțiunii de chemare la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova îl constituie relațiile sociale cu privire la legitimitatea organelor de stat, orânduirea constituțională ori integritatea teritorială a Republicii Moldova.

Latura obiectivă a infracțiunii analizate se realizează prin următoarele acțiuni alternative:

1. chemări publice la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova;
2. chemări publice la violarea integrității teritoriale a Republicii Moldova.

Chemarea se consideră publică în cazul în care este adresată nemijlocit unui număr mare, neconcret de persoane, de regulă în formă verbală, însă poate fi efectuată și în formă scrisă. Publicitatea constă în faptul că aceste chemări sunt adresate verbal (sau în scris), deschis, insistent unor mase de oameni la adunări, mitinguri, conferințe etc. și au caracter și conținut care ar instiga masele de oameni la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale sau la violarea integrității teritoriale a Republicii Moldova.

În art. 341 din CP al RM, legiuitorul, în afară de forma generală, publică a chemărilor la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale ori la violarea integrității teritoriale a Republicii Moldova, mai indică și alte forme speciale de realizare a acestor chemări: difuzarea, prin diferite forme, de materiale cu asemenea chemări.

Difuzarea, prin diferite forme, de materiale cu chemări la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale ori la violarea integrității teritoriale a Republicii Moldova poate fi realizată prin difuzarea acestor chemări prin intermediul televiziunii sau radioului, răspândirii de foi volante, broșuri, pliante, manifeste, anunțuri, declarații, înregistrări de magnetofon, video și audio casete, CD-uri, pe paginile de internet etc.

Această infracțiune este o infracțiune formală și se consumă din momentul săvârșirii acțiunilor indicate în dispoziția alin. (1) al art. 341 din CP al RM: lansarea chemărilor publice la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale ori la violarea integrității teritoriale a Republicii

Moldova, precum și din momentul difuzării, prin diferite forme, în acest scop, de materiale cu asemenea chemări.

Cu toate că infracțiunea prevăzută de art. 341 din CP al RM se aseamănă cu instigarea la săvârșirea infracțiunii prevăzute de lit. a) din alin. (2) al art. 339 sau art. 340 din CP al RM, deosebirea dintre aceste infracțiuni constă în faptul că chemările lansate în cazul art. 341 din CP al RM sunt adresate unui grup, unei mase neconcrete de oameni, pe când în celelalte cazuri, instigatorul determină la săvârșirea unor asemenea infracțiuni persoane concrete.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă: lansând chemările publice la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale ori la violarea integrității teritoriale a Republicii Moldova, precum și difuzând prin diferite forme, în acest scop, materiale cu asemenea chemări, făptuitorul înțelege caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale: că atentează la legitimitatea organelor de stat, la orânduirea constituțională ori integritatea teritorială a Republicii Moldova, și dorește săvârșirea acestor fapte, urmărind un scop special, și anume răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale ori violarea integrității teritoriale a Republicii Moldova.

Dacă acest scop special lipsește (de exemplu, persoana își exprimă poziția personală, părerea cu privire la schimbarea orânduirii constituționale ori integrității teritoriale a Republicii Moldova, fără a chema persoane concrete sau mase de oameni la aplicarea violenței în aceste scopuri), nu vom fi în prezența unei infracțiuni prevăzute de art. 341 din CP al RM.

Subiectul infracțiunii analizate este general: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani.

Alin. (2) al art. 341 din CP al RM prevede circumstanțele agravante ale infracțiunii, și anume săvârșirea acțiunilor prevăzute de alin. (1) al art. 341 din CP al RM: a) repetat; b) de două sau mai multe persoane, iar alin. (3) al art. 341 din CP al RM prevede circumstanțele deosebit de agravante ale infracțiunii, și anume săvârșirea acțiunilor prevăzute de alin. (1) și (2) ale art. 341 din CP al RM din însărcinarea unei organizații străine sau a reprezentanților ei.

Toate noțiunile care desemnează agravantele sus-menționate au fost analizate anterior.

Secțiunea a IV-a. INFRACȚIUNI CE ATENTEAZĂ LA VIAȚA ȘI SĂNĂTATEA ÎNALȚILOR DEMNITARI DE STAT

§1. Atentarea la viața Președintelui Republicii Moldova, a Președintelui Parlamentului sau a Prim-ministrului

Legea penală (art. 342 din CP al RM) incriminează atentarea la viața Președintelui Republicii Moldova, a Președintelui Parlamentului sau a Prim-ministrului, săvârșită în scopul sistării activității lor de stat sau a altei activități politice ori din răzbunare pentru asemenea activitate.

Obiectul juridic special al acestei infracțiunii este multiplu: în primul rând, infracțiunea atentează la relațiile sociale cu privire la activitatea politică, la direcțiile, principiile și linia politică a Președintelui Republicii Moldova, a Președintelui Parlamentului sau a Prim-ministrului, iar, în al doilea rând, la relațiile sociale cu privire la viața și sănătatea Președintelui Republicii Moldova, a Președintelui Parlamentului sau a Prim-ministrului.

Infracțiunea analizată are un ***obiect material*** – corpul persoanei asupra căreia a fost săvârșită atentarea.

Latura obiectivă a infracțiunii analizate se realizează prin acțiuni de atentare la viața Președintelui Republicii Moldova, a Președintelui Parlamentului sau a Prim-ministrului sau prin omorul intenționat al uneia dintre aceste persoane sau tuturor acestor persoane.

Atentarea la viața Președintelui Republicii Moldova, a Președintelui Parlamentului sau a Prim-ministrului este o infracțiune formală și se consideră infracțiune consumată din momentul când făptuitorul a atentat la viața lor, indiferent de faptul dacă a reușit să atingă scopul scontat sau nu, din motive independente de voința sa.

Lipsirea de viață a Președintelui Republicii Moldova, a Președintelui Parlamentului sau a Prim-ministrului, săvârșită în scopurile prevăzute la art. 342 din CP al RM, nu va duce la calificarea faptei, suplimentar, conform art. 145 din CP al RM, însă de aceasta se va ține cont la individualizarea pedepsei făptuitorului.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă: săvârșind acțiunile indicate în art. 342 din CP al RM, făptuitorul înțelege caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale: că atentează la viața Președintelui Republicii Moldova, a Președintelui Parlamentului sau a Prim-ministrului, și dorește săvârșirea acestor fapte, urmărind un scop special, și anume omorul acestor persoane în scopul sistării activității lor de stat sau a altei activități politice ori din răzbunare pentru asemenea activitate.

Dacă acest scop special lipsește (de exemplu, făptuitorul săvârșește omorul Președintelui Republicii Moldova, a Președintelui Parlamentului sau a Prim-ministrului din alte motive sau cu alte scopuri, cum ar fi motivul ostilității personale, gelozia etc.), nu vom fi în prezența unei infracțiuni prevăzute de art. 342 din CP al RM, iar acțiunile făptuitorului vor fi calificate conform art. 145 din CP al RM.

Subiectul infracțiunii analizate este general: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 14 ani.

Secțiunea a V-a. INFRACȚIUNI CE ATENTEAZĂ LA SECURITATEA ECONOMICĂ ȘI CAPACITATEA DE APĂRARE A ȚĂRII

§1. Diversiunea

Legea penală (art. 343 din CP al RM) definește diversiunea ca săvârșirea, în scopul slăbirii bazei economice și a capacității de apărare a țării, a unor explozii, incendieri sau a altor acțiuni îndreptate spre exterminarea în masă a oamenilor, spre vătămarea integrității corporale sau a sănătății mai multor persoane, spre distrugerea sau deteriorarea întreprinderilor, clădirilor, căilor și mijloacelor de comunicație, a mijloacelor de telecomunicații ori a altor bunuri de stat sau obștești, precum și provocarea, în aceleași scopuri, a unor otrăviri sau răspândirea unor epidemii sau epizootii.

Obiectul juridic special al diversiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea economică și capacitatea de apărare a țării.

Securitatea economică a țării constituie starea de protecție a intereselor vitale importante ale statului în sfera economică.

Ca ***obiect juridic special secundar*** al diversiunii poate servi, în anumite circumstanțe, relațiile sociale cu privire la viața și sănătatea persoanei, integritatea bunurilor, mediul înconjurător etc.

Infracțiunea analizată poate avea și un ***obiect material***, cum ar fi, de exemplu, corpul persoanei, în cazul vătămării integrității corporale sau a sănătății sau survenirii decesului persoanei, sau bunurile, în cazul distrugerii sau deteriorării lor etc. Referindu-se la bunurile care pot constitui obiectul material al infracțiunii, art. 343 din CP al RM enumeră întreprinderile, clădirile, căile și mijloacele de comunicație, mijloacele de telecomunicații ori alte bunuri de stat sau obștești. Enumerarea pe care o conține textul legii nu are un caracter limitativ. Aceasta rezultă din expresia “ ori alte bunuri de stat sau obștești”, folosită

de legiuitor tocmai pentru a sublinia caracterul exemplificativ al enumerării. Totuși, din dispoziția art. 343 din CP al RM se desprinde ideea că obiectul material al actelor de diversiune nu-l pot constitui decât bunurile și obiectivele de mare însemnătate (acestea pot fi poduri, stații electrice, conducte de apă, depozite de alimente, de armament și muniții etc.) Ca obiect material al diversiunii pot fi și animalele: nimicirea animalelor este o formă specifică a diversiunii, deoarece ea este îndreptată spre subminarea agriculturii. Nu pot fi considerate ca obiect material al diversiunii bunurilor aflate în proprietatea privată, deoarece legiuitorul nu le-a inclus în lista obiectelor materiale ale diversiunii, limitându-se doar la bunurile aflate în proprietate publică.

Latura obiectivă a diversiunii se realizează prin acțiuni alternative: săvârșirea, în scopul slăbirii bazei economice și a capacității de apărare a țării, a unor explozii, incendieri sau a altor acțiuni îndreptate spre exterminarea în masă a oamenilor, spre vătămarea integrității corporale sau a sănătății mai multor persoane, spre distrugerea sau deteriorarea întreprinderilor, clădirilor, căilor și mijloacelor de comunicație, a mijloacelor de telecomunicații ori a altor bunuri de stat sau obștești, precum și provocarea, în aceleași scopuri, a unor otrăviri sau răspândirea unor epidemii sau epizootii.

Prin “alte acțiuni” se înțelege provocarea în aceleași scopuri a prăbușirilor, avariilor, accidentelor, folosirea mașinilor și instrumentelor de distrugere și deteriorare a bunurilor, dispersarea materialelor radioactive în anumite locuri etc.

Exterminarea în masă a oamenilor constă în nimicirea unor mase de oameni. Spre deosebire de infracțiunea de omor intenționat, prevăzută de art. 145 din CP al RM, unde acțiunile făptuitorului sunt îndreptate spre omorul uneia sau mai multor persoane concrete, exterminarea în masă a oamenilor este îndreptată spre nimicirea unui număr mare, nelimitat, neconcret de oameni.

Rezultatul acțiunilor diversioniștilor poate fi și vătămarea integrității corporale sau a sănătății mai multor persoane (se are în vedere vătămări ușoare, medii sau grave). Ca și la exterminarea în masă a oamenilor, aceste fapte sunt îndreptate spre vătămarea integrității corporale sau a sănătății unui număr mare, nelimitat, neconcret de oameni.

În cazurile enumerate infracțiunea este o infracțiune formală se consumă din momentul săvârșirii unor explozii, incendieri sau a altor acțiuni îndreptate spre exterminarea în masă a oamenilor, spre vătămarea integrității corporale sau a sănătății mai multor persoane, fără ca să fie necesară survenirea urmărilor prejudiciabile: exterminarea în masă a oamenilor sau vătămarea integrității corporale sau a sănătății mai multor persoane. Survenirea acestor urmări va influența la individualizarea pedepsei făptuitorului.

O altă formă de săvârșire a diversiunii o constituie săvârșirea, în scopul slăbirii bazei economice și a capacității de apărare a țării, a unor explozii, incendieri sau a altor acțiuni îndreptate spre distrugerea sau deteriorarea întreprinderilor, clădirilor, căilor și mijloacelor de comunicație, a mijloacelor de telecomunicații ori a altor bunuri de stat sau obștești.

În acest caz infracțiunea este o infracțiune formală și se consumă din momentul săvârșirii unor explozii, incendieri sau al altor acțiuni îndreptate spre distrugerea sau deteriorarea întreprinderilor, clădirilor, căilor și mijloacelor de comunicație, a mijloacelor de telecomunicații ori a altor bunuri de stat sau obștești, fără ca să fie necesară survenirea urmărilor prejudiciabile: distrugerea sau deteriorarea întreprinderilor, clădirilor, căilor și mijloacelor de comunicație, a mijloacelor de telecomunicații ori a altor bunuri de stat sau obștești. Survenirea acestor urmări va influența la individualizarea pedepsei făptuitorului.

O altă formă de săvârșire a diversiunii o constituie provocarea, în scopul slăbirii bazei economice și a capacității de apărare a țării, a unor otrăviri sau răspândirea unor epidemii sau epizootii.

Privitor la provocarea unor otrăviri, legiuitorul nu concretizează cine sau ce este supus otrăvirii. Poate fi otrăvită apa, produsele alimentare, animalele, oamenii. Totuși, având în vedere conținutul art. 343 din CP al RM, ca acte de diversiune prin provocarea unor otrăviri se poate de considerat otrăvirea doar a oamenilor.

În acest caz infracțiunea este o infracțiune materială și se consumă din momentul otrăvirii populației. Otrăvirea populației poate fi provocată prin consumarea apei, a alimentelor sau aerului otrăvit. În cazul otrăvirii apei, alimentelor sau aerului, în scopul otrăvirii populației, fără ca rezultatul scontat să survină din cauze independente de voința făptuitorului (s-a depistat otrăvirea acestora la timp și s-au luat măsuri pentru dezintoxicarea lor sau avertizarea populației de-a nu fi consumate), vom fi în prezența unei tentative la infracțiunea de diversiune.

Totuși, în cazul în care vor fi otrăvite alimentele sau apa, animalele în număr mare, putem fi în prezența unei infracțiuni consumate de diversiune, în formele indicate mai sus.

Prin otrăvire se înțelege starea provocată de substanțele toxice ce au nimerit în organismul omului.

Prin răspândirea unor epidemii se înțelege săvârșirea unor acțiuni care duc la îmbolnăvirea sau molipsirea oamenilor cu boli contagioase grave (așa boli pot fi ciuma, holera etc.).

Prin epidemii se înțelege un proces neîntrerupt de maladii, care se exprimă prin răspândirea lor pe teritorii mari.

Diversiunea în această formă este o infracţiune materială şi se consideră infracţiune consumată, din momentul molipsirii a două sau mai multor persoane cu boli grave sau a maselor de oameni cu boli mai puţin grave.

Prin răspândirea unor epizootii se înţelege săvârşirea unor acţiuni care duc la îmbolnăvirea animalelor cu boli infecţioase. Prin epizootii se înţelege răspândirea unor boli infecţioase în rândurile maselor de animale. Legiuitorul nu indică apartenenţa acestor animale, prin urmare ele pot aparţine atât sectorului de stat, cât şi celui privat.

În cazul dat, infracţiunea adoptă forma unei infracţiuni materiale şi se consideră consumată din momentul molipsirii animalelor cu boli infecţioase.

Latura subiectivă a diversiunii se manifestă prin intenţie directă: săvârşind explozii, incendieri sau alte acţiuni îndreptate spre exterminarea în masă a oamenilor, spre vătămarea integrităţii corporale sau a sănătăţii mai multor persoane, spre distrugerea sau deteriorarea întreprinderilor, clădirilor, căilor şi mijloacelor de comunicaţie, a mijloacelor de telecomunicaţii ori a altor bunuri de stat sau obşteşti, precum şi provocând, în aceleaşi scopuri, otrăviri sau răspândirea unor epidemii sau epizootii, făptuitorul înţelege caracterul prejudiciabil al acţiunilor sale: că atentează la baza economică şi capacitatea de apărare a ţării, şi doreşte săvârşirea acestor fapte, urmărind un scop special, şi anume slăbirea bazei economice şi a capacităţii de apărare a ţării.

Dacă acest scop special lipseşte, nu vom fi în prezenţa unei infracţiuni de diversiune, ci, eventual, în prezenţa unei alte infracţiuni (cum ar fi, de exemplu, distrugerea sau deteriorarea intenţionată a bunurilor (art. 197 din CP al RM).

Subiectul diversiunii este general: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârşirii infracţiunii vârsta de 16 ani.

§2. Divulgarea secretului de stat

Legea penală (art. 344 din CP al RM) incriminează divulgarea informaţiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informaţii i-au fost încredinţate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, doar în cazul dacă aceste fapte nu constituie trădare de Patrie sau spionaj.

Păstrarea cu stricteţe a documentelor sau datelor ce constituie secret de stat şi care nu trebuie să ajungă la cunoştinţa unor persoane neîndreptăţite să le cunoască este de cea mai mare însemnătate. Divulgarea unor asemenea secrete este acţiunea prin săvârşirea căreia poate fi pusă în pericol securitatea economică şi capacitatea de apărare a ţării.

Obiectul juridic special al divulgării secretului de stat îl constituie relaţiile sociale cu privire la securitatea economică şi capacitatea de apărare a ţării.

Infracţiunea analizată are şi un ***obiect material***. Acesta presupune un document ce constituie secret de stat. Dacă acţiunea făptuitorului nu se referă la un document, ci la anumite date ce constituie secret de stat, infracţiunea nu are obiect material.

Latura obiectivă a divulgării secretului de stat se realizează prin acţiuni de divulgare a informaţiilor ce constituie secret de stat, de către o persoană căreia aceste informaţii i-au fost încredinţate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, doar în cazul dacă aceste fapte nu constituie trădare de Patrie sau spionaj.

Divulgarea secretului de stat constă în transmiterea de informaţii ce constituie secret de stat, aducerea la cunoştinţă a acestor informaţii unei persoane care nu are dreptul să le cunoască.

Divulgarea secretului de stat poate fi realizată prin diferite mijloace: verbal sau scris, prin intermediul audio sau videoaparaturii, prin telefon, scrisori, prin transmiterea de documente, mostre sau alte obiecte ce constituie secret de stat etc.

De asemenea, nu are relevanţă la calificarea infracţiunii dacă informaţiile ce conţin secret de stat au fost transmise integral sau parţial, nemijlocit sau prin mijlocitor. Divulgarea secretului de stat poate fi efectuată oricăror persoane, indiferent de calitatea sau funcţia ocupată, fiind suficient faptul ca acestea să nu fi avut dreptul de a cunoaşte documentele sau datele ce conţin secret de stat.

Totuşi, în cazul în care divulgarea secretului de stat unui stat străin, unei organizaţii străine sau agenturii lor va fi în dauna intereselor Republicii Moldova, acţiunile făptuitorului nu vor constitui componenţa de infracţiune prevăzută de art. 344 din CP al RM, ci divulgarea secretului de stat unui stat străin, unei organizaţii străine sau agenturii lor va fi calificată ca infracţiune de trădare de Patrie, incriminată în art. 337 din CP al RM, sau, după caz, ca infracţiune de spionaj, prevăzută de art. 338 din CP al RM.

Această infracţiune este o infracţiune formală şi se consideră consumată din momentul în care secretul de stat sau informaţiile ce conţin secret de stat au devenit cunoscute unei persoane care nu avea dreptul de a cunoaşte documentele sau datele ce conţin secret de stat.

În cazul în care informaţia n-a ajuns la cunoştinţa unei persoane care nu avea dreptul de a cunoaşte documentele sau datele ce conţin secret de stat, în cazul când infracţiunea este săvârşită cu intenţie, din cauze independente de voinţa făptuitorului, vom fi în prezenţa unei tentative de divulgare a secretului de stat.

Latura subiectivă a infracţiunii de divulgare a secretului de stat se manifestă prin intenţie directă sau indirectă ori din imprudenţă.

În cazul săvârșirii infracțiunii cu intenție, făptuitorul înțelege că divulgă date sau informații ce constituie secrete de stat unor persoane care nu aveau dreptul de a cunoaște documentele sau datele ce conțin secret de stat și dorește sau admite aceasta.

În cazul săvârșirii infracțiunii din imprudență (în ambele modalități ale sale: încrederea exagerată și neglijența), făptuitorul înțelege că prin acțiunile sale poate divulga date sau informații ce constituie secrete de stat unor persoane care nu aveau dreptul de a le cunoaște, însă în mod ușuratic crede că aceste date nu vor ajunge la cunoștința acestor persoane (de exemplu, discută secrete de stat cu colegii săi în locurile publice, și alte persoane din jur iau cunoștință de aceste secrete) sau nu înțelege că prin acțiunile sau inacțiunile sale poate divulga date sau informații ce constituie secrete de stat unor persoane care nu au dreptul de a le cunoaște, deși putea și trebuia să știe că prin acțiunile sau inacțiunile lui poate divulga date sau informații ce constituie secrete de stat (de exemplu, lasă pentru un timp, din greșeală, întru-un loc public, un document ce conține secrete de stat, și persoane care nu au dreptul de a le cunoaște iau cunoștință de aceste informații).

Subiectul diversiunii este special: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani și căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa. Astfel, legiuitorul are în vedere că subiect al acestei infracțiuni este o persoană care are calitatea de funcționar. Poate fi vorba de un funcționar care are drept sarcină de serviciu deținerea unor documente sau date ce constituie secret de stat ori de un funcționar care, datorită atribuțiilor sale de serviciu, vine numai în contact cu ele. Regulile și modul de acces al persoanelor fizice și juridice la documentele sau informațiile ce constituie secret de stat sunt prevăzute de Legea cu privire la secretul de stat.

Alin. (2) al art. 344 din CP al RM incriminează divulgarea secretului de stat săvârșit în circumstanțe agravante, și anume în cazul când această infracțiune s-a soldat cu urmări grave.

Urmări grave pot constitui zădărnicirea acțiunilor importante ale statului, cauzarea de daune materiale în proporții deosebit de mari, transmiterea datelor ce conțin secret de stat, de către persoanele care au luat cunoștință de aceste informații, unui stat străin, unei organizații străine sau agenturii lor, organizațiilor criminale, când aceasta generează redislocarea obiectelor secrete, a unităților militare sau reorganizarea producției secrete etc.

§3. Pierderea documentelor ce conțin secrete de stat

Legea penală (art. 345 din CP al RM) incriminează pierderea documentelor ce conțin secrete de stat, precum și a obiectelor datele despre care constituie secret de stat, de către o persoană căreia aceste documente sau obiecte i-au fost încredințate, dacă pierderea a fost un rezultat al încălcării regulilor stabilite de păstrare a documentelor sau obiectelor menționate.

Obiectul juridic special al infracțiunii de pierdere a documentelor ce conțin secrete de stat, precum și a obiectelor datele despre care constituie secret de stat, îl constituie relațiile sociale cu privire la securitatea economică și capacitatea de apărare a țării.

Infracțiunea analizată are un ***obiect material***. Acesta constă într-un document ce constituie secret de stat, precum și obiectele datele despre care constituie secret de stat.

Prin documente, în sensul larg al cuvântului, se înțelege acel obiect material care conține informații în formă fixată și este special adaptat pentru transmiterea acestor informații în timp și spațiu.

Documentul, ca purtător al unui secret de stat, trebuie să aibă numărul de înregistrare, indicația de uzură, ordine specială de păstrare și eliberare etc. Fără aceste accesorii, el nu poate fi recunoscut ca document purtător de secrete de stat.

Ca documente ce conțin secrete de stat pot fi considerate dispoziții, îndrumare, instrucțiuni, rapoarte, ediții, planuri, coduri, scheme, hărți etc. Documentele ce conțin secrete de stat pot fi scrise de mână, culese la computer, multiplicate, în formă de audio și videocasete, cărți etc. După conținutul lor, documentele pot fi și tehnico-științifice (articole, brevete, descrieri tehnice, dări de seamă, directive etc.).

Ca obiecte datele despre care constituie secret de stat pot fi considerate aparate, mecanisme, mostre de arme și muniții etc.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin acțiuni sau inacțiuni de pierdere a documentelor ce conțin secrete de stat, precum și a obiectelor datele despre care constituie secret de stat, de către o persoană căreia aceste documente sau obiecte i-au fost încredințate, dacă pierderea a fost un rezultat al încălcării regulilor stabilite de păstrare a documentelor sau obiectelor menționate.

Astfel, latura obiectivă a infracțiunii constă din două modalități:

a) Fapta (acțiunea sau inacțiunea) încălcării regulilor stabilite de păstrare a documentelor ce conțin secrete de stat, precum și a obiectelor, datele despre care constituie secret de stat.

b) Fapta (acțiunea sau inacțiunea) de pierdere a documentelor ce conțin secrete de stat precum și a obiectelor, datele despre care constituie secret de stat.

Pentru existența acestei componențe de infracțiune este necesar să existe legătura cauzală între acțiunea sau inacțiunea de încălcare a regulilor stabilite de păstrare a documentelor ce conțin secrete de stat, precum și a obiectelor datele despre care constituie secret de stat și pierderea acestor documente sau obiecte.

Infracțiunea este una materială, ea se consumă din momentul în care au fost pierdute documentele ce conțin secrete de stat sau obiectele datele despre care constituie secret de stat.

Pierderea acestor documente sau obiecte poate avea loc în rezultatul neglijenței, în timpul transportării lor sau scoaterii lor din locurile de păstrare ale lor.

Încălcarea regulilor stabilite de păstrare a documentelor ce conțin secrete de stat, precum și a obiectelor datele despre care constituie secret de stat poate să constea în faptul că funcționarul a lăsat aceste documente sau obiecte în locuri nepermise, de unde ele au dispărut, au fost sustrase, luate de alte persoane din greșeală etc. Prin încălcarea regulilor stabilite de păstrare a documentelor ce conțin secrete de stat, precum și a obiectelor datele despre care constituie secret de stat se înțelege ignorarea totală a cerințelor stabilite de comportare privind aceste documente sau obiecte.

Latura subiectivă a infracțiunii de pierdere a documentelor ce conțin secrete de stat se manifestă prin vinovăție imprudentă (în ambele tipuri: încredere exagerată și neglijență), deoarece făptuitorul înțelege că prin acțiunile sau inacțiunile sale poate pierde documentele ce conțin secrete de stat sau obiectele datele despre care constituie secret de stat, însă în mod ușuratic crede că acestea nu se vor pierde sau nu înțelege că prin acțiunile sau inacțiunile sale poate pierde documentele ce conțin secrete de stat sau obiectele datele despre care constituie secret de stat, deși putea și trebuia să înțeleagă și să prevadă că prin acțiunile sau inacțiunile lui le poate pierde.

Subiectul infracțiunii este special: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani și căreia documentele ce conțin secrete de stat sau obiectele datele despre care constituie secret de stat i-au fost încredințate în legătură cu serviciul sau munca sa.

Alin. (2) al art. 345 din CP al RM incriminează infracțiunea de pierdere a documentelor ce conțin secrete de stat sau a obiectelor datele despre care constituie secret de stat, săvârșită în circumstanțe agravante, și anume în cazul când această infracțiune s-a soldat cu urmări grave.

§4. Eschivarea de la serviciul militar în termen, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviştilor

Legea penală (art. 353 din CP al RM) incriminează eschivarea de la serviciul militar în termen, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviştilor.

Conform legislaţiei, serviciul militar este o formă specială a serviciului public ce rezidă în îndeplinirea de către cetăţeni a datoriei constituţionale privind pregătirea pentru apărare şi apărarea Patriei exclusiv în cadrul Forţelor Armate ale Republicii Moldova. Serviciul militar este obligatoriu pentru toţi bărbaţii, cetăţeni ai Republicii Moldova, şi se îndeplineşte în următoarele forme: a) serviciul militar prin contract; b) serviciul militar în termen; c) serviciul militar cu termen redus; d) serviciul militar ca rezervişti concentraţi sau mobilizaţi.

Eschivarea de la serviciul militar în termen, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviştilor poate cauza mari daune intereselor şi capacităţii de apărare a ţării, şi de aceea este recunoscută ca infracţiune.

Alin. (1) al art. 353 din CP al RM incriminează eschivarea de la serviciul militar în termen, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviştilor, în cazurile când aceste fapte sunt săvârşite în lipsa dreptului de la scutirea sau amânarea recrutării sau chemării la serviciul militar ca rezervişti concentraţi sau mobilizaţi.

Obiectul juridic special al infracţiunii îl constituie relaţiile sociale cu privire la capacitatea de apărare a ţării, precum şi ordinea stabilită de stat de completare a Forţelor Armate ale Republicii Moldova.

Latura obiectivă a infracţiunii se realizează prin acţiuni sau inacţiuni de eschivare de la recrutarea în serviciul militar în termen, pregătirea militară obligatorie sau concentrările rezerviştilor.

Prin acţiuni, această infracţiune se săvârşeşte în cazul în care persoanele care sunt chemate la serviciul militar în termen, pregătirea militară obligatorie sau la concentrările rezerviştilor, se ascund de organele administrativ-militare care au în obligaţiunea lor recrutarea cetăţenilor în Forţele Armate, îşi schimbă locul de trai, de lucru, părăsesc teritoriul Republicii Moldova etc.

Prin inacţiuni, această infracţiune se săvârşeşte în cazul în care persoanele care sunt chemate la serviciul militar în termen, pregătirea militară obligatorie sau la concentrările rezerviştilor refuză să se prezinte în centrele militare, pentru a fi încorporaţi în Forţele Armate, sau refuză să se prezinte în unităţile militare în care au fost trimişi.

Eschivarea de la serviciul militar în termen, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviştilor constituie neprezentarea acestor persoane la data, ora și locul menționat în ordinul de chemare fără motive întemeiate.

Drept motive întemeiate ale neprezentării cetățeanului la recrutare, încorporare, concentrare sau mobilizare ori pentru clarificarea situației militare, la data fixată prin ordinul de chemare, pot servi: a) starea gravă a sănătății, confirmată prin certificatul medical eliberat de instituția medicală competentă; b) decesul unui membru al familiei (părinte, soție, copil, frate sau soră, unul dintre socri), confirmat prin certificatul de deces; c) evenimentele de forță majoră, confirmate prin actele doveditoare eliberate de autoritățile administrației publice locale.

Eschivarea de la serviciul militar în termen, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviştilor, prevăzută de art. 353 din CP al RM, este necesar de a o deosebi de infracțiunile de dezertare și de eschivare de la serviciul militar, prevăzute de art. 371 și 372 din CP al RM. Delimitarea dintre aceste infracţiuni se face în funcţie de faptul începutului aflării în serviciul militar. În cazul eschivării de la serviciul militar în termen, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviştilor, prevăzută de art. 353 din CP al RM, făptuitorul încă n-a început satisfacerea serviciului militar, el se sustrage de la recrutarea sau chemarea la serviciul militar, pe când în cazul infracţiunilor de dezertare și de eschivare de la serviciul militar, prevăzute de art. 371 și 372 din CP al RM, făptuitorul a început deja satisfacerea serviciului militar și, satisfăcând serviciul militar, se sustrage sau se eschivează de la satisfacerea acestui serviciu.

Începutul aflării în serviciul militar în termen sau serviciului militar cu termen redus se consideră ziua prezentării recrutului în organul local de conducere militară pentru a fi trimis în unitatea militară.

Pentru supușii militari chemați la concentrări sau la instrucțiunile de probă, începutul serviciului militar se consideră ziua când ei s-au prezentat la locul satisfacerii serviciului de concentrare sau a instrucțiunii de probă.

Infracțiunea analizată este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul săvârșirii acțiunii sau inacțiunii prejudiciabile.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin intenţie directă: făptuitorul înțelege că se eschivează de la serviciul militar, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviştilor, și dorește aceasta.

Scopul acestei infracțiuni (semn obligatoriu al laturii obiective) constă în eschivarea temporară sau permanentă de la exercitarea serviciului militar.

Subiectul infracțiunii este *special*: persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani și este recrutat sau chemat la serviciul militar în termen, la pregătirea militară obligatorie sau la concentrările rezerviștilor. Conform legislației, serviciul militar este obligatoriu pentru toți bărbații, cetățeni ai Republicii Moldova. Femeile cu pregătire specială necesară pot îndeplini serviciul militar prin contract. Bărbații, cetățeni ai Republicii Moldova, care au împlinit vârsta de 18 ani sau ating această vârstă în perioada recrutării sunt încorporați în serviciul militar în termen.

Astfel, se poate concluziona că subiect al infracțiunii prevăzute de art. 353 din CP al RM poate fi doar un cetățean al Republicii Moldova, care a împlinit vârsta de 18 ani sau atinge această vârstă în perioada încorporării în serviciul militar în termen, și nu cu o vârstă mai mică (cum ar fi, de exemplu, 16-17 ani).

Alin. (2) al art. 353 din CP al RM prevede mai multe circumstanțe agravante de eschivare de la serviciul militar în termen, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviștilor, cum ar fi săvârșirea acestei infracțiuni în mod: a) repetat; b) prin automutilare; c) prin simularea unei boli; d) prin falsificarea documentelor sau prin altă înșelăciune.

Eschivarea persoanei de la serviciul militar în termen, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviștilor în mod repetat va avea loc în cazul existenței condițiilor prevăzute în art. 31 din CP al RM.

Eschivarea persoanei de la serviciul militar în termen, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviștilor prin automutilare constă în aceea că făptuitorul, prin cauzarea artificială a unei daune sănătății sale, creează baza de eliberare de la serviciul militar, deoarece persoanele care au dereglări fizice sau suferă de unele boli anumite sunt recunoscute inapte de serviciul militar, din cauza sănătății, și sunt scutite de serviciul militar sau sunt scutite temporar de recrutarea în serviciul militar, în legătură cu tratamentul medical.

Eschivarea de la serviciul militar poate fi săvârșită prin vătămarea sau distrugerea artificială a diferitelor organe sau țesuturi ale corpului omenesc sau prin îmbolnăvirea artificială (otrăvire, contaminare etc.), sau prin întețirea artificială a bolii, pe care persoana deja o avea.

Caracterul instrumentelor sau mijloacelor prin intermediul cărora persoana s-a automutilat ori s-a îmbolnăvit nu are relevanță la calificarea infracțiunii.

Caracterul artificial al automutilării sau îmbolnăvirii se stabilește prin diferite probe (martori, filmări, înregistrări audio etc.), precum și prin raportul de expertiză medico-legală, care este obligatorie la urmărire cazurilor de

automutilare sau îmbolnăvire artificială, pentru constatarea caracterului și provenienței urmărilor prejudiciabile.

În cercetarea cauzelor despre automutilare este necesară, de asemenea, concluzia comisiei medico-militare cu privire la aptitudinea persoanei pentru serviciul militar.

La calificarea faptelor nu influențează urmările bolilor și defectelor fizice survenite.

Drept consecință a acestor fapte, persoana poate fi recunoscută inaptă de serviciul militar sau poate fi de asemenea eliberată temporar de la recrutare în Forțele Armate.

Totuși, dacă persoana a săvârșit acțiuni de automutilare în scopul eschivării de la serviciul militar, însă urmările nu au survenit, din cauze independente de voința sa (de exemplu, a fost oprit de alte persoane, arma n-a funcționat, substanța toxică autoadministrată n-a avut efectul scontat etc.), iar el nu a devenit inapt de serviciul militar și nu a fost temporar eliberat de la recrutare în serviciul militar, acțiunile făptuitorului pot fi calificate în temeiul art. 27, art. 353 din CP al RM ca tentativă de eschivare de la serviciul militar.

Automutilarea poate fi săvârșită de însăși persoana care are intenția să se eschiveze de la serviciul militar, precum și de către alte persoane, la cererea respectivei persoane.

În aceste împrejurări, avem o participație complexă la săvârșirea infracțiunii (a se vedea art. 45 din CP al RM); acțiunile persoanelor care au contribuit la automutilare necesită a fi calificate în baza art. 42 și 353 din CP al RM: complicitate la eschivarea de la serviciul militar.

Eschivarea persoanei de la serviciul militar în termen, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviștilor prin simularea unei boli constă în insinuarea unei boli sau a unor simptome ale unor boli, pe care, în realitate, persoana nu le are. Poate fi exercitată simularea unei boli fizice sau a uneia psihice.

În cercetarea cauzelor penale cu privire la simularea unei boli, este obligatorie numirea unei expertize medico-legale.

Este de asemenea necesară efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, care trebuie să constate, de exemplu, dacă simularea bolii nu este unul din simptomele unei boli pe care persoana în realitate o are (simularea patologică).

În cazul constatării unei simulări patologice, răspunderea penală a persoanei se exclude.

Eschivarea persoanei de la serviciul militar în termen, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviștilor prin falsificarea docu-

mentelor constă în faptul că făptuitorul prezintă, intenționat, organului militar-administrativ (Comisiei de recrutare, Centrului militar etc.) un document în care se conțin informații mincinoase, false, și în baza acestui document i se acordă eliberarea permanentă sau temporară de la recrutarea sau chemarea la exercitarea serviciului militar.

Documentul poate fi falsificat de însuși făptuitorul în cauză sau de către alte persoane.

În al doilea caz, ne aflăm în fața unei participații complexe la săvârșirea infracțiunii (a se vedea art. 45 din CP al RM); acțiunile persoanelor care au contribuit la falsificare vor fi calificate în baza art. 42 și 353 din CP al RM: complicitate la eschivarea de la serviciul militar.

Eschivarea persoanei de la serviciul militar în termen, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviștilor prin altă înșelăciune constă în comunicarea organului militar-administrativ (Comisiei de recrutare, Centrului militar etc.) a unor informații intenționat mincinoase și false, care, dacă ar fi adevărate, ar da militarului dreptul de a fi eliberat definitiv sau temporar de la recrutarea sau chemarea la exercitarea serviciului militar (de exemplu, comunicarea despre necesitatea oferirii unei amânări, în legătură cu boala gravă a unor rude apropiate etc.).

Eschivarea de la serviciul militar în termen, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrările rezerviștilor se consideră infracțiune consumată din momentul în care persoana, în baza documentelor false prezentate sau în rezultatul urmărilor acțiunilor de automutilare, a primit dreptul de eliberare permanentă sau provizorie de la exercitarea serviciului militar.

§5. Eschivarea de la mobilizare

Legea penală (art. 354 din CP al RM) incriminează eschivarea de la mobilizare în rândurile Forțelor Armate.

Mobilizarea constituie un proces, planificat din timp și asigurat multilateral, de trecere organizată a economiei naționale, a teritoriului și a forțelor sistemului național de apărare de la starea de pace la starea de război.

Mobilizarea include: a) realizarea acțiunilor de trecere a autorităților administrației publice, a instituțiilor publice și a agenților economici la activitate pe timp de război; b) completarea Forțelor Armate în conformitate cu statele de război; c) mobilizarea la locul de muncă a cetățenilor cu obligații militare, care activează în cadrul autorităților administrației publice, al instituțiilor publice și al agenților economici; d) chemarea cetățenilor pentru prestări de servicii în interes public; e) efectuarea, în condițiile legii, a rechizițiilor de

bunuri materiale necesare pentru asigurarea activității economiei naționale pe timp de război, precum și completarea Forțelor Armate cu resurse tehnico-materiale la declararea mobilizării; f) organizarea aprovizionării normate a populației cu produse alimentare și mărfuri industriale, a asistenței medicale și prestării serviciilor de telecomunicații și de transport în perioada mobilizării și pe timp de război.

La declararea mobilizării, completarea Forțelor Armate cu efectiv și resurse tehnico-materiale se efectuează, conform legislației, în baza planului de completare.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la capacitatea de apărare a țării, precum și ordinea stabilită de stat de completare a Forțelor Armate ale Republicii Moldova pe timp de război.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin acțiuni sau inacțiuni de eschivare de la mobilizare.

Ca și infracțiunea prevăzută de art. 353 din CP al RM, eschivarea de la mobilizare poate fi săvârșită prin neprezentarea, refuzul de a se prezenta la mobilizare, precum și prin recurgerea la diferite mijloace și forme: prin automutilare, prin simularea unei boli, prin falsificarea documentelor sau prin altă înșelăciune. Formele și modul de eschivare de la mobilizare sunt asemănătoare cu cele în cazul eschivării de la serviciul militar (art. 353 din CP al RM).

Infracțiunea este formală și se consideră consumată din momentul săvârșirii faptei prejudiciabile.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin intenție directă: făptuitorul înțelege că se eschivează de la mobilizare, și dorește aceasta.

Scopul acestei infracțiuni (semn obligatoriu al acestei componențe de infracțiune) constă în eschivarea temporară sau permanentă de la exercitarea serviciului militar.

Subiectul infracțiunii este special: persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani și este supus militar sau rezervist.

Alin. (2) al art. 354 din CP al RM prevede săvârșirea infracțiunii în circumstanțe agravante, și anume eschivarea de la mobilizare săvârșită pe timp de război. Timpul de război începe din momentul declarării stării de beligeranță sau o dată cu începerea de facto a acțiunilor militare și se sfârșește în ziua și ora încetării de facto a acțiunilor militare. În cazul în care trupe sau grupe înarmate atacă sau invadează prin surprindere teritoriul Moldovei, organele locale ale administrației militare sunt obligate să ia toate măsurile pentru respingerea atacurilor, fără a aștepta declararea războiului.

§6. Eschivarea sau refuzul de a îndeplini obligațiile serviciului de alternativă

Legea penală (art. 355 din CP al RM) incriminează eschivarea sau refuzul persoanei care îndeplinește serviciul de alternativă de a executa obligațiile ce îi revin în cadrul acestui serviciu.

Serviciul de alternativă este serviciul de stat, cu caracter civil și social util, îndeplinit de cetățenii care au refuzat satisfacerea serviciului militar în termen (pregătirea militară obligatorie) din convingeri religioase sau pacifiste. Serviciul de alternativă este organizat și controlat de autoritățile publice.

Cetățeanul care dorește să fie scutit de serviciul militar în termen (pregătirea militară obligatorie) și să fie încorporat în serviciul de alternativă depune o cerere motivată împuternicitului cu serviciul de alternativă în raion (oraș), în decursul a două luni premergătoare încorporării curente în serviciul de alternativă.

Durata serviciului de alternativă este de 24 de luni.

Cetățenii Republicii Moldova satisfac serviciul de alternativă la întreprinderi, în instituții și organizații din țară, precum și în formațiuni speciale ale serviciului de alternativă, dislocate pe teritoriul ei. Serviciul de alternativă poate fi satisfăcut peste hotarele țării numai cu consimțământul cetățeanului, pe bază de contract, prin hotărârea organului suprem de conducere al serviciului de alternativă, în baza acordurilor interguvernamentale, la care Republica Moldova este parte. Serviciul de alternativă se satisface: în formațiuni speciale ale serviciului de alternativă (de salvare în caz de avarii, de pompieri, ecologiste, de construcții, de reparare a drumurilor etc.), create de autoritățile administrației publice; în instituții și organizații (ale ocrotirii sănătății, ale sferei sociale, ale gospodăriei comunale etc.); în întreprinderi de stat și întreprinderi municipale.

Împuternicitul cu serviciul de alternativă în raion (oraș), în baza hotărârii privind încorporarea cetățeanului în serviciul de alternativă, eliberează acestuia un titlu nominativ în care se indică timpul sosirii și locul de satisfacere a serviciului de alternativă. Cetățeanul încorporat în serviciul de alternativă poate fi trimis în centrul de instrucție pentru a face pregătire profesională specială.

Cetățeanul încorporat în serviciul de alternativă, precum și cel transferat în alt loc de serviciu, este obligat să se prezinte la timp la locul de serviciu sau de instrucție, indicat în titlul nominativ.

Cetățenii aflați în rezerva serviciului de alternativă pot fi atrași, prin hotărârea Guvernului, la lucrările de lichidare a urmărilor situațiilor excepționale.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la capacitatea de apărare a țării, precum și ordinea stabilită de stat de completare a Forțelor Armate ale Republicii Moldova și de efectuare a serviciului de alternativă.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin două tipuri de acțiuni sau inacțiuni:

a) eschivarea persoanei care îndeplinește serviciul de alternativă de la executarea obligațiilor ce îi revin în cadrul acestui serviciu;
b) refuzul persoanei care îndeplinește serviciul de alternativă de a executa obligațiile ce îi revin în cadrul acestui serviciu.

Eschivarea constă în neprezentarea sau întârzierea persoanei care îndeplinește serviciul de alternativă la locul de serviciu sau de instrucție, indicat în titlul nominativ.

Refuzul persoanei care îndeplinește serviciul de alternativă de a executa obligațiile ce îi revin în cadrul acestui serviciu constă în neîndeplinirea sau îndeplinirea neadecvată, neglijentă, în mod intenționat, fără motive întemeiate, a obligațiunilor sale.

Infracțiunea este formală și se consideră consumată din momentul săvârșirii faptei prejudiciabile.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin intenție directă: făptuitorul, adică persoana care îndeplinește serviciul de alternativă, înțelege că se eschivează sau refuză de a executa obligațiile ce îi revin în cadrul acestui serviciu, și dorește aceasta.

Scopul acestei infracțiuni constă în eschivarea temporară sau permanentă de la exercitarea serviciului de alternativă.

Subiectul infracțiunii este *special*: persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani și care efectuează serviciul de alternativă. În serviciul de alternativă se încorporează cetățenii Republicii Moldova de sex masculin, în vârstă de la 18 până la 27 de ani, care figurează în evidența militară ca recruți scutiți de satisfacerea serviciului militar în modul stabilit de legislație.

Alin. (2) al art. 355 din CP al RM prevede săvârșirea infracțiunii în circumstanțe agravante, și anume eschivarea de la exercitarea serviciului de alternativă săvârșită în mod: a) repetat; b) prin automutilare; c) prin simularea unei boli; d) prin falsificarea documentelor sau prin altă înșelăciune; e) pe timp de război.

§7. Eschivarea pe timp de război de la îndeplinirea prestațiilor

Legea penală (art. 356 din CP al RM) incriminează eschivarea pe timp de război de la mobilizarea la muncă sau de la îndeplinirea altor prestații.

Mobilizarea la locul de muncă a cetățenilor cu obligații militare are drept scop de a asigura activitatea autorităților administrației publice, a instituțiilor publice și a agenților economici cu sarcini de mobilizare, funcționarea eficientă a economiei naționale în perioada mobilizării și pe timp de război. Mobilizarea la locul de muncă a specialiștilor pentru nevoile economiei naționale prevede luarea cetățenilor cu obligații militare în evidența militară specială. Cetățenii cu obligații militare mobilizați la locul de muncă beneficiază de amânarea încorporării în caz de mobilizare. Organizarea și modul de mobilizare la locul de muncă a specialiștilor pentru nevoile economiei naționale sunt determinate de Guvern. Controlul privind legalitatea mobilizării la locul de muncă a specialiștilor pentru nevoile economiei naționale este efectuat de către organele administrativ-militare.

Cetățenii care nu au fost încorporați în serviciul militar, la declararea mobilizării, pot fi chemați pentru prestări de servicii în interes public în condițiile legii.

Componența infracțiunii de eschivare pe timp de război de la mobilizarea la muncă sau de la îndeplinirea altor prestații, prevăzută de art. 356 din CP al RM este foarte asemănătoare cu componența infracțiunii de eschivare de la mobilizare, prevăzută de art. 355 din CP al RM, deosebirea între ele constând în aceea că, în primul caz, făptuitorul se eschivează de la mobilizarea la muncă sau de la îndeplinirea altor prestații, pe când, în al doilea caz, făptuitorul se eschivează de la mobilizarea în rândurile Forțelor Armate.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la capacitatea de apărare a țării, precum și ordinea stabilită de stat de mobilizare la muncă sau la îndeplinirea altor prestații de către cetățenii Republicii Moldova pe timp de război.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin acțiuni sau inacțiuni de eschivare de la mobilizare la muncă sau de la îndeplinirea altor prestații de către cetățenii Republicii Moldova pe timp de război.

Îndeplinirea altor prestații constă în îndeplinirea unor obligații legate de timpul de război, cum ar fi, de exemplu, oferirea de spațiu locativ pentru militari, a mijloacelor de transport, a subsolurilor, a altor bunuri cu caracter personal sau cu drept de proprietate.

Un semn obligatoriu al laturii obiective a infracțiunii analizate este timpul săvârșirii infracțiunii: această infracțiune poate fi comisă doar pe timp de război.

Ca și infracțiunea prevăzută de art. 353, 354 din CP al RM, eschivarea de la mobilizarea la muncă sau de la îndeplinirea altor prestații poate fi săvârșită prin eschivarea și neprezentarea, refuzul de a se prezenta la mobilizare, precum și prin recurgerea la diferite mijloace și forme: prin automutilare, prin simularea unei boli, prin falsificarea documentelor sau prin altă înșelăciune. Formele și modul de eschivare de la aceste feluri de mobilizare sunt asemănătoare cu cele în cazul eschivării de la serviciul militar sau de la mobilizare (art. 353 din CP al RM).

Infracțiunea este formală și se consideră consumată din momentul săvârșirii faptei prejudiciabile.

Latura subiectivă *a* infracțiunii se caracterizează prin intenție directă: făptuitorul înțelege că se eschivează de la mobilizare la muncă sau de la îndeplinirea altor prestații pe timp de război, și dorește aceasta.

Scopul acestei infracțiuni constă în eschivarea temporară sau permanentă de la mobilizare la muncă sau de la îndeplinirea altor prestații pe timp de război.

Subiectul infracțiunii este *special:* persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani și este cetățean al Republicii Moldova.

Secțiunea a VI-a. INFRACȚIUNI CE ATENTEAZĂ LA PRINCIPIUL CONSTITUȚIONAL AL EGALITĂȚII CETĂȚENILOR

§1. Acțiunile intenționate îndreptate spre ațâțarea vrajbei sau dezbinării naționale, rasiale sau religioase

Legea penală (art. 346 din CP al RM) incriminează acțiunile intenționate, îndemnurile publice, inclusiv prin intermediul mass-media, scrise și electronice, îndreptate spre ațâțarea vrajbei sau dezbinării naționale, rasiale sau religioase, spre înjosirea onoarei și demnității naționale, precum și limitarea, directă sau indirectă, a drepturilor ori stabilirea de avantaje, directe sau indirecte, cetățenilor în funcție de apartenența lor națională, rasială sau religioasă.

Conform art. 16 al Constituției Republicii Moldova, respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului. Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la coexistența pașnică a tuturor cetățenilor țării noastre, indiferent de apartenența națională, rasială sau religioasă.

Latura obiectivă a infracțiunii constă din mai multe acțiuni alternative:

a) îndemnurile publice, inclusiv prin intermediul mass-media, scrise și electronice, îndreptate spre ațâțarea vrajbei sau dezbinării naționale, rasiale sau religioase, spre înjosirea onoarei și demnității naționale;
b) limitarea, directă sau indirectă, a drepturilor cetățenilor în funcție de apartenența lor națională, rasială sau religioasă;
c) stabilirea de avantaje, directe sau indirecte, cetățenilor în funcție de apartenența lor națională, rasială sau religioasă.

Prin ațâțarea vrajbei sau dezbinării naționale, rasiale sau religioase se înțelege tentativa de a crea conflicte între cetățeni în funcție de apartenența lor națională, rasială sau religioasă, care poate fi însoțită de răfuiala fizică sau amenințarea cu o asemenea răfuială, limitarea drepturilor sau insulte și alte fapte ce înjosesc cinstea și demnitatea omului. Aceste fapte au următoarele semne specifice, obligatorii: ele trebuie să fie săvârșite în public, inclusiv prin intermediul mass-media, precum și în formă scrisă sau electronică, și să fie îndreptate spre ațâțarea vrajbei sau dezbinării naționale, rasiale sau religioase, spre înjosirea onoarei și demnității naționale. În cazul absenței acestor semne, nu vom fi în prezența unei asemenea componențe de infracțiune.

Înjosirea demnității naționale constă în exprimarea unei atitudini discriminatorii față de o anumită naționalitate în formă batjocoritoare. Aceasta se poate realiza prin răspândirea unor insinuații, informații tendențioase despre cultura, istoria, obiceiurile, formatul și starea psihologică, credință sau idei etc., care înjosesc un grup etnic sau confesional ori pe reprezentanții unor asemenea grupuri, și se exprimă prin batjocorirea și disprețuirea lor.

Prin limitarea, directă sau indirectă, a drepturilor cetățenilor în funcție de apartenența lor națională, rasială sau religioasă se înțelege îngrădirea exercitării drepturilor fundamentale, constituționale ale cetățenilor Republicii Moldova în funcție de apartenența lor națională, rasială sau religioasă (de exemplu, refuzul de angajare la serviciu în funcție de apartenența națională, rasială sau religioasă a persoanei; interzicerea, pe același temei, a accesului în localurile publice, mijloace de transport public etc.).

Prin stabilirea de avantaje, directe sau indirecte, cetățenilor în funcție de apartenența lor națională, rasială sau religioasă se înțelege diferențierea persoanelor în exercitarea drepturilor lor în funcție de apartenența lor națională, rasială sau religioasă, acordarea prioritară de avantaje unor cetățeni de o anumită apartenență națională, rasială sau religioasă și dezavantajarea altor categorii de cetățeni tot pe motivele indicate (de exemplu, acordarea de premii unor categorii de cetățeni și micșorarea salarului altor categorii de cetățeni,

faptă săvârşită de şeful unei întreprinderi în funcţie de apartenenţa naţională, rasială sau religioasă a persoanei etc.).

Infracţiunea este formală şi se consideră consumată din momentul săvârşirii faptei prejudiciabile.

Latura subiectivă a infracţiunii de aţâţare a vrajbei sau dezbinării naţionale, rasiale sau religioase se manifestă prin vinovăţie intenţionată, intenţie directă, deoarece făptuitorul înţelege că îndeamnă public, inclusiv prin intermediul mass-media, în scris sau în formă electronică, spre aţâţarea vrajbei sau dezbinării naţionale, rasiale sau religioase, spre înjosirea onoarei şi demnităţii naţionale, că limitează, direct sau indirect, drepturile ori stabileşte avantaje, directe sau indirecte, cetăţenilor în funcţie de apartenenţa lor naţională, rasială sau religioasă, şi doreşte aceasta.

Infracţiunea analizată are un scop special: aţâţarea vrajbei sau dezbinării naţionale, rasiale sau religioase.

Subiectul infracţiunii este general: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârşirii infracţiunii vârsta de 16 ani.

Secţiunea a VII-a. INFRACŢIUNI CE ATENTEAZĂ LA AUTORITATEA PUTERII DE STAT ŞI INVIOLABILITATEA FRONTIERELOR

§1. Profanarea simbolurilor naţional-statale

Legea penală (art. 347 din CP al RM) incriminează profanarea simbolurilor naţional-statale (drapel, stemă, imn) ale Republicii Moldova sau ale altui stat.

Conform art. 12 al Constituţiei Republicii Moldova, simbolurile statului sunt drapelul, stema şi imnul şi sunt ocrotite de lege.

Drapelul de stat al Republicii Moldova este tricolor. Culorile sunt dispuse vertical, în ordinea următoare, începând de la lance: albastru, galben, roşu. În centru, pe fâşia de culoare galbenă, este imprimată stema de stat a Republicii Moldova.

Stema de stat a Republicii Moldova reprezintă un scut tăiat pe orizontală, având în partea superioară cromatică roşie, în cea inferioară – albastră, încărcat cu capul de bour având între coarne o stea cu opt raze. Capul de bour este flancat în dreapta de o roză cu cinci petale, iar în stânga de o semilună conturată. Toate elementele reprezentate în scut sunt de aur (galbene). Scutul este plasat pe pieptul unei acvile naturale, purtând în cioc o cruce de aur (ac-

vila cruciată) și ținând în gheara dreaptă o ramură verde de măslin, iar în cea stângă un sceptru de aur.

Imnul de stat al Republicii Moldova se stabilește prin lege organică (textul imnului de stat constituie poemul poetului român A. Mateevici, intitulat "Limba noastră").

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la autoritatea puterii de stat.

Infracțiunea analizată are și un ***obiect material***: în cazul profanării drapelului sau stemei Republicii Moldova sau altui stat, obiectul material îl poate constitui entitatea materială a drapelului sau stemei Republicii Moldova sau altui stat.

Latura obiectivă a infracțiunii constă din acțiunea de profanare a simbolurilor național-statale (drapel, stemă, imn) ale Republicii Moldova sau altui stat.

Deoarece dispoziția alin. (1) al art. 347 din CP al RM este alternativă, infracțiunea se poate consuma în cazul când au fost profanate toate simbolurile național-statale (drapelul, stema și imnul) ale Republicii Moldova sau ale altui stat, precum și în cazul când a fost profanat doar un singur simbol: drapelul sau stema, sau imnul.

Prin profanarea simbolurilor național-statale (drapel, stemă, imn) ale Republicii Moldova sau ale altui stat se înțelege batjocorirea acestor simboluri, ce are ca scop lezarea autorității și demnității Republicii Moldova. Profanarea se poate realiza prin ruperea sau nimicirea acestor simboluri, călcarea în picioare sau arderea lor, efectuarea inscripțiilor insultătoare și cinice pe suprafața sau în conținutul lor, folosirea lor în așa mod încât aceasta ar însemna, în esență, batjocorirea lor etc.

Profanarea imnului se poate realiza prin denaturarea intenționată a muzicii sau textului lui, dacă aceste acțiuni au avut drept scop lezarea autorității și demnității Republicii Moldova (despre practica judiciară cu privire la profanarea simbolurilor național-statale, vezi Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 6 din 24.06.1991, cu modificările ulterioare, "Cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației despre răspunderea pentru profanarea simbolurilor statale și despre încălcarea intenționată a ordinii de folosire a lor").

Infracțiunea este formală și se consideră consumată din momentul săvârșirii faptei prejudiciabile.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin vinovăție intenționată, intenție directă, deoarece făptuitorul înțelege că prin acțiunile sale profanează simbolurile național-statale (drapel, stemă, imn) ale Republicii Moldova sau ale altui stat, și dorește săvârșirea acestor acțiuni.

Infracțiunea analizată are un scop special: lezarea autorității puterii de stat și a demnității Republicii Moldova sau altor state.

Subiectul infracțiunii prevăzute de alin. (1) și (2) ale art. 347 din CP al RM este general: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani, iar în cazul alin. (3) al art.347 din CP al RM – special: persoana cu funcție de răspundere, responsabilă pentru respectarea modului de utilizare a simbolurilor național-statale.

Profanarea simbolurilor național-statale (drapel, stemă, imn) ale Republicii Moldova sau ale altui stat, săvârșită în circumstanțe agravante, este incriminată în alin. (2) al art. 347 din CP al RM: săvârșită în mod: a) repetat; b) de două sau mai multe persoane, precum și în alin. (3) al acestui articol: săvârșirea acțiunilor prevăzute la alin. (1) sau (2) ale art. 347 din CP al RM, de către persoana cu funcție de răspundere, responsabilă pentru respectarea modului de utilizare a simbolurilor național-statale.

Persoană cu funcție de răspundere, responsabilă pentru respectarea modului de utilizare a simbolurilor național-statale, poate fi persoana care întrunește condițiile prevăzute de art. 123 din CP al RM și este responsabilă pentru respectarea modului de utilizare a simbolurilor național-statale (de exemplu, șeful instituției, organizației sau întreprinderii sau altă persoană cu funcție de răspundere, responsabilă pentru respectarea modului de utilizare a simbolurilor național-statale).

§2. Trecerea ilegală a frontierei de stat

Legea penală (art. 362 din CP al RM) incriminează trecerea ilegală a frontierei de stat a Republicii Moldova.

Frontiera de stat a Republicii Moldova este linia ce desparte pe uscat și pe apă teritoriul Republicii Moldova de teritoriile statelor vecine, iar în plan vertical delimitează spațiul aerian și subsolul Republicii Moldova de spațiul aerian și subsolul statelor vecine.

Frontiera de stat stabilește limitele spațiale de acțiune a suveranității de stat a Republicii Moldova.

Frontiera de stat se stabilește de către Parlament, respectându-se principiile și normele dreptului internațional, și nu poate fi modificată decât prin lege.

Frontiera de stat se stabilește în tratatele încheiate de Republica Moldova cu statele vecine, pe baza activității comisiilor bilaterale de delimitare și demarcare, și se marchează pe teren cu semne de frontieră clar vizibile. Tratatul privind trasarea și marcarea frontierei de stat pe teren este ratificat de către Parlament.

Frontiera de stat se trasează: pe uscat – pe liniile distinctive de relief; pe sectoarele fluviale – pe linia de mijloc a râului; pe calea navigabilă principală sau pe talvegul râului, pe lacuri și alte bazine de apă – pe linia dreaptă care unește ieșirile frontierei de stat la malurile lacului sau ale altui bazin de apă. Frontiera de stat care trece pe râu, lac sau alt bazin de apă nu se deplasează în cazul când se schimbă configurația malurilor sau nivelul apei, nici când râul își schimbă cursul.

Pe podurile și digurile care trec peste apele de hotar, frontiera de stat se stabilește pe linia de mijloc sau pe axul lor tehnologic, independent de modul trasării frontierei de stat pe apă.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea frontierelor și integritatea teritorială a Republicii Moldova, precum și ordinea stabilită de trecere a frontierei de stat.

Infracțiunea dată, în general, nu are obiect material, însă, în cazul săvârșirii infracțiunii cu aplicarea violenței, poate avea un obiect material – corpul persoanei asupra căreia s-a aplicat violența.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin acțiuni de trecere ilegală a frontierei de stat a Republicii Moldova.

Trecerea frontierei de stat se consideră ilegală în cazul când este efectuată fără pașaport stabilit sau fără autorizare ori este săvârșită în baza pașaportului fals sau a altui document fals, a autorizației false sau a documentelor altor persoane.

Trecerea ilegală a frontierei de stat se poate efectua prin orice metodă: pe jos, înot, cu folosirea mijloacelor de transport etc., în orice timp al zilei și în orice alt loc decât cele stabilite pentru trecerea frontierei de stat. De asemenea, se va considera trecere ilegală a frontierei de stat în cazul când persoana are autorizație de intrare sau de ieșire în Republica Moldova, dar trece sau a încercat să treacă frontiera de stat în locurile unde lipsesc punctele de trecere a frontierei, inclusiv în scopul obținerii unor foloase materiale.

Autorizarea trecerii frontierei de stat a Republicii Moldova a persoanelor se realizează prin punctele de trecere a frontierei de stat la prezentarea unuia din următoarele documente: pașaportul cetățeanului Republicii Moldova cu/sau fără viza de ieșire după frontieră, pașaportul diplomatic sau buletinul de identitate și alte documente autentificate de către autoritatea corespunzătoare.

Cetățenii străini pot ieși și intra în Republica Moldova în baza actelor de identitate naționale în vigoare și a actelor prin care se acordă dreptul de ieșire și intrare în Republica Moldova, precum și a altor documente prevăzute de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Drept temei pentru autorizarea trecerii frontierei de stat de către persoane, mijloace de transport, mărfuri și alte bunuri servesc documentele valabile pentru dreptul de intrare sau de ieșire din Republica Moldova, documentele de însoţire a mijloacelor de transport, mărfurilor, animalelor și altor bunuri, eliberate de organele de stat respective, prin care este autorizată trecerea frontierei de stat a persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor și altor bunuri.

Nu se consideră autorizată trecerea frontierei de stat de către persoane, mijloace de transport, mărfuri și alte bunuri având documentele valabile, atunci când există temeiuri prevăzute de legislaţie (de exemplu, la declararea stării de urgență, de asediu sau de război, când este instituit un regim special de intrare și ieșire a cetățenilor etc.).

Infracţiunea de trecere ilegală a frontierei de stat este formală și se consumă din momentul săvârșirii acţiunilor indicate în alin. (1) al art. 362 din CP al RM – al trecerii ilegale a frontierei de stat.

Latura subiectivă a infracţiunii de trecere ilegală a frontierei de stat se manifestă prin intenţie directă, deoarece făptuitorul înţelege că, prin acţiunile sale, trece ilegal frontiera de stat, şi doreşte săvârşirea acestor acţiuni.

Motivele infracţiunii nu au relevanţă la calificarea infracţiunii. Ele pot fi diverse: dorința de a vizita rudele, turismul, eschivarea de la serviciul militar ori de la răspundere penală, activitatea comercială etc.

Subiectul infracţiunii este general: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracţiunii vârsta de 16 ani.

Trecerea frontierei de stat, săvârșită în circumstanțe agravante, este incriminată în alin. (2) al art. 362 din CP al RM, în cazul când este săvârșită în mod repetat, și în alin. (3) al art. 362 din CP al RM, în cazul când este a) însoțită de violență și b) săvârșită cu aplicarea armei.

Prin violență, în sensul lit. a) din alin. (3) al art. 362 din CP al RM, se înțelege atât violența nepericuloasă pentru viața și sănătatea persoanei, cât și cea periculoasă.

În cazul când trecerea ilegală a frontierei de stat a fost însoțită de vătămări grave ale integrității corporale sau sănătății, acţiunile făptuitorului trebuie să fie calificate conform art. 151 și art. 362 (cu excepţia lit. a) din alin. (3)) din CP al RM.

Prin aplicarea armei se înțelege aplicarea oricăror arme: arme de foc sau albe. Se consideră aplicarea armei, în sensul art. 362 din CP al RM, atât aplicarea efectivă a armei, cât și amenințarea cu aplicarea ei.

Legiuitorul, în alin. (4) al art. 362 din CP al RM, a inclus o clauză de neaplicare a prevederilor legii penale față de unele categorii de persoane care se află în situații specifice, stipulând că acțiunea art. 362 din CP al RM nu se

extinde asupra cetățenilor străini veniți în Republica Moldova, fără pașaportul stabilit sau fără autorizație, pentru a se folosi de dreptul de azil acordat de Constituția Republicii Moldova, precum și asupra persoanelor care sunt victime ale traficului de ființe umane.

§3. Folosirea ilegală a însemnelor Crucii Roșii

Legea penală (art. 363 din CP al RM) incriminează folosirea ilegală a emblemei Crucii Roșii și a denumirii "Crucea Roșie" de către persoane care nu sunt împuternicite cu acest drept, precum și a însemnelor care pot fi confundate cu emblema Crucii Roșii doar în cazurile în care această acțiune a avut urmări grave.

Emblema Crucii Roșii reprezintă crucea de culoare roșie pe fond alb, formată din două dreptunghiuri egale, care se intersectează în mijloc sub un unghi drept, neajungând până la marginea fondului.

Este interzisă înregistrarea sau folosirea denumirii "Crucea Roșie", precum și a imaginii acesteia, în denumirile firmelor, pe emblemele comerciale și mărcile de serviciu, pe desenele și modelele industriale, precum și în alte cazuri ce contravin legislației.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la autoritatea puterii de stat și relațiile sociale interstatale, care asigură respectarea ordinii stabilite de folosire a emblemei Crucii Roșii și a denumirii "Crucea Roșie".

Infracțiunea de folosire ilegală a însemnelor Crucii Roșii nu are ***obiect material***.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin acțiuni de folosire ilegală a însemnelor Crucii Roșii:

a) folosirea ilegală a emblemei Crucii Roșii;
b) folosirea ilegală a denumirii "Crucea Roșie";
c) folosirea ilegală a însemnelor care pot fi confundate cu emblema Crucii Roșii.

Infracțiunea este materială și se consideră consumată doar în cazurile în care această acțiune a avut urmări grave. Urmări grave pot fi considerate săvârșirea de infracțiuni sub protecția emblemei Crucii Roșii, înrăutățirea relațiilor internaționale între state, cauzarea de daune materiale în proporții mari sau deosebit de mari etc.

Latura subiectivă a infracțiunii de folosire ilegală a însemnelor Crucii Roșii se manifestă prin intenție directă, deoarece făptuitorul înțelege că prin acțiunile sale folosește ilegal emblema Crucii Roșii sau denumirea "Crucea

Roșie", precum și însemnele care pot fi confundate cu emblema Crucii Roșii, nefiind împuternicit cu acest drept, și dorește săvârșirea acestor acțiuni, iar față de urmări atitudinea psihică a lui se poate manifesta atât prin vinovăție intenționată, cât și prin imprudență, în ambele sale modalități.

Subiectul infracțiunii este general: persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani și nu este împuternicit cu dreptul de a folosi emblema Crucii Roșii, denumirea "Crucea Roșie", precum și însemnele care pot fi confundate cu emblema Crucii Roșii.

În cazul în care folosirea cu perfidie a emblemei Crucii Roșii, precum și a semnelor distinctive ca elemente protectoare, în timpul conflictului armat, este săvârșită de un militar, și aceasta a provocat o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății ori decesul unei persoane, răspunderea penală va surveni conform art. 392 din CP al RM.

Secțiunea a VIII-a. INFRACȚIUNI CE ATENTEAZĂ LA ACTIVITATEA NORMALĂ A ORGANELOR PUTERII DE STAT

§1. Împiedicarea activității legale a persoanei cu funcție de răspundere

Legea penală (art. 348 din CP al RM) incriminează împiedicarea activității legale a persoanei cu funcție de răspundere, adică neadmiterea efectuării controalelor, neprezentarea documentelor corespunzătoare sau neexecutarea prescripțiilor și a altor cerințe legale, doar în cazurile în care aceste acțiuni au cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale ce țin de activitatea normală a organelor puterii de stat și a reprezentanților ei: a persoanelor cu funcție de răspundere, cum ar fi conducătorii sau alte persoane cu funcție de răspundere, numite în modul stabilit în funcțiile de control și supraveghere (organele financiare, fiscale sau de control de stat etc.), de către organele centrale sau ale administrației publice locale.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin acțiuni sau inacțiuni alternative de împiedicare a activității legale a persoanei cu funcție de răspundere:

a) neadmiterea efectuării controalelor de către persoana cu funcție de răspundere;
b) neprezentarea documentelor corespunzătoare persoanei cu funcție de răspundere;

c) neexecutarea prescripțiilor și a altor cerințe legale ale persoanei cu funcție de răspundere.

Prin neadmiterea efectuării controalelor de către persoana cu funcție de răspundere se înțelege interzicerea, împiedicarea accesului acestor persoane pe teritoriul sau subunitățile agentului economic, pentru efectuarea controalelor, sau împiedicarea acestora de a efectua lucrările de control: reținerea lor, limitarea posibilității de a se deplasa etc.

Prin neprezentarea documentelor corespunzătoare se înțelege refuzul direct de a prezenta persoanelor cu funcție de răspundere documentele, informațiile necesare pentru efectuarea controlului respectiv sau prezentarea parțială a acestor documente și informații, sau prezentarea documentelor false și neautentice, în urma cărora îndeplinirea obligațiunilor de control ale persoanelor cu funcție de răspundere este imposibilă. Astfel, infracțiunea în această modalitate poate fi săvârșită atât prin inacțiune, cât și prin acțiune.

Prin neexecutarea prescripțiilor și a altor cerințe legale ale persoanei cu funcție de răspundere se înțelege refuzul de a coopera cu această persoană în vederea îndeplinirii de către persoana cu funcție de răspundere a obligațiunilor de control: cum ar fi, de exemplu, interzicerea membrilor colectivului agentului economic de a da lămuriri privind unele sau alte împrejurări ce țin de tematica controlului etc.

Infracțiunea de împiedicare a activității legale a persoanei cu funcție de răspundere, prevăzută de art. 348 din CP al RM, este o infracțiune materială și se consumă din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile: din momentul în care aceste acțiuni sau inacțiuni au cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Din considerentele indicate mai sus, pentru prezența acestei componențe de infracțiune este necesar de constatat existența legăturii cauzale dintre acțiunile sau inacțiunile de împiedicare a activității legale a persoanei cu funcție de răspundere, adică neadmiterea efectuării controalelor, neprezentarea documentelor corespunzătoare sau neexecutarea prescripțiilor și a altor cerințe legale, și urmările prejudiciabile survenite, cauzarea daunelor în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă sau indirectă, deoarece făptuitorul înțelege că prin acțiunile sale împiedică activitatea legală a persoanei cu funcție de răspundere și cauzează daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege

ale persoanelor fizice sau juridice, dorește săvârșirea unor asemenea acțiuni sau inacțiuni, și dorește sau admite survenirea unor asemenea urmări.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani și este responsabilă, conform prevederilor legale, de asigurarea condițiilor respective pentru efectuarea controalelor în instituția, organizația sau întreprinderea respectivă.

§2. Amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească

Legea penală (art. 349 din CP al RM) incriminează amenințarea cu moartea fie cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății, fie cu nimicirea bunurilor ce aparțin colaboratorului poliției, altei persoane cu funcție de răspundere, rudelor lor apropiate, în scopul sistării activității lor de serviciu sau obștești ori schimbării caracterului ei în interesul celui care amenință sau al altei persoane, precum și aceeași amenințare a unei persoane sau a rudelor ei apropiate în legătură cu participarea ei la prevenirea ori curmarea unei infracțiuni sau a unei fapte antisociale.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale ce țin de activitatea normală a organelor puterii de stat sau obștești și a reprezentanților ei: a colaboratorului poliției, altei persoane cu funcție de răspundere, precum și a unei alte persoane în legătură cu participarea ei la prevenirea ori curmarea unei infracțiuni sau a unei fapte antisociale.

Alin. (2) al art. 349 din CP al RM are si un ***obiect juridic secundar***: relațiile sociale cu privire la libertatea psihica a persoanei.

Victima în cadrul acestei infracțiuni poate fi colaboratorul poliției, alte persoane cu funcție de răspundere, precum și persoane în legătură cu participarea lor la prevenirea ori curmarea unei infracțiuni sau a unei fapte antisociale.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin acțiuni de amenințare cu moartea sau cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății, sau cu nimicirea bunurilor ce aparțin colaboratorului poliției, altei persoane cu funcție de răspundere, rudelor lor apropiate, în scopul sistării activității lor de serviciu sau obștești ori schimbării caracterului ei în interesul celui care amenință sau al altei persoane, precum și aceeași amenințare a unei persoane sau a rudelor ei apropiate în legătură cu participarea ei la prevenirea ori curmarea unei infracțiuni sau a unei fapte antisociale.

Infracțiunea prevăzută de art. 349 din CP al RM se deosebește de infracțiunea prevăzută de art. 155 din CP al RM prin victimă și motivele amenințării: la fapta prevăzută la art. 349 din CP al RM, amenințarea cu moartea sau cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății este îndreptată asupra colaboratorului poliției sau altei persoane cu funcție de răspundere, rudelor lor apropiate, în scopul sistării activității lor de serviciu sau obștești ori schimbării caracterului ei în interesul celui care amenință sau al altei persoane, și, de asemenea, poate fi îndreptată asupra unei alte persoane sau a rudelor ei apropiate în legătură cu participarea ei la prevenirea ori curmarea unei infracțiuni sau a unei fapte antisociale. De asemenea, la comiterea infracțiunii prevăzute de art. 349 din CP al RM, făptuitorul poate amenința și cu nimicirea bunurilor persoanele indicate.

Infracțiunea prevăzută de alin. (1) al art. 349 din CP al RM este formală și se consumă din momentul când aceste amenințări au fost interceptate de către persoanele indicate.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă, deoarece făptuitorul înțelege că prin acțiunile sale amenință cu moartea sau cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății, sau cu nimicirea bunurilor ce aparțin colaboratorului poliției, altei persoane cu funcție de răspundere, rudelor lor apropiate, în scopul sistării activității lor de serviciu sau obștești ori schimbării caracterului ei în interesul celui care amenință sau al altei persoane, precum și că amenință o altă persoană sau rudele ei apropiate în legătură cu participarea ei la prevenirea ori curmarea unei infracțiuni sau a unei fapte antisociale, și dorește săvârșirea unor asemenea acțiuni.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani.

Spre deosebire de alin. (1) al art. 349 din CP al RM, care incriminează doar amenințările indicate, alin. (2) al acestui articol incriminează săvârșirea acestor acțiuni în prezența unor circumstanțe agravante, cum ar fi: a) aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanelor indicate; b) distrugerea bunurilor persoanelor menționate prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane; c) cauzarea de daune materiale în proporții mari acestor persoane sau d) cauzarea altor urmări grave.

Prin aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanelor se înțelege cauzarea intenționată a vătămărilor ușoare, medii sau grave ale integrității corporale sau sănătății.

Prin distrugerea bunurilor persoanelor indicate prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane se înțelege distrugerea acestor

bunuri prin explozii, incendieri, otrăvire etc. și în așa împrejurări care ar pune în pericol viața sau sănătatea mai multor persoane (de exemplu, în loc public, distrugerea apartamentului victimei care se află într-o casă cu mai multe etaje și mulți locatari etc.).

Prin cauzarea altor urmări grave se înțelege cauzarea daunelor materiale în proporții deosebit de mari sau altor daune în funcție de circumstanțe și împrejurări.

Spre deosebire de fapta prevăzută la alin. (1) al art. 349 din CP al RM, infracțiunea prevăzută de alin. (2) al art. 349 din CP al RM este materială și se consumă din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile.

§3. Atentarea la viața colaboratorului poliției

Legea penală (art. 350 din CP al RM) incriminează atentarea la viața colaboratorului poliției, a altui lucrător din organele afacerilor interne sau a unei persoane în exercițiul funcțiunii sau al datoriei obștești de menținere a ordinii publice și de combatere a criminalității, atentat ce a cauzat victimei o vătămare ușoară sau medie a integrității corporale sau a sănătății, sau aceleași acțiuni care au provocat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale ce țin de activitatea normală a organelor puterii de stat sau obștești și a reprezentanților ei: a colaboratorului poliției, a altui lucrător din organele afacerilor interne sau a unei persoane în exercițiul funcțiunii sau al datoriei obștești.

Victima în cadrul acestei infracțiuni poate fi colaboratorul poliției, alt lucrător din organele afacerilor interne, precum și o persoană în exercițiul funcțiunii sau al datoriei obștești de menținere a ordinii publice și de combatere a criminalității.

Infracțiunea analizată are si un ***obiect juridic special secundar***: relațiile sociale cu privire la sănătatea persoanelor indicate, precum și un ***obiect material***: corpul persoanei.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute de alin. (1) al art. 350 din CP al RM se realizează prin atentarea la viața colaboratorului poliției, a altui lucrător din organele afacerilor interne sau a unei persoane în exercițiul funcțiunii sau al datoriei obștești de menținere a ordinii publice și de combatere a criminalității, atentat ce a cauzat victimei o vătămare ușoară sau medie a integrității corporale sau a sănătății; latura obiectivă a infracțiunii prevăzute de alin. (2) al art. 250 din CP al RM se realizează prin aceleași acțiuni de atentare, care au provocat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanelor menționate.

O condiție necesară pentru existența acestei componențe de infracțiune este faptul că atentarea la viața colaboratorului poliției, a altui lucrător din organele afacerilor interne sau a unei persoane este săvârșită în legătură cu exercițiul funcțiunii sau al datoriei obștești de menținere a ordinii publice și de combatere a criminalității. Dacă atentatul la viața și sănătatea acestor persoane se săvârșește din alte motive: din gelozie, în legătură cu relațiile ostile ce s-au format între victimă și făptuitor în afara obligațiunilor de serviciu sau obștești etc., acțiunile făptuitorului nu vor fi încadrate conform art. 350 din CP al RM, ci conform art. 27 și 145 din CP al RM, ca tentativă de omor intenționat.

Infracțiunea dată este una materială și se consideră consumată din momentul producerii urmărilor prejudiciabile.

Urmările prejudiciabile ale infracțiunii constau în cauzarea victimei a unei vătămări ușoare, medii sau grave a integrității corporale sau a sănătății.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă, deoarece făptuitorul înțelege că prin acțiunile sale atentează la viața colaboratorului poliției, a altui lucrător din organele afacerilor interne sau a unei persoane în exercițiul funcțiunii sau al datoriei obștești de menținere a ordinii publice și de combatere a criminalității, și dorește săvârșirea acestor acțiuni, precum și survenirea morții persoanelor indicate, admițând cauzarea victimei a unor vătămări ușoare medii sau grave ale integrității corporale sau sănătății.

Scopul infracțiunii constă în împiedicarea persoanelor menționate de a-și îndeplini obligațiunile funcționale sau datoria obștească de menținere a ordinii publice și de combatere a criminalității.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 14 ani.

§4. Uzurparea de calități oficiale

Legea penală (art. 351 din CP al RM) incriminează uzurparea de calități oficiale, însoțită de săvârșirea pe această bază a altei infracțiuni.

Dreptul de a folosi calități oficiale și de a îndeplini acte legate de aceste calități aparține doar persoanei care a fost învestită, în condiții legale, cu exercițiul respectivelor calități. Folosirea fără drept a unei calități oficiale și îndeplinirea unor acte decurgând dintr-o astfel de calitate încalcă prestigiul autorităților publice și respectul datorat acestora, putând atrage urmări grave și în ceea ce privește buna desfășurare a activității organelor puterii de stat.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale ce țin de activitatea normală a organelor puterii de stat și care implică exercitarea

calităților oficiale numai de către persoanele învestite, în condiții legale, cu astfel de calități.

Infracțiunea analizată nu are un ***obiect material***.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin săvârșirea ambelor acțiuni prevăzute în textul alin. (1) al art. 351 din CP al RM: adică a acțiunilor de uzurpare de calități oficiale și a celor de săvârșire, pe această bază, a altei infracțiuni.

Așadar, spre deosebire de alte infracțiuni, în cadrul cărora legea prevede ca modalități alternative de realizare două sau mai multe acțiuni, în cazul infracțiunii de uzurpare de calități oficiale, sunt prevăzute două acțiuni, care, numai dacă sunt săvârșite în mod cumulativ, se realizează fapta prejudiciabilă (de exemplu, făptuitorul, îmbrăcat în uniformă de polițist la care nu avea nici un drept, a stopat un conducător auto, iar apoi, în mod deschis, i-a sustras această mașină. Acțiunile făptuitorului vor fi calificate conform art. 351 din CP al RM, ca uzurpare de calități oficiale, în concurs cu art. 187 sau 195 din CP al RM (jaf, în funcție de valoarea automobilului sustras).

În cazul în care făptuitorul și-a atribuit fără drept careva calități oficiale, fără ca să săvârșească pe această bază careva infracțiuni, nu vom fi în prezența componenței infracțiunii prevăzute de art. 351 din CP al RM (de exemplu, făptuitorul a îmbrăcat uniforma de polițist fără a avea această calitate și comunică altor persoane că este polițist, doar cu scopul de a-i uimi și intriga etc.)

Prin uzurparea de calități oficiale se înțelege folosirea fără drept a unei calități oficiale. A folosi o calitate oficială înseamnă a-și atribui o astfel de calitate.

Prin calitate oficială se înțelege calitatea care îi dă persoanei dreptul de a reprezenta autoritățile puterii de stat și de a acționa în numele acestora.

Se consideră folosirea calității oficiale fără drept atunci când atribuirea acestei calități nu se bazează pe un titlu legitim. Pentru a face afirmația credibilă, făptuitorul poate să recurgă la folosirea unor mijloace frauduloase (de exemplu, se prezintă în uniformă de polițist sau se folosește de documente false etc.).

Infracțiunea de uzurpare de calități oficiale este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul în care făptuitorul, pe baza uzurpării acestor calități, săvârșește una sau mai multe infracțiuni consumate sau tentative de infracțiuni.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă, deoarece făptuitorul înțelege că-și atribuie fără drept calități oficiale și că, prin intermediul uzurpării de calități oficiale, săvârșește alte infracțiuni, și dorește săvârșirea lor.

Scopul uzurpării de calități oficiale îl constituie săvârșirea, pe baza acesteia, a altor infracțiuni.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani.

Cu privire la semnificația noțiunii "două sau mai multe persoane" a se vedea explicațiile făcute anterior.

§5. Samavolnicia

Legea penală (art. 352 din CP al RM) incriminează samavolnicia ca exercitarea unui drept legitim sau presupus în mod arbitrar și prin încălcarea ordinii stabilite, doar în cazurile în care s-au cauzat daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale ce țin de activitatea normală a organelor puterii de stat și ordinea stabilită de lege și alte acte normative de exercitare, de către cetățeni, a drepturilor și obligațiunilor lor.

Infracțiunea săvârșită cu circumstanțe agravante, prevăzută de alin. (2) și (3) ale art. 352 din CP al RM, poate avea, în cazul aplicării violenței sau nimicirii bunurilor, și un ***obiect material***, cum ar fi corpul persoanei sau bunurile.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin săvârșirea unor acțiuni samavolnice, contrare ordinii legal stabilite, de exercitare a unui drept legitim sau presupus, legalitatea căruia este contestată de victimă sau de alte persoane. Ordinea de exercitare a unor asemenea drepturi poate fi reglementată de lege sau alte acte normative. (De exemplu, persoana (împrumutătorul /vezi contractul de împrumut, art. 867 din Cod civil/), pentru a-și întoarce banii, pe care împrumutatul nu vrea să-i întoarcă, nu apelează la organele de justiție, ci arbitrar, prin amenințări sau aplicarea violenței, cere întoarcere banilor dați cu împrumut ultimului, cauzând daune în proporții mari drepturilor și intereselor ocrotite de lege).

Infracțiunea dată este una materială și se consideră consumată din momentul producerii urmărilor prejudiciabile.

Urmările prejudiciabile ale infracțiunii constau în cauzarea de daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Daunele în proporții mari pot fi atât materiale, cât și morale: de exemplu, persoana este privată de libertate, îi este îngrădit dreptul de a se folosi de spațiul locativ, i-au fost cauzate daune materiale în proporții mari (art. 126 din CP al RM) etc. Chestiunea cu privire la mărimea daunelor morale (în proporții mari) ține exclusiv de competența organelor judiciare și se stabilește în fiecare

caz concret, ținându-se cont de mărimea și importanța prejudiciului cauzat drepturilor și intereselor persoanei etc.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin vinovăție intenționată, deoarece făptuitorul înțelege că, prin acțiunile sale, exercită un drept legitim sau presupus în mod arbitrar și prin încălcarea ordinii stabilite, și prin aceasta cauzează daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, și dorește săvârșirea acestor acțiuni, dorind sau admițând survenirea urmărilor prejudiciabile.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani.

Circumstanțele agravante ale samavolniciei sunt incriminate în alin. (2) al art. 352 din CP al RM: aceeași acțiune: a) săvârșită repetat; b) săvârșită de două sau mai multe persoane; c) însoțită de amenințare cu moartea ori cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății; d) însoțită de aplicarea violenței nepericuloase pentru viață sau sănătate; e) însoțită de nimicirea bunurilor.

Alin. (3) al art. 352 din CP al RM mai prevede ca circumstanțe agravante acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2) al acestui articol: a) săvârșite de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală; b) însoțite de aplicarea violenței periculoase pentru viață sau sănătate; c) săvârșite cu aplicarea armei; d) soldate cu daune în proporții deosebit de mari; e) soldate cu alte urmări grave.

Alte urmări grave, în sensul lit. e) din alin. (3) al art. 352 din CP al RM, se stabilesc de organele judiciare în fiecare caz concret, ținându-se cont de gravitatea prejudiciului cauzat intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

§6. Organizarea sau conducerea unei greve ilegale, precum și împiedicarea activității întreprinderii, instituției ori organizației în condițiile stării de urgență

Legea penală (art. 357 din CP al RM) incriminează organizarea sau conducerea unei greve ilegale, precum și împiedicarea activității întreprinderii, instituției ori organizației în condițiile stării de urgență sau în perioada formelor speciale de administrare.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale ce țin de activitatea normală a organelor puterii de stat și ordinea stabilită de lege și alte acte normative de organizare a grevelor, precum și a activității întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor în condițiile stării de urgență sau în perioada formelor speciale de administrare.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin săvârșirea unor acțiuni alternative:

a) de organizare a unei greve ilegale;
b) de conducere a unei greve ilegale;
c) de împiedicare a activității întreprinderii, instituției ori organizației în condițiile stării de urgență.

Organizarea unei greve ilegale constă în activitatea uneia sau mai multor persoane în vederea organizării, adunării unor persoane sau grupuri de persoane, acțiuni îndreptate spre întreruperea în masă a muncii, cu scopul satisfacerii unor cerințe cu caracter politic sau social.

Conducerea unei greve ilegale constă în dirijarea activității acestor persoane în procesul de desfășurare a grevei ilegale. Conducerea poate fi realizată nemijlocit, prin intermediar, prin darea de dispoziții, verbal, prin documente scrise, prin telegraf, convorbiri telefonice etc.

Un semn obligatoriu al laturii obiective a acestei infracțiuni este timpul săvârșirii infracțiunii: în condițiile stării de urgență sau în perioada formelor speciale de administrare.

Starea excepțională (de urgență) constituie o măsură provizorie, decretată de Parlament sau de Președintele țării în interesul asigurării securității cetățenilor Republicii Moldova, legalității și ordinii de drept în caz de calamități naturale, accidente mari și catastrofe, epidemii, epizootii, dezordini de masă și în alte circumstanțe excepționale.

În condițiile stării excepționale, organele puterii de stat și ale administrației de stat pot aplica, în funcție de circumstanțele concrete, următoarele măsuri: să întărească paza ordinii publice și a obiectelor ce asigură activitatea vitală a populației și a economiei naționale, să interzică adunările, mitingurile, procesiunile de stradă, demonstrațiile, spectacolele, manifestările sportive și alte acțiuni de masă, să introducă modificări în planurile întreprinderilor și ale organizațiilor de fabricare și livrare a producției, să stabilească un regim special de lucru pentru întreprinderi, instituții și organizații, să soluționeze alte chestiuni ale activității lor economice etc.

Formele speciale de guvernare, în condițiile stării excepționale și în alte circumstanțe excepționale, reprezintă un mod special și provizoriu de administrare a țării sau a unor teritorii ale ei în legătură cu apariția circumstanțelor excepționale, stabilit de Parlament sau Președintele țării în conformitate cu Constituția.

Infracțiunea analizate este formală și se consumă din momentul săvârșirii acțiunilor indicate în dispoziția art. 257 din CP al RM: organizării sau con-

ducerii unei greve ilegale, precum și împiedicării activității întreprinderii, instituției ori organizației în condițiile stării de urgență sau în perioada formelor speciale de administrare.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă, deoarece făptuitorul înțelege că prin acțiunile sale organizează sau conduce o grevă ilegală, sau împiedică activitatea întreprinderii, instituției ori organizației în condițiile stării de urgență sau în perioada formelor speciale de administrare, și dorește săvârșirea acestor acțiuni.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani.

§7. Organizarea sau participarea activă la acțiuni de grup care tulbură grav ordinea publică ori implicarea minorilor în aceste acțiuni

Legea penală (art. 358 din CP al RM) incriminează organizarea sau participarea activă la acțiuni de grup care tulbură grav ordinea publică, acțiuni care sunt însoțite de neîndeplinirea vădită a dispozițiilor legale ale reprezentanților autorităților sau de împiedicare a activității normale a transportului, întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, precum și acțiunile de antrenare a minorilor la acțiuni de grup care tulbură grav ordinea publică, acțiuni care sunt însoțite de neîndeplinirea vădită a dispozițiilor legale ale reprezentanților autorităților sau de împiedicarea activității normale a transportului, sau de cauzarea de daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Prin întrunire se înțelege: miting, demonstrație, manifestare, procesiune, marș, pichetare, grevă desfășurată în locuri publice, în afara unității economice sau locului de lucru, alte adunări ale cetățenilor.

Întrunirile trebuie să se desfășoare în mod pașnic, fără nici un fel de arme, fiind asigurată protecția participanților și a mediului înconjurător, fără să împiedice folosirea normală a drumurilor publice, circulația rutieră, funcționarea unităților economice, fără a degenera în acțiuni violente, care ar pune în primejdie ordinea publică, integritatea corporală și viața persoanelor, bunurile lor. Se interzice implicarea elevilor, de către cadrele didactice sau alte persoane din instituțiile școlare, în desfășurarea întrunirilor neautorizate.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale ce țin de activitatea normală a organelor puterii de stat privind ocrotirea ordinii publice, precum și activitatea normală a transporturilor.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin săvârșirea unor acțiuni alternative.

La alin. (1) al art. 358 din CP al RM, latura obiectivă se realizează prin acțiuni de:

a) organizare a acțiunilor de grup care tulbură grav ordinea publică, acțiuni care sunt însoțite de neîndeplinirea vădită a dispozițiilor legale ale reprezentanților autorităților sau de împiedicare a activității normale a transportului, întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor;
b) participare activă la acțiunile sus-indicate.

Organizarea constă în activitatea uneia sau mai multor persoane în vederea recrutării, adunării, organizării unor persoane sau grupuri de persoane în vederea săvârșirii acțiunilor de tulburare gravă a ordinii publice, de neîndeplinire vădită a dispozițiilor legale ale reprezentanților autorităților sau de împiedicare a activității normale a transportului, întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor.

Participarea la acțiunile indicate presupune săvârșirea nemijlocită, în grup, a acțiunilor de tulburare gravă a ordinii publice, de neîndeplinire vădită a dispozițiilor legale ale reprezentanților autorităților sau de împiedicare a activității normale a transportului, întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor.

Neîndeplinirea vădită a dispozițiilor legale ale autorităților presupune refuzul demonstrativ de a îndeplini cerințele legale ale reprezentanților puterii de stat de a înceta acțiunile de tulburare gravă a ordinii publice, de a nu împiedica activitatea normală a transportului, întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor etc.

Un semn obligatoriu al laturii obiective a acestei infracțiuni este timpul săvârșirii infracțiunii: în condițiile stării de urgență sau în perioada formelor speciale de administrare.

Infracțiunea dată este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul săvârșirii faptei prejudiciabile.

La alin. (2) al art. 358 din CP al RM, latura obiectivă se realizează prin acțiuni de antrenare a minorilor la acțiuni de grup care tulbură grav ordinea publică, acțiuni care sunt însoțite de neîndeplinirea vădită a dispozițiilor legale ale reprezentanților autorităților sau de împiedicarea activității normale a transportului, sau de cauzarea de daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă, deoarece făptuitorul înțelege că prin acțiunile sale organizează sau participă activ la acțiuni de grup care tulbură grav ordinea publică, nu îndeplinește vădit dispozițiile legale ale reprezentanților autorităților, împiedică activitatea normală

a transportului, întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, antrenează minorii în asemenea acțiuni, și dorește săvârșirea unor asemenea acțiuni.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani.

Secțiunea a IX-a. INFRACȚIUNI CE ATENTEAZĂ LA ORDINEA STABILITĂ DE OPERARE CU DOCUMENTELE OFICIALE

§1. Cumpărarea sau vânzarea documentelor oficiale

Legea penală (art. 359 din CP al RM) incriminează cumpărarea sau vânzarea documentelor oficiale care acordă drepturi sau eliberează de obligații.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale ce țin de activitatea normală a organelor de stat cu privire la asigurarea ordinii stabilite de operare cu documentele oficiale.

Infracțiunea analizată are și un ***obiect material***: entitatea materială a documentelor oficiale cumpărate sau vândute ilegal. Ca obiecte materiale ale infracțiunii analizate apar doar acele documente care acordă drepturi sau eliberează de obligații.

Documente sunt acele acte care confirmă anumite fapte sau indică anumite drepturi, sau eliberează de obligații. Oficiale sunt acele documente care au importanță juridică.

Ca documente oficiale, care acordă drepturi, pot fi: diplome, adeverințe despre absolvirea studiilor, permisul de conducere, adeverința de pensionar, licența etc.

Ca documente oficiale, care eliberează de obligații, pot fi: adeverința de pensionar care eliberează de plata pentru călătorii cu transportul, certificate cu privire la eliberarea de la plățile comunale etc.

Documentele oficiale, care, deși au importanță juridică, nu acordă drepturi sau nu eliberează de obligații, nu pot fi obiecte materiale ale acestei componențe de infracțiune.

Documentele oficiale pot fi emise de către organele puterii de stat sau de către persoanele cu funcție de răspundere ale acestor organe, de către organele administrației publice locale, persoanele juridice, organizații cu caracter comercial sau de alt caracter. Oficiale pot fi considerate și documentele ce provin de la persoanele private, în cazurile în care statul, în conformitate cu prevede-

rile legale, recunoaște statutul lor oficial și importanța lor juridică, cum ar fi, de exemplu, documentele autentificate notarial (testamentul, procura etc.).

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin săvârșirea unor acțiuni alternative:

a) de cumpărare ilegală a documentelor oficiale care acordă drepturi sau eliberează de obligații;
b) de vânzare ilegală a documentelor oficiale care acordă drepturi sau eliberează de obligații.

Cumpărarea ilegală a documentelor oficiale care acordă drepturi sau eliberează de obligații, în sensul art. 359 din CP al RM, constă în primirea acestui document în posesie, folosință și administrare prin orice formă: cumpărare, schimb, în dar, ca amanet etc., fără a avea acest drept legal.

Vânzarea ilegală a documentelor oficiale care acordă drepturi sau eliberează de obligații, în sensul art. 359 din CP al RM, constă în înstrăinarea acestui document, transmiterea lui altei persoane, fără a avea acest drept legal (vinderea, transmiterea în dar, în schimbul altui bun etc.).

Infracțiunea analizată este formală și se consumă din momentul săvârșirii acțiunilor indicate în dispoziția art. 359 din CP al RM: cumpărarea sau vânzarea ilegală a documentelor oficiale care acordă drepturi sau eliberează de obligații.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă, deoarece făptuitorul înțelege că cumpără sau vinde ilegal documente oficiale care acordă drepturi sau eliberează de obligații, și dorește săvârșirea acestor acțiuni.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani.

§2. Luarea, sustragerea, tăinuirea, degradarea sau distrugerea documentelor, imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor

Legea penală (art. 360 din CP al RM) incriminează luarea, sustragerea, tăinuirea, degradarea sau distrugerea documentelor, imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor aparținând întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate sau forma juridică de organizare, dacă această faptă a fost săvârșită din interes material sau din alte motive josnice, precum și luarea, sustragerea, tăinuirea, degradarea, distrugerea sau păstrarea buletinelor de identitate sau a altor documente importante ale persoanelor fizice, cu intenția de a limita libertatea persoanei, inclusiv libertatea de circulație, sau de a o lipsi de aceasta.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale ce țin de activitatea normală a organelor de stat cu privire la asigurarea ordinii stabilite de operare cu documentele oficiale.

Infracțiunea analizată are și un ***obiect material***: entitatea materială a documentelor, imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor.

Ștampila constituie o inscripție, emblemă sau semn convențional aplicat pe un document pentru a-i da valabilitate sau pentru a-i indica sau certifica proveniența.

Sigiliul este un obiect alcătuit dintr-o placă pe care este gravată o monogramă**,** o emblemă etc., care se aplică pe un act oficial, ca dovadă a autenticității lui.

Imprimată este formularul-tip folosit la întreprinderi sau instituții pentru întocmirea actelor, documentelor oficiale.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin săvârșirea unor acțiuni alternative:

a) luarea documentelor, imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor aparținând întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate sau forma juridică de organizare, dacă această faptă a fost săvârșită din interes material sau din alte motive josnice;
b) sustragerea documentelor, imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor aparținând întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate sau forma juridică de organizare, dacă această faptă a fost săvârșită din interes material sau din alte motive josnice;
c) tăinuirea documentelor, imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor aparținând întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate sau forma juridică de organizare, dacă această faptă a fost săvârșită din interes material sau din alte motive josnice;
d) degradarea sau distrugerea documentelor, imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor aparținând întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate sau forma juridică de organizare, dacă această faptă a fost săvârșită din interes material sau din alte motive josnice;
e) luarea buletinelor de identitate sau a altor documente importante ale persoanelor fizice, cu intenția de a limita libertatea persoanei, inclusiv libertatea de circulație, sau de a o lipsi de aceasta;
f) sustragerea buletinelor de identitate sau a altor documente importante ale persoanelor fizice, cu intenția de a limita libertatea persoanei, inclusiv libertatea de circulație, sau de a o lipsi de aceasta;

g) tăinuirea buletinelor de identitate sau a altor documente importante ale persoanelor fizice, cu intenția de a limita libertatea persoanei, inclusiv libertatea de circulație, sau de a o lipsi de aceasta;
h) degradarea sau distrugerea buletinelor de identitate sau a altor documente importante ale persoanelor fizice, cu intenția de a limita libertatea persoanei, inclusiv libertatea de circulație, sau de a o lipsi de aceasta;
i) păstrarea buletinelor de identitate sau a altor documente importante ale persoanelor fizice, cu intenția de a limita libertatea persoanei, inclusiv libertatea de circulație, sau de a o lipsi de aceasta.

Luarea constă în ridicarea, fără drept, a documentelor, imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor aparţinând întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate sau forma juridică de organizare, dacă această faptă a fost săvârșită din interes material sau din alte motive josnice, sau a buletinelor de identitate, sau a altor documente importante ale persoanelor fizice, cu intenția de a limita libertatea persoanei, inclusiv libertatea de circulație, sau de a o lipsi de aceasta.

Sustragerea constă în luarea ilegală a documentelor, imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor aparţinând întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate sau forma juridică de organizare, dacă această faptă a fost săvârșită din interes material sau din alte motive josnice, sau a buletinelor de identitate, sau a altor documente importante ale persoanelor fizice, cu intenția de a limita libertatea persoanei, inclusiv libertatea de circulație, sau de a o lipsi de aceasta.

Tăinuirea constă în schimbarea locului, ascunderea documentelor, imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor aparţinând întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate sau forma juridică de organizare, dacă această faptă a fost săvârșită din interes material sau din alte motive josnice, sau a buletinelor de identitate, sau a altor documente importante ale persoanelor fizice, cu intenția de a limita libertatea persoanei, inclusiv libertatea de circulație, sau de a o lipsi de aceasta

Păstrarea constă în reținerea buletinelor de identitate sau a altor documente importante ale persoanelor fizice, cu intenția de a limita libertatea persoanei, inclusiv libertatea de circulație, sau de a o lipsi de aceasta.

Infracțiunea analizată este formală și se consumă din momentul săvârșirii a tuturor sau cel puțin a unei acțiuni indicate în dispozițiile alin. (1) și (2) ale art. 360 din CP al RM.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă, deoarece făptuitorul înțelege că ia, sustrage, tăinuiește, degradează sau distruge

documentele, imprimatele, ștampilele sau sigiliile aparținând întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate sau forma juridică de organizare, din interes material sau din alte motive josnice, sau că ia, sustrage, tăinuiește, degradează, distruge sau păstrează buletinele de identitate sau alte documente importante ale persoanelor fizice, cu intenția de a limita libertatea persoanei, inclusiv libertatea de circulație, sau de a o lipsi de aceasta, și dorește săvârșirea acestor acțiuni.

Scopul infracțiunii este de a-și satisface interesele materiale sau alte interese josnice, sau de a limita libertatea persoanei, inclusiv libertatea de circulație, sau de a o lipsi de aceasta dorind săvârșirea acestor acțiuni.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani.

§3. Confecționarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor oficiale, a imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor false

Legea penală (art. 361 din CP al RM) incriminează confecționarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor oficiale false, care acordă drepturi sau eliberează de obligații, confecționarea sau vânzarea imprimatelor, ștampilelor sau a sigiliilor false ale unor întreprinderi, instituții, organizații, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale ce țin de activitatea normală a organelor de stat cu privire la asigurarea ordinii stabilite de operare cu documentele oficiale.

Infracțiunea analizată are și un ***obiect material***: entitatea materială a documentelor imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor.

Latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin acțiuni de confecționare, deținere, vânzare sau folosire a documentelor oficiale false, care acordă drepturi sau eliberează de obligații, confecționarea sau vânzarea imprimatelor, ștampilelor sau a sigiliilor false ale unor întreprinderi, instituții, organizații, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare.

Prin confecționare, în sensul art. 361 din CP al RM, se înțelege crearea sau denaturarea conținutului unor asemenea documente oficiale, care acordă drepturi sau eliberează de obligații, a imprimatelor, ștampilelor sau a sigiliilor unor întreprinderi, instituții, organizații, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare.

Prin deținere, în sensul art. 361 din CP al RM, se înțelege intrarea în posesie a documentelor oficiale false, care acordă drepturi sau eliberează de obligații, sau a imprimatelor, ștampilelor sau a sigiliilor false ale unor întreprinderi, instituții, organizații, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare.

Prin vânzare, în sensul art. 361 din CP al RM, se înțelege înstrăinarea, transmiterea documentelor oficiale false, care acordă drepturi sau eliberează de obligații, sau a imprimatelor, ștampilelor, sigiliilor false ale unor întreprinderi, instituții, organizații, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare (de exemplu, vinderea, transmiterea în dar, în schimbul altui bun etc.).

Prin folosire, în sensul art. 361 din CP al RM, se înțelege prezentarea sau aplicarea documentelor oficiale false, care acordă drepturi sau eliberează de obligații, a imprimatelor, ștampilelor sau a sigiliilor false ale unor întreprinderi, instituții, organizații, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare.

Infracțiunea analizată este formală și se consumă din momentul săvârșirii a tuturor sau cel puțin unei acțiuni indicate în dispoziția alin. (1) al art. 361 din CP al RM.

Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă, deoarece făptuitorul înțelege că confecționează, deține, vinde sau folosește documente oficiale false, care acordă drepturi sau eliberează de obligații, imprimate, ștampile sau sigilii false ale unor întreprinderi, instituții, organizații, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, și dorește săvârșirea acestor acțiuni.

Subiectul infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care a atins la momentul săvârșirii infracțiunii vârsta de 16 ani.

Circumstanțele agravante ale infracțiunii sunt prevăzute de alin. (2) al art. 361 din CP al RM: aceleași acțiuni: a) săvârșite repetat; b) săvârșite de două sau mai multe persoane; c) săvârșite referitor la un document de importanță deosebită; d) soldate cu daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Ca documente de importanță deosebită pot servi buletinul de identitate, pașaportul, livretul militar, diplomele de absolvire a instituțiilor de învățământ etc.

Capitolul XIX

INFRACȚIUNI MILITARE

Secțiunea I. NOȚIUNEA, CARACTERIZAREA GENERALĂ ȘI TIPURILE INFRACȚIUNILOR MILITARE

Printre valorile sociale fundamentale ocrotite de dreptul penal, un loc de seamă îl ocupă capacitatea de apărare a țării, garanție importantă pentru atributele fundamentale ale statului: unitatea, suveranitatea, independența și indivizibilitatea acestuia.

Capacitatea de apărare a țării este condiționată de existența Forțelor Armate, de ordinea și disciplina care trebuie să domine în cadrul acestora, de îndeplinirea întocmai a îndatoririlor ce revin tuturor cetățenilor în legătură cu apărarea patriei, și mai ales a militarilor din Forțele Armate.

Conform Legii Republicii Moldova cu privire la apărarea națională, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 25.07.2003[1], forțele destinate apărării naționale sunt Forțele Armate constituite din Armata Națională, Trupele de Grăniceri și Trupele de Carabinieri. Forțele Armate ale Republicii Moldova sunt destinate apărării statului în caz de agresiune armată, asigurării inviolabilității frontierelor și a spațiului aerian al acestuia. Antrenarea Forțelor Armate în soluționarea unor probleme ce nu țin nemijlocit de asigurarea apărării statului se efectuează exclusiv în temeiul hotărârii Parlamentului, iar în situații extreme, prin decretul Președintelui Republicii Moldova. Forțele Armate se compun din trupe regulate și din rezervă de militari instruiți. Baza trupelor regulate o constituie trupele de uscat, unitățile de apărare antiaeriană și aviația militară. Rezerva se formează din rezerva de categoria întâi, destinată completării suplimentare a trupelor regulate până la statul timpului de război, și din rezerva de categoria a doua de unități și subunități destinate ducerii de sine stătătoare a acțiunilor militare. Structura Forțelor Armate, efectivul, dotarea lor cu armament, asigurarea lor financiară, tehnico-materială se determină de Ministerul Apărării și de Guvern și se aprobă de Parlament.

Dată fiind importanța evidentă a capacității de apărare a statului, apar pe deplin justificate prevenirea și combaterea prin mijloace de drept penal a faptelor care pun în pericol sau vatămă această deosebit de importantă valoa-

[1] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 200-203, 2003.

re socială[2]. Incriminând aceste fapte, legiuitorul le-a inclus într-o categorie distinctă de infracțiuni sub denumirea de "Infracțiuni militare". Aceste infracțiuni constituie conținutul capitolului XVIII al Părții speciale a Codului penal. Partea specială a Codului penal nu dă noțiunea infracțiunilor militare, însă ea se conține în Capitolul IX al Părții generale, articolul 128, conform căruia infracțiunile militare se consideră infracțiunile, prevăzute de Codul penal, contra modului stabilit de îndeplinire a îndatoririlor serviciului militar, a pregătirii militare obligatorii și a concentrărilor, săvârșite de militari, precum și de persoanele care trec pregătirea militară obligatorie sau de rezerviști în timpul satisfacerii serviciului militar, pregătirii militare obligatorii, concentrărilor de instrucție sau de probă.

Componența infracțiunii militare îndeplinește un șir de funcții:

1. este un mijloc de constatare și de descriere a infracțiunii militare;
2. servește drept bază de realizare a răspunderii penale, deoarece la răspunderea penală pentru infracțiunea militară se trage persoana care a săvârșit o infracțiune militară. Absența în acțiunile persoanei a tuturor elementelor ce caracterizează infracțiunea militară exclude răspunderea penală pentru infracțiune militară;
3. componența infracțiunii militare servește drept bază de delimitare a infracțiunilor între ele (de exemplu, deosebirea infracțiunii militare de infracțiunea de drept comun). Delimitarea se efectuează, în primul rând, după obiectul juridic. Infracțiunile care au un obiect juridic comun se deosebesc între ele după latura obiectivă (de exemplu, neexecutarea ordinului și opunerea de rezistență șefului). Infracțiunile militare se pot delimita între ele și după latura subiectivă (abuzul de putere sau excesul de putere și atitudinea neglijentă față de serviciu). Ele se pot deosebi și după subiectul infracțiunii (de exemplu, încălcarea regulilor statutare cu privire la relațiile dintre militari, dacă între ei nu există relații de subordonare și abuzul de putere, excesul de putere sau inacțiunea la exercitarea puterii, atitudinea neglijentă față de serviciu).
4. Componența infracțiunii militare servește drept temei de calificare a infracțiunilor. Aprecierea juridică corectă a faptei săvârșite (calificarea infracțiunii) este posibilă doar în cazurile când sunt folosite noțiunea și conținutul unei infracțiuni concrete[3].

---

[2] V. Dongoroz, S. Cahane, I. Oancea, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, R. Stănoiu, V. Roșca, *Explicații teoretice ale Codului penal român*, vol. IV, Partea specială, București, 1972, p. 755.

[3] С. Аветисян, *Воинские преступления*, Ереван, 2001, с. 8.

Ca infracțiuni ce fac parte dintr-o categorie distinctă, infracțiunile militare prezintă o serie de trăsături caracteristice comune.

Obiectul juridic generic al infracțiunilor militare îl constituie relațiile sociale ce țin de capacitatea de apărare a țării și ordinea stabilită de satisfacere a serviciului militar, a pregătirii militare obligatorii și a concentrărilor. Din valoarea socială de capacitate de apărare a țării și ordinea stabilită de satisfacere a serviciului militar derivă mai multe valori sociale specifice: Forțele Armate ale țării, privite în existența lor fizică, în puterea lor de luptă; ordinea și disciplina militară; comportarea curajoasă a militarilor pe câmpul de luptă; unitatea morală a populației și spiritul ei de rezistență; atitudinea loială și devotată a cetățenilor față de obligațiile privind apărarea țării[4].

Fiecare din infracțiunile militare sau grupuri aparte din categoria infracțiunilor militare, în afară de obiectul juridic generic, au un ***obiect juridic special***.

Obiectul juridic special reprezintă o concretizare, particularizare a obiectului juridic generic, raportat la fiecare infracțiune sau grup de infracțiuni omogene în parte[5]. Acesta constă în relațiile sociale referitoare numai la una dintre componentele capacității de apărare a țării sau ordinii stabilite de satisfacere a serviciului militar, a pregătirii militare obligatorii și a concentrărilor, ca valoare socială, și anume cea care este lezată în mod direct prin săvârșirea infracțiunii (de exemplu, ordinea și disciplina militară, comportarea curajoasă a militarilor pe câmpul de luptă etc.).

În funcție de obiectul juridic special, infracțiunile militare se împart în următoarele grupuri (sistemul infracțiunilor militare):

1. Infracțiuni ce atentează la ordinea de subordonare: neexecutarea ordinului și insubordonarea, opunerea de rezistență șefului sau constrângerea acestuia la încălcarea îndatoririlor de serviciu, amenințarea șefului, acte de violență săvârșite asupra șefului, insulta adusă șefului de către subaltern sau subalternului de către șef.
2. Infracțiuni ce atentează la ordinea de comportare între militari: încălcarea regulilor statutare cu privire la relațiile dintre militari, dacă între ei nu există relații de subordonare.
3. Infracțiuni de serviciu: abuzul de putere, excesul de putere sau inacțiunea la exercitarea puterii, atitudinea neglijentă față de serviciu.

4 O. Loghin, T. Toader, *Drept penal român. Partea specială*, București, 1997, p. 604.

5 M. Basarab, L. Moldovan, V. Suian, *Drept penal. Partea specială*, vol. II, Cluj-Napoca, 1997, p. 136.

4. Infracțiuni legate de sustragerea de la îndeplinirea obligațiunilor serviciului militar: dezertarea, sustragerea de la serviciul militar prin automutilare sau prin alt mijloc (eschivarea de la serviciul militar).
5. Infracțiuni ce atentează la ordinea de mânuire a armei și de manipulare a substanțelor periculoase: încălcarea regulilor de mânuire a armei, precum și de manipulare a substanțelor și obiectelor ce prezintă un pericol sporit pentru cei din jur.
6. Infracțiuni ce atentează la ordinea de exercitare a serviciului de luptă și a altor servicii speciale: încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul de gardă, încălcarea regulilor cu privire la serviciul de grăniceri, încălcarea regulilor cu privire la menținerea ordinii publice și a securității publice, încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul intern, încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul de patrulare, încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul de luptă al trupelor armate.
7. Infracțiuni ce atentează la ordinea de păstrare a patrimoniului militar: distrugerea sau deteriorarea intenționată sau din imprudență a patrimoniului militar, risipirea sau pierderea patrimoniului militar.
8. Infracțiuni ce atentează la ordinea de exploatare a tehnicii de luptă: încălcarea regulilor de conducere sau de exploatare a mașinilor, încălcarea regulilor de zbor sau ale pregătirii de zbor, încălcarea regulilor de navigație.
9. Infracțiuni împotriva ordinii de exercitare a serviciului militar pe timp de război sau în condiții de luptă: predarea sau lăsarea mijloacelor de război inamicului, părăsirea unei nave militare în caz de naufragiu, părăsirea samavolnică a câmpului de luptă sau refuzul de a acționa cu arma, predarea voluntară în prizonierat, acțiunile criminale ale militarului care se găsește în prizonierat, jefuirea celor căzuți pe câmpul de luptă, acte de violență asupra populației din zona operațiilor militare, încălcări esențiale ale dreptului internațional umanitar săvârșite în timpul conflictelor armate, folosirea cu perfidie a emblemei Crucii Roșii în timpul conflictului armat.

Existența unui ***obiect material*** nu constituie un aspect comun al infracțiunilor militare. De regulă, infracțiunile din această grupă nu au un obiect material. Unele infracțiuni presupun însă și un astfel de obiect (de exemplu, corpul persoanei în cazul încălcării regulilor statutare cu privire la relațiile dintre militari, dacă între ei nu există relații de subordonare, bunurile unităților militare în cazul pierderii patrimoniului militar, distrugerii sau deteriorării intenționate sau din imprudență a patrimoniului militar etc.).

Latura obiectivă a infracțiunilor militare se realizează, de regulă, prin acțiuni, iar în unele cazuri prin inacțiuni.

Prin acțiuni se săvârșesc infracțiunile militare de încălcări ale regulilor statutare cu privire la relațiile dintre militari, dacă între ei nu există relații de subordonare, dezertare, acte de violență asupra populației din zona operațiilor militare, folosire cu perfidie a emblemei Crucii Roșii etc.

Prin inacțiuni se săvârșesc infracțiunile militare privind pierderea patrimoniului militar, refuzul de a acționa cu arma etc.

Urmările prejudiciabile constau în crearea stării de pericol pentru capacitatea de apărare a țării sau ordinea stabilită de satisfacere a serviciului militar, a pregătirii militare obligatorii și a concentrărilor sau chiar într-o lezare efectivă a acesteia (de exemplu, la încălcarea regulilor statutare cu privire la relațiile dintre militari, dacă între ei nu există relații de subordonare, se lezează ordinea stabilită de satisfacere a serviciului militar și integritatea corporală a militarilor etc.).

Pentru unele infracțiuni militare sunt caracteristice și unele semne secundare ale laturii obiective, cum ar fi: timpul săvârșirii infracțiunii (timp de război), locul săvârșirii infracțiunii (de exemplu, câmpul de luptă), mijloacele și metodele (eschivarea militarului de la serviciul militar prin automutilare, simularea unei boli, falsificarea documentelor sau prin altă înșelăciune) etc.

Latura subiectivă. Cele mai multe dintre infracțiunile militare sunt infracțiuni intenționate. Intenția, nefiind calificată printr-un scop special indicat în dispoziția articolului concret, poate fi atât directă, cât și indirectă (de exemplu, încălcarea regulilor statutare cu privire la relațiile dintre militari, în timpul satisfacerii serviciului militar, dacă între ei nu există raporturi de subordonare etc.). În cazul în care în dispoziția articolului respectiv se conține un scop special, forma vinovăției este doar intenția directă (de exemplu, dezertarea, în scopul eschivării de la serviciul militar etc.).

Dat fiind că unele din infracțiunile militare sunt infracțiuni de inacțiune, elementul lor subiectiv poate îmbrăca și forma imprudenței[6] (în ambele sale modalități: neglijența sau încrederea exagerată). Din aceste infracțiuni fac parte: distrugerea sau deteriorarea din imprudență a patrimoniului militar, pierderea patrimoniului militar, atitudinea neglijentă față de serviciu etc.

Una din cele mai controversate și complicate probleme cu privire la infracțiunile militare este problema stabilirii ***subiectului*** infracțiunilor militare.

---

[6] V. Dongoroz și alții, *op. cit.*, p. 759.

Subiectul infracțiunii militare este special. Conform articolelor respective ale Codului penal, sunt supuși răspunderii penale pentru infracțiunile militare (adică subiecți ai infracțiunilor militare), militarii din cadrul Armatei naționale, securității naționale, trupelor de carabinieri, trupelor de grăniceri, precum și persoanele, în privința cărora există indicații speciale în legislație. De asemenea, sunt subiecți ai infracțiunilor militare persoanele care trec pregătirea militară obligatorie, precum și rezerviștii în timpul concentrărilor, instrucțiunilor de luptă sau de probă. Militari se consideră și cursanții instituțiilor de învățământ militar (colegii militare, institute militare etc.).

O importanță deosebită pentru recunoașterea persoanei ca subiect al infracțiunii militare o are începutul și sfârșitul perioadei de aflare a persoanei în serviciul militar, timpul în care persoana are statut de militar.

Începutul aflării în serviciul militar în termen se consideră ziua prezentării recrutului în organul local de administrare militară, pentru a fi trimis în unitatea militară, iar sfârșitul aflării în serviciul militar în termen se consideră ziua în care militarul, prin ordinul comandantului unității militare, este exclus din listele efectivului în legătură cu trecerea lui în rezerva Forțelor Armate.

Conform Regulamentului cu privire la satisfacerea serviciului militar, persoana se consideră angajată în serviciu militar prin contract din ziua semnării de către ambele părți a contractului, și eliberată – din ziua în care, prin ordinul comandantului de unitate, este exclusă din listele personalului, în legătură cu trecerea în rezerva Forțelor Armate sau în retragere.

Pentru supușii militari chemați la concentrări sau la instrucțiunile de probă, începutul serviciului militar se consideră ziua când ei s-au prezentat la locul satisfacerii serviciului de concentrare sau instrucțiunii de probă, iar sfârșitul serviciului militar se consideră ultima zi de concentrare sau a instrucțiunilor de probă.

Cursanții instituțiilor de învățământ militare, care au atins vârsta de 17 ani, se consideră aflați în serviciul militar din ziua când au fost înscriși în listele acestei instituții de învățământ militare.

Depunerea jurământului militar, în general, nu este o condiție obligatorie pentru a recunoaște persoana (militarul) ca subiect al infracțiunii militare.

Însă în unele cazuri, ținând cont de specificul serviciului militar (serviciu special), nedepunerea jurământului militar de către persoana care a săvârșit o faptă prevăzută de Capitolul "Infracțiuni militare" al Codului penal servește drept temei de a libera această persoană de răspundere penală pentru fapta săvârșită (cu excepția cazurilor când acțiunile ei vor întruni o componență de infracțiune cu caracter general).

În doctrina penală s-au expus păreri conform cărora persoanele încorporate ilegal (cu încălcarea prevederilor legale) în serviciul militar sunt pasibile de răspunderea penală pentru infracțiunile militare[7].

Nu împărtășim acest punct de vedere și considerăm că, în cazurile când persoanele au fost ilegal încorporate în serviciul militar, ele nu pot fi subiecte ale infracțiunilor militare. Aceasta se lămurește prin faptul că încălcarea flagrantă a legii în cazul adoptării actului administrativ (în cazul dat, de încorporare în serviciul militar) duce la nulitatea lui. Iar nulitatea actului duce și la nulitatea încorporării în serviciul militar. În continuarea acestei idei, nulitatea încorporării indică asupra faptului că nu puteau apărea nici relații de drept militar, și în consecință, persoana, neputând fi subiect al relațiilor de drept militar, nu poate fi nici subiect al infracțiunilor militare.

În cazul în care acțiunile făptuitorului întrunesc elementele constitutive ale unei infracțiuni de drept comun, în formă consumată sau tentativă, el va răspunde pentru săvârșirea infracțiunii de drept comun.

La răspunderea penală pentru unele infracțiuni militare pot fi trase și persoanele care se află în prizonierat. Convenția (III) cu privire la tratamentul prizonierilor de război, încheiată la 12.08.1949 la Geneva, indică că prizonierii de război vor fi supuși legilor, regulamentelor și ordinelor generale în vigoare la forțele armate ale puterii deținătoare, care este autorizată să ia măsuri judiciare sau disciplinare privind orice prizonier de război care a comis o infracțiune la aceste legi, regulamente sau ordine generale[8]. Însă, conform art. 91-93 ale aceleiași Convenții, prizonierii de război nu pot fi trași la răspundere penală pentru evadarea din prizonierat, chiar dacă aceasta a fost repetată, pentru tentativă de evadare sau pentru cooperarea la un act de evadare. În cazul nereușitei evadării, prizonierii pot fi pasibili doar de pedepse disciplinare.

De asemenea, infracțiunile comise de prizonierii de război, cu singurul scop de a-și înlesni evadarea și care n-au comportat nici o violență contra persoanelor, fie că e vorba de infracțiuni contra patrimoniului, de întocmirea și folosirea de acte false, de port de haine civile, nu pot fi pasibile decât de pedepse disciplinare (de exemplu, pentru a-și ușura evadarea, prizonierul răpește un mijloc de transport cu care se deplasează, fără scopul de a-l însuși; falsifică un document pentru a-și tăinui personalitatea etc.).

---

7 *Закон об уголовной ответственности за воинские преступления*. Под ред. А. Г. Горного, Москва, 1986, с. 17-18.

8 Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Ediție oficială, vol. V, Chișinău, 1998, p. 88.

Unele infracțiuni militare, pe lângă calitatea de militar al subiectului, mai reclamă existența unor calități suplimentare (subiect special în cadrul infracțiunilor militare), cum ar fi, de exemplu, calitatea de șef sau persoană cu funcție de răspundere, în cazul infracțiunilor de serviciu: abuzul de putere, excesul de putere sau inacțiunea la exercitarea puterii, atitudinea neglijentă față de serviciu.

Coautoratul la infracțiunile militare poate avea loc în cazul când două sau mai multe persoane, care au calitatea specială prevăzută de lege (militari, șefi sau persoane cu funcție de răspundere, persoane din serviciul de zi pe unitatea militară etc.), săvârșesc intenționat, împreună și în comun, una și aceeași infracțiune.

Mai complicate sunt cazurile când la săvârșirea unei infracțiuni militare participă cu acte de executare a laturii obiective, de rând cu militarii, și persoane care nu au această calitate (persoane civile). Practica judiciară și doctrina penală califică acțiunile persoanei civile, ținând cont de natura juridică a participației, ca acte de complicitate la infracțiunea militară, și nu de coautorat[9]. Deci, coautoratul la infracțiunile militare are loc atunci când cel puțin două persoane sau mai multe, care au calitatea prevăzută de lege, săvârșesc împreună sau în comun o infracțiune intenționată.

Complici, instigatori sau organizatori ai infracțiunilor militare pot fi orice persoane care au calitățile generale prevăzute de legea penală: vârsta respectivă, calitatea de persoană fizică și responsabilitate.

Secțiunea a II-a. INFRACȚIUNI CE ATENTEAZĂ LA ORDINEA DE SUBORDONARE

§1. Neexecutarea intenționată a ordinului

Neexecutarea ordinului, conform alin. (1) al art. 364 din CP al RM, constă în refuzul direct de a executa ordinul șefului, precum și altă neexecutare intenționată a ordinului.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la executarea regulamentară a ordinului.

[9] M. Basarab, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Iași, 1992, p. 95; В. Чиквадзе, *Советское военно-уголовное право*, Москва, 1948, c. 160; V. Papodopol, *Delimitarea actelor de coautorat de cele de complicitate*, Justiția Nouă, nr. 7, 1963, p. 68; X. Ulianovschi, *Participația penală*, Chișinău, 2000, p. 33-39, 145-172.

Conform art. 33 al Regulamentului serviciului interior ale Forțelor Armate al Republicii Moldova[10], după situația de serviciu și după gradele militare pe care le dețin, unii militari în raport cu alții pot fi șefi sau subordonați.

Șefii, cărora militarii le sunt subordonați pe linie de serviciu, fie și temporar, se numesc șefi direcți.

Șeful direct, cu funcția imediat superioară unui subordonat, se numește șef nemijlocit.

Militarii, care după situația lor de serviciu și după gradul militar nu sunt în raport cu alți militari șefi sau subordonați, pot fi superiori sau inferiori.

Dacă militarii, care nu sunt subordonați reciproc, îndeplinesc în comun îndatoririle de serviciu, când relațiile lor de serviciu nu sunt determinate de comandant (șef), atunci superiorul după funcție, iar în funcții egale – superiorul după gradul militar este considerat șef.

Șeful are dreptul să dea ordine subordonatului și să ceară executarea lor. Subordonatul este obligat să execute necondiționat ordinele șefului. După executarea ordinului, el poate să înainteze o reclamație șefului ierarhic superior, în cazul în care consideră că față de el s-a procedat injust.

“Ordinul” în sensul analizat este de 2 feluri: ordin și dispozițiune.

Ordinul este o dispozițiune a comandantului (șefului) adresată subordonaților, care cere executarea unor acțiuni, respectarea unor reguli sau stabilește o ordine sau o situație. Ordinul poate fi dat în scris, verbal sau prin mijloace tehnice de legătură unui militar sau unui grup de militari.

Dispozițiunea este o formă de transmitere a misiunilor de către comandant (șef) la subordonați, privind chestiuni particulare. Dispozițiunea se dă în scris sau verbal.

Latura obiectivă se realizează prin refuzul de a executa un ordin cu privire la îndatoririle de serviciu. Expresia “refuzul de a executa un ordin” trebuie interpretată în sensul de neexecutare intenționată a unui ordin. Neexecutarea ordinului se poate exprima atât printr-o inacțiune, în cazul când făptuitorului i s-a ordonat să facă ceva, iar el refuză să execute acest ordin, cât și printr-o acțiune**,** când subordonatului i se interzice săvârșirea unor acțiuni, dar el totuși le săvârșește.

Neexecutarea ordinului poate fi exprimată prin 2 modalități: neexecutarea ordinului în mod expres, deschis, când făptuitorul exprimă prin viu grai sau chiar în scris că nu va executa ordinul, și nu-l execută, și neexecutarea ordinu-

---

10 Regulamentul serviciului interior al Forțelor Armate ale Republicii Moldova, Chișinău, 1996, p. 13-15.

lui în mod tacit, când subordonatul, fără să se exprime într-un anumit mod, nu execută ordinul.

O problemă în ce privește componența de infracțiune discutată o prezintă situația când subordonatul declară deschis că nu va executa ordinul primit, și apoi, imediat, trece la executarea lui. În doctrina penală s-a expus părerea că, în acest caz, acțiunile făptuitorului vor constitui o infracțiune de neexecutare a ordinului[11].

Nu susținem acest punct de vedere și considerăm că astfel de interpretări sunt formale și contrare spiritului legii, scopului urmărit de legiuitor. Pentru disciplina militară prezintă un pericol sporit nu atât manifestarea fățișă (verbală sau în scris) a hotărârii făptuitorului de a nu executa ordinul, cât mai ales faptul neexecutării acestui ordin, indiferent dacă făptuitorul și-a făcut cunoscută sau nu în mod expres, fățiș această hotărâre. În realitate, din punct de vedere penal, refuzul de a executa un ordin (în sensul de comunicare a hotărârii făptuitorului de a nu da curs ordinului) reprezintă doar faza oratorie a infracțiunii, care nu intră sub incidența legii penale. Dacă refuzul verbal sau în scris ar constitui actul de executare, atunci infracțiunea s-ar consuma chiar în acel moment, fiind irelevant dacă ulterior făptuitorul a executat sau nu ordinul[12].

Infracțiunea dată este una materială și se consideră consumată din momentul producerii daunelor în proporții considerabile intereselor de serviciu.

Daunele în proporții considerabile intereselor de serviciu, adică urmările prejudiciabile ale infracțiunii, constau într-o stare de pericol prin nerespectarea raportului de subordonare, prin atingerea adusă ordinii și disciplinei militare.

Latura subiectivă. Neexecutarea intenționată a ordinului șefului se săvârșește cu vinovăție intenționată. Motivul și scopul nu are relevanță la calificarea infracțiunii.

Subiectul infracțiunii poate fi doar subalternul militar.

Conform alin. (5) al art. 364 din CP al RM, nu se consideră infracțiune fapta persoanei prevăzută de legea penală întru executarea ordinului sau dispoziției ilegale a unui șef militar. Răspunderea penală pentru prejudiciul pricinuit o poartă persoana care a dat ordinul sau dispoziția ilegală. Aceste prevederi ale legii sunt aplicabile în cazul când persoana, executând un ordin ilegal, a săvârșit o infracțiune din imprudență.

---

[11] *Советское уголовное право. Часть особенная*, под ред. Н. Загородникова, Москва, 1983, с. 544; Комментарии к Уголовному кодексу РСФСР, под ред. Ю. Северина, Москва, 1980, с. 441.

[12] M. Basarab, L. Moldovan, V. Suian, *op. cit.*, p. 142.

Însă în cazurile când subalternul a săvârșit o infracțiune intenționată, cu bună-știință, întru executarea ordinului sau dispoziției ilegale, el va purta răspundere penală în temeiuri generale ca autor al infracțiunii, iar cel care a dat ordinul, ca instigator la infracțiunea dată. Aceste prevederi sunt reglementate de alin. (6) al art. 364 din CP al RM, care mai stipulează că neexecutarea ordinului sau dispoziției ilegale exclude răspunderea penală.

Circumstanțele care agravează răspunderea penală sunt indicate în alin. (2) și (3) ale art. 364 din CP al RM: săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane, cauzarea prin infracțiune a unor urmări grave, săvârșirea infracțiunii pe timp de război sau în condiții de luptă.

Săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane va avea loc în cazul când ordinul a fost dat unui colectiv de subordonați, și două sau mai multe persoane din acest colectiv, cu intenție, împreună sau în comun, prin acțiuni coordonate, nu execută acest ordin. Pentru existența acestei agravante nu este necesară o înțelegere prealabilă, expresă, între participanți. Înțelegerea poate fi și tacită, exprimată prin coordonarea tacită a acțiunilor lor. De exemplu, în cazul unui ordin colectiv, grupul întreg nu-l execută, aflându-se împreună, având cunoștință unul de acțiunile sau inacțiunile altuia.

Nu va fi prezentă o asemenea agravantă în cazul când doi sau mai mulți subordonați nu vor executa ordinul comun de sine stătător, aflându-se în locuri diferite și neavând cunoștință unul de acțiunile sau inacțiunile altuia.

Cauzarea prin infracțiune a unor urmări grave se stabilește în fiecare caz în parte, ținându-se cont de toate împrejurările săvârșirii faptei. Ca urmări grave pot fi considerate zădărnicirea unor măsuri îndreptate la asigurarea capacității de luptă a unității militare, zădărnicirea sarcinii de luptă, survenirea de victime omenești, distrugerea sau deteriorarea tehnicii militare, pricinuirea unor daune materiale în proporții mari etc.

În ce privește săvârșirea infracțiunii analizate pe timp de război sau în condiții de luptă, menționăm că Parlamentul, la propunerea Președintelui Republicii Moldova, în cazul agresiunii armate împotriva Republicii Moldova, declară starea de beligeranță sau de război și anulează această stare după semnarea tratatului de pace cu partea beligerantă.

Timpul de război începe din momentul declarării stării de beligeranță sau o dată cu începerea de facto a acțiunilor militare și se sfârșește în ziua și ora încetării de facto a acțiunilor militare. În cazul în care trupe sau grupe înarmate atacă sau invadează prin surprindere teritoriul Republicii Moldova, organele locale ale administrației militare sunt obligate să ia toate măsurile pentru respingerea atacurilor, fără a aștepta declararea războiului.

Prin condiții de luptă se înțelege aflarea unității (subunității) militare în condiții nemijlocite de pregătire de luptă sau în condiții de ducere nemijlocită a luptei (operației de luptă). Condiții de luptă pot fi atât pe timp de război, cât și pe timp de pace, când unitatea (subunitatea) militară ripostează atacului armat asupra teritoriului țării.

Neexecutarea ordinului ca rezultat al atitudinii neglijente sau neconștiincioase față de el este prevăzută ca o infracțiune distinctă la alin. (4) al art. 364 din CP al RM și componența ei se deosebește de infracțiunea de neexecutare intenționată a ordinului șefului, examinată mai sus, doar prin latura obiectivă și subiectivă.

Latura obiectivă a acestei infracțiuni se exprimă prin neexecutarea ordinului sau executarea neglijentă a ordinului, fapte care au adus la cauzarea unor urmări grave sau care au fost săvârșite pe timp de război sau în condiții de luptă, lipsind caracterul fățiș sau deschis al faptelor prevăzute de neexecutarea intenționată a ordinului șefului. Lipsesc, de asemenea, acțiunile demonstrative, care ar indica asupra nedorinței subalternului de a se supune ordinelor sau dispozițiunilor șefului.

Latura subiectivă a acestei infracțiuni se caracterizează prin imprudență. În acest caz, făptuitorul n-a prevăzut posibilitatea neexecutării ordinului, cu toate că putea și trebuia s-o prevadă (negligență) sau a prevăzut posibilitatea neexecutării ordinului, însă, în mod ușuratic, s-a bazat pe niște împrejurări, prin intermediul cărora ordinul ar putea fi executat, însă aceste împrejurări n-au survenit (sau au survenit), și, în legătură cu aceasta, ordinul n-a fost executat (încredere exagerată).

Noțiunile de urmări grave, timp de război sau condiții de luptă au fost analizate mai sus, semnificațiile lor sunt similare și la componența de infracțiune dată.

§2. Opunerea de rezistență șefului sau constrângerea acestuia la încălcarea îndatoririlor de serviciu

Opunerea de rezistență șefului sau constrângerea acestuia la încălcarea îndatoririlor de serviciu (art. 365 din CP al RM) este una din cele mai periculoase infracțiuni în Forțele Armate.

Pericolul social al acestei infracțiuni constă în aceea că făptuitorul, deschis și cu perfidie, se contrapune activității de serviciu a șefilor militari sau altui militar, activitate exercitată în interesul ordinii militare cu scopul încetării sau schimbării caracterului ei legal. Aceste acțiuni ale făptuitorului împiedică, iar

uneori fac imposibilă exercitarea normară a activității de serviciu a persoanelor sus-indicate, subminează autoritatea lor.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la ordinea de subordonare militară, care asigură activitatea de serviciu militară normală a comandanților (șefilor) militari sau altor persoane, care execută obligațiuni legate de serviciul militar, precum și de viața și sănătatea acestor persoane.

Astfel, această infracțiune are două obiecte juridice speciale: principal și secundar. Obiectul juridic principal îl constituie relațiile sociale cu privire la ordinea de subordonare militară, iar cel secundar, relațiile sociale cu privire la viața și sănătatea comandanților (șefilor) militari sau altor persoane care execută obligațiuni legate de serviciul militar.

Latura obiectivă se exprimă prin acțiuni. În art. 365 din CP al RM sunt prevăzute două componențe de infracțiuni, care se deosebesc după latura obiectivă: a) opunerea de rezistență șefului, precum și unei alte persoane care exercită îndatoririle legate de serviciul militar; b) constrângerea acestor persoane la încălcarea acestor îndatoriri.

Opunerea de rezistență sau constrângerea adeseori se săvârșesc cu aplicarea violenței asupra șefului sau altor persoane care execută obligațiuni legate de serviciul militar, fapt ce sporește substanțial pericolul social al acestor fapte.

Alte persoane care execută obligațiuni legate de serviciul militar pot fi militarii care exercită serviciul de gardă (santinelă etc.), patrulă sau serviciul de zi (serviciul pe companie, pe batalion etc.), precum și alți militari care îndeplinesc obligațiuni concrete legate de serviciul militar.

Opunerea de rezistență constă în acțiuni îndreptate spre împiedicarea șefului, precum și unei alte persoane care exercită îndatoririle legate de serviciul militar să-și îndeplinească obligațiunile lor legate de serviciul militar. La opunerea de rezistență, făptuitorul încearcă să nu permită persoanei să-și exercite obligațiunile sale militare, funcționale, nu-i dă posibilitate să acționeze în situația concretă în conformitate cu legislația în vigoare, regulamentele militare sau ordinele superiorului. Opunerea de rezistență presupune înaintarea față de șef (sau altă persoană) a unor cerințe concrete de săvârșire sau nesăvârșire a unor anumite acțiuni contrare interesului de serviciu. Opunerea de rezistență poate fi săvârșită numai în timpul exercitării de către șef sau altă persoană a obligațiunilor legate de serviciul militar.

Opunerii de rezistență îi premerg, de obicei, unele încălcări de disciplină militară sau ale ordinii publice din partea militarului, iar opunerea este o reacție de răspuns la acțiunile legitime ale șefului sau altei persoane, îndreptate spre contracararea acestor încălcări. Opunerea de rezistență, în aceste cazuri,

poate fi săvârșită de însuși militarul care încalcă disciplina, precum și de alți militari, aflați la locul săvârșirii acestor încălcări de disciplină. Opunerii de rezistență îi pot premerge acțiunile de neexecutare a ordinului. În acest caz, acțiunile de neexecutare intenționată a ordinului vor fi calificate în ansamblu conform art. 365 din CP al RM[13].

Constrângerea constă în impunerea șefului sau altei persoane la încălcarea obligațiunilor sale legate de serviciul militar, la săvârșirea unor acțiuni ilegale în interesul celui care constrânge să acționeze în detrimentul intereselor de serviciu. De exemplu, făptuitorul constrânge șeful sau altă persoană, aplicând violența psihică sau fizică, să nu denunțe despre faptele ilegale săvârșite de el.

La opunerea de rezistență, făptuitorul, prin acțiunile sale, nu dă posibilitate șefului sau altei persoane să-și îndeplinească obligațiunile de serviciu, iar la constrângere, el încearcă să impună aceste persoane să acționeze contrar intereselor de serviciu.

Constrângerea poate fi aplicată în legătură cu activitatea de serviciu a șefului sau altei persoane, atât în timpul exercitării acestei activități, cât și în legătură cu activități care trebuie (sau pot fi) exercitate în viitor.

Violența fizică sau psihică în privința șefului, în legătură cu nemulțumirea militarului de acțiunile legale, de serviciu ale șefului, fără înaintarea unor cerințe concrete, nu poate fi considerată drept constrângere. Asemenea acțiuni pot fi calificate în baza art. 367 sau 368 din CP al RM[14] sau ca opunere de rezistență.

Infracțiunea dată este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul opunerii de rezistență sau constrângerii, indiferent de faptul că i-a reușit sau nu făptuitorului să împiedice executarea de către șef sau altă persoană a obligațiunilor sale de serviciu militar sau să-l impună să săvârșească careva acțiuni sau inacțiuni în interesul lui.

Latura subiectivă se caracterizează prin intenție directă. La opunere de rezistență, făptuitorul are scopul de a împiedica, de a nu permite șefului sau altei persoane să-și îndeplinească obligațiunile de serviciu militar, iar la constrângere – să-l impună să încalce aceste obligațiuni și să săvârșească acțiuni contrare intereselor de serviciu.

Subiect al infracțiunii poate fi orice militar, chiar și cel care nu este subordonat persoanei căreia i se opune rezistență sau care este constrânsă, cu condiția că acțiunile infracționale se săvârșesc în privința persoanei care-și îndeplinește obligațiunile de serviciu militar.

---

13 А. Горный, *op. cit.*, p. 30.

14 С. Аветисян, *op. cit.*, p. 84.

Circumstanțele care agravează răspunderea penală sunt indicate la alin. (2) și (3) ale art. 365 din CP al RM: săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane, cu aplicarea armei, cauzarea prin infracțiune a unor urmări grave, însoțite de omor intenționat, săvârșirea infracțiunii pe timp de război sau în condiții de luptă.

Cu privire la interpretarea primelor două agravante, a se vedea explicațiile de rigoare făcute anterior.

Se consideră că au fost pricinuite urmări grave prin cauzarea din imprudență a vătămărilor grave ale integrității corporale sau sănătății ori cauzarea morții.

Opunerea de rezistență sau constrângerea însoțită de omorul intenționat al superiorului sau al unei alte persoane care își îndeplinește îndatoririle legate de serviciul militar se califică conform lit. a) din alin. (3) al art. 365 din CP al RM. Calificarea suplimentară în temeiul art. 145 din CP al RM nu este necesară.

Despre săvârșirea infracțiunii pe timp de război sau în condiții de luptă, a se vedea explicațiile corespunzătoare cu privire la fapta prevăzură la art. 364 din CP al RM.

§3. Insultarea militarului

Legea penală (art. 366 din CP al RM) incriminează insulta adusă șefului de către subaltern, precum și subalternului de către șef, în timpul îndeplinirii obligațiilor legate de serviciul militar.

Regulamentele militare prevăd reguli stricte de relații între militari, în același rând regulile de politețe militară, de comportare și de salut militar. Art. 66 al Regulamentului serviciului interior al Forțelor Armate obligă militarii să constituie în permanență exemple de înaltă cultură, modestie și cumpătare, să păstreze cu sfințenie onoarea militară, să-și apere demnitatea și să stimeze demnitatea celorlalți. La rândul lor, șefii (comandanții) sunt obligați să dea dovadă de tact și atenție față de subordonați, să nu admită față de ei grosolănii, să respecte demnitatea lor personală.

Insulta între particulari nu este prevăzută ca infracțiune în Partea specială a Codului penal. Prin insultă se înțelege înjosirea intenționată a cinstei și demnității persoanei prin acțiune, verbal sau în scris.

Fapta de insultă a superiorului de către inferior sau a inferiorului de către superior este incriminată însă în grupul de infracțiuni contra capacității de apărare a țării. Această infracțiune este, așadar, o faptă mult mai gravă, care aduce atingeri ordinii și disciplinei militare, creând o stare de pericol în dauna capacității de apărare a țării. Această faptă nu constituie numai o atingere a demnității

unei persoane, o simplă manifestare a lipsei de respect față de superior (subalternul), ci o gravă abatere de la respectul ordinii și disciplinei militare.

Obiectul juridic principal al infracțiunii îl constituie relațiile sociale a căror existență și dezvoltare sunt asigurate prin menținerea ordinii și disciplinei militare, sub aspectul atitudinii respectuoase a subalternului (superiorului) față de superior (subaltern).

Această infracțiune are și un ***obiect juridic secundar***: relațiile sociale cu privire la cinstea și demnitatea superiorului (subalternului).

Latura obiectivă constă din acțiuni de insultă a superiorului (subalternului) de către subaltern (superior).

Art. 366 din CP al RM conține în sine două componențe de infracțiuni distincte: a) insulta adusă șefului de către subaltern, b) insulta adusă subalternului de către șef.

Insulta adusă șefului de către subaltern se exprimă prin înjosirea intenționată a cinstei și demnității șefului de către subaltern prin acțiune, verbal sau în scris. Ea poate fi exprimată prin cuvinte, desene, scrisori, acțiuni ce înjosesc demnitatea șefului militar, cum ar fi aruncarea în noroi sau deteriorarea uniformei militare etc.

Insulta adusă subalternului de către șef se exprimă prin înjosirea intenționată a cinstei și demnității subalternului de către șef prin acțiune, verbal sau în scris.

Timpul săvârșirii faptei are importanță la calificarea infracțiunii: în cazul săvârșirii infracțiunii pe timp de război sau în condiții de luptă, fapta va avea un caracter agravat, și va fi calificată conform alin. (2) al art. 367 din CP al RM.

Infracțiunea dată este una formală și se consideră consumată din momentul săvârșirii acțiunii prejudiciabile.

Latura subiectivă. Acțiunile făptuitorului se caracterizează prin intenție directă. Făptuitorul are scopul de a săvârși acte de violență sau o atingere a demnității, o manifestare a lipsei de respect față de superiorul (subalternul) său, precum și o gravă abatere de la respectul ordinii și disciplinei militare.

Subiect al infracțiunii poate fi subalternul sau șeful militar.

§4. Amenințarea șefului

Legea penală (art. 367 din CP al RM) incriminează amenințarea șefului cu moartea, cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori cu bătaia în timpul când acesta îndeplinește obligațiile legate de serviciul militar.

Prin amenințarea șefului se înțelege înspăimântarea acestuia cu aplicarea asupra lui a violenței, în legătură cu activitatea lui de serviciu.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la ordinea de subordonare militară stabilită în cadrul Forțelor Armate. Infracțiunea dată prevede amenințarea doar a șefului militar (după funcție sau grad militar). Nu va fi considerată amenințare în sensul art. 367 din CP al RM amenințarea cu distrugerea sau deteriorarea bunurilor șefului militar, cu aplicarea violenței față de rudele sau persoanele apropiate lui. Amenințarea altor militari (care nu-s șefi), în legătură cu îndeplinirea de către ei a obligațiunilor serviciului militar, amenințare exercitată ca mijloc de opunere de rezistență sau constrângere a acestor persoane ca să-și încalce obligațiunile militare, va fi calificată conform art. 365 din CP al RM[15].

Latura obiectivă constă din acțiuni de amenințare a șefului militar cu moartea, cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori cu aplicarea de lovituri. Amenințarea trebuie să fie reală, să aibă capacitatea obiectivă de a-l pune în pericol, a-l speria pe șeful militar. Nu poate fi considerată reală amenințarea care, în realitate, nu poate fi săvârșită.

Amenințarea poate fi exprimată verbal, în scris sau în altă formă. Ea poate fi exprimată în timpul exercitării de către șef a obligațiunilor de serviciu sau în afara lor, ea poate fi transmisă șefului prin intermediul terțelor persoane.

Infracțiunea dată este una formală. Ea se consideră consumată din momentul săvârșirii acțiunii pejudiciabile.

Latura subiectivă se exprimă prin intenție directă. Amenințând șeful militar, subalternul dorește să-l înspăimânte și, prin aceasta, să influențeze asupra exercitării de către el a obligațiunilor de serviciu.

Motivul amenințării constă în nemulțumirea subalternului de activitatea de serviciu a șefului militar sau de unele acțiuni concrete de serviciu. Amenințarea șefului constituie infracțiune dacă ea este exprimată în legătură cu activitatea legală, regulamentară a lui.

Amenințarea în legătură cu acțiunile ilegale ale șefului militar nu poate fi considerată infracțiune în sensul art. 367 din CP al RM.

Nu constituie infracțiunea dată amenințarea cu moartea, cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori cu aplicarea de lovituri în legătură cu relațiile ostile, care nu sunt condiționate de obligațiunile de serviciu ale șefului militar. Aceste acțiuni, după caz, pot fi calificate în temeiul art. 155 din CP al RM, dacă șeful a fost amenințat cu moartea sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

---

[15] *Комментарий к Уголовному кодексу РСФСР*, под ред. Ю Северина, Москва, 1980, с. 444.

Subiect al infracţiunii poate fi orice subaltern militar. Circumstanţele care agravează răspunderea penală sunt indicate în alin. (2) al art. 367 din CP al RM: săvârşirea infracţiunii pe timp de război sau în condiţii de luptă (noţiunile timp de război, condiţii de luptă au fost explicate anterior).

§5. Acte de violenţă săvârşite asupra şefului

Legea penală (art. 368 din CP al RM) incriminează vătămarea intenţionată uşoară a integrităţii corporale sau a sănătăţii ori lovirea şefului în timpul când acesta îndeplineşte obligaţiile legate de serviciul militar. Acţiunile de violenţă, săvârşite asupra şefului, căruia subalternul, în conformitate cu regulamentele militare, este obligat să-i poarte respectul şi pe care trebuie să-l apere în luptă, constituie una din cele mai grave încălcări ale disciplinei militare, încălcare ce împiedică exercitarea de către şeful militar a obligaţiilor legate de serviciul militar.

În majoritatea cazurilor, actele de violenţă săvârşite asupra şefului sunt dictate de motive de răzbunare pentru cerinţele legale ale şefului faţă de subalterni.

Obiectul juridic principal îl constituie relaţiile sociale cu privire la sistemul de subordonare militară şi disciplina militară, iar ***obiectul juridic secundar*** – relaţiile sociale cu privire la integritatea corporală sau sănătatea persoanei.

Latura obiectivă a infracţiunii se realizează prin vătămarea intenţionată uşoară a integrităţii corporale sau a sănătăţii ori lovirea şefului în timpul în care acesta îndeplineşte obligaţiunile legate de serviciul militar. Îndeplinirea de către militari a îndatoririlor de serviciu presupune: participarea la acţiuni militare; executarea funcţiilor de serviciu; executarea serviciului de alarmă, participarea la aplicaţii; aflarea pe teritoriul unităţii militare, în timpul serviciului stabilit de orarul zilnic sau dacă aceasta o cere necesitatea de serviciu; aflarea în misiune sau la tratament; deplasarea tur-retur la locul de serviciu sau tratament; aflarea la concentrări militare; aflarea în prizonierat (cu excepţia cazurilor de predare benevolă), în calitate de ostatic, de persoană internată; în cazurile apărării vieţii, sănătăţii, onoarei si demnităţii persoanei, acordării ajutorului organelor de drept etc.

Numărul şi caracterul loviturilor aplicate şefului în timpul când acesta îndeplineşte obligaţiunile legate de serviciul militar nu are relevanţă la calificarea infracţiunii, de ele se poate ţine cont la individualizarea pedepsei.

Infracţiunea dată este o infracţiune materială şi se consideră consumată din momentul producerii vătămării uşoare a integrităţii corporale sau a sănătăţii ori al survenirii leziunilor corporale.

Subiectul infracțiunii este special: militarul care, permanent sau provizoriu, după funcție sau grad militar, este subaltern persoanei asupra căreia se aplică actele de violență.

Latura subiectivă a infracțiunii se exprimă prin vinovăție intenționată, intenția putând fi atât directă, cât și indirectă.

Infracțiunea trebuie să fie săvârșită în legătură cu îndeplinirea de către șef a obligațiunilor de serviciu. Actele de violență săvârșite asupra șefului din motive de gelozie, răzbunare sau din alte motive personale, nelegate de activitatea de serviciu a șefului, nu pot fi calificate în baza art. 368 din CP al RM.

Lit. a) din alin. (2) al art. 368 din CP al RM prevede săvârșirea actelor de violență asupra șefului de către două sau mai multe persoane, cu aplicarea armei, acțiuni soldate cu urmări grave, pe timp de război, în condiții de luptă. Toate noțiunile care se referă la aceste circumstanțe agravante ne sunt cunoscute din analiza infracțiunilor examinate anterior.

Secțiunea a III-a. INFRACȚIUNI CE ATENTEAZĂ LA ORDINEA DE COMPORTARE ÎNTRE MILITARI

§1. Încălcarea regulilor statutare cu privire la relațiile dintre militari, dintre persoanele care trec pregătirea militară obligatorie și dintre rezerviști, dacă între ei nu există raporturi de subordonare

Legea penală (art. 369 din CP al RM) incriminează încălcarea regulilor statutare cu privire la relațiile dintre militari, dintre persoanele care trec pregătirea militară obligatorie și dintre rezerviști, în timpul îndeplinirii serviciului militar, al pregătirii militare obligatorii și al concentrărilor, dacă între ei nu există raporturi de subordonare și dacă această încălcare s-a manifestat prin bătăi sau printr-un alt act de violență.

Interesele executării sarcinilor serviciului militar cer respectarea reciprocă a militarilor, pregătirea permanentă de a acorda ajutor unul altuia.

Îndeplinirea sarcinilor serviciului militar este incompatibilă cu înjosirea cinstei și demnității, torturării unor militari de către alții.

Prin aceasta se explică pericolul social al atentatelor la ordinea de relații reciproce dintre militarii care nu se află în relații de subordonare între ei. Nu se află în relații de subordonare între ei militarii care nu sunt șefi sau subalterni unul față de altul, atât după funcție, cât și după gradul militar. De exemplu,

dacă un sergent aplică violență față de alt sergent din aceeași unitate militară, el va răspunde pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 369 din CP al RM.

Dacă însă un sergent aplică violență față de un soldat din aceeași unitate militară, acțiunile lui vor constitui componența de infracțiune prevăzută de art. 370 din CP al RM, ca exces de putere, deoarece el este superior, față de soldat, după gradul militar.

Obiectul juridic principal al acestei infracțiuni îl constituie relațiile sociale cu privire la ordinea statutară referitoare la conduita dintre militari, dintre persoanele care trec pregătirea militară obligatorie și dintre rezerviști, în timpul îndeplinirii serviciului militar, al pregătirii militare obligatorii și al concentrărilor, dacă între ei nu există raporturi de subordonare, reglementate de regulamentele militare. ***Obiectul juridic secundar*** îl constituie relațiile sociale cu privire la viața, sănătatea și integritatea corporală a militarilor.

Latura obiectivă a infracțiunii constă în încălcarea regulilor statutare cu privire la relațiile dintre militari, dintre persoanele care trec pregătirea militară obligatorie și dintre rezerviști, în timpul îndeplinirii serviciului militar, al pregătirii militare obligatorii și al concentrărilor, dacă între ei nu există raporturi de subordonare și dacă această încălcare s-a manifestat prin bătăi sau printr-un alt act de violență.

Bătaia constă în aplicarea de lovituri de către un militar altui militar, cu condiția ca să nu fi fost cauzate vătămări ale integrității corporale sau sănătății.

Loviturile pot fi aplicate cu mâinile, cu picioarele sau cu alte părți ale corpului (cotul, capul, genunchiul, umărul etc.), precum și cu alte obiecte (vergea, mătură, curea etc.), cu excepția armelor.

Prin alt act de violență se înțelege aplicarea violenței fizice sau psihice față de victimă.

Prin violență fizică se înțelege îmbrâncirea militarului, tragerea de păr, pișcăturile, stropirea cu apă rece pe timp de iarnă sau cu apă fierbinte, aruncarea la pământ sau la podea a victimei, lovirea acesteia cu capul sau cu alte părți ale corpului de perete, privarea de libertate a militarului, cum ar fi legarea mâinilor sau picioarelor, ținerea victimei în sac etc.

Prin violență psihică se înțelege săvârșirea de amenințări cu aplicarea violenței, cum ar fi trezirea militarului din somn și menținerea lui în stare trează în timpul lui de odihnă sau de somn, impunerea de către militari a victimei să spele sau să calce hainele altor militari, sau să le curețe încălțămintea, sau să schimbe cu ei unele elemente ale echipamentului sau ținutei militare, date lor în folosință, sustragerea acestor obiecte sau a rației alimentare, impunerea să facă flotări, să care greutăți dintr-un loc în altul etc.

Această infracțiune poate fi săvârșită în dispozitivul unității militare, pe teritoriul sau în afara teritoriului ei, în timpul exercitării obligațiunilor de serviciu militar sau în timpul de odihnă, în timpul activității sportive, culturale, în timpul învoirilor din unitatea militară, în timpul aflării în delegație, în instituțiile medicale, puncte medicale sau spitale etc. Componența de infracțiune discutată e prezentă în cazurile în care lovirea sau alte acte de violență au fost săvârșite în legătură cu îndeplinirea de către victimă a obligațiunilor legate de serviciul militar, adică în cadrul activității de serviciu a acestuia.

Infracțiunea dată este una materială și se consideră consumată din momentul producerii leziunilor corporale.

Din punctul de vedere al ***laturii subiective***, această infracțiune se săvârșește cu intenție directă: făptuitorul înțelege că, aplicând lovituri ori săvârșind altă violență față de alt militar, cu care nu se află în relații de subordonare, încalcă ordinea de comportare reciprocă între militari, stabilită de regulamentele militare, și dorește aceasta.

Subiect al infracțiunii poate fi orice militar care nu se află în raporturi de subordonare cu victima.

Alin. (2) și (3) ale art. 369 din CP al RM prevede agravantele acestei infracțiuni: a) săvârșită în mod repetat; b) săvârșită asupra a două sau mai multe persoane; c) soldată cu vătămarea ușoară sau medie a integrității corporale sau a sănătății; d) săvârșită de două sau mai multe persoane; e) săvârșită cu aplicarea armei; f) soldată cu urmări grave.

Înțelesul tuturor acestor noțiuni ne este cunoscut din investigațiile anterioare.

Secțiunea a IV-a. INFRACȚIUNI DE SERVICIU

§1. Abuzul de putere, excesul de putere sau inacțiunea la exercitarea puterii

Legea penală (art. 370 din CP al RM) incriminează abuzul de putere sau de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu de către șef sau de către o persoană cu funcție de răspundere, inacțiunea la exercitarea puterii, dacă acestea au cauzat victimei sau intereselor de serviciu daune în proporții considerabile.

Gradul prejudiciabil al infracțiunii constă în încălcarea serioasă de către persoana cu funcție de răspundere militară a ordinii stabilite de exercitare a serviciului militar, în subminarea autorității comandanților și șefilor militari, în provocarea dezorganizării în activitatea lor, dezordinii, iar uneori chiar în

crearea pericolului sau împiedicarea îndeplinirii de către subunitățile militare a sarcinilor de luptă. Abuzurile sau excesele de putere subminează climatul social-psihologic în subunitățile Forțelor Armate, pun sub semn de îndoială credința militarilor în supremația legii, a regulamentelor militare, trăinicia disciplinei militare și a bazelor dreptății.

Obiectul juridic special al infracțiunii constă în relațiile sociale cu privire la exercitarea normală a atribuțiilor de serviciu.

Latura obiectivă se realizează prin acțiuni sau inacțiuni.

Noțiunile "abuzul de putere sau de serviciu" și "excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu" ne sunt cunoscute din studiul asupra componențelor de infracțiuni prevăzute la art. 327 și 328 CP al RM.

Inacțiunea în exercitarea puterii reprezintă un comportament pasiv al persoanei cu funcție de răspundere sau al șefului militar față de obligațiunile pe care el, conform obligațiunilor funcționale sau de serviciu, trebuie să le îndeplinească.

Inacțiunea persoanei cu funcție de răspundere sau a șefului militar față de obligațiunile pe care el, conform obligațiunilor funcționale sau de serviciu, trebuie să le îndeplinească pentru preîntâmpinarea producerii urmărilor prejudiciabile poate cauza urmări grave sau daune considerabile intereselor serviciului militar. De exemplu, dacă șeful militar vede că subalternii care transportă bunurile militare sustrag cartușe de luptă și le vând unor terțe persoane, dar nu curmă aceste acțiuni, și, ca rezultat, se cauzează daună considerabilă unității sau subunității militare, acest șef va purta răspundere penală pentru inacțiune în exercitarea puterii.

De asemenea, neluarea de către șeful militar a măsurilor respective pentru curmarea relațiilor neregulamentare dintre subalterni va fi calificată ca inacțiune în exercitarea puterii etc.

Infracțiunea dată este una materială și se consideră consumată din momentul producerii daunelor în proporții considerabile.

Cu toate că art. 370 din CP al RM nu indică expres că abuzul de putere sau de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu de către șef sau de către o persoană cu funcție de răspundere, inacțiunea în exercitarea puterii se săvârșește intenționat, ***latura subiectivă*** a acestei infracțiuni poare fi exprimată doar prin intenție.

Șeful militar sau persoana cu funcție de răspundere își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunilor sau inacțiunilor sale, prevede urmările ei prejudiciabile, și dorește sau admite în mod conștient survenirea acestor urmări.

Dacă se va constata că șeful militar sau persoana cu funcție de răspundere a săvârșit aceste acțiuni sau inacțiuni din imprudență, nu vom fi în prezența

infracțiunii prevăzute de art. 370 din CP al RM, oricât de grave ar fi urmările survenite.

Subiectul infracțiunii este șeful sau o altă persoană cu funcție de răspundere.

Conform alin. (2) și (3) ale art. 370 din CP al RM, răspunderea penală se agravează cu urmări grave sau este săvârșită pe timp de război ori în condiții de luptă.

Noțiunile privitoare la aceste circumstanțe agravante au fost explicate anterior.

§2. Atitudinea neglijentă față de serviciul militar

Legea penală (art. 378 din CP al RM) incriminează atitudinea neglijentă a șefului sau a unei alte persoane cu funcție de răspundere față de serviciul militar, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari.

Atitudinea neglijentă față de serviciul militar se caracterizează prin neexecutarea sau executarea necorespunzătoare, de către o persoană cu funcție de răspundere, a obligațiunilor de serviciu, prevăzute de legi, regulamente militare, instrucțiuni, ordinele comandamentului militar, ca rezultat al atitudinii neglijente sau neconștiincioase față de ele.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl formează relațiile sociale cu privire la exercitarea corespunzătoare a serviciului militar.

Latura obiectivă a infracțiunii se caracterizează prin:

a) neexecutarea sau executarea necorespunzătoare de către șeful militar a obligațiunilor funcționale;
b) cauzarea unor daune în proporții mari activității organelor conducerii militare, intereselor serviciului militar sau intereselor ocrotite de lege ale militarilor sau terțelor persoane;
c) existența legăturii cauzale între acțiunile (inacțiunile) făptuitorului și urmările survenite.

Neexecutarea obligațiunilor constă în neexecutarea de către șeful militar a unor acțiuni ce intră în obligațiunile lui de serviciu.

Executarea necorespunzătoare a obligațiunilor constă în îndeplinirea obligațiunilor de către șeful militar în mod formal, neclar sau incomplet. În acest caz, făptuitorului i se incriminează nu acțiunile pe care le-a săvârșit, dar ceea ce el, ca persoană cu funcție de răspundere, n-a îndeplinit.

Faptele pot fi calificate ca atitudine neglijentă față de serviciul militar doar atunci când persoanei cu funcție de răspundere i se prescrie un anumit mod de

comportare și o anumită ordine concretă de activitate, însă ea nu îndeplinește sau îndeplinește necorespunzător aceste prescripţii. Atitudinea neglijentă faţă de serviciul militar se exprimă prin tergiversarea executării anumitor acţiuni, prin îndeplinirea necalitativă a obligaţiunilor de serviciu, prin atitudine indiferentă faţă de oameni, prin atitudinea birocratică faţă de obligaţiunile de serviciu (de exemplu, ţinerea necorespunzătoare a evidenţei bunurilor materiale, a armelor, a muniţiilor, organizarea necalitativă a păstrării bunurilor materiale, neluarea măsurilor de control cu privire la activitatea subalternilor etc.).

Persoana cu funcţie de răspundere poate purta răspundere penală pentru atitudinea neglijentă faţă de serviciul militar numai în cazul în care ea nu doar trebuia, conform obligaţiunilor de serviciu, să îndeplinească unele acţiuni, dar și putea, avea posibilitatea reală să le îndeplinească în mod corespunzător.

Dacă persoana cu funcţie de răspundere se afla în condiţii și împrejurări care nu-i ofereau posibilitatea să-și îndeplinească în mod conștiincios obligaţiunile de serviciu, răspunderea penală pentru atitudine neglijentă faţă de serviciul militar se exclude (de exemplu, comandantul de grup a fost chemat la o ședinţă de către șeful superior și, în timpul absenţei sale, un subaltern, fără permisiune, a încercat să dezamorseze o mină care a explodat și a rănit grav câţiva militari).

Atitudinea neglijentă a șefului sau a unei alte persoane cu funcţie de răspundere faţă de serviciul militar constituie infracţiune consumată doar în cazul în care aceasta a cauzat daune în proporţii mari. Din aceste motive, infracţiunea dată este o infracţiune materială.

Latura subiectivă a infracţiunii se caracterizează prin imprudenţă în ambele sale tipuri: neglijenţa și încrederea exagerată.

Subiectul infracţiunii este special: șeful sau altă persoană cu funcţie de răspundere.

Alin. (2) și (3) ale art. 378 din CP al RM prevede răspunderea penală pentru atitudinea neglijentă a șefului sau a unei alte persoane cu funcţie de răspundere faţă de serviciul militar, dacă aceasta s-a soldat cu urmări grave ori a fost săvârșită pe timp de război sau în condiţii de luptă.

Noţiunile vizând aceste agravante au fost definite anterior.

Secțiunea a V-a. INFRACȚIUNI LEGATE DE SUSTRAGEREA DE LA ÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIUNILOR SERVICIULUI MILITAR

§1. Dezertarea

Legea penală (art. 371 din CP al RM) incriminează dezertarea, adică părăsirea unității militare, a centrului de instrucție sau a locului de serviciu în scopul eschivării de la serviciul militar, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrări, precum și neprezentarea din aceleași motive la serviciu sau la concentrare în cazurile permisiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau dintr-o instituție curativă, săvârșită de un militar, de o persoană care trece pregătirea militară obligatorie sau de un rezervist.

Conform art. 56 din Constituția Republicii Moldova, devotamentul față de Patrie este sacru.

Cetățenii cărora le sunt încredințate funcții publice, precum și militarii, răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiunilor ce le revin.

Apărarea Patriei, conform art. 57 din Constituția Republicii Moldova, este un drept și o datorie sfântă a fiecărui cetățean.

Respectarea strictă a ordinii de exercitare a serviciului militar este condiția principală de asigurare a capacității de luptă a Forțelor Armate. În cazul dezertării se atentează la ordinea și disciplina militară, ca premise de bază ale capacității de apărare a țării.

Obiectul juridic special al dezertării îl constituie relațiile sociale cu privire la ordinea de exercitare a serviciului militar, care obligă militarii să efectueze serviciul militar în decursul unui termen anumit, stabilit de lege, să fie întotdeauna pregătiți să apere țara, să-și îndeplinească datoria lor constituțională și militară de apărare a Patriei.

Sub aspectul ***laturii obiective***, dezertarea se săvârșește prin acțiune sau inacțiune și constă în părăsirea unității militare, a centrului de instrucție sau a locului de serviciu în scopul eschivării de la serviciul militar, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrări, precum și neprezentarea din aceleași motive la serviciu sau la concentrare în cazurile permisiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau dintr-o instituție curativă.

Prin acțiune se săvârșește părăsirea unității militare, a centrului de instrucție sau a locului de serviciu în scopul eschivării de la serviciul militar, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrări.

Prin inacțiune se săvârşeşte neprezentarea, în scopul eschivării de la serviciul militar, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrări, la serviciu sau la concentrare în cazurile permisiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau dintr-o instituție curativă, săvârșită de un militar, de o persoană care trece pregătirea militară obligatorie sau de un rezervist.

Dezertarea are loc în toate cazurile absenței nemotivate a militarului din unitatea militară sau de la serviciul militar, indiferent de termenul absentării.

Durata absenței nemotivate poate fi luată în considerație la individualizarea pedepsei.

Dezertarea este o infracțiune continuă: ea începe de îndată ce făptuitorul a părăsit nemotivat unitatea militară sau locul de exercitare a serviciului militar sau din momentul când militarul nu s-a prezentat la termenul fixat, fără motive întemeiate, în scopul eschivării de la serviciul militar, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrări, de la serviciu sau de la concentrare în cazurile permisiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau dintr-o instituție curativă, săvârșită de un militar, de o persoană care trece pregătirea militară obligatorie sau de un rezervist, și se consumă la momentul reținerii sau prezentării benevole a militarului în unitatea militară, la locul exercitării serviciului militar sau în organele de drept. Infracțiunea dată este una formală.

Latura subiectivă a dezertării se caracterizează prin intenție directă şi prin scopul eschivării de la serviciul militar, de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrări, scop realizat prin părăsirea unității militare, a centrului de instrucție sau a locului de serviciu de la pregătirea militară obligatorie sau de la concentrări, precum și prin intermediul neprezentării la serviciu sau la concentrare în cazurile permisiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau dintr-o instituție curativă etc. Părăsirea samavolnică a locului de arest disciplinar sau a unității militare disciplinare, de asemenea, se consideră dezertare, și acțiunile făptuitorului se cer calificate în temeiul alin. (1) al art. 371 din CP al RM – în cazul părăsirii nemotivate a locului de arest disciplinar, și în baza alin. (4) al art. 371 din CP al RM – în cazul părăsirii nemotivate a unității militare disciplinare.

Motivele infracțiunii pot fi diferite: nedorința de a suporta lipsurile şi greutățile serviciului militar, lașitatea în timpul războiului sau în condițiile de luptă, nedorința de a exercita serviciul militar în anumite locuri concrete etc.

Subiectul infracțiunii este special: un militar, o persoană care trece serviciul militar cu termen redus sau un rezervist.

Dezertarea săvârșită cu arma constituie o componență de infracțiune cu circumstanțe agravante, prevăzută la lit. a) din alin. (2) al art. 371 din CP al RM.

Această agravantă constă în faptul că militarul părăsește nemotivat unitatea militară sau locul exercitării serviciului militar cu arma din dotare, încredințată lui pentru îndeplinirea obligațiunilor de serviciu.

În cazul în care militarul, în procesul dezertării, folosește arma pentru a înlesni dezertarea (amenință cu aplicarea armei persoanele care încearcă să-l rețină sau chiar aplică efectiv arma etc.), acțiunile lui se vor califica prin concurs de infracțiuni: lit. a) din alin. (2) al art. 371 din CP al RM și, după caz, lit. b) din alin. (2) al art. 365 din CP al RM sau lit. b) din alin. (3) al art. 369 din CP al RM etc.

Regulile aplicării celorlalte circumstanțe agravante prevăzute la alin. (2) și (3) ale art. 371 din CP al RM – de două sau mai multe persoane, pe timp de război, în condiții de luptă – ne sunt cunoscute din investigațiile anterioare.

Alin. (4) al art. 371 din CP al RM prevede ca circumstanță calificată dezertarea prevăzută la alin. (1), (2) sau (3), săvârșită de un militar care își execută pedeapsa într-o unitate militară disciplinară.

Această faptă poate fi săvârșită după intrarea în vigoare a sentinței judiciare prin care a fost numită pedeapsa trimiterii într-o unitate disciplinară. În cazul în care trimiterea militarului într-o unitate militară disciplinară a fost ilegală (sentința a fost casată cu achitarea militarului), dezertarea militarului din unitatea militară disciplinară e calificată conform alin. (1) al art. 371 din CP al RM sau, după caz, conform alin. (2) sau (3) ale art. 371 din CP al RM.

Alin. (5) al art. 371 din CP al RM prevede un caz special de liberare de răspunderea penală: militarul care pentru prima dată a dezertat în condițiile alin. (1) se liberează de răspundere penală dacă dezertarea a fost săvârșită în urma unui concurs de împrejurări grele.

§2. Eschivarea de la serviciul militar

Legea penală (art. 372 din CP al RM) incriminează eschivarea militarului, a persoanei care trece pregătirea militară obligatorie sau a rezervistului de la îndeplinirea obligațiilor serviciului militar, ale pregătirii militare obligatorii sau ale concentrărilor prin automutilare sau prin simularea unei boli, prin falsificarea documentelor sau prin altă înșelăciune.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute de art. 372 din CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la ordinea stabilită de lege a exercitării serviciului militar de către militari, persoanele care trec pregătirea militară obligatorie sau de către rezerviști.

Sub aspectul ***laturii obiective***, eschivarea militarului, a persoanei care trece pregătirea militară obligatorie sau a rezervistului de la îndeplinirea obligațiunilor serviciului militar, ale pregătirii militare obligatorii sau ale concentrărilor prin automutilare constă în faptul că făptuitorul, prin cauzarea artificială a unei daune sănătății sale, creează premisa de eliberare de la serviciul militar, deoarece militarii care au dereglări fizice sau suferă de unele boli anumite sunt recunoscuți inapți de serviciul militar din cauza sănătății, și sunt scutiți de serviciul militar sau sunt eliberați temporar de exercitarea serviciului militar în legătură cu tratamentul medical.

Eschivarea de la serviciul militar poate fi săvârșită prin vătămarea sau distrugerea artificială a diferitelor organe sau țesuturi ale corpului omenesc sau prin îmbolnăvirea artificială (otrăvire, contaminare etc.), sau prin întețirea artificială a bolii, pe care persoana deja o avea.

Caracterul instrumentelor sau mijloacelor prin intermediul cărora militarul s-a automutilat ori s-a îmbolnăvit nu are relevanță la calificarea infracțiunii.

Dacă militarul a săvârșit acțiuni de automutilare în scopul eschivării de la serviciul militar, însă urmările prejudiciabile nu au survenit, din cauze independente de voința sa (de exemplu, a fost oprit de colegi sau de alte persoane, arma n-a funcționat, substanța toxică autoadministrată n-a avut efectul scontat etc.), și el nu a devenit inapt de serviciul militar și nu a fost temporar eliberat de la exercitarea tuturor sau a unei părți a obligațiunilor serviciului militar, acțiunile militarului pot fi calificate în temeiul art. 27, 372 din CP al RM ca tentativă de eschivare de la serviciul militar.

Automutilarea poate fi săvârșită de însuși militarul care are intenția să se eschiveze de la serviciul militar, dar și de alte persoane la cererea militarului.

În aceste împrejurări, avem o participație complexă la săvârșirea infracțiunii, iar acțiunile persoanelor care au contribuit la automutilare vor fi calificate în baza art. 42 și 372 din CP al RM: complicitate la eschivarea de la serviciul militar.

Eschivarea militarului, a persoanei care trece pregătirea militară obligatorie sau a rezervistului de la îndeplinirea obligațiunilor serviciului militar, ale pregătirii militare obligatorii sau ale concentrărilor prin simularea unei boli constă în insinuarea unei boli sau a unor simptome ale unor boli, pe care, în realitate, militarul nu le are. Poate fi exercitată simularea unei boli somatice sau psihice.

Eschivarea militarului, a persoanei care trece pregătirea militară obligatorie sau a rezervistului de la îndeplinirea obligațiunilor serviciului militar, ale pregătirii militare obligatorii sau ale concentrărilor prin falsificarea documentelor constă în faptul că militarul prezintă, intenționat, comandantului sau șefului militar respectiv un document în care se conțin informații mincinoase,

false, și în baza acestui document i se acordă eliberarea permanentă sau temporară de la exercitarea serviciului militar.

Eschivarea militarului, a persoanei care trece pregătirea militară obligatorie sau a rezervistului de la îndeplinirea obligațiunilor serviciului militar, ale pregătirii militare obligatorii sau ale concentrărilor prin altă înșelăciune constă în comunicarea comandantului sau șefului militar respectiv a unor informații care nu corespund realității și care, dacă ar fi adevărate, ar acorda militarului dreptul de a fi eliberat definitiv sau temporar de la exercitarea serviciului militar (de exemplu, comunicarea despre necesitatea oferirii unui concediu pentru înregistrarea căsătoriei, în legătură cu boala gravă a unor rude apropiate etc.).

Eschivarea de la serviciul militar este o infracțiune materială și se consideră consumată din momentul în care militarul, în baza documentelor false prezentate sau în urma consecințelor acțiunilor de automutilare, a primit dreptul de eliberare permanentă sau provizorie de la exercitarea serviciului militar sau a încetat, de facto, să exercite serviciul militar.

Latura subiectivă a eschivării de la serviciul militar se caracterizează prin intenție directă și prin scopul eschivării temporare sau permanente de la exercitarea serviciului militar.

Subiect al infracțiunii poate fi orice militar, persoană care trece serviciul militar cu termen redus sau rezervist.

La alin. (2) al art. 372 din CP al RM se prevede răspunderea agravată pentru infracțiunea analizată, dacă ea este comisă pe timp de război sau în condiții de luptă. În scopul interpretării sensului noțiunilor care se referă la aceste circumstanțe agravante, facem trimitere la explicațiile pe marginea infracțiunilor analizate anterior.

Secțiunea a VI-a. INFRACȚIUNI CE ATENTEAZĂ LA ORDINEA DE MÂNUIRE A ARMEI ȘI DE MANIPULARE A SUBSTANȚELOR PERICULOASE

§1. Încălcarea regulilor de mânuire a armei, de manipulare a substanțelor și obiectelor ce prezintă un pericol sporit pentru cei din jur

Legea penală (art. 373 din CP al RM) incriminează încălcarea regulilor de mânuire a armei, de manipulare a munițiilor, a substanțelor explozive, radioactive și a altor substanțe și obiecte ce prezintă un pericol sporit pentru cei din

jur, dacă aceasta a cauzat vătămarea ușoară sau medie a integrității corporale sau a sănătății.

Militarii, în exercitarea funcțiilor lor, sunt implicați permanent în activități legate de deservirea sau mânuirea, manipularea armelor, munițiilor, a substanțelor explozive, radioactive și a altor substanțe și obiecte ce prezintă un pericol sporit pentru cei din jur. Folosirea acestor obiecte sau substanțe cere o respectare strictă a regulilor speciale de securitate, a căror încălcare poate duce la moartea sau traumatizarea oamenilor, distrugerea averii militare, zădărnicirea diferitelor sarcini de luptă, măsuri militare și la alte urmări grave. ***Obiectul juridic special*** al infracțiunii constă în relațiile sociale cu privire la ordinea stabilită de mânuire, manipulare a armelor, munițiilor, a substanțelor explozive, radioactive și a altor substanțe și obiecte ce prezintă un pericol sporit pentru cei din jur, inclusiv pentru militari.

Latura obiectivă a infracțiunii constă în acțiuni sau inacțiuni de încălcare a regulilor de mânuire a armei, de manipulare a munițiilor, a substanțelor explozive, radioactive și a altor substanțe și obiecte ce prezintă un pericol sporit pentru cei din jur.

Regulile de mânuire a armei, de manipulare a munițiilor, a substanțelor explozive, radioactive și a altor substanțe și obiecte ce prezintă un pericol sporit pentru cei din jur se conțin în regulamente, instrucțiuni, cursuri de manipulare și mânuire a diferitelor tipuri de arme și muniții etc. Infracțiunea este materială; pentru consumarea ei este necesar să survină urmările respective: vătămarea ușoară sau medie a integrității corporale sau a sănătății (alin. (1) al art. 373 din CP al RM), vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, decesul unei persoane, alte urmări grave (alin. (2) al art. 373 din CP al RM), decesul a două sau mai multor persoane (alin. (3) al art. 373 din CP al RM).

Latura subiectivă a infracțiunii se exprimă în intenție sau imprudență față de fapta prejudiciabilă și în imprudență față de urmările prejudiciabile.

Subiect al infracțiunii poate fi orice militar, persoană care trece serviciul militar cu termen redus sau rezervist.

Secțiunea a VII-a. INFRACȚIUNI CE ATENTEAZĂ LA ORDINEA DE EXERCITARE A SERVICIULUI DE LUPTĂ ȘI ALTOR SERVICII SPECIALE

§1. Încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul de gardă

Legea penală (art. 374 din CP al RM) incriminează încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul de gardă, a ordinelor și dispozițiilor emise în vederea modificării și completării acestor reguli, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile.

Ordinea de exercitare a serviciului de gardă este reglementată de Regulamentul serviciului în garnizoană și de gardă al Forțelor Armate ale Republicii Moldova.

Conform art. 2 al acestui Regulament, serviciul de gardă este destinat pazei și apărării drapelelor de luptă, magaziilor cu muniții, tehnicii militare, altor mijloace militare, obiectivelor militare și de stat, precum și pazei persoanelor deținute în arest.

Serviciul de gardă asigură paza persoanelor ce se află în închisori și în unitatea militară disciplinară.

Serviciul în garnizoană are drept scop asigurarea menținerii disciplinei militare în garnizoană, a condițiilor necesare pentru viața de toate zilele și pregătirea trupelor, ieșirea organizată la alarmă și desfășurarea activității în garnizoană cu participarea trupelor.

Serviciul de gardă în garnizoană este destinat pazei și apărării obiectivelor de importanță generală pentru garnizoană, amplasate în apropiere nemijlocită unul de altul, precum și pazei persoanelor deținute în arest în garnizoană.

Serviciul de gardă interior este destinat pazei și apărării obiectivelor unei unități militare.

Avioanele (elicopterele) și alte obiective ale serviciului aerian la aerodromuri sunt păzite și apărate de gărzile interioare, numite din cadrul serviciului de aviație tehnic.

Personalul de gardă este subunitatea înarmată, destinată pentru executarea misiunii de luptă, de pază și apărare a drapelelor de luptă, a obiectivelor militare și de stat, a persoanelor deținute sub arest sau în locurile de detenție.

Exercitarea serviciului de gardă se consideră îndeplinirea unei sarcini de luptă.

Latura obiectivă a infracțiunii se exprimă prin săvârșirea de acțiuni interzise de Regulamentul serviciului în garnizoană și de gardă al Forțelor Armate și de ordinele și dispozițiile emise în vederea modificării și completării

regulilor de exercitare a serviciului în garnizoană și de gardă, precum și în neîndeplinirea cerințelor acestor acte ce prescriu săvârșirea anumitor acțiuni sau abținerea de la săvârșirea lor.

Dispoziția acestei norme penale face trimitere la regulile statutare cu privire la serviciul de gardă, la ordinele și dispozițiile emise în vederea modificării și completării acestor reguli, care se conțin în Regulamentul serviciului în garnizoană și de gardă al Forțelor Armate și în ordinele și dispozițiile emise în vederea modificării și completării acestor reguli.

De exemplu, conform art. 140 al Regulamentului serviciului în garnizoană și de gardă al Forțelor Armate, șeful de gardă, în cazul unui atac asupra obiectivelor păzite, santinelelor sau asupra încăperii pentru gardă, este obligat să ia măsuri pentru respingerea atacului.

În cazul în care șeful de gardă nu ia aceste măsuri, și survin urmările prevăzute în alin. (1) și (2) ale art. 374 din CP al RM, inacțiunile lui se cer calificate în baza alin. (1) sau (2) al art. 374 din CP al RM.

Infracțiunea dată este una materială și se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile.

Cauzarea daunei prevăzute în art.374 CP constă în cauzarea unei daune obiectului sau obiectivelor păzite de garda dată.

Aceste obiecte sau obiective sunt enumerate în tabelele posturilor de gardă, de exemplu: drapelul unității militare, depozitele, tehnica de luptă sau militară, armamentul etc.

Prin cauzarea de daune în proporții considerabile se înțelege, de exemplu, pătrunderea la post a persoanelor cu scopuri infracționale, pătrunderea persoanelor, cu aceleași scopuri, în depozitele, parcurile etc. păzite de gardă, dacă santinela n-a luat masuri pentru curmarea acestor fapte, chiar dacă aceste acțiuni au fost curmate în continuare de alte persoane, neluarea măsurilor adecvate de către gardă în cazul atacurilor asupra postului, în cazul incendiilor, dacă au survenit urmările dăunătoare, adică au fost cauzate daune materiale obiectelor păzite etc.

Latura subiectivă a infracțiunii date se exprimă în intenție sau imprudență față de fapta prejudiciabilă și în intenție sau imprudență față de urmările prejudiciabile.

Subiectul infracțiunii este special: militarul care exercită serviciul de gardă sau garnizoană.

La alin. (2) și (3) ale art. 374 din CP al RM se prevede răspundere agravată, dacă infracțiunea analizată a provocat urmări grave ori a fost săvârșită pe timp de război sau în condiții de luptă.

Cu privire la regulile de aplicare a acestor agravante, facem trimitere la explicațiile referitoare la infracțiunile analizate anterior.

§2. Încălcarea regulilor cu privire la serviciul de alarmă (de luptă) al trupelor militare

Legea penală (art. 375 din CP al RM) incriminează încălcarea regulilor cu privire la serviciul de alarmă (de luptă) pentru descoperirea și respingerea la timp a unui atac prin surprindere asupra Republicii Moldova sau pentru apărarea și asigurarea securității Republicii Moldova, dacă aceasta a cauzat sau putea să cauzeze daune intereselor securității statului.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl formează relațiile sociale cu privire la executarea regulilor vizând serviciul de alarmă (de luptă) al trupelor militare.

Serviciul de alarmă (de luptă) constă în forțe și mijloace special destinate pentru executarea sarcinilor urgent apărute sau purtarea acțiunilor de luptă pentru descoperirea și respingerea la timp a unui atac prin surprindere asupra Republicii Moldova sau pentru apărarea și asigurarea securității Republicii Moldova, aflate în permanentă pregătire de luptă.

Aceste acțiuni se stabilesc prin ordinele corespunzătoare ale conducerii militare și pot să se schimbe în funcție de sarcinile puse.

Serviciul de alarmă (de luptă) se execută atât pe timp de pace, cât și pe timp de război.

Exercitarea acestui serviciu constituie o sarcină de luptă de importanță majoră de stat.

Ordinea de exercitare a serviciului de alarmă (de luptă), aplicarea armelor de luptă este stabilită de instrucțiuni, dispoziții, ordine ale conducerii militare.

Forțele și mijloacele implicate în serviciul de alarmă (de luptă) acționează la comanda (semnalul) comandanților militari superiori, iar în cazurile urgente, ce nu suferă amânare, prin hotărârea comandanților subunităților militare sau a ofițerului de serviciu.

Încălcarea regulilor de exercitare a serviciului de alarmă (de luptă) poate cauza urmări grave în urma unui atac prin surprindere asupra Republicii Moldova.

De aceea, infracțiunea dată este considerată o infracțiune militară gravă, ce atentează la ordinea de exercitare a serviciului de alarmă (de luptă), ce asigură apărarea integrității teritoriale și preîntâmpinarea unui atac prin surprindere asupra Republicii Moldova.

Latura obiectivă. Încălcarea regulilor de exercitare a serviciului de alarmă (de luptă) se exprimă prin neexecutarea sau executarea neglijentă, de către militarii ce se află în serviciul de alarmă (de luptă) a cerințelor serviciului de alarmă (de luptă) în general și a obligațiunilor lor speciale, funcționale. Încălcarea

regulilor de exercitare a serviciului de alarmă (de luptă) poate fi exprimată atât prin acţiuni, cât şi prin inacţiuni.

Încălcarea regulilor cu privire la serviciul de alarmă (de luptă) pentru descoperirea şi respingerea la timp a unui atac prin surprindere asupra Republicii Moldova sau pentru apărarea şi asigurarea securităţii Republicii Moldova este o infracţiune materială, în cazul când survin urmări concrete, cauzarea de daune intereselor securităţii statului, şi o infracţiune formal-materială, în cazul în care aceasta ar putea să cauzeze daune intereselor securităţii statului.

Prin cauzarea urmărilor grave se înţelege pătrunderea unui avion străin în spaţiul aerian al Republicii Moldova, decesul persoanelor, distrugerea tehnicii sau scoaterea ei din funcţie, deteriorarea altor mijloace de apărare, fapte ce ar face imposibilă îndeplinirea sarcinii de luptă.

Sub aspectul ***laturii subiective***, încălcarea regulilor cu privire la serviciul de alarmă (de luptă) se caracterizează prin vinovăţie intenţionată sau imprudenţă.

Subiect al infracţiunii se consideră orice persoană care se află în exercitarea serviciului de alarmă (de luptă) şi care a comis asemenea încălcări.

În conformitate cu alin. (2) şi (3) ale art. 375 din CP al RM, răspunderea penală se agravează dacă infracţiunea dată a provocat urmări grave sau dacă a fost săvârşită pe timp de război ori în condiţii de luptă. Referitor la aplicarea acestor agravante, a se vedea explicaţiile făcute anterior.

§3. Încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul intern

Legea penală (art. 376 din CP al RM) incriminează încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul intern de o persoană care face parte din personalul de zi al unităţii militare, cu excepţia gărzii şi a cartului, dacă aceasta a cauzat daune în proporţii considerabile.

Conform art. 1 al Regulamentului serviciului interior al Forţelor Armate ale Republicii Moldova, serviciul interior este menit să menţină în unităţile militare ordinea interioară şi disciplina militară, factori care asigură starea permanentă de pregătire în vederea luptei, instruirea efectivului, îndeplinirea organizată de către acesta a altor misiuni ale activităţii de toate zilele şi păstrarea sănătăţii militarilor.

Obiectul juridic special al infracţiunii îl constituie relaţiile sociale cu privire la ordinea stabilită de exercitare a serviciului intern de către militarul care face parte din personalul de zi al unităţii militare, cu excepţia gărzii şi a cartului, care sunt menite să asigure disciplina necesară în unităţile militare, paza bunurilor materiale, executarea altor obligaţiuni cu privire la serviciul militar.

Pericolul social al infracțiunii date constă în faptul că din cauza încălcării acestor reguli se formează condiții pentru sustragerea, delapidarea sau distrugerea patrimoniului militar, folosirea lui abuzivă, divulgarea secretului de stat, săvârșirea de către militari a contravențiilor sau a altor încălcări ale disciplinei militare.

Latura obiectivă. Regulile statutare cu privire la serviciul intern pot fi încălcate atât prin acțiuni, cât și prin inacțiuni. În fiecare caz concret este necesar să stabilim conținutul regulii încălcate, care se referă la exercitarea serviciului de către persoanele care fac parte din personalul de zi al unității militare și sunt prevăzute de Regulamentul serviciului interior al Forțelor Armate. Latura obiectivă a infracțiunii se caracterizează prin neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligațiunilor de serviciu de către persoana care se află în exercitarea obligațiunilor în serviciul de zi pe unitatea militară.

Aceste încălcări se pot manifesta prin diverse forme (de exemplu, permiterea unor persoane străine de a se afla pe teritoriul unității militare sau în locurile interzise, neluarea de către militarul de serviciu pe companie a măsurilor în vederea asigurării pazei armamentului, a obiectelor personale sau a echipamentului efectivului, îngăduirea de către militarul de serviciu pe parcul auto a ieșirii din parc a mașinilor de luptă sau a altor mașini fără permisiunea respectivă etc.).

Infracțiunea dată este una materială și se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor: a daunei în proporții considerabile.

Alin. (2) al art. 376 din CP al RM incriminează încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul intern de către o persoană care face parte din personalul de zi al unității militare, încălcare ce s-a soldat cu daune în proporții considerabile, a căror prevenire intră în obligațiunile acestei persoane. Specificul acestei infracțiuni constă în faptul că daunele considerabile survin în urma acțiunilor terțelor persoane sau în urma altor împrejurări, și preîntâmpinarea acestor urmări intră în obligațiunile persoanei care face parte din personalul de zi al unității militare.

De exemplu, plantonul pe companie a permis ilegal intrarea pe teritoriul cazărmii a persoanelor civile care au sustras echipament militar în proporții considerabile.

În cazul în care plantonul pe companie a știut despre scopul acestor persoane civile, acțiunile lui vor fi calificate în temeiul alin. (2) al art. 376 din CP al RM, în concurs cu art. 42 și 186 din CP al RM (complicitate la furt).

Infracțiunea prevăzută de alin. (2) al art. 376 din CP al RM este una materială și se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor: a daunei în proporții considerabile.

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute de art. 376 din CP al RM se caracterizează prin ambele forme de vinovăție: această infracțiune poate fi săvârșită atât intenționat, cât și din imprudență.

Subiecți ai infracțiunii pot fi doar persoanele care fac parte din personalul de zi al unității militare. Aceste persoane pot fi: ofițerul și ajutorul ofițerului de serviciu pe unitate, ofițerul de serviciu și plantoanele pe parcul auto, felcerul sau instructorul sanitar de serviciu și plantoanele pe punctul medical, sergentul de serviciu și ajutorii acestuia pe punctul de control, sergentul de serviciu pe bucătărie și sala de mese, sergentul de serviciu pe statul major al unității, sergentul și plantonul de serviciu pe companie etc.

Încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul intern de către o persoană care face parte din personalul de zi al unității militare, săvârșită pe timp de război sau în condiții de luptă, poate fi calificată în temeiul alin. (3) al art. 376 din CP al RM doar în cazul în care survin urmările prevăzute în alin. (1) și (2) ale art. 376 din CP al RM, adică daune în proporții considerabile.

§4. Încălcarea regulilor cu privire la menținerea ordinii publice și la asigurarea securității publice

Legea penală (art. 377 din CP al RM) incriminează încălcarea regulilor cu privire la menținerea ordinii de către o persoană din unitatea militară pentru menținerea ordinii publice și asigurarea securității publice, însoțită de încălcarea drepturilor și libertăților omului sau de aplicarea violenței asupra lui.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la executarea regulilor vizând menținerea ordinii publice și asigurarea securității publice.

În conformitate cu Legea Republicii Moldova cu privire la trupele de carabinieri (trupele interne) ale Ministerului Afacerilor Interne, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 12.12.1991[16], trupele de carabinieri (trupele interne) sunt destinate să asigure – împreună cu poliția sau independent – ordinea publică, apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, a bunurilor proprietarului, prevenirea faptelor de încălcare a legii. Sarcinile principale ale trupelor de carabinieri sunt: a) veghează permanent, potrivit legii, împreună cu poliția, la asigurarea măsurilor pentru menținerea ordinii de drept, apărarea drepturilor, libertăților fundamentale și a intereselor legitime ale cetățenilor; b) sprijină organele de poliție sau activează independent întru

---

[16] *Sfatul Țării*, nr. 231, 1991.

menținerea ordinii publice și combaterea criminalității; c) execută misiuni de pază la penitenciare și la escortarea arestaților și condamnaților în timpul deplasării lor: d) asigură paza și apărarea unor obiective și transporturi de importanță deosebită; e) asigură respectarea regimului juridic stabilit pentru starea excepțională etc. Legea dată și actele normative adoptate în corespundere cu ea stabilesc ordinea de executare a acestor sarcini de către persoanele din unitatea militară pentru menținerea ordinii publice și asigurarea securității publice. Încălcarea acestei ordini, însoțită de încălcarea drepturilor și libertăților omului sau de aplicarea violenței asupra lui, formează componența de infracțiune prevăzută de art. 377 din CP al RM.

Latura obiectivă a infracțiunii se poate manifesta prin acțiuni sau inacțiuni. Prin acțiuni se înțelege încălcarea regulilor de aplicare a mijloacelor speciale, a forței fizice, a armei, încălcarea ordinii de reținere a infractorilor, blocării unor sectoare sau terenuri, efectuării percheziției sau a examinării persoanelor sau mijloacelor de transport etc.

Prin inacțiuni se are în vedere neluarea măsurilor de contracarare a încălcărilor ordinii publice sau securității publice, cum ar fi neaplicarea forței fizice sau a armelor în cazurile strict necesare, neefectuarea reținerii, a percheziției, a examinării etc., când persoana era obligată să execute aceste acțiuni.

Prin încălcarea drepturilor și libertăților omului se înțelege încălcarea drepturilor și libertăților constituționale ale omului: dreptul la libertate, la opinie, la expresie, la inviolabilitatea personală, la libera circulație etc. Atare încălcări pot fi exprimate prin efectuarea unei percheziții ilegale, rețineri ilegale, cauzarea unor prejudicii morale sau materiale etc.

Prin aplicarea violenței asupra persoanei se înțelege aplicarea de lovituri, îmbrâncirea persoanei, doborârea ei la pământ etc.

Urmările grave, prevăzute în alin. (2) al art. 377 din CP al RM, pot fi cauzarea de vătămări grave ale integrității corporale sau sănătății, aplicarea ilegală a mijloacelor speciale și a armelor în cazul reținerii, neluarea măsurilor necesare care s-a soldat cu cauzarea unor daune materiale în proporții mari sau deosebit de mari, cu cauzarea vătămărilor grave ale integrității corporale sau sănătății sau chiar decesul persoanelor etc.

Infracțiunea dată este una formală și se consideră consumată din momentul comiterii faptei prejudiciabile.

Latura subiectivă a infracțiunii se exprimă prin vinovăție intenționată sau prin imprudență. Este esențial să se constate că persoanei îi sunt cunoscute regulile a căror încălcare i se incriminează și obligațiunea de a le cunoaște.

Subiect al infracțiunii este orice persoană ce intră, conform ordinului, în unitatea militară pentru menținerea ordinii publice și asigurarea securității publice.

Secțiunea a VIII-a. INFRACȚIUNI CE ATENTEAZĂ LA ORDINEA DE PĂSTRARE A PATRIMONIULUI MILITAR

§1. Distrugerea sau deteriorarea intenționată a patrimoniului militar

Legea penală (art. 379 din CP al RM) incriminează distrugerea sau deteriorarea intenționată a armamentului, munițiilor, mijloacelor de locomoţie, tehnicii militare sau a unui alt patrimoniu militar.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relaţiile sociale cu privire la ordinea de folosire a patrimoniului militar, ce constituie baza materială a pregătirii de luptă și a capacității de luptă a Forţelor Armate.

Obiectul material al infracțiunii este strict determinat în alin. (1) ale art. 379 din CP al RM: armamentul, munițiile, mijloacele de locomoţie, tehnica militară sau alt patrimoniu militar, ce aparţin unităților și instituțiilor militare și se află în dotarea sau înarmarea lor.

În cazul distrugerii sau deteriorării intenționate a altor bunuri ce nu au caracter militar (de exemplu, a mijloacelor de transport ale militarilor, a caselor lor cu drept de proprietate privată etc.), acțiunile făptuitorului vor fi calificate în baza art. 197 din CP al RM.

Prin mijloace de locomoţie se înţeleg orice mașini de transportare a efectivului militar sau a bunurilor militare, a munițiilor, echipamentului etc.

Prin tehnică militară se înţeleg tancurile, mașinile blindate, avioanele și elicopterele de luptă, rachetele de luptă.

Alt patrimoniu militar îl poate constitui tehnica inginerească și de altă natură, necesare pentru desfășurarea sau asigurarea acțiunilor de luptă, clădirile și alte construcții, echipamentul militar etc.

Latura obiectivă a infracțiunii constă în distrugerea sau deteriorarea armamentului, munițiilor, mijloacelor de locomoţie, tehnicii militare sau a altui patrimoniu militar. Noţiunea de distrugere sau deteriorare a fost explicată cu ocazia analizei faptei prevăzute la art. 197 din CP al RM.

Distrugerea sau deteriorarea intenționată a armamentului, munițiilor, mijloacelor de locomoţie, tehnicii militare sau a altui patrimoniu militar este o infracţiune materială și se consideră consumată din momentul distrugerii sau deteriorării acestor obiecte.

Distrugerea sau deteriorarea intenționată a patrimoniului militar, impusă de necesitățile militare (de exemplu, distrugerea armamentului în cazul pericolului iminent de a fi ocupat de duşman, pentru a nu fi predat lui etc.), se

consideră săvârșită în stare de extremă necesitate și nu constituie componența prevăzută de articolul dat.

Latura subiectivă se exprimă prin vinovăție intenționată.

Scopul și motivul nu au relevanță la calificarea infracțiunii. Totuși, dacă infracțiunea a fost săvârșită cu scopul slăbirii bazei economice și a capacității de apărare a țării, acțiunile făptuitorului vor fi calificate în temeiul art. 343 din CP al RM, ca diversiune, și calificarea în baza art. 379 din CP al RM nu va fi necesară.

Subiect al infracțiunii poate fi orice militar.

În cazul în care distrugerea sau deteriorarea intenționată a patrimoniului militar s-a soldat cu urmări grave, acțiunile făptuitorului vor fi calificate în temeiul alin. (2) al art. 379 din CP al RM.

Urmări grave pot avea loc în cazul distrugerii sau deteriorării intenționate a unor cantități mari de muniții sau armament, a elementelor tehnicii militare etc.

În cazul în care distrugerea sau deteriorarea intenționată a patrimoniului militar a avut loc pe timp de război sau în condiții de luptă, acțiunile făptuitorului vor fi calificate în temeiul alin. (3) al art. 379 din CP al RM.

§2. Distrugerea sau deteriorarea din imprudență a patrimoniului militar

Legea penală (art. 380 din CP al RM) incriminează distrugerea sau deteriorarea din imprudență a patrimoniului militar în proporții mari. Despre ***obiectul juridic special***, ***latura obiectivă*** (în general) și ***subiectul*** acestei infracțiuni a se vedea explicațiile privind fapta prevăzută la art. 379 din CP al RM.

Latura obiectivă a acestei infracțiuni se deosebește de cea prevăzută de art. 379 din CP al RM prin urmările survenite.

Distrugerea sau deteriorarea din imprudență a patrimoniului militar se consideră infracțiune doar în cazul în care a fost cauzată o daună în proporții mari. Dacă a fost distrus sau deteriorat din imprudență patrimoniul militar în proporții care nu ating criteriul de proporții mari, fapta nu constituie infracțiunea prevăzută de art. 380 din CP al RM.

Deci, infracțiunea dată este una materială.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin imprudență în ambele sale tipuri: neglijență sau încredere exagerată.

Distrugerea sau deteriorarea din imprudență a patrimoniului militar pe timp de război sau în condiții de luptă va fi calificată în temeiul alin. (2) al art. 380 din CP al RM.

§3. Risipirea sau pierderea patrimoniului militar

Legea penală (art. 381 din CP al RM) incriminează comercializarea, gajarea sau darea în folosință de către un militar a echipamentului care i-a fost eliberat pentru folosință personală, precum și pierderea sau deteriorarea acestor obiecte în urma încălcării regulilor de păstrare.

Una dintre obligațiunile principale ale militarilor este păstrarea patrimoniului militar. Acesta se constituie din patrimoniul care se află în posesia Armatei Naționale, a Trupelor de Carabinieri și Grăniceri etc., la balanța unităților sau instituțiilor militare și poate fi folosit pentru ducerea acțiunilor de luptă, pregătirea lor sau asigurarea acțiunilor de luptă. Ordinea de folosire a patrimoniului militar este reglementată de regulamentele militare, instrucțiuni, ordine ale comandamentului militar etc.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la ordinea de folosire și păstrare a echipamentului militar stabilită de regulamentele militare, instrucțiuni, ordine ale comandamentului militar.

Obiectul material al infracțiunii îl constituie echipamentul militar. Echipamentul militar constă din elementele uniformei militare, marcat cu semne distinctive. La echipament militar se referă hainele militare, cămășile, căciulile, cravatele, mănușile, centurile, încălțămintea etc.

Latura obiectivă a infracțiunii constă din acțiuni sau inacțiuni.

Dispoziția alin. (1) al art. 381 din CP al RM este alternativă, ea prevăzând cinci tipuri de acțiuni sau inacțiuni infracționale: a) comercializarea de către un militar a echipamentului care i-a fost eliberat pentru folosință personală; b) gajarea acestui echipament; c) darea în folosință a acestui echipament; d) pierderea sau e) deteriorarea acestor obiecte în urma încălcării regulilor de păstrare.

Risipirea echipamentului militar constă în comercializarea, gajarea sau darea în folosință de către un militar a echipamentului militar care i-a fost eliberat pentru folosință personală.

Comercializarea de către un militar a echipamentului care i-a fost eliberat pentru folosință personală constă în vânzarea, adică în transmiterea echipamentului militar în folosul unei alte persoane, în schimbul unei recompense materiale.

Gajarea echipamentului militar constă în transmiterea acestuia unei alte persoane, pe un anumit timp, în scopul asigurării unui împrumut bănesc sau de altă natură materială.

Darea în folosință a echipamentului militar constă în transmiterea obiectelor din echipamentul militar unei alte persoane pentru folosință permanentă sau temporară.

În toate cazurile de risipire a echipamentului militar este caracteristică trecerea echipamentului militar din posesia militarului în folosința unei alte persoane. Risipirea se consideră infracțiune consumată din momentul trecerii reale a echipamentului militar în posesia sau folosința unei alte persoane.

Prin pierderea echipamentului militar se înțelege ieșirea echipamentului, dat unui militar pentru folosință personală, din posesia lui, contrar voinței lui.

Noțiunea de deteriorare a fost explicată cu ocazia analizei faptei prevăzute la art. 197 din CP al RM. Pierderea sau deteriorarea echipamentului militar, în sensul alin. (1) al art. 381 din CP al RM, are loc doar în urma încălcării regulilor de păstrare a lui.

Infracțiunea dată este, după caz, formală sau materială.

Latura subiectivă a infracțiunii în cazul risipirii echipamentului militar se caracterizează doar prin vinovăție intenționată, iar în cazul pierderii sau deteriorării lui – prin vinovăție din imprudență în ambele tipuri: neglijență sau încredere exagerată.

Subiectul infracțiunii prevăzute la art. 381 din CP al RM poate fi doar militarul în termen, persoana chemată la instrucțiuni sau concentrări, persoana în serviciul militar redus.

Militarii angajați prin contract primesc echipamentul în proprietatea lor și, de aceea, acțiunile sau inacțiunile indicate nu constituie componență de infracțiune.

Alin. (3) al art. 381 din CP al RM incriminează pierderea sau deteriorarea – în urma încălcării regulilor de păstrare – a armelor, munițiilor, a mijloacelor de locomoție, a obiectelor de aprovizionare tehnică sau a unui alt patrimoniu militar încredințat pentru a fi folosit în timpul serviciului.

Spre deosebire de cele specificate în alin. (1) al art. 381 din CP al RM, *obiectul material* al acestei infracțiuni nu-l constituie echipamentul militar dat în posesia sau folosința personală a militarului, ci armele, munițiile, mijloacele de locomoție, obiectele de aprovizionare tehnică sau alt patrimoniu militar, încredințate militarului spre a fi folosite în timpul serviciului.

În conformitate cu alin. (2) și (4) ale art. 381 din CP al RM, răspunderea penală se agravează dacă infracțiunile prevăzute la alin. (1) și (3) ale acestui articol au fost comise pe timp de război sau în condiții de luptă. Noțiunile date au fost explicate anterior.

Secțiunea a IX-a. INFRACȚIUNI CE ATENTEAZĂ LA ORDINEA DE EXPLOATARE A MAȘINILOR DE LUPTĂ

§1. Încălcarea regulilor de conducere sau de exploatare a mașinilor

Legea penală (art. 382 din CP al RM) incriminează încălcarea regulilor de conducere sau de exploatare a mașinilor de luptă, speciale sau de transport, dacă aceasta a provocat o vătămare medie a integrității corporale sau a sănătății ori daune în proporții mari.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la ordinea stabilită de conducere și exploatare a mijloacelor de transport militar: a mașinilor de luptă, speciale sau de transport militar, ce asigură securitatea deplasării sau exploatării lor. Această ordine este stabilită de regulamentul serviciului interior, regulile de circulație, alte instrucțiuni și ordine ale comandamentului militar.

Deoarece pentru deplasarea mijloacelor de transport militar se folosesc, de obicei, drumurile, arterele de transport generale ale țării, militarii, conducători ai mijloacelor de transport militar, trebuie să respecte și regulile generale de circulație a transportului, ce se conțin în Regulamentul circulației rutiere.

Latura obiectivă a infracțiunii se exprimă prin acțiuni sau inacțiuni.

Alin. (1) al art. 382 din CP al RM prevede răspunderea penală pentru două componențe de infracțiuni: a) încălcarea regulilor de conducere a mașinilor de luptă, speciale sau de transport militar; b) încălcarea regulilor de exploatare a mașinilor de luptă, speciale sau de transport militar.

Prin încălcarea regulilor de conducere a mașinilor de luptă, speciale sau de transport militar se înțelege nerespectarea intervalului dintre mașini în timpul deplasării în coloane, încălcarea regulilor de depășire a mijloacelor de transport, deplasarea mijlocului de transport cu viteză excesivă etc.

Prin regulile de exploatare a mașinilor de luptă, speciale sau de transport militar se înțelege totalitatea de norme ce se conțin în actele normative indicate, care prescriu unor anumite categorii de persoane anumite obligațiuni întru crearea condițiilor necesare pentru securitatea folosirii mijloacelor de transport militar.

Prin încălcarea regulilor de exploatare a mașinilor de luptă, speciale sau de transport militar se înțelege admiterea la conducerea mijlocului de transport a unei persoane care nu are dreptul de a conduce o astfel de categorie de mașini, a persoanei în stare de ebrietate, de oboseală; formularea unor indicații și dispoziții date șoferului, care vin în contradicție cu regulile de circulație, admi-

terea la conducerea mijlocului de transport a unor persoane străine, darea în exploatare a unui mijloc de transport defectat din punct de vedere tehnic etc.

De obicei, încălcarea regulilor de exploatare a mașinilor de luptă, speciale sau de transport militar este în strânsă legătură cu încălcarea regulilor de conducere a acestui transport. De exemplu, fiind admisă la conducerea mijlocului de transport, persoana care nu are dreptul de a conduce o astfel de categorie de mașini sau care se află în stare de ebrietate încalcă regulile de circulație și comite un accident rutier, în urma căruia victimei i-a fost cauzată o vătămare medie a integrității corporale sau a sănătății ori daune în proporții mari.

Un semn obligatoriu al laturii obiective a infracțiunii este survenirea urmărilor prejudiciabile: conform alin. (1) al art. 382 din CP al RM – provocarea unei vătămări medii a integrității corporale sau a sănătății ori a daunelor în proporții mari; conform alin. (2) al art. 382 din CP al RM – provocarea unei vătămări grave a integrității corporale sau a sănătății ori a decesului unei persoane; conform alin. (3) al art. 382 din CP al RM – provocarea decesului mai multor persoane.

Latura subiectivă a acestor infracțiuni se caracterizează prin vinovăție din imprudență.

Subiect al încălcării regulilor de conducere a mașinilor de luptă, speciale sau de transport militar poate fi orice militar care conduce mijloacele de transport indicate. În cazul încălcării regulilor de conducere a mijloacelor de transport în timpul conducerii mijlocului de transport personal sau a altui transport decât cel indicat în art. 382 din CP al RM și al survenirii urmărilor prevăzute în art. 382 din CP al RM, acțiunile militarului sunt calificate în baza art. 264 din CP al RM.

Subiect al încălcării regulilor de exploatare a mașinilor de luptă, speciale sau de transport militar poate fi doar militarul în ale cărui obligațiuni intră exploatarea mașinilor de luptă, speciale sau de transport militar.

§2. Încălcarea regulilor de zbor sau ale pregătirii de zbor

Legea penală (în art. 383 din CP al RM) incriminează încălcarea regulilor de zbor sau ale pregătirii de zbor, dacă aceasta a provocat o catastrofă sau alte urmări grave.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la capacitatea de luptă a forțelor armate aeriene ale Republicii Moldova, precum și ordinea de efectuare a zborurilor și a pregătirii către ele, stabilită în Forțele Armate.

Obiectul material îl formează aeronava aparținând forțelor armate aeriene și alte bunuri sau corpul persoanelor. Aeronave pot fi avioanele de luptă sau de transport, elicopterele etc.

Latura obiectivă se realizează prin două modalități: a) încălcarea regulilor de zbor și b) încălcarea regulilor pregătirii de zbor sau a altor reguli de exploatare a aparatelor de zbor care se află la înarmarea și asigurarea Forțelor Armate sau sunt arendate de ele.

Zborul aparatelor de zbor și pregătirea către ele sunt reglementate de normele internaționale și cele naționale, de actele juridico-militare emise de conducerea militară. Încălcarea acestor norme poate fi săvârșită prin acțiuni sau inacțiuni ce vin în contradicție cu regulile indicate.

Nu constituie componența de infracțiune analizată încălcarea regulilor de păstrare și de siguranță a aparatelor de zbor la aflarea lor pe aerodromuri sau în hangare, precum și în timpul deplasării lor la remorcă.

Încălcarea regulilor de zbor constă în pilotarea cu greșeli, de exemplu: coborârea avionului pentru decolare este începută de la o înălțime mai mică decât cea permisă, în legătură cu care fapt aparatul de zbor se lovește de un obstacol. Încălcarea regulilor de zbor poate avea loc în timpul zborului, apropierii de decolare sau chiar în timpul decolării. Încălcarea regulilor pregătirii de zbor sau a altor reguli de exploatare a aparatelor de zbor este legată de neîndeplinirea regulilor de pregătire de zbor sau de admiterea pentru zbor a membrilor echipajului, sau de încălcarea regulilor de pregătire pentru zbor a aparatului.

Infracțiunea este materială, pentru consumarea ei fiind necesare survenirea urmărilor prevăzute în art. 383 din CP al RM: provocarea unei catastrofe sau alte urmări grave.

Catastrofă se consideră o împrejurare de zbor ce a dus la decese de oameni din componența echipajului sau a pasagerilor, la distrugerea sau deteriorarea concomitentă a aparatului de zbor sau la dispariția fără veste a aparatului de zbor cu persoanele ce se află la bordul lui.

Alte urmări grave pot consta în decesul persoanelor ce nu se află la bordul aparatului de zbor (de exemplu, decesul persoanelor în timpul căderii aparatului de zbor peste o casă de locuit etc.), cauzarea vătămărilor grave ale integrității corporale sau sănătății persoanelor ce se află la bordul navei, distrugerea aparatului de zbor, cauzarea daunelor materiale în proporții mari sau deosebit de mari întreprinderilor, instituțiilor sau persoanelor în timpul căderii sau decolării aparatelor de zbor etc.

Subiect al infracțiunii poate fi militarul ce conduce aparatul de zbor în timpul zborului, persoanele cu funcție de răspundere care coordonează zbo-

rurile sau cele care execută obligaţiunile de pregătire a aparatului pentru zbor, persoanele cu funcţie de răspundere din serviciul de asigurare.

Latura subiectivă se caracterizează prin vinovăţie din imprudenţă în ambele tipuri.

§3. Încălcarea regulilor de navigaţie

Legea penală (art. 384 din CP al RM) incriminează încălcarea regulilor de navigaţie, dacă aceasta a provocat: a) scufundarea sau deteriorarea serioasă a navei; b) decesul unei persoane; c) alte urmări grave.

Obiectul juridic special al infracţiunii îl constituie relaţiile sociale cu privire la capacitatea de luptă a flotei militare fluviale a Republicii Moldova.

Regulile de navigaţie conţin prevederi obligatorii, a căror respectare asigură navigaţia precisă şi sigură a navelor fluviale pe traseele alese, stabilirea locului aflării lor, manevrarea lor etc.

Regulile de navigaţie se referă la toate tipurile de mijloace de navigaţie militare şi la hidroavioanele ce manevrează pe ape. Prin nave, în sensul art. 384 din CP al RM, se înţelege orice fel de nave de luptă ce plutesc pe apă, completate cu echipaj, care constă din militari şi navighează sub drapelul Forţelor Armate ale Republicii Moldova.

Latura obiectivă se caracterizează prin acţiuni sau inacţiuni ce duc la încălcarea regulilor de navigaţie. Încălcarea regulilor de navigaţie se poate exprima prin deplasarea navei cu viteză excesivă în timpul unei ceţi puternice, al unei ninsori abundente sau în alte împrejurări ce fac dificilă deplasarea liberă a acestor nave, prin neluarea măsurilor de stabilire a adâncimii apelor, prin nerespectarea semnalelor date de către navele ce vin în întâmpinare etc.

Încălcarea regulilor de navigaţie constituie componenţa de infracţiune analizată doar în cazul survenirii urmărilor indicate în art. 384 din CP al RM, adică în cazul în care aceasta a provocat: a) scufundarea sau deteriorarea serioasă a navei; b) decesul unei persoane; c) alte urmări grave.

Se consideră deteriorare serioasă a navei atunci când este necesară o reparaţie capitală a ei sau restabilirea ei necesită cheltuieli în proporţii mari.

Pentru existenţa componenţei de infracţiune, conform lit. b) a art. 384 din CP al RM, este suficientă survenirea decesului unei persoane sau mai multor persoane.

Alte urmări grave pot fi: cauzarea de vătămări grave ale integrităţii corporale sau sănătăţii uneia sau mai multor persoane, atât dintre cele aflate la bord, cât şi altor persoane, neexecutarea sarcinii de luptă, aşezarea navei pe bancuri de nisip, distrugerea sau deteriorarea altei nave, a fortificaţiilor etc.

Latura subiectivă se caracterizează prin vinovăție din imprudență în ambele tipuri ale acesteia.

Subiect al infracțiunii poate fi doar militarul care efectuează nemijlocit conducerea navei (comandantul navei fluviale, ajutorul superior, alți militari care conduc nemijlocit nava militară).

Secțiunea a X-a. INFRACȚIUNI ÎMPOTRIVA ORDINII DE EXERCITARE A SERVICIULUI MILITAR PE TIMP DE RĂZBOI SAU ÎN CONDIȚII DE LUPTĂ

§1. Predarea sau lăsarea mijloacelor de război inamicului

Legea penală (art. 385 din CP al RM) incriminează predarea de către șef a forțelor militare ce i-au fost încredințate, precum și lăsarea, nejustificată de situația de luptă, a fortificațiilor, a tehnicii de luptă și altor mijloace de război inamicului.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl formează relațiile sociale cu privire la ordinea stabilită de conducere a forțelor și mijloacelor militare în situația de luptă. Predarea de către șef a forțelor militare ce i-au fost încredințate, lăsarea – nejustificată de situația de luptă – a fortificațiilor, a tehnicii de luptă și a altor mijloace de război inamicului slăbesc capacitatea de luptă a unităților și subunităților militare ce poartă acțiuni de luptă, întăresc pozițiile inamicului, influențează negativ asupra disciplinei militare și stării morale a efectivului.

Prin forțele militare se înțelege efectivul înarmat cu mijloace de ducere a luptei sau, în situații concrete, neînarmat. Se au în vedere doar acele forțe militare care se află în supunerea directă a comandantului (șefului) sau a altei persoane cu funcție de răspundere militară.

Fortificații se consideră sectoarele special amenajate pentru apărare și desfășurare a acțiunilor de luptă, ocupate de forțele militare care se află sub comanda directă a comandantului (șefului) sau a altei persoane cu funcție de răspundere militară.

Prin tehnică de luptă se au în vedere mijloacele tehnice de ducere a acțiunilor de luptă: armamentul, dispozitivele și complexele de rachete, mașinile de luptă, navele militare etc.

Din alte mijloace de război fac parte munițiile, mijloacele de radiocomunicație, mijloacele de deplasare etc.

Latura obiectivă a infracțiunii constă din acțiuni sau inacțiuni de predare de către șef a forțelor militare ce i-au fost încredințate, precum și lăsarea – ne-

justificată de situația de luptă – a fortificațiilor, a tehnicii de luptă și a altor mijloace de război inamicului.

Prin predarea de către șef a forțelor militare ce i-au fost încredințate se înțelege capitularea în fața inamicului, adică încetarea acțiunilor de luptă care s-au soldat cu luarea în prizonierat a efectivului.

Prin lăsarea, nejustificată de situația de luptă, a fortificațiilor, a tehnicii de luptă și a altor mijloace de război inamicului se înțelege lăsarea entităților indicate, care s-a soldat cu acapararea de către inamic a tehnicii militare sau a altor mijloace de război.

Spre deosebire de predarea de către șef a forțelor militare ce i-au fost încredințate, care nu se admite în nici un caz, lăsarea fortificațiilor, a tehnicii de luptă și altor mijloace de război inamicului constituie componența de infracțiune analizată doar în cazul în care ea a fost nejustificată de situația de luptă. Neluarea de către șef a măsurilor de distrugere a fortificațiilor, a tehnicii de luptă și a altor mijloace de război, când există pericolul iminent ca aceste obiecte să fie acaparate de inamic și, drept consecință, ele sunt acaparate de inamic, constituie de asemenea componența de infracțiune prevăzută de art. 385 din CP al RM.

În situațiile de luptă, comandantul trebuie să manifeste inițiativă, poate risca întemeiat și chiar poate lăsa inamicului unele mijloace de luptă, dacă aceasta contribuie la îndeplinirea cu succes a sarcinii de luptă și e dictată de situația reală. În atare împrejurări, lăsarea unor mijloace de luptă inamicului e justificată de situația de luptă și nu constituie componența de infracțiune analizată.

Infracțiunea poate fi săvârșită doar în condiții de luptă (a se vedea art. 364 din CP al RM).

Infracțiunea dată este una formală și se consideră consumată din momentul savărșirii acțiunii prejudiciabile.

Latura subiectivă a infracțiunii poate fi exprimată prin vinovăție intenționată sau imprudență. Lăsarea intenționată a fortificațiilor, a tehnicii de luptă și a altor mijloace de război inamicului poate fi săvârșită din lașitate, iar din imprudență – ca rezultat al pierderii orientării, al lipsei unei bune coordonări cu forțele militare etc.

Predarea intenționată de către șef a forțelor militare ce i-au fost încredințate, precum și lăsarea – nejustificată de situația de luptă – a fortificațiilor, a tehnicii de luptă și a altor mijloace de război inamicului, cu scopul de acordare de ajutor unui stat străin la înfăptuirea activității dușmănoase împotriva Republicii Moldova și de slăbire a capacității de apărare a țării, constituie infracțiunea prevăzută de art. 337 din CP al RM: trădare de Patrie.

Subiect al infracțiunii poate fi doar comandantul (șeful) militar, care are în supunerea sa efectivul militar sau este împuternicit să dispună de tehnica de luptă sau de alte mijloace de ducere a războiului.

§2. Părăsirea samavolnică a câmpului de luptă sau refuzul de a acționa cu arma

Legea penală (art. 386 din CP al RM) incriminează părăsirea samavolnică a câmpului de luptă în timpul luptei sau refuzul de a acționa cu arma în timpul luptei.

Părăsirea samavolnică a câmpului de luptă în timpul luptei sau refuzul de a acționa cu arma în timpul luptei constituie o încălcare infracțională a datoriei militare. ***Obiectul juridic special*** al infracțiunii îl formează relațiile sociale cu privire la capacitatea de apărare a țării și la ordinea de conduită a militarilor în timpul luptei, ordine ce asigură executarea de către militar a obligațiunii militare în timpul luptei.

Latura obiectivă se poate realiza fie prin acțiune, fie prin inacțiune, în următoarele modalități alternative:

a) părăsirea samavolnică a câmpului de luptă în timpul luptei;

b) refuzul de a acționa cu arma în timpul luptei.

Părăsire samavolnică a câmpului de luptă în timpul luptei se consideră părăsirea câmpului de luptă fără ordinul sau permisiunea comandantului (șefului) militar.

Ea se manifestă prin părăsirea tranșeei, tancului, spațiului aerian în care se desfășoară lupta etc.

Făptuitorul, părăsind câmpul de luptă, poate să se afle în aria dislocației unității sau subunității militare (de exemplu, într-un adăpost).

Câmp de luptă se consideră orice suprafață pe care decurge lupta cu inamicul.

Refuzul de a acționa cu arma în timpul luptei se poate manifesta în refuzul fățiș al militarului de a acționa cu arma în timpul luptei sau în neaplicarea de facto a armei în timpul luptei, când era necesitate și posibilitate s-o aplice, cu toate că militarul n-a anunțat despre nedorința sa să lupte. Refuzul de a acționa cu arma în timpul luptei se poate manifesta și prin acțiuni de înșelăciune, de exemplu, prin simularea morții, rănirii grave, defectării armei etc.

Durata timpului de părăsire samavolnică a câmpului de luptă în timpul luptei sau a refuzului de a acționa cu arma în timpul luptei nu are relevanță la calificarea infracțiunii, ea poate influența doar la individualizarea pedepsei.

Infracțiunea dată este una formală.

Consumarea infracțiunii are loc în cazul în care făptuitorul a părăsit samavolnic câmpul de luptă în timpul luptei sau a refuzat să acționeze cu arma în timpul luptei.

Timpul de luptă este un semn obligatoriu al laturii obiective.

Dacă persoana a comunicat, înainte de a se începe lupta, că vrea să părăsească samavolnic câmpul de luptă în timpul luptei sau că va refuza să acționeze cu arma în timpul luptei, însă, de îndată ce s-a început lupta, a participat la această luptă, suntem în prezența renunțării de bunăvoie la săvârșirea infracțiunii, și acțiunile date nu pot fi calificate în temeiul art. 386 din CP al RM.

În cazul părăsirii câmpului de luptă, acțiunile făptuitorului se vor califica doar în baza art. 386 din CP al RM, nemaifiind necesar de a le califica în concurs cu art. 371 sau 372 din CP al RM.

Latura subiectivă se exprimă prin intenție directă.

Dacă se va constata că militarul a părăsit câmpul de luptă în timpul luptei cu scopul de a ajuta dușmanul, acțiunile lui vor fi calificate în temeiul art. 337 din CP al RM, ca trădare de Patrie.

Subiect al infracțiunii poate fi orice militar aflat pe câmpul de luptă.

§3. Predarea voluntară în prizonierat

Legea penală (art. 387 din CP al RM) incriminează predarea de bunăvoie în prizonierat.

Militarul Forțelor Armate ale Republicii Moldova este obligat să-și îndeplinească datoria militară față de țară chiar și cu prețul vieții lui. Nimic, nici chiar pericolul morții, nu trebuie să servească drept motiv de predare benevolă în prizonierat.

Obiectul juridic special al acestei infracțiuni îl constituie relațiile sociale cu privire la capacitatea de apărare a țării.

Latura obiectivă a infracțiunii se poate manifesta atât prin acțiune, cât și prin inacțiune.

Prin predarea în prizonierat se înțelege trecerea benevolă a militarului la inamic, încetând de a-i opune acestuia rezistență, cu toate că avea capacitatea fizică să facă aceasta.

Predarea de bunăvoie în prizonierat se poate manifesta prin săvârșirea anumitor acțiuni: ridicarea drapelului alb în timpul luptei, ridicarea mâinilor în sus, lăsarea armei, trecerea în dispoziția inamicului etc.; precum și prin inacțiuni: rămânerea pe câmpul de luptă, simulând rănirea sau moartea cu scopul predării în prizonierat etc.

Art. 387 din CP al RM prevede răspunderea penală doar în cazul predării în prizonierat de bunăvoie. Luarea forțată în prizonierat a militarului care se afla în neputință de a opune rezistență inamicului, în legătură cu rănirea gravă, contuzia etc., nu constituie componență de infracțiune.

Infracțiunea poate fi săvârșită doar pe timp de război sau în condiții de luptă.

Infracțiunea dată este una formală și se consideră consumată din momentul săvârșirii faptei prejudiciabile.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin intenție directă.

Predarea benevolă în prizonierat cu scopul de a ajuta inamicul constituie componența de infracțiune prevăzută de art. 337 din CP al RM (trădare de Patrie) și calificarea suplimentară în baza art. 387 din CP al RM nu este necesară.

Subiect al infracțiunii poate fi orice militar aflat pe câmpul de luptă.

§4. Acțiunile criminale ale militarilor aflați în prizonierat

Legea penală (art. 388 din CP al RM) incriminează participarea benevolă a militarului aflat în prizonierat la lucrările de importanță militară sau la alte lucrări despre care se știe că pot cauza daune Republicii Moldova sau statelor aliate cu ea, dacă aceasta nu constituie trădare de Patrie.

Chiar aflându-se în prizonierat, din cauza unei răniri sau din alte motive, militarul trebuie să fie devotat jurământului militar, să prețuiască demnitatea lui de cetățean al Republicii Moldova și în nici un caz să nu acorde ajutor dușmanului.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la forțele militare ale Republicii Moldova sau ale țărilor aliate. Participând benevol la lucrările de importanță militară sau la alte lucrări despre care se știe că pot cauza daune Republicii Moldova sau statelor aliate cu ea, militarul aflat în prizonierat contribuie la întărirea potențialului militar al inamicului și, prin aceasta, slăbește forțele militare ale Republicii Moldova sau ale țărilor aliate.

Latura obiectivă. Participarea benevolă a militarului aflat în prizonierat la lucrările de importanță militară sau la alte lucrări despre care se știe că pot cauza daune Republicii Moldova sau statelor aliate cu ea, prevăzută în alin. (1) al art. 388 din CP al RM, constă în acțiuni de participare benevolă a militarului aflat în prizonierat la lucrări în întreprinderile militare, în laboratoare și instituții științifice, la construcția obiectivelor de apărare etc.

Lucrări de importanță militară mai pot fi cele îndreptate la construirea obiectelor militare, producerea tehnicii militare, munițiilor și a oricăror alte materiale militare.

Prin alte lucrări despre care se știe că pot cauza daune Republicii Moldova sau statelor aliate cu ea se înțeleg orice măsuri organizate de inamic, menite să întărească forța lui militară sau să slăbească capacitatea de apărare a Republicii Moldova sau a statelor aliate.

Participarea militarului aflat în prizonierat la lucrările de importanță militară sau la alte lucrări despre care se știe că pot cauza daune Republicii Moldova sau statelor aliate cu ea trebuie să fie benevolă, adică militarul participă la aceste lucrări din propria sa dorință, fără să fie impus să facă acest lucru și având posibilitatea să nu ia parte la ele. În cazul în care militarul este impus forțat să participe la aceste lucrări, fapta lui nu constituie componență de infracțiune.

Infracțiunea dată este una formală și se consideră consumată din momentul săvârșirii faptei prejudiciabile.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin intenție directă. Făptuitorul înțelege caracterul acțiunilor sale, e conștient că pricinuiește daune Republicii Moldova sau statelor aliate cu ea, și totuși participă la aceste lucrări.

Motivele infracțiunii pot fi diferite: dorința de a-și ușura condițiile aflării în prizonierat, de a-și îmbunătăți condițiile de trai sau materiale, de a primi rație alimentară suplimentară, mai multă libertate de deplasare etc. În cazul în care militarul participă benevol la lucrările de importanță militară sau la alte lucrări cu scopul de a slăbi capacitatea de apărare a Republicii Moldova, acțiunile făptuitorului se vor califica în temeiul art. 337 din CP al RM, ca trădare de Patrie.

Subiect al infracțiunii poate fi doar militarul aflat în prizonierat.

Prin actele de violență săvârșite asupra altor prizonieri de război sau prin comportarea plină de cruzime față de ei din partea unui prizonier de război care se află în situația de superior, prevăzute de alin. (2) al art. 388 din CP al RM, se înțelege orice violență fizică și psihică asupra prizonierilor de război.

Această violență poate fi exprimată prin aplicare de lovituri sau schingiuiri, amenințări de aplicare a violenței, bătaia de joc față de prizonieri, provocare de suferințe, cum ar fi impunerea prizonierilor să îndeplinească lucrări peste puterile lor, lipsirea lor de hrană, de apă, de somn sau alte forme de înjosire a demnității și cinstei persoanei.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin intenție directă.

Motivele infracțiunii pot fi diferite: dorința de a căpăta încrederea și susținerea administrației, de a demonstra administrației străduința și loialitatea sa, de a-și păstra poziția de superior etc.

Subiect al acestei infracțiuni poate fi doar militarul care se află în prizonierat, în situația de superior (numit de către administrație sau ales de către prizonieri) față de alți prizonieri.

Prin săvârșirea de către un militar aflat în prizonierat a unor acțiuni în dauna altor prizonieri de război, din interes material sau pentru a-și asigura o comportare indulgentă din partea inamicului, prevăzută de alin. (3) al art. 388 din CP al RM, se înțeleg denunțurile despre încălcarea regimului de către unii prizonieri, luarea de la ei a rației lor alimentare, a unor alte obiecte, a hainelor, încălțămintei, impunerea lor de a îndeplini lucrul altor persoane etc.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin intenție directă.

Motivul infracțiunii îl constituie interesul material, iar scopul, în unele cazuri, constă în a-și asigura o comportare indulgentă din partea inamicului.

Subiect al acestei infracțiuni poate fi militarul aflat în prizonierat.

§5. Jefuirea celor căzuți pe câmpul de luptă

Legea penală (art. 389 din CP al RM) incriminează jefuirea celor căzuți pe câmpul de luptă.

Obiectul juridic principal al infracțiunii prevăzute de art. 389 din CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la capacitatea de apărare a țării sub aspectul stării morale a trupelor.

Obiectul juridic secundar îl formează relațiile sociale cu privire la respectul datorat morților și răniților căzuți pe câmpul de luptă.

Obiectul material îl formează obiectele ce se află asupra morților sau răniților (echipament și orice alte bunuri).

Latura obiectivă se manifestă prin acțiunea de jefuire a morților și răniților aflați pe câmpul de luptă.

Prin acțiunile de jefuire se înțelege luarea cu sau fără violență a bunurilor aflate asupra morților sau răniților în scop de cupiditate.

Pentru existența acestei infracțiuni, fapta trebuie să întrunească următoarele cerințe:

a) să se refere la obiectele morților și răniților;
b) să fie comisă pe câmpul de luptă sau în urma unor operațiuni de război (de exemplu, jefuirea victimelor în urma unui bombardament efectuat în afara câmpului de luptă).

Câmpul de luptă în războaiele contemporane îl pot reprezenta nu doar sectoarele pe care se dă nemijlocit lupta, dar și sectoarele din spatele frontului, care au fost supuse, de exemplu, atacurilor din aer.

Pentru existența acestei componențe de infracțiune nu are relevanță dacă morții erau militari sau civili.

Se consideră infracțiune de jefuire a celor căzuți în luptă sustragerea bunurilor morților și răniților în timpul transportării lor de pe câmpul de luptă, de exemplu, în timpul transportării răniților la spitalul militar sau în punctele medicale.

Totuși, sustragerea bunurilor răniților aflați la tratament în spitale sau în punctele medicale se consideră infracțiune contra patrimoniului, și acțiunile făptuitorilor se cer calificate în baza articolelor respective ale Capitolului VI al Părții speciale a Codului penal, ca infracțiuni contra patrimoniului.

Nu constituie infracțiune luarea de la morți și răniți pe câmpul de luptă a obiectelor (armamentului sau a altor obiecte), dacă a fost săvârșită în scopul de a le folosi în luptă cu inamicul.

Infracțiunea dată este una formală și se consideră consumată din momentul comiterii acțiunii prejudiciabile.

Latura subiectivă se exprimă prin intenție directă, deoarece scopul de cupiditate, deși nu este expres prevăzut în lege, rezultă implicit din noțiunea de jefuire.

Subiect al infracțiunii poate fi orice militar și altă persoană fizică responsabilă, care a atins la momentul comiterii faptei vârsta de 14 ani.

§6. Actele de violență asupra populației din zona operațiilor militare

Legea penală (art. 390 din CP al RM) incriminează tâlhăria, actele de violență, nimicirea sau luarea ilegală de bunuri sub pretextul necesităților de război, săvârșite față de populația din zona operațiilor militare.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la atitudinea corectă față de populație din zona operațiilor militare.

Latura obiectivă. Art. 390 din CP al RM prevede săvârșirea unor acțiuni alternative pe teritoriile din zona operațiunilor militare: tâlhăria, actele de violență, nimicirea sau luarea ilegală de bunuri sub pretextul necesităților de război.

Actele de violență constau în omor, cauzarea de lovituri sau vătămări ale integrității corporale sau sănătății de diversă gravitate, viol etc.

Luarea ilegală de bunuri sub pretextul necesităților de război constă în luarea bunurilor de la populație sub pretextul necesităților de război, însă, în realitate, necesitățile de război lipsesc, scopul fiind de cupiditate.

Semnul caracteristic al tâlhăriei, actelor de violență, nimicirii sau luării ilegale de bunuri sub pretextul necesităților de război, prevăzute în art. 390 din CP al RM, îl constituie locul săvârșirii faptei, și anume zona operațiunilor militare.

Dacă aceste acțiuni sunt săvârșite în alte zone decât cele ale operațiunilor militare, acțiunile făptuitorului vor fi calificate numai ca infracțiuni contra persoanei sau patrimoniului.

Nu constituie infracțiune prevăzută de art. 390 din CP al RM nimicirea sau luarea bunurilor dictată de necesitățile de război.

Zonă a operațiilor militare se consideră acea suprafață de teritoriu, pe care anumite grupări militare desfășoară acțiuni de luptă.

Populația, în sensul art. 390 din CP al RM, este acea parte a populației civile, care se află în zona operațiilor militare (la această categorie se referă și refugiații, persoanele evacuate, alte persoane care din diferite motive se află în zona operațiunilor militare).

Infracțiunea analizată este, după caz, o infracțiune formală sau materială.

Latura subiectivă. Actele de violență asupra populației din zona operațiunilor militare se caracterizează prin intenție directă.

Subiecți ai infracțiunii pot fi atât militarii, cât și persoanele civile.

§7. Încălcarea gravă a dreptului internațional umanitar în timpul conflictelor militare

Legea penală (art. 391 din CP al RM) incriminează încălcarea gravă a dreptului internațional umanitar în timpul conflictelor militare internaționale sau interne, soldată cu urmări grave.

Dreptul internațional umanitar al conflictelor armate este un ansamblu de norme de drept internațional cu caracter cutumiar sau convențional, destinate a reglementa în mod special problemele survenite în situații de conflict internațional sau național.

Obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la respectarea dreptului internațional umanitar în timpul conflictelor militare.

Latura obiectivă a infracțiunii constă în acțiuni sau inacțiuni de încălcare gravă a prevederilor dreptului internațional umanitar al conflictelor armate.

Conform art. 391 din CP al RM, sunt calificate drept infracțiune acțiunile sau inacțiunile ce încalcă grav prevederile dreptului internațional umanitar în timpul conflictelor militare internaționale sau interne, altele decât cele prevăzute în Capitolul I al Părții speciale a Codului penal. Aceste acțiuni sau inacțiuni sunt diverse și pot fi clasificate în funcție de caracterul prevederilor dreptului internațional umanitar care au fost încălcate:

a) încălcarea dreptului războiului propriu-zis, care fixează drepturile și îndatoririle părților beligerante în desfășurarea operațiunilor militare și limitează alegerea mijloacelor și metodelor de vătămare a adversarului. Aceste încălcări se pot exprima prin încălcarea legilor și obiceiurilor războiului terestru, cum ar fi utilizarea de otrăvuri și arme otrăvite, uciderea sau rănirea unui inamic care predă armele sau care, rămas fără mijloace de apărare, s-a predat fără condiții, impunerea cetățenilor țării inamice să ia parte la operațiunile militare împotriva țării lor, chiar dacă angajamentul serviciului în armată este anterior declarației de război, bombardarea satelor, orașelor, locuințelor sau clădirilor neapărate, folosirea în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare, perfecționarea, producerea, stocarea și utilizarea armelor bacteriologice (biologice), utilizarea armelor noi etc.;
b) încălcarea dreptului umanitar propriu-zis, care urmărește să protejeze militarii scoși din luptă (răniți, bolnavi, naufragiați, prizonieri), persoanele care nu participă la ostilități și bunurile cu caracter civil.

În temeiul art. 391 din CP al RM vor fi calificate doar acele fapte de încălcare gravă a prevederilor dreptului internațional umanitar, săvârșite în timpul conflictelor militare internaționale sau interne. Sunt considerate grave acele încălcări, care s-au soldat cu urmări grave: provocarea morții sau vătămărilor grave ale integrității corporale sau sănătății, distrugerea edificiilor civile, a bunurilor populației civile, răspândirea epidemiilor, nimicirea animalelor domestice, distrugerea florei și faunei, provocarea calamităților naturale etc. Deci, infracțiunea dată este una materială.

Latura subiectivă se manifestă prin intenție directă.

Subiect al infracțiunii poate fi orice persoană fizică responsabilă care a atins la momentul comiterii faptei vârsta de 14 ani: militar sau civil.

§8. Folosirea cu perfidie a emblemei Crucii Roșii ca element protector în timpul conflictului armat

Legea penală (art. 392 din CP al RM) incriminează folosirea cu perfidie a emblemei Crucii Roșii, precum și a semnelor distinctive ca elemente protectoare în timpul conflictului armat, dacă aceasta a provocat: a) o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății; b)decesul unei persoane.

Semnele "Crucea Roșie" și "Semiluna Roșie" pe fundalul alb sunt semnele convenționale ale serviciului sanitar, de care se folosesc formațiunile și instituțiile respective, precum și persoanele din serviciul sanitar. Aceste semne și

embleme pot fi purtate pe mâneca hainei personalului sanitar, pe bordurile sau acoperișurile transportului sanitar și ale altor mijloace ce se referă la serviciile sanitare, ele pot fi de culoare roșie pe drapele din pânză albă etc. Obiectele, instituțiile și personalul ce poartă asemenea semne nu pot fi supuse bombardamentelor, asupra lor nu se împușcă, nu pot fi desfășurate acțiuni de luptă.

Obiectul juridic principal al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la capacitatea de apărare a țării, care poate fi periclitată prin folosirea fără drept a semnelor “Crucea Roșie” și “Semiluna Roșie” ori a denumirilor acestora, precum și a denumirilor și emblemelor asimilate, în vederea întreprinderii unor acțiuni de natură a servi interesele dușmanului pe timp de război sau de conflict armat.

Obiectul juridic secundar al infracțiunii îl constituie relațiile sociale cu privire la viața și sănătatea persoanei.

Latura obiectivă a infracțiunii se exprimă prin acțiuni de folosire ilegală, cu perfidie a emblemei Crucii Roșii, precum și a semnelor distinctive ca elemente protectoare în timpul conflictului armat.

Se consideră ilegală purtarea semnelor și emblemelor Crucii Roșii și Semilunii Roșii de către persoanele care nu fac parte din personalul instituțiilor sanitare.

Semne distinctive ale infracțiunii mai sunt: fapta comisă pe timp de război și în legătură cu operațiunile militare.

Infracțiunea analizată este o infracțiune formală și se consideră consumată din momentul săvârșirii acțiunii prejudiciabile.

Latura subiectivă se exprimă prin intenție directă. Făptuitorul înțelege că folosește și poartă ilegal semnele și emblemele Crucii Roșii și Semilunii Roșii, neavând pentru aceasta vreun temei.

Subiect al infracțiunii poate fi orice militar.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Constituția Republicii Moldova (adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.07.1994) // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 1, 1994.
2. Codul penal al Republicii Moldova (adoptat la 18.04.2002)// *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 128-129, 2002.
3. Culegere de hotărâri ale Plenului Curții Supreme de Justiție (mai 1974-iulie 2002), Chișinău, 2002.
4. Antoniu, G., Daneș, Șt., Popa M., *Codul penal pe înțelesul tuturor*, București, 2002.
5. Barbu, C., *Delapidarea și furtul în paguba avutului obștesc*, București, 1973.
6. Basarab, M., Moldovan L., Suian, V., *Drept penal. Partea specială*, Cluj-Napoca, 1985.
7. Bădescu, M., *Codul penal. Infracțiuni în legi speciale*, București, 2002.
8. Bodea, R., *Drept penal. Partea specială*, Oradea, 1999.
9. Borodac, A., *Drept penal. Partea specială*, Chișinău, 2004.
10. Boroi, A., *Pruncuciderea și uciderea din culpă*, București, 1992.
11. Boroi, A., *Infracțiuni contra vieții*, București, 1999.
12. Boroi, A., *Infracțiuni contra unor relații de conviețuire socială*, București, 1998.
13. Brânză, S., *Infracțiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei*, Chișinău, 1999.
14. Brânză, S., *Infracțiuni contra proprietății*, Chișinău, 1999.
15. Brânză, S., *Evoluția reglementărilor, privind protecția penală a proprietății pe teritoriul Republicii Moldova*, Chișinău, 2001.
16. Brânză, S., *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*, Chișinău, 2005.
17. Bulai, C., *Curs de drept penal. Partea specială*, București, 1975.
18. *Comentariul Codului penal al Republicii Moldova*, Chișinău, 2003.
19. Crețu, V., *Dreptul internațional penal*, București, 1996.
20. Diaconescu, Gh., *Infracțiunile în Codul penal român*, București, 1997.
21. Dobrinescu, I., *Infracțiuni contra vieții persoanei*, București, 1987.
22. Dongoroz, V. și alții, *Infracțiuni contra avutului obștesc*, București, 1963.
23. Dumitru, I., Tătaru, D., *Infracțiuni prevăzute în legi speciale*, București, 2001.
24. Dumneanu, L., *Analiza juridico-penală și criminologică a terorismului*, Chișinău, 2004.
25. *Explicații teoretice ale Codului penal român*/ Sub red. lui Dongoroz, V., București, 2003.
26. Gorgăneanu, I. Gh., *Infracțiunea de înșelăciune*, București, 1993.
27. Grigorovici, A., *Infracțiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul*, București, 1976.
28. Loghin, O., *Dreptul penal român. Partea specială*, București, 1994.
29. Loghin, O., Toader, T., *Drept penal român. Partea specială*, București, 1999.
30. Macari I., *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea specială*, Chișinău, 2003.
31. Nistoreanu, Gh., Boroi A., *Drept penal român. Partea specială*, București, 2002.
32. Nistoreanu, Gh. și alții, *Drept penal. Partea specială*, București, 1999.
33. Pop, O., *Infracțiunea delapidării*, Timișoara, 2002.

34. Predescu, O., *Dreptul penal al afacerilor*, Bucureşti, 2000.
35. Predescu, O., Ilinca, D., *Drept penal special*, Braşov, 2002.
36. Sima, C., *Infracţiuni prevăzute în legi speciale. Comentate şi adnotate*, Bucureşti, 2002.
37. Stati, V., *Răspunderea penală pentru infracţiunile legate de insolvabilitate*, Chişinău, 2003.
38. Stoica, O. A., *Drept penal. Partea specială*, Bucureşti, 1976.
39. Tinca, O., Mirişan, V., *Infracţiuni referitoare la relaţiile de muncă*, Bucureşti, 2001.
40. Turianu, C., *Infracţiuni contra siguranţei circulaţiei rutiere*, Bucureşti, 1976.
41. Ungureanu, A., Ciopraga, A., *Dispoziţii penale din legi speciale române*, Bucureşti, 1996.
42. Voicu, C., Boroi, A., Sandu, F., Molnar, I., *Dreptul penal al afacerilor*, Bucureşti, 2002.
43. Vremea, I., *Evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor*, Chişinău, 2003.
44. Аистова, Л. С., *Незаконное предпринимательство*, Санкт-Петербург, 2002.
45. Анашкин, Г. З., *Ответственность за измену Родине и шпионаж*, Москва, 1964.
46. Андреева, Л. А., Константинов, П. Ю., *Влияние жестокости преступного поведения на уголовную ответственность*, Санкт-Петербург, 2002.
47. Аниянц, М. К., *Ответственность за преступления против жизни*, Москва, 1964.
48. Антонян, Ю. М., Позднякова, С. П., *Сексуальные преступления лиц с психическими аномалиями и их предупреждение*, Москва, 1991.
49. Антонян, Ю. М., Ткаченко, А. А., *Сексуальные преступления*, Москва, 1993.
50. Асланов, Р. М., *Преступления против государственной власти*, Санкт-Петербург, 2003.
51. Ахмедшин, Х. М., *Квалификация воинских преступлений*, Москва, 1977.
52. Бажанов, М. И., *Уголовно-правовая охрана правосудия*, Харьков, 1986.
53. Беляев, В. Г., Свидлов, Н. Н., *Вопросы квалификации убийств*, Волгоград, 1984.
54. Бойко, А. И., Родина, Л. Ю., *Контрабанда*, Санкт-Петербург, 2002.
55. Бойцов, А. И., *Преступления против собственности*, Санкт-Петербург, 2002.
56. Борисов, В. И., *Уголовная ответственность за нарушение правил охраны труда*, Киев, 1990.
57. Борисов, В. И., Куц, В. Н., *Преступления против жизни и здоровья: вопросы квалификации*, Харьков, 1995.
58. Бородин, С. В., *Квалификация убийств по действующему законодательству*, Москва, 1994.
59. Бородин, С. В., *Преступления против жизни*, Москва, 1999.
60. Бородин, С. В., *Преступления против жизни*, Санкт-Петербург, 2003.
61. Бурданова, В. С., Гуняев, В. А., Пелецкая, С. М., *Особенности расследования убийств, совершаемых по найму*, Санкт-Петербург, 1997.

62. Ветров, Н. И., *Преступления против порядка управления, посягающие на нормальную деятельность органов внутренних дел*, Москва, 1989.
63. Владимиров, В. А., Ляпунов, Ю. И., *Преступления против порядка управления*, Москва, 1969.
64. Власов, И. С., Тяжкова, И. М., *Ответственность за преступления против правосудия*, Москва, 1978.
65. Волженкин, Б. В., *Квалификация взяточничества*, Ленинград, 1984.
66. Волженкин, Б. В., *Преступления в сфере экономической деятельности (экономические преступления)*, Санкт-Петербург, 2002.
67. Волженкин, Б. В., *Мошеничество*, Санкт-Петербург, 1998.
68. Гавриш, С. Б., *Уголовно-правовая охрана природы. Проблемы теории и развития законодательства*, Харьков, 1994.
69. Галахова, А. В., *Превышение власти или служебных полномочий*, Москва, 1978.
70. Галахова, А. В., *Уголовно-правовая характеристика транспортных преступлений*, Москва, 1990.
71. Гаухман, Л. Д., *Насилие как средство совершения преступления*, Москва, 1974.
72. Гаухман, Л. Д., Максимов, С. В., *Уголовно-правовая охрана финансовой сферы: новые виды преступлений и их квалификация*, Москва, 1995.
73. Гаухман, Л. Д., *Уголовная ответственность за вымогательство*, Москва, 1996.
74. Гаухман, Л. Д., Максимов, С. В., *Уголовная ответственность за преступления в сфере экономики*, Москва, 1996.
75. Гаухман, Л. Д., Максимов, С. В., *Ответственность за преступления против собственности*, Москва, 1997.
76. Гырла, Л., *Детоубийство: уголовно-правовая и криминологическая характеристика*, Кишинэу, 2004.
77. Данилова, Н. А., Серова, Е. Б., Сапожникова, А. А., *Преступления в сфере банковской деятельности*, Санкт-Петербург, 2003.
78. Дубовик, О. Л., *Экологические преступления*, Москва, 1998.
79. Дьяков, С. В., Игнатьев, А. А., Карпушин, М. П., *Ответственность за государственные преступления*, Москва, 1988.
80. Дьяченко, А. П., *Уголовно-правовая охрана граждан в сфере сексуальных отношений*, Москва, 1995.
81. Емельянов, В. П., *Терроризм и преступления с признаками терроризирования*, Санкт-Петербург, 2002.
82. Ермакова, Л. Д., *Особо опасные государственные преступления*, Москва, 1982.
83. Жевлаков, Э. Н., *Экологические преступления*, Москва, 1995.
84. Капинус, О. С., *Убийства: мотивы и цели*, Москва, 2004.
85. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*/ Под ред. Бойко, А. И., Ростов-на-Дону, 1996.
86. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*/ Под ред. Кузнецовой, Н. Ф., Москва, 1998.

87. *Комментарий к Уголовному кодексу Россиийской Федерации*/ Под ред. Наумова, А. В., Москва, 1997.
88. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*/ Под общ. ред. Скуратова, Ю. И., Лебедева, В. М., Москва, 1998.
89. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*/ Под ред. Мозякова, В. В., Москва, 2004.
90. Коммисаров, В. С., *Бандитизм и другие тяжкие преступления против общественной безопасности*, Санкт-Петербург, 2003.
91. Кибальник, А. Г., Солоненко, И. Г., *Преступления против мира и безопасности человечества*, Санкт-Петербург, 2004.
92. Коробеев, А. И., *Транспортные преступления*, Санкт-Петербург, 2003.
93. Кузнецов, А. П., Изосимов, С. В., *Ответственность за служебные преступления*, Санкт-Петербург, 2004.
94. Майоров, А. А., Малинин, В. П., *Наркотики: преступность и преступления*, Санкт-Петербург, 2002.
95. Михайлов, В. И., *Противодействие легализации доходов от преступной деятельности*, Санкт-Петербург, 2002.
96. Михалев, И. Ю., *Криминальное банкротство*, Санкт-Петербург, 2001.
97. Нуркаева, Т. Н., *Личные (гражданские) права и свободы человека и их охрана уголовно-правовыми средствами: вопросы теории и практики*, Санкт-Петербург, 2003.
98. Овчинникова, Г. В., Павлик, М. Ю., Коршунова, О. Н., *Захват заложника*, Санкт-Петербург, 2001.
99. Плохова, В. И., *Ненасильственные преступления против собственности*, Санкт-Петербург, 2003.
100. Попов, А. Н., *Преступления против личности при смягчающих обстоятельствах*, Санкт-Петербург, 2001.
101. Попов, А. Н., *Убийства при отягчающих обстоятельствах*, Санкт-Петербург, 2003.
102. Прохорова, М. Л., *Наркотизм: уголовно-правовое и криминологическое исследование*, Санкт-Петербург, 2002.
103. Пудовичкин, Ю. Е., *Ответственность за преступления против несовершеннолетних по российскому уголовному праву*, Санкт-Петербург, 2002.
104. Романова, Л. И., *Наркомания и наркотизм*, Санкт-Петербург, 2003.
105. Рошка, К. И., *Уголовная ответственность за преступления против жизни, здоровья, свободы и достоинства личности*, Кишинев, 1988.
106. Сперанский, К. К., *Уголовно-правовая борьба с преступлениями несовершеннолетних и против несовершеннолетних*, Ростов-на-Дону, 1991.
107. Сапожков, А. А., *Кредитные преступления*, Санкт-Петербург, 2002.
108. Тихонова, С. С., *Посмертное и прижизненное донорство в Российской Федерации: вопросы уголовно-правового урегулирования*, Санкт-Петербург, 2002.
109. Ткаченко, В. И., *Преступления против здоровья населения*, Москва, 1983.
110. Ткаченко, В. И., *Преступления против общественной безопасности*, Москва, 1984.

111. *Уголовно-правовая охрана конституционных прав и свобод граждан в Российской Федерации* / Под ред. Е. А. Шахунянц, Москва, 1993.
112. *Уголовное право. Особенная часть* / Под ред. Ветрова, Н. И., Ляпунова, Ю. И., Москва, 1998.
113. *Уголовноее право. Особенная часть* / Под ред. Козаченко, И. Я., Незнамовой, З. А., Новоселова, Г. П., Москва, 1998.
114. *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть* / Под ред. Здравомыслова, Б. В., Москва, 1999.
115. *Уголовное право России. Особенная часть* / Под ред. Рарога, А. И., Москва, 1998.
116. Хабаров, А. В., *Преступления против собственности*, Тюмень, 1999.
117. Шарапов, Р. Д., *Физическое насилие в уголовном праве*, Санкт-Петербург, 2001.
118. Шаргородский, М. Д., *Избранные работы по уголовному праву*, Санкт-Петербург, 2003.
119. Яни, П. С., *Посягательства на собственность*, Москва, 1998.
120. Яценко, С. С., *Уголовно-правовая охрана общественного порядка*, Киев, 1986.

CUPRINS